FRÉDÉRIC SOULIÉ

Castelul din Ronquerolles

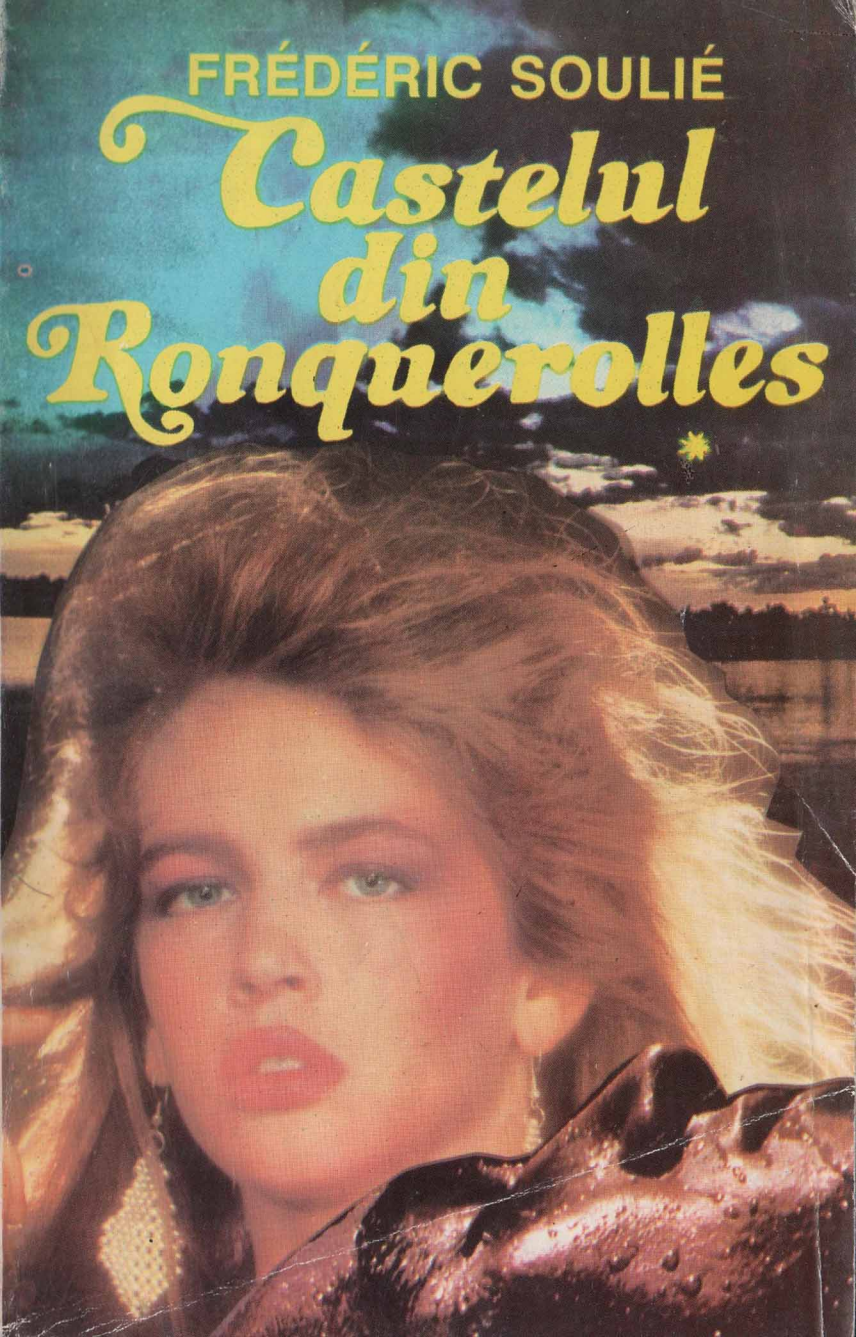

Frédéric Soulié

CASTELUL DIN RONQUEROLLES

COPERTA: ELENA GHIMIŞ

ISBN 973-96079-0-X
ISBN 973-96079-1-8

FRÉDÉRIC SOULIÉ

Castelul din Ronquerolles

Roman

Vol. I

Selecţie şi traducere de **TEODORA POPA-MAZILU**

EDITURA ELINOR
Bucureşti 1994

Pentru calităţile sale deosebite, romanul a fost inclus, de prestigioase edituri franceze, în colecţia *„O sută una capodopere ale geniului uman"*.

Frédéric Soulié
Les mémoires du Diable
Roman, vol. I
Éditions Michel Lévy,
Paris, 1856

Castelul din Ronquerolles

În 1 ianuarie 182... baronul François-Armand de Luizzi stătea în colțul unde ardea focul, în castelul său din Ronquerolles. Cu toate că n-am mai văzut acest castel de mai bine de douăzeci de ani, mi-l amintesc perfect. Contrar obiceiului castelelor feudale, acesta era așezat în fundul unei văi; avea patru turnuri legate între ele prin patru corpuri de clădire, înălțate de niște acoperișuri ascuțite, de ardezie, lucru rar în Pirinei. Așa că atunci cînd priveai acel castel din vîrful colinelor care-l înconjurau, părea mai curînd o așezare din secolele al șaisprezecelea sau al șaptesprezecelea, decît o fortăreață din anul 1327, epoca în care fusese construit.

În copilăria mea, am vizitat adesea interiorul acestui castel și-mi amintesc că admiram mai ales dalele mari cu care erau pardosite podurile unde ne jucam. Acele dale care făceau de rușine lespezile amărîte din casa mea, apăraseră platformele castelului, cînd Ronquerolles fusese o fortăreață. Mai tîrziu, puseseră peste ele niște acoperișuri ascuțite ca acelea care se văd la Poarta din Vincennes, dar fără a se atinge de construcția inițială.

Astăzi, cînd știm că dintre toate materialele durabile fierul e cel care ține cel mai puțin, mă voi feri să spun că Ronquerolles părea a fi fost construit din fier, pînă într-atît îl cruțase timpul; sînt însă dator să afirm că acea vastă clădire se păstrase într-adevăr foarte bine. Ai fi spus că era vorba de capriciul vreunui bogat amator de stil gotic care înălțase în ajun acele ziduri intacte din care nici măcar o piatră nu se degradase; care desenase acele arabescuri înflorite din care nici o linie nu fusese ștearsă, nici un detaliu stricat. Totuși nimeni nu văzuse vreodată pe cineva lucrînd la întreținerea sau la repararea acelui castel. Suportase multe schimbări din ziua în care fusese înălțat, dar cea mai ciudată era cea care se observa cînd te apropiai de Ronquerolles venind dinspre sud. Nici una din cele șase ferestre aflate pe această parte a clădirii nu semăna cu celelalte. Prima din stînga, cum te uitai la castel, era o fereastră în ogivă, cu o cruce de piatră cu muchiile tăiate, care o împărțea în patru compartimente împodobite cu vitralii neschimbate. Cea care urma era asemănătoare cu prima, cu excepția vitraliilor care fuseseră schimbate cu geamuri groase, albe, cu romburi de plumb, fixate în niște rame mobile de fier. Cea de a treia fereastră își pierduse ogiva și crucea de piatră. Ogiva părea să fi fost zidită cu cărămizi; și o tîmplărie compactă unde se mișca ceea ce noi am numit mai tîrziu ferestre în formă de ghilotină, înlocuise geamurile cu ramă de fier. A patra fereastră, împodobită cu două geamuri, unul interior, altul exterior,

amîndouă cu cremoane şi cu ochiuri mici, era, în plus, apărată de un oblon vopsit în roşu. A cincea n-avea decît un geam cu pătrate mari şi cu o draperie verde. În sfîrşit, a şasea era împodobită cu un vast cristal în dosul căruia se vedea un stor pictat în culori din cele mai vii. Această ultimă fereastră era, în plus, apărată de obloane îndesate cu cîlţi. Zidul continua după cele şase ferestre dintre care ultima fusese zărită de locuitorii din Ronquerolles a doua zi după moartea baronului Hugues-François de Luizzi, tatăl baronului Armand-François de Luizzi, adică în dimineaţa zilei de întîi ianuarie 182..., fără ca cineva să poată spune cine străpunsese zidul şi meşterise fereastra aşa cum arăta ea.

Lucrul cel mai ciudat e că se povestea cum că toate celelalte ferestre apăruseră în acelaşi fel şi în împrejurări asemănătoare, adică fără ca cineva să fi fost văzut executînd nici cea mai măruntă lucrare şi întotdeauna a doua zi după moartea proprietarilor castelului. Fapt sigur era că fiecare din aceste ferestre aparţinea unuia dintre dormitoarele care fuseseră închise pentru a nu mai fi redeschise niciodată din moment ce persoana care ar fi trebuit să le ocupe, încetase să mai existe.

Probabil că dacă Ronquerolles ar fi fost locuit tot timpul de proprietarii săi, acest ciudat mister ar fi tulburat mult mai mult populaţia din jur; dar de mai bine de două secole fiecare nou moştenitor Luizzi nu-şi făcea apariţia decît douăzeci şi patru de ore în acel castel, după care îl părăsea pentru a nu se mai înapoia niciodată. Aşa făcuse şi baronul Hugues-François de Luizzi; iar fiul său François-Armand de Luizzi, sosit în întîi ianuarie 182..., îşi anunţase plecarea a doua zi.

Portarul nu aflase de sosirea stăpînului său decît atunci cînd îl văzuse intrînd în castel; iar mirarea acelui om de treabă se schimbase în groază atunci cînd — vrînd să pregătească un apartament pentru noul sosit — îşi văzu stăpînul îndreptîndu-se către coridorul unde se aflau camerele misterioase despre care am vorbit, şi descuind, cu o cheie pe care o scoase din buzunar, o uşă pe care portarul încă n-o văzuse, uşă ce dădea spre coridorul dinăuntru, aşa după cum fereastra cea nouă dădea spre faţadă.

Aceeaşi deosebire putea fi observată şi la uşi ca şi la ferestre. Fiecare era de un stil diferit iar ultima era din lemn de palisandru încrustat cu aramă. După ultima uşă, peretele continua pe coridor, aşa cum continua şi afară, faţada, după ultima fereastră. Între cele două ziduri goale şi impenetrabile, se aflau probabil alte camere; dar destinate, desigur, următorilor moştenitori ai familiei de Luizzi, ele rămîneau, ca şi viitorul de care ţineau, ferecate şi inaccesibile. Cele pe care le-am putea numi „odăile trecutului", erau la fel de ferecate şi de necunoscute, dar măcar îşi păstraseră uşile prin care se putea intra în ele. Camera cea nouă, „camera prezentului" dacă vreţi, era singura deschisă; în tot timpul zilei de întîi ianuarie, toţi cei care voiau puteau intra în ea.

Coridorul, care nouă ni se părea că miroase un pic a alegorie, lui Armand de Luizzi i se păru că miroase a umezeală şi că e foarte friguros,

aşa că porunci să se aprindă un foc zdravăn în căminul de marmoră albă din noua sa cameră. Rămase acolo toată ziua, pentru a-şi pune în ordine actele de proprietate ale castelului Ronquerolles. În ceea ce priveşte castelul, nu erau prea multe bunuri de moştenit. Ronquerolles nu producea nimic şi nu costa nimic. Dar Armand de Luizzi avea în împrejurimi cîteva ferme ale căror contracte expiraseră şi care trebuiau reînnoite.

Alţi oameni decît fermierii care fuseseră poftiţi în odaia lui Armand ar fi fost foarte surprinşi de moderna sa eleganţă. Această odaie era în întregime în stil Ludovic al XV-lea, cu alte cuvinte, la mobilarea ei îşi dăduseră mîna grotescul cu incomodul. Cum cîteva case vechi din împrejurimi mai păstraseră unele mobile originale din acea epocă, s-a observat că eleganţa lui Luizzi trecea drept o vechitură în ochii gentilomilor noştri de la ţară, care socotiră toate ornamentele şi rococoul din noua cameră cu mult mai prejos decît comoda şi secreterul de acaju al nevestei notarului.

În concluzie, întreaga zi trecu în discuţii şi în încheierea noilor contracte cu ţăranii de pe moşiile sale, aşa că abia spre seară Armand de Luizzi rămase în sfîrşit singur. După cum am mai spus, se aşezase în colţul unde se găsea căminul; alături se afla o masă, pe care ardea o singură lumînare. În timp ce Armand se cufundase în gîndurile sale, pendula bătu mai întîi miezul nopţii, apoi douăsprezece şi jumătate, unu, unu şi jumătate. La bătaia care vesti această oră, Luizzi se ridică şi începu să se plimbe agitat prin odaie. Armand era un bărbat înalt; trupul lui dovedea forţă, iar expresia trăsăturilor sale vădea hotărîre. Totuşi, omul tremura şi agitaţia sa sporea pe măsură ce ăcele pendulei se apropiau de ora două. Din cînd în cînd, se oprea ca să asculte dacă nu se auzea vreun zgomot din afară; dar nimic nu tulbura tăcerea solemnă de care era înconjurat. În sfîrşit, Armand auzi acel mic declic care precede bătaia pendulei. O paloare subită şi profundă se răspîndi pe chipul său; un moment, rămase nemişcat şi închise ochii ca un om ce nu se simte bine. În acea clipă răsună prima bătaie a pendulei ce urma să anunţe ora două. Zgomotul păru să-l facă să-şi vină în fire; aşa că, înainte de a fi răsunat şi cea de a doua lovitură, Armand înşfăcă un clopoţel de argint de pe masă şi-l scutură cu putere, rostind un singur cuvînt: „Vino!"

Oricine poate avea un clopoţel de argint, oricine îl poate scutura la ora două noaptea rostind cuvîntul „Vino!", dar mai mult ca sigur că nu va sosi la nimeni cel care a sosit la Armand de Luizzi. Clopoţelul pe care-l scuturase cu putere nu scoase decît un clinchet slab şi nu sună decît o singură dată, un sunet care vibră trist şi fără rezonanţă. Cînd rostise cuvîntul „Vino!" Armand strigase cît îl ţinuse gura, ca şi cum ar fi chemat pe cineva de departe şi totuşi vocea, deşi puternică, nu avu nici pe departe acel ton poruncitor şi categoric pe care ar fi dorit el să i-l imprime. Aducea mai curînd cu o rugăminte timidă ce-i scăpase de pe buze, încît se miră el însuşi de acel straniu rezultat, cînd iată că zări,

în locul pe care abia îl părăsise, o ființă ce putea fi un bărbat, fiindcă avea un aer mult prea sigur de el; dar care putea fi și femeie, fiindcă avea chipul și mîinile delicate; dar care era cu siguranță diavolul, pentru că nu intrase pe nici o ușă, ci apăruse, pur și simplu, ca din pămînt. Era îmbrăcat într-un halat de casă cu mîneci drepte, din pricina căruia Luizzi nu-și putu da seama de la început de sexul celui care-l purta.

Armand de Luizzi observă în tăcere ciudatul personaj, în vreme ce acesta se așeză comod într-un fotoliu stil Voltaire, aflat aproape de foc. Noul venit se aplecă nepăsător în față și-și îndreptă către foc degetul mare și arătătorul mîinii sale albe și efilate; cele două degete se lungiră peste măsură, ca două vătraie cu care apucă un cărbune aprins. Diavolul, căci era chiar diavolul în persoană, își aprinse o țigară pe care o luă de pe masă. Trase un fum, apoi aruncă țigara cu silă, spunîndu-i lui Armand de Luizzi:

— N-ai niște tutun de contrabandă?

Armand nu răspunse.

— În acest caz, te rog să-l accepți pe al meu.

Și dădu la iveală, din buzunarul halatului un mic port-țigaret, de un gust desăvîrșit. Scoase două țigări și aprinse una cu tăciunele pe care continuase să-l țină în mînă, apoi i-o întinse lui Luizzi. Cum acesta îl refuză, diavolul îi spuse pe un ton foarte firesc:

— Aha, faci pe sfîntul, amice! Cu atît mai rău!

Apoi începu să fumeze, cu trupul ușor aplecat înainte și fluierînd, din cînd în cînd, melodia unui contradans, acompaniindu-se cu o ușoară mișcare a capului, cît se poate de impertinentă.

Luizzi rămăsese ca o stană de piatră în fața acelui diavol ciudat. În sfîrșit rupse tăcerea și, înarmîndu-se cu acea voce vibrantă și sacadată care constituie melopeea dramei moderne, spuse:

— Fiu al infernului, te-am chemat...

— Mai întîi, dragul meu, zise diavolul întrerupîndu-l, nu pricep de ce mă tutuești; e un lucru de cel mai prost gust. Un obicei pe care și l-au luat toți acei care-și spun între ei „artiști"; prietenie falsă, care nu-i împiedică să se invidieze, să se urască și să se disprețuiască. E un fel de a vorbi prin care romancierii și dramaturgii își exprimă pasiunile împinse dincolo de orice limită și la care oamenii binecrescuți nu recurg niciodată. Dumitale, care nu ești nici scriitor, nici artist, ți-aș rămîne foarte obligat dacă mi-ai vorbi ca unui om civilizat, ceea ce-ar fi mai mult decît plăcut. Îți atrag, de asemenea, atenția că numindu-mă „fiu al infernului", repeți una dintre acele prostii rostite în toate limbile pămîntului. Nu sînt „fiul infernului", așa cum nici dumneata nu ești fiul odăii ăștia, numai fiindcă locuiești în ea.

— Ești totuși, cel pe care l-am chemat, răspunse Armand cu o voce dramatică.

Diavolul îl privi pieziș și replică cu o superioritate voită:

— Eşti o puşlama! Ce, crezi că vorbeşti cu sluga dumitale?

— Vorbesc cu cel care e sclavul meu, strigă Luizzi punînd mîna pe clopoţelul aflat în faţa lui.

— Cum doreşti, domnule baron, răspunse diavolul. Dar, pe legea mea, eşti într-adevăr un tînăr al epocii noastre, ridicol şi încăpăţînat. Pentru că ţii atît de mult să fii ascultat, ai fi putut foarte bine să-mi vorbeşti politicos, fiindcă nu te-ar fi costat nimic. De altfel, asemenea maniere nu li se potrivesc decît bădăranilor parveniţi care, dacă se lăfăie în fundul caleştii lor, îşi închipuie că sînt obişnuiţi de cînd lumea cu aşa ceva. Dumneata te tragi dintr-o veche familie, porţi un nume destul de aristocratic, ai un aer distins şi vrei să pari ridicol, numai ca să fii remarcat.

— Dracul îmi face morală! E ciudat şi...

— Eu zic să n-o iei pe de lături, ca un ministru. Nu mă oblig să ascult nişte vorbe stupide, ca să am plăcerea de a ţi le întoarce. Eu nu fac morală cu ajutorul cuvintelor, e o treabă pe care am lăsat-o pe seama pungaşilor şi a femeilor întreţinute; urăsc şi-i blamez pe cei ridicoli. Dacă cerul mi-ar fi acordat cinstea de a avea copii, le-aş fi dat orice alte vicii, dar nu ridicolul.

— Şi totuşi încurajezi ridicolul, nu?

— Mult mai puţin decît cel mai virtuos burghez din Paris. A profita de pe urma viciilor, nu înseamnă a le şi avea. A pretinde că diavolul are vicii, e ca şi cum ai afirma că medicul, care trăieşte de pe urma infirmităţilor tale, e bolnav, că avocatul, care se îngraşă de pe urma proceselor tale, e un şicanator, şi că judecătorul, care e plătit pentru a pedepsi crimele, e un criminal.

Dialogul avu loc între acel personaj ciudat şi Armand de Luizzi, fără ca vreunul dintre ei să se fi mişcat din locurile lor. Pînă în acel moment Luizzi vorbise mai mult pentru a nu arăta cît era de uluit, decît pentru a spune ceea ce dorea. Dar iată că încet, încet, începu a-şi veni în fire şi după uluirea pe care i-o pricinuiseră chipul şi manierele interlocutorului său, se hotărî să abordeze un alt subiect, sigur că mult mai important pentru el. Luă deci un al doilea fotoliu, se aşeză în el de cealaltă parte a căminului şi-l examină pe diavol de aproape. Armand putu acum să admire mai bine eleganta subţirime a trăsăturilor şi formelor oaspetelui său. Dacă n-ar fi fost vorba de un diavol, cu greu ar fi putut afirma dacă acel chip palid şi frumos, acel trup gingaş şi nervos aparţineau unui tînăr de optsprezece ani, devorat de dorinţe încă necunoscute, sau unei femei de treizeci pe care plăcerile o epuizaseră. Cît despre voce, aceasta ar fi părut prea gravă pentru o femeie, dacă n-ar fi apărut între timp contraaltele, acea voce gravă feminină care făgăduieşte mai mult decît dă. Privirea, cea care ne trădează gîndurile ori de cîte ori îi privim în ochi pe cei din jur, privirea diavolului nu spunea nimic. Ochii acestuia nu vorbeau; vedeau. Armand îşi isprăvi în tăcere cercetarea şi convins că o controversă cu acea fiinţă inexplicabilă nu i-ar fi reuşit, luă clopoţelul de argint şi sună încă o dată.

La acea poruncă, pentru că poruncă era, diavolul se ridică şi rămase în picioare în faţa lui Armand de Luizzi, ca un slujitor care aşteaptă ordinele stăpînului său. Acea mişcare, ce nu durase nici măcar o zecime de secundă, aduse o schimbare totală atît în fizionomia cît şi în costumaţia diavolului. Fiinţa fantastică de mai înainte dispăruse şi Armand văzu în locul ei un bădăran în livrea, cu nişte mîini grosolane în mănuşi albe de bumbac, roşu de băutură în obraz ca şi jiletca roşie, cu picioare mari în nişte pantofi grosolani şi fără ciorapi sub ghete.

— Iacă-mă, dom'le, zise noul apărut.

— Cine eşti dumneata? strigă Armand, ofensat de aerul de prostie insolentă, tipul universal al servitorului francez.

— Păi nu-s valetul domnului? N-am să mai fac decît ce mi se spune şi decît ce mi se porunceşte.

— Şi ce vrei să faci aici?

— Aştept poruncile domnului.

— Nu ştii de ce te-am chemat?

— Nu, dom'le.

— Minţi!

— Mint, dom'le!

— Cum te cheamă?

— Cum veţi binevoi să-mi spuneţi.

— N-ai şi tu un nume de botez?

Diavolul nici măcar nu clipi. Dar întreg castelul începu să rîdă, de la girueta de pe acoperiş, pînă jos, în pivniţă.

Armand se sperie, dar, pentru a nu lăsa să se vadă acest lucru, se mînie.

— În sfîrşit, spune, n-ai şi tu un nume?

— Am atîtea cîte doriţi. Am slujit sub toate felurile de nume. Un gentilom emigrat care m-a luat în slujba lui în 1814, mi-a spus Brutus, pentru a umili, în persoana mea, Republica romană. De la el am intrat la un academician, care mi-a schimbat numele de Pierre, pe care-l aveam, în cel de La Pierre, ca fiind mai literar. M-a alungat pentru că am adormit în antecameră, în vreme ce stăpînul citea ceva, cu glas tare, în salon. Agentul de schimb care m-a luat apoi în slujba sa, a vrut să-mi dea, cu orice preţ, numele de Jules, pentru că aşa îl cheamă pe amantul nevesti-si şi fiindcă bărbatul simţea o plăcere fără margini să-i spună soţiei sale: „Animalul ăsta de Jules! Bădăranul ăsta de Jules! Caraghiosul ăsta de Jules!" etc. Am plecat de la el de bunăvoie, sătul pînă în gît să tot trag ponoase pentru altul şi am intrat la o dansatoare, care întreţinea un pair al Franţei...

— Poate vrei să spui că un pair al Franţei întreţinea o dansatoare?

— Vreau să zic ce-am zis! Nu e o poveste prea cunoscută, dar pe care am să v-o istorisesc într-o zi, dacă veţi avea chef să publicaţi un tratat despre morală.

— Iar te-ai apucat să faci morală?

— În calitatea mea de slugă, fac şi eu ce pot...

— Eşti deci servitorul meu...

— Am fost nevoit. Am încercat să mă prezint în faţa domniei voastre sub altă înfăţişare; dar mi-aţi vorbit ca unui lacheu. Neputîndu-vă sili să fiţi politicoşi, m-am hotărît să fiu insolent, aşa că iată-mă precum m-aţi vrut. Domnul n-are nimic să-mi poruncească?

— Da. am! Dar am să-ţi cer un sfat.

— Domnul să-mi îngăduie să-i spun că numai în comediile din secolul al şaptesprezecelea, stăpînii îşi consultau slugile.

— De unde ai aflat asta?

— Din foiletoanele publicate în ziarele mari.

— Deci, le-ai citit? Ei bine, ce părere ai?

— De ce vreţi să-mi aflaţi părerea despre nişte oameni fără cap?

Luizzi se opri, observînd că n-avea s-o scoată la capăt nici cu noul personaj, după cum nu reuşise nici cu cel vechi.

Aşa că puse mîna pe clopoţel. Dar, înainte de a suna din el, îi spuse diavolului:

— Deşi eşti la fel de spiritual şi sub altă înfăţişare, nu pot discuta cu tine, un subiect despre care trebuie neapărat să vorbim, atîta vreme cît îţi vei păstra acest aspect. Crezi că te-ai putea schimba?

— Sînt la ordinele domnului!

— Poţi să-ţi reiei înfăţişarea dinainte?

— Cu o condiţie: să-mi daţi una dintre monezile aflate în punga de colo...

Armand se uită şi zări pe masă o pungă pe care n-o mai văzuse pînă atunci. O deschise şi scoase din ea o monedă. Era dintr-un metal deosebit de preţios şi avea ca inscripţie cuvintele: *„O lună din viaţa baronului François-Armand de Luizzi"*. Pricepînd imediat despre ce fel de plată era vorba, Armand puse piesa la loc, în punga ce i se păru foarte grea, ceea ce-l făcu să surîdă.

— Nu pot plăti atît de scump un simplu capriciu!

— Aţi devenit avar.

— Cum adică?

— Păi pînă acum aţi aruncat o droaie de monezi din astea, pentru mult mai puţin decît v-am cerut eu.

— Nu-mi amintesc.

— Dacă-mi îngăduiţi să vă fac o socoteală, veţi vedea că nu există lună din viaţa dumneavoastră pe care să n-o fi dat pentru un lucru nechibzuit.

— Se poate! Dar cel puţin am trăit!

— Dacă ăsta-i sensul pe care-l daţi cuvîntului „a trăi"...

— Există mai multe?

— Două, şi încă foarte diferite. A trăi, pentru unii oameni, înseamnă a-şi dărui viaţa tuturor cerinţelor ei. Cel care trăieşte astfel, cît timp e

tînăr, se numeşte „un copil bun"; cînd se maturizează, e numit „un om de treabă" şi, „un bătrîn cumsecade", cînd îmbătrîneşte. Cele trei apelative au un sinonim comun: cuvîntul înşelat.

— Şi tu socoţi că eu am trăit ca un om înşelat?

— Socot că domnul gîndeşte ca şi mine, fiindcă n-a venit în acest castel decît pentru a-şi schimba felul de a trăi şi a adopta un altul.

— Şi poţi să-mi spui care anume?

— Cum ăsta e subiectul tîrgului pe care urmează să-l facem împreună...

— Împreună? Nu, răspunse Armand, întrerupîndu-l pe diavol, nu vreau să am de-a face cu tine, treaba asta îmi repugnă total. Iar felul cum arăţi îmi displace şi mai mult.

— E totuşi o şansă în favoarea dumneavoastră. Acorzi puţin celor care-ţi displac mult. Un rege care discută cu un ambasador care-i place, va face întotdeauna unele concesii periculoase; o femeie ce discută cu un bărbat căruia vrea să i se dăruiască, dacă bărbatul îi place, pierde întotdeauna jumătate din ceea ce se dă pentru astfel de lucruri. Un socru care încheie un contract de căsătorie cu un ginere care-i place, dă cel mai adesea, acestuia, dreptul de a-şi ruina nevasta. Ca să nu fii înşelat, e bine să faci afaceri cu oameni antipatici. În acest caz, sila ţine loc de raţiune.

— Şi m-ar ajuta să te izgonesc, zise Armand, sunînd din clopoţelul magic care-l obligă pe diavol să i se supună.

Aşa cum dispăruse fiinţa androgină care apăruse la început, la fel dispăru nu diavolul, ci cea de a doua apariţie a sa, în livrea; Armand văzu în locul lui un tînăr destul de frumos. Acesta făcea parte din acea specie de oameni care-şi schimbă numele la fiecare sfert de veac şi care în epoca noastră sînt „la modă". Întins ca un arc între bretelele sale şi elasticul pantalonilor albi trecut pe sub tălpile ghetelor, îşi pusese picioarele cu ghetele sale lăcuite şi cu pinteni pe marginea şemineului şi se lăsase pe spate în fotoliul lui Armand. În rest, înmănuşat corect cu manşetele scoase exact atît cît trebuia din mînecile fracului, ca să i se vadă butonii de briliant, cu lornion la ochi şi cu baston cu mîner de aur în mînă, avea aerul unui amic venit în vizită la baronul Armand de Luizzi. Această iluzie merse atît de departe, încît Armand îl privi ca pe o cunoştinţă oarecare.

— Am impresia că v-am mai întîlnit undeva.

— Niciodată! Nu mă duc nicăieri.

— Cred că v-am văzut călare prin pădure.

— Nu merg călare niciodată.

— Atunci v-am văzut în caleaşcă.

— Nu se poate! Nu conduc.

— Ei drăcie! Sînt sigur că am jucat cărţi cu dumneavoastră la doamna...

— Nu, pun rămăşag.

— Dar aţi valsat tot timpul cu ea!

— Nu, eu galopez.

— Nu i-aţi făcut curte?

— Nu, nu i-am făcut...

Luizzi simţi dorinţa de a-l şfichiui de cîteva ori cu cravaşa pe acel domn, pentru a-l mai scoate puţin din tîmpenie. Totuşi, făcînd apel la raţiune, începu a-şi da seama că dacă va continua să discute cu diavolul sub toate înfăţişările pe care şi le lua acesta, nu va ajunge niciodată la ceea ce-l frămîntă. Aşa că Armand luă hotărîrea să termine cu el aşa, cum terminase şi cu ceilalţi care i se înfăţişaseră şi, sunînd din clopoţel, strigă:

— Diavole, ascultă-mă şi slujeşte-mă!

Nici nu apucă să rostească aceste vorbe, că cel pe care Armand îl chemase se şi arătă în toată sinistra lui splendoare. Era, într-adevăr, îngerul cîntat de poeţi. Frumuseţe ofilită de mîhnire, alterată de ură, degradată de desfrîu, păstra încă, atît timp cît chipul îi rămînea nemişcat, o veche urmă a originii sale celeste; dar, de îndată ce începea să vorbească, trăsăturile sale lăsau să se întrevadă o existenţă frămîntată de cele mai urîte patimi. Din toate expresiile respingătoare care se iveau, rînd pe rînd, pe chipul său, o silă profundă se părea că le domină pe toate celelalte. În loc să aştepte ca Armand să-l întrebe ceva, i se adresă el, primul.

— Am venit ca să încheiem pactul pe care l-am făcut cu familia ta şi prin care sînt obligat să dau fiecăruia dintre baronii de Luizzi de Ronquerolles ceea ce-mi vor cere. Presupun că cunoşti condiţiile acestui pact.

— Da, răspunse Armand. Fiecare dintre noi îţi aparţine dacă nu poate dovedi că timp de zece ani din viaţă a fost fericit.

— Şi fiecare dintre strămoşii tăi, reluă el, mi-a cerut ceea ce socotea el că însemna fericirea, doar, doar mi-o scăpa în ceasul morţii.

— Şi toţi s-au înşelat, nu-i aşa?

— Toţi. Mi-au cerut bani, glorie, ştiinţă, putere, dar şi puterea, şi ştiinţa, şi gloria, şi banii i-au făcut nefericiţi.

— Deci e un tîrg în folosul tău, pe care eu ar trebui să refuz să-l încheie.

— Poţi să refuzi.

— Nu există nimic de cerut, care să te facă fericit?

— Doar un singur lúcru.

— Sigur că tu n-ai să mi-l spui, ştiu asta! Dar îmi poţi spune măcar dacă-l cunosc?

— Îl cunoşti; de altfel, e amestecat în toate acţiunile vieţii tale, uneori e chiar în fiinţa ta, cel mai adesea îl găseşti la alţii şi pot să-ţi spun că nu-i nevoie de ajutorul meu pentru ca majoritatea oamenilor să-l posede.

— E vorba de o calitate morală? E ceva material?

— Ei, prea vrei să ştii multe. Hai, ai ales? Spune repede, pentru că mă grăbesc să plec.

— Adineauri nu erai chiar atît de grăbit.

— Pentru că adineauri apărusem într-una din miile de înfăţişări sub care îmi place să mă ascund, ca să pot suporta cît de cît prezentul. Cînd îmi întemniţez fiinţa în pielea unui om vicios sau demn de dispreţuit, mă aflu la înălţimea secolului acesta în care trăiesc şi nu mai sufăr din pricina rolului ticălos pe care trebuie să-l joc. A existat o fiinţă de teapa ta, care, ajuns rege al micului regat al Sardiniei, a avut imbecila vanitate de a se intitula şi rege al Ciprului şi Ierusalimului. Vanitatea se satisface prin vorbe mari; dar orgoliul vrea lucruri mari şi tu ştii că el a fost cauza căderii mele; niciodată n-am fost supus la o atît de grea încercare. Aşa că, înfăţişarea asta pe care m-ai obligat s-o iau, mi-e odioasă şi insuportabilă. Grăbeşte-te să-mi spui ce vrei!

— Încă nu ştiu. Am contat pe tine că ai să mă ajuţi să aleg.

— Ţi-am spus că una ca asta mi-e cu neputinţă.

— Poţi totuşi să faci şi pentru mine măcar ceea ce-ai făcut pentru strămoşii mei. Poţi să-mi arăţi, în toată goliciunea lor, patimile altor oameni, experienţele, bucuriile, durerile, secretele vieţii lor, ca să pot scoate din aceste învăţăminte lumina care să mă călăuzească.

— Pot face orice. Dar să ştii că strămoşii tăi s-au angajat să-mi aparţină, înainte de a le fi povestit ceva. Uite hîrtia asta: am lăsat în alb numele lucrului pe care mi-l vei cere; semnează, şi după ce mă vei fi ascultat, vei scrie tu însuţi aici, ceea ce doreşti să fii sau ceea ce doreşti să ai.

Armand semnă, apoi spuse:

— Acum te ascult. Vorbeşte!

— Nu aşa. Solemnitatea pe care mi-ar impune-o o asemenea înfăţişare primitivă, ar obosi frivola ta atenţie. Ascultă-mă: amestecat în viaţa oamenilor, iau parte la el mult mai mult decît cred ei. Îţi voi istorisi povestea mea, sau mai curînd pe a lor.

— Aş fi curios s-o aflu.

— Abţine-te! Căci din clipa în care mă vei pune să-ţi povestesc ceva, va trebui să asculţi totul, cu răbdare, pînă la capăt. Vei putea totuşi refuza să mă asculţi, dacă-mi vei da o monedă din pungă.

— Sînt de acord, cu condiţia să nu fiu obligat să locuiesc tot timpul în acelaşi loc.

— Du-te unde vrei, eu voi fi întotdeauna acolo unde îmi vei porunci să te întîlnesc. Dar gîndeşte-te că numai aici mă poţi vedea sub adevărata mea înfăţişare.

— Am dreptul să scriu ceea ce-mi vei povesti?

— Poţi face ce doreşti.

— Am dreptul să dezvălui confidenţele pe care mi le faci?

— Dezvăluie-le.

— Pot să le tipăresc?

— Tipăreşte-le.

— Le pot semna cu numele tău?
— Semnează-le cu numele meu.
— Cînd începem?
— Cînd mă vei chema, sunînd din acest clopoţel, la orice oră, în orice loc, pentru orice vei dori. Adu-ţi aminte doar că, începînd de azi, n-ai decît zece ani ca să alegi ce doreşti.

Pendula bătu ora trei şi diavolul dispăru. Armand de Luizzi rămase singur. Punga unde se aflau zilele sale rămăsese pe masă. Simţi dorinţa s-o deschidă ca să le numere dar nu izbuti. Se culcă, deci, după ce-o puse, cu grijă, sub pernă.

II

Trei vizite

A doua zi, Luizzi părăsi castelul din Ronquerolles. Deşi îi ceruse diavolului un atît de lung răgaz pentru a-şi afla fericirea, el acţionă ca un om care ştia precis, dinainte, ce anume are de făcut, fiindcă se grăbi să se reîntoarcă la Toulouse, pentru a pleca mai apoi imediat la Paris. Parisul este marea iluzie a tuturor celor care-şi închipuie că a trăi înseamnă a-ţi ruina sănătatea. Parisul este ca butoiul danaidelor: arunci în el iluziile tinereţii, planurile maturităţii, regretele pletelor albe; el înghite tot şi nu-ţi mai dă înapoi nimic. O, tineri, pe care hazardul nu v-a adus încă în devoranta sa atmosferă, dacă imaginaţia voastră simte nevoia unor zile de calm, de reverie a iubirilor pierdute, dacă vi se pare un lucru nespus de dulce să vă legaţi inima de o altă inimă ca s-o urmaţi şi s-o adoraţi, ei bine, nu veniţi la Paris, căci femeia care vă va urma, vă va duce sufletul în infernul unei lumi urîte, vă va tîrî printre omagiile insultătoare ale rivalilor care îi vor vorbi în picioare, în timp ce voi o priviţi stînd în genunchi, îi vor adresa vorbuliţe nostime, uşuratice, nepăsătoare care o vor face să surîdă, atunci cînd voi tremuraţi, vorbindu-i, dacă, bineînţeles, aveţi curajul să-i vorbiţi. Dacă în inima voastră a vibrat vreodată sunetul armonios al unui cîntec, nu, nu veniţi la Paris! Nu împărtăşiţi mulţimii taina acelor delicii sfîşietoare, prin care sufletul îşi plînge toate bucuriile la care visează; veţi avea drept confidenţi nişte critici care vă vor muşca de mîinile întinse către cer, şi drept cititori nişte ageamii care vor rîde de credinţele voastre pe care nu le vor înţelege. Nu, de o mie de ori nu! Nu veniţi la Paris, chiar

dacă vă devoră ambiţia unei glorii sacre! Oricît de puternici aţi fi, nu veniţi la Paris, unde vă veţi pierde mai mult decît speranţele: vă veţi pierde puritatea inteligenţei! Ascultaţi-mă, dragi tineri: cînd veţi cere parizienilor să fie atenţi la cel care vorbeşte bine şi cinstit, îl veţi vedea înlăturat de povestirile grosolane ale unui scriitor trivial, de smintelile isterice ale unui mîzgălitor de hîrtie, de poveştile îngrozitoare ale unei gazete care se ocupă de crime; veţi vedea acel public parizian, acel bătrîn dezmăţat, cum surîde virginităţii muzei voastre, cum o murdăreşte cu surîsul lui impudic, pentru ca pe urmă să-i strige: „Hai, curtezano, cară-te sau distrează-mă! Am nevoie de stimulenţi care să-mi aţîţe simţurile stinse; poţi cumva să-mi istoriseşti nişte incesturi furibunde, nişte bacanale înfricoşătoare sau nişte pasiuni imposibil de povestit? Atunci, vorbeşte! Te voi asculta un ceas, timp în care voi simţi pana ta acră şi veninoasă zgîriindu-mi sensibilitatea bătătorită şi gangrenată; dacă nu, taci şi du-te să-ţi dai sufletul în mizerie şi obscuritate!" Mizerie şi obscuritate, pricepeţi tinerilor? Mizeria, acel cusur pedepsit cu dispreţul celor bogaţi; obscuritatea, acel supliciu nu degeaba numit astfel. Obscuritatea, adică exilul departe de lumina soarelui, cînd faci parte dintre cei care au nevoie de razele lui, pentru ca inima să nu-ţi moară de frig. Mizerie şi obscuritate! Sigur că nu le doriţi! Şi- atunci, ce veţi face, tinerilor? Veţi lua o pană de scris şi o foaie de hîrtie şi veţi aşterne pe ea titlul *Memoriile diavolului,* apoi veţi spune secolului vostru: „Aha! Vrei lucruri crude care să te bucure; fie, monseniore secol, iată un fragment din istoria ta!" Şi să ne ferească Domnul de două lucruri pe care chiar dacă lumea ni le-ar putea ierta, noi nu ni le vom ierta niciodată; deci, să ne ferească Domnul de minciună şi de imoralitate. Minciună, la ce bun? Cînd viaţa reală e atît de insolent de ridicolă şi de vicioasă, cum nici unul dintre noi n-ar putea-o inventa? Imoralitatea? Şi cei mici şi cei mari şi-o ascund în umbra singurătăţii lor. Femeile din lumea mare, la fel ca şi grizetele, se prăpădesc după cărţile imorale pe care le ascund — primele, în budoar, celelalte, în mansardele lor. Şi cînd conştiinţa lor e la adăpost, cu volumul sub perna de mătase sau sub mindirul de paie, împroaşcă cu insulte şi cu dispreţul lor pe cei care se hazardează să discute o clipă cu ele despre aceste nevinovate depravări. Toate femeile se comportă faţă de o carte imorală la fel ca şi contesa din *Legături primejdioase,* faţă de Préval: adică i se dăruiesc cu trup şi suflet, apoi îşi sună lacheul, pentru a-l da pe uşă afară pe insolent, ca şi cum ar fi vrut să le violeze. Să ne ferească Dumnezeu nu de a fi vinovaţi, ci de a fi înşelaţi. Fiindcă aceasta este ultima dintre prostiile unei epoci, unde succesul constituie cea mai bună recomandare. Ceea ce vă vom spune, va fi deci moral şi adevărat. Şi nu va fi vina noastră, dacă uneori vom fi obligaţi să dezvăluim şi lucruri necinstite sau prea puţin măgulitoare.

În vremea asta, în ciuda planurilor pe care şi le făcuse Luizzi, povestirile sclavului său începură mult mai curînd decît se aştepta acesta.

Nenorocire celui căruia infernul îi dă puterea de a smulge vălul aparenţelor de pe lucrurile omeneşti! Nu-şi mai află odihna, pînă ce nu-şi încearcă această primejdioasă putere! Totuşi Luizzi n-a fost împins de o dorinţă chiar atît de arzătoare, încît să-i ceară diavolului cel dintîi gît de otravă pe care acesta i l-a dat mai apoi cu toptanul. O întîmplare, pe care baronul era departe s-o prevadă, i-a stîrnit această curiozitate pe care n-o socotea deloc primejdioasă, dar care l-a dus mult prea departe.

Luizzi se trăgea dintr-un neam foarte mare şi era foarte bogat; ca urmare a acestei situaţii, a început să fie poftit în cele mai de vază familii din Toulouse, oraş fecund în aristocraţie, şi a început să aibă de-a face cu mulţi din marii comercianţi din localitate. Luizzi se înrudea — de departe — cu marchizul du Val. Acel nume, deşi aduce a burghez cînd e scris fără particulă, aparţinea uneia dintre ramurile cadete ale unei vechi familii princiare din ţinut. Pe de altă parte, Luizzi avea interese şi cu comerciantul Dilois, negustor de lînă. Căci acest Dilois cumpăra de obicei toată lîna minunatelor oi de merinos crescute pe moşiile lui Luizzi. Înainte de a-i încredinţa girarea afacerilor sale unui intendent, Luizzi voi să-l cunoască el însuşi pe omul care-i devenea, în fiecare an, debitor, pentru nişte sume considerabile, aşa încît — chiar în ziua sosirii sale la Toulouse — se duse să-l vadă.

Cînd Armand se îndreptă către strada La Pomme, unde locuia Dilois, tocmai bătuse ora trei. I se arătă care era casa negustorului, apoi — pe poarta pe unde intrau trăsurile — Luizzi pătrunse într-o curte pătrată, înconjurată de un corp de clădiri destul de înalte. Parterul, aflat în fundul curţii, şi cele două laturi ale sale, era ocupat de magazii. În partea de clădire ce dădea spre stradă se aflau birourile. Într-adevăr, printre barele de fier de la ferestre şi prin gemuleţele pătrate ale ferestrelor înalte se zăreau lucind colţurile de aramă şi etichetele roşii ale registrelor. Deasupra acestui parter se întindea o galerie cu balustradă de lemn, răsucită în două. Toate uşile de la primul etaj al casei dădeau în această galerie. Acoperişul cobora pînă la marginea acelui coridor interior, adăpostindu-l.

Cînd intră, Luizzi zări în acea galerie o femeie tînără. În ciuda frigului, era îmbrăcată simplu, într-o rochie de mătase. Părul negru îi cădea în bucle lungi, de-a lungul obrazului; în mînă, ţinea un carnet din care citea ceva, în vreme ce cinci sau şase ucenici mutau nişte baloturi, impulsionaţi de propriile lor strigăte, fapt ce reducea la jumătate munca meridionalilor, făcînd o asemenea hărmălaie, că nu se mai înţelegea om cu om. Nimeni nu-l observă pe Armand; băieţii erau preocupaţi de treaba lor, doamna Dilois — căci ea era tînăra din galerie — îşi cufundase privirea în carneţel, iar tînărul frumos, cu plete blonde, care se afla în curte, n-avea ochi decît pentru stăpîna lui. Luizzi, rămas deci în curte, începu a observa mai cu atenţie scena. Doamna Dilois îşi ridică privirea şi iată că tînărul care-o privise cu atîta atenţie scoase un strigăt ciudat:

— Heeeuah!

Toţi ucenicii se opriră din treabă; apoi, în liniştea profundă care se instăpîni brusc, se auzi glasul dulce şi pur al tinerei femei:

— Baloturile cu lînă brută 107 şi 108!

— În magazia numărul unu, răspunse vocea puternică a tînărului.

— Deseară să fie duse la spălat, zise doamna Dilois.

— Baloturile 107 şi 108, la spălat! strigă tînărul pe un ton poruncitor.

Tînăra îşi cufundă din nou privirea în carnet. Slujbaşul rămase cu ochii ţintă la ea, iar ucenicii se apucară să execute ordinele primite, reîncepîndu-şi strigătele.

După o clipă, doamna Dilois iar îşi ridică ochii.

— Heeeuah! strigă băiatul.

— O sută cincizeci de kilograme de lînă scurtă; să fie luate din magazia numărul şapte şi trimise filaturii din Roque.

Tînărul repetă ordinul, cu vocea sa vibrantă şi poruncitoare. Apoi, apropiindu-se de una dintre ferestrele cu grilaj, bătu cu degetul într-un pătrat în care se deschise un mic ochi de geam, Luizzi văzu un cap de copilă, cu faţa albă şi cu părul bălai. Tînărul spuse cu voce timidă:

— Factura pentru Roque, de o sută cincizeci de kilograme de lînă.

— Am auzit! Strigi atît de tare... spuse o voce de copil.

Ochiul de geam se închise şi Luizzi, îndreptîndu-şi privirea către doamna Dilois, o văzu privind cu atenţie ferestruica, apoi umbra unui surîs trist — care desigur că era adresat chipului dulce de dincolo de gemuleţ — pluti o vreme pe buzele sale. În aceeaşi clipă, şi doamna Dilois şi slujbaşul cel tînăr îl zăriră pe Luizzi. Tînărul făcu un pas către el, dar privirea stăpînei îl readuse la locul său. Doamna Dilois se mai uită o dată în carnet, apoi îl închise şi-l vîrî în buzunarul rochiei; sprijinindu-se în coate de balustrada galeriei, făcu un semn imperceptibil tînărului; acesta se căţără imediat pe cîteva baloturi de marfă, ajungînd într-o clipă lîngă stăpîna sa ca să poată auzi ce-i spune, fiindcă jos era un zgomot infernal. Ea îi şopti ceva, tînărul dădu din cap în semn că a înţeles şi dădu să se întoarcă jos, cînd doamna Dilois îl opri şi i-l arătă pe Luizzi. Băiatul dădu din nou din cap, în semn că a înţeles şi, din vîrful baloturilor, strigă:

— Trei sute de kilograme de lînă merinos de pe moşiile Luizzi să plece la Castres.

Ucenicii se opriră şi un lucrător, cu chipul aspru, răspunse brusc:

— Te rog s-o cîntăreşti dumneata, domnule Charles; eu nu mă mai apropii de ea! Niciodată afurisita asta de lînă nu iese exact la cîntar! Acum cîteva zile am expediat o sută de kilograme şi n-au ajuns la destinaţie decît nouăzeci!

— Ba te rog frumos să cîntăreşti marfa!

— Cîntăreşte-o tu, Charles, zise doamna Dilois, care-l văzuse pe lucrător îndreptîndu-se de spate, cu un aer insolent, iar pe tînăr privindu-l ameninţător. Charles răspunse prin acea înclinare din cap, ce

părea să fie singurul lui limbaj faţă de acea femeie; doamna Dilois, arătîndu-i-l pe Luizzi, băiatul fu jos dintr-o săritură, apoi, apropiindu-se de baron, îl întrebă politicos, ce anume dorea.

— Aş vrea să vorbesc cu domnul Dilois, răspunse Luizzi.

— Săptămîna asta lipseşte, domnule. Dar dacă e vorba de afaceri, binevoiţi şi intraţi în birou, domnul casier vă poate da orice informaţie.

— Într-adevăr, de afaceri e vorba; dar cum cea pe care vin s-o propun e foarte importantă, aş fi preferat să tratez direct cu el.

— În acest caz, replică tînărul, iat-o pe doamna Dilois, cu care puteţi discuta.

Tînărul i-o arătă lui Luizzi pe doamna Dilois, care, văzînd că era vorba despre ea, se grăbi să coboare, ieşind cu graţie înaintea baronului.

— Ce doriţi, domnule? zise ea.

— Vreau să vă rog, doamnă, să continuăm negoţul pe care eu îl consider avantajos, atîta vreme cît îl fac cu dumneavoastră.

Doamna Dilois surîse cu graţie; tînărul — care auzise această frază — încruntă din sprîncene. Doamna Dilois îi făcu semn să se îndepărteze şi-l întrebă pe baron, pe un ton plin de bunăvoinţă:

— Cu cine am onoarea să vorbesc?

— Sînt baronul de Luizzi, doamnă.

Auzind acest nume, ea se dădu un pas îndărăt, iar Charles, frumosul şi tînărul Charles, îl examină pe Luizzi cu o curiozitate plină de nemulţumire şi de teamă.. Dar acest lucru n-a durat decît o clipă, căci doamna Dilois l-a poftit pe baron în birou, spunîndu-i:

— Binevoiţi şi intraţi, domnule; sînt la ordinele dumneavoastră.

Luizzi intră; Charles, care îl urmărea, apropie un scaun de soba enormă ce încălzea tot parterul, iar el se aşeză la unul din birouri, unde îl aştepta corespondenţa din acea zi. Examinînd interiorul acelei case, Luizzi văzu, la o masă, pe fetiţa cea frumoasă care deschisese ochiul de geam. Copila scria, concentrată; putea să aibă nouă sau zece ani şi semăna atît de bine cu doamna Dilois, încît nu mai exista nici o îndoială că era fiica ei. În ciuda frumuseţii sale, ceva trist şi resemnat îmbătrînea parcă acel căpşor tînăr. „Oare să fie doamna Dilois atît de severă?" se întrebă Luizzi. Nu, pentru că o privea pe copilă cu prea multă dragoste. Fetiţa nu ridică ochii din hîrtii, decît ca să-i spună unui slujbaş bătrîn care scria în alt colţ al încăperii:

— Cît costă lîna trimisă la Roque?

— Doi franci, ca de obicei...

— E bine, zise Charles, întrerupînd-o. Dă-mi mie factura aia, am s-o trimit eu însumi!

Dacă diavolul ar fi fost acolo, i-ar fi explicat lui Luizzi de ce tînărul n-o mai lăsase să vorbească. Luizzi presupuse că tînărul era prost dispus. Frumosul Charles, care asculta orbeşte de doamna Dilois, era, după cum credea Armand, amantul ei sau, dacă nu, cel puţin îndrăgostit nebuneşte de ea. Apariţia elegantului baron probabil că-l alarmase şi Luizzi îşi închipui că tînărul era furios, fiindcă văzuse în el un rival. Din

păcate, baronul se înşela. Tînărul n-o mai lăsase pe fetiţă să vorbească din motive strict negustoreşti. Nu vorbeşti — în faţa unui om care a venit să-ţi vîndă lînă — despre preţul cu care tu o vei revinde mai tîrziu. Iată de fapt ce semnificaţie avusese intervenţia lui Charles. Nu peste mult, sosi şi doamna Dilois. Acum Luizzi putu s-o privească de aproape: era o fiinţă încîntătoare şi cadrul în care era plasată făcea să iasă şi mai bine în relief perfecţiunile persoanei sale. Înaltă, zveltă, fragilă, cu ochi languroşi acoperiţi de pleoape închise la culoare — văl voluptuos pe care se părea că numai mînia îl ridica în întregime; cu mîini albe şi unghii trandafirii, cu picioare lungi şi frumoase, doamna Dilois părea o străină rătăcită printre toate acele chipuri grosolane ale lucrătorilor, printre toate acele mutre funcţionăreşti ale slujbaşilor, încît Luizzi îşi zise şi pe bună dreptate, că acea încîntătoare fiică a Evei coborîse dintr-o nobilime săracă şi intrase — printr-o mezalianţă — în burghezia opulentă. Adoptă deci faţă de ea un ton ca de la egal la egal, care i se păru vanitosului baron drept cea mai abilă măgulire. Răspunzîndu-i doar printr-un surîs plin de graţie, doamna Dilois îl rugă pe baron să binevoiască s-o urmeze şi descuind o uşă cu una din cheile pe care le avea în buzunar, îşi introduse musafirul într-o odaie separată. Înfăţişarea, mişcările, felul languros de a fi al acelei femei, păreau ale unei îndrăgostite, încît baronul se aştepta să fie poftit într-un budoar bleu şi parfumat; numai că budoarul era tot un birou; semiîntunericul ce domnea înăuntru se datora perdelelor de muselină ce acopereau ferestrele înalte, prevăzute şi ele cu bare groase. Un birou negru, o casă de bani cu trei rînduri de broaşte, un fotoliu de marochin, un raft cu dosare, cîteva scaune de pai, iată care era tot mobilierul acelei odăi pe care Luizzi şi-o închipuise de o misterioasă suavitate. Sigur că aspectul odăii i-a năruit baronului orice iluzii. Dar, în lipsa templului, divinitatea rămase totuşi, şi doamna Dilois, aşezată comod în fotoliul de la birou, cu mîna pe registrele scrise şi cu picioarele mici puse sfios pe cărămida umedă şi rece de pe jos, i se păru lui Luizzi un fel de înger exilat, o floare printre mărăcini. Avu pentru ea acelaşi sentiment pe care-l încercase într-o zi faţă de un minunat trandafir alb pe care un cîrpaci de cizmar îl pusese pe fereastră, între un ghiveci cu busuioc şi unul cu pir. Luizzi cumpărase trandafirul şi-l pusese într-un vas scump de porţelan, pe consola căminului din salonul său. Trandafirul se uscă, dar se uscă demn, iar Luizzi căpătă reputaţia de a avea în el ceva cavaleresc. Acum baronul era sigur că nu mai putea să cumpere floarea din faţa lui, dar poate că ar fi putut s-o culeagă. (Vă cer iertare şi pentru gînd şi pentru expresie, dar Luizzi se născuse în timpul Imperiului.) Îl apucă deci fantezia, sau mai curînd dorinţa de a fi ca o stea pe cerul întunecat al acestei femei, de a lăsa o amintire strălucitoare în rece umbră a vieţii sale, Luizzi era frumos, tînăr şi avea în glas un accent drăgăstos; n-avea nici destul spirit ca să fie lipsit de inimă, nici destulă inimă ca să fie lipsit de spirit. Era unul dintre acei bărbaţi care au mare succes

la femei. Astfel de bărbaţi sînt înflăcăraţi, dar prudenţi; le place să trăiască singuri, dar le place şi societatea. Iubesc şi nu compromit pe nimeni. Or, Luizzi văzuse de atîtea ori mediocritatea preferată celor mai măgulitoare şi mai devotate iubiri, încît era îndreptăţit să se creadă un foarte abil seducător. Aşa că Luizzi începu a o privi cu atîta atenţie pe femeia din faţa lui, încît ea lăsă, încurcată, ochii în jos şi-i spuse cu blîndeţe:

— Presupun, domnule baron, că aţi venit să discutăm despre afaceri...

— Cu dumneavoastră? Nu, doamnă, răspunse Luizzi. Am venit să-l văd pe domnul Dilois. Cu el voi discuta despre cifre şi calcule, deşi mă pricep foarte puţin la astfel de treburi; mă tem, doamnă, că dacă aş discuta cu dumneavoastră astfel de treburi...

— Soţul meu mi-a dat mînă liberă să discut... Şi vă rog să mă credeţi că nu vom ieşi în pagubă...

— Cine, doamnă?

— Păi, trag nădejde că amîndoi... Tînăra se opri o clipă, apoi — cu privirea surîzătoare — reluă: Chiar dacă nu vă pricepeţi la afaceri, domnule, eu sînt... un om cinstit şi voi da dovadă de toată probitatea.

— Va fi totuşi o treabă dificilă, doamnă, pentru că, în mod sigur, voi fi păgubit...

— În ce fel?

— Dacă nu ghiciţi, nu cutez să vă spun...

— Oh, domnule, puteţi să-mi spuneţi. În meseria noastră sîntem obişnuiţi să ni se pună cele mai ciudate condiţii!

— Cea despre care vreau să vă vorbesc, doamnă, va trebui s-o puneţi dumneavoastră...

— Dar eu n-am vorbit despre nici o condiţie...

— Deşi eu am acceptat-o dinainte... Condiţia constă în a-mi aminti despre dumneavoastră ca despre femeia cea mai încîntătoare pe care am întîlnit-o.

Doamna Dilois roşi, apoi replică pe un ton vesel:

— Pentru aşa ceva, n-am mînă liberă de la soţul meu, domnule. Iar eu nu fac afaceri de una singură!

— Aţi putea pune, într-o astfel de afacere, multă generozitate, zise baronul.

— Sînt o femeie cinstită, replică doamna Dilois pe un ton sever, pentru a curma o astfel de discuţie. Apoi deschise o mapă şi scoase din ea o hîrtie pe care i-o întinse baronului. Iată spuse ea, contractul încheiat acum şase ani cu tatăl dumneavoastră. Dacă nu aveţi de gînd să ameliorati rasa oilor şi nici să le reduceţi numărul, socot că cifra de afaceri poate rămîne aceeaşi. Uitaţi-vă, vedeţi că e semnat de tatăl dumneavoastră.

— Cu el aţi tratat? întrebă Luizzi, la fel de galant. Căci dacă ar fi aşa, eu ar trebui să mă las păgubaş.

— Nu, domnule, replică doamna Dilois, muşcîndu-şi uşor buza inferioară şi arătîndu-i lui Luizzi smaltul umed al dinţilor de o albeaţă

strălucitoare. Liniştiţi-vă, acum şase ani încă nu eram măritată, încă nu eram doamna Dilois.

Nici nu-şi isprăvi bine fraza, că uşa se deschise încet şi un glas de copil rosti cu sfială:

— Mamă, domnul Lucas vrea neapărat să-ţi vorbească.

Era fetiţa de nouă sau de zece ani pe care Luizzi o văzuse în primul birou. Acea apariţie, chiar în clipa în care doamna Dilois îi spusese baronului că nu era măritată decît de şase ani, a fost ca o revelaţie pentru Luizzi. La apelativul de „mamă", adresat doamnei Dilois, Luizzi o privi cu şi mai mult interes pe încîntătoarea negustoreasă. Aceasta, roşie la faţă, îşi plecă ochii.

— E fetiţa dumneavoastră, doamnă? întrebă Luizzi.

— Eu îi spun „fiica mea", domnule, răspunse simplu doamna Dilois. Apoi zise: Caroline, am să mă duc să vorbesc cu domnul Lucas. Acum lasă-ne... Apoi doamna Dilois îi spuse baronului: Iată contractul, domnule. Binevoiţi şi-l examinaţi pe îndelete. Soţul meu se întoarce peste opt zile şi atunci va avea onoarea să vă vadă.

— Peste puţină vreme plec din acest oraş. Am totuşi suficient timp ca să examinez acest contract, dar dacă răgazul pe care mi l-aţi acordat mă va lipsi de posibilitatea de a vă mai vedea, îl semnez chiar acum!

Regăsindu-şi deplina siguranţă, doamna Dilois îi răspunse:

— Sînt tot timpul acasă.

— Ce oră vi se pare mai potrivită?

— Cea pe care o veţi alege dumneavoastră.

Rostind aceste cuvinte, ea îi făcu baronului una din acele reverenţe prin care femeile par să-ţi spună: „Acum fă-mi plăcerea şi du-te!"

Luizzi se retrase. În primul birou toţi slujitorii erau la posturile lor. Reconducîndu-l pe Luizzi, doamna Dilois dădu mîna cu un ţărănoi burdihos care stătea lîngă sobă şi care îi spuse în mod jovial:

— Bună ziua, doamnă Dilois.

— Bună ziua, Lucas, îi răspunse ea cu acelaşi surîs încîntător care-l vrăjise pe Luizzi. Acesta, văzînd acelaşi surîs pe buzele ei, în clipa în care tocmai se întorsese să-şi ia rămas bun de la ea, se simţi grozav de umilit.

Ieşind de la negustorul Dilois, Luizzi se îndreptă către marchizul du Val. Dar marchizul du Val nu se afla în Toulouse. Luizzi întrebă de doamna marchiză. Servitorul îi răspunse că nu ştie dacă doamna poate fi văzută.

— Ei bine, du-te şi te informează, replică Luizzi, pe acel ton care dovedeşte imediat unei slugi că cel care vorbeşte obişnuieşte să fie ascultat. Spune-i, adăugă el, că domnul baron de Luizzi vrea să-i vorbească!

Valetul rămase un moment nemişcat, fără să iasă din antecameră. Părea să se gîndească în ce chip să ajungă la stăpîna-sa. Chiar atunci, trecu pe lîngă el o femeie. Valetul o opri, îi spuse repede şi la ureche ceea ce-i zisese baronul, încîntat din cale- afară că scăpase de sarcina ce-i fusese încredinţată. Camerista îi aruncă lui Luizzi o privire din

cale-afară de obraznică. Ba îl privi chiar cu un fel de resentiment ce părea să demonstreze că numele nu numai că-i era cunoscut, dar că-i amintea unele lucruri foarte crude. Aşa că întrebă cu voce acră:

— Spui că domnul se numeşte...

— Numele meu n-are nici o importanţă, domnişoară... Vreau să vorbesc cu doamna du Val şi vreau să ştiu dacă pot s-o văd...

— Ei bine, domnule, nu puteţi...

Era prea mult pentru baron ca vizita lui să depindă de bunăvoinţa unei cameriste, aşa încît replică:

— Bine, atunci am să mă informez eu însumi!

Şi o porni glonţ către salon, a cărui uşă era întredeschisă. Valetul o luă din loc, dar camerista se aşeză, trufaşă, în faţa uşii.

— Domnule, cînd îţi spun că nu poţi s-o vezi pe doamna... Zău că-i de mirare cînd îţi spun că...

— Ce se întîmplă acolo? strigă un glas din odaia aflată lîngă salon.

— Lucy, spuse baronul cu glas tare, la ce oră te poate găsi omul?

— Ah, tu erai, Armand? spuse mirată, doamna du Val.

Apoi, după ce închise în urma ei uşa camerei pe care o lăsase întredeschisă, se îndreptă spre el.

Armand îi ieşi înainte, îi sărută, tandru, mîinile, apoi amîndoi se aşezară lîngă foc. Lucy îl privi pe Armand cu un aer încîntat şi protector. Doamna du Val era o femeie de vreo treizeci de ani, baronul avea douăzeci şi cinci şi acest fel de a-l examina era îngăduit unei femei care văzuse odinioară jucîndu-se alături de ea un băiat de paisprezece ani şi care acum devenise un bărbat superb. Marchiza îl examinase pe baron în tăcere, apoi chipul i se întristase profund; ba chiar o lacrimă i se furişă din ochi, alunecîndu-i pe obraz.

Luizzi se înşelă în ceea ce privea motivul tristeţii sale.

— Regreţi desigur, ca şi mine, că fericirea de a ne revedea se datorează unui eveniment atît de trist şi că moartea tatălui meu...

— Nu plîng din pricina asta, spuse marchiza; l-am cunoscut prea puţin pe tatăl tău şi tu însuţi, stînd departe de el vreme de zece ani, nu cred că ai simţit — la vestea morţii sale — acea durere profundă pe care ţi-o pricinuieşte pierderea unei fiinţe dragi, cu a cărei dragoste ai fost obişnuit vreme îndelungată.

Luizzi nu răspunse nimic. După un moment de tăcere marchiza reluă:

— Nu, nu-i asta! Dar ai venit într-un moment... ei bine, într-un moment cum nu se poate mai nepotrivit... Un surîs trist rătăci pe buzele femeii; ea continuă ca şi cum ar fi dorit să se amuze: într-adevăr, Armand, viaţa e un roman ciudat. Stai mult la Toulouse?

— Opt zile.

— Te reîntorci la Paris?

— Da.

— Ai să-l găseşti acolo şi pe bărbatul meu.

— Cum! Deputat abia de opt zile şi a şi plecat la Paris? Dar sesiunea nu începe decît peste o lună. Mi-am închipuit că veţi pleca împreună.

— Oh, eu rămîn aici! îmi place oraşul Toulouse.

— Nu cunoşti deloc Parisul?

— Îl cunosc destul ca să nu mai vreau să mă duc acolo.

— De ce această antipatie?

— Oh, e ceva care mă priveşte numai pe mine. Nu mai sînt nici destul de tînără ca să strălucesc în saloane, şi nici încă destul de bătrînă ca să mă apuc de intrigi politice.

— Eşti mult prea frumoasă şi prea deşteaptă ca să nu reuşeşti în tot ce vei face.

Marchiza clătină încet din cap.

— Nu crezi nici un cuvînt din ceea ce spui. Sînt bătrînă, bietul meu Armand, şi mai ales inima mi-e bătrînă.

Armand se apropie încet de verişoara lui şi-o întrebă în şoaptă:

— Nu eşti fericită, Lucy?

Ea aruncă o privire furişă în salon şi-i răspunse repede şi foarte încet:

— Vino diseară, la ora opt, să iei masa împreună cu mine şi să mai stăm de vorbă! Şi, cu un semn din cap, îl rugă să plece. El îi luă mîna şi Lucy i-o strînse cu putere.

— Pe diseară! Pe diseară! îi spuse ea încet, după care intră repede în odaia ei. Uşa nu se deschise imediat, dovadă că în dosul ei se afla cineva care trăsese cu urechea şi care nu se îndepărtase destul de repede. Rămas singur, Luizzi, izbit de acest gînd, mai adăstă o vreme; atunci, auzi dincolo de uşă vocea unui bărbat care părea foarte mînios. Bărbatul — cînd nu-ţi este nici soţ, nici frate, nici tată — înseamnă că ţi-e amant. Luizzi ieşi valvîrtej, căci descoperirea făcută îl descumpănise. Un amant! Marchiza du Val să aibă un amant? Lui Luizzi nu-i venea să creadă. Aceste două idei se băteau cap în cap în mintea lui. Atîtea amintiri o ocroteau pe Lucy de o asemenea învinuire, încît se gîndi să afle ce necazuri o putuseră lovi atît de crîncen pe nefericita lui verişoară. Căci o cunoscuse pe Lucy de cînd fata avea nouăsprezece ani şi cînd era nespus de nefericită din pricina unei iubiri în faţa căreia rezistase din toate puterile. Toate aceste amintiri îi veniră în minte baronului, în timp ce se îndrepta către domnul Barnet, notarul său pe care dorea să-l cunoască. Dar se pare că şi aici călcase cu stîngul. A fost primit de doamna Barnet, o femeie scundă, slabă, uscată, cu părul castaniu, cu ochii de un albastru şters, cu buzele subţiri. Cînd servitoarea deschise uşa dormitorului şi o anunţă că o caută un domn, doamna Barnet întrebă cu glas ascuţit:

— Cine-i domnul acela?

— Nu-i ştiu numele.

— Pofteşte-l să intre.

Luizzi se prezentă.

— Ce doriţi? întrebă ea clipind din ochi, fiindcă doamna Barnet era cam mioapă; altfel, văzînd eleganţa baronului, sigur că şi-ar fi îmblînzit glasul.

— Doamnă, răspunse Armand, sînt baronul de Luizzi, unul dintre clienţii domnului Barnet şi mi-ar fi făcut plăcere să-l cunosc.

— Domnul baron de Luizzi! strigă doamna Barnet. Vă rog să luaţi loc! Nu pe scaun, vă rog, pe fotoliu! Cum? Nu există nici un fotoliu în odaia mea? Nu-i aşa că-i ceva cam provincial să nu existe un fotoliu în odaia unei femei, domnule baron? Dar vă rog să mă credeţi că avem destule fotolii! Marianne, Marianne, adă un fotoliu din salon! Şi scoate-i husa!

Luizzi vru să pună capăt deranjului, spunîndu-i doamnei Barnet că un scaun îi era mai mult decît de ajuns, deoarece se grăbea. Dar notăreasa nu vru să audă nimic şi-şi dădu osteneala să ascundă după draperiile ferestrelor pantalonii vechi şi şalurile murdare şi unsuroase risipite prin cameră. Nu peste mult apăru şi Marianne cu un fotoliu de lemn pictat şi îmbrăcat într-o străveche catifea de Utrecht, tocită şi roasă. Îl aşeză în colţul căminului în care bineînţeles că nu ardea nici un foc, apoi doamna Barnet strigă din nou:

— Marianne, adă un butuc şi fă focul!

— Doamnă, zău că vă deranjaţi degeaba! Plec imediat! Şi aşa nu aveam decît foarte puţin de discutat cu domnul Barnet.

— Domnul Barnet nu mă va ierta niciodată, dacă v-aş lăsa să plecaţi, fiindcă nădăjduiesc că domnul baron va binevoi să servească o ceaşcă cu supă...

— Sînt invitat în altă parte, doamnă; vă mulţumesc; am să vin mîine să-i cer domnului Barnet informaţiile de care am nevoie.

— Informaţii, domnule baron? Păi pentru asta nu-i nevoie să-l mai aşteptaţi pe soţul meu. Din fericire, cunosc oraşul Toulouse, ca să zic aşa, din pivniţă pînă-n pod! Familia mea a lucrat tot timpul în notariat (tatăl doamnei Barnet fusese aprod) aşa că ştiu mai mult decît credeţi şi mai mult decît doriţi să aflaţi. Luaţi loc, domnule baron, căci sînt gata să vă dau orice informaţie doriţi.

La început, Luizzi nu avu de gînd să profite de oferta pripită a doamnei Barnet; se aşeză totuşi, nădăjduind că, după cîteva fraze insignifiante, se va putea ridica şi pleca. Se simţea, într-un fel, încurcat, fiindcă nu ştia ce s-o întrebe; dar gazda nu-i dădu răgazul să comită vreo stîngăcie.

— Poate că domnul baron ar vrea să cumpere vreo proprietate; dacă doriţi să vă plasaţi fondurile într-o uzină, soţul meu v-ar putea ajuta să cumpăraţi topitoria domnilor Jasques; proprietarii au de rambursat treizeci şi unu de mii de franci, la sfîrşitul lui noiembrie şi treizeci şi trei de mii şapte sute douăzeci şi doi, la sfîrşitul lui decembrie. Trei rînduri de case, dintre care două în Bayonne, cu care domnii Jasques făceau afaceri serioase, au fost pierdute toate odată. Nu cred s-o mai poată duce decît cel mult pînă în februarie şi cum sînt oameni cinstiţi, sînt sigură că dacă li s-ar oferi nişte bani peşin şi-ar vinde imediat topitoria, deşi nevasta lui Jasques cel tînăr, dacă ar vrea, ar putea să-l

ajute. Ea are cinci ferme în arendă, pe care le-a moştenit de la maică-sa; ştiţi, coana Nanette, pentru care s-a ruinat contele de Fère. Sînt nişte bunuri care n-au costat-o prea scump, iar pe fiică-sa n-au costat-o nimic. Dar doamna Jasques a moştenit firea mamă-si, se zgîrceşte pînă şi la un ou şi sigur că n-o să-i îngăduie bărbatului ei să-i ipotecheze fermele.

Cînd doamna Barnet începuse să vorbească, Luizzi n-a prea ascultat-o. Dar iată că, brusc, a simţit dorinţa s-o întrebe unele lucruri. Asta s-a întîmplat cînd ea a trecut de la Jasques la nevasta lui. Abia atunci şi-a dat seama că ar putea s-o întrebe unele lucruri pe care n-ar fi cutezat să le discute cu altcineva şi pe urma cărora n-avea decît s-o asmută pe doamna Barnet, pentru ca ea să-i spună tot ce dorea să ştie. Aşa că atunci cînd doamna Barnet se opri, spuse:

— Nu doresc să fac noi achiziţii, cel puţin nu în acest moment; fiindcă sînt în relaţii de afaceri cu mai multe persoane din Toulouse, între alţii şi cu domnul Dilois.

Doamna Barnet se strîmbă.

— Nu cumva domnului Dilois îi merg prost afacerile?

— A făcut o singură afacere proastă, care durează şi acum.

— Care anume?

— S-a însurat cu nevastă-sa.

— Şi l-a ruinat?

— Asta n-am de unde să ştiu. Nu vreau să-l vorbesc de rău, fiindcă bietul om nu ştie nici pe departe cîte ştiu eu. Nevastă-sa şi primul lui slujbaş, domnul Charles, ei bine, ei îi ţin socoteala banilor. Domnul Dilois e un om de treabă care se mulţumeşte cu ceaşca lui de ceai şi cu partidele de domino de la Hérbola.

— Dar doamna Dilois se pricepe la comerţ?

— Ea se pricepe la tot ce vrei; o grizetă care a făcut copii cu toată lumea şi care s-a măritat cu cel mai mare negustor de lînă din Toulouse. Cred că pînă acum a dus de nas vreo treizeci de proşti ca bărbatu-său...

— Şi pe domnul Charles?

— Domnul Charles e o altă pramatie; îl cunosc bine şi pe el, fiindcă a fost ajutor de notar la noi; apoi ne-a părăsit ca să devină primul slujbaş al domnului Dilois. Atunci i-am declarat lui bărbată-meu că dacă-l mai reprimeşte pe derbedeul ăla, eu îi trîntesc uşa în nas! Ah, domnule, la început Charles a fost un tînăr încîntător, atent, devotat, prevenitor.

— Dar poate că o fi rămas tot aşa faţă de doamna Dilois.

— Domnule baron, faţă de ea n-are decît să fie cum pofteşte. Asta nu-i treaba mea!

— Mi se pare că l-am zărit, e un băiat frumos, nu-i aşa?

— E frumos, dar nu şi sufleteşte, domnule baron, nu şi sufleteşte. După atîta bunătate cîtă i-am arătat...

— Sigur că domnul Barnet îl iubea mult, nu-i aşa? întrebă Luizzi, cu un aer candid.

— Bărbatu-meu? Nu putea să-l sufere!

— Voi profita de informaţiile preţioase pe care mi le-aţi dat în legătură cu familia Dilois, cu care, de altfel, n-am alte afaceri decît de vîndut nişte lînă. Dar am nişte bani pe care aş dori să-i plasez într-o ipotecă şi aş vrea să cunosc situaţia financiară a unui om de vază din acest oraş. E vorba de domnul marchiz du Val...

— Domnul marchiz du Val vrea să împrumute bani ipotecînd ceva! strigă doamna Barnet cu un aer uluit. Nu se poate. Domnul marchiz du Val este clientul nostru, şi niciodată nu ne-a vorbit despre aşa ceva.

— Deci, domnul du Val este clientul dumneavoastră?

— Şi el şi alte mari familii din oraş, ca să nu mai vorbim de dumneavoastră, domnule baron. Biroul nostru de notariat se ocupă de afacerile familiei du Val de mai bine de cincizeci de ani. Bărbatul meu a redactat, de altfel, contractul de căsătorie al actualului marchiz. A fost un lucru care m-a zguduit profund şi de care-mi aduc aminte ca şi cum s-ar fi întîmplat azi- dimineaţă. Parcă văd şi acum mutra bărbatului meu, cînd s-a întors acasă, după semnarea contractului... Avea aerul unui nătîng...

— Dar ce se întîmplase?

— Ah, asta, domnule baron, nu mai pot să v-o spun! Secretul unui notar e sfînt? Dacă-l ştiu, apoi acest lucru nu se datorează decît faptului că bărbatul meu era atît de tulburat, încît a vorbit fără să-şi dea seama ce spune!

— Sînt un om discret, doamnă...

— Cel mai bun mijloc de a păstra un secret este să nu-l cunoşti.

— Aveţi dreptate, răspunse Luizzi. Nu vă mai întreb nimic. Dar presupun că, în prezent, doamna du Val e fericită.

— Numai Dumnezeu ştie, domnule baron şi într-adevăr trebuie s-o ştie, fiindcă marchiza toată ziua se roagă...

— E evlavioasă?

— E fanatică, o ţine numai în posturi şi penitenţe. Dar, mă rog, nimeni n-are nimic de zis. Fiecare îşi duce viaţa cum crede de cuviinţă. Mă tem doar să nu se prăpădească din pricina asta!

Uitîndu-se la pendula de pe şemineu, Luizzi văzu că se făcuse aproape opt. Se ridică. Puţinul pe care-l aflase despre doamna du Val îi aţîţă curiozitatea şi totuşi nu dori să ştie mai mult. Înfăţişarea frumoasei Lucy trezise în inima lui Luizzi tandre amintiri din copilărie şi, fără să bănuiască ceea ce i-ar mai fi putut spune despre ea doamna Barnet, nu mai voi să audă nimic. De altfel, Luizzi nu venise acolo pentru Lucy. Dar cum aceasta îi era rudă, prietena lui din copilărie, visul său de adolescent, sigur că mîndria lui de gentilom s-ar fi simţit jignită, dacă ar mai fi auzit cine ştie ce bîrfe pe seama verişoarei sale. O salută, deci, pînă la pămînt pe notăreasă şi, preocupat de evlavia marchizei şi de ceea ce i se păruse că observase la ea, se îndreptă spre casa acesteia.

III

Prima noapte. Noaptea din budoar

Armand se afla încă departe de poarta pe unde intrau trăsurile, cînd iată că se trezi abordat de o femeie care-l strigă pe nume. La lumina pe care o răspîndeau magazinele din jur, Luizzi o recunoscu pe camerista care-l primise atît de obraznic la marchiza du Val.

Fata îi şopti repede:

— Mergi drept înainte, treci prin faţa casei, şi ai să mă găseşti la capătul străzii...

Fata îşi continuă drumul şi Luizzi — care o urmări o clipă, cu ochii — o văzu apucînd-o pe o stradă alăturată. Luizzi nu mai ştia ce să creadă, văzînd toată această manevră. Se hotărî totuşi să-i urmeze sfatul. Cînd trecu însă prin faţa porţii celei mari, aruncă o privire investigatoare în dreapta şi în stînga sa şi văzu, la cîţiva paşi de el, un bărbat înfăşurat într-o mantie şi care părea să supravegheze locuinţa. Luizzi fu ispitit o clipă să se îndrepte spre el şi să afle cine era acel om. Dar ar fi ieşit un scandal pe care n-avea nici un drept să-l provoace. De altfel, Luizzi ştia că în orice încăierare dintre doi bărbaţi din pricina unei femei, femeia era întotdeauna victima, dacă unul dintre cei doi adversari murea în duel. Îşi continuă, deci, drumul şi la o distanţă apreciabilă de locuinţă, în colţul unei străduţe, se ivi camerista care-i spuse baronului:

— Iute, după mine!

Fata mergea atît de repede, încît Luizzi abia se putea ţine după ea. Făcură mai multe ocoluri şi ajunseră într-o străduţă pustie, mărginită de zidul unei grădini. Din mers, camerista îi şopti:

— Intră, fără să te opreşti!

Şi, aproape în aceeaşi clipă, dădu năvală pe portiţa întredeschisă a grădinii, pe care o încuie cu multă precauţie, de îndată ce Luizzi intră înăuntru. Abia păşiră în grădină, că şi auziră nişte paşi repezi venind din capătul celălalt al străduţei; camerista îi făcu semn lui Luizzi să tacă şi amîndoi rămaseră nemişcaţi. Omul se opri în faţa portiţei, ascultă un moment, apoi se îndepărtă; dar abia făcu doi, trei paşi şi se întoarse. Tremurînd de spaimă, camerista spuse cu un gest de spaimă:

— Sînt nebună! Am uitat să trag zăvorul!

Se năpusti spre portiţă şi se sprijini în ea cu toată puterea; apoi îi făcu semn lui Luizzi s-o ajute, iar acesta se supuse maşinal. Imediat auziră o cheie răsucindu-se în broască şi simţi cum cineva se împingea în poartă; aceasta şi începuse a ceda uşor, aşa că cel care voia cu orice preţ să intre îşi dădu seama că nu zăvorul era cel care-l împiedica să pătrundă în grădină. Împinse, deci, poarta cu şi mai multă putere, strigînd:

— Mariette! Hei, Mariette!

Dar Mariette — fiindcă acum ştim cum o chema pe cameristă — izbutise între timp să tragă zăvorul. Fără să mai stea pe gînduri, îl luă pe Luizzi de mînă şi se îndreptă spre casă, în vreme ce în broasca portiţei de afară cheia necunoscutului se tot sucea şi se răsucea întruna. Grădina era destul de vastă, iar noaptea destul de întunecoasă. Luizzi îşi urmă călăuza, fără să priceapă nimic din ceea ce se întîmpla. Nu avu nici măcar vreme să se mire, căci mirarea cere şi ea un oarecare timp de gîndire. Nu ştia unde se duce, nici la cine, cînd iată că ajunse la colţul unui pavilion legat de locuinţă printr-o galerie. Camerista deschise o uşiţă. Luizzi urcă o scară în spirală acoperită cu un covor şi după douăsprezece trepte intră într-un salonaş luminat slab, apoi într-o altă odaie unde atîrna o lampă de alabastru. În cămin ardea un foc zdravăn, două tacîmuri erau gata pregătite pe masă şi un parfum pătrunzător umplea cămăruţa.

— Rămîi aici, îi zise Mariette, şi-l lăsă pe Luizzi singur. Înainte de a se gîndi la ceea ce i se întîmplase, baronul privi maşinal în jurul lui. Locul unde se afla avea prin ce să-l surprindă. Era o ciudată îmbinare a unor obiecte de cel mai rafinat lux, cu semne ale unei credinţe exagerate. Pe tapetele de mătase, imagini de sfinţi şi scene din calvarul lui Hristos. Într-o bibliotecă doar cu cîteva rafturi, volumele broşate ale unui nou roman, alături de cărţi religioase în legături scumpe. Pe o consolă, nişte vaze pline cu flori minunate, iar dedesubt, tabloul sfintei Cecilia într-o ramă pe care se afla o crenguţă de merişor sfinţit. Luizzi privi acel budoar sau acel oratoriu, cu o tulburare stranie. Apoi fu brusc năpădit de tot felul de gînduri. Omul care supraveghea locuinţa, care forţase portiţa din grădină, care avea o cheie a ei, nu putea fi decît un amant. Dar el însuşi, el, Luizzi, nu părea a fi şi el tot un amant? Căci dacă cineva l-a văzut intrînd la marchiza du Val aşa cum intrase, nu era îndreptăţit să creadă acest lucru? Tocmai cînd îşi făcea astfel de gînduri, marchiza intră valvîrtej în salon. Înfăţişarea, aspectul ei îl surprinseră pe Luizzi: nu mai era femeia tristă de dimineaţă. Avea pe chip o expresie îndrăzneaţă şi pătimaşă, de care n-ar fi crezut-o în stare. Ochii îi străluceau într-un mod deosebit, iar pe buzele uşor agitate plutea un surîs mai curînd amar decît fericit.

— Foarte bine, foarte bine, îi spuse ea Mariettei care o însoţise şi care ieşi aruncîndu-i marchizei o privire scrutătoare.

Lucy du Val se aşeză în fotoliul din colţul căminului şi, fără să-i adreseze un cuvînt lui Luizzi, începu a privi ţintă la foc. Baronul era foarte încurcat şi foarte emoţionat. Cum această profundă preocupare a marchizei se prelungea, Luizzi o strigă de mai multe ori.

— Bine, foarte bine, răspunse ea fără să-şi întoarcă privirea. Da, foarte bine...

— Lucy, ce-i cu tine, zise Armand, nu te simţi bine, ţi-e rău, eşti nefericită?

— Eu nefericită? răspunse ea, încercînd să fie cît mai calmă cu putinţă. De ce-aş fi? Sînt bogată, sînt tînără, sînt frumoasă. Nu-i aşa că

sînt frumoasă? Tu mi-ai spus-o, Armand! Ce mai poate dori o femeie, cînd are astfel de avantaje?

— Nimic, desigur... Totuşi...

— Totuşi... reluă marchiza cu o nerăbdare plină de nervi. Îşi strînse pumnii, îşi muşcă buzele, şi, abia abţinîndu-se, continuă: Hai Luizzi, nu fii ca ceilalţi, nu mă chinui cu întrebări, cu observaţii, cu doleanţe, fiindcă sînt obsedată de un gînd. Ştii că unei femei îi trebuie foarte puţin, ca să-i sară ţandăra. Te-am invitat la masă, hai să mîncăm!

Se aşezară la masă şi marchiza începu a-l servi pe Luizzi; dar era, în mod vădit, tulburată, neîndemînatică.

— Şampania e lîngă tine, îi spuse ea.

— Ai să mă laşi să beau singur?

Ea ezită, apoi îşi întinse paharul şi-l dădu pe gît dintr-o sorbitură; lăsă să-i scape un gest de dezgust. Luizzi crezu că băuse astfel ca să-şi alunge gîndurile neplăcute care o obsedau. Dar, după cîteva cuvinte privind plecarea lui Luizzi din Toulouse, baronul o văzu recăzînd în apăsătoarea ei tristeţe. Interesul şi curiozitatea lui Luizzi fură puternic aţîţate. Încercă mijlocul pe care se pare că ea însăşi îl încercase pentru a-şi alunga gîndurile negre.

— Îmi faci plăcerea să mai bei un pahar cu mine?

— Nu, Armand, nu; îmi face rău, mă arde, mă ucide! Şi totuşi, Dumnezeu mi-e martor că aş da oricît să pot muri! Apoi se ridică şi strigă: Da, să mor, să mor cît mai repede! Pe urmă, se prăbuşi pe divanul ce se afla în acel semi-alcov şi-şi ascunse faţa în mîini.

Luizzi se aşeză lîngă ea şi încercă s-o determine să vorbească, dar Lucy nu-i răspundea decît prin lacrimi şi prin suspine. Baronul, care fusese prietenul din copilărie al marchizei du Val, se aşeză în genunchi în faţa ei şi-i zise cu blîndeţe:

— Hai, Lucy, spune-mi ce ai? Dacă ai necazuri, spune-mi-le mie! Lucy, ştii ce sentimente mă leagă de tine! Cel care a cutezat cîndva să te iubească, poate că te-a uitat, dar asta nu înseamnă că nu ţi-a rămas cel mai credincios prieten.

Lacrimile doamnei du Val încetară şi, privindu-l pe Luizzi care rămăsese în genunchi, îi răspunse, ca şi cum ar fi vrut să facă pe cocheta:

— Văzîndu-te în această postură, mai că nu-mi vine să cred că-mi eşti doar prieten...

— Cine ar cuteza să spere la mai mult? zise Luizzi, surîzînd.

— Cel care iubeşte, poate nădăjdui orice, replică marchiza cu o voce pătimaşă.

— În acest caz, am toate drepturile să sper, spuse Luizzi, jucîndu-se cu acele banalităţi ale galanteriei pe care nu punea mare bază. Dar care nu-i fu surpriza, cînd marchiza îi răspunse, ridicînd ochii spre cer:

— Oh, dacă ar fi adevărat ce spui...

— Dacă ar fi adevărat, spui, Lucy? Dar a te iubi e un adevăr pe care toţi cei care te cunosc îl poartă ascuns în inima lor!

Marchiza se ridică, întoarse capul şi fu cuprinsă brusc de o agitaţie febrilă, care n-o mai părăsi.

— Totul e o nebunie! Hai să ne aşezăm la masă!

Se aşeză şi începu să mănînce, ca cineva care s-a hotărît să facă un lucru ce-i displace, dar care-l preocupă. Din nefericire pentru Lucy, tot ceea ce se petrecuse îi inspirase baronului o dorinţă fără margini de a cunoaşte taina acelui suflet zbuciumat. Se hotărî deci să-şi satisfacă acea dorinţă.

— Pleci curînd, Armand? îl întrebă Lucy.

— În cel mult opt zile.

— Ţi-e dor de Paris, nu-i aşa?

— Ah, Lucy, Parisul înseamnă viaţa...

— Da, viaţa oamenilor fericiţi.

— Nu, Lucy, la Paris te duci cînd suferi... Cînd porţi în suflet o flacără pe care vrei s-o stingi, o dorinţă pe care vrei s-o înăbuşi, atunci te duci la Paris. Acolo mintea ţi-e tot timpul preocupată, urechile şi ochii îţi sînt tot timpul vrăjiţi...

Ai dreptate, răspunse Lucy. Trebuie să te simţi nespus de uşurat, cînd uiţi de tine. Ai fost îndrăgostit la Paris, Armand?

— Nu ca la Toulouse.

— Sînt soţi geloşi la Paris? întrebă ea.

— Deloc. Dar, la orice pas, întîlneşti rivali. Există întotdeauna cel puţin zece bărbaţi pe care o femeie ceva mai elegantă e obligată să-i primească pe toţi cu acelaşi zîmbet şi cu aceleaşi vorbe. Printre cei zece ea îşi ascunde şi amantul... Cîteodată chiar doi, trei sau chiar patru...

— Ei, calomniezi femeile...

— Nu, Lucy, îţi spun adevărul! Şi cînd lucrurile stau astfel, nu le mai vrei, căci unele dintre ele sînt atît de nefericite...

— Ai dreptate! Există femei care ascund, în viaţa lor, chinuri pe care nici un bărbat nu şi le-ar putea imagina. Numai că astfel de femei nu se consolează cu amanţi.

— Nu mă îndoiesc că ştii acest lucru mai bine decît mine!

Aceste cuvinte o răscoliră din nou pe marchiză. Îngîndurarea şi tristeţea puseră iarăşi stăpînire pe ea. Luizzi încremeni; şi neştiind cum să lege din nou discuţia, se agăţă de primul lucru care-i veni în minte.

— Lucy, tu eşti bolnavă... Nu mănînci, nu bei...

— Dimpotrivă, răspunse Lucy surîzînd.

Şi ca să-i dovedească baronului că se simţea bine, bău şampania pe care acesta i-o turnase în pahar ca să facă şi el ceva. Ochii marchizei străluciră, iar glasul îi deveni şovăielnic.

— Da, reluă ea cu un accent amar, un amant îţi umple, însă îţi şi tulbură viaţa. Dar trebuie să-l iubeşti pe acel amant...

— Cînd nu-l mai iubeşti, îl dai pe uşă afară...

— Mda! Dar nu cînd e vorba de un gelos, de un tiran care te ameninţă cu dezonoarea în orice clipă şi la orice-i spui; căruia cea mai

neînsemnată vizită i se pare suspectă şi care se înfurie chiar atunci cînd vorbeşti mai familiar cu o rudă sau cu un prieten. Un laş ipocrit care îndepărtează din preajma ta întreaga familie, numai ca să-l excludă pe cel care are faţă de el unele bănuieli. Oh, e un chin îngrozitor... Dumnezeule! Cînd o femeie ajunge aici, nu-i mai rămîne altceva de făcut decît să-şi pună capăt zilelor...

În timp ce vorbea astfel marchiza se însufleţi. Baronul, care rămăsese calm, observă că dinţii îi clănţăneau. Bărbatul este implacabil. Aşa că Luizzi umplu, neglijent, paharele cu şampanie. Marchiza îl luă pe-al ei, îl duse la buze, apoi îl aşeză înapoi pe masă, cu un fel de spaimă.

— Eşti o copilă, Lucy, spuse Armand, sprijinindu-se de masă şi privind-o cu dragoste. Dacă întîlneşti un astfel de om, înseamnă că ai de-a face cu un ticălos căruia o femeie poate să-i astupe gura într-o clipă.

— În ce fel?

— Dacă e un laş, atunci n-are nici un merit în ochii celui care ia apărarea acelei femei, dacă e curajos, cu atît mai bine; dai dovadă de devotament, riscîndu-ţi viaţa ca să te baţi cu el!

Lucy rîse cu amărăciune, apoi strigă:

— Dar dacă este un...

Se opri brusc, strîngînd din dinţi, ca şi cum ar fi vrut să stăvilească vorbele ce i-ar fi putut ieşi din gură. Apoi se înroşi, parcă ar fi fost gata să se sufoce. Bău puţină şampanie, ca să-şi vină în fire; observînd tulburarea crescîndă a verişoarei sale, Luizzi îi spuse:

— Oricine, ar fi, ticălosul poate fi redus la tăcere!

Lucy surîse cu aceeaşi expresie de îndoială şi de disperare, iar Luizzi continuă:

— Da, Lucy, un bărbat care-şi asigură dragostea şi devotamentul printr-o astfel de încercare, un bărbat de care nu te îndoieşti este un confident căruia poţi să-i spui totul, căci va cuteza orice, pentru cea care îi încredinţează onoarea.

Marchiza rîse cu amărăciune.

— Printr-o astfel de încercare, spui tu... Iar eu îţi spun că, la prima întrevedere, acest om va deveni bănuitor... Ezită un moment; apoi, privindu-l pe Luizzi ca şi cum ar fi vrut să-i citească în suflet, continuă: Pentru ca o femeie aflată într-o astfel de situaţie să se poată smulge din ea, ar trebui să găsească o inimă capabilă s-o înţeleagă pe loc, o generozitate care să nu se lase prea mult aşteptată...

— Din moment ce se pare că doreşti acest lucru, le ai pe amîndouă la picioare.

— Prostii! Bărbaţii nu fac nimic, dacă nu obţin, ca răsplată a devotamentului lor, o dragoste...

— Care să fie pe măsura primejdiei prin care trec, răspunse Luizzi, apropiindu-se de marchiză.

— Şi cînd le ceri acest devotament pe loc, şi răsplata trebuie acordată la fel?

— Şi de ce n-ar fi aşa? zise Luizzi, lăsîndu-se antrenat de ciudăţenia unei asemenea discuţii şi de privirea rătăcită a doamnei du Val. De ce n-ar fi aşa? Crezi, Lucy, că n-ar exista un bărbat capabil să înţeleagă o femeie care i s-ar dărui spunîndu-i: „Îţi încredinţez fericirea, viaţa, reputaţia mea. Şi pentru ca să nu te îndoieşti că tu eşti singura mea nădejde, îţi ofer fericirea, viaţa şi reputaţia mea! Ţi le pun la picioare, ca să fii stăpînul lor!"

— Oh, dacă aşa ceva ar fi cu putinţă...

— Lucy, poate că pentru o mie de femei n-ar fi cu putinţă; dar cînd dai peste una frumoasă, nobilă, ca tine...

Glasul baronului devenise pătimaş; se apropie şi mai mult de marchiză; Lucy îşi ascunse faţa în mîini. Dar după o clipă sări brusc în sus şi Luizzi o dată cu ea.

— Dumnezeule! Cred c-am să înnebunesc!

— Lucy! strigă Armand.

— Da, am să înnebunesc! Am să înnebunesc! Ei bine, fie, voi face aşa cum vrei tu!

Şi cu o mişcare ce friza delirul, înşfăcă paharele pline rămase pe masă şi le bău dintr-o răsuflare, cu un fel de furie. Apoi se întoarse spre Luizzi, cu ochii tulburi, cu privirea pierdută şi-i strigă, cu simţurile aţîţate şi răvăşite:

— Ei bine, ai curajul să mă iubeşti?

În tot timpul acestei scene, Luizzi fu uimit de ciudăţenia faptelor pe care le auzise şi le văzuse. Împrejurările, ocazia ivită, neprevăzutul acelor întîmplări năucitoare, îl făcură pe Luizzi să-i răspundă marchizei ca şi cum ar fi fost pe deplin convins de ceea ce-i spune:

— Să te iubesc? Dar e o bucurie fără margini, e fericirea, e însăşi viaţa!

— Da! Nu-i aşa că mă iubeşti?

Luizzi nu-i mai răspunse, ci o luă pe marchiză în braţe. Ea nu opuse nici o rezistenţă, ci şopti şovăielnic:

— Mă iubeşti, nu-i aşa? Mă iubeşti, nu-i aşa? tot repeta fără încetare şi, am putea spune, fără judecată.

Aceste cuvinte erau rostite cu atîta încăpăţînare de către marchiză, încît pentru ea păreau să nu mai aibă nici un sens. Murmură aceste cuvinte, pînă cînd Luizzi înfrînse acea rezistenţă instinctivă pe care toate femeile o opun dorinţei unui bărbat. Năuceala minţii, beţia care o făcuse să-şi piardă judecata, nebunia care o împinsese să săvîrşească o greşeală pe care nici măcar dragostea n-o scuză, toate pieriră de la sine, după ce se întîmplă ce era de întîmplat; febra sufletului nu-i cuprinsese şi trupul, gura, care mai înainte strigase şi rîsese cu amărăciune sub impulsul mîniei, acum rămase rece şi tăcută şi nu mai răspunse cuvintelor de dragoste. Femeia care i se oferise lui Luizzi păruse o nebună sau o dezmăţată; cea care i se dăruise devenise o statuie sau o victimă. În toate astea, trebuie să se fi ascuns un mare secret. Acum,

lui Luizzi îi fu ruşine şi începu a avea remuşcări, pentru ceea ce făcuse. În budoar era o linişte deplină. Marchiza, aşezată pe divan, îşi reluase acea privire fixă şi pătrunzătoare pe care-o avusese la început. Luizzi urmărea atent orice mişcare de pe chipul ei; vru să-i vorbească, dar ea nu păru să-l audă; vru să se apropie de ea, dar Lucy îl respinse cu o putere care-l uimi: vru să-i ia mîinile, dar ea se ridică şi şi le smulse cu violenţă din mîinile lui, strigînd:

— O, ce ticăloşie!

Şi, imediat, acea furtună, care bîntuia de multă vreme inima şi trupul acelei femei izbucni, iar marchiza avu o criză de nervi înfricoşătoare. Scotea ţipete ascuţite, vorbea despre un blestem, despre iad, despre pedeapsa veşnică. Ori de cîte ori Luizzi voia să se apropie de ea; se strîngea în sine, ca şi cum ar fi simţit atingerea unui şarpe. Luizzi nu ştia ce să facă; dar iată că uşa budoarului se deschise brusc şi Mariette intră; ridicînd din umeri, nepăsătoare, spuse:

— Eram sigură că aşa o să se întîmple!

Apoi se apropie de stăpînă-sa şi-i vorbi pe un ton autoritar de care, se pare, că marchiza obişnuia să asculte. Criza a fost lungă şi s-a isprăvit cu un soi de sfîrşeală, din care Luizzi n-a mai cutezat s-o tulbure.

— E vremea să pleci, domnule, îi spuse Mariette, baronului. Vino! Vreau să profit de acest moment de linişte ca să te conduc...

Luizzi o urmă pe Mariette, care mergea repede, grăbită cum era să se întoarcă lîngă stăpîna.ei. Luizzi nu vru s-o întrebe nimic pe cameristă şi se retrase, după ce petrecuse cinci ceasuri, trecînd din mirare în mirare. Străbătu grădina, ieşi afară şi ajunse acasă la el, atît de cufundat în gînduri, încît nu băgă de seamă că de la poarta grădinii marchizei şi pînă la locuinţa sa fusese urmărit tot timpul de un bărbat înfăşurat într-o mantie lungă. A doua zi, Armand se prezentă la marchiză, dar i se spuse că nu primea pe nimeni. Se duse de patru ori la ea, în aceeaşi zi, dar nu putu s-o vadă. A treia zi, îi scrise, dar nu primi nici un răspuns. Îi scrise din nou, dar scrisoarea îi fu înapoiată, fără ca măcar să fi fost deschisă. Ştia totuşi că marchiza nu era bolnavă. Fusese văzută la biserica din Saint-Sernin; ascultînd slujba în fiece dimineaţă, după cum îi era obiceiul. În fiecare seară se ducea la o mătuşă foarte evlavioasă, care urma să-i lase întreaga avere. Luizzi nu-şi mai venea în fire de mirare. O respecta prea mult pe Lucy ca să se intereseze ce se întîmplase cu ea, stînd de vorbă cu acea mătuşă, căreia sigur că nu-i putea povesti ce se petrecuse între ei. Totuşi, nevrînd să fie luat drept prost, se hotărî să vorbească cu marchiza, indiferent ce mijloace ar fi folosit, ca să poată ajunge pînă la ea. Întîmplarea îl scuti de a se mai deranja să caute vreunul: află că într-o casă, unde avea oricînd acces, urma să aibă loc o petrecere, că fusese invitată şi marchiza şi că ea făgăduise să vină. Luizzi nu ceru nici o invitaţie pînă în seara petrecerii, de teamă ca nu cumva marchiza, auzind că vine şi el, să se răzgîndească. O dată sigur că va avea, în sfîrşit, o explicaţie cu ea, se gîndi la afacerile

sale; deci, prin urmare, la doamna Dilois. Examină contractul pe care aceasta i-l dăduse şi i se păru convenabil. După cele auzite de la doamna Barnet, nu mai simţi dorinţa să discute cu doamna Dilois. Aşa se duse la alţi negustori de lînă. Dar preţul care i se oferi era cu mult mai mic decît cel propus de negustorul Dilois. Interesul spunîndu-şi cuvîntul, se întoarse, deci, la frumoasa negustoreasă.

IV

A doua noapte. Noaptea din odaia de culcare

Se duse la ea seara, la ora la care magaziile şi birourile erau închise, urmărind să intre astfel în viaţa doamnei Dilois, atunci cînd înceta, de a mai fi negustoreasă. Fu introdus în casă de o servitoare foarte politicoasă, care, fără să-l anunţe îl conduse la primul etaj, străbătu o odăiţă şi, fără să bată. deschise o uşă şi-l pofti pe baron într-o odaie, spunînd:

— Doamnă, iată un domn care vrea să vorbească cu dumneavoastră.

Doamna Dilois păru surprinsă şi încurcată de acea vizită neaşteptată. Era aşezată într-o parte a căminului, iar frumosul Charles în cealaltă parte. Modesta, dar eleganta rochie de dimineaţă fusese înlocuită cu un halat de casă, sclipind de curăţenie şi care dovedea că nu se jena să i se înfăţişeze lui Charles, în orice fel de toaletă. În odaie era acea dezordine plăcută care vesteşte ceasul odihnei. Patul fusese făcut, pernele puse la căpătîi, cuvertura, pe deasupra. Obişnuit cu luxul societăţii înalte, Luizzi nu-şi putu da seama că ceea ce-i lua ochii, în odaia aceea modestă, era albul strălucitor al aşternutului. Printre pliurile de mătase şi aurăriile unui pat de ducesă, abia dacă mai zăreai albeaţa pînzei. Dar în locuinţa modestă a unui mic-burghez din provincie, alături de mobila de nuc înnegrită de vreme sub perdelele întunecate ce atîrnau deasupra patului, un aşternut alb ca zăpada avea în el ceva feciorelnic. Luizzi, abia ieşit dintr-o aventură în care văzuse aruncîndu-i-se în braţe o femeie din înalta aristocraţie, şi faţă de care nutrea mai mult respect decît afecţiune, îşi spuse că putea ajunge cu atît mai uşor la acea mic-burgheză despre care auzise că ar fi uşuratică şi cochetă. Aşa că-şi zise: „Ei drăcie, iată un loc care-mi place şi pe care ar trebui să-l ocup eu la noapte!" Deci chiar atunci, aţi înţeles foarte bine, fiindcă există cuceriri care nu-ţi măgulesc orgoliul decît prin rapiditatea lor. Între un bărbat ca baronul de Luizzi şi o femeie ca negustoreasa de lînă, o

victorie după o curte asiduă făcută timp de o lună sau două şi după o serie de dovezi de dragoste înflăcărată, o asemenea victorie nu putea avea în ea nimic măgulitor; dar să triumfi doar în cîteva ceasuri asupra unei femei care sigur că era mult prea obişnuită cu astfel de căderi, ca să nu cunoască toate şiretlicurile prin care să reziste o vreme, acest lucru i se păru baronului original, amuzant şi vrednic de rîvnit. Dealtfel, mai avea şi un rival de înlăturat, un amant mult mai bine făcut decît bărbatul. Or, a convinge o femeie să-şi înşele bărbatul, nu era cine ştie ce, fiindcă ea rămînea tot în grădina acestuia; dar a o determina să-şi înşele amantul, însemna s-o convingi să devină infidelă unei infidelităţi, ceea ce era cu mult mai imoral. Ei bine, o astfel de treabă merita orice strădanie!

— Oh, doamnă, începu Luizzi, dînd glasului său nişte inflexiuni dintre cele mai plăcute, adevărul e că mi s-a spus că dacă voi discuta cu dumneavoastră, voi discuta cu adevăratul stăpîn al întreprinderii...

— Domnule, nu pricep ce-mi...

— Da, doamnă, cu adevăratul stăpîn, în sensul că dacă negoţul dumneavoastră e înfloritor, apoi acest lucru se datorează numai voinţei, inteligenţei şi superiorităţii dumneavoastră.

— Chiar aşa şi e, spuse Charles. Doamna Dilois se pricepe mai bine la afaceri decît cel mai grozav negustor din Toulouse şi fără ea întreprinderea noastră n-ar fi fost nici pe departe ceea ce este acum.

— Exact, acelaşi lucru mi l-a spus acum două zile şi doamna Barnet.

— Doamna Barnet! strigară într-un glas Charles şi doamna Dilois. O cunoaşteţi? întrebă aceasta din urmă.

— Domnul Barnet este notarul meu şi, ducîndu-mă la el cu unele treburi, am dat peste nevastă-sa.

— Ah, ce scorpie! spuse Charles cu dispreţ.

— Nu prea eşti recunoscător, tinere domn, zise baronul; femeia mi-a vorbit despre dumneata în cei mai măgulitori termeni. Chiar ţi-a adus şi un elogiu...

— Pe care Charles îl merită pe deplin, spuse doamna Dilois pe un ton înţepat.

— Poate că nu-l merită din partea ei, zise Luizzi, însoţindu-şi cuvintele de un surîs şi de o privire dintre cele mai semnificative.

Doamna Dilois răspunse printr-o privire şi printr-un surîs dintre cele mai ironice, apoi adăugă:

— După cîte văd, aţi stat mult de vorbă cu doamna Barnet.

Apoi, privindu-l pe Charles care nu înţelegea nimic din acea discuţie, îi spuse cu un fel de milă protectoare:

— Cred, Charles, că ai nevoie mai mult de somn şi nu de discuţii privind afacerile. Du-te; vom discuta mâine despre contractul acesta!

— Da, doamnă, spuse Charles, ridicîndu-se supus. Luîndu-şi, cu destulă stîngăcie, pălăria, o salută cu tristeţe, spunîndu-i de mai multe ori:

— Noapte bună, doamnă Dilois! Noapte bună! Noapte bună! Domnule, vă salut!

Doamna Dilois se ridică pentru a-i lumina drumul şi a-l conduce. Noroc că drumul fu scurt; dar Luizzi auzi cîteva cuvinte, schimbate în şoaptă. Doamna Dilois se înapoie în odaie; Luizzi continuînd să tragă cu urechea, nu auzi uşa de la intrare nici deschizîndu-se, nici închizîndu-se. Oare Charles să fi locuit chiar acolo, sau doar se ascunsese? Dar băiatul nu constituia o piedică menită să-l preocupe pe baron. Socotea că o cîntărise destul de bine pe doamna Dilois, pentru a fi sigur că era una dintre acele femei care se pricep de minune să-i îndepărteze pe inoportuni, să deschidă o uşă şi să aibă la acea uşă două rînduri de chei. Totuşi, după ce doamna Dilois îşi reluă locul, Luizzi se grăbi să-i spună pe un ton cît mai convingător cu putinţă:

— Vă mulţumesc că i-aţi spus tînărului să plece.

— Aveţi dreptate! Fiindcă sînt sigură că el ar fi fost mai puţin îngăduitor în ceea ce priveşte condiţiile contractului, decît mine.

— Sînt convins că aşa s-ar fi întîmplat...

— Şi de ce, domnule baron?

— Oh, doamnă, şi eu aş fi fost sever şi asta din mai multe pricini; prima, pentru că n-aş fi cutezat să vă spun de faţă cu el: „Faceţi cum doriţi, mă las la bunăvoinţa dumneavoastră!" Şi apoi...

— Şi apoi?

— Apoi, cînd prezenţa unui bărbat te irită, cînd înfăţişarea lui îţi poate sugera unele lucruri care te jignesc, cînd eşti gata de orice sacrificiu, nu-ţi prea vine să fii generos, şi ca să te simţi bine, trebuie să fii scutit de prezenţa unui astfel de bărbat.

Doamna Dilois ascultase cu foarte multă atenţie. Sigur că pricepuse imediat sensul acelei fraze atît de întortocheate, fiindcă se prefăcu a nu pricepe despre ce anume era vorba. Aşa că răspunse:

— Aveţi dreptate, domnule. Charles nu e un tînăr prea amabil. Ăsta e dealtfel şi motivul pentru care nu-l folosim în relaţiile cu clienţii noştri. Şi totuşi e un băiat foarte cinstit şi foarte priceput.

— Doamnă, dar nu în calitate de client nu-mi place acest Charles al dumneavoastră!

— Dar în ce calitate?

— Nu bănuiţi?

— Nu vreau să bănuiesc nimic, domnule baron, spuse doamna Dilois, rîzînd cu atîta sinceritate, încît trebuia să fi fost sau o fiinţă prea îndrăzneaţă, sau prea neştiutoare.

— Mă siliţi să vă spun de-a dreptul!

— E ceva chiar atît de neplăcut de auzit?

— Nu, mi-e cam greu să mă fac înţeles...

— În acest caz, să revenim la contractul nostru cu lîna, fiindcă se pare că sînt cam grea de cap...

— Dacă şi inima dumneavoastră n-are acelaşi cusur, restul nu mă deranjează.

— Inima mea, domnule baron? Dar inima n-are nici un amestec în treburile noastre!

— A dumneavoastră poate că n-are, dar inima mea are!

— Inima dumneavoastră? Intră şi ea în preţul liniî? întrebă negustoreasa cu acea expresie şăgalnică a ochilor şi a vocii care e caracteristică mai tuturor femeilor din sudul Franţei.

— Nu, doamnă, răspunse baronul puţin înţepat, dacă o vînd, vreau să-mi fie plătită.

— La ce preţ?

— La preţul obişnuit! Şi apucînd-o tandru de mînă pe doamna Dilois, aruncă o privire insolentă şi insistentă către pat.

— Şi cum vreţi plata?

— Pe loc.

— Acum n-am bani, aşa că am să şterg acest punct din contract.

— Iar eu îl voi menţine; ori totul, ori nimic!

— Gata, domnule baron, ajunge cu glumele! Am vrut să mă amuz şi eu un pic, dar văd că aţi luat-o în serios!

— Cînd eşti atît de frumoasă, doamnă, gluma e primejdioasă.

— Gata! Nu vreau să vă mai aud! Dacă ar intra cineva acum, ce-ar zice, văzîndu-ne stînd atît de aproape?

— Că discutăm despre afaceri...

— Dacă-i aşa, foarte bine, semnaţi contractul!

Baronul luă pana, semnă, apoi întorcîndu-se către doamna Dilois care părea foarte încîntată, zise:

— Şi acum, mă bazez pe cinstea dumneavoastră!

Doamna Dilois se înroşi ca focul şi-i răspunse:

— Poftiţi, domnule baron! şi-i întinse obrazul brun şi trandafiriu.

Luizzi rămase încremenit, dar se aplecă totuşi şi o sărută pe obraz.

— Nu-i de-ajuns, spuse el încetişor.

— Nu zău! strigă doamna Dilois pe un ton degajat, ca o persoană care în sfîrşit s-a achitat de o mare datorie. Şi ce-aţi mai dori, mă rog?

— Puţină fericire...

— Ce înţelegeţi prin asta?

— Păi, cînd un soţ lipseşte... spuse el, privind odaia de parcă ar fi vrut să se şi instaleze acolo.

— Da, şi cînd o servitoare stă de veghe?

— O trimiteţi să se culce!

— Fără să vă vadă ieşind din casă?

— Aveţi dreptate! Dar pot să intru din nou în casă, după ce pleacă ea.

— Mda... Văd că aveţi imaginaţie...

— Vă cer lucruri imposibile?

— Nu! Dar ca să puteţi intra din nou, mai întîi trebuie să plecaţi. Aşa că să începem cu asta!

— Cu asta ar trebui să isprăvim.

— Vai, domnule baron, zise doamna Dilois, de data asta aproape supărată.

— Bine, bine, gata, am înţeles, alungaţi-mă!

Doamna Dilois îşi muşcă buzele; apoi deschise uşa şi chemă pe cineva. Apăru imediat o servitoare care-i lumină baronului drumul. Cînd ajunse în stradă, auzi cum servitoarea încuia şi trăgea zăvoarele de la poarta cea mare. Tot bătînd în lung şi-n lat strada pustie, cu paşii unui om mulţumit de sine, îl apucă, deodată, un rîs cu hohote. În aceeaşi clipă, se auzi un rîs scurt, batjocoritor, dar proaspăt şi gingaş, care parcă răspunsese hohotelor sale. Baronul se întoarse, privi în jurul său, privi în sus, în jos, totul era tăcut. Rîsul acela ciudat îl tulbură. Prea răspunsese prompt rîsului său, ca să nu aibă vreo semnificaţie. Dar de unde venise, Luizzi nu putu descoperi. Imediat, se apropie de poarta cea mică; dar poarta, cum era şi firesc, fusese încuiată. Nu se mîră prea tare, pentru că abia ieşise din casă. Dar poarta nu se deschise nici după o jumătate de ceas, cînd Luizzi se afla tot în stradă, pătruns de frig. Nerăbdarea şi mînia îl ajutară să se mai încălzească. Oare doamna Dilois îl înşelase sau se ivise cine ştie ce obstacol neprevăzut? Îi trebui cam mult, pînă să înţeleagă că tînăra doamnă îşi bătuse joc de el. Îl lăsase ca pe un caraghios, în stradă, şi poate că între timp tînărul Charles îl pîndea de după draperie şi rîdea de el. Acest gînd îl chinuia cumplit pe Armand. Căci acum nu se mai punea problema de a o avea sau nu pe acea femeie; ceea ce-l durea cel mai rău era faptul că fusese ridiculizat fără milă. Cred că nici Hamlet nu fusese mai tulburat decît el. Amorul propriu e un animal care are mult mai multe capete decît hidra din Lerna şi care cresc mult mai repede decît ale ei. Armand epuiză toate presupunerile, înainte de a ajunge la concluzia că doamna Dilois îşi bătuse joc de el. După un ceas şi jumătate de aşteptare, ajunse totuşi la concluzia că intervenise ceva neprevăzut. După două, în sfîrşit poarta se deschise. Baronul dădu fuga şi se trezi nas în nas cu tînărul Charles, care ieşea din casă. După ce se dădură cîte un pas îndărăt, îşi aruncară unul altuia o privire atît de încruntată, încît, dacă s-ar fi putut, ar fi scăpărat în întuneric ca două fulgere.

— Vrei să intri atît de tîrziu? îl întrebă Charles.

— Nu mai tîrziu decît ai ieşit dumneata!

— Eşti aşteptat?

— După dumneata, după cum se pare! Dar, îţi jur, dragă domnule, că nu mai ai de ce te teme!

— Ce vrei să spui?

— Că, o singură dată, putea să-mi fi lăsat mie primul loc.

— Cutezi să spui una ca asta?

— Cutez să spun că stăpîna casei e amanta unui...

— Nu spune asta, te conjur! strigă Charles, apucîndu-l cu putere de braţ pe baron.

Dar baronul se smuci, indignat.

— Ascultă, domnule, eşti nebun sau ai turbat?

Dispreţul cu care Luizzi rostise aceste cuvinte, îl scoase din minţi pe Charles, care se năpusti spre baron.

— Ştii cine sînt?

— Un bădăran care apără o...

— Taci! strigă Charles, taci! Ştii cît cîntăresc vorbele pe care le-ai rostit?

— Cît cîntăreşte pentru dumneata un balot de lînă!

— Da, dar eu ştiu şi cît cîntăreşte un glonte şi în curînd ai să afli şi dumneata!

— Un duel! Oh, nu, băiete! E de-ajuns că m-am păcălit o dată.

— Bagă de seamă! Dacă nu vrei, am să te silesc să te baţi!

— Ai avea curajul?

— Mai curînd decît crezi... Mîine dinimeaţă voi fi la dumneata acasă.

— Cum doreşti.

— Charles se îndepărtă repede. Abia dispăru, că portiţa se întredeschise şi vocea tremurătoare a doamnei Dilois şopti:

— Intră, domnule, intră...

Luizzi se simţi tentat să o refuze.

— Te rog intră, îi spuse doamna Dilois.

Charles era acum departe, aşa că baronul intră. Doamna Dilois îl apucă de mînă. Biata femeie tremura ca frunza. Îl conduse pe Luizzi, pe o scară dosnică, în odaia ei. Calmul aproape virginal din acea odaie dispăruse; patul era răvăşit şi doar o lămpiţă ardea într-un colţ. La lumina ei tremurătoare, Luizzi văzu că negustoreasa era numai în cămaşă de noapte şi în picioarele goale.

— Ah, domnule, şopti ea, cu ce ţi-am greşit de ţii atît de mult să mă nenoroceşti?

— Eu, să vă nenorocesc? zise Luizzi rîzînd; văd că nu vă paşte nici o primejdie, sau în nici un caz din vina mea!

Luizzi era furios. Contase atît de mult pe o victorie, încît acum se simţea nespus de umilit, mai ales în proprii săi ochi. În afară de asta, era îngheţat, se simţea ridicol, aşa că fu fără milă.

— Cum, toată acea glumă de prost gust, tot ce-am discutat noi, dumneata ai luat în serios? zise doamna Dilois.

— Dar bănuiesc că oricare, în locul meu, ar fi făcut la fel.

— Oricare! Dar drept ce mă iei, domnule?

— Drept o femeie frumoasă căreia îi place să fie iubită.

— Credeai, într-adevăr, că eu te aştept?

— Da, într-adevăr, credeam că mă aşteptaţi!

— Dar ce fel de părere ai dumneata despre femei, domnule?

— Pe legea mea, doamnă, una mai bună decît merită, pentru că am crezut că mă aşteptaţi singură.

— Cum! Crezi că Charles...

— Hai, hai, doamnă! Destul cu gluma! Mi se pare prea mult, să fii înşelat de două ori într-o singură noapte!

— Vai, nu vorbi astfel, domnule, şi te rog, iartă-mă! Am fost convinsă că nu vei da nici ceea mai mică importanţă sporovăielii mele. Se opri şi, ridicînd din umeri cu tristeţe, adăugă: Cum, domnule, un om pe care nu-l cunosc, pe care-l întîlnesc pentru prima oară... Şi dumneata ai crezut că... Nu, nu... nu e cu putinţă!

— Ba e foarte cu putinţă, din moment ce nu mi-am schimbat părerea.

— Şi te pomeneşti că l-ai mai şi ameninţat pe bietul Charles!

— Te rog să-l struneşti pe acest tînăr, ca să nu mă oblige să mă bat cu el în duel.

— Şi dacă-l voi împiedica, ce vei face?

— Ei, doamnă, asta-i cu totul altă treabă. Nu sînt discret decît atunci cînd e vorba de un secret, ori noi doi nu ştim să existe vreunul.

— Şi nici nu va exista, ţi-o jur!

— Cum doreşti, doamnă. Deci, să ne păstrăm fiecare libertatea!

— Dar eu sînt măritată, domnule!

Luizzi era furios, aşa că-i răspunse cu brutalitate:

— Şi aveţi şi copii; între alţii, şi o fetiţă foarte drăguţă.

— Oh, acum înţeleg! Mă dispreţuieşti atît de mult, încît atunci cînd ai venit ai tras nădejde că... Vai, domnule, dacă e aşa, ia-ţi, te rog, contractul şi rupe-l...

Doamna Dilois îi întinse baronului hîrtia, apoi se întoarse cu spatele, ca să-şi ascundă lacrimile. Implacabil, baronul îi replică:

— Doamnă, aş prefera să fac ce mi-am propus şi te rog să mă crezi că nu va şti nici vîntul, nici pămîntul...

Domana Dilois căscă ochii, îngrozită.

— Atunci, şopti baronul, îngăduie-mi să mă retrag... /

Ea luă o lumînare şi o aprinse; abia atunci văzu Luizzi cît era biata femeie de palidă şi de speriată. Îi făcu semn s-o urmeze, după ce se înfăşură într-un şal. Luizzi se simţi cumplit de jignit de a fi fost astfel dat afară.

— Gîndeşte-te bine...

— M-am gîndit.

— Sînt un bărbat răzbunător.

— Iar eu o femeie nevinovată, domnule baron.

— Rămîi cu bine, doamnă!

— Adio, domnule!

Şi, fără alte vorbe, îl scoase în stradă, iar el se îndreptă spre locuinţa lui. Se culcă foarte agitat, mai ales forte neliniştit de ceea ce urma să facă. În sfîrşit adormi şi nu se trezi decît foarte tîrziu. De îndată ce-şi chemă servitorul, îl întrebă dacă nu-l căutase cineva.

— Nimeni, răspunse omul.

„Aha, îşi zise el, domnul Charles şi-a băgat minţile în cap, sau iubita lui l-a obligat să şi le bage." Luizzi se sculă din pat, mîncă şi se întrebă cui i-ar putea povesti păţania sa de peste noapte. Nu avu nici o clipă remuşcări, pentru felul cum se comportase. Cînd lăudăroşenia bărbaţilor

nu cruță nici măcar iubirea pe care le-o dăruiesc femeile, cum credeți că ar fi în stare să ierte bucuria pe care presupun că le-ar fi dăruit-o altora? Numai că o astfel de confidență nu e un lucru chiar atît de ușor de făcut. Luizzi nu știa cui să se adreseze, cînd iată servitorul intră și-l anunță pe notarul Barnet.

— Cerul te trimite, spuse Luizzi, strîngînd mîna notarului, care era, dealtfel, demna pereche a nevestei sale. Barnet era un bărbat burdihos, cu un aer șiret și spiritual, cu maniere foarte politicoase.

— Mi-ați făcut onoarea de a trece pe la mine, domnule baron; soția mi-a spus că ați dorit unele informații privind averea marchizului du Val...

— Adevărat... Adevărat... Dar informațiile date de doamna Barnet mi-au fost de-ajuns. Dealtfel, între timp mi-am schimbat planurile; acum însă aș vrea să știu...

— Care-i situația averii lui Dilois? Vedeți că nevastă-mea mi-a spus tot. Firmă bună și de încredere, domnule baron, condusă de o femeie foarte bună și cinstită.

— Drace! Ai și bănuit ce voiam să te întreb...

— Este probitatea personificată!

— Nu spun că nu e așa! Dar e oare și înțelepciunea pesonificată?

— Mi-aș pune capul pentru ea!

— Mai mult decît pentu soția dumitale? spuse Luizzi rîzînd. Apoi adăugă: Iartă-mă! eu am mai puțină încredere decît dumneata în virtutea femeilor. Dumneata nu le vezi decît în ziua în care îți semnează contractele de căsătorie, iar în ziua aceea sînt numai unt și miere: drăgăstoase și cu gura plină de jurăminte de credință. Dar mai tîrziu...

— Aveți vreun motiv să credeți că doamna Dilois...

— Am să vă spun o povestioară...

Și se apucă să-i povestească totul lui Barnet, rîzînd și ridiculizîndu-se, pentru a da impresia că se sacrificase; dibăcie josnică ce pătează mîinile călăului cu sîngele victimei și încă în așa hal încît ai impresia că cel înjunghiat a fost călăul. Luizzi istorisi, așadar, aventura lui de peste noapte.

— N-aș fi crezut niciodată una ca asta! Niciodată, niciodată! strigă Barnet. Și cu cine? Cu Charles!

— Da, cu Charles, în vreme ce eu dîrdîiam afară, în stradă.

— Și ați mai intrat...

— Oh, degeaba, ți-o jur! E destul de neplăcut să urmezi după soț, dar să mai vii după ce locul fusese ocupat de amant, asta ar fi fost prea de tot.

— Un amant! Doamna Dilois și amant! repetă notarul, uluit.

Încîntat de ceea ce făcuse, Luizzi adăugă, legănîndu-se cu fotoliul:

— Ce vrei, amice, de trei zile, de cînd mă aflu la Toulouse, am aflat mai mult decît voi toți, despre așa-zisele femei ireproșabile.

— Cine-ar fi spus... Cu tinerelul acela de Charles! Ah, Dumnezeule, femeile astea...

— Mi se pare că femeia asta şi-a început viaţa în aşa fel, încît puteaţi ghici ce-o să devină...

— Aveţi dreptate... Năravul din fire, n-are lecuire şi apoi să nu uităm că şi mamă-sa.. Dar, mă rog, ăsta e secretul notarului care nu se divulgă niciodată!

— Da, da, uitasem; se pare că deţii un secret destul de curios şi despre marchiza du Val...

— Ah,dar nimeni pe lume nu-l va afla. Biata femeie! Ei, iată, în sfîrşit, una care şi-a îndurat calvarul cu virtute şi curaj...

Luizzi rînji, dar tăcu. Era mult prea gentilom, ca să vorbească despre reputaţia unei femei din tagma sa, cu un pîrlit de burghez cum era Barnet. A, dacă notarul ar fi fost măcar un viconte, acolo, Armand nu s-ar fi silit să-i spună adevărul şi despre Lucy du Val. Dealtfel, îşi aduse aminte că în aceeaşi seară trebuia s- o întîlnească pe marchiză, aşa că, satisfăcut de prima confidenţă, îl rugă pe notar doar să-i vîndă lîna unei alte firme din Toulouse. Notarul, la rîndul lui, venise să-i vorbească despre vînzarea unei bucăţi de pădure şi să-i propună baronului să încheie afacerea cu domnul Buré.

— E însurat? întrebă Luizzi cu acea îngîmfare insolentă care transformă într-o insultă cea mai nevinovată întrebare.

— Da, şi are o nevastă de care răspund... Dar, mai bine tac, fiindcă zău dacă ştiu ce să mai cred despre femei. Oricum, asta trece drept o femeie cinstită şi virtuoasă...

— Vom vedea, spuse Luizzi, lăsîndu-l pe notar să plece.

Înnoptîndu-se, Armand se duse la serata unde ştia că o va găsi pe marchiză. Cînd îl zări, Lucy se făcu atît de palidă, încît lui Luizzi i se făcu milă.

Se apropie de ea, apoi se retraseră amîndoi într-un colţ al salonului. Luizzi avu impresia că e suspectat.

— Lucy, nu vrei să mă asculţi? spuse el.

— Nu, dar vreau să te rog ceva. Cunosc întîmplarea ta cu Sophie.

— Dar cine-i Sophie asta?

— Doamna Dilois. Oh, te rog în numele cerului, nu mai vorbi cu nimeni despre acest lucru!

— Într-adevăr, nu mă pot ocupa de doamna Dilois, cînd mă aflu lîngă tine... Dar spune-mi, oare n-am dreptul să mă mir că refuzi să mă primeşti după...

Din palid cum era, obrazul marchizei se făcu roşu ca purpura.

— Armand, spuse ea, eu voi muri în curînd... Cel puţin aşa trag nădejde. Atunci vei afla totul!

Lucy părea a fi atît de sigură de acest lucru, încît Luizzi fu apraape impresionat. Ea continuă:

— Te rog să nu încerci să mă mai vezi vreodată!

— Totuşi...

— Te rog acest lucru în genunchi, Armand...

Văzînd-o pe marchiză atît de tulburată, Armand răspunse:

— Bine! Îţi făgăduiesc!

— Făgăduieşte-mi, de asemenea, reluă ea, ceva mai calmă, că n-ai s-o mai vorbeşti niciodată de rău pe doamna Dilois!

Luizzi se crezu destul de puternic pentru a-i interzice lui Barnet să spună cuiva ceea ce-i spusese el, aşa că-i făgădui şi acest lucru.

După o clipă, Lucy se retrase, salutată cu profund respect de toată lumea. Luizzi rămase pe gînduri. Cîţiva prieteni discutau încet, chiar lîngă el şi rîdeau în gura mare. Chiar în acel moemnt, stăpîna casei se apropie de baron şi-l salută, spunîndu-i pe nume.

— Ei drăcie, zise unul dintre tineri, iată-l chiar pe eroul aventurii!

Luizzi nu se mai îndoi că ceea ce apucase el să-i spună lui Barnet, acum se afla pe buzele tuturor şi — lucru ce nu i se mai întîmplase încă niciodată — simţi o vie remuşcare pentru răul pe care i-l făcuse doamnei Dilois. Apoi, începu să tragă cu urechea la ce se vorbea în jur, deşi se prefăcea a fi atent la cu totul alte lucruri.

— Pe legea mea c-a fost nătîng, spuse careva. Să fi fost eu în locul lui, n-aş fi ieşit din odaie, pînă ce nu i-aş fi dovedit muieruştii că nu-ţi poţi bate joc astfel de un om cinstit!

— Charles ăla, mi se pare cel mai fericit dintre toţi, pentru că tînăra negustoreasă e frumoasă de pică...

Şi discuţia continuă astfel vreme îndelungată, parcă pentru a-l convinge pe Luizzi cît fusese de nepriceput şi cît de ridicole îi erau remuşcările. Printr-o înlănţuire firească a lucrurilor, trecu de la întîmplarea cu doamna Dilois, la aventura pe care-o avusese cu Lucy şi-şi spuse din nou că fusese tras pe sfoară cu o neruşinată şiretenie şi ipocrizie. Apoi cineva începu a o ridica în slăvi pe marchiză, făcîndu-l pe baron să-şi schimbe din nou părerile. Nemaiputînd suporta acea nelinişte care-l tulbura atîta, se hotărî să se retragă, pentru a lămuri tot acel mister cu ajutorul bizarului său confident. Luizzi trăgea nădejde să fie singur, dar, cînd ajunse acasă, i se spuse că-l aştepta un bărbat. Era domnul Buré, un foarte bogat proprietar de forje din împrejurimile oraşului Toulouse, cel despre care îi vorbise Barnet, baronului. Domnul Buré era un om în vîrstă; dar părea să se bucure de o sănătate de fier şi de acel calm pe care ţi le dau viaţa sobră şi munca. Felul în care vorbi cu Luizzi despre afaceri, modul în care îi înfăţişă lucurile, îl obligară pe baron să aibă o foarte bună părere despre capacitatea acelui om. Ascultă cu multă atenţia propunerea pe care i-o făcu domnul Buré de a se asocia cu el la o afacere foarte avantajoasă, şi consimţi să-l însoţească pentru a-i vizita topitoria. Luizzi era chiar bucuros să plece cîteva zile din oraş, ca să mai iasă puţin din acel vîrtej de taine în care picase. Începuse a-şi da seama, fără voia lui, că probabil existau nişte cauze cu totul ieşite din comun, în ceea ce privea trecutul persoanelor pe care le cunoscuse. Încă nu mai întîlnise asemenea caractere, nici nu mai trecuse prin asemenea aventuri, aşa că dori din toţ sufletul să aibă două, trei zile de răgaz, pentru a putea reflecta în linişte la cele întîmplate.

După ce domnul Buré şi Luizzi se despărţiră, era mult prea tîrziu ca să-i mai poată cere unele lămuriri întunecatului său amic. Dealtfel, urma să plece imediat. După două ceasuri, se şi afla într-o trăsură de poştă şi abia pe la amiază ajunseră la topitoria domnului Buré. Fără să-i lase timp de odihnă, după o masă luată în grabă, domnul Buré îl conduse pe baron la uzinele sale şi nu se înapoiară acasă decît la ceasurile trei, ca să se aşeze la masă, unde se adunase toată familia. Luizzi o privi pe doamna Buré; era o femeie plăcută, politicoasă şi plină de o dulce seninătate. Tatăl şi mama ei, tatăl şi mama domnului Buré erau şi ei acolo; două fetiţe — una de cincisprezece, alta de şaisprezece ani — stăteau lîngă măicuţa lor, ca două flori ce se deschid sfioase într-o atmosferă curată, şi care nu ştiu încă nimic despre rău; căci, în această familie, nimeni nu le putea vorbi despre el. Se pare că toată lumea mai aştepta pe cineva: şi anume pe fratele tinerei doamne Buré, care fusese căpitan sub Imperiu şi păstra o ură profundă faţă de toţi cei care erau ataşaţi Bourbonilor. Cu titlul lui, sigur că baronul de Luizzi avea să-i displacă. Totuşi, căpitanul îl primi cu o francheţe plină de bonomie. În timpul mesei, nu se vorbi decît despre afaceri. După masă, domnul Buré şi cumnatul său se reîntoarseră la ocupaţiile lor, iar Armand rămase singur cu doamna Buré, cu bătrînii părinţi şi cu cele două copile. Fiecare era ocupat, la rîndul lui, cu diverse mici treburi, sau cu lecturi serioase. Armand, care se înarmase cu un ziar, putu să vadă cu cîtă grijă se ocupau şi mama şi fiica Buré de toţi cei din jurul lor. Luizzi fu de-a dreptul impresionat şi, lăsîndu-se pradă visării, îşi spuse că, în sfîrşit, avea în faţa lui modelul unei vieţi cu adevărat fericite. Doamna Buré mai ales, i se păru o blîndă şi desăvîrşită întruchipare a tuturor afecţiunilor care-i umpleau inima, pentru ca apoi să le reverse asupra celor din jur, aidoma unei fîntîni arteziene care, atunci cînd îşi umple cupa cu apă, o revarsă în juru-i mereu proaspătă şi pură. Luizzi se simţi din cale-afară de fericit, privind acel spectacol, şi cînd veni noaptea se retrase mulţumit în odaia sa. Ziua aceea cotrasta atît de mult cu cele cîteva de mai înainte, încît îşi zise în sinea sa: „Ce femeie e doamna Buré! Cîtă distincţie, cîtă graţie şi simplitate! Sigur că nimeni n-ar cuteza vreodată să tulbure un suflet atît de calm ca al ei, o viaţă atît de senină... În vreme ce marchiza şi doamna Dilois... „Rostind în gînd aceste două nume, îşi aminti de hotărîrea pe care o luase de a afla taina vieţii lor. Şovăi vreme îndelungată, căci, aflînd acele secrete care-l frămîntau, avea convingerea că va pierde toată bucuria pe care o trăise în mijlocul familiei Buré. „Ce naiba, de ce ezit atîta, că doar nu mi-o fi frică de diavol! Din moment ce m-am hotărît să cunosc cele mai ascunse taine din viaţa unor oameni, acum să dau înapoi, cînd e vorba de povestea, probabil destul de obişnuită, a două tîrfe?“ Şi zicînd acestea, se ridică mîndru, încuie uşa şi sună din clopoţel. Într-o secundă, diavolul fu în faţa lui. Era îmbrăcat într-un elegant costum de vizită, mirosind frumos şi privind prin lornion; părea plictisit şi-l privi pe Luizzi, zîmbind ironic.

— Ei bine, zise el, ce vrei de la mine?

— Vreau să cunosc povestea vieţii marchizei du Val şi a doamnei Dilois.

— Sînt prea lungi...

— Avem vreme destulă.

— Şi la ce-ţi va ajuta acest lucru?

— Să cunosc femeile.

— Ai să afli secretul a două femei: ei şi? Voi, bărbaţii, sînteţi cam nebuni. Vă închipuiţi că viaţa stă într-o aventură! Virtutea femeilor, domnule baron, e ceva care ţine de împrejurări. Un hazard poate s-o facă să se clatine şi să-i dea putinţa de a alege, fără să aibă convingerea că a greşit.

— Mi se pare că purtarea marchizei du Val ar trebui să mă facă să mă gîndesc că....

— Că a fost de o destrăbălare nerușinată, nu-i aşa?

— Ei bine, da! Să te dărui doar într-un ceas unui bărbat...

— Pe care-l cunoşti de atîta vreme şi care a mai şi iubit- o.. Şi dacă s-ar fi dăruit primului venit?

— Păi atunci chiar că s-ar fi purtat ca o tîrfă!

— Cîtuşi de puţin.

— Atunci ca o nebună!

— Ba deloc! Ascultă-mă bine! Eşti ameţit de aerul de puritate pe care-l respiri aici! Ei bine, am să-ţi spun o istorioară care-ţi va dovedi că felul vostru de a judeca femeile este de-a dreptul stupid.

— E vorba de doamna Buré?

— Da.

— Bănuiesc că e o femeie cinstită.

— Aşa crezi...

— A săvîrşit vreo greşeală?

— Eu nu pot judeca. Dar cred că doamna Dilois a săvîrşit o greşeală, nevrînd să-ţi cedeze!

— Păi de ce?

— Am să-ţi spun povestea doamnei Buré...

— Păi ce legătură are cu doamna Dilois?

— Aşa procedez eu! Cel mai bun mijloc de a judeca oamenii este să-i priveşti prin persoana altora. Dacă ai fi om politic, ai vedea cum l-ai judecat pe regele pe care l-ai iubit şi ai fi drept cu cel pe care-l urăşti, sau invers. Dacă te însori, adu-ţi aminte ce-ai gîndit despre nevestele prietenilor tăi şi nu te mai mira că soţia ta te înşeală. Dacă-ţi iei o amantă, consolează-te cu gîndul că o întreţii pentru alţii; şi, mai ales, să n-ai prostească manie de a te crede o excepţie; orice bărbat e născut ca să-şi mintă tatăl, ca să fie încoronat de nevastă şi înşelat de copii. Cei care scapă de o astfel de soartă sînt atît de rari, încît sînt gata să pun rămăşag că încă n-ai întîlnit nici unul.

— Deci şi doamna Buré şi-a înşelat bărbatul?

— Ce înțelegi tu prin „a înșela"? I-a făcut un serviciu imens!

— Încornorîndu-l!

— Pun rămășag că, foarte curînd, îți vei schimba părerea. — Mă cam îndoiesc.

— E adevărat că nici o ființă vie nu te va putea convinge! Ceea ce i s-a întîmplat doamnei Buré e o taină pe care n-o știe decît ea și mormîntul și nimeni pe lume nu ți-ar putea-o povesti, în afară de ea sau de mine. E vorba de o mică dramă, care n-are decît doi actori. Căci, omenește vorbind, eu n-am ce căuta pe lista personajelor, deși îmi vîr întotdeauna coada în astfel de lucruri.

— Vorbește! Te ascult, zise Luizzi.

V

O noapte în diligență

Și diavolul începu astfel:

— Era în anul 1819, în curtea mesageriei din Toulouse, în ziua de 15 februarie, la ora șase seara; se întunecase și o mulțime de călători așteptau ceasul plecării. Surugiul sosi, înarmat cu o listă și cu un felinar și o strigă pe doamna Buré. Auzindu-se chemată, femeia înaintă și se urcă sprintenă în cupeul unei diligențe care mergea spre Castres. Pînă aici, toate, bune; numai că atunci cînd se urcase, un bărbat tînăr, înalt și frumos, care-i tot dădea tîrcoale, zări un picior de o elegantă desăvîrșită. Apoi, cum femeia se întoarse ca să primească din mîna surugiului un mic pachet, ea fi arătă tînărului și obrazul rotunjor și trandafiriu, buzele surîzătoare, și dinții de o albeață sclipitoare. De aici a început toată nenorocirea. Tînărul își scoase cascheta din cap și-și aruncă țigara din gură. O întrebă, cu multă politețe, pe doamna Buré, dacă i se adusese tot ce trebuia și, la răspunsul ei afirmativ, luă loc alături de ea, examinînd-o cu atenție, ca și cînd ar fi vrut să știe dacă putea sau nu să treacă la atac. Cum era vorba de un foarte frumos ofițer de artilerie, care-și însușise la perfecție principiile tacticii, probabil că nu făcea un pas, înainte de a cunoaște perfect terenul către care trebuia să-și îndrepte bateriile. Așa că, de îndată ce trăsura ieși din oraș și începu să gonească pe drumul pustiu din Puylaurens, începu să se apropie de vecina sa. Cum nu era prea bine învelită, își scoase mantaua nouă-nouță și i-o puse pe picioare. Apoi, cum era și firesc, intrară în

vorbă. Nu apucaseră să parcurgă nici o milă şi doamna Buré află că tînărul se numea Ernest de Labitte, că se afla în garnizoană la Toulouse, dar că urma să părăsească în curînd oraşul, pentru a se duce în nord. Afacerea pentru care se ducea la Castres putea fi rezolvată în cel mult un ceas, aşa că seara urma să se înapoieze la Toulouse. Auzind toate aceste lucruri, doamna Buré se lăsă dădăcită şi învelită de tînărul ofiţer, cu mult mai puţină rezervă decît pînă atunci. Frigul e de mare ajutor în astfel de treburi, iar Ernest de Labitte profită de el cît putu.

— Vai, doamnă, dar dumneavoastră nu sînteţi obişnuită să călătoriţi singură! Cum aţi putut comite o asemenea imprudenţă? N-aveţi nimic ce vă pune la gît! Am la mine cîteva eşarfe de mătase, pe care servitorul mi le-a vîrît în valiză. Îngădui-ţi-mi să vă ofer una.

— Vai, domnule, cît sînteţi de galant!

— Galant, eu? Nicidecum! Alţii cred că v-au spus cît sînteţi de frumoasă, v-au făcut complimente, pe cînd eu...

Încurcată, doamna Buré tăcu. Ernest aşteptă o clipă, apoi reluă:

— Cuvintele mele v-au jignit cumva, doamnă?

— N-aş putea spune acest lucru, dar, totuşi ar fi bine să vorbim despre altceva!

După o vreme, ofiţerul întrebă:

— Doamnă, vă deranjează fumul de tutun?

— Nu cred, răspunse ea destul de rece, că e îngăduit să fumezi în trăsurile publice!

Acţiunea debutase atît de bine, încît Ernest fu foarte contrariat s-o vadă încetînd atît de brusc. Apoi, foarte hotărît, îşi spuse: „Mai mult ca sigur că trebuie să fie vreo negustoreasă oarecare din Castres, căreia nu-i prea pasă de persoana ei, decît dacă se alege cu vreun profit. Trebuie neapărat să-i arăt că n-are de-a face cu un nătărău!"

De îndată ce Ernest luă această hotărîre, se decise s-o şi pună în practică şi, lăsîndu-se să alunece încetişor pe perna trăsurii, se apropie de doamna Buré, pînă ce-i atinse genunchii. Femeia şi-i retrase repede, strigînd:

— Vai, domnule, se poate?...

Ruşinat şi dezolat, Ernest se reaşeză la locul lui. Şi astfel ajunseseră la primul popas de poştă. Toţi călătorii din celelalte compartimente ale trăsurii coborîră. Doamna Buré rămase singură şi nemişcată: părea să fi adormit. Ernest nu cuteză să se mişte. Cînd surugiul îşi vîrî capul pe uşă, cu un felinar în mînă, ca să caute ceva într-unul din buzunarele trăsurii, Ernest observă că doamna Buré îi aruncase mantaua de pe picioare şi o pusese pe bancă, lîngă el. Tot acolo se afla şi eşarfa de mătase, pe care mai înainte o avusese la gît. Ernest fu atît de surprins, încît fu cît pe-aici să strige de supărare: gestul semăna cu o ruptură a relaţiilor ce abia se înfiripaseră între ei. Tocmai cînd se gîndea cum să facă să-i pună eşarfa în jurul gîtului, văzu mîna doamnei Buré căutînd ceva pe perna trăsurii. El îi puse la îndemînă eşarfa, pe care ea o luă şi şi-o puse la gît.

— Oh, doamnă, strigă Ernest, sînteţi un înger!

Doamna Buré îi mărturisi că nu dormise şi, punîndu-şi mantaua pe picioare, îi spuse pe un ton de reproş:

— De ce, domnule, tratezi ca pe o aventurieră, o femeie pe care n-o cunoşti?

Ernest nu răspunse. Apoi, după o vreme, zise:

— Iată, doamnă, mai adineauri mi-am spus în sinea mea că am fost un nepriceput, dar văd că am fost un bădăran. Acum, nu mai cutez să vă spun nimic, de teamă să nu vă supăraţi iarăşi...

— E ceva atît de ciudat?

— Da, este. Se opri, apoi spuse pe nerăsuflate: Doamnă, cred că m-am îndrăgostit de dumneavoastră!

Doamna Buré începu să rîdă cu hohote. Ernest îi răspunse cu o bonomie plină de tandreţe:

— Ba chiar mai mult decît atît... N-aveţi decît să rîdeţi de mine cît doriţi; dacă-mi veţi spune că sînt ridicol, poate că ar fi mult mai rezonabil. Dar ştiţi, mai adineauri, cînd am văzut că aţi aruncat eşarfa şi mantaua... ei bine, sînt un nătărău că vă spun ce-am simţit... dar treaba asta m-a durut... m-a durut pînă în adîncul sufletului, vă jur! M-am simţit umilit şi — ceea ce e şi mai grav — profund nefericit.

Doamna Buré nu mai rîse, ci spuse:

— Aveţi o inimă foarte tînără, domnule!

— Vă mulţumesc că m-aţi făcut să simt acest lucru! Nu sînteţi o femeie obişnuită, doamnă! Nu ştiu, dar în jurul dumneavoastră pluteşte o atmosferă plină de farmec, poate prea fină, prea subtilă pentru oamenii care vă înconjoară, dar care mi-a vrăjit inima. Spuneţi-mi, aţi fost vreodată îndrăgostită?

— O, nu...

Acest răspuns îi scăpă doamnei Buré, fără să-şi dea seama, fără să se gîndească şi cu un asemenea accent de spaimă, încît se vedea cît de colo că acelei femei îi era teamă de inima ei pe care şi-o păstrase intactă, nedăruind-o unei iubiri legale şi temîndu-se cu atît mai mult s-o dăruiască unei iubiri vinovate. De fapt, răspunsul ei nu însemna altceva decît: „N-am iubit niciodată; m-am ferit de aşa ceva, tocmai pentru că aş fi iubit cu prea multă patimă!"

Ernest însă înţelese cu totul altfel lucrurile.

— A, deci, n-aţi iubit niciodată! strigă el. Cu atît mai bine. Atunci mă veţi iubi pe mine!

— Ceea ce spuneţi, e mai mult decît o nebunie!

— Nu se poate să nu mă iubiţi! Sînt tînăr, sînt bogat, sînt liber; cariera mea nu-i decît o simplă ocupaţie, ca să-mi umplu timpul, ocupaţie pe care o pot părăsi oricînd. Nu vedeţi, doamnă, că vreau să-mi schimb viaţa asta insipidă, plină numai de exerciţii de matematică, de treceri în revistă, de pierdut vremea prin cafenele? Vreau s-o schimb

cu un frumos roman cavaleresc, singurul roman cavaleresc din secolul nostru! Sînteţi castelana necunoscută pe care un biet cavaler rătăcitor a întîlnit-o, din întîmplare, într-o pădure şi căreia i se dăruie cu trup şi suflet. În cîteva ceasuri, îmi veţi scăpa din mînă şi n-am să mai ştiu unde vă pot găsi. Vă voi lăsa să fugiţi, fiţi sigură de asta! Dar vă voi lua urma. N-am să mai sun din corn la porţile tuturor castelelor, dar, în schimb, voi bate la uşile tuturor saloanelor. N-am să vă caut în turnire, dar am să vă aştept la toate seratele elegante; n-am să vă cer să vă arătaţi frumosul chip la fereastra în ogivă a nu ştiu cărui turn, ci am să vă aştept sub un balcon încărcat de flori, să apăreţi la fereastra cu perdele subţiri de muselină; atunci voi cădea în genunchi şi vă voi spune: „Sînt eu, cel care vă iubeşte ca un nebun! Eu vă dau viaţa, iar dumneavoastră daţi-mi mîna ca să v-o sărut!"

— Ce nebunie! Şi ce imaginaţie!

— Ei bine, voi pune în practică şi nebunia, şi imaginaţia.

— Ascultă, domnule, nu poţi vorbi mai rezonabil?

— Într-adevăr, poate că nu vorbesc prea rezonabil; dar, în schimb, vorbesc foarte serios!

— Cred că nu pretinzi să mă convingi..

— Acuma? Nu! Dar în curînd, da.

— Ei, domnule, dacă aş fi atît de nebună să mă pun la mintea dumitale, ştii că proiectele dumitale mi s-ar părea mai mult decît extravagante?

— Astăzi, încă mai aveţi dreptate. Dar cînd veţi vedea că le pun în practică? Atunci veţi spune că n-am putut face altfel şi că m-am lăsat tîrît de patimă...

— Aşadar, domnule, iată-mă într-o lume care mi-e cu totul necunoscută... Va trebui, deci — numai pentru că am avut neşansa să te întîlnesc — să fiu toată viaţa persecutată de dumneata? Şi, ca să vorbim serios, cine-ţi dă dreptul, domnule, să te amesteci în viaţa mea, în obiceiurile şi în îndatoririle mele? Cred că-ţi dai seama că dacă te-am ascultat, am făcut-o, ca şi cum cineva mi-ar fi citit un roman...

— Şi credeţi c-am să las acest roman fără sfîrşit?

— Sigur că da...

— Pe cinstea mea, doamnă, că vă înşelaţi; mai devreme sau mai tîrziu, va avea loc şi sfîrşitul....

— Gata, domnule, gata! strigă doamna Buré, deschizînd geamul şi chemîndu-l pe surugiu.

— Ce faceţi, doamnă?

— Vreau să mă mut în alt compartiment al trăsurii. Trebuie să existe în diligenţa asta un loc gol, măcar între un hamal şi o precupeaţă; oriunde mă voi simţi mai în siguranţă decît aici!

— Puteţi coborî, dacă vreţi! Dar hotărîrea mea e luată şi vă jur pe onoarea mea că, mai devreme sau mai tîrziu tot vă voi găsi.

Doamna Buré închise fereastra, apoi spuse:

— Într-adevăr, cred că am devenit şi eu tot atît de nebună ca şi dumneata... Am început să fiu alarmată... M-am speriat... Am uitat că, de fapt, glumim... Hai, domnule, isprăveşte-ţi povestea; zău că e amuzantă!

— Oh, nu glumiţi, doamnă, căci vă iubesc prea mult, din momentul ce vă rabd în felul acesta jignirile şi ironiile. Nu vedeţi că dumneavoastră nu aveţi la dispoziţie decît această noapte, ca să vă îndoiţi de dragostea mea, în vreme ce eu am în faţă întreg viitorul, pentru a vă sili să recunoaşteţi această dragoste?

— Iar ai luat-o de la capăt, domnule?

— Da, doamnă, şi am s-o iau mereu, oricînd şi oriunde vă voi întîlni..

— Ei bine, domnule, zise doamna Buré pe un ton grav, acum am să-ţi vorbesc foarte serios, deşi... deşi mi-e ruşine... Presupunînd că spui adevărul, presupunînd că mă iubeşti sau mai curînd că eşti destul de smintit ca să faci tot ceea ce ai spus, crezi că n-aş putea să mă apăr? Am un soţ, domnule, care este un om de onoare; am un frate, care a fost un vechi ostaş al Imperiului; nu crezi că ar fi cam imprudent să te vîri între ei şi mine?

— Vai, doamnă, căutaţi sprijin în dumneavoastră înşivă şi nu mă ameninţaţi, la vîrsta mea, cu nişte piedici, care abia că mă vor face să perseverez. Să-l ameninţi pe iubit cu un soţ, pe un ofiţer al Restauraţiei cu un fost soldat al Imperiului, asta înseamnă luptă, înseamnă duel...

Ernest rosti aceste cuvinte pe un ton simplu şi modest; doamna Buré îşi dădu seama că acum nu mai era vorba de glumă, aşa că răspunse:

— Nu te-am ameninţat, domnule, şi nici n-aş face-o. Mă obligi să mă apăr singură, mă voi apăra şi eu cum voi putea. Nu mă îndoiesc cîtuşi de puţin că eşti un bărbat curajos şi de onoare şi că ţi-ai expune viaţa pentru un cuvînt jignitor; dar pentru o iubire atît de frivolă ca a dumitale, ce rost ar avea?

— Iubirea asta preţuieşte mult mai mult decît un cuvînt jignitor!

— Văd că eşti abil şi că ai răspuns la toate... Ei bine, domnule, aş vrea să te întreb ceva... Dar juri că vei fi sincer?

— Jur pe onoarea mea de ofiţer!

— Dacă ţi-aş spune cine sînt, dacă ţi-aş mărturisi că sminteala dumitale de om tînăr ar putea compromite pentru totdeauna o femeie onorabilă, că apariţia dumitale în pustietatea noastră ar constitui un adevărat eveniment, că urmărirea dumitale ar fi un adevărat scandal care m-ar ucide, din pricina calomniei şi a ridicolului, ai renunţa la planurile dumitale?

Ernest reflectă îndelung, apoi răspunse:

— Nu.

— Nu?

— Nu, doamnă, pentru că atunci cînd veţi coborî din această trăsură, veţi duce cu dumneavoastră însăşi viaţa mea. Aşa că am şi eu dreptul la viaţa dumneavoastră. Voi suferi din pricina dumneavoastră, aşa că e firesc ca şi dumneavoastră să suferiţi din pricina mea. Vom fi, deci, uniţi prin aceeaşi durere. Dealtfel, durerea e o legătură tot atît de sacră ca şi fericirea.

Doamna Buré tresări, fiindcă în glasul lui Ernest femeia desluşi o hotărîre irevocabilă.

— Dar cum aş putea scăpa, domnule, de dumneata? strigă ea cuprinsă de o sinceră disperare.

— Doamnă, spuse el uşor emoţionat de deznădejdea din glasul ei, nu-mi pot explica nici eu dorinţa smintită care mi-a cuprins inima în clipa în care v-am văzut. Dar această dorinţă este atît de puternică, încît e cu neputinţă ca să nu fim sortiţi unul altuia. Trebuie să fiţi a mea, doamnă!

— Domnule...!

— Trebuie să fiţi a mea, pentru că mi-aş da şi viaţa, ca să pot obţine acest lucru, iar dacă nu vreţi, am să vă urmăresc fără încetare...

— Nici nu cutez să înţeleg ce-ai spus, domnule...

— Doamnă, poate credeţi că joc teatru... Vă rog să puneţi mîna pe inima şi pe fruntea mea! Veţi vedea că fruntea îmi arde şi că inima îmi bate nebuneşte! Şi zicînd acestea, Ernest luă mîna doamnei Buré, iar femeia simţi imediat tremurul care-l agita pe Ernest. Smulgîndu-şi mîna din mîna lui, începu şi ea să tremure, dar de o spaimă de neînchipuit.

— Vă e frică, spuse tînărul. Liniştiţi-vă! Deşi mintea mi-e înfierbîntată, capul îmi va rămîne limpede, ca şi inima dealtfel, pentru că eu nutresc o speranţă: că foarte curînd vă voi vedea.

— Fii generos, domnule... spuse doamna Buré, cu voce rugătoare şi întretăiată de lacrimi. Bine, cred că mă iubeşti... O fatalitate inexplicabilă ţi-a inspirat această patimă smintită... Dar de ce trebuie să sufăr eu? De ce să mă smintesc şi eu? Eu zic să te linişteşti şi să mai reflectezi... Ce vei gîndi mîine despre femeia care a putut uita pînă într-atît de sine?

— Mîine, doamnă, mîine visul se va fi sfîrşit, dacă nu cumva chiar va fi uitat... Mîine, între mine şi dumneavoastră se va întinde o prăpastie de netrecut.

— Ce siguranţă am eu că va fi aşa?

— Cuvîntul pe care vi-l dau, doamnă, şi viaţa mea de care veţi putea dispune cum doriţi, dacă-mi voi călca acest cuvînt...

— Ascultă, Ernest, tot ceea ce mi-ai spus e pentru mine atît de nou şi de ciudat, încît nu mai ştiu nici ce să spun, nici ce să fac... Îmi juri că nu vei mai încerca niciodată să mă revezi?

— Da, jur, jur că niciodată... niciodată...

Ernest se apropie de doamna Buré, care murmură:

— Niciodată, nu-i aşa, niciodată?

— Niciodată! răspunse Ernest.

— O, Dumnezeule, fie-ţi milă de mine!

— Din nefericire, zise diavolul, nu Dumnezeu ci eu eram cea de a treia fiinţă în cupeul acelei trăsuri, iar mie nu mi-a fost deloc milă de biata femeie.

— Şi ce-a făcut Ernest, după ce diligenţa a ajuns la Castres? întrebă Luizzi.

— Şi-a ţinut cuvîntul dat, dar numai un ceas. A lăsat-o pe doamna Buré să plece, fără s-o urmărească, fără să se intereseze de ea.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă a aflat că doamna Buré era soţia unui bogat proprietar al unor topitorii aflate aproape de Quillan; a mai aflat că guvernul îi făcuse o comandă foarte mare, aşa că l-a rugat pe ministru să-l numească pe el supraveghetorul acelor furnituri. Ajungînd în localitatea respectivă, află că familia Buré era foarte numeroasă, că era dată drept pildă în ceea ce priveşte viaţa patriarhală pe care o ducea; mai afla că soţul şi fratele doamnei Buré erau doi dintre cei mai severi protestanţi din sud, care-şi păstraseră credinţa austeră, impunînd-o cu stricteţe şi familiei. I se vorbi chiar despre unele nenorociri ciudate petrecute în acea familie, despre dispariţia unei surori a domnului Buré, o tînără ce se pare că fusese înşelată de un băiat, pe care lumea o văzuse o vreme foarte nefericită, dar pe care mai apoi n-o mai văzuse deloc.

Dacă Ernest ar fi aflat că femeia care-l cedase nu era decît o aventurieră oarecare, ce se compromisese cu el tot atît cît s-ar fi compromis cu oricare altul, n-ar mai fi simţit cîtuşi de puţin dorinţa să se ducă la topitoria unde era ea stăpînă. Dar fiind vorba de o femeie cinstită, de un soţ cumplit şi de un frate şi mai cumplit, orgoliul lui de ofiţer şi mai ales de mare seducător îl îmboldi să-şi calce cuvîntul dat. Din fericire, numirea lui Ernest Labitte sosi înaintea lui, aşa că doamna Buré avu tot timpul să-şi vină în fire şi să-l primească cu multă politeţe, cu un calm desăvîrşit, ba chiar cu oarecare simpatie, încît Ernest se felicită în sinea lui că nu-şi ţinuse făgăduiala. Deşi locuia la Quillan, doamna Buré îl pofti la masă. Tînărul ofiţer se trezi deci în mijlocul acelei familii numeroase, pe care ai văzut-o şi tu, şi în care avea de gînd să semene discordie şi dezbinare: bătrînii părinţi cu plete albe, buni şi liniştiţi, avînd în spatele lor un trecut nepătat; bărbaţii mai tineri, serioşi şi încrezători; fetiţele candide şi discrete, copile timide şi respectuoase; iar în mijlocul tuturor, ca un magnet către care se îndrepta afecţiunea tuturor celor din jur, doamna Buré, blîndă, bună, nobilă şi calmă. În loc să se întoarcă şi să plece, Ernest, dimpotrivă, avu josnicia de a-şi spune că, la adăpostul onorabilităţii acelei familii atît de cinstite, aventura lui amoroasă ar putea deveni şi mai atţţătoare. Făcîndu-se seară, bărbaţii se duseră pe la treburile lor, bătrînii şi fetiţele se retraseră în odăile lor, aşa că Ernest rămase singur cu doamna Buré.

— Hortense, îi spuse el, m-ai iertat?

— Te mai îndoieşti? Totuşi sînt obligată să iau unele precauţii... Vezi că la capătul drumeagului de colo se află un mic pavilion care dă în parc. La noapte să fii acolo, iar eu îţi voi deschide uşa... Acum, retrage-te...

Ernest fu atît de fericit, încît aproape că-i fu ciudă că nu întîlnise nici un fel de rezistenţă. Dorind totuşi să fie prompt la întîlnire, la miezul nopţii bătu încetişor la uşa pavilionului. O femeie deschise fereastra şi întreabă:

— Tu eşti, Ernest?

— Da, eu.

— Va trebui să intri pe fereastră, fiindcă nu ştiu unde am pus cheia de la uşă...

Cum fereastra se afla doar la cinci sau şase picioare de la pămînt, Ernest se prinse cu mîinile de marginea ei, pregătindu-se să-şi facă vînt şi s-o încalece. Dar chiar în clipa aceea simţi ţeava rece a unui pistol lipindu-i-se de frunte şi auzi aceste cuvinte:

— Eşti un ticălos, pentru că nu ţi-ai ţinut cuvîntul!

Glontele porni şi Ernest căzu mort la piciorul pavilionului. În acel ţinut plin de păduri şi întesat de braconieri, o împuşcătură în toiul nopţii nu mira pe nimeni. Muncitorii ce supravegheau furnalele o auziră şi-şi strigară unul altuia:

— Poate că mîine vom mînca mai bine!

— Ce? întrebă domnul Burĕ, care-şi făcea ultimul control.

— Păi, iepurele sau mistreţul pe care l-a doborît vreunul dintre ai noştri, în pădure...

— Fiţi atenţi să nu-l prindă, fiindcă, de data asta, zău dacă vă mai plătesc eu amenda!

Domnul Buré îşi isprăvi inspecţia prin ateliere, apoi se întoarse acasă, unde-şi găsi navasta dormind sau prefăcîndu-se că doarme adînc. Nimeni nu i-a putut descoperi pe asasini şi familia doamnei Buré a crescut sub ochii ei, fără ca cineva să mai tulbure vreodată afecţiunea care-i unea pe frate şi soră, pe soţ şi soţie, pe mamă şi pe copii.

Diavolul se opri şi-i spuse lui Luizzi:

— Ei, acum ce mai ai de zis?

Luizzi tăcu şi, după ce cugetă îndelung, răspunse:

— Femeia asta a salvat tihna şi onoarea familiei sale!

— Cu preţul unui adulter şi al unei morţi. Ce zici, e o femeie cinstită?

— E o femeie nefericită.

— Crezi? E cît se poate de liniştită şi de atrăgătoare.

— Spune-mi, marchiza du Val şi doamna Dilois au şi ele astfel de secrete?

— Într-o zi, am să ţi le dezvălui...

Şi diavolul dispăru şi-l lăsă pe Luizzi plin de mirare şi de îndoială.

VI

Viziunea

Părăsind oraşul Toulouse, Luizzi dăduse ordin ca toată corespondenţa care-i va sosi între timp să-i fie trimisă la ţară. Presupunea că în acest fel va fi informat despre tot ceea ce se întîmplase din pricina indiscreţiei sale în legătură cu doamna Dilois, fiind gata să plece oricînd, fie ca să dezmintă, fie ca să susţină cele afirmate. Căci aşa-i făcut bărbatul; sau, mai bine-zis, aşa a fost făcut bărbatul de către societatea în care trăieşte; dacă doamna Dilois ar fi venit să-i ceară iertare lui Armand, Armand s-ar fi bătut în duel, pentru a dovedi tuturor că doamna Dilois era o femeie cinstită; dacă Charles ar fi venit să- i ceară să retracteze fie şi un singur cuvînt calomnios la adresa doamnei Dilois, Luizzi s-ar fi bătut în duel, pentru a dovedi că doamna Dilois avea un amant; dacă veţi întreba orice bărbat cinstit ce are de spus despre o astfel de purtare, v-ar răspunde că ar fi procedat exact ca şi Armand. Ei numesc, o asemenea comportare, curaj şi demnitate. Dar dacă o veţi privi mai de aproape, veţi vedea că ea nu înseamnă decît o fărîmă de curaj şi foarte multă prostie. Aşa că, după ce a reflectat îndelung, Luizzi şi-a zis că ceea ce afirmase despre doamna Dilois era ceva fără importanţă şi, mai ales, fără urmări, un fleac care pînă la urmă se va pierde în miile de zvonuri ale unui oraş atît de bîrfitor şi de gîlcevitor cum era oraşul Toulouse. Pe de altă parte, Luizzi se lăsase influenţat de ceea ce-i istorisise diavolul. Posesor, pentru prima oară, al unui secret datorită căruia putea acum s-o privească pe doamna Buré în adevărata sa lumină, se hotărî s-o analizeze pe îndelete. Încercă să-i descopere pe chip o cît de vagă umbră de reverie sau de remuşcare, una din acele întoarceri neaşteptate, în trecut, unde ochiul şi sufletul, nedezlipite de conturul vag al unei fantome, rămîn parcă pironite, pînă în clipa în care te strigă cineva sau îţi pune mîna pe umăr; dar Luizzi nu văzu niciodată astfel de semne la doamna Buré; seninătatea inalterabilă a chipului ei n-a fost tulburată nici măcar o clipă, în toată acea perioadă petrecută de Luizzi în mijlocul familiei sale. Femeia aceasta era, tot timpul, atît de calmă, de bună, de prevenitoare, încît Luizzi aproape că ajunsese să se îndoiască de ceea ce-i spusese diavolul; pe de altă parte, atîta siguranţă de sine începuse a-l indigna şi încă în aşa măsură, încît, la un moment dat, se simţi ispitit să rostească, de faţă cu domnul Buré, numele lui Ernest de Labitte. Putea vorbi despre el ca despre un tînăr pe care-l cunoscuse, manifestîndu-şi regretul faţă de moartea lui timpurie şi susţinînd că-l cunoscuse într-o epocă ce-ar fi putut s-o facă pe vinovată să tremure. Dar baronul rezistă în faţa acestei tentaţii. Dacă ar fi încercat să explice cuiva motivul acestei reţineri, sigur că i-ar fi făcut cinste; dar

diavolul nu era dispus să-l lase să-şi facă iluzii, aşa că-i dădu baronului o lecţie foarte aspră în ceea ce privea „nobila sa discreţie". Şi iată şi cu ce ocazie o primi.

La trei sau patru zile de la sosirea lui, găsi familia Buré adunată în salon, la ora obişnuită; dar cum un aer de mare nemulţumire domnea pe toate chipurile, Luizzi se temu ca nu cumva să-i fi supărat cu ceva. Luizzi presupuse că, o familie în care se aflau o femeie şi două copile încîntătoare, putea să se alarmeze din pricina unui bărbat tînăr şi frumos cum era el. Dar primele cuvinte pe care le auzi îi spulberă această măgulitoare părere despre sine.

— Sînt silit să vă părăsesc, domnule baron, îi spuse domnul Buré. Am aflat acum o clipă vestea unui faliment care m-ar putea face să pierd şi eu cincizeci de mii de franci; prezenţa mea la Bayonne poate salva o mare parte din această sumă, aşa că nu mai am de pierdut nici o clipă.

Îl lăsă pe Luizzi într-un colţ al salonului şi continuă discuţia cu soţia şi cu tatăl lui. Dar iată că pe uşă se năpusti fratele doamnei Buré, căpitanul Félix, cu chipul palid şi cu un aer rătăcit.

— E adevărat, strigă el, că ticălosul ăla de Lannois şi-a suspendat plăţile?

— Da, e adevărat, zise doamna Buré.

— În sfîrşit! strigă Félix cu o bucurie sălbatică. Plec la Bayonne! Asta-i o treabă care mă priveşte pe mine!

— Ba mai curînd cred că pe mine, zise domnul Buré.

— Pe tine?

Domnul Buré îi făcu semn că Luizzi îi auzea, aşa că amîndoi ieşiră afară. Doamna Buré tremura, bunicii erau tulburaţi. Numai cele două tinere păreau mirate. După ce soţul şi fratele ei ieşiseră afară, în curte, doamna Buré părăsi salonul, urmată de bătrîni. Luizzi rămase doar cu cele două domnişoare Buré.

— E, într-adevăr, o mare nenorocire şi-mi dau seama de necazul tatălui şi al unchiului dumneavoastră. E cumplit ca, atunci cînd eşti un om cinstit, să te vezi înşelat, aşa că împărtăşesc întru totul indignarea lor.

— Oh, domnule, familia noastră a suferit pierderi mult mai mari, fără ca vreodată să-i fi văzut pe tata sau pe unchiul într-o asemenea stare...

— De altfel, unchiul trebuia să se aştepte la aşa ceva, zise cealaltă fată; l-am auzit spunînd adesea că domnul Lannois nu se pricepe la afaceri şi, cu toate astea, tocmai el îl împingea mereu pe tata să încheie afaceri cu acel Lannois...

— Da, într-adevăr, e de mirare, zise soră-sa.

Luizzi repetă şi el:

— Într-adevăr, e de mirare!

Discuţia se opri aici şi cum între timp veni vremea mesei, toată lumea se adună în jurul ei. Toţi erau acum calmi şi senini. Masa fu scurtă, pentru că domnul Buré trebuia să plece imediat. Înainte de

plecare, îi luă pe Luizzi şi pe Félix, îi duse în ambrazura unei ferestre şi-i spuse baronului:

— Din moment ce eu trebuie să plec ca să duc la capăt o afacere pe care cumnatul meu se credea mai îndreptăţit s-o rezolve el, va încheia în locul meu afacerea pe care am început-o cu dumneavoastră, domnule baron.

Cei doi bărbaţi se înclinară, deşi se părea că şi unuia şi celuilalt le era silă să lucreze împreună.

Deşi era în plină iarnă, după-masă Luizzi ieşi să facă o plimbare prin parc. Văzu un servitor trecînd cu un cal pe care-l ducea de hăţ; omul îi spuse lui Luizzi că se ducea să-şi aştepte stăpînul la uşa unui mic pavilion ce dădea spre o scurtătură care micşora considerabil distanţa pînă la topitoria din Quillan. Acest amănunt îi aminti lui Luizzi de cele povestite de diavol. Îşi spuse că trebuia să fie vorba de pavilionul sub geamul căruia fusese găsit mort tînărul Ernest de Labitte. Deşi nu mai exista nici o urmă a acelei crime, Luizzi simţi dorinţa să vadă locul unde fusese comisă. Ajungînd la pavilion, îl ocoli şi începu să cerceteze fereastra unde aventura doamnei Buré se încheiase cu o crimă. Luizzi înaintă cîţiva paşi, intrînd în pădurea aflată de cealaltă parte a drumului; se sprijinise de un copac şi, în acel loc, se apucă să filozofeze, în sinea lui, despre acea poveste cumplită. „Deci, aici, în acest loc, o femeie a cutezat să săvîrşească, cu sînge rece, o crimă pe care nici cel mai hotărît dintre bărbaţi n-o făptuieşte decît cu groază! Cinstea, orgoliul situaţiei sale sînt, deci, sentimente foarte puternice la această doamnă. Aceste sentimente, cît se poate de aşezate şi care nu par deloc să-i zguduie sufletul, pot, deci, să ducă la aceleaşi rezultate ca ura, răzbunarea şi gelozia."

Sigur că Luizzi ar fi emis o teorie completă privind aceste lucruri, dacă ar fi avut vreme să-şi continue monologul. Dar îi auzi apropiindu-se pe căpitan şi pe domnul Buré. Nici nu ajunseră bine la poartă, că-i şi dădură drumul servitorului. Domnul Buré îşi trecu hăţul calului pe după braţ, după care şi el, şi cumnatul său se îndepărtară încet.

— Bagă de seamă, spuse căpitanul, te-ai jurat! Nici o iertare, nici o milă!

— Încrede-te în ura mea!

— Să-şi dea duhul la galere!

— Slavă Domnului, am de ce-l trimite acolo!

— Poate că atunci cînd Henriette va vedea condamnarea lui în jurnale, va sfîrşi prin a ne crede.

— Nădăjduiesc, zise domnul Buré, căci chinul ei e înfricoşător şi dacă vreodată se descoperă...

Un gest al căpitanului îl opri pe Buré să continue, căci el tăcu brusc şi în curînd Luizzi îi pierdu din vedere şi nu mai auzi nici măcar copitele calului răsunînd pe drum. Profită de acel moment, pentru a reintra în parc. Sigur că în legătură cu ceea ce auzise, trebuia să fi existat o poveste cumplită şi tainică. Acei oameni, cu obiceiuri atît de patriarhale,

puneau la cale dezonoarea unui om care poate că nici nu avea altă vină decît aceea de a fi nefericit; femeia ce părea atît de virtuoasă în aparenţă, dar care avea, pe conştiinţă o crimă abominabilă, apoi numele de Henriette, amestecat în discuţie, toate astea i-au inspirat lui Luizzi o vie dorinţă de a cunoaşte secretele cele mai intime ale acelei familii. Aşa că, în loc să se întoarcă în salon, făcu un lung înconjur ca să ajungă în casă, intrînd printr-o portiţă care i-ar fi îngăduit să urce în odaia lui, fără să fie zărit. Aleea pe care apucase îl conduse însă tocmai în cealaltă parte a parcului, aproape de un pavilion ce semăna leit cu cel pe care tocmai îl părăsise: era locuinţa căpitanului, a domnului Félix Ridaire. Acel pavilion fu un nou prilej de meditaţie pentru Luizzi; într-adevăr, observase că nimeni, niciodată, nu se ducea să-l viziteze pe căpitan. Acesta se retrăgea întotdeauna destul de devreme şi-şi lua cu sine mîncarea, în pavilion. O idee destul de bizară îl făcu pe Luizzi să presupună că acel pavilion — care, în parc, făcea pereche cu primul, pe care-l văzuse — trebuia să ascundă şi el o taină, care — în istoria familiei — făcea pereche cu cea a tînărului Labitte. Acest gînd se înstăpîni cu atîta putere în mintea lui Luizzi, încît baronul se apropie de clădire, îi dădu ocol, trăgînd cu urechea, în nădejdea că va auzi vreun glas acuzator sau plîngăreţ. Nu auzi nimic şi se întoarse destul de dezamăgit, dînd nas în nas cu Felix.

— Dumneavoastră aici, domnule baron? îl întrebă căpitanul, cu destulă bruscheţe, după ce lăsase să-i scape o exclamaţie de surpriză.

— Da, răspunse acesta foarte tulburat, nu mă simt prea bine şi am nădăjduit că aerul curat îmi va ajuta.

— Aerul curat nu e un leac, replică Félix, care se străduia să surîdă şi să vorbească cu volubilitate, pentru a-şi ascunde nemulţumirea.

— Pentru dumneata, zise Luizzi, ca pentru toţi oamenii obişnuiţi să trăiască în mijlocul pădurilor şi al cîmpiilor, sigur că aerul curat nu e un leac; asta e starea dumneavoastră normală; ca averea pentru omul înstărit. Dar pentru noi, cei de la oraş, care ne petrecem viaţa în apartamente închise cu grijă, al căror aer îl înghiţim în cîteva minute, un spaţiu larg, în care trupul se scaldă într-un aer tot timpul curat, e ca o hrană sănătoasă pentru un nevrednic. Aerul, căpitane, este, după libertate, prima speranţă a celui captiv, care gîfîie printre miasmele scîrboase ale temniţei sau care locuieşte în casele scunde de pe străzile înguste din marile noastre oraşe; cel care are norocul să se plimbe la ţară, e ca săracul primit din întîmplare la masa bogatului.

Căpitanul îl ascultase pe Luizzi, cu o privire plină de o sumbră neîncredere. Apoi, pe măsură ce vorbea, lui Luizzi i se păru că Félix se tulbură. În sfîrşit, la acel elogiu adus plimbării în aer liber, expresia de pe faţa căpitanului se adumbri şi mai tare; apoi răspunse pe un ton amar:

— Fără îndoială, numai că săracul admis din întîmplare la masa bogatului, se fereşte rar de excese. Aşa că, băgaţi de seamă, domnule baron, indigestia îl pîndeşte pe cel sărac, iar reumatismul pluteşte în aerul umed. Cred că e vremea să părăsiţi banchetul, căci s-a făcut frig.

— Ai dreptate, spuse Luizzi, simt cum mă pătrunde umezeala.

Şi, fără să mai aştepte, Luizzi se îndepărtă şi intră în apartamentul său. Odată singur, reflectă îndelung asupra a ceea ce avea de făcut. Prima oară cînd îl consultase pe diavol, povestirea acestuia îl amuzase într-un fel, dar îi deranjase viaţa. Liniştea încîntătoare pe care o aflase în sînul acelei familii, îi bucurase inima lui Luizzi. Apoi, acea dulce senzaţie de moment dispăruse şi, fără voia lui, şederea sa la topitorie devenise un fel de inchiziţie tacită care-l obseda. Totuşi, afacerea ce i se propusese era mult prea avantajoasă, ca să renunţe la ea; analizînd lucrurile cu atenţie, se hotărî să încheie afacerea, cu atît mai mult cu cît acum ştia cu cine urma să se asocieze. După o serie de reflecţii mature, socoti că n-ar fi rău să afle toate dedesubturile acelei familii şi dînd curs curiozităţii de care era devorat, scuturâ infernalul clopoţel. Dar diavolul nu se ivi. Luizzi aşteptă cîteva minute, apoi sună din nou; fereastra se deschise cu zgomot şi un bărbat hidos îşi făcu apariţia. Era îmbrăcat în zdrenţe, dar nu în zdrenţele celor sărmani, din care denotă mizeria, ci în zdrenţele unui om elegant, dedat viciilor. Un guler de catifea neagră, ros, împodobea, haina jerpelită, închisă, în aşa fel încît te făcea să te îndoieşti de existenţa cămăşii. Un pantalon tot negru, ridicat pe un şold şi atîrnînd pe celălalt lăsa să se vadă că nu era prins decît într-o singură bretea. Veşmîntul era plin de pete; cerneala încercase în zadar să înnegrească cusăturile decolorate, iar acul nu fusese folosit niciodată, ca să-i coase marginile destrămate. Personajul era înarmat cu un baston care avea la capăt o măciucă enormă, îngreunat şi aşa de mulţimea de ţinte cu care era împodobit.

Cum Luizzi se trase îndărăt din faţa acelei apariţii, un surîs feroce apăru pe chipul celui din faţa sa.

— Cam abuzezi Luizzi, îi spuse el; ţi-am spus că ne vedem peste opt zile, dar iată că nici n-am plecat bine, şi m-ai şi chemat...

— Ei bine, vreau să aflu povestea căpitanului Félix şi pe cea a lui Lannois, pe care-l urmăreşte cu atîta înverşunare.

— Bine! Mîine!

— Nu! Acum!

— Luizzi, acceptă confidenţele mele, atunci cînd ţi le fac eu şi nu mă obliga să-ţi povestesc ceea ce mai tîrziu nu vei mai vrea să ştii. Nu toate tainele sînt tot atît de uşor de purtat pe umeri ca taina doamnei Buré... Şi fiindcă tot veni vorba, spune-mi, ce părere ai despre ea?

— Că fanatismul faţă de onoarea ei a împins-o la crimă.

— Nu, e vorba de un sentiment josnic şi vrednic de dispreţ.

— Care?

— Frica.

— Frica! Frica! După ce m-ai înşelat în ceea ce priveşte virtutea acestei femei, acum mă deziluzionezi pînă şi în ce priveşte crima ei. Nu mi-ai arătat întotdeauna numai laturile urîte ale vieţii?

— Acum îţi voi arăta adevărul gol-goluţ!

— Deci, într-adevăr, crezi că frica a făcut din ea o criminală?

— Da, aceeaşi frică care te-a făcut şi pe tine să nu laşi să-ţi scape un cuvînt în faţa acestei femei ce s-a asigurat atît de bine de discreţia celor ce-o pot compromite; aceeaşi frică ce te-a făcut să te retragi atît de repede din faţa căpitanului, cînd te-ai întîlnit cu el lîngă pavilionul în care stă.

— Jupîne diavol, răspunse Luizzi dispreţuitor, eu nu sînt, totuşi, un laş, am dovedit-o.

— Eşti un francez curajos şi-atîta tot; o spadă, un pistol într-un duel, un tun într-o bătălie nu te vor face să dai înapoi, ştiu. Dar, în afară de asta, tremuri şi tu, ca atîţia alţii, în faţa miilor de alte primejdii. Ai curajul morţii prompte şi în plină lumină; dar curajul de a înfrunta o moarte lentă şi ignorată, curajul de a înfrunta suferinţa de zi cu zi, curajul care te obligă să dormi într-un mormînt deschis, care se poate închide în timpul somnului, ei bine, curajul ăsta nu-l ai!

— Şi cine se măgulеşte cu ideea că-l are?

— Cei care poate că n-au curajul tău.

— Vreun popă fanatic...

— Sau un tînăr care iubeşte; credinţa şi dragostea, cele două mari pasiuni ale omenirii.

— Numai că eu nu ţi-am cerut metafizică ci o povestire.

— Ţi-o voi spune mîine.

— Acum! Acum vreau s-o aflu!

— N-am vreme.

— Vreau s-o aflu, strigă Luizzi, înşfăcînd clopoţelul.

— Ei bine, zise diavolul, cutează şi priveşte!

În acel moment, fereastra — care rămăsese deschisă — se schimbă în uşa unei alte camere alături de a sa. La început, Luizzi nu văzu nimic, fiindcă odaia era slab luminată de o lampă; dar încet, încet, începu a distinge obiectele şi în curînd zări în acea odaie o femeie aşezată într-un fotoliu larg, cu un copil dormind pe genunchii ei. Luizzi văzuse adesea asemenea fiinţe palide şi bolnăvicioase, al căror aspect întristător îţi face milă. Dar niciodată un spectacol asemănător cu cel pe care-l avea în faţă nu-l impresionase atît. Femeia din faţa lui era albă, întocmai ca acele statui de ceară care n-au apucat încă să fie colorate cu diverse nuanţe de roz, menite să imite viaţa; chipul ei tînăr şi pur bătea în albastru; copilul pe care-l ţinea pe genunchi, palid ca şi ea, plăpînd, slab ar fi părut mort, fără mişcarea lentă şi dulce a respiraţiei.

Tînăra femeie părea împietrită, copilaşul dormea, aşa că Luizzi avu răgazul să-i contemple pe îndelete. Ochii i se obişnuiră cu lumina slabă din acea cameră şi văzu că era tapetată toată cu covoare groase, şi pe jos, şi pe pereţi, ba chiar şi pe tavan; că nu avea nici fereastră, nici şemineu, nici uşă şi totuşi vedea lumina lămpii tremurînd, ca şi cînd ar fi venit de undeva un curent de aer; observă că aerul proaspăt de afară venea dintr-o deschizătură aflată jos, la nivelul solului, pe unde intra în

odaie, iar cel din odaie ieşea printr-o altă deschizătură, aflată în tavan. Într-un colţ al camerei se aflau un pat şi un leagăn. Camera avea mobilă în bună stare şi se părea că fuseseră luate toate precauţiile pentru ca şederea prizonierei acolo să fie cît mai puţin crudă. Luizzi privi cu atenţie şi, în ciuda luminii slabe din acea odaie sumbră, văzu pînă şi cele mai mici amănunte, de parcă ar fi fost iluminate într-un mod cu totul deosebit.

Uluit de ceea ce vedea, dădu să se întoarcă spre diavol, ca să-i explice ce era cu acel dureros tablou; dar acesta dispăruse şi Luizzi, mînios că cel care-i era sclav o ştersese, tocmai se pregătea să pună mîna pe clopoţelul suveran, cînd un lung oftat scos de tînăra femeie îi distrase atenţia, făcîndu-l să urmărească ceea ce se petrecea în odaie. Femeia se ridică, îşi puse copilul în leagăn şi, după ce ascultă o vreme tăcerea cumplită din odaie, ce aduce cu un zid de cetate ridicat între ea şi lumea de afară, ridică un colţ al unuia dintre covoare şi scoase la lumină o carte; apoi se aşeză în faţa mesei pe care puse lampa şi deschise volumul; îşi sprijini, îndurerată, fruntea în mînă, apoi se aplecă spre cartea deschisă pe care păru a o citi cu atenţie.

Datorită puterii sale de pătrundere cu care-l înzestrase diavolul, Luizzi putu citi titlul lucrării, care-l miră peste poate. Cartea se intitula *Justine*, una dintre lucrările imunde ale marchizului de Sade, acea abominabilă adunătură a tuturor crimelor şi murdăriilor. Un gînd dureros îi trecu prin minte baronului: oare acea fată să fie una dintre acele fiinţe pecetluite, în mod fatal, de infamie şi destrăbălare? Sigur că ceea ce citea nu putea avea nimic înduioşător, şi dacă Luizzi fusese surprins de cartea pe care nefericita o ţinea în mînă, el fu şi mai surprins de efectul pe care-l producea asupra ei. Acest lucru îl făcu pe Luizzi să se uite pe carte, unde, spre mirarea sa, descoperi sub fiecare rînd tipărit cîte un rînd scris de mînă. Scrisul era, dealtfel, cu atît mai distinct, cu cît era scris cu roşu. Graţie puterii sale neobişnuite de pătrundere, baronul citi cu uşurinţă rîndurile scrise cu litere stîngace şi iată ce află:

„Aceasta este povestea vieţii mele; am scris-o cu sîngele meu pe această carte, fiindcă n-am nici hîrtie, nici cerneală. Dacă n-am mai şters rîndurile acestei cărţi îngrozitoare pe care mi-am scris povestea, şi pe care un ticălos mi-a pus-o în mînă ca să-mi ucidă sufletul, după ce mi-a ucis trupul, dacă nu le-am mai şters, am făcut-o din pricină că sîngele mi s-a împuţinat atît de mult, încît abia mi-a mai rămas atît cît să-mi ajungă să-mi istorisesc nenorocirile şi să cer răzbunare..."

Citind această ultimă frază, sufletul lui Luizzi tresări. Îşi aminti de puterea pe care i-o insuflase diavolul, de a pătrunde dincolo de lucruri, dar îşi aminti şi de puterea omului de a salva acea nefericită fiinţă din temniţa cumplită; pentru a-şi ajunge scopul, baronul vru să cunoască motivele acelei nefericiri; ca să le cunoască, trebuia să citească manuscrisul pe care-l avea în faţa ochilor; se hotărî să facă acest lucru şi iată ce citi.

VII

Dragoste neprihănită

„Am mai încercat de două ori să istorisesc aceste lucruri, dar călăul meu m-a împiedicat; încerc din nou şi mă rog Domnului să-mi dea puterea să pot isprăvi; căci sufletul mi-e pe ducă, la fel ca şi trupul. E mult de cînd tot recitesc aceste lucruri, pentru ca amintirea celor pe care i-am cunoscut să nu se şteargă cu totul din mintea mea. Şi totuşi, în ciuda acestei legături constante cu amintirile mele, simt că le uit şi le încurc. Mă grăbesc deci ca atîta vreme cît mai rămîne o fărîmă de suflare în mine, să se afle cît am iubit şi cît am suferit. Da, am iubit şi am suferit! Sînt singurele două gînduri care-mi luminează, atît în trecut cît şi în prezent, haosul durerilor din capul meu: da, cît am iubit şi cît am suferit! Doamne, Dumnezeule! Dacă lungul supliciu la care am fost condamnată nu mi-a luat minţile şi nu m-a făcut să-mi pierd memoria, dacă e adevărat că-i ierţi pe toţi cei care-au iubit şi au suferit cumplit, fie-ţi milă şi de mine, Doamne, şi ajută-mă să mor, să mor cît mai repede! Şi ca pruncul meu... Oare dacă voi muri, îmi vor ucide copilul? Da, îl vor ucide, aşa că mă voi strădui să trăiesc. Ajută-mă să trăiesc, Doamne, orice s-ar întîmpla. Pentru că simt că chiar dacă va fi să-mi pierd minţile, voi fi întotdeauna stăpînită de ideea că o mamă trebuie să moară ca să-şi salveze copilul. Iată un lucru pe care trebuie să-l scriu cu litere groase la începutul fiecărei pagini din această carte, pentru ca să-l am tot timpul sub ochi şi să nu-l uit niciodată. *«O mamă e datoare, să-şi dea viaţa, ca s-o salveze pe cea a copilului ei.»*"

Şi, într-adevăr, pretutindeni era scris astfel; nefericita îşi întoarse privirea către fiinţa plăpîndă care dormea în leagănul ei, apoi îşi luă capul în mîini, în vreme ce Luizzi continuă să citească acel manuscris care apăru acum atît de clar, de parcă l-ar fi ţinut în mînă şi i-ar fi întors el însuşi paginile.

Manuscrisul continua astfel:

„Pînă la vîrsta de zece ani am trăit sub tutela părinţilor mei; în acea epocă, fratele meu s-a însurat cu Hortense, care abia împlinise cincisprezece ani. Devenită cumnata mea, Hortense a fost întotdeauna bună şi blîndă cu mine. Nu cred că ea m-a trădat. Nu cutez s-o număr printre călăii mei. Tremură şi ea în faţa fratelui ei Félix şi n-ar îndrăzni să-mi ia apărarea; dealtfel, cred că suferă cumplit. Fiindcă mă iubea, totuşi, ca pe o soră, ba mă socotea chiar fiica ei. Într-adevăr, tata şi mama m-au dat în grija ei, cu toată că locuiam cu toţii în aceeaşi casă. Timp de şase ani nu-mi amintesc să fi intervenit ceva important în viaţa mea. Eram cu toţii fericiţi. Numai că fericirea nu lasă urme. E ca vara

care, după ce a trecut, nu lasă nici o urmă: doar frunzele cad şi crengile rămîn goale. Dar cînd furtuna şi trăsnetul le loveşte, urma rămîne, chiar cînd se face din nou primăvară. Pe vremea aceea eram fericită, da, fericită, iar acum îmi aduc aminte cum eram. Mă jucam cu cumnata mea atît de tînără şi cu cele două nepoate ale mele, care erau nespus de drăgălaşe. Trecutul şi viitorul se contopeau în mintea mea, cu rîsul şi cu cîntecul. Fusesem o copilă fericită şi iubită, iar într-o bună zi aveam să fiu o femeie fericită şi iubită! Ah, ce vise dulci îmi mai făceam despre viaţă! Împlinisem şaisprezece ani. Toată fiinţa mea năzuia către viaţă! O, şi ce plăcut şi frumos era să te plimbi în amurg, singură, să priveşti ultima rază de soare strălucind în zare, să auzi păsările ciripind şi strîngîndu-se laolaltă în seara care cobora alene. Apoi să simţi o fiinţă nevăzută şi bună care merge alături de tine şi care-ţi spune: «Eşti frumoasă, vei fi fericită, şi vei iubi, vei iubi!»

A iubi! A iubi! Ce bucurie să-ţi dăruieşti sufletul unei inimi nobile, s-o venerezi pentru tot ceea ce are generos în ea, s-o îndrăgeşti pentru tot ceea ce are frumos, s-o admiri pentru tot ceea ce are frumos, s-o admiri pentru tot ceea ce era bun, s-o adori pentru tot ceea ce are sfînt! Căci cel pe care-l iubeşti şi ţi se pare aproape sacru, e duhovnicul inimii tale. Cel care izbuteşte să deschidă acest tabernacol, trebuie să fie un bărbat care să se deosebească de toţi ceilalţi... Aşa îmi închipuiam şi aşa a şi fost. Léon, Léon, oare mă mai iubeşti? Doamne, oare să mă mai iubească? Ai mei au încercat să mă facă să mă îndoiesc. E o crimă cumplită, e cea mai mare crimă a lor.

Aveam deci şaisprezece ani şi eram dornică de viaţă. Eram frumoasă, da, tinereţea mea era încă foarte proaspătă. Acum, cînd sînt ca şi moartă, cînd picioarele mele slabe se prăbuşesc sub puţina mea greutate, îmi aduc aminte ca de o fericire de nespus de acea fericire fără egal de a simţi viaţa cu toate fibrele fiinţei tale. Ce aer respiram! Fiece adiere a vîntului de seară mi se părea că mă îmbată, ca vinul la un ospăţ. Mi se părea că acele adieri mă umpleau de speranţe şi de dorinţe care-mi invadau pieptul. Apoi, după ce stăteam nemişcată ceasuri în şir, gîndindu-mă la ceva languros şi tainic, o luam la goană. Alergam cît puteam de repede şi părul îmi zbura în vînt. Picioarele îmi erau sprintene, băteam din palme şi cîntam ca o ciocîrlie; îmi ascultam inima cum palpită, cum tresare. Mă vedeam devenind tot mai frumoasă îmi juram în sinea mea să fiu la fel de bună şi speram, speram... Eram nespus de fericită! Dar această fericire avea să se isprăvească. Într-o seară, totul a fost dat peste cap. Seara aceea îmi apare în faţa ochilor, ca şi cum ar fi fost ieri. Pînă atunci nu mi se întîmplase nimic rău. Dar, dintr-o dată, am început să simt un fel de teamă care-mi strîngea inima, o teamă pe care nu mi-o puteam explica şi pe care mă străduiam să mi-o înăbuş. Oh, vanitatea raţiunii îi face pe oameni să se smintească. Fiindcă Cel-de-Sus i-a lăsat fără apărare împotriva duşmanilor lor, ca pe cele mai slabe şi mai amărîte dobitoace. Cel puţin animalele au un

instinct care le face să intuiască dacă o plantă este veninoasă, dacă se află prin apropiere vreun dușman care le amenință. Mielul nu se apropie de floarea otrăvitoare, cînele se zbîrlește tot, cînd simte fiara ce-și adulmecă prada; omul are și el presentimentul nenorocirii care-l pîndește. Și eu am avut acest presentiment; fiindcă eu, neprihănita și blînda, am întors capul, cînd a intrat acel om și am început să tremur din cap pînă în picioare, cînd a rostit:

— Sînt căpitanul Félix și vin de la oaste!

Oh, de ce nu m-am încrezut în instinct? De ce n-am nutrit și n-am făcut să crească în mine aversiunea pe care mi-a inspirat-o? De ce atunci cînd a început să ne vorbească despre marile bătălii ale Imperiului, despre prăbușirea acestuia, despre toate acele lucruri pe care le-am tot auzit, de ce am spus în sinea mea: «Dar e un bărbat viteaz și e credincios virtuților pe care le-a iubit: onoarea, probitatea și curajul!» De ce cînd privirea lui severă a poposit pe fruntea mea, ca o rază de gheață, cînd chipul său aspru și rece m-a făcut și pe mine aspră și rece, de ce mi-am spus că e o copilărie să mă iau după aparențe? Fusesem totuși avertizată, și încă foarte serios; căci, începînd din acel moment, speranța — această viață a sufletului — s-a încețoșat. Fericirea nu mi s-a mai părut un lăcaș apropiat, cu ușile larg deschise știam de-acum că va trebui să străbat un meleag îndepărtat, să merg prin prăpăstii și să bat poteci greu de trecut; și cînd într-o zi fratele meu mi-a spus surîzînd că va trebui să strîngem legăturile de familie, măritîndu-mă cu fratele soției sale Hortense, am simțit un fior de gheață străbătîndu-mă din cap pînă în picioare. Atunci mi-am zis:

— Iată nenorocirea!

Dar totuși nu mi-a venit a crede.

Am ascultat toate acele zadarnice motive prin care mi-l recomandau pe Félix ca pe un bărbat virtuos, bun, onorabil, care mă făcură să mă rușinez de spaima mea și care păreau să mă acuze că nu știam ce înseamnă virtutea, onoarea, probitatea. Eram nebună! Mi-au și spus-o, ba mi-au și repetat-o de nu știu cîte ori, dar eu n-aveam ce răspunde nici mie însămi, nici altora, decît că acel om făcuse să mi se închidă inima, îmi tăiase aripile visurilor, îmi înăbușise cele mai profunde aspirații ale vieții. Puteam eu să-i spun ceea ce nici eu însămi nu înțelegeam? Și știu că nimeni nu mă va ierta, pentru că i-am îngăduit acelui om să-mi spună că mă iubea, pentru că i-am răspuns că mă voi strădui să-l iubesc și eu și pentru că am acceptat ca peste un timp oarecare să mă mărit cu el, spre bucuria familiei mele. Oh, toate astea mi-au fost fatale! Fiindcă simțeam în sinea mea că nu-l voi iubi niciodată. Iar el, el cum mă iubea? Nu mi-a spus-o niciodată și iată lucrul care m-a pierdut. Da, îmi spuneam, dacă aversiunea pe care-o simt pentru el se datorează faptului că sentimentele noastre se bat cap în cap, înseamnă că nici el nu mă iubește; antipatia care îndepărtează fără nici un motiv două suflete, îl stăpînește și pe el, cum mă stăpînește și pe mine.

Pe atunci nu ştiam că un bărbat poate iubi o femeie, aşa cum îşi iubeşte tigrul prada, pentru a-i devora viaţa, a-i bea lacrimile, a o ţine, tremurînd, în ghearele sale. Bărbaţii iubesc, spun ei, fiindcă sînt în stare să meargă pînă la crimă, pentru a obţine ceea ce doresc. Cum, Doamne, această dragoste sălbatică şi nesănătoasă să fie iubire? A iubi înseamnă deci cu totul altceva decît a dărui fericirea?

Îi făgăduisem deci lui Félix să mă mărit cu el şi căsătoria urma să aibă loc în ziua cînd aveam să împlinesc optsprezece ani. Datorită acestei făgăduieli, îmi răscumpărasem doi ani de libertate; mi-am regăsit seninătatea, dar nu şi speranţa. Oh, de ce n-am făcut atunci întregul sacrificiu! De ce nu m-am măritat cu Félix în acea epocă? Nu l-aş mai fi iubit pe Léon sau, dacă l-aş fi iubit, aş fi dat înapoi în faţa gîndului de a-mi înşela bărbatul. Dar nici să faci din făgăduiala unei copile un legămînt tot atît de sacru ca şi cel făcut în faţa unui preot! Şi totuşi, chiar dacă l-am iubit pe Léon, nu sînt cîtuşi de puţin vinovată, n-am vrut să-l iubesc, am fost atît de inocentă... Dar să spun cum mi s-a întîmplat aceasta.

Era în timpul uneia din acele zile ploioase din trista vară a anului 181..., într-o duminică, la prînz. Cutezasem să mă avînt singură prin umezeala caldă a zilei. Luasem pelerina de lînă şi pălăria de pai a uneia dintre slujnicele noastre şi, în ciuda ploii care cădea fără încetare, mă dusesem să-l văd pe unul dintre muncitorii noştri care era bolnav. Părăsisem drumul principal ca să ajung la casa lui, situată la o oarecare distanţă, undeva, pe cîmp, cînd m-am auzit strigată de un călăreţ, care, zărindu-mă de departe, îşi mînase calul către mine. Felul în care mi-a vorbit, m-a făcut să-mi dau seama că îmbrăcămintea mea îl indusese în eroare, fiindcă mi-a strigat din capătul potecii.

— Hei, fato! Fato!

M-am întors, iar el s-a apropiat de mine.

— Cu ce vă pot fi de folos?

M-a privit surîzînd cu blîndeţe şi m-a rugat cu veselie în glas:

— Te rog, frumoaso, să nu-mi spui şi tu: «Drept înainte! Drept înainte!»

— Ce vreţi să spuneţi?

— Vreau să spun că de la ceasul patru de dimineaţă, de cînd sînt pe drum, am întrebat de treizeci de ori pe unde s-o apuc şi absolut toată lumea mi-a spus: «Drept înainte! Ţine-o drept înainte!» deşi îţi mărturisesc că aş fi apucat cu plăcere pe un alt drum.

— Adevărul e, domnule, că asta depinde de locul unde vreţi să vă duceţi.

— Vreau să merg la topitoria domnului Buré.

Nu m-am putut abţine să nu rîd şi i-am răspuns:

— Ei bine, domnule, îmi pare rău pentru dumneavoastră, dar trebuie să mergeţi drept înainte.

Nu ştiu ce mi-a venit să-i indic acelui tînăr drumul spre casa noastră; de ce am simţit nevoia să-i repet acele vorbe ce păreau să-i displacă

atît de tare, cu un fel de veselie maliţioasă? Dar el îmi răspunse pe un ton de veselie triumfătoare:

— Te-ai supărat, frumoaso? Ei bine, află că eu sînt încîntat... După care, sări jos de pe cal şi veni lîngă mine.

Am priceput imediat că-mi făcuse un compliment, spunînd că era încîntat să meargă alături de mine. L-am oprit, rîzînd:

— Numai că nu trebuie s-o luaţi drept înainte pe aici, ci pe acolo, i-am spus, arătînd cu degetul drumul pe care venise.

Abia am apucat să rostesc aceste cuvinte, că s-a înroşit ca focul. Şi-a scos pălăria şi mi-a spus emoţionat:

— Vă mulţumesc, domnişoară.

Auzind aceste vorbe, m-am simţit tot atît de emoţionată ca şi el. Mi-am plecat ochii în faţa privirii tematoare şi blînde pe care a ridicat-o spre mine, i-am făcut, din obişnuinţă, o reverenţă ceremonioasă şi mi-am continuat drumul. De ce tremurasem cînd l-am auzit pentru prima oară pe căpitanul Félix lăudîndu-se cu calităţile sale? Şi de ce surîsesem cînd m-am întîlnit cu acel tînăr pe care nu-l cunoşteam? De ce, îndepărtîndu-mă, trăgeam atît de atentă cu urechea, să aud dacă bidiviul o apucase pe drumul pe care i-l indicasem stăpînului său? Şi de ce, cînd am ajuns la colţul potecii, m-am întors să văd dacă plecase şi de ce m-am simţit atît de fericită să constat că rămăsese ţintuit locului, cu pălăria în mînă? Tînărul n-a făcut nici o mişcare; dar simţeam că mă privea şi că ochii săi nu mă părăsiseră nici măcar o clipă. Rămase aşa o bună bucată de vreme; îl vedeam printre tufişurile de pe marginea potecii; în sfîrşit după ce privi în jurul lui, făcu un gest pe care nu l-am putut vedea bine, s-a urcat pe cal şi s-a îndepărtat încet.

Îmi începusem acea plimbare cu inima uşoară şi fără să mă gîndesc la altceva decît la vizita pe care urma s-o fac. Gînditoare, am ajuns la coliba muncitorului nostru şi abia după ce am văzut cum se frămînta Marianne, mi-am amintit că de fapt venisem să-i văd bărbatul bolnav.

— Eram sigură că o să veniţi, mi-a spus ea, vă pîndeam din odaia de sus şi v-am recunoscut imediat, cînd aţi apucat-o pe potecă şi v-aţi oprit să vorbiţi cu domnul acela care era călare.

Auzind aceste vorbe, am simţit că roşesc, aşa că m-am grăbit să-i răspund:

— Era un străin care m-a rugat să-i arăt drumul spre forjă.

— Păi nu prea era grăbit să ajungă acolo, din moment ce-a rămas ţintuit locului mai bine de un sfert de ceas!

Noua observaţie a Mariannei m-a deranjat. Femeia a continuat:

— La urma urmei, a întrebat exact pe cine trebuia şi cred că a rămas foarte mirat cînd i-aţi spus cine sînteţi.

— Nu i-am spus nimic, m-a luat drept o ţărăncuţă oarecare.

— Vai de el; o să fie cumplit de încurcat, dacă s-o mai afla la forjă, după ce vă veţi întoarce acasă.

Aceste vorbe mă făcură să mă gîndesc la faptul că aveam să-l revăd şi m-am simţit tot atît de încurcată ca şi cînd tînărul s-ar fi aflat în faţa mea. Eram atît de tulburată, încît Marianne, băgînd de seamă, mi-a spus:

— Nu cumva domnul acela v-a zis ceva nelalocul lui?

— Nici pomeneală!

— Şi totuşi, treaba mi se pare cam ciudată... Sînteţi prea stingherită, iar el a rămas locului, parcă ar fi fost bătut în cuie!

Vorbindu-mi astfel, Marianne mă privi cu atenţie; mi s-a părut că văd din privirile ei că nu crede o iotă din tot ce-i spusesem. M-am simţit jignită, aşa că i-am răspuns cam înţepată:

— Ia, te rog, lucrurile astea pe care le-am adus pentru bărbatul dumitale!

— Mulţumesc, mulţumesc, buna mea domnişoară, spuse ea cu o recunoştinţă atît de sinceră încît şterse orice urmă de resentiment. Apoi adăugă: Aş îndrăzni totuşi să vă cer o favoare: rugaţi-l pe domnul Félix să nu dea altcuiva locul de şef de atelier; l-a ameninţat pe bărbatul meu că, dacă în opt zile nu vine la lucru, îl dă afară.

— Fratele meu nu-i va îngădui una ca asta!

— Oh, domnişoară, de cînd domnul Buré i-a lăsat domnului Félix conducerea atelierelor, el nu mai vrea să se amestece în astfel de treburi.

— Ei bine, am să vorbesc cu căpitanul.

— Da, vorbiţi, răspunse ea cu tristeţe, ca şi cînd ar fi vrut să spună mai mult decît se cuvenea, determinată desigur de unele amintiri destul de crude, vorbiţi cu el pentru omul meu. Muncitorul e destul de amărît şi aşa, pentru ca să-şi mai piardă şi plinea, fiindcă a avut ghinionul să se îmbolnăvească... Domnul Félix nu-i un om bun. De cînd a venit el, casa dumneavoastră s-a schimbat. Dacă aţi şti cum mi-a primit, cînd m-am dus să-i cer un avans...

Femeia vorbea plîngînd, iar eu o ascultam cu spaima în suflet.

— Nevastă! Hei, nevastă! şopti muncitorul care zăcea în pat.

Marianne înţelese mai bine decît mine acele vorbe.

— Oh, vă rog să mă iertaţi, spuse ea. Am uitat că domnul Félix... mda, sigur, e un om de ispravă... un om care o să vă facă fericită...

Aceste ultime cuvinte mă făcură să tresar. Mai aveam doi ani pînă la măritiş, aşa că pur şi simplu uitasem că urma să mă căsătoresc cu Félix. Gîndul acesta mi-a venit atît de brusc în minte, după ce tocmai mi se vorbise despre asprimea firii sale, încît, pur şi simplu, am avut senzaţia că îngheţ. M-am făcut albă ca varul. M-am simţit atît de tulburată, încît m-am ridicat şi am plecat. Marianne a venit după mine.

— V-am supărat, mi-a spus ea. Iertaţi-mă... Vedeţi, noi sîntem atît de sărmani, încît, pur şi simplu, mi-e frică...

Biata femeie plîngea atît de tare încît am început să plîng şi eu. Astăzi, cînd am răgazul să analizez pe îndelete tot ceea ce mi s-a întîmplat, n-aş putea să explic disperarea aceea care m-a apucat atunci. Căci am început să plîng cu hohote, fiindcă mi-am dat seama limpede

că niciodată n-aveam să-l iubesc pe Félix. Să fi fost oare o presimţire că aveam să iubesc pe un altul? Nu ştiu. Dar în acea clipă am întrevăzut toată nenorocirea vieţii mele. Marianne se uita la mine şi nu pricepea nimic din durerea mea. De cîte ori, pe vremea cînd eram mică, nu văzusem tinere de vîrsta mea cuprinse de o disperare fără margini şi de cîte ori nu-i auzisem pe cei bătrîni, care uitaseră că fuseseră şi ei odată tineri: «Astea sînt moşturi, capricii ale tinereţii care cu vremea, trec...»Şi chemau de formă, cîte un medic...

Eu însumi, în acel moment în care cerul părea să-mi arate clar viitorul, în faţa acelei spaime care mă pironise locului, am procedat ca acei bătrîni: am încercat să-mi înăbuş disperarea. Mi-am stăvilit lacrimile. N-am vrut să mă încred în inima mea care se răzvrătea şi am răspuns:

— Nu prea mă simt bine, mă încearcă o durere de cap cumplită...

Ca şi cum ar fi fost mai firesc şi mai rezonabil să suferi cu trupul şi nu cu inima.

— Nu vreţi să vă conduc pînă acasă? întrebă Marianne.

— Nu, nu, am strigat brusc, mă duc singură!

Singură! Simţeam nevoia să fiu singură. Înainte, îmi plăcea să mă avînt liberă şi veselă, în visele mele; în acel moment doream să plîng. M-am întors tristă, pe drumul către casă. Ajunsă la locul unde vorbisem cu acel tînăr necunoscut, m-am oprit fără să vreau, deşi nu mă gîndeam la el. Poate ca să-mi smulg din suflet undele de simpatie care pluteau în aer! Oh, biată copilă ce eram! M-am oprit şi am privit tristă în jurul meu. De acest loc mă şi lega de acum o amintire pe care o căutam. Totul s-a petrecut repede şi pe negîndite: nu simţeam nici dorinţă, nici regret. Dar cînd am intrat în casă, mi s-a strîns inima, Disperarea m-a părăsit. Nu mai simţeam dorinţa să plîng, dar aş fi vrut să fiu, în continuare, singură. Hortense veni după mine, în salon, şi-mi spuse:

— Henriette, e vremea să te îmbraci! Avem pe cineva la masă!

— Pe cine? am întrebat-o curioasă, ca şi cum mi-ar fi dat o veste extraordinară.

— Un tînăr, domnul Lannois, pe care tatăl său l-a trimis să petreacă cîteva luni la noi ca să înveţe să conducă o topitorie.

— A, va rămîne mai multe luni aici? am spus.

— Sigur! Dar de ce pari atît de surprinsă? Doar lucrul acesta nu se întîmplă pentru prima oară! Hai, du-te şi te îmbracă!

Aveam şaisprezece ani. Toate gîndurile mele triste se risipiră, bucurîndu-mă de sosirea domnului Lannois. Pentru ca bucuria să-mi fie cît mai deplină, am ţinut s-o vadă cît mai elegantă pe domnişoara pe care-o luase drept o ţărăncuţă oarecare. Aşa că am ales o rochie deosebit de frumoasă, cu cea mai aleasă broderie. Ţineam să apar cît mai somptuos îmbrăcată, pentru ca deosebirea să fie cît mai izbitoare. Dar, pînă la urmă, m-am răzgîndit; am renunţat la ideea de a glumi, fie chiar şi în gînd, cu acel necunoscut, aşa că am pus la loc rochia cea strălucitoare. M-am îmbrăcat foarte modest, socotind că mă va găsi mai

frumoasă astfel decît înveşmîntată ca o prinţesă, frumoasă cum se cuvenea să fie o fată tînără şi serioasă, căci redevenisem serioasă. Cînd am coborît, tînărul se plimba prin grădină, discutînd cu fratele meu. Cînd m-a văzut, a rămas uluit. S-a tulburat atît de tare încît pînă şi fratele meu a observat acest lucru, iar eu am fost mai mult decît încîntată.

— Ce aveţi? l-a întrebat fratele meu.

M-am apropiat de ei cu o siguranţă triumfătoare. Nu vă puteţi da seama ce sentiment de fericire am simţit, cînd l-am văzut tremurînd astfel în faţa mea.

— Dumnezeule! spuse Léon, bîlbîindu-se de emoţie; domnule dragă, aflaţi că am avut nefericirea de a o întîlni pe domnişoara!

— Cum adică nefericirea? zise fratele meu rîzînd, la care, neputîndu-mă abţine, am rîs şi eu.

Léon fu descumpănit. Pe măsură ce el îşi pierdea prezenţa de spirit, mi-o regăseam pe a mea. Copilă veselă, după ce trecusem prin emoţii necunoscute încă, rîdeam din toată inima, fără să-mi dau seama că-i jigneam orgoliul. Tulburarea lui Léon se preschimbă în tristeţe; era şi el încă foarte tînăr, n-avea decît optsprezece ani. Veselia puţin maliţioasă cu care-l întîmpinasem, îl jignise, aşa că nu mai răspunse nimic.

— Ei, zise fratele meu, ce s-a întîmplat?

Îmi plăcea atît de mult, aşa timid şi încurcat cum era, încît n- am vrut să-i vin în ajutor. În sfîrşit, el a murmurat cu un glas nespus de dulce şi de rugător:

— Am întîlnit-o pe domnişoara învăluită într-o pelerină grosolană de lînă; am luat-o drept o ţărăncuţă şi am întrebat-o pe unde s-o apuc, ca să ajung încoace...

— Dar sper că pe un ton respectuos, nu-i aşa?

— Nu cred să fi fost grosolan... dar ştiţi...

— Da, răspunse fratele meu rîzînd, în ţinutul nostru se vorbeşte fără fasoane, aşa că de obicei se strigă: «Hei, fato!».

— Chiar aşa, domnule!

— Ei bine, cere-i scuze domnişoarei, care sînt sigur că te va ierta.

Fratele meu se îndepărtă indiferent, iar noi doi am rămas singuri, faţă în faţă. Léon nu cuteza să mă privească. Mi se păru că merge prea departe cu stînjeneala şi am început să mă simt şi eu stingherită. În sfîrşit, l-am văzut cum îşi îndoaie, roşind, manşeta hainei, şi cum scoate din ea o brăţară împletită din fire de păr, pe care mi-o întinse.

— În locul unde v-aţi oprit, v-a căzut brăţara asta şi am socotit că ar fi mai bine să v-o dau înapoi.

Fără să acord vreo importanţă acestui fapt, nu m-am putut totuşi abţine să nu-l întreb:

— Cînd am pierdut-o?

— Am văzut-o căzînd, cînd aţi scos mîna de sub pelerină.

— Şi de ce nu mi-aţi atras atenţia pe loc?

— Eram foarte tulburat. După ce v-am văzut mîna, o mînă albă şi fină, mi-am dat seama că mă înşelasem. Abia atunci v-am spus «domnişoară»...Apoi, după ce mă purtasem atît de grosolan, n-am mai îndrăznit să vă vorbesc. Dealtfel, cînd am ridicat eu brăţara de jos, dumneavoastră eraţi departe.

— Aşa că, dacă nu v-aţi mai fi întîlnit cu mine, aţi fi păstrat-o!

Léon roşi ca un vinovat şi răspunse făcînd apel la o scuză la care nu ne gîndisem nici eu, nici el:

— Brăţara nu e un obiect care să aibă o valoare atît de mare, încît...

— Pentru dumneata poate că nu are, dar pentru mine are! Am făcut-o din părul meu, ca să mi-o pun în ziua în care s-a măritat cumnata mea şi de atunci n-am mai scos-o de la mînă.

Léon admiră brăţara cu o privire plină de o tristeţe încîntătoare şi răspunse mult mai dezgheţat:

— Am văzut imediat că e făcută din pletele dumitale şi tocmai de aceea...

— Ei bine, spuse fratele meu, apropiindu-se, v-aţi împăcat?

— Pe deplin, i-am răspuns sigură de mine.

Şi mi-am pus brăţara la mînă. Printr-unul din acele ciudate imbolduri ale inimii, pe care atunci nu mi l-am putut explica, mi-am ridicat ochii spre Léon. Privirile sale erau îndreptate către mîinile mele şi fixau cu atenţie brăţara. Acele priviri mă împiedicară să mi-o mai pun la mînă, aşa că am băgat-o în buzunarul rochiei. Un surîs trist înflori pe buzele tînărului. Mi-am dat imediat seama cît de mult ar fi dorit ca acea brăţară — care-i înconjurase braţul şi care acum urma să-l înconjoare pe al meu — să-i fie dăruită, dar n-am vrut să-i fac această favoare.

Toată spaima profundă pe care mi-o pricinuia Félix, nu-mi străpungea inima decît în orele de singurătate ale zilei. Dar emoţia pe care am simţit-o revăzîndu-l pe Léon, nu m-a lăsat să închid ochii toată noaptea. Şi totuşi, nu la el anume mă gîndeam eu. Prin faţa ochilor mei închişi nu trecea imaginea lui; şi nici vocea lui nu era cea pe care o auzeam murmurîndu-mi la ureche. Mă obseda şi-mi vorbea o fiinţă necunoscută, fără formă. O singură dată în viaţa mea mai simţisem o tulburare asemănătoare: în ziua în care trebuia să mergem la munte ca să revedem acea splendidă şi minunată Grotă a Zînelor. Urma să ne sculăm cu noaptea în cap. N-am putut închide ochii toată noaptea, fiindcă nu vedeam decît munţi şi grote imaginare, dar niciodată pe cea pe care urma s-o revedem. La fel mi s-a întîmplat şi în dimineaţa aceea, după ce m-am agitat atîta în timpul nopţii. M-am trezit înaintea tuturor, am deschis fereastra şi prima persoană pe care am văzut-o a fost Léon, pironit locului, cu ochii aţintiţi asupra ferestrelor odăii mele. Atunci, dintr-o dată, mi s-a părut că toate acele chipuri abia conturate în visele mele, că toate acele forme vagi, de năluci uşoare, care mă urmăriseră, se limpezesc, se concretizează, se desenează clar şi că-l recunosc în ele pe Léon, care rătăcise toată noaptea prin visele mele. Mi-a fost frică şi

m-am retras de la fereastră. M-am tras îndărăt atît de repede, încît am căzut pe marginea patului, cu mîna pe inima care-mi bătea atît de tare, de parcă aş fi alergat vreme îndelungată. Făcusem, într-adevăr, un drum atît de lung în dragoste? Dar treburile de peste zi, treburile din zilele următoare, făcură să mi se potolească toate acele imbolduri tumultoase, aşa că nu m-am mai simţit atît de agitată; numai că viaţa mea era de-acum ca o fîntînă peste care trecuse o furtună: unda se liniştise, dar nu mai era atît de limpede. Sufletul nu-mi mai era agitat, dar era tulburat. Pentru ca fîntîna să-şi redepună, pe fund, mîlul tulburat de furtună, are nevoie de zile îndelungate, liniştite şi senine care să-i redea lipezimea. În ce mă priveşte, fiind încă foarte tulburată, nu mai vedeam clar în străfundul inimii mele şi nici n-aveam răgazul necesar care să-i redea inocenta ei transparenţă. Timp de cincisprezece zile nu l-am văzut pe Léon decît la ceasurile mesei şi uneori seara, în timpul reuniunilor de familie. Era respectuos şi atent cu părinţii bătrîni, vesel şi serviabil cu Hortense, plin de sfaturi şi complezent cu cele două nepoţele ale mele care-l adorau. Doar faţă de mine era rezervat şi trist. Cînd îi vorbeam roşea, cînd îi ceream cîte un mic serviciu, el, atît de ager, de grăbit şi de îndemînatic, făcea totdeauna cîte o boacănă. Auzisem adesea vorbindu-se despre dragoste că îmblînzise firile cele mai înverşunate sau dăruise graţie celor stîngaci, aşa că am înţeles că acelaşi sentiment îi răpea lui Léon drăgălăşenia şi-l făcea să fie stingher. Simţeam că în ochii lui eu nu apăream la fel ca în ochii celorlalţi.

Totuşi, a venit şi ziua cînd nu m-am mai îndoit cîtuşi de puţin de dragostea lui Léon, cînd acest sentiment s-a limpezit în sfîrşit şi în ochii mei; şi asta s-a întîmplat în ziua în care am văzut cît de mult îl detesta pe Félix. Faptul a fost prilejuit de acel muncitor bolnav la care mă dusesem în ziua în care m-am întîlnit cu Léon pentru prima oară. Iată cum s-au petrecut lucrurile: era în timpul mesei de prînz. Félix şi Léon nu se întîlneau decît la ora de masă; seara, Léon lucra, aşa că nu apărea printre noi. Adresîndu-se lui Léon, Félix l-a întrebat pe un ton aspru:

— Jean-Pierre a venit astăzi la lucru?

— Da, domnule.

— S-a dus şi la birou?

— Da, domnule.

— Şi şi-a primit leafa?

— Da, domnule.

— De la cine?

— De la mine.

— Şi din ai cui bani l-ai plătit, domnule Lannois?

Léon, care clocotea de mînie, bănui că Félix voia să conteste salariul de mizerie pe care i-l dăduse omului, aşa că, întorcîndu-i spatele lui Félix, îi răspunse cu dispreţ:

— Din banii mei, domnule.

Căpitanul fu atît de năucit de acest răspuns, încît păli. Dar ţinînd să aibă ultimul cuvînt, spuse totuşi:

— S-ar părea că Jean-Pierre ţi-a adus servicii importante.

Tonul cu care au fost rostite aceste cuvinte l-a smuls pe Léon din timiditatea lui, aşa că i-a replicat lui Félix, aproape cu un fel de exaltare:

— Da, domnule, da! Mi-a făcut un mare serviciu!

— În timpul bolii?

— În timpul bolii.

— Şi care, mă rog?

Léon surîse şi chipul său îşi schimbă expresia. Din mînios cum era, deveni blînd şi trist. Punîndu-şi mîna pe inimă şi ridicîndu-şi pentru prima oară privirea către mine, a cutezat să vorbească, uitîndu-se în ochii mei:

— Ei, ăsta-i secretul meu, domnule.

— Şi desigur şi cel al lui Jean-Pierre, spuse căpitanul, şi aş fi foarte curios să-l aflu.

— N-aveţi decît să-l întrebaţi.

— Mă voi folosi cum trebuie de îngăduinţa dumitale.

— Nici nu mă îndoiesc, domnule.

Cît se rostiseră aceste ultime cuvinte, Félix mă privise cu insistenţă; fiindcă surprinsese privirea lui Léon şi acea privire mă tulburase. Eu, însă, înţelesesem despre ce anume era vorba. Masa se isprăvi în tăcere. Pentru că mica explicaţie avusese loc de faţă cu toată lumea, şi fiecare se simţea acum jenat. Numai eu m-am prefăcut nepăsătoare. Cum înţelesesem mărturisirea lui Léon, înţelesesem şi bănuiala lui Félix. Şi pentru prima oară, simţeam o bucurie deosebită să-l înşel. Léon se retrase; eu am rămas cu ai mei, cu fratele şi cu soţia lui. Hortense se plînse încet soţului ei de asprimea lui Félix.

— Eu nu cutez să-i vorbesc, spuse ea. Dar tu încearcă să-l faci să fie mai cu judecată. Tînărul e bun, muncitor, dar Félix se poartă urît cu el.

I-am fost atît de recunoscătoare Hortensei, gîndurile mi se citiră atît de clar în ochi, încît fratele meu, care se uita la mine, clătină încetişor din cap.

— Da, spuse el, Félix se poartă urît cu băiatul. Nu poate să-l sufere. Şi cum nu vreau ca acest tînăr să se plîngă de noi, am să găsesc un motiv ca să-l trimit acasă, la taică-său.

— Oh! Am strigat eu şi mînioasă, şi îndurerată, ar fi un lucru nedrept!

— Ar fi lucrul cel mai rezonabil, mi-a răspuns sever fratele meu, privindu-mă scrutător.

Mi-am lăsat ochii în jos, iar el s-a îndepărtat, după ce i-a făcut un semn soţiei sale care mă privea curioasă. Dacă cumnata mea mi-ar fi întins mîna în acel moment şi mi-ar fi spus: «Henriette, îl iubeşti?» i-aş fi răspuns, aruncîndu-mă în braţele ei şi izbucnind în lacrimi, că nu-l voi mai iubi. Căci, conform ideilor familiei noastre, dragostea era o crimă. Dar Hortense, de obicei atît de bună şi de blîndă cu mine, se arătă deosebit de severă. Socoti că era de datoria ei să fie de partea

lui Félix, pe care tocmai îl blamase şi pe care acum voia să- l scoată basma curată în ochii mei:

— Henriette, n-am avut dreptate să-l ţin de rău pe fratele meu şi nici tu să-l condamni cu atîta uşurinţă.

Această admonestare mă jigni. Profitînd de faptul că nu spusesem nimic care ar fi putut motiva acea observaţie, pe care, dealtfel, fie vorba între noi, o meritam, i-am răspuns destul de acră:

— Eu să-l condamn pe căpitanul Félix? N-am scos o vorbă despre el, nici măcar nu i-am pronunţat numele!

Răspunsul meu a ofensat-o pe Hortense, care mi-a replicat sec:

— Ştii prea bine, domnişoară, ce vreu să zic!

— Ce vrei să zici... am repetat eu supărată, fiindcă mi se părea nedrept să-mi pună în circă ceva ce nu făcusem. Habar n-am ce vrei să zici! Ce amestec am eu în părerea pe care ţi-ai exprimat-o despre fratele tău? Ori ţii cu tot dinadinsul să mă convingi că eu l-am acuzat că e prea aspru?

— N-ai spus asta, dar ai gîndit-o, atunci cînd ai strigat că ar fi o nedreptate să-l trimitem pe tînărul Lannois acasă.

— N-am făcut decît să repet ce-ai spus tu!

— Eşti foarte isteaţă, Henriette, spuse Hortense, cam aşa procedează întotdeauna cei care săvîrşesc o nedreptate!

— Nedreptate! Ce nedreptate? Şi pe cine am nedreptăţit? i- am spus, simţind cum mi se umplu ochii de lacrimi.

— Henriette, draga mea, bagă de seamă, nu fi imprudentă şi aminteşte-ţi de ceea ce ai făgăduit. Félix te iubeşte!

Cît aş fi vrut să mă îndoiesc de inima mea, care acum îmi arăta atît de clar lucrurile! Da, acum îmi dau seama că fără acel avertisment, neştiutoare cum eram, acea tulburare ciudată s-ar fi potolit de la sine. Dar cînd cei din jur i-au spus acelui sentiment pe nume, cînd l-au numit dragoste, cînd l-au încununat cu o coroană de foc, cînd am aflat, în sfîrşit, despre ce anume era vorba, am fost curioasă să-l simt, să-l văd, să-l privesc, fie chiar şi pentru a lupta împotriva lui. Înainte de acea zi, Léon sălăşluia în inima mea, dar nu ocupa un loc anume. Însă odată cu acele cuvinte, el a ocupat primul loc. Îmi spuseseră că- l iubeam pe Léon: oare să fi fost adevărat? Mi-am cercetat inima şi atunci am făcut o descoperire ciudată: chipul lui Léon, ochii săi limpezi şi blînzi, pletele blonde, lungi şi frumoase, înfăţişarea sa nobilă, vocea suavă şi plăcută, graţioasele lui înclinări din cap cînd o făcea pe mîniosul, distrîndu-le pe nepoatele mele toate acestea se întipăriseră în mintea mea, fără ca eu să-mi dau seama. Îl cunoşteam mai bine pe tatăl sau pe fratele meu; îl cunoştem mai bine decît pe toţi cei alături de care trăiam de atîţia ani! Cred chiar că aş fi fost în stare să vorbesc cu vocea lui, să gîndesc cu gîndurile lui, să-i imit reflexele, gesturile, pînă într-atît eram de preocupată de acea existenţă care nu era a mea. Văzîndu-mă atît de dominată de puterea altei fiinţe, la început m-am speriat. Mîndria mea

s-a răzvrătit de a fi astfel la bunul plac al unei existenţe pe care poate că eu n-o tulburam cîtuşi de puţin şi spaima de a nu fi iubită a pus brusc stăpînire pe mine. Dragostea, oh, dragostea e ca toate puterile care ne depăşesc, se serveşte de orice, de părăsire, de rezistenţă... L-aş fi iubit pe Léon, dacă nu m-aş fi temut de el: acum îl iubeam, pentru că mă temeam. Şi, de altfel, puteam oare să nu-l iubesc? Există pante atît de abrupte, că oricît de tare te zbaţi să le urci, pînă la urmă tot cazi, tocmai pentru că sînt prea abrupte. Am încercat acest lucru pe pielea mea; căci chipul lui Léon mă înfricoşa, fiindcă-l zăream alături de fiece noapte şi fiindcă se ţinea scai de mine în fiece zi, încît ajunsese aproape să mă deranjeze, să mă enerveze. Pusese stăpînire pe mine şi-n sinea mea îl auzeam vorbindu-mi aproape ca unei iubite. Voiam cu orice preţ să mă sustrag de sub puterea lui. Dar tot ceea ce mă ajutase pînă atunci — treburi, muncă, preocupări — toate păreau acum zadarnice fiindcă nu mă mai puteam sprijini pe ele. Erau asemenea nisipului, de pe marginea prăpastiei, care alunecă, ori de cîte ori vrei să te prinzi de el. Mi se părea că un soare de foc plutea pe deasupra capului meu şi preschimba totul în colb, în afară de dragoste. Din păcate, mă exprim prost! Atunci am luat o hotărîre îndrăzneaţă: ca timp de o lună de zile să-i fiu cît mai antipatică lui Léon. Teama pe care o aveam faţă de mine însămi trebuie să fi fost mult prea mare, pentru ca să n-am nici un pic de milă de tristeţea lui Léon. Căci, bietul de el, era atît de nefericit! Iar acea nefericire îmi arăta foarte clar cît de mult mă iubea, acea nefericire îmi plăcea pentru că, în taină, îmi plăcea şi mie să sufăr alături de el. Singura încercare pe care am îndurat-o greu, singura încercare în care am simţit cum îmi cedează curajul, a fost bucuria lui Félix. Că Léon era nefericit din pricina indiferenţei mele, era treaba mea, mai ales că sufeream şi eu alături de el, deşi nu i-o spuneam. Dar, printr-un acord tacit cu mine însămi, înţelegeam că am dreptul să-l jignesc pe cel pentru care ascunsesem în adîncul inimii mele, atîtea mîngîieri. Dar ca Léon să îndure privirile triumfătoare şi ironiile reci ale căpitanului, ei bine, acest lucru mă înfuria şi am fost cît pe-aci să-i spun lui Léon, de nu ştiu cîte ori: «Mă prefac cînd nu mă uit la tine; mă prefac cînd te ocolesc; mint cînd îţi vorbesc rece şi cînd te ascult dîndu-ţi impresia că nu mă interesează ce-mi spui!» Da, l-aş fi avertizat, dacă nu l-aş fi iubit pînă într-atît încît simţeam că dacă mi-aş fi deschis inima, toată răsuflarea din ea s-ar fi refugiat în inima lui. Şi el mă iubea şi ştiam acest lucru. Întîmplarea cu muncitorul Jean-Pierre îmi dezvăluise taina în aşa fel încît nimeni să n-o înţeleagă, în afară de mine. Félix îl luase la rost pe bietul om, dar acesta îi răspunsese cinstit că habar n-avea despre ce era vorba. Nu numai că nu-i făcuse nici un serviciu lui Léon, dar nici nu-l văzuse decît în ziua cînd îi plătise leafa. Aşa că Félix socoti răspunsul lui Léon drept o încăpăţînare copilăroasă. Numai eu ştiam ce serviciu îi făcuse Jean-Pierre. Nu mă îndreptam către coliba lui, cînd mă întîlnise Léon? Totuşi, iată că avea să vină şi

ziua ce urma să pună capăt sarcinii pe care mi-o asumasem, de a mă purta urît cu Léon. Nimeni nu mai pomeni de trimiterea lui Léon acasă. Băiatul era atît de muncitor, de blînd şi de supus! Acel nor al bănuielii care plutise pe deasupra lui şi a mea, se risipise. Eu însămi îmi regăsisem într-un fel siguranţa, cînd un eveniment neprevăzut îmi demonstră că nu-mi regăsisem şi liniştea. Printre micile mele plăceri pe care le păstrasem încă din copilărie, se număra şi aceea de a cultiva, cu mîinile mele, un colţişor îndepărtat din grădina noastră. Dar iată că deschizîndu-se foarte aproape nişte magazine, negustorii ne-au cerut îngăduinţa să facă un drum mai drept, prin parcul nostru; ori, acel drum sacrifica tocmai grădiniţa mea, plină toată de trandafiri, pe care-i sădisem şi crescusem cu grijă. Dacă fratele meu mi-ar fi spus simplu ce urma să se întîmple, poate că nu m-aş fi plîns de acest ghinion. Dar, din păcate, l-am auzit pe Félix dînd poruncă grădinarului să-mi ia florile de acolo pentru ca muncitorii să poată începe construirea drumului, a doua zi. M-am opus. El a rîs de mine. Atunci i-am reproşat că nu urmărea decît să mă jignească. Se înfurie şi-mi răspunse grosolan: plîngînd, m-am închis în odaia mea. M-a lăsat în pace; dar l-am auzit rostind sub fereastra mea unele cuvinte care mi-au inspirat milă pentru cel ce le rostea.

— Eh, un biet moft de fetişcană, strigase căpitanul. Dar îl prefer pe ăsta decît altul! Nu-i nici o pagubă că-şi plînge trandafirii!

Hortense încercă să-l convingă să vină la mine şi să mă liniştească.

— Du-te! Vezi bine cît ţine la păcătoasele alea de flori!

— Ei, îi răspunse Félix, mîine sau poimîine am să le scot cu grijă şi am să le replantez unde-o vrea ea. Dar ca să-i cer iertare pentru ceea ce fac spre binele topitoriei, asta nu! N-am ajuns încă pînă acolo!

La început, nici tonul, nici cuvintele lui Félix nu mă înfuriară. Da, v-o spun cinstit, că-mi era milă de acel om care distrugea cu atîta lipsă de îndemînare o inimă în care-şi pusese atîtea speranţe. Apoi fratele meu intervenind, săvîrşi imprudenţa de a-mi spune că ar trebui să fiu mişcată de gestul căpitanului care binevoia să-şi asume sarcina de a-mi păstra nenorocitele alea de flori. Or, a-i fi recunoscătoare lui Félix, a mărturisi că făcuse ceva în interesul meu, mi se păru o nefericire mai mare decît însăşi pierderea grădinii. N-aş putea spune de ce, dar acest lucru mă înfurie atît de tare, încît am luat hotărîrea ca atunci cînd se va înnopta să mă duc în grădiniţă şi să distrug toţi trandafirii, pentru ca Félix să nu aibă ce replanta. Aş fi urît florile, dacă le-ar fi răsădit el. Am aşteptat deci să se culce toată lumea, apoi am ieşit încetişor din casă m-am strecurat ca o vinovată de-a lungul aleilor şi, plină de mînie şi tristeţe, m-am apropiat de locul unde urma să distrug acele gingaşe tufişuri, tovarăşele mele încă din copilărie. Félix devenise pentru mine imaginea vie a nefericirii şi aşa cum îmi distruseseră cele mai frumoase visuri, îmi spuneam că tot aşa îmi devastase şi florile.

— Oh, omul ăsta e geniul meu rău!

Cînd mă aflam la cîţiva paşi de micul strat spre care mă îndreptam, am auzit un zgomot uşor. Spaima de a fi surprinsă asupra a ceea ce

mi se păruse, la început, drept o răzbunare îndreptăţită şi care acum mi se păru, dintr-odată, o mînie ridicolă, spaima deci mă făcu să mă ascund. Dar cum zgomotul continua, am vrut să văd despre ce anume era vorba. M-am furişat încet spre grădina mea de trandafiri. Cineva lucra acolo, un bărbat care stătea aplecat. Scotea, cu grijă, florile şi le aşeza cu o tandră atenţie într-o roabă, pe care apoi o împingea către un alt colţ al parcului. L-am recunoscut imediat: era Léon! Oh, aş putea spune ce-am simţit? O bucurie fără margini mi-a umplut inima; şi mi-a umplut-o în aşa măsură încît a dat pe dinafară şi mi-a ameţit. Am simţit nevoia să mă sprijin de un copac şi, fără să vreau, am început să plîng. Florile, scumpele mele flori, cît le iubeam, dar cît de dragi îmi deveniseră acum! De îndată ce Léon s-a îndepărtat, am dat fuga spre cele care mai rămăseseră şi le-am privit rînd pe rînd; acum, gîndul de a le zdrobi, mă revolta, ba chiar'mi se păru de o ingratitudine fără seamăn. Eram singură, învăluită în umbrele nopţii. Am ales un trandafir, pe cel mai frumos, l-am rupt şi, într-o pornire de dragoste înflăcărată, dînd curs pasiunii pe care de multă vreme o tot zăgăzuiam în inima mea, am sărutat cu patimă petalele florii. Apoi, aşteptîndu-l pe Léon, i-am aruncat floarea în cale, ca s-o vadă şi să-şi dea seama că fusesem acolo. Pe urmă, am rupt o floare ca s-o păstrez, ca şi cînd mi-ar fi dăruit-o el, după care am fugit, cu mintea şi cu inima în flăcări ca şi cum acel schimb de flori făcut de mine ar fi constituit însăşi mărturisirea dragostei noastre.

A doua zi, străluceam de fericire. Léon mă iubea, Léon mă scutise de neplăcerea de a-i mulţumi lui Félix. Îl iubeam tot atît cît îl uram pe celălalt. Dar, cu toate astea, nu eram rea; dacă Félix ar fi vrut să-mi rămînă prieten, l-aş fi apreciat la justa lui valoare. Dar parcă un duh rău îi inspira întotdeauna numai lucrurile care-l făceau să scadă în ochii mei şi să mă împingă pe drumul pe care n-aş fi vrut să păşesc niciodată. A doua zi, toată lumea observă ceea ce se întîmplase cu florile şi toţi discutau despre acest lucru, înainte ca eu să-mi fac apariţia. Cum treaba asta se întîmpla într-o duminică, toată lumea se strînsese la micul dejun. Félix intră în momentul în care, după ce-i sărutasem pe ai mei, tocmai îl salutam pe Léon. Căpitanul se opri în uşă şi, învăluindu-ne pe amîndoi în aceeaşi privire, spuse — vrînd să-şi ascundă mînia — cu un aer plin de voioşie:

— Sînt necăjit, Henriette; pregătisem un colţişor încîntător unde să-ţi mut trandafirii, dar o mînă mai abilă şi mai promptă mi-a luat-o înainte.

Privirea acuzatoare în care ne învăluia Félix, mi-a inspirat brusc ideea de a deveni complicea crimei care-l jignise atît de tare.

— Într-adevăr, am rostit eu, făcînd pe mirata, cine ar fi putut săvîrşi un asemenea act nesocotit?

— Încă nu ştiu, răspunse Félix, pe un ton iritat, altfel i-aş fi mulţumit pentru această atenţie a lui faţă de tine.

Şi-şi îndreptă privirea ameninţătoare către Léon. Acesta tocmai se pregătea să-i răspundă, cînd am intervenit:

— Deci, te simţi îndatorat faţă de acea persoană?

— Destul, răspunse Félix ca să-i dau o lecţie aşa cum merită.

— Aşa cum dau de obicei căpitanii? am întrebat, văzîndu-l pe Léon cum începe să se înfurie.

— De ce nu? răspunse Félix, privindu-l fix pe Léon..

— Ei bine, am spus eu, luînd cele două săbii atîrnate în sufragerie, sînt gata să primesc lecţia dumitale!

I-am întins una din săbii căpitanului, eu am scos-o din teacă pe cealaltă şi m-am pus în gardă:

— Cum! Tu? strigă Félix.

— Da, eu sînt vinovata! Hai căpitane, în gardă!

Am înaintat spre el, cu sabia scoasă. El s-a tras îndărăt, roşu de mînie. Familia mea, care luase totul drept o copilărie, începu să rîdă. Tata şi Hortense strigară veseli:

— Hai, Félix, apără-te! Sau ţi-e frică?

Îmi dădeam seama de mînia lui Félix, pentru că-l făcusem ridicol în ochii celui pe care ar fi vrut să-l zdrobească. Totuşi, izbuti să se stăpînească şi rosti cu destulă prezenţă de spirit, fiindcă nu se îndoia nici o secundă că-l minţisem.

— Mînuieşti mai bine sabia decît hîrleţul, dragă Henriette, fiindcă ţi-ai replantat cam ciudat toţi acei trandafiri la care ţii atîta.

Léon rămase mut. Dar eu, care ţineam să fie şi el tot atît de fericit ca şi mine, am răspuns:

— Mie îmi plac aşa cum sînt acum!

— Ei bine, zise tata, după ce mîncăm, să ni-i arăţi şi nouă!

De data asta, a fost rîndul meu să rămîn mută. Îl văzusem pe Léon ducîndu-mi trandafirii, dar habar n-aveam unde.

— Cu plăcere, le-am răspuns, socotind că mă voi putea ridica de la masă înaintea lor, ca să pot descoperi locul cu pricina.

În timpul mesei, m-am uitat la Léon. Nu cuteza să creadă ceea ce era de crezut. Poate că dacă l-aş fi văzut radios, m-aş fi căit de cele mărturisite; dar faţa lui trecea atît de repede de la bucurie la incertitudine, încît nu mi-a părut deloc rău de imprudenţa mea. Sfiala nădejdii sale mă încîntă. Cu cît cuteza să se uite mai puţin la mine, cu atît îl priveam mai intens.

În vremea asta, cum cei de la masă vorbeau tot despre trandafiri, careva mă întrebă în ce loc îi răsădisem.

— Într-un loc încîntător, veţi vedea.

— În ce mă priveşte, zise Félix, n-aş fi avut decît să mă uit la urmele lăsate de roabă şi-l descopeream imediat.

Mi-am dat seama că acest indiciu putea să-mi fie de ajutor. Dar Félix adăugă:

— Din păcate, «grădinarul» a greblat aleile pe unde a trecut, aşa că va trebui să dibuim noul strat de trandafiri.

Cum parcul era foarte mare, mi-ar fi fost greu să descopăr florile. Am început deci să tremur pentru minciuna debitată:

— Dar unde naiba i-ai putut ascunde? zise tata.

— Am să vă duc acolo.

— Félix, spune-ne tu, adăugă tata.

— Nu voi comite o stîngăcie în plus, răpindu-i Henriettei plăcerea de a vi-i arăta ea.

Deci, Félix nu voia să mă ajute. Léon habar n-avea de încurcătura în care mă aflam, fiindcă nu bănuia că eu ştiam că el mutase trandafirii. Peste puţin, toată lumea se ridică de la masă. Léon dispăru. Eram foarte încurcată şi nu ştiam ce să fac. Cum toţi mă îmboldeau să mă grăbesc, i-am rugat să mă urmeze. Aveam de gînd să-i las pe-ai mei în urmă, iar eu s-o iau înainte şi să caut stratul. Chiar atunci, însă, tata, obosit, mă luă de braţ.

— Să mergem, zise el, dar încet. Am picioare bătrîne, care nu ştiu de glumă!

Dar tocmai cînd mă aflam în culmea încurcăturii, o bănuială mă scoase din necaz. Cu toate că Léon nu-mi spusese nimic, cu toate că ştersese urma roabei de pe alei, am dat de urma firului invizibil care-l călăuzise pe tînăr. Mai mult ca sigur că Léon alesese acel colţişor din parc care-mi plăcea mie cel mai mult, un loc solitar şi acoperit de verdeaţă, unde mă duceam adesea să stau singură, pe o bancă de lemn. Deci, m-am îndreptat cu toată siguranţa într-acolo. Ceilalţi mă urmară, ajunserăm şi văzurăm trandafirii răsădiţi în jurul băncii unde mă gîndisem de atîtea ori la fericire, cu mult înainte de a-i fi cunoscut pe Félix, cît şi pe Léon. Acest lucru a constituit o nouă bucurie pentru mine, nu atît din pricină că Léon alesese tocmai acel loc, ci pentru că-i ghicisem gîndul. Dar, vai! toate aceste lucruri care pot părea atît de copilăreşti celor care le vor citi, au constituit adevărate evenimente în viaţa mea. Întîi, am trăit singură cu dragostea mea. Apoi a venit şi ziua cînd ne-am mărturisit-o unul altuia. Începînd din acea zi, stratul de flori deveni locul nostru de plimbare, în fiece duminică după-amiază. Trandafirii mei deveniseră o proprietate aproape exclusivă încît, printr-o înţelegere tacită, nimeni n-ar fi cutezat să rupă vreunul, fără îngăduinţa mea. Tata îmi spunea adesea:

— Hai, Henriette, fă-ne onoarea şi dă-ne cîte o floare.

Şi eu le dădeam cîte un trandafir tuturor celor care erau de faţă. Cum Léon îi însoţise şi el de multe ori pe ai mei, îi dădeam şi lui cîte o floare. Într-o zi, însă, veni după ce împărţisem florile şi tocmai părăseam stratul. N-am cutezat să mă întorc şi să rup una şi pentru el. Tînărul se apropie de mine, care mergeam în urma celorlalţi, împreună cu tata:

— Ai venit prea tîrziu, i-am spus.

— Deci, eu nu voi mai primi nimic?

N-am răspuns, dar am lăsat să-mi cadă trandafirul pe care-l aveam în mînă. El l-a ridicat imediat şi l-a dus la piept. Aşteptam de multă vreme acel moment ca să mă plătesc de serviciul pe care mi-l făcuse, fiindcă nici acum nu-mi pot da seama prin ce vrajă îmi ghicise gîndul şi mi-o luase înainte. I-am citit atîta bucurie în ochi, încît am fost eu

însămi bucuroasă. Începînd de atunci, lui nu-i mai dădeam nici o floare, ci o lăsam întotdeauna să cadă pe a mea. Şi apoi, el îşi avea tufa lui de trandafiri, de unde nu rupeam flori decît pentru el. A spune cum, fără să ne vorbim, ne înţelegeam de minune, cu ajutorul vorbelor celorlalţi, cum o privire furişă dădea unui cuvînt indiferent rostit de o persoană indiferentă, un sens pe care nu-l înţelegeam decît noi, ar însemna să scriu povestea vieţii noastre, ceas de ceas, minut de minut. Pînă atunci, totul fusese un fel de joacă nevinovată; acele daruri efemere pe care el le păstra cu atîta grijă, erau date fără rostirea vreunui cuvînt. Dar iată că a venit şi ziua cînd am primit şi am dat un dar care a rupt tăcerea dintre noi. Nu rîdeţi de aceste amintiri atît de firave, singurele care mă mai ajută să suport povara nenorocirii ce m-a lovit. Sînt singurele momente din trecut care îmi mai atenuiază vina, nu pentru bucuria pe care mi-au adus-o, ci pentru cea pe care am dăruit-o căci, a iubi, înseamnă a dărui fericire.

Era în ajunul zilei mele de naştere. Tata, mama, fratele, pînă şi cele două nepoţele mă tachinau, vorbindu-mi despre darurile pe care aveam să le primesc a doua zi.

— Nici nu-ţi trece prin minte ce-ţi voi dărui! spunea unul.

— Ai să vezi dacă-ţi cunosc gusturile, spunea altul.

Fiecare îşi propusese să-mi facă o bucurie cît mai mare. Numai Léon nu spunea nimic. Nu se lăuda, ci doar mă privea. Doamne, ce farmec pui în ochii celui care-l iubim? Ce lumină celestă, ce rază eterată ţîşnesc din ei şi pătrund în sufletul nostru, la fel ca aerul pe care-l respirăm şi ne înmiresmează viaţa? Léon mă privea şi eu simţeam cum mi se tăpeşte inima sub privirile lui. A doua zi, după ce toată lumea îmi aduse care flori, care bijuterii, am coborît în grădină. Léon era acolo. M-am apropiat de el; tremura. Tocmai se pregătea să deschidă gura, cînd iată că Félix se îndreptă spre mine şi-mi oferi o diademă. Léon se retrase, dar privirea mea îl chemă îndărăt. L-am văzut cum îşi face curaj, cum se hotărăşte.

— Iartă-mă, spuse el, uitasem... Dimineaţă, trecînd prin parc, am găsit batista asta; văd că are iniţialele dumitale; cred că-ţi aparţine, aşa că te rog s-o iei îndărăt.

La început m-am simţit jignită: găsise una dintre batistele mele, şi-n loc s-o păstreze, mi-o dădea înapoi! Am luat-o fără s-o privesc, şi i-am mulţumit scurt. El s-a îndepărtat confuz. În acea clipă, Hortense veni lîngă mine şi, smulgîndu-mi batista, spuse:

— Vicleană mică ce eşti, ţi-ai isprăvit frumoasa ta batistă înaintea mea! Ai lucrat toată noaptea ca s-o ai gata de ziua ta! Nu-i cinstit! Dar ce frumoasă e! N-aş fi crezut c-o să fie atît de frumoasă, fiindcă erai mult prea distrată cînd o lucrai!

La început, n-am priceput despre ce era vorba; dar, privind batista, am văzut că semăna leit cu cea la care lucram şi pe care încă n-o ispăvisem. Acesta era, deci, darul lui Léon, un dar pe care-l puteam păstra fără să-l ascund, o batistă care-mi aparţinea mult mai mult decît

a mea, fiindcă numai eu ştiam din partea cui vine. Am aprobat spusele Hortensei şi m-am dus repede în odaia mea. Am înşfăcat batista neterminată, am aprins o lumînare şi am ars-o. Cînd am coborît la masă, Léon — visător, dar trist — se uită la mine. Am luat batista dată de el şi m-am şters uşor pe frunte; întregul chip i s-a luminat de bucurie. Auzisem adesea spunîndu-se că trebuie să te temi de vorbele de dragoste; dar nu de vorbele, ci de privirea lui trebuia să mă tem eu. Am tăcut mîlc, de teamă ca nu cumva Léon să se dea de gol. Apoi ne-am dus cu toţii să ne plimbăm. Pentru prima dată, ne însoţea şi Félix. Am împărţit trandafirii şi Léon îl primi pe ultimul care mai rămăsese în tufa lui. În ziua aceea i l-am dat, mulţumindu-i. El l-a primit încîntat. În acel moment s-a apropiat şi Félix.

— Şi eu? Mie nu-mi dai nici o floare?

— Ba da, i-am răspuns. Şi m-am îndreptat spre o altă tufă.

— Oare să fiu mai puţin răsfăţat decît Léon, care a primit una dintre cele mai frumoase flori?

Eram mult prea fericită ca să nu-i fac pe plac. Am ales, deci, cel mai frumos trandafir şi i l-am dat. Félix mi-a mulţumit, încîntat. M-am uitat la Léon, ca să-l rog, din priviri, să mă ierte. Dar el azvîrlise cît colo floarea pe care i-o dădusem şi, dezamăgit, rămăsese ţintuit locului. Félix vorbea cu mine, dar eu abia îi răspundeam. Careva îl strigă şi el se îndepărtă. Lăsînd la o parte orice prudenţă, m-am apropiat de Léon.

— De ce-ai aruncat floarea?

— Nu mai era a mea, din moment ce semăna cu toate celelalte!

— N-ai dreptate să vorbeşti astfel!

— Nici dumneata n-ai avut dreptate să procedezi astfel!

— Ce-ai zice, dacă şi eu ţi-aş înapoia batista care nu e a mea?

— Oh, să nu faci asta! strigă el speriat. Tăcu o vreme, apoi spuse în şoaptă: Dă-mi însă voie să regret că n-am păstrat ceea ce într-adevăr am găsit.

Urmărindu-i privirea, am văzut că se uita intens la brăţara împletită din părul meu şi pe care mi-o înapoiase cu atîta timiditate. Fără să stau o clipă pe gînduri, am scos-o şi i-am întins-o.

— Poftim, i-am zis. Apoi am fugit. Mă temeam de bucuria lui...

Toţi pretind că femeile îşi pierd capul, din pricina mîhnirii pe care o văd pe chipul iubiţilor lor. Cu mine, lucrurile s-au întîmplat altfel. Ori de cîte ori îi surîdeam lui Léon, îl priveam sau îi vorbeam, părea atît de ameţit de bucurie, încît exercita asupra mea o atracţie căreia cu greu îi puteam rezista. Însemna, deci, că-l iubeam: da, îl iubeam, din moment ce putea să fie atît de fericit.

Zilele care urmară au fost cele mai fericite din viaţa mea. Simţeam, în toată plinătatea ei, bucuria de a iubi şi a fi iubită. Eram totuşi conştientă de faptul că între mine şi Léon exista un obstacol de netrecut. Îl vedeam, îl priveam în faţă; dar nu-mi mai inspira spaimă. Ştiam că nu puteam schimba în nici un fel soarta care mă aştepta, dar nu-mi

mai păsa. Iubeam şi eram iubită; dragostea îmi umplea inima. Această beţie a iubirii era atît de puternică, încît nu mai aveam nevoie nici de amintiri, nici de speranţe. Prezentul constituia toată viaţa mea. Nu mă mai interesa nici cine fusesem, nici ce avea să se întîmple cu mine. Îmi simţeam inima mai presus de orice calcul; viaţa şi raţiunea mea nu mai ţineau decît de această iubire. O, Léon, te-am iubit, te-am iubit, cum n-ai să-ţi poţi închipui vreodată, din moment ce acum îmi dau viaţa pentru tine, acceptînd chinurile pe care le îndur; mă gîndesc la viaţa mea irosită, la cinstea mea terfelită. O, Doamne, dragă Léon, cît de mult te-am putut iubi!

N-aş fi în stare să descriu cele petrecute între mine şi Léon, timp de o lună de zile, cît a durat fericirea. Totul îmi plăcea, totul mă năucea. Dacă el se afla lîngă mine, pluteam; eram fericită chiar dacă se afla departe de mine; nu mă îndoiam de dragostea lui, nici dacă era prezent, nici dacă lipsea. Cînd îmi vorbea, glasul lui vibra în fiinţa mea şi isca un ecou atît de puternic încît îi auzeam clar vocea, chiar cînd nu mai vorbea. Să fi trăit, în acea epocă, sub un alt cer, într-o atmosferă necunoscută? Să fi trăit ca într-un vis în care numai dragostea veghea, iar prudenţa şi datoria adormiseră în inima mea? Da, a fost un vis, un delir, o încîntare fără nume; fiindcă atunci cînd nenorocirea m-a smuls din acel vis, n-aş fi putut preciza nici un amănunt petrecut în acele zile atît de deosebite; simţeam doar un resentiment plin de un fel de bucurie amară. Inima mea căzuse din îmbrăţişarea celestă în care se legănase atîta vreme, puterile mi se topiseră ca ceara cînd o pui pe foc, iar sufletul mi se volatilizase ca aburul sub razele soarelui. Atunci ar fi trebuit să mor, da, atunci, şi nu acum. Căci aş fi murit nevinovată. Şovăi, şovăi dacă să continui istorisirea, căci de acum încolo totul nu e decît groază, disperare şi crimă. Da, Félix era într-adevăr ceea ce bănuisem: tigrul care-şi apără prada, ca s-o devore în liniştе, tigrul care se ghemuieşte sub strălucitoarele flori ale cactusului, unde blana lui vărgată nu se mai vede printre tufişurile dese; tigrul care pîndeşte tăcut, vreme îndelungată, pentru ca apoi să sară pe neaşteptate şi să-şi înşface prada.

Într-o dimineaţă — între timp venise iarna — am coborît în parc şi am început să mă plimb pe una dintre aleile apropiate de locul unde lucra Léon, pe care-l văzusem pe fereastră. El mă văzu şi-mi strigă:

— Căpitanul ne-a zărit din odaia unde-şi are biroul. Cred că bănuieşte ceva în legătură cu noi, fiindcă-l văd îndreptîndu-se încoace. Sigur că te-a spionat...

Nici n-a apucat să isprăvească şi l-am şi văzut pe Félix îndreptîndu-se spre noi.

— Fugi! i-am strigat lui Léon.

— Nu, mi-a răspuns. Asta ar însemna să-i întăresc convingerea că-i ascundem ceva. Liniştеşte-te şi răspunde-mi calm la ce te voi întreba.

Căpitanul ne văzuse, dar nu se grăbea; încetineala lui mă înfricoşă. Mi-am dat seama că era sigur de ceea ce bănuise şi, mai ales, că ştia precis ce avea de făcut. Cînd ajunse la cîţiva paşi de Léon, acesta îmi spuse cu calm:

— Sigur, domnişoară, am să copiez bucata asta muzicală nouă.

— Ţi-aş rămîne îndatorată, i-am răspuns.

Félix se opri şi ne surîse cu milă şi dispreţ.

— Domnule Léon, n-ai vrea să mă urmezi? Am unele lucruri de discutat cu dumneata!

Cuprinsă brusc de dorinţa de a auzi ce avea să-i spună, am spus grăbită:

— Ei, eu vă las...

M-am prefăcut că plec grăbită dar, la adăpostul unor carpeni deşi, m-am apropiat de locul unde rămăseseră cei doi bărbaţi. Căpitanul tăcea. Aştepta probabil să mă îndepărtez. Aşa că primul care vorbi fu Léon. Vocea lui mi se păru stranie, căci nu mai era cea pe care-o cunoşteam eu. Cea pe care o ştiam eu era blîndă şi supusă, iar cea pe care o auzeam în acest moment era plină de mîndrie şi de siguranţă.

— Ce ai să-mi spui, căpitane Félix?

— Un singur lucru, domnule, răspunse acesta cu un calm care mă uimi, şi anume că mîine vei pleca.

— N-am intrat la topitoria domnului Buré ca să mă ocup de alte treburi...

— Nu vei pleca pentru «alte treburi», ci pentru ale dumitale. Socot că ţi-ai însuşit tot ce-ţi era necesar în munca dumitale, domnule Lannois, aşa că te poţi reîntoarce îndărăt la tatăl dumitale.

Această veste mă cutremură. Am fost obligată să mă sprijin de un carpen. Eram cît pe-aci să leşin, cînd vocea lui Léon mă trezi, speriindu-mă:

— Cu alte cuvinte, mă alungi, domnule?

— N-am folosit această expresie, răspunse căpitanul pe un ton perfect calm.

— Fie, domnule, zise Léon pe un ton uşor ironic. N-am dreptul să te fac mai grosolan decît eşti!

— Injuriile dumitale sînt de prisos, micul meu domn, răspunse Félix pe un ton plin de dispreţ.

— Iar porunca dumitale e la fel de inutilă, teribilul meu căpitan, replică Léon, rîzînd.

— Va trebui totuşi să pleci!

— Da, dar cînd mi-o va cere însuşi stăpînul topitoriei!

— Stăpînul aici sînt eu!

— Încă nu, încă nu, domnule! Stăpînul este domnul Buré. Ştiu că ţi s-a promis că vei deveni asociat, dar asta numai după ce vei pune mîna pe zestrea Henriettei. E atît de comod să faci avere, însurîndu-te cu o fată bogată! Dar, deocamdată, căsătoria încă n-a avut loc. Pînă atunci, eşti şi dumneata un simplu funcţionar ca şi mine, domnule căpitan şi dacă dumitale îţi place să dai ordine, mie nu-mi place să le primesc.

Mă aşteptam la o explozie de mînie din partea lui Félix. Mi-am dat însă seama, după vocea lui, că se hotărîse să fie mai moderat.

— Dorința dumitale va fi satisfăcută, domnule. Mă duc să-l rog pe domnul Buré să-ți repete ce ți-am spus.

— Cu alte cuvinte, te duci să mă torni?

— Să te torn, domnule? Dar de ce? Te socot un om cît se poate de cinstit; nu-ți lipsește nici asiduitatea, nici inteligența; dar, ce vrei! Poate că așa mi-a venit mie. Nu-mi place mutra dumitale! Mă calcă pe nervi!

— Știi, căpitane, că aș putea socoti aceste vorbe drept o insolență?

— Și la ce-ți va folosi?

— Îți pot cere satisfacție...

— Nu-ți pot face pe plac, amice. Tatăl dumitale te-a trimis la noi zdravăn și sănătos; așa că avem datoria să te trimitem în aceleași condiții, ca niște negustori cinstiți ce sîntem. După ce tatăl dumitale ne va înștiința că ai sosit cu bine, dacă vei mai avea chef să faci vreo plimbare pe aici, atunci îți voi da cîtă satisfacție vrei.

— Am să mă întorc, răspunse Léon cu un dispreț care aproape că-mi făcu plăcere, deși eram atît de deznădăjduită, fiindcă în felul acesta îl umilea pe Félix. Am să mă întorc, amice, fii sigur de asta. Dar pînă atunci, află, dragul meu prieten, că ești un mare prost.

Toată stăpînirea de sine a căpitanului se topi auzind insulta.

— Ticălosule! izbucni el.

— Hai, căpitane, curaj, știu și eu să mînuiesc spada!

— Nu, răspunse Félix, venindu-și în fire, mai întîi trebuie să te gonesc.

Și temîndu-se, desigur, să nu dea frîu liber mîniei, se îndepărtă cu pași repezi. Am vrut să mă îndrept către Léon. Dar puterea care mă susținuse pînă atunci, m-a părăsit dintr-odată și-am leșinat. Cînd mi-am revenit, mă aflam în salonul casei noastre, înconjurată de întreaga familie. Toți cei din jur mă priveau cu o asprime înverșunată. Doar fratele meu se uita la mine cu oarecare blîndețe. Nici n-am apucat să-mi vin în fire, că fratele meu m-a și întrebat:

— Henriette, ai păcătuit sau nu?

Nenorocirea și blestemul să cadă asupra tuturor celor care folosesc față de niște ființe nevinovate un limbaj ce presupune crimă și desfrîu! Pentru familia mea, cuvintele «Ai păcătuit», aveau desigur un cu totul alt înțeles decît pentru mine; pentru că, din răspunsul dat, ei au înțeles cu totul alt lucru, pe care eu nu l-am priceput decît mai tîrziu. Biet copil care iubea, dar care încă precum un copil! Cum nu mă gîndeam decît la cel pe care voiau să-l alunge, la întrebarea: «Ai păcătuit sau nu?», eu am răspuns.

— Îndurare! Îndurare pentru Léon!

— Nefericito! strigă tata, ridicîndu-se.

— Vai, Henriette! șopti cumnata mea.

Tata, pe care mama abia putea să-l țină, izbucni în înjurături. Am rămas încremenită. Sigur, mă simțeam vinovată pentru că nu-mi ascultasem familia; dar, totodată, mă știam complet nevinovată. Fără să știu ce însemna «a păcătui» în dragoste, îmi dădeam perfect de bine

seama că nu-mi încălcasem îndatoririle. Aşa că, ridicîndu-mă, la rîndul meu, m-am adresat, cu curaj tatei:

— M-aţi întrebat dacă am păcătuit, învinovăţindu-mă de nu ştiu ce crimă! E adevărat, sînt vinovată că-l iubesc pe Léon; sînt vinovată că i-am mărturisit acest lucru; dar dacă mai există şi alte crime în afară de astea, ei bine, eu nu le cunosc!

Apoi am ieşit imediat afară din salon, profund nemulţumită să văd în jurul meu doar chipuri severe şi acuzatoare, tocmai acum, cînd fericirea îmi fusese zdrobită. Mînia mi se amesteca cu disperarea. Mă irita faptul că nu auzisem nici o vorbă bună din gura celor care mă înconjuraseră şi care erau cu toţii atît de fericiţi. Îi acuzam la rîndu-mi, aşa cum mă acuzaseră şi ei, cînd iată că un fapt neprevăzut împinse acest sentiment pe cea mai înaltă treaptă. Deschizînd uşa odăii mele, l-am văzut pe Félix în faţa secreterului meu larg deschis, scotocind prin sertare, cercetîndu-mi hîrtiile. Am scos un strigăt de mirare şi de spaimă:

— Ce s-a întîmplat? întrebă fratele meu, care venea după mine împreună cu Hortense.

— O slugă care mi-a forţat sertarele! am strigat în culmea furiei.

— Henriette! strigă Félix, care, uimit de violenţa epitetului, n-a avut nici cînd să mai roşească pentru josnicia faptei sale.

— Ieşi afară, i-am strigat, ieşi imediat afară din odaia mea! Te gonesc din camera asta!

Văzîndu-mă cum arăt, auzindu-mă cum vorbesc, fratele meu şi soţia sa rămaseră încremeniţi în pragul uşii. Chipurile lor încurcate îl făcură pe Félix să înţeleagă că le era ruşine de ceea ce făptuise. Mînia mă făcuse să am un ton plin de atîta dispreţ, încît Félix ieşi fără să rostească un cuvînt, cu fruntea palidă, cu furia în ochi. Privirea pe care ne-am aruncat-o unul altuia, atunci, purta pecetea sentimentelor pe care aveam să le nutrim toată viaţa: ura şi dispreţul meu veşnic faţă de el; răzbunarea şi ura lui veşnică faţă de Léon şi faţă de mine. Abia a apucat Félix să iasă şi eu să închid uşa, că l-am şi auzit spunîndu-i fratelui meu:

— N-am găsit nici o dovadă!

Dovezi! Ce fel de dovezi? Privind dragostea mea? Nu mai era nevoie: o mărturisisem eu, o strigasem în gura mare. Căuta probabil dovezi ale necinstei mele, ale dezonoarei mele! Astăzi ştiu ce dovezi căuta Félix. Ştiu ce înseamnă cuvîntul dezonoare. Dar atunci, şi Cel-de-Sus, ştie, gîndul meu îmi era tot atît de neprihănit ca şi trupul şi acea iubire pe care ei o socoteau o ruşine, era ca un înger cu aripi albe, ce încă nu atinsese pămîntul.' În vremea asta, eram aproape sigură că învinuirea alor mei nu se va opri unde se oprise «greşeala» mea, aşa că — în furia în care mă aduseseră asprimea unora şi îndrăzneala insultătoare a altora — ajunsesem să doresc acea «greşeală»; să regret că n-o săvîrşisem. Furia şi febra puseseră cu totul stăpînire pe mine. Dar m-am liniştit repede, datorită durerii care m-a copleşit. Îl pierdusem pe Léon, îl pierdusem dintr-odată, fără să mai apuc să-mi iau rămas bun, fără să-i fi putut spune ceva, fără să mai apucăm să ne zicem unul altuia:

«Suferim, dar să nu ne pierdem speranţa!» De mai multe ori am vrut să cobor să-i văd pe tata, pe fratele meu, pe Hortense, ca să le spun că eram nevinovată, ca să-i rog să nu-l lase pe Léon să plece sau măcar să-mi îngăduie să-l văd. Acum eram nebună de durere, după cum mai înainte fusesem nebună de mînie. Alteori aş fi vrut să ies, să mă plimb la întîmplare prin parc, ca să-l întîlnesc sau măcar să-l văd de departe. N-aş fi putut face însă aşa ceva. Oprită pe prima treaptă a scării pe care ar fi trebuit s-o cobor, m-aş fi tras îndărăt, v-o jur. Dar, într-un moment, în care această idee începuse să mă preocupe, am vrut totuşi să ies din odaie; uşa însă era încuiată, încuiată bine, pe dinafară, de familia mea!

Fie că Cel-de-Sus să-mi ierte greşeala la care m-a împins din toate puterile, tocmai familia mea. Pentru o durere cu totul nevinovată, n-am găsit la ai mei nici cea mai mică mîngîiere, pentru o durere care putea fi vinovată, nici un sfat, nici o aluzie la dragostea pe care le-o purtam, nici o rugăminte să nu-i supăr, nici măcar o poruncă să le respect numele! Un zăvor tras şi atît! Un zăvor, ca unui vinovat închis! O temniţă ca «pentru o fată condamnată». Ei bine, ai mei ar fi meritat «să greşesc» şi n-aş fi avut nici măcar de ce să mă mai căiesc. Atitudinea lor m-a pierdut. Uşa fiind încuiată, am deschis fereastra. Nu-mi puteam întemniţa şi privirea, aşa că, în ciuda lor, l-am văzut pe Léon, dar pe Léon care pleca; Léon, călare pe cal, ajunsese la capătul drumului ce se întindea în faţa mea. Deci, pentru el exilul, pentru mine temniţa. Şi toate astea într-un ceas! Pînă şi călăii sînt mai puţin grăbiţi. De îndată ce l-am pierdut din vedere pe cel care se îndepărta astfel, am auzit trăgîndu-se zăvoarele care mă ţineau prizonieră. Mi se redădea libertatea pentru că ai mei mă socoteau acum ferită de cel pe care-l iubeam. Am refuzat această libertate a lor. Libertatea mea nu m-ar fi îndemnat să-mi fac decît speranţe deşarte; tot nu l-aş mai fi revăzut pe Léon, chiar dacă m-ar fi lăsat liberă ca să-l pot căuta. Ei n-au înţeles acest lucru, n-au înţeles de ce mă încăpăţînam să nu ies din odaie. Şi, deşi siguri de nevinovăţia mea — fiindcă am aflat după aceea că nobilele proteste ale lui Léon îi lămuriseră că eram nevinovată — nu veniră nici unul să se scuze că mă bănuiseră pe nedrept; mă lăsară cu acea pecete a ruşinii pe frunte, pentru că Félix îi sfătuise că nu trebuiau să cedeze în faţa iubirii unei puştoaice şi a mîniei unei copile. Am rămas deci convinsă că ei mă socoteau vinovată. Liniştiţi în privinţa castităţii mele, nu catadicsiră să-mi aducă la cunoştinţă că mă iertaseră. Poate că ar fi trebuit să mă duc eu să-i rog să mă ierte. Dar a le cere iertare, însemna să mă justific în faţa lui Félix, or, acest lucru, era peste puterile mele. Oh, am simţit atunci, în toată intensitatea lor, cele două mari pasiuni din inimile femeilor: dragostea şi ura. Îl iubeam pe Léon, pînă la a-mi da viaţa pentru el şi aş fi fost gata să mor, ca să nu prilejuiesc nici cea mai mică bucurie călăului meu. Venind ora mesei, puteau să mă cheme; dar n-o făcură. Continuau deci să mă pedepsească. Eram atît de tînără... Uitaseră că iubeam şi că dragostea ţine loc de foame. Am râs de pedeapsa lor. Deci, nimeni nu voia să-şi amintească de mine. Nici măcar

Hortense, care la nici şaisprezece ani se măritase cu fratele meu, nu voia să-şi aducă aminte că fusese femeie şi mamă la o vîrstă la care pe mine încă mă mai tratau ca pe un copil capricios. Totuşi, cineva a venit la mine: o servitoare cu o tavă de mîncare. Eram gata s-o trimit înapoi, cînd ea mi-a strecurat în mînă, pe furiş, o hîrtie pe care erau scrise în grabă cîteva rînduri cu creionul: *«Plec dar mă voi reîntoarce deseară. Trebuie să-ţi vorbesc şi trebuie să scăpăm de aici. La ora zece voi fi la portiţa din parc. Ai să vii, nu-i aşa? Te aştept.»*

Printr-o întîmplare destul de ciudată, nu văzusem niciodată scrisul lui Léon. Biletul nu era semnat. Totuşi, nu m-am îndoit nici o clipă că n-ar fi al lui, aşa că am scris în josul biletului *«Da»*, şi i l-am dat servitoarei. Trebuie să mărturisesc că am făcut acest lucru care mi-a hotărît soarta, fără să mă gîndesc. Femeia se afla în faţa mea, aşteptînd; Léon aştepta şi el. Şi apoi, simţeam nevoia să-l văd în acel moment pe Léon, nu pentru dragostea lui, nu, v-o jur, ci să-l întreb ce se va întîmpla cu mine, să-l întreb ce avea de gînd să facă; voiam să mă sfătuiesc cu el în acea clipă dificilă. Abia după ce femeia a plecat, mi-am dat seama că, de fapt, îmi dădusem întîlnire cu Léon şi totuşi n-aş fi putut spune că era vorba de dragoste. Cu o zi înainte, Léon putea să-mi fi cerut în genunchi să mă întîlnesc cu el şi n-aş fi acceptat. În ziua aceea, dacă nu mi-ar fi luat-o el înainte, i-aş fi cerut eu să vină. La un moment dat, tot gîndindu-mă la acest lucru, am început să mă tem ca nu cumva să fie vorba de o cursă pusă la cale de Félix. Dar la ce bun? Ca să mă determine să săvîrşesc o greşeală? Ei bine, eram hotărîtă s-o săvîrşesc şi v-o jur pe sufletul meu că această greşeală pe care voiam s-o comit, nu însemna decît o nesupunere în plus, o revoltă împotriva lui Félix, un mijloc de a încerca să-i scap din mînă.

Timpul trecea; se făcu în sfîrşit noapte şi aşteptam fără nici un fel de teamă clipa cînd urma să părăsesc odaia. Dar chiar atunci mă cuprinse un tremur: vagi imagini ale unei fiice seduse care fuge din casa părintească îmi trecură ca nişte năluci prin faţa ochilor, în vreme ce coboram scara ce scîrţîia sub paşii mei. Vedeam tablouri în care era înfăţişat acest lucru, ele apăreau în întuneric şi toate fetele aveau chipul meu. Dacă aş fi ştiut şi eu mai multe lucruri, poate că aş fi dat îndărăt în faţa acelor sumbre avertismente. Dar eu n-aveam habar de nimic, iar simţurile nu mă îmboldeau în nici un fel. Biet copil ce eram! Toată viaţa mea se redusese doar la inimă şi încă nu ştiam că inima poate fi dezonorată! Am străbătut grădina şi am ajuns la portiţa din parc. Am deschis-o, Léon era acolo. Intră şi mă luă de mînă. Era prima oară cînd mă atingea. Eram atît de tulburată, încît n-am simţit nici o emoţie.

— Vino, zise el, în pavilionul de colo; vom fi astfel la adăpost de orice întîlnire neplăcută. Nu-i exclus ca pe căpitan să-l apuce plimbatul prin parc! Vino!

L-am urmat pe Léon, fiindcă îmi era frică de Félix. Am intrat în pavilion, unde era întuneric beznă. Léon mă aşeză pe o canapea, apoi

luă şi el loc lîngă mine. Dacă aş fi vorbit prima, cuvintele pe care le-aş fi rostit ar fi fost următoarele:

— Şi acum ce-o să se întîmple cu noi?

Dar primul a vorbit Léon. Părea să fi uitat nefericirea noastră, fiindcă îmi spuse:

— O, Henriette, de multă vreme ardeam de dorinţa de a-ţi vorbi. De şase luni, de cînd te iubesc, de şase luni de cînd privirea ta mă arde şi mă farmecă, nu te-am putut întîlni o dată singură, ca să-ţi pot vorbi despre chinul meu; a fost o adevărată nenorocire.

Aceste cuvinte, accentul cu care au fost rostite m-au tulburat şi m-au înfricoşat. Nu venisem ca să-mi spună că mă iubeşte. Asta o ştiam şi încă destul de bine. Şi apoi îl iubeam şi eu atît de mult... Pentru prima oară, cînd şi-a mărturisit deschis gîndurile, inimile noastre nu mai erau la unison. Oare să mă fi iubit mai puţin din moment ce simţea nevoia să mi-o spună?

— Léon, i-am zis, ceea ce mi s-a întîmplat e o adevărată nenorocire.

— Nu, şopti el, nu, dacă mă iubeşti şi tu aşa cum te iubesc şi eu! Plec, pentru că trebuie să plec. Dar mă voi întoarce curînd. Tata are o avere imensă, iar dragostea lui faţă de mine e fără margini. Îi voi mărturisi totul, iar el va veni să-ţi ceară mîna; ai tăi nu vor cuteza să-l refuze.

— Eşti sigur?

— Da, sînt sigur c-o voi obţine, dacă tu vei rămîne a mea.

— Léon, i-am spus, luîndu-l de mînă, îţi jur că chiar dacă va trebui să mor, nu mă voi mărita cu nimeni decît cu tine!

El îmi strînse mîinile şi trăgîndu-mă spre el, spuse:

— Deci, mă iubeşti, Henriette? Mă iubeşti... Juri că vei fi a mea?

I-o jurasem. Dar iată că dintr-o dată am simţit în mine o tulburare ciudată. Inima ba mi se strîngea pînă la durere, ba mi se dilata pînă la a mă înăbuşi. Simţeam cum îmi tremură mîinile în mîinile lui Léon, cum îmi tremura întreg trupul, cum începusem a gîfîi uşor. Iar el, trăgîndu-mă din ce în ce mai aproape, mă întreba întruna:

— Mă iubeşti, nu-i aşa? Mă iubeşti...

O tulburare neaşteptată mi se urcă de la inimă la cap, mi se păru că mintea mi se goleşte; am simţit un fel de ameţeală care m-a făcut să cad pe pat şi am rostit cu o voce pe care mi-am putut-o smulge din piept:

— Lasă-mă... Lasă-mă...

Dar el nu ţinu seama de spaima mea şi mă luă în braţe. L-am respins, fără să-mi dau seama.

— Nu, i-am spus, nu!

— Mă iubeşti şi vei fi a mea, rosti el; a mea. Henriette, iubita mea... a mea, acum, fiindcă cred în dragostea ta, cred că mă iubeşti, aşa cum te iubesc şi eu, că viaţa ta îmi aparţine, aşa cum îţi aparţine viaţa mea!

— Da, i-am răspuns, am jurat că voi fi a ta! Léon, nu crezi că e de-ajuns?

— De ce mă respingi astfel? zise el, slujindu-se de puterea sa pentru a mă imobiliza. Apoi i-am simţit buzele sărutîndu-le pe ale mele.

M-am ridicat, tremurînd pierdută.

— Nu, nu, nu! i-am spus, încercînd să alung mai curînd tulburarea din mine decît dorinţa lui. Căci, mă jur pe bunul Dumnezeu, habar n-aveam ce-mi cerea.

— Henriette, Henriette, şopti el.

— Ah! am strigat, încercînd un sentiment neaşteptat de spaimă, Léon tu nu mă iubeşti!

Apoi am început să plîng.

— Henriette, cum poţi spune una ca asta, rosti el trist, trăgîndu-mă spre el. Eu să nu te iubesc! Păi numai pentru această dragoste am îndurat timp de şase luni de zile obrăznicia acelui căpitan cu care ar trebui să te măriţi. Ca să nu existe vărsare de sînge între noi, nu l-am ucis pe acel bădăran care a cutezat să-mi spună că vei fi a lui.

— Nu voi fi niciodată a lui!

— Niciodată, spui? Dar el rămîne şi eu plec şi toată familia ta va sta în jurul tău, te va ruga, te va ameninţa, îţi va spune că eu nu te iubesc, mă vor vorbi de rău... Şi cine ştie dacă nu cumva, într-o zi, de îndoială, de spaimă, de slăbiciune, nu vei ceda şi nu mă vei trăda?

— Niciodată, Léon!

— Văd că eşti prea pornită împotriva iubirii mele, ca să dai dovadă de slăbiciune faţă de ura lor! Henriette, nu mă iubeşti atît cît te iubesc eu!

Şi iată că, dintr-odată, inima reîncepu să-mi bată cu putere, m-a apucat un tremur; nu mai gîndeam, nu mai judecam. Mă aflam în braţele lui Léon. Răsuflarea lui îmi ardea obrajii, buzele sale le regăsiră pe ale mele. Şi cu toate că întunericul era profund, am închis ochii. Mă lăsam tîrîtă într-un păcat despre care nu ştiam nimic, dar pe care mi se părea că nu trebuia să-l văd. Nu leşinasem, dar în mîinile lui Léon eram un trup inert şi fără viaţă. O sfîrşeală dureroasă a trupului şi a spiritului mă silea să mă las în voia lui, fără să încerc a mă apăra. Cred că ar fi putut să mă şi omoare, fără să crîcnesc. Nu mai simţeam nimic. Léon strîngea în zadar în braţe acel trup fără suflet, se străduia să-mi audă bătăile inimii şi mă ruga să rostesc un cuvînt. Simţeam că mor, atîta tot. Iată-mă, în sfîrşit, dezonorată şi pîngărită! Da, acum eram dezonorată şi pîngărită!

Strigătul de bucurie a lui Léon mă trezi din acea amorţeală. Am vrut să-l resping, să-l blestem, dar cuvintele mi-au murit pe buze, înăbuşite de săruturile lui, ca şi lacrimile şterse de buzele sale. Acum eram a lui. Am plîns pentru că-mi pierdusem iluziile. Acum ştiam şi eu ce înseamnă pentru bărbaţi fericirea. Fericirea! Era, deci, profanarea iubirii? Biet înger dezamăgit, mă prăbuşisem din cerurile mele! Da, bucuria fără margini a lui Léon mă linişti, mai ales cînd, în genunchi, mi-a spus:

— Îţi mulţumesc, sufletul şi viaţa mea! Acum îmi aparţii precum pruncul, mamei sale. Acum sau îmi vor acorda mîna ta, sau vom muri împreună! Henriette, Henriette, spune-mi că mă ierţi!

I-am înţeles bucuria: acum era într-adevăr sigur că-l iubeam! Oh, nu există gaj mai nenorocit al iubirii decît cinstea unei femei! Mi-am înăbuşit remuşcările şi n-am vrut să păstrez în inima mea decît bucuria pe care i-o dăruisem. Abia atunci Léon a început să-mi vorbească despre viitor şi despre planurile sale. L-am lăsat să vorbească. Nu-mi mai rămînea decît să am încredere în el, pierdusem dreptul de a-i mai da sfaturi, de a mai trage nădejdi. În ce mă privea, nu mai aveam nici o grijă. Voise să mă aibă, mă avusese; acum el era răspunzător de viaţa mea. Pe urmă, ne-am despărţit. El a plecat, iar eu am intrat în casă. Noaptea aceea în care am plîns tot timpul, a fost urmată de o zi de chin. Căci îşi poate oare cineva închipui o pedeapsă mai cumplită? Ajutorul care m-ar fi putut salva, ei bine, acel ajutor mi-a fost dat cînd de-acum era prea tîrziu. Hortense, tata, mama, alarmaţi de încăpăţînarea mea de a nu ieşi din odaie, veniră dis-de-dimineaţă în cameră la mine şi-mi spuseră că numai gelozia lui Félix îi determinaseră să se poarte atît de aspru cu mine. Că ei ştiau că nu mă făcusem vinovată decît de o dragoste curată, pe care mi-o trecuseră cu vederea, că mă lăsaseră o vreme să plîng şi să mă chinui, nădăjduind că dorinţa de a reda familiei mele pacea şi liniştea mă vor ajuta să învinge acea iubire mai mult imprudentă decît vinovată. A doua zi, Dumnezeule, a doua zi, tata, atît de bătrîn, mama, atît de virtuoasă, cumnata mea atît de bună, fratele meu atît de onest, adunaţi cu toţii în jurul patului meu, rosteau aceste cuvinte cu lacrimi în ochi şi cu indulgenţă în glas, iar eu nu le puteam striga: «Smintiţilor şi călăilor, e prea tărziu! V-aţi lăsat copila să cadă în noroi, iar acum veniţi să-i întindeţi mîna. Nu mai am nevoie de ea!» Nu le puteam spune aceste vorbe. Auzindu-i cum încearcă să mă mîngîie, plîngeam şi mă zvîrcoleam. Socotind că încă nu mă liniştisem, mă lăsară singură. Dacă în acel moment aş fi ştiut unde se afla Léon, aş fi fugit de acasă, m-aş fi dus la el şi i-aş fi spus: «M-ai vrut, dă-mi un acoperiş deasupra capului, o familie, o bucată de pîine şi un nume; căci în momentul de faţă nu mai am nimic, toate cele cerute de mine, ei bine, află că le fur cu neruşinare, nimic nu mai e al meu!» Noroc că boala m-a smuls din acea disperare, m-a cuprins febra şi am zăcut douăzeci de zile. Cînd mi-am venit în fire, am devenit laşă, neavînd curajul decît să mint şi să tremur. N-am redevenit demnă de a trăi, decît atunci cînd un sentiment neaşteptat, un sentiment mai puternic, mai sfînt, mult mai greu de explicat decît dragostea, veni să-mi înmoaie inima: am ghicit, înainte de a simţi, că devenisem mamă. Înainte ca semnele obişnuite ale sarcinii să mă avertizeze de starea mea, pîntecele meu mi-a strigat că n-aveam dreptul să mor. O nădejde vagă începuse a-mi umple ceasurile de singurătate. Nu ştiu de ce, am început să-i privesc altfel pe copiii cumnatei mele. Încercam să-mi amintesc chipurile şi ţipetele lor din primele zile după ce se născuseră. Îi luam, cu dragoste, pe genunchi, şi-i legănam, încercînd să-mi aduc aminte cîntecele de leagăn ale doicei lor. Apoi, într-o seară, în timp ce mă aflam în genunchi,

rugîndu-mă Domnului cu fervoarea disperării, cerîndu-i să îndepărteze de mine nenoricirea pe care o presimţeam, făgăduindu-mi, în sinea mea, să-mi răscumpăr greşeala printr-o viaţă de penitenţă şi virtute, am simţit o nouă viaţă agitîndu-se în mine. Acest fapt m-a readus la viaţă, smulgîndu-mă din deznădejdea cumplită în care mă lăsasem să cad. De două luni, de cînd Léon plecase, nu mai ştiam nimic de el, cu toate că-mi dădeam, seama, din şuşotelile celor din jur, că familia era cît se poate de preocupată de soarta mea. Eram pregătită pentru orice; ştiam că-mi vor ascunde toate drepturile lui Léon, pînă cînd acesta avea totuşi să răzbească peste toate obstacolele care ne despărţeau. Aveam răbdare, pentru că aveam încredere în el. Dar cînd n-am mai fost singură, cînd a trebuit să mă tem pentru două vieţi lovite de aceeaşi nenorocire, spaima mea a devenit cumplită, neliniştea mi-a furat somnul şi am încercat în zadar să pătrund misterul de care eram înconjurat. A trecut astfel o lună încheiată, o lună în care n-am putut afla nimic despre intenţiile familiei mele. Eram socotită de ei drept o copilă tristă din pricina unei iubiri nefericite, pe care o lăşi, de milă, pradă tristeţii sale. Altfel, erau destul de afectuoşi cu mine, străduindu-se să-mi împlinească orice dorinţă, cînd întîmplarea făcea, să rostesc vreun cuvînt care semăna a dorinţă. Nici mama, nici tata, nici Hortense nu s-au apropiat odată de mine ca să-mi întindă mîna, să-mi spună că ceea ce simţeam eu nu mai era o simplă dragoste de copilă, din moment ce sufeream atîta. Această atitudine mi-a devenit, la un moment dat, insuportabilă. Ce făcea Léon? Cum de nu găsise nici un mijloc de a mă înştiinţa despre planurile lui? Cum de eu însămi nu-l informasem despre starea în care mă aflam? Toate astea începură din nou să mă tulbure, după ce, de bine, de rău, mă mai liniştisem. Servitoarea care-mi adusese bileţelul lui Léon mă evita, temîndu-se ca nu cumva să fie învinuită că ar fi fost înţeleasă cu mine. Am aflat într-o zi că, în urma unui cuvînt de milă, rostit la adresa mea, fusese ameninţată că va fi dată afară.

— Biata domnişoară, spusese ea, o să moară în mîinile lor şi ei nici nu vor băga de seamă!

Cînd acea femeie rostise aceste vorbe, avusese dreptate: dacă m-ar fi lăsat aş fi murit. N-am vrut să mă sinucid; am rezistat şi încă mai rezist. Dar cît mai va dura acest chin?

În vremea asta, timpul trecea şi nimeni nu mă înştiinţa că nu fusesem părăsită. Oh, ce zile de chin, ce spaime, unele bruşte, altele lente, ce groază cumplită! Dacă cineva rostea fără nici o intenţie, vreun cuvînt care se potrivea, din întîmplare, cu starea mea, îmi venea să leşin. Cînd eram singură, îmi imaginam clipa cînd va trebui să le spun adevărul sau, mai bine-zis, clipa în care aveau să descopere adevărul atunci, în nopţile mele de nesomn, întrezăream tablouri înfricoşătoare, în care mă vedeam stînd în genunchi, strigînd şi plîngînd, blestemată de întreaga familie. Dar, printr-o întîmplare ciudată, niciodată Félix nu-mi apărea nici în vise, nici în nopţile mele de veghe. Mi se părea doar că o

fantomă plutea undeva, deasupra capului meu, rînjind hidos. Oare inima mea să fi presimţit că blestemele şi ameninţările însemnau prea puţin lucru pentru el şi că imaginaţia mea nu era totuşi în stare să-şi închipuie supliciul demn de cruzimea acelui om? În acea perioadă, sufeream totuşi atît de mult, încît socoteam că ajunsesem la capătul puterilor. Încă nu cunoşteam acea forţă a inimii care te ajută să înduri orice.

Într-o zi ne aflam cu toţii în salon, tristă reuniune unde chiar şi nepoţelele mele erau tăcute, pînă într-atît îi deranja pe toţi mohorîta mea deznădejde. O slugă, deschizînd uşa cu teamă, spuse timid:

— La poartă s-a oprit o trăsură a unui domn, iar acel domn vine încoace.

— A spus cine e? întrebă fratele meu.

— Da, domnule.

— Ei, cine e?

Sluga şovăi, apoi rosti încet, privindu-mă ţintă:

— Păi, a zis că se numeşte domnul Lannois.

— Léon! am strigat, sărind în sus.

— E tatăl său, spuse servitorul, retrăgîndu-se.

Auzindu-mă strigînd astfel, toţi îşi întoarse privirile spre mine.

— Probabil că nu eşti în toate minţile, spuse tata, privindu-mă ameninţător. E anunţat domnul Lannois şi tu în faţa slugii, strigi: «Léon!» Du-te în odaia ta! Du-te! Cred că a sosit vremea să punem lucrurile la punct!

L-am văzut pe tata care abia se abţinea să nu explodeze. Am ieşit, cu capul plecat, murmurînd:

— Ah, dumneata dumneata eşti cel care m-ai făcut să-mi pierd minţile!

Dar, după ce-am ieşit din odaie, am simţit o dorinţă irezistibilă de a-l vedea pe acel Lannois, tatăl lui Léon, trimis de Léon, şi care era de fapt ultima mea speranţă. Am vrut să-l văd pe acel om pe care mi-l închipuiam a fi un bărbat venerabil şi bun, un bătrîn care aducea cu sine îngăduinţa şi ocrotirea. M-am strecurat deci într-un cabinet alăturat şi de acolo, ascunsă după o draperie, l-am putut vedea şi auzi pe domnul Lannois. Era un bărbat încă tînăr. Avea un obraz vesel şi roşu, era scund şi îndesat, cu un fel de a fi pretenţios şi grotesc, cu o voce ascuţită şi comună. Să nu vă miraţi că l-am privit cu atîta atenţie; pentru că fiecare din trăsăturile pe care vi le-am descris îmi îngheţa, rînd pe rînd, inima. Dacă acel om ar fi avut un chip auster şi implacabil, aş fi tremurat sau aş fi fost deznădăjduită. Dar nu o deznădejde ruşinoasă, fiindcă acum îmi dădeam seama că rugămintea mea nu avea să aibă nici un ecou în inima lui. Te poţi ruga în genunchi pînă şi în faţa morţii, dar n-are nici un rost să te milogeşti în faţa unuia atît de mulţumit de mărginirea sa. Simt nevoia să redau întocmai cuvintele pe care le-a rostit la adresa mea, pentru că acele cuvinte mi-au adîncit şi mai mult durerea şi m-au făcut să roşesc, nu de ruşine, ci de dezgust.

Cum era şi firesc, la început avu loc între acel Lannois şi familia mea un schimb de politeţuri, apoi o discuşie de afaceri; în sfîrşit, aşezîndu-se pe un fotoliu, strigă:

— Ei, dar mi se pare mie că mai lipseşte cineva de aici?

— Cine să lipsească?

— Ei drace, adorata Henriette.

— Domnule, te rog... începu tata.

— Las-o mai moale, bunicule, şirengarul de Léon mi-a mărturisit toată povestea. O iubeşte pe puştoaică, ea, la rîndul ei, probabil că-l iubeşte şi ea, că doar îmi cunosc progenitura. Aşa că vă sfătuiesc să-l luaţi aşa cum e. Altul nu mai am, fiindcă nevasta mi s-a prăpădit.

— Domnule, spuse tata şocat de tonul musafirului, domnule, o astfel de propunere... şi în asemenea termeni.

— Fleacuri! Aici nu-i vorba de termeni, ci de bani, răspunse trufaş Lannois. Îi dau şirengarului de Léon cincizeci de mii de scuzi...

— Noi avem alte planuri cu Henriette, zise tata.

— Tot ce se poate... Dar tinerii se iubesc, pricepi? Şi ce să fac un calambur, cei ce se iubesc[1], sfîrşesc prin a culege roadele.

Sigur că dintre toţi cei care ascultau aceste cuvinte fără perdea, eu eram cea mai inocentă şi mai puţin obişnuită cu murdăria unor asemenea echivocuri; şi totuşi am înţeles ce voia să spună. Nemaifiind în stare să ascult, am fugit şi m-am ascuns în parc. Aveam impresia că am să înnebunesc. Familia mea refuzase propunerea lui Lannois şi nu mă puteam plînge nimănui despre acest refuz. Mă plimbam deci prin parc, năucită de gînduri sinucigaşe. Dacă în acel moment s-ar fi deschis în faţa mea o prăpastie, o mare, n-aş fi ezitat o secundă şi m-aş fi aruncat în ele. Dar mă aflam printre flori, pe iarba proaspătă, ştergîndu-mi ochii de lacrimi, cînd iată că l-am văzut pe Lannois ieşind din casă agitat şi mîniat, şi îndreptîndu-se spre poartă, unde îl aştepta trăsura. Oricît de crude şi de brutale ar fi fost vorbele lui, el era totuşi ultima mea speranţă. M-am îndreptat deci în goană spre el şi în durerea mea sufletească i-am strigat:

— Cum! Plecaţi, domnule?

Eram atît de disperată, glasul meu avea în el ceva atît de sfîşietor, încît Lannois s-a întors şi m-a privit o clipă, cu mirare. Apoi a rostit pe acel ton menit să spulbere orice nădejde, ca roata unei maşinării care zdrobeşte fie bucata de fier pusă sub ea, fie nenorocitul prins în angrenajul ei.

— Ei drăcie! Mă întrebi dacă plec... Ce-ai vrea să fac cu adunătura asta de nerozi ipocriţi? Zi-le protestanţi şi bonapartişti şi cu asta ai spus tot!

---

1 În franceză, se iubesc *(s'aiment)* se pronunţă la fel ca şi *(sèment)* (seamănă sămînţa).

— Domnule, am strigat, uitaţi că dacă plecaţi mă condamnaţi la moarte?

— Pe dumneata? Dar cine eşti, fetiţo?

— Eu sînt Henriette, domnule.

— A, Henriette, prietena dragă, prinţesa lui Léon! păi, drăguţa mea, du-te şi cere un bărbat pretenţioşilor dumitale părinţi!

Şi respingîndu-mă cu mîna, s-a îndepărtat. L-am oprit din nou.

— Domnule, i-am spus, împreunîndu-mi mîinile, dar Léon mă iubeşte şi-l iubesc şi eu!

— Te sfătuiesc să păstrezi taina pentru dumneata, ca să-i poţi duce de nas cu două luni!

L-am privit pe acel om care-mi distrugea viaţa, sănătatea, bucuria; apoi, eu, sărmana fată pierdută, l-am apucat de haină şi, ţinîndu-l zdravăn, i-am spus încet, dar răspicat:

— Am păcătuit, domnule... Aştept un copil....

Şi am căzut la picioarele lui. Lannois m-a privit, în timp ce abia îmi trăgeam răsuflarea, apoi, începînd să fluiere, s-a întors şi-a plecat.

Am căzut cu faţa în jos, trăgînd nădejde că voi muri, atît de tare mă sufocau lacrimile. Între timp, cei din casă văzîndu-ne, tata, fratele meu şi Félix se îndreptară spre noi, pentru a pune capăt acelei scene umilitoare, pe care-o socoteau degradantă atît pentru mine, cît şi pentru ei. Ajunseră exact în clipa în care domnul Lannois, fluierînd, dădea să plece.

Cînd Félix mă ridică de jos, Lannois strigă, rînjind trufaş:

— Încet, încet... Fiţi atenţi cu copilul...

— Ce vrei să spui domnule? întrebă fratele meu.

— Vreau să spun, repetă Lannois, că tinerii care se iubesc, dau roade!

Félix mi-a dat drumul jos şi, în clipa aceea, am văzut aplecîndu-se asupra mea chipul înspăimîntător al acelei năluci pe care o tot visasem mereu. De fapt, cel care mă privea astfel era Félix. Chipul i se contractase îngrozitor. Apoi, ridicîndu-se de jos, şi privindu-l pe Lannois în faţă, îi zise:

— Eşti un infam şi un calomniator! Minţi cu nerusinare!

Lannois păli şi începu să tremure. Acel om atît de grosolan, mai era şi laş!

— Pe legea mea că nu mint! Ea mi-a zis!

— Nu vezi că nefericita asta e nebună?

— N-am ştiut, zise Lannois, dar îi voi spune acest lucru fiului meu, care se va vindeca sigur de patima lui prostească, o nevastă nebună! Hm! Asta ne mai lipsea!

Am încercat să mă ridic şi să strig, căci Lannois părea convins de spusele lui Félix, cu atît mai mult cu cît purtarea mea părea să-i fi întărit convingerile. M-am tîrît la picioarele lui, am încercat să vorbesc, dar n-am mai fost în stare..."

VIII

Semiconcluzie

Luizzi citise acea povestire, cu o atenţie deosebită; nimic nu- l putuse distrage, nici mişcările Henriettei, nici plînsul copilului ei, o biată fiinţă plăpîndă, născută, fără îndoială, în acea cumplită temniţă. Cu ochii ţintă la manuscris, îl urmărea cu atenţia cu care-şi supraveghează o bucătăreasă bucatele, sau cu atenţia cu care o tînără frumoasă devora vreunul din romanele lui Paul de Kock, cînd iată că nefericita captivă luă manuscrisul şi-l ascunse repede în locul de unde-l scosese. După cîteva clipe, Luizzi văzu cum una din tapiserii se mişcă, dezvăluind în zidul din faţă o uşă pe unde intră Félix, cu un coş în mînă. O mînie cumplită puse stăpînire pe Luizzi, cînd îl zări pe căpitan. Aproape că era gată să strige. Dar îşi aminti prin ce miracol asista la o scenă care se petrecea departe de el, aşa că începu a-l privi cu atenţia unui om căruia nu voia să-i scape nici cel mai mic amănunt.

Căpitanul scoase din coş o serie de alimente pe care le aşează pe masă şi abia acum înţelese Luizzi de ce Félix nu mînca niciodată împreună cu ai săi şi de ce poposea în fiece seară în pavilion. Cîteva minute, după ce intră Félix, fu linişte. Totuşi, acesta avea un aer prea triumfător, ca să păstreze tăcerea prea multă vreme.

— Ei bine, Henriette, zise căpitanul, în fiece zi mă vei primi astfel?

— „În fiece zi", ai spus? Deci, mai există zile şi nopţi? Pentru mine nu există decît o umbră nemişcată, o nenorocire care nu mai are nici trecut nici viitor. Sufăr tot atît cît sufeream şi înainte şi cît voi suferi şi de acum încolo. Gîndesc la fel ca în trecut, la fel cum voi gîndi întotdeauna. În viaţa obişnuită, ziua care trece şi noaptea care vine pot uneori să-ţi schimbe gîndurile; dar eu, eu nu mai am nici zi, nici noapte, nici dimineaţă, nici seară. Viaţa mea înseamnă veşnic aceeaşi oră, acelaşi gînd, aceeaşi durere.

— Henriette, zise Félix, privind-o drept în faţă, pentru a putea surprinde cea mai mică emoţie pe acel chip palid pe care durerea aproape că-l împietrise; Henriette, zise el, nici ziua, nici noaptea nu sînt cele care pot schimba o hotărîre atît de nezdruncinată ca a ta. Iată, au trecut şase ani din ziua în care, profitînd de leşinul tău, familia noastră a putut ascunde ruşinea slăbiciunii tale, în această temniţă de unde, doar cu un singur cuvînt, poţi ieşi... Numai că acel cuvînt nu l-ai rostit....

— Şi nici nu-l voi rosti vreodată, răspunse Henriette. Singura nădejde a vieţii mele a fost dragostea lui Léon, singura mea speranţă în mormîntul ăsta, tot în el mi-o pun.

— Şi totuşi el ţi-a trădat aceste speranţe, fiindcă s-a însurat cu alta....

— Nu Félix, minţi! Léon nu şi-a dăruit inima unei alte femei, atîta vreme cît trăiesc eu!

— Ai uitat că atît pentru el, cît şi pentru toţi ceilalţi, eşti moartă?

— Atunci, Léon nu m-a trădat şi tu eşti singurul vinovat faţă de noi doi!

— Fie, îmi asum această crimă, pentru că ea face să ţi se năruie orice speranţă.

— Dealtfel, ţi-am mai spus-o domnule, că nu te cred. Nu, Léon nu s-a însurat. Cel care m-a vîrît de vie în mormîntul ăsta, cel care e tot atît de vinovat ca ucigaşii şi ca otrăvitorii, cel pe care legea ar trebui să-l trimită pe eşafod, n-a ezitat să aştearnă pe hîrtie nişte minciuni, să trimită nişte scrisori false, numai ca să mă îndurereze şi mai mult...

— Henriette, există şi lucruri pe care e cu neputinţă să le falsifici, replică Félix, şi anume hotărîrile tribunalelor. Foarte curînd, am să ţi-o arăt pe cea care-l condamnă pe Léon Lannois la muncă silnică şi atunci vom vedea dacă-i vei mai păstra aceeaşi dragoste din care-ţi faci acum o virtute.

— Dacă ceea ce-mi spui ar fi adevărat, am să mor în mormîntul ăsta, odată cu dragostea mea. Iar dacă cine ştie prin ce minune aş ieşi de aici şi aş vedea cu ochii mei că Léon a făptuit un lucru dezonorant sau că mi-a fost necredincios, ei bine, tot îl voi iubi, odată cu soţia lui, sau în fiarele în care ar fi cetluit.

— Henriette, zise Félix, sumbru şi plimbîndu-se în jur privirea înveninată, nu pricepi că şi răbdarea mea are o limită şi că, orice-ar fi, soarta trebuie să ţi se împlinească?

— Răbdarea ta n-a fost mai lungă decît durerea mea şi dacă trebuie să mor fără să mai văd lumina soarelui, omoară-mă chiar acum, ca să isprăvesc odată povestea asta! căci dacă ai obosit să mă tot chinuieşti, află că şi eu am obosit să mai sufăr, aşa că moartea n-ar face decît să pună capăt suferinţelor mele.

— Henriette, ascultă-mă bine: îţi ofer, pentru ultima oară, viaţa; te-am înşelat, cînd ţi-am spus că toţi te socot moartă. Ceea ce i-am spus atunci bătrînului Lannois, cum că ai fi nebună, s-a aflat peste tot; am profitat de acest lucru şi am spus tuturor că ai plecat din Franţa. Toată lumea crede că zaci în vreun ospiciu din Anglia sau din America, de unde sau nu vei mai reveni niciodată, sau te poţi întoarce chiar mîine. Dar trebuie să înţelegi, Henriette, că între noi se află păcatul săvîrşit de tine, care e mult prea mare ca să nu-mi iau măsurile cuvenite care să te oblige să-ţi ţii gura şi să nu povesteşti nimic, nimănui, niciodată. Ai să reapari în lume, ca soţia mea, dar îmi vei lăsa în gaj copilul ăsta.

— Ai dreptate Félix, răspunse Henriette, ne desparte un mare păcat. Dar păcatul ăsta va fi mult mai mare decît crezi. Crima aceasta, căci de fapt e vorba de o crimă, vreau s-o duci pînă la capăt. Chinul pe care-l îndur e de neînchipuit; dar eu nu-l voi scurta nici cu o zi, nici

măcar cu un ceas. Aşa că va trebui să mă ucizi, Félix, va trebui să apari în faţa Domnului şi a oamenilor, cu mîinile pătate de sîngele meu. Căci şi eu te-am minţit: află că nu mai cred în dragostea lui Léon şi nu din pricina lui am eu acest curaj al disperării. Nu te încrede în vreun moment de slăbiciune. Da, m-am gîndit adesea să mă dăruiesc ţie, să te copleşesc cu mîngîierile mele, pînă ce vei fi convins că te iubesc şi să-mi răscumpăr astfel un ceas de libertate, un ceas în care să te pot denunţa tribunalului. Dar am renunţat, nu în faţa unei asemenea ticăloşii, ci de teama că nu voi fi în stare să te fac să crezi că te iubesc. Aşa că prefer să dau socoteală în faţa tribunalului ceresc, iar tu să rămîi pe veci un criminal.

Félix o ascultase pe Henriette arborînd una dintre acele priviri implacabile care par să cîntărească locul unde ar putea lovi mai precis victima, pentru ca aceasta să nu ţipe şi să nu se zbată. Apoi, apropiindu-se de uşa pe unde intrase, o închise ca şi cum ar fi vrut să îngroape şi mai adînc secretul acelui mormînt; pe urmă se întoarse spre Henriette şi-i spuse cu voce estompată:

— Henriette, crima nu va fi prea mare, nici remuşcările prea adînci. Voi fi, mai curînd, neliniştit. Se află la noi un bărbat, un bărbat pe care l-am surprins plimbîndu-se prin preajma acestui pavilion şi care se miră, probabil, în sinea lui, cum de nu-i trece nimeni pragul. Mîine, omul ăsta va trebui să intre aici, pentru ca să nu încolţească în mintea lui vreo bănuială. Trebuie să intre aici, dar trebuie să nu audă nici un strigăt, nici un plînset din care să poată deduce că între aceşti pereţi e ascunsă o fiinţă vie. Henriette, pentru asta, ori vei fi a mea, ori vei muri!

— Voi muri! strigă Henriette.

— Nu uita, nefericito, că această crimă a mea este şi a familiei tale; că după ce mi-au îngăduit să te ascund cîteva zile, te-au lăsat să zaci aici săptămîni întregi, apoi luni, apoi ani. Crima mea, după cum vezi, acum a devenit a lor; crima pe care aş putea s-o săvîrşesc, o vor împărţi cu mine. Nu uita deci că nu mă vei trimite pe eşafod numai pe mine şi că voi fi urmat de tatăl, de mama şi de fratele tău.

— Ei bine, fie! strigă Henriette; cei care mi-au pregătit moartea, cu mîinile tale, s-o ducă la capăt tot cu mîinile tale. Voi fi tot atît de nemiloasă cu ei cum voi fi şi cu tine şi dacă voi putea, voi tîrî pe eşafod şi mamă, şi tată şi frate. Nu-ţi dai seama că mi-ai redat speranţa? Se află aici un bărbat, un bărbat pe care tu îl bănuieşti, un bărbat care se plimbă în jurul acestui pavilion, un bărbat care mă poate auzi! Oh, facă Domnul ca acest om să fie pe aproape să-mi audă strigătele prin pereţii acestei închisori. Ajutor! Ajutor!

Henriette începu să ţipe atît de tare, încît Luizzi, furat de acel înfricoşător spectacol, făcu un pas înainte ca şi cum ar fi vrut să răspundă acelei sfîşietoare chemări. Speriat, Félix, începu să alerge spre Henriette, strigîndu-i:

— Taci, nefericito, taci!

În acel moment, Henriette ajunse în faţa uşii care ducea afară din acea temniţă cumplită. Disperată, deschise repede uşa şi se năpusti pe scări, ţipînd. Cuprins de furie şi de spaimă, Félix luă cuţitul de pe masă şi tocmai cînd era s-o prindă pe Henriette încă pe primele trepte ale scării, Luizzi — uitînd prin ce miracol, asistase la acea înfricoşătoare scenă — se năpusti către Félix, strigînd:

— Opreşte-te, ticălosule, opreşte-te!

Dar chiar în clipa în care i se păru că-l înhăţă pe căpitan, Luizzi se clătină şi căzu, simţind o zdruncinătură violentă. În năuceala care-l cuprinse după ce căzu, simţi nişte dureri ascuţite. Încet, încet, Luizzi îşi veni în fire şi deschise ochii: totul dispăruse. Se prăvălise pe ferastra din odaia sa, lăsîndu-se tîrît de o emoţie pe care nu fusese în stare să şi-o stăpînească. Baronul încercă să facă un efort ca să se ridice şi să dea fuga în pavilionul unde se petrecea acea tragedie. Dar, lipsit de puteri, căzu leşinat, pe pămînt...

IX

Un nou tîrg

Cînd Luizzi îşi reveni din leşin, se văzu culcat în pat, în odaia pe care o ocupa la domnul Buré. Alături de el se afla aşezată o lampă, iar la căpătîiul patului o slugă. Îi trebui multă vreme, pînă să-şi adune gîndurile ca să-şi dea seama de ce se afla acolo. Încet, încet, îi reveniră în memorie accidentul precum şi cauzele acelui accident, sau mai curînd revăzu totul în minte ca pe un vis cumplit, din a cărui realitate nu se putea încă desprinde. Se ridică încet, ca să poată privi în jur; se simţi lipsit de puteri. Apoi văzu un bandaj pe braţul de unde i se luase sînge şi, amintindu-şi în mod confuz, de înălţimea ferestrei de la care se prăvălise, se miră că nu murise şi se temu să nu-şi fi rupt vreo mînă sau vreun picior. Se pipăi, îşi mişcă mîinile şi picioarele, îşi întinse articulaţiile şi constată cu bucurie că nu suferise nici o fractură. După îngrijirile date, Luizzi începu a se gîndi la cumplita scenă al cărui martor fusese şi al cărei deznodămînt groaznic dorise să-l prevină. Ţintuit în pat din pricina durerii şi a slăbiciunii, căută ceva cu care să se ajute să coboare sau pe cineva care să-l poată informa şi căruia, la nevoie, să-i dea vreo poruncă. Chiar în acea clipă zări, la căpătîiul său, o slugă. Caraghiosul se ocupa cu atîta sîrg de sarcina care-i fusese încredinţată — de a veghea cu grijă bolnavul — încît citea cu foarte mare atenţie

un ziar, curăţindu-şi unghiile care erau de o frumuseţe remarcabilă. Avînd timp să-l examineze în liniştе, Luizzi nu-şi aduse aminte să-l fi văzut printre servitorii familiei Buré. Aerul impertinent şi nepăsător al slugii, îi displăcu total. Dealtfel, bolnavii sînt ca şi femeile: nu le place să te ocupi de altceva decît de persoana lor. Mînia lui Luizzi spori la culme, cînd aşa-zisul valet care-şi citea ziarul cu un mic surîs dispreţuitor în colţul buzelor, murmură:

— Nostim! Foarte nostim!

— S-ar părea că ceea ce citeşti e cît se poate de amuzant, spuse furios Luizzi.

Valetul îl privi pe Luizzi, clipind din ochi şi răspunse:

— Judecaţi şi dumneavostră, domnule baron: „Ieri a avut loc un duel între domnul Dilóis, negustor de lînă şi tînărul Charles, slujbaşul său. Acesta din urmă, lovit de un glonte în piept, a murit azi-dimineaţă. Tocmai ne întrebam care puteau fi cauzele acestui duel, cînd plecarea subită a doamnei Dilois le-a explicat tuturora."

— Dumnezeule, strigă Luizzi, ridicîndu-se în capul oaselor, Charles mort!

Servitorul îşi continuă lectura: „Se pretinde că vorbele soţiei unuia dintre cei mai bogaţi notari ai noştri, nu sînt străine de descoperirea pe care a făcut-o domnul Dilois, şi anume legăturile intime pe care nevasta sa le avea cu tînărul Charles".

— Cum! Scrie asta în ziar? strigă Luizzi stupefiat.

— O, şi încă nu e tot, răspunse servitorul. Ascultaţi: „Ora zece seara. Aflăm despre o întîmplare poate şi mai zguduitoare. Doamna marchiză du Val şi-a pus capăt zilelor, aruncîndu-se de la ultimul etaj al palatului său. O circumstanţă extraordinară a acestei sinucideri şi care pare să aibă o legătură inexplicabilă cu afacerea Dilois, rezultă dintr-un bilet găsit în mîna marchizei. Iată ce scria în bilet: «Acest A. este un ticălos. Nu şi-a ţinut făgăduiala pe care ţi-a făcut-o şi a vorbit... M-a pierdut şi pe mine, dar şi pe tine... pe tine! Sărmană Lucy! De-ai şti cît te plîng! Semnat: Sophie Dilois». Toată lumea se întreabă cine este ticălosul care se ascunde sub iniţiala A. Să fie vorba de numele de botez sau de familie? Pe de altă parte, toţi se miră de intimitatea dintre cele două femei care-şi spuneau pe nume, deşi nu făceau parte din aceeaşi societate şi care nu puteau fi nici măcar prietene din copilărie sau colege de pension, pentru că marchiza n-o părăsise niciodată pe mama sa (fosta contesă de Cremancé) decît în ziua măritişului; iar pe de altă parte, doamna Dilois fusese crescută de milă de o bătrînă care o găsise aruncată încă din faşă."

Timp de cîteva minute, stupefacţia şi disperarea îi luară lui Luizzi şi graiul, şi putinţa de a se mişca. Doamna Dilois, Lucy, Henriette, doamna Buré, toate aceste femei, aidoma unor năluci albe păreau că zboară în jurul patului său. „Am ucis-o pe prima şi am împins-o la moarte pe cea de a doua, îşi spunea în sinea lui, ca şi cum cineva i-ar fi şoptit întruna la ureche această frază pe care şi-o tot repeta fără

încetare. Privi înspăimîntat în jurul lui, dar nu zări pe nimeni căruia să i se poată destăinui. Simţindu-se disperat, îşi împreună mîinile şi, ridicîndu-şi privirea spre cer, strigă:

— O, Doamne, Dumnezeule, ce să fac?

Nici n-apucă să rostească bine aceste vorbe, că şi primi o lovitură zdravănă peste degete, din partea valetului care veghea asupra lui.

— Ce-i asta, monseniore? îl întrebă acesta, Cînd daţi de greu, treceţi de partea duşmanului? Nu-i demn nici de un gentilom, nici de un francez!

— A, deci, tu erai, diavole?

— Da, eu.

— Cine te-a chemat, robule?

— Tu, care mi-ai cerut să-ţi spun povestea doamnei Dilois şi a marchizei.

— Ai refuzat să-mi spui această poveste.

— Nu, doar te-am amînat opt zile. Cele opt zile au trecut...

— Înseamnă deci că stau în pat de...

— De patruzeci şi opt de ore.

— Şi Henriete?

— Mai tîrziu, stăpîne, mai tîrziu vei afla şi deznodămîntul poveştii acesteia.

— Félix a ucis-o pe nefericita aceea?

— Dacă a ucis-o, a făcut bine atît pentru ea cît şi pentru el, căci au scăpat amîndoi de chin. Mai ales ea, care cam începuse să se plictisească de rolul pe care acum nu-l mai juca decît din orgoliu.

— Cum poţi spune asta? Doar îl iubea pe acel Léon, cu o dragoste fără margini.

— Nu, stăpîne, nu-l mai iubea demult pe Léon şi, ca să vorbim pe şleau, nici măcar nu ştim dacă l-a iubit vreodată.

— Afurisitule, tu îţi baţi joc de tot!

— Nu, încerc doar să explic nişte lucruri. Henriette nu l-a iubit pe Léon, ci dragostea în sine. Tînărul pe care l-a întîlnit a apărut la ţanc, ajutînd-o să-şi concretizeze dragostea şi visele. I-a răsărit în cale, chiar în clipa în care ea, simţea nevoia de dragoste, de ceva pur şi înălţător. Numai că Léon era departe de patima pe care o aprinsese în sufletul fetei. Léon a uitat-o pe Henriette, pe care a crezut-o moartă, s-a însurat, are copii cărora le spune Nini şi Lolo. Léon s-a îngrăşat şi a început să facă burtă. Léon bea două păhărele de rachiu după masă, şi şi-a asigurat averea în caz de faliment. Dacă Henriette s-ar fi măritat cu Léon, ar fi fost mai nefericită decît nădejdea într-o fericire pe care o socotea cerească, pe cînd altfel, ar fi simţit cum îşi pierde credinţa şi încrederea în dragoste.

Diavolul rosti aceste cuvinte cu un fel de amărăciune, iar Luizzi, contemplîndu-l cu atenţie, ca şi cum privirea sa ar fi putut străpunge creierul infernal al demonului spuse:

— Consideri deci drept o nenorocire să-ţi pierzi credinţa, nu-i aşa?

— Treaba asta ar fi fost o nenorocire pentru Henriette, asta-i tot ce-am vrut să spun, pentru că dispreţuiesc toate teoriile ce se bazează pe nişte principii absolute ce nu se potrivesc tuturor oamenilor, după cum aceeaşi haină nu se potriveşte unui întreg popor. E ca şi cum ai vrea s-o judeci pe doamna du Val la fel ca pe doamna Buré, pentru că amîndouă s-au dăruit unui bărbat doar în cîteva ceasuri.

— Spune-mi, zise Luizzi, e adevărat că Lucy a murit? Sau articolul din ziar...

— Absolut adevărat.

— Deci, eu am ucis-o!

— Arma era încărcată, tu n-ai făcut decît să tragi piedica.

— Deci ajunsese într-o stare de plîns?

— Da, asemenea lucruri sînt într-adevăr de plîns, strigă diavolul. Dealtfel, ai să-ţi dai seama singur...

— Nu în seara asta, strigă Luizzi, nu în seara asta! Mai tîrziu...

— Nu baroane, mă vei asculta, doar te-am prevenit; odată ce mi-ai cerut să-ţi dezvălui nişte lucruri, vei fi obligat să mă asculţi pînă la capăt.

— Ştiu, dar măcar azi mă puteai scuti de obligaţia asta.

— Doar dacă-mi dai cîteva din monedele închise în punga cea de colo, ştii tu care...

— Adică o lună din viaţa mea?

— Nu, o, nu... Nu te pot scuti de istorisirea răului pe care l-ai săvîrşit, doar pentru atît de puţin...

— Vezi bine că n-am puterea să te ascult...

— Ţi-o voi da eu!

— Am să-mi ascund capul în mîini şi am să-mi astup urechile!

— Vocea mea va pătrunde prin mîinile tale.

— Taci, diavole, te rog... Nu refuz să ascult aceste istorisiri lamentabile, dar mai tîrziu.

— Crezi că mă interesează să le asculţi, după ce vremea îţi va fi împietrit inima şi-ţi va fi cicatrizat remuşcările? Trebuie să afli astfel de lucruri, în vreme ce inima suferă şi rănile sîngerează. Sînt robul tău ca să te ascult, nu-i aşa? Şi apoi, nu ştii, nefericitule, că cel care cumpără un ucigaş se vinde lui? Tu, care ai cumpărat un diavol, îmi aparţii.

Şi spunînd acestea, diavolul, al cărui trup ascuns în umbra odăii îşi recăpătase ceva din infernala sa măreţie, zîmbi cu acel surîs al său care-i inspiră milă pînă şi lui Dumnezeu, aducîndu-i aminte acestuia că fusese îngerul său preferat, dar pe care trebuise să-l pedepsească şi care-i lăsase în inimă o rană veşnic deschisă, datorită imposibilităţii de a-l mai ierta vreodată. Fiinţa sărmană şi slabă a lui Luizzi nu putu îndura acel zîmbet care-i pătrunse în inimă, aidoma unui şurub spiralat ce se răsuceşte şi sfîşie.

— Iartă-mă, spuse el, te voi asculta oricînd vei vrea.

— Fie, spuse diavolul, voi alege eu momentul. Şi cît îmi dai pentru asta?

— O lună din viaţă.

Diavolul începu să rîdă şi replică:

— Eşti chiar atît de sigur că ţi-a mai rămas în pungă o lună de trăit de mi-o oferi cu atîta largheţe?

— Dumnezeule! strigă Luizzi, căutîndu-şi punga sub pernă.

I se păru că e aproape goală.

— Să fiu oare chiar atît de aproape de moarte?

— Viitorul n-a fost cuprins în tîrgul nostru, aşa că n-am ce-ţi spune. Nu-i vorba decît despre trecut şi despre prezent. Vreau să-ţi şi vorbesc...

După care, începu pe un ton degajat:

— Această doamnă du Val, pe care tu ai trimis-o la moarte...

— Ajunge, ajunge! strigă Luizzi cu glas sfîrşit.

Apoi îl cuprinse o ameţeală groaznică, iar creierul parcă-i luase foc; fantasme palide şi descărnate se înghesuiră în juru-i. Temîndu-se şi mai cumplit de nebunie decît de moarte, îi şopti diavolului:

— Ia punga şi lasă-mă...

Diavolul luă punga şi o deschise. Văzînd aceasta, Luizzi făcu un efort să i-o smulgă. Dar rămase ţintuit locului, privind neputincios cum diavolul îşi vîrîse degetele în pungă, scoţînd din ea un galben. În acea clipă, o răceală de gheaţă cuprinse inima baronului, viaţa se opri, iar el nu mai simţi nimic. Pendula bătu de trei ori.

X

Reîntoarcerea la viaţă

Sună ora trei. Luizzi se simţi tras de picioare şi vocea aspră a unui bărbat îi strigă:

— Hai, sus în trăsură!

Luizzi se trezi şi se văzu într-o cameră necunoscută, o cameră sărăcăcioasă. Sări jos din pat şi se simţi plin de sănătate şi de vigoare. Uitîndu-se în jur, îşi văzu punga şi clopoţelul pe o masă. Dar unde se afla? De ce îl treziseră? Deschise fereasta. Într-o curte imensă erau înhămaţi nişte cai la o diligenţă. Îi reveniră toate amintirile din trecut şi mai ales tîrgul încheiat cu diavolul. Noaptea era rece. Armand observă că nu se mai afla nici la domnul Buré, nici la Toulouse. Era încă iarnă. Dar oare era aceeaşi iarnă, sau intrase în cea următoare? Luizzi luă sfeşnicul prăpădit pe care i-l aduseră şi, primul lucru pe care-l făcu, fu să se privească în oglinjoara atîrnată într-un cui, pe deasupra unei mici comode de nuc aflată în odaie. Nu era prea schimbat, doar că acum

purta favoriţi. „Oare cît timp din viaţă mi-o fi luat diavolul?" se întrebă el.

— Hai! În trăsură! În trăsură, strigă vocea care-l trezise.

Apoi, în odaie intră un bărbat.

— Cum, încă nu te-ai îmbrăcat, tocmai dumneata care erai atît de grăbit să pleci? Nu mai avem decît cinci minute pînă la plecare! Cu atît mai rău pentru dumneata, dacă nu eşti gata!

Luizzi se îmbracă în mod maşinal, urmărit de ideea că în viaţa lui există o lacună de care nu-şi putea aduce aminte, dar de care nici nu trebuia să se mire. Un servitor veni să ia bagajul lui Luizzi, iar acesta îl urmă, făgăduindu-şi să observe şi să acţioneze în consecinţă. Noaptea era neagră ca smoala şi Luizzi, urcîndu-se în diligenţă, văzu că era ocupată doar de trei persoane, doi bărbaţi şi o femeie înfăşurată în şaluri, bonete şi văluri, într-un fel în care puteai jura că se va sufoca. În epoca despre care vorbim, mai exista încă prostul obicei de a dormi pe drum, somnul fiind pe atunci cam cum e masa astăzi. Nici n-apucai să te aşezi bine în pat, că şi trebuia să te scoli şi să pleci. Astăzi, obişnuitul diligenţelor e prea puţin deranjat de popasurile mult prea scurte pentru masă, mănîncă în grabă şi-şi vîră desertul în buzunar: pe atunci, cel ce mergea cu diligenţa ştia să se trezească fără să se scoale şi-şi continua, în berlină, somnul început la han. Acest lucru era binevenit pentru Luizzi, căci se putea gîndi în voie la situaţia sa. Oare cît trăise? Cum se explica faptul că el, bogat şi obişnuit cu lucrurile confortabile ale vieţii, se afla în acea diligenţă? De unde venea? Încotro se ducea? Toate aceste întrebări se învălmăşeau atît de tare în mintea lui, încît se hotărî să le lase să fie limpezite de singurul care avea această putere. Scoase deci clopoţelul, sună şi într-o clipă diavolul se află aşezat alături de el, sub înfăţişarea unui comis-voiajor pe care i se păruse a-l fi văzut mai înainte pe imperiala trăsurii. Luizzi îl recunoscu după strălucirea deosebită a ochilor, care sclipeau în întuneric.

— Deci, tu eşti... Ia spune-mi, cît am trăit pînă acum?

— Ai trăit şase săptămîni. Vezi bine că nu te-am furat. Am procedat ca un dibaci om de afaceri. Prima oară am fost cinstit, ca să te pot fura, fără ruşine, a doua oară. Dealtfel, te-am mai prevenit despre acest lucru: aşa că fereşte-te!

— Ce fel de viaţă am dus în aceste şase săptămîni?

— Viaţa ta obişnuită.

— Ce anume am făcut?

— Doar n-o să-ţi istorisesc propria ta viaţă!

— Dar cum de nu mi-a rămas nici o amintire din această perioadă?

— Poţi să afli de la alţii cum ai trăit, nu de la mine. Asta nu-i treaba mea.

— Spune-mi măcar unde mă aflu.

— Într-una din trăsurile Mesageriei regale.

— Şi încotro mă duc?

— La Paris.
— Şi unde mă aflu acum?
— La o leghe de Cahors.
— De ce am plecat cu diligenţa?
— Asta e povestea ta şi eu nu ţi-o pot spune.
— Dar, mă rog, nu pot trăi cu golul ăsta în viaţa mea!
— Poţi să-l umpli.
— Să-mi fac un trecut?
— Nimic nu e mai uşor. Majoritatea oamenilor îşi confecţionează cîte unul. Îţi aminteşti de actriţa aceea micuţă, zglobie şi picantă de care ai făcut neghiobia să te îndrăgosteşti ca un nebun? Ai avut o sută de ocazii, să fii unul dintre miile de amanţi ai ei. Dar n-ai făcut-o, pentru că o iubeai. Odată ce te-ai dezmeticit din această iubire nefastă, ai văzut că toţi amicii tăi erau convinşi că-ţi fusese amantă, neînchipuindu-şi vreunul că neghiobia ta mersese atît de departe, încît să nu fi profitat din plin de acea femeie. Te-ai analizat, te-ai găsit ridicol, ai văzut că acea femeie îţi dăduse trei întîlniri şi că îţi aparţinuse de drept, dacă nu şi de fapt. Apoi ai lăsat să se creadă, pe urmă ai şi spus-o, iar astăzi eşti convins că ai şi avut-o pe femeiuşca aceea. Se numără printre cuceririle cu care te lauzi, nu-i aşa?

Luizzi fu destul de înciudat de această lecţie dată de diavol, cu atît mai mult cu cît nu discutase cu el despre unele sentimente pe care privirea sa le discernea atît de exact, aşa încît se mulţumi să răspundă:

— Şi crezi că dacă aş fi vrut, n-aş fi avut-o?

— Dar era o femeie demnă de iubit? spuse diavolul. Din zece legături, asta nu ţi se întîmplă decît o dată. Femeile se lasă întotdeauna cucerite de bărbaţii care le iubesc destul de puţin ca să nu tremure în faţa lor. Nu cunosc nici două femei care să şi-l ia ca amant pe cel care le iubeşte. Apoi tot ele se plîng că le înşeală. Şi asta din vina lor; femeile au o tactică de apărare zgomotoasă sau majestuoasă, pe care n-o impun decît celor ce cred în ele. O femeie care, în loc să se lase cucerită, cutează să se dăruiască, va fi femeia cea mai deosebită şi mai iubită.

— Jupîne diavol, spuse Luizzi, care se simţi plin de cutezanţă, oare printre motivele care l-au determinat pe Cel-de- Sus să te arunce în iad să nu se fi aflat cumva şi mania de a teroriza?

— Între noi fie zis, răspunse diavolul pe un ton molcom, nici n-a existat alt motiv.

— Ei bine, află că simt şi eu nevoia să procedez ca El.

— Şi mai mult ca sigur că pentru acelaşi motiv.

— Da, pentru că sporovăieşti întruna.

— Nu pentru asta, ci pentru că-ţi spun lucruri care nu-ţi convin; dacă ţi-aş istorisi cele şase săptămîni de viaţă despre care nu ştii nimic, m-ai asculta cu urechile pîlnie.

— În legătură cu asta, chiar nu-mi poţi spune nimic?

— Ai o imaginaţie atît de săracă, încît nu poţi inventa chiar nimic? Pînă şi ultimul hamal e mai isteţ decît tine. În cabrioleta acestei diligenţe se află un oarecare domn de Mérin. E un om de familie bună care, la Curtea din Berlin, a fost surprins trişînd la cărţi şi care, pentru această faptă, a fost întemniţat trei ani într-o închisoare a statului. Acolo s-a împrietenit cu un fost spion francez, care fusese trimis în India de către Napoleon. A ascultat cu atenţie toate istorisirile camaradului său, ajungînd să-i cunoască în cele mai mici amănunte, plecarea, şederea şi reîntoarcerea acestuia din India, iar acum îşi va face reapariţia în societatea pariziană, ca sosind din Calcutta. Chiar în acest moment, rumegă o mică lucrare în două volumaşe, intitulată *Amintiri din India*. Pun rămăşag cu tine pe ce vrei, că, peste cincisprezece ani, omul ăsta va deveni membru al Academiei de Ştiinţe (secţia de geografie) şi că va fi decorat pentru călătoriile sale.

— Înţeleg foarte bine ce vrei să zici, dar omul ăsta nu va întîlni la tot pasul un călător venind din Calcutta, care să-i spună că minte, pe cînd eu mă pot întîlni oricînd cu cineva care mă cunoaşte.

— Ceea ce ţi se întîmplă chiar în acest moment...

— Cum aşa?

— Oamenii cu care călătoreşti împreună, ştiu cum te numeşti, iar grăsunul de colo e chiar unul dintre amicii tăi.

— Şi mai mult ca sigur că vor să-mi vorbească despre ceea ce am făcut ieri.

— Vorbeşte-le şi tu cît mai mult despre trecut, ca să umpli golul celor şase săptămîni; vorbeşte-le mai ales despre viitor, pe care-l vezi în culori dintre cele mai trandafirii şi nu te ocupa deloc de prezent; şi cel mai bun sfat pe care ţi-l pot da e să le spui că vreme de şase săptămîni ai dus o viaţă atît de banală, încît ţi se pare că ai fost ca şi mort, de vreme ce nu-ţi aminteşti de nimic interesant.

— Şi dacă totuşi vreunul mă va întreba ceva? zise Luizzi, din ce în ce mai alarmat.

— Pe cuvîntul meu că-mi inspiri milă! răspunse diavolul.

— Hai, fii generos, şi dacă trebuie, sînt gata să-ţi mai dau cîteva zile din viaţa mea, ca să aflu ce-am făcut în acest interval de timp.

— Sărman prost! spuse diavolul.

— Despre cine vorbeşti?

— Despre mine, care n-am ştiut să apreciez just cît de mare e prostia omenească şi n-am observat, băiatule, că dacă aş fi vrut, aş fi putut pune mîna pe viaţa ta, pe nimic!

Pe Luizzi începu a-l cuprinde ciuda. O vreme, tăcu. Tăcerea e un sfetnic bun. „Drace, îşi zise el, dacă aceşti oameni se amestecă în viaţa mea despre care nu ştiu nimic, am să mă amestec şi eu în viaţa lor cea mai ascunsă. Voi proceda faţă de ei ca un om dibaci în faţa unui spadasin. În loc să le parez loviturile, le voi arăta mereu vîrful spadei, gata să-i străpungă dacă înaintează. Ştiu acum destule lucruri despre

domnul de Mérin, ca să-l determin să-şi ţină gura. Să ne informăm şi despre ceilalţi, apoi vom vedea... Deşi Luizzi spusese toate aceste lucruri în sinea lui, diavolul îi răspunse:

— Ai judecat destul de bine, şi ca bărbat, şi ca baron. Cu care dintre ei vrei să încep?

— Cu grăsanul care sforăie lîngă mine şi despre care spui că e unul dintre prietenii mei.

XI

Fostul notar şugubeţ

Punîndu-şi picioarele pe bancheta din faţa sa, diavolul începu:

— Se numeşte Ganguernet; e unul din acei oameni pe care fiecare l-a întîlnit cel puţin o dată în viaţa sa, unul dintre acei oameni scunzi, burtoşi, durdulii, cu părul drept şi scurt, cu fruntea îngustă, cu ochii cenuşii, cu nasul mare, cu obrajii buhăiţi, cu gîtul scurt înfundat între umeri, cu umerii căzuţi în dreptul stomacului, cu stomacul lăsat în pîntece, cu pîntecele atîrnîndu-i peste pulpe, hazos, vesel, căpăţînos, revoltător; unul dintre acei oameni care-ţi acoperă ochii cu mîna, pe la spate, strigînd: „Ghici, cine e?" care-ţi trage scaunul, în clipa în care vrei să te aşezi, care-ţi fură batista, în clipa în care vrei să-ţi sufli nasul. În sfîrşit, unul dintre acei oameni care, atunci cînd te uiţi la ei furios, îţi răspund plini de aplomb: „Am glumit!"

Acest domn Ganguernet este din Pamiers, unde a trăit tot timpul pînă acum. Cunoaşte toate dedesupturile meseriei sale de şugubăţ. Se pricepe de minune să lege o bucată de carne de lanţul clopotului de la poartă, în aşa fel încît toţi cîinii vagabonzi din oraş, sărind după carne, trag de lanţ şi trezesc de zece ori pe noapte toate slugile din casă. E expert în arta de a scoate o firmă şi de a o înlocui cu o alta. Odată a scos firma unui coafor, a tăiat-o cu fierăstrăul şi a adăugat partea tăiată, la firma negustorului de alături, firmă pe care acum se putea citi: *„Domnul Rablot închiriază trăsuri şi moţuri false de păr, ca la Paris"* În altă zi, sau mai curînd în altă noapte, a scos afişul de pe scîndura unui mînuitor de marionete şi l-a lipit deasupra unei farmacii, încît întregul Pamiers a putut citi a doua zi: *„M.F., farmacist pe cîmpul iarmarocului"*. Domnul Ganguernet e tot atît de amabil, la ţară ca şi la oraş. El ştie cum să taie, cu multă iscusinţă, părul unei perii pe cearşaful unui amic, încît acesta, picotind de somn, să se înfurie straşnic că nu poate sta mai

mult de un sfert de ceas în patul său. Se pricepe de minune să facă o gaură în perete, prin care strecoară o sforicică pe care o leagă de cuvertura de pe pat. Apoi, cînd simte că ai adormit, trage uşurel cuvertura de pe tine şi te dezveleşte. Nu-ţi mai spun că pentru o astfel de treabă Ganguernet îşi alege de obicei nopţile cele mai umede sau mai geroase. Omul se trezeşte, se înveleşte din nou cu grijă şi adoarme nevinovat; Ganguernet, trage din nou de sfoară, îl dezveleşte, omul iar se trezeşte îngheţat şi cînd vede despre ce- i vorba şi înjură de mama focului, Ganguernet îi strigă prin gaura din perete: „Am glumit!" Dacă Ganguernet dă peste vreun prostănac, cu una dintre acele mutre care parcă te roagă să le joci vreo festă, dacă omul doarme, îi ia pantalonii şi haina şi i le strîmtorează el însuşi. Apoi vine să-şi trezească victima, poftind-o să se îmbrace, ca să meargă la o partidă de vînătoare. Nefericitul dă să-şi tragă pantalonii, dar vede că nu mai intră în ei.

— Dumnezeule! strigă Ganguernet, ce-ai păţit amice? Te-ai umflat tot!

— Eu?

— E nemaipomenit!

— Crezi?

— Nu ştiu... Poate mă înşel... Îmbracă-te! O să coborîm în curte şi fiecare o să-ţi spună acelaşi lucru...

— Dar nu mai încap în haine!

— Vezi? Din pricină că te-ai umflat! E un atac fulgerător de hidropizie.

Şi treaba ţine pînă cînd Ganguernet îşi rosteşte faimosul său: „Am glumit!"

În afară de aceste renghiuri, mai există unul care mi se pare abominabil; l-a jucat o dată unui om care trecea drept curajos, dar care a simţit la picioare ceva rece şi vîscos; a pipăit cu vîrful unui picior: era ceva parcă lung, parcă rotund. Cînd a pus mîna pe el, a văzut că era un şarpe strîns colac. A sărit ars din pat, scoţînd un strigăt de spaimă şi scîrbă. Atunci a apărut şi Ganguernet strigînd: „Am glumit. Ia uite la el! Se sperie de o piele de anghilă, umplută cu apă". Domnul, furios, a vrut să-i rupă oasele lui Ganguernet; dar acesta i-a aruncat ditamai oala cu apă în cap şi a luat-o la goană, strigînd: „Am glumit!" Gazdele, auzind larmă, dădură fuga şi-l liniştiră pe cel păcălit, explicîndu-i cum că Ganguernet era un băiat de viaţă, la care nu puteau renunţa ca să nu moară de plictiseală la ţară. Aşa că fii atent cu el, baroane: căci e una dintre acele fiinţe insuportabile care se vîră în viaţa altora, ca un cîine într-un joc de popice, răsturnînd cu labele toată orînduiala vieţii, toate bucuriile sau tristeţile tale. Mult mai de nesuportat decît un cîine şi mult mai greu de alungat, îţi pîndeşte orice sentiment, orice proiect, pentru a le da peste cap printr-un cuvînt sau printr-o glumă; astfel de fiinţe sînt cu atît mai de temut cu cît te expun la ironiile celor mai crînceni duşmani ai tăi, la rîsetele celor mai buni amici, ceea ce e, dealtfel, cam acelaşi lucru şi aproape întotdeauna te declară complice

la boacănele făcute altora. Rezultă deci că ori de cîte ori te vei adresa altora, nu vei găsi nici milă, nici compătimire, fiindcă nici tu n-ai avut faţă de alţii şi că te vei trezi singur, cu ridicolul de a te supăra din pricina acestui lucru, dacă e cu putinţă să te superi pentru aşa ceva. Printre oamenii care au un asemenea caracter ca Ganguernet, există unii care, datorită vulgarităţii lor, sfîrşesc prin a nu se mai bucura de nici o consideraţie. Aceştia sînt cei care au în repertoriu farsele comune. A-ţi vîrî capul prin fereastra de hîrtie a unui cizmar, ca să-l întrebi de adresa ministrului de finanţe sau a arhiepiscopului; a întinde o sfoară pe o scară, ca să-i faci pe cei care coboară să-şi rupă şalele; a te duce să trezeşti în toiul nopţii un notar, ca să-l trimiţi să redacteze în grabă un testament, precum şi alte o mie de astfel de farse, iată care e baza meseriei pe care Ganguernet o cunoaşte mai bine decît oricine. Numai că el a scornit şi altele, şi tocmai astea sînt cele care i-au adus o reputaţie uriaşă. Singura într-adevăr spirituală pe care a făcut-o, a avut loc într-o reşedinţă de ţară, unde se aflau adunate un mare număr de persoane. Printre femeile care se aflau acolo, Ganguernet pusese ochii pe una de vreo treizeci de ani, foarte ahtiată după moda pariziană şi care prefera, în locul feţei înroşite a lui Ganguernet, chipul palid al unui tînăr frumos, dar cam sărac cu duhul. Într-o seară, lumea se retrase, după ce-l lăudaseră cu toţii pe palidul tînăr, laude pe care Ganguernet le îndură cu o răbdare care nu prevestea nimic bun. După o jumătate de ceas, toată casa începu să răsune de ţipetele ce veneau din salonul de la parter: „Foc! Foc!" Toată lumea se năpusti într-acolo, bărbaţi şi femei pe jumătate dezbrăcaţi sau pe jumătate îmbrăcaţi, mă rog, cum vrei. Intrînd, claie peste grămadă, cu cîte o lumînare în mînă, dădură peste Ganguernet care stătea lungit pe un fotoliu. La întrebările celor din jur, el nu răspunse nimic; doar îl apucă în mod solemn de mînă pe tînărul cel palid şi îndreptîndu-se către doamna care-l plăcea, îi spuse: „Vă prezint inima cea mai poetică din întreaga societate, cu scufie de noapte pe cap!"

Toţi izbucniră în rîs; doamna nu l-a iertat niciodată pe Ganguernet, dar nici pe tînărul cu scufie.

Şi totuşi, farsele acestui om n-au întotdeauna ca scop răzbunarea. Gluma e principiul călăuzitor al tuturor renghiurilor sale. Înainte de a ajunge la povestirea care ţi-l va arăta pe acest om sub adevărata sa înfăţişare, vreau să-ţi mai zugrăvesc unele trăsături ale sale, de care el e foarte mîndru. Locuieşte în Pamiers, vizavi de căsuţa a doi burghezi venerabili, care e proprietatea lor. Cei doi aveau obiceiul de a se duce în fiece duminică să ia masa şi să facă o partidă de pichet la o rudă a lor care locuia destul de departe. Într-o astfel de duminică, tocmai se întorceau cam cherchelîţi, pe la unsprezece noaptea, la ei acasă. Ajunşi în faţa porţii vecinului, mai făcură zece paşi, exact distanţa care despărţea poarta acestuia de poarta lor. Soţul caută cheia în buzunar şi o găsi; apoi căută broasca uşii, dar n-o mai găsi.

— Unde naiba e gaura cheii? strigă el.

— Ai băut prea mult vin spumos, domnule Larquet, îi spuse nevastă-sa (căci se numeau Larquet). Cauţi broasca uşii, cînd încă n-am trecut de zidul vecinului.

— Într-adevăr, zise Larquet, să mai facem cîţiva paşi.

Şi mai făcută într-adevăr cîţiva paşi, numai că făcuseră cam mulţi, pentru că, după ce trecuseră de poarta vecinului din dreapta, se treziră în faţa porţii vecinului din stînga lor. Cei doi intrară în panică, socotind că-şi pierduseră judecata, din pricină că erau prea beţi. Reîncepură cercetările, dar de la poarta vecinului din dreapta ajunseră din nou la poarta vecinului din stînga lor. Dădeau mereu cu nasul de cele două porţi, dar n-o găseau pe-a lor. Poarta lor dispăruse. Cine dracu să le fi luat poarta? La început se speriară, apoi se întrebară dacă nu cumva înnebuniseră. Şi temîndu-se ca doi oameni oneşti ca ei să nu devină ridicoli, pentru că nu-şi mai găseau poarta, îşi prăpădiră un ceas întreg pipăind, cercetînd, măsurînd. Dar nici urmă de poartă... Doar un zid necunoscut, un zid implacabil, un zid dezasperant... Atunci îi cuprinse brusc spaima, începură să ţipe, să ceară ajutor şi, pînă la urmă, îşi dădură în sfîrşit seama că cineva le zidise poarta. Şi în timp ce toată lumea se întreba cine putuse juca un asemenea renghi unor oameni atît de cumsecade, Ganguernet, care asistase de la o fereastră de la etaj la toată spaima şi dezolarea bieţilor săi vecini, le strigă neobositul lui refren:

— Am glumit!

— Dar puteai să-i bagi în spital!

— Fleacuri! Dintr-o glumă?

Cei din oraş îl rugară pe procurorul general să modereze dorinţa de a tot glumi a lui Ganguernet. Şi deşi se apără cu îndîrjire, susţinînd întruna că glumise, căpătă cîteva zile de închisoare.

În ciuda vanităţii sale, Ganguernet nu se lăuda chiar cu toate renghiurile lui; ştiu sigur de unul pe care l-a negat întotdeauna, pentru că persoana căreia i l-a jucat, a ameninţat că dacă pune mîna pe autorul acelei farse, va porunci să i se taie urechile. Farsa i-a fost inspirată de dispreţul cu care a fost tratat într-un salon aristocratic. Stăpîna, o doamnă în vîrstă, de neam foarte mare, nu primea decît lume bună. Între alte obiceiuri, ţinea cu străşnicie mai ales la două:

1. Nu primea la ea în casă oameni de teapa lui Ganguernet.

2. Mergea numai în lectică.

Într-o zi veni la un bal dat de subprefect, bal la care asista şi Ganguernet. Către miezul nopţii plecă, deşi afară ploua cu găleata, şi se urcă în lectică. Dar cînd ajunse sub una din acele streaşini înalte, în formă de gură de lup prin care apa cerului curgea în şuvoaie pe caldarîmul străzii, se auziră două sau trei fluierături şi-şi făcură apariţia patru necunoscuţi. Servitorii care duceau lectica se speriară şi-o luară la goană. În momentul în care nobila doamnă se credea pe punctul de a fi asasinată, simţi un val de apă rece revărsîndu-i-se în cap. Acoperişul lecticii dispăruse ca prin farmec şi gura de lup vărsa torente de ploaie

în interiorul scaunului capitonat, a cărui stăpînă se căznea în zadar să deschidă uşa. Se zbătu, se urcă în picioare pe canapea şi de acolo începu să-i blesteme pe tîlharii care o obligaseră să facă un asemenea duş şi care nu răspunseră la invectivele ei, decît prin plecăciuni dintre cele mai respectuoase. Ceea ce i s-a părut cel mai urît în toată povestea asta, a fost faptul că bătrîna doamnă era pudrată din gros, iar atacatorii aveau cu toţii umbrele.

La Pamiers, unde viaţa este din cale-afară de plicticoasă, Ganguernet e socotit, de mai bine de zece ani, drept omul cel mai jovial, mai amabil şi mai amuzant din oraşul său. Există totuşi cîţiva cărora le inspiră silă, şi alţi cîţiva cărora le e teamă de el. Veşnic cu acelaşi surîs pe buzele lui roşii, ţi se face lehamite să-l mai vezi; veselia lui nesecată cu care se vîră în viaţa tuturor, te tulbură tot atît cît prezenţa continuă a unei fantome dizgraţioase; iar cele două cuvinte pe care le tot invocă drept scuză pentru toate tîmpeniile sale: „Am glumit!", sună adesea tot atît de sumbru ca şi cuvintele călăului: „Frate, a sosit vremea să mori!" Într-o zi, a făcut-o lată de tot. Tot amuzîndu-se, l-au văzut aplecîndu-se deasupra unui mormînt şi rostind faimoasele lui cuvinte: „Crede-ţi-mă, am glumit!"

Acum trei săptămîni, Ernest de B. a invitat mai mulţi prieteni la o partidă de vînătoare. Printre ei se afla şi Ganguernet. În momentul în care sosiră invitaţii, Ernest tocmai isprăvise de scris o scrisoare. Sigilă plicul şi-l puse pe cămin. Ganguernet, curios din fire, îl luă şi citi adresa:

— Ei, îi scrii cumnatei tale? zise el.

— Da, răspunse Ernest cu indiferenţă. Am anunţat-o că ne vom duce deseară, la şapte, la ea, la castel, ca să luăm masa. Cred că sîntem vreo cincisprezece. Şi dacă n-o înştiinţez din vreme, riscăm să n-avem ce mînca.

Ernest îşi sună servitorul, îi dădu scrisoarea şi nimeni nu băgă de seamă că odată cu valetul ieşise şi Ganguernet. În sfîrşit, plecară la vînătoare. Ganguernet şi cu unul dintre vînători într-o parte a cîmpiei, ceilalţi, în partea cealaltă.

— O să avem de ce rîde deseară, îi spuse Ganguernet amicului său.

— Şi de ce, mă rog?

— Închipuei-ţi că i-am dat un ludovic servitorului ca să nu ducă scrisoarea unde trebuia.

— I-ai luat scrisoarea?

— Nu, ferească sfîntul! I-am spus că e vorba de o farsă şi că va trebui să înmîneze scrisoarea nu soţiei, ci soţului. Cînd va afla că va avea deseară cincisprezece haidamaci flămînzi la masă, va crăpa de ciudă. E avar ca Harpagon şi ideea că o să-i dăm iama prin găini şi prin sticlele cu vin, o să-l înfurie atît de tare, încît va fi gata să aducă zece săteni şi să-i pună de strajă la poartă, ca să preîntîmpine jaful.

— Dacă ai procedat astfel, răspunse amicul lui Ganguernet, mi se pare că i-ai jucat un renghi destul de urît.

— Fleacuri! Am glumit! Dealtfel, lucrul cel mai nostim o să fie cînd o să se trezească cu noi la uşă. Toţi, morţi de foame şi de sete, se vor

îndrepta spre castel convinşi că se vor ospăta împărăteşte. Şi cînd colo, nimic.

— Şi crezi că treaba asta o să ne convină? spuse tînărul. Chiar dumneata vei fi primul care vei pătimi din pricina acestei farse.

— Nu, nu, am avut grijă să-mi iau un pui fript şi o sticlă cu vin de Bordeaux, pe care le vom da pe din două.

Tînărul se îndepărtă, îi căută pe ceilalţi şi-i întrebă unde-l putea găsi pe Ernest. I se răspunse că se îndreptase către castelul fratelui său. O porni şi el într-acolo, hotărît s-o prevină pe doamna B. despre gluma de prost-gust a lui Ganguernet. La o cotitură a drumului îl zări pe Ernest care se îndrepta către castel. Grăbi pasul ca să-l ajungă şi sosi aproape odată cu el. Din păcate, cînd tînărul ajunse la poartă, Ernest şi apucase să intre. Poarta se trînti cu zgomot în urma acestuia, apoi imediat auzi bubuitul unei arme de foc şi o voce care striga:

— Ei bine, din moment ce-ai venit, apără-te!

Tînărul alergă pînă la locul unde grilajul era mai scund, de unde se putea vedea în curte. Iar ceea ce văzu, îl sperie de moarte. Soţul, cu sabia în mînă, îl atacase pe Ernest cu o furie turbată.

— Aha! Deci o iubeşti şi ea te iubeşte! strigă el cu un glas răguşit şi mînios. O iubeşti şi ea te iubeşte! Aşă că întîi o să te omor pe tine, apoi pe ea!

Scrisoarea trimisă ascundea o taină veche de patru ani şi înainte de a răzbuna injuriile societăţii, soţul voia să şi le răzbune pe ale sale. În zadar tînărul vînător, prietenul lui Ernest, urcat pe grilaj, îi striga pe cei doi fraţi; domnul de B. îl fugărea pe Ernest, dintr-un colţ al curţii în celălalt, cu o furie oarbă. Dar iată că o fereastră se deschise brusc şi doamna de B. palidă, despletită, li se arătă celor doi.

— Léonie! strigă Ernest, fugi!

— Nu, să stea! zise soţul. Dealtfel, am încuiat-o în odaie! Aşa că nu spera că va veni să ne despartă! Şi se năpusti din nou asupra fratelui său, încît din cele două spade săriră scîntei.

— Eu trebuie să mor! strigă doamna de B. Pe mine ucide-mă! Ucide-mă!

Tînărul spectator ce asista deznădăjduit la acea cumplită scenă, îşi amestecă strigătele cu cele ale doamnei de B. Chemă pe cineva în ajutor, zgudui grilajul. Tocmai se pregătea să sară peste zid, cînd — împinsă de disperare, palidă, rătăcită, înnebunită, pierdută — Léonie se aruncă pe fereastră şi căzu între soţ şi amant. Bărbatu-său, care-şi pierduse orice urmă de judecată, vru să-şi înfigă spada în trupul ei. Dar Ernest îl împiedică şi pierzîndu-şi, la rîndu-i, orice raţiune, strigă:

— Aha! Vrei s-o ucizi? Ei bine, apără-te!

Şi-l atacă pe frate-său, cu o furie neaşteptată. Din acel moment, nimeni şi nimic nu i-ar mai fi putut despărţi; poarta era ferecată iar nefericita Léonie căzînd, îşi rupsese un picior. Lupta era în toi, sîngele începuse să curgă şi dintr-o parte şi din cealaltă. Tocmai cînd tînărul vînător izbutise să se caţere pe zid şi se pregătea să sară în curte, îi

văzu pe cîţiva dintre prietenii săi alergînd spre castel. În fruntea lor se afla Ganguernet. Se apropie de tînăr şi-i spuse:

— Strigi de parcă te jupoaie careva! Te-am auzit de la un sfert de leghe... Ce s-a întîmplat?

Văzîndu-l pe Ganguernet, tînărul vînător se năpusti asupra lui şi-l apucă de gît. Şi împingîndu-l cu putere în grilaj, îi strigă la rîndu-i:

— Priveşte-ţi gluma, domnule „Am glumit", priveşte ce-ai făcut!

Domnul de B., străpuns de o lovitură de sabie, zăcea alături de soţia sa.

„Şi cum s-a soldat acel nefericit duel?

— Soţul a murit, Ernest a dispărut, doamna de B. s-a otrăvit a doua zi după duel.

— Dar omul ăsta e un infam şi un ticălos! Cum de mai vorbeşte lumea cu el?

— Pentru că nimeni nu ştie nimic.

— Bine că ştie măcar tînărul vînător, căruia Ganguernet i-a vorbit despre farsa lui.

— Mda, făcu sec diavolul, dar vezi că tînărul vînător a săvîrşit o faptă tot atît de mîrşavă ca şi Ganguernet; a dus la pierzanie o femeie şi a împins la moarte o alta, printr-o minciună laşă, aşa că dacă acest Ganguernet adaugă, din întîmplare, şi restul numelui, iniţialei din biletul doamnei Dilois, tînărul va tăcea mîlc, ba chiar îi va întinde şi mîna acestui ticălos...

— Cum! spuse Luizzi, spectatorul...

— Da, baroane, spectatorul ai fost tu, care ai tăcut mîlc.

Armand uită brusc tot ce i se povestise. Nu reţinu decît un singur lucru, aşa că spuse bucuros:

— Văd că-mi povesteşti viaţa mea din trecut...

— Atîta timp cît e legată de a altora, da!

— Atunci, zise baronul, care spera să capete în felul acesta şi alte informaţii despre sine, spune-mi şi mie cine este omul de colo, slab şi îngrijorat, care tot şopteşte întruna: „Da, nevastă!"...

— E un soi de cretin, care n-are nici o legătură cu tine.

— Vom vedea, răspunse Luizzi, care n-avea încredere în diavol.

— Cum doreşti; dar cu atît mai rău pentru tine, dacă ţi se va întîmpla vreun necaz.

— Nu-ţi fie teamă, n-am de gînd să mă arunc pe fereastra diligenţei, aşa cum m-am aruncat pe fereastra casei lui Buré.

— Sărman prost care, fiindcă-şi ia toate măsurile faţă de un anumit pericol, îşi închipuie că nu-l poate prinde un altul de cu totul altă natură! Tu eşti ca tontul ăla din poveste care, după ce s-a lovit la cap, în timp ce mergea pe drum, nu se mai uita decît în sus, ca să nu-i mai pice ceva în scăfîrlie şi tocmai bine a căzut într-o groapă pe care n-o văzuse.

— Puţin îmi pasă de primejdie!

— Ei bine, dragul meu baron, iar mă obligi să fac teorii!

— Nu m-ai putea scuti de aşa ceva?

— Trăia odinioară la Toulouse un notar pe nume Litois; omul n-a murit, dar e ca şi mort, deşi n-are decît şaizeci şi cinci de ani, şaizeci de mii de livre rentă şi treizeci de ani de notariat. Litois ăsta era un fel de om-contract. Dacă-l invitai la masă, el îţi răspundea: „Nu pot. Am contractat un alt angajament." În rest, era îndrăgostit nebuneşte de meseria lui; a deveni notar, a fi notar, a fi fost notar, a fost întotdeauna marea ambiţie, mîngîierea şi fericirea acestui om. Nu te vei mira, deci, că, avînd o astfel de înclinare, domnul Litois a rămas atîta vreme notar. Totuşi, nişte crize nefritice, urmarea unei prea mari fidelităţi faţă de fotoliul său de marochin, îl avertizară că era cazul să mai stea şi în picioare, să meargă pe jos şi să părăsească notariatul. Acum doisprezece ani s-a hotărît să-şi vîndă biroul de notariat. A pus ochii pe funcţionarul său principal, Eugène Faynal, un băiat de douăzeci şi opt de ani, spiritual, politicos, vesel, glumeţ şi îndrăgostit. Domnul Litois îi cunoştea bine toate aceste cusururi; Eugène n-avea un ban dar tocmai pentru asta l-a preferat. Ca să-şi vîndă biroul unui om bogat care i-l putea plăti pe loc, însemna să se rupă brusc de tot trecutul său; însemna să-şi arunce în braţele altuia dragostea lui de peste treizeci de ani, notariatul, iubita veşnic tînără şi întotdeauna fidelă. Domnul Litois nu avu curajul să facă acest lucru. Atunci şi-a făcut socoteala că un om care-i datora două sute de mii de franci ar fi tot timpul la mîna lui şi că uneori s-ar mai putea strecura, pe furiş, în notariat, vîrîndu-şi nasul ba ici, ba colo, ciugulind o vînzare, în treacăt, un contract de căsătorie, cum atinge fluturele un trandafir şi veghind asupra notariatului său, fiinţă inestimabilă şi dragă care — aşa cum spunea adesea Litois — devenise fiica sa, după ce-i fusese nevastă. Eugène Faynal a primit cu bucurie propunerile domnului Litois. Acesta ştia că dacă Faynal se va însura, îşi va plăti slujba. Şi pentru ca tînărul să nu fie neliniştit, Litois îl anunţă că avea, într-o mică vilă din împrejurimile oraşului Toulouse, o clientă care şi-ar fi gratificat viitorul soţ cu o zestre de trei sute de mii de livre. Şansa de a se îmbogăţi era atît de mare, încît Eugène acceptă cu ochii închişi. Cînd domnul Litois punea bazele unei afaceri, îi plăcea s-o şi încheie imediat. Cum Eugène putea muri înainte de a se însura, patronul său îl asigură pe suma de două sute de mii de franci, lăsîndu-şi notariatul moştenire neamurilor lui Eugène, care erau obligate să vîndă imediat această slujbă şi să-i dea banii lui Litois. Eugène era tînăr, clocotind de viaţă, îi plăceau lumea şi distracţiile şi poate că tocmai din această pricină acceptase atît de repede averea făgăduită de notarul Litois. În primul an, Eugène nu avu de suportat decît vizitele inoportune ale fostului său patron. Dar treaba asta îl deranja prea puţin, pentru că Eugène era acum binevăzut de toată lumea şi foarte fericit. Fericit, pentru că iubea o femeie frumoasă, graţioasă, care-i fusese clientă într-o separare de bunuri. Era o femeie din lumea bună, nu se împăcase cu bărbatul ei şi ştia să se folosească cu multă îndemînare, de paloarea tenului, pentru

a da impresia că e profund întristată. Se îmbrăca foarte elegant, graseia cînd vorbea şi-l adora pe domnul de Chateaubriand. Era, cu alte cuvinte, o cucerire încîntătoare a lui Eugène. Nu vorbise nimănui despre acest lucru, dar toată lumea cunoştea secretul. Vestea zbură atît de deaprte încît, pînă la urmă ajunse, cum era şi de aşteptat, şi la urechile soţului. Bărbatul consimţi să renunţe la bunurile soţiei sale; dar cum aceasta purta încă numele lui nu vru ca acest nume să fie comentat în chip neplăcut. Aşteptă, deci, o ocazie favorabilă şi, într-o zi, cînd soţia lui şi Eugène ieşeau împreună de la un spectacol, bărbatul îi şterse două perechi de palme notarului, de faţă, cu peste două sute de persoane. A doua zi, la opt dimineaţa, Eugène se afla la locuinţa acestuia, însoţit de martorii săi. Tocmai se pregăteau să plece cu toţii undeva, la o jumătate de leghe de oraş, cînd domnul Litois intră pe neaşteptate, plin de o profundă indignare. Înainte ca cineva să-l recunoască pe omul care dăduse buzna astfel, fără să fie anunţat, Litois se repezi la Eugène şi apucîndu-l de guler, strigă:

— N-ai să te duci nicăieri! N-ai să te duci nicăieri!

— Domnule, zise Eugène, smucindu-se din mîna lui, ce doreşti?

— Doresc să rămîi un om cinstit!

— Domnule, ce înseamnă asta?

— Asta înseamnă că n-ai să te duci să te baţi în duel!

— Dar am fost insultat!

— Tot ce se poate.

— Dar mi-am insultat eu însumi adversarul!

— Tot ce se poate!

— Mă aşteaptă şi ard de nerăbdare să ne întîlnim!

— Tot ce se poate!

— Unul dintre noi va trebui să moară!

— Asta nu se mai poate!

— Asta o vom vedea!

— N-ai să te duci! strigă furios fostul notar, aşezîndu-se între Eugène şi uşă.

Tînărul simţi brusc dorinţa de a-l apuca pe bătrîn de umeri şi de a-l azvîrli cît colo. Dar se abţinu.

— Haide, domnule Litois, zise Eugène, fii om de înţeles. Interesul pe care mi-l porţi, merge cam prea departe. Şi apoi, încă n-am murit!

— Cu atît mai rău!

— Cum adică?

— Da, domnule, cu atît mai rău; căci dacă ai fi fost mort, nu mi-ai fi făcut potlogăria de a te bate în duel!

— Domnule...

— Nici un domnule! Citeşte, dragă Eugène, citeşte!

— Ce-i asta? Poliţa de asigurare pe viaţă?

— Citeşte aici şi în josul paginii.

Eugène citi: „Compania de asigurări nu va plăti asigurarea dacă asiguratul moare în afara teritoriului Europei sau într-un duel".

— Sau într-un duel... Pricepi, domnule Eugène? Deci, n-ai să te baţi în duel, decît dacă-mi dai acum, pe loc, două sute de mii de franci, în bani lichizi...

Umilit, încurcat, Eugène nu ştia ce să spună.

— Domnule, spuse el unuia dintre martori, rugaţi-l pe adversarul meu să aştepte pînă mîine dimineaţă.

— N-ai să te baţi nici azi, nici mîine. Am anunţat poliţia, care o să vă urmărească!

— Dar, domnule, dumneata mă dezonorezi!

— În schimb, dumneata mă ruinezi!

— Dar bine, domnule, doar n-o să iau biroul de notariat cu mine, în groapă!

— Eu nu mai am birou de notariat. Am un debitor, care-mi datorează două sute de mii de franci. Nu s-a mai văzut un notar care să aibă o iubită din lumea mare, şi care să se bată în duel! Eu n-aş da nici treizeci de mii de franci pe notariatul dumitale. Dumneata însă îmi datorezi două sute de mii de franci, iar persoana dumitale e garant. A risca, înseamnă a săvîrşi o prostie!

— Ei, spuse unul dintre martori, o să ne întoarcem, cînd o să cădeţi de acord!

Eugène nu putu scăpa de Litois. Ora întîlnirii trecu. În zadar i-a scris tînărul notar soţului ca să-i ceară o nouă întîlnire; acesta, care aflase cauza întîrzierii lui Eugène, nu mai acceptă, răspunzînd că cel care nu vine la o astfel de întîlnire, în mod sigur va lipsi şi de la a doua; apoi socotind că se poate răzbuna mult mai bine făcîndu-l de rîs decît împuşcîndu-l, istorisi tuturora povestea tînărului notar care-şi vînduse fostului notar libertatea.

Întîmplarea făcu mare vîlvă în Toulouse; Eugène nu mai fu socotit un om de lume, iar creditul lui, ca notar, scăzu simţitor. Un tînăr care nu fusese în stare să se bată nici pentru el, nici pentru femeia pe care-o iubea, era un bărbat lipsit de demnitate. Clientela îl părăsi, mai ales cea alcătuită din femei. Domnul Litois se alarmă serios din pricina acestei discreditări şi uză de toate mijloacele, pentru a-l ajuta să se ridice. Dar, mai înainte de orice, se gîndi să-şi asigure plata biroului său de notariat. Aşa că-l anunţă pe Eugène să se pregătească să dea ochi cu clienta făgăduită. Aceasta urma să vină peste două luni. De cînd cu acea întîmplare neplăcută, Eugène luase obiceiul de a nu mai pune piciorul prin saloanele mai simandicoase, ci de a se duce în vizită la clienţi mai modeşti. La unul dintre ei, întîlni o fată de o frumuseţe încîntătoare, de o mare modestie, blîndă şi dulce, ce mai, un adevărat înger. Ea nu văzu la Eugène decît graţia, manierele elegante, politeţea, inteligenţa, bunătatea inimii. Îl iubi şi se iubiră. Ameţit de dragoste, uitînd de obligaţiile pe care le avea, îi făgădui s-o ia de nevastă. Ea îl crezu şi biata Sophie...

Dar asta e o altă poveste pe care n-aş vrea încă s-o afli. Aşadar, să revin la Eugène Faynal...

A doua zi după acest sacru jurămînt, Eugène primi de la domnul Litois o invitaţie la masă. Nefericitul se duse, fără să bănuiască nimic. Dar abia sosit, fostul său patron îl anunţă, că, în sfîrşit, avea să-şi vadă viitoarea soţie. Vestea îl făcu pe tînăr să pălească.

— Dar n-am ştiut...

— Cum n-ai ştiut? Nu ţi-am spus acum două luni?

— Dar...

— Ce dar? Ai uitat că termenul de plată al primei rate a trecut şi că dacă peste opt zile nu primesc o sută de mii de franci, te voi reclama Camerei notarilor?

— Domnule, dar asta e o barbarie!

— Cum o barbarie? Îţi dau o nevastă care-ţi aduce trei sute de mii de franci zestre. Băiete, eu cred că nu eşti în toate minţile!

Eugène ajunse şi el la concluzia că nu era zdravăn la cap. Fără să mai zică nimic, intră în salon. Se uită în toate părţile şi, surpriză! Văzu o tînără încîntătoare, graţioasă, frumoasă. În ciuda dragostei sale, o dulce nădejde se strecură în sufletul său.

— Unde-i mătuşa dumitale? o întrebă notarul.

— Iată-mă, răspunse o voce acră, ieşind din gura unei fiinţe slabe.

— Domnişoară, îi zise notarul frumoasei copile, fii bună şi lasă-ne... Avem de discutat unele afaceri.

Eugène o urmări cu ochi drăgăstoşi. Ea îi rîse în nas şi se întoarse spre mătuşa sa.

— Şi acum, Eugène, îi spuse notarul, sărută mîna viitoarei tale soţii!

Eugène avu impresia că se prăvale din nori; picioarele îl susţinură doar în virtutea inerţiei, fiindcă i se păru că pămîntul se zguduie cu el. Bătrîna îşi dădu seama de efectul produs. Dar băiatul îi plăcu şi se gîndi că o dată ce va fi al ei, va profita de el, vrînd-nevrînd. Îl lăsă deci pe Eugène să-şi vină în fire, apoi vorbi cu atîta însufleţire şi atît de categoric despre moşiile sale, despre viile şi ogoarele pe care le avea, încît Eugène — pe care slujba de notar şi începuse a-l deforma pe ici, pe colo — o găsi mai puţin slabă, mai puţin pătată de cuperoză şi parcă mai acceptabilă. În sinea lui avu loc totuşi o luptă crîncenă între făgăduiala pe care o făcuse celei pe care o iubea şi nevoia care-l împingea de la spate. Se simţi atît de nefericit, încît, în ajunul nunţii, vorbi unui prieten despre ceea ce i se întîmplase.

O mulţime de notari se însuraseră cu fete bătrîne, groaznic de urîte, numai pentru zestrea lor. Dar această căsătorie impusă, i-a fost reproşată lui Eugène ca o laşitate. Se acoperi deci de ridicol. Rănile pe care le face această periculoasă armă, nu se mai închid niciodată şi dacă te apuci să le mai şi zgîndări, se înveninează de moarte. Tînărul notar şi bătrîna lui nevastă ajunseră de rîsul tuturor. Într-adevăr, doamna Faynal îşi păstrase înfumurarea, înţepăturile şi aerul de mironosiţă. La toate aceste necazuri se mai adăugă şi faptul că Eugène deveni tatăl a doi băieţi gemeni. Vezi deci că femeile ştiu să recupereze timpul pierdut.

Cei doi gemeni fură un nou prilej de rîs. În curînd, doamna observă că devenise un fel de curiozitate, că era poftită peste tot ca să vorbească despre gemenii ei. Îl acuză pe bărbatul ei că nu ştie s-o apere de gura lumii. Viaţa lui Eugène deveni un infern. Ca să scape de ea, se dărui cu trup şi suflet profesiei sale. Dar clienţii îl părăsiseră, notariatul era mai mult gol. Atunci îşi cercetă cu atenţie venitul. Văzu că datoria de două sute de mii de franci, plus cheltuielile de rigoare, fuseseră plătite şi că din zestre nu-i mai rămăsese decît optzeci de mii de franci. O parte din aceşti bani fuseseră cheltuiţi în casă, fiindcă banii aduşi de biroul lui de notariat erau insuficienţi. Trebuia deci ori să reducă serios cheltuielile, ori să se vîre în afaceri necinstite. Eugène nu mai acceptă această nouă umilire, această ruşine.

În 1 martie 1815 găsi pe cineva dispus să-i cumpere biroul de notariat, cu trei sute cincizeci de mii de franci; dar întîrziind cu opt zile semnarea actului, cumpărătorul s-a răzgîndit, aşa că Eugène şi-a putut vinde abia peste un an notariatul, doar cu cincizeci de mii de franci. Astăzi, Eugène Faynal este un cetăţean, oarecare din Saint-Gaudens, cu o nevastă de patruzeci şi opt de ani, patru copii şi două dute de livre rentă. Se ocupă cu cultivarea trandafirilor; poartă pantofi din piele de box, ghete de postav, face partide de boston, pe un gologan miza şi cîntă la clarinet. După ce a fost notar, se simte nefericit şi ridicol. Această biată fiinţă n-are încă patruzeci şi opt de ani ca nevastă-sa şi e omul de colo, care doarme în faţa ta.

— Şi ce mi-a făcut mie omul ăsta, pentru ca să-mi istoriseşti în amănunt toate tribulaţiile vieţii sale?

— Cum, nu pricepi în ce fel se poate amesteca un notar în viaţa ta?

— Cînd nu faci nici vînzări, nici achiziţii, nici contracte de căsătorie, şi cînd îţi vinzi numele, fără să-ţi cumperi fericirea...

— Continuă, spuse diavolul.

— Ei bine, cînd nu faci nici un fel de acte de acest fel, nu prea ai de-a face cu vreun notar.

— N-ai avut de-a face cu domnul Barnet?

— Ba da. Dar domnul Barnet e notarul meu.

— Dar nu l-ai consultat în calitate de notar şi al unei alte persoane?

— Ba da. Ca notar al marchizei du Val. Şi ce-i cu asta?

— Vai, sărmane! Tot nu înţelegi? Şi mai vrei să te duci să trăieşti la Paris unde eşti obligat să ghiceşti aproape totul.

— Eşti prea subtil pentru mine!

— Ei bine, domnule baron, e aproape inevitabil ca într-un contract de căsătorie să nu fie amestecaţi doi notari: unul, al familiei soţului, iar celălalt, al familiei soţiei.

— Tot ce se poate.

— Cine e domnul Barnet?

— Notarul marchizului du Val.

— Şi cine a fost notarul domnişoarei Lucy de Cremancé, devenită marchiză du Val?

— Probabil că domnul ăsta care doarme! strigă Luizzi.

— Foarte bine! zise diavolul, vorbind pe nas, ca un călugăr ignorantin care interoghează un copil despre existența veșnică a lui Dumnezeu-Tatăl și al lui Dumnezeu-Fiul și care e mulțumit de răspunsul primit.

— Și sigur că a asistat la acea scenă, al cărei secret Barnet l-a păstrat atît de bine...

— Și mai bine, rosti diavolul pe același ton nazal.

— Și socoți să-mi povestești aceste lucruri?

— Știi bine că ți-am făgăduit că ți le voi spune... Dar dacă deocamdată, m-ai cruța, de treaba asta, mi-ai face un serviciu, fiindcă am ceva de făcut aici...

— În diligență?

— Da.

— Ce anume?

— Un renghi, în genul meu!

— Ce renghi?

— Ai să vezi.

Și spunînd acestea, diavolul dispăru. Datorită unei însușiri care-i era acordată din cînd în cînd, Luizzi îl văzu pe diavol preschimbîndu-se într-o muscă atît de mică, încît nimeni n-o zări. Zbură o vreme în interiorul trăsurii, apoi se așeză pe nasul fostului notar, care, trezindu-se, puse mașinal mîna pe genunchii doamnei de lîngă el. Doamna îl lovi pe Eugène Faynal cu geanta peste degete; în geantă se aflau trei chei grele. Notarul gemu și sări în sus. Ganguernet îl apucă de gît, strigînd:

— Banii sau viața!

— Ce se întîmplă aici? strigă speriat fostul notar.

— Am glumit, răspunse Ganguernet. Toată lumea trezindu-se, conversația deveni generală.

În vremea asta, Luizzi, mai curios să vadă ce se petrecea în diligență decît de a face cunoștință cu tovarășii săi de drum, închise ochii, prefăcîndu-se că doarme, ceea ce nu-l împiedică să urmărească zborul muștii microscopice. Aceasta ieși din diligență și intră în cabrioletă. Alături de domnul de Mérin, „indianul" ieșit dintr-o pușcărie din Berlin, se afla un tînăr de vreo douăzeci de ani. Era un băiat frumos, dar părea a fi un prostănac ambițios, pe care Luizzi sigur că nu l-ar fi dibuit, fără acea perspicacitate subtilă pe care i-o transmisese diavolul. Această însușire îi îngădui baronului să descopere firea tînărului, fără însă a putea prevedea și unde anume avea să-l ducă o astfel de fire. Constată că era înzestrat cu o fire de o impresionabilitate nemaipomenită, care-l arunca tot timpul în brațele unei existențe cu atît mai fantastice cu cît era — pentru a spune astfel — suplinită de imaginație. Fiind încă la colegiu, unde citise *Hoții* de Schiller, tînărul căpătase o mare slăbiciune pentru chipurile prelungi și rătăcite ale acelor tîlhari de drumul mare. Se și vedea, în închipuire, cu ditamai mustățile, cu țiari roșii și cu cizme galbene cu mănuși negre ca ale lui Crispen, cu o sabie și trei perechi

de pistoale. Cursul său de Drept, la care se înscrise după un an, îi scoase din cap aceste trăsnăi, Jandarmii francezi i se părură mult prea numeroşi, iar peşterile mult prea puţine, aşa că Fernand renunţă de a mai fi unul din eroii dramei germane. Dar, nu peste mult timp, îi căzu în mînă, ca dealtfel multora dintre tinerii noştri, detestabilul roman al cavalerului de Faublas şi iată-l pe Fernand văzînd, în mai toate lojile de la Operă, numai marchize de B. în toate femeiuştile vesele nişte doamne de Lignolles şi imaginîndu-şi că va putea proceda ca şi eroul din romanul cu pricina. Dar o dansatoare l-a vindecat de această nebunie, iar medicul său l-a vindecat de dansatoare.

În momentul în care Luizzi îl analiza pe Fernand, tînărul tocmai isprăvise de citit *Istoria Papilor,* aşa că începuse să sondeze, cu oarecare încîntare, secretele Vaticanului. Această dominaţie absolută ce se ridică deasupra dominaţiei regilor, toată strălucitoarea pompă a ceremoniilor creştine îi năucise imaginaţia şi, fie că rîvnea la lubricităţile familiei, Borgia, la gloria artistică a familiei de Medici, la politica şi filozofia lui Ganganelli, Papalitatea îl obseda. A fi Papă, i se părea, la douăzeci de ani, o soartă mult mai frumoasă decît să iubeşti şi să fii iubit. Sigur că toate astea ţineau de ţicneală. În sfîrşit, într-o astfel de dispoziţie a inimii şi a spiritului parcurgea Fernand drumul de la Toulouse la Paris. Luizzi văzu musculiţa dînd tîrcoale nasului tînărului, cînd, iată că diligenţa intră în satul numit Bois-Mandé. Nimic demn de remarcat nu l-ar fi recomandat atenţiei călătorului, dacă oamenii n-ar fi trebuit să ia masa în acest loc, căci nu există pe lume decît două feluri de oameni care ştiu într-adevăr să aprecieze valoarea unei mese îndelung aşteptate: e vorba de cel care călătoreşte cu diligenţa şi de convalescentul care mănîncă primul cotlet.

Trăsura enormă, cu insemnele Franţei, se opri deci în satul Bois-Mandé, în faţa hanului obişnuit. Din ea, coborîră o mulţime de călători, bărbaţi cu fulare şi cu bonete de mătase pe cap, femei cu pălăriile turtite şi copii durdulii; mai toţi înveşmîntaţi în redingote şifonate, în şube mototolite, în mantii jerpelite, toţi înnoroiaţi în aşa hal, încît nu mai puteau fi curăţaţi nici de cea mai năstruşnică perie mînuită de cea mai dibace mînă. Singură doamna voalată nu intră în han şi rămase în diligenţă.

Cine nu ştie ce înseamnă a coborî dintr-o diligenţă în faţa unui han şi a face acea primă mişcare, oarecum caraghioasă, prin care toată lumea încearcă să-şi pună hainele în orînduială? Unul scutură cu putere din cap, altul din umeri, un al treilea îşi freacă mîinile şi tuşeşte zdravăn, toţi încercînd să iasă din starea de sardele înghesuite în trăsură, să redevină oameni obişnuiţi care să se bucure de toate însuşirile lor. După acel scurt răgaz, toţi se năpustesc în uriaşa bucătărie unde, în nişte oale mari, fierb o mîncare îndoielnică de iepure şi nelipsita tocană, în timp ce în frigarea răsucită în faţa focului din cămin se perpelesc o raţă mocirloasă prinsă din balta de alături şi o bucată de carne de viţel de

care e sătulă toată lumea. Apoi, după cîteva minute — cînd bărbaţii, datorită bazinului de aramă care străluceşte într-unul din colţurile bucătăriei, se spală pe faţă şi pe mîini, iar femeile, după cîteva clipe de dispariţie, reapar mai vesele şi mai îndatoritoare — se aşează cu toţii la lunga masă care ocupă vasta sală de mîncare, după care încep să înfulece meniul de un scud de persoană. La început, discuţiile se învîrt, prin excelenţă, în jurul cailor de la ultima staţie de poştă, pe urmă se vorbeşte despre dibăcia şi complezenţa surugiului, despre comoditatea trăsurii, apoi despre oraşele prin care s-a trecut, despre departamentul în care se află, despre satul în care s-au oprit şi, în sfîrşit, despre hanul la care iau masa.

Luizzi asculta cu atît mai multă atenţie cu cît spera să afle din aceste discuţii, cum îşi începuse el acea călătorie. Dar fără să piardă din vedere infernala muscă ce dădea întruna tîrcoale nasului lui Fernand. De obicei, se pare că e de-ajuns să ai douăzeci de ani, să fii băiat, să fii văzut oraşul Toulouse şi Capitoliul său, Parisul şi toate monumentele sale, pentru a te crede îndreptăţit să priveşti totul de sus. Luizzi nu pricepea însă de ce diavolul nu voia cu nici un preţ să părăsească nasul unui tînăr cu o mutră destul de impertinentă, care se reîntorcea la Paris, pentru a-şi isprăvi studiile de Drept începute la Toulouse; asta însă nu-l îndreptăţea să spună, cu glas tare, că se afla într-un sat nenorocit, în mijlocul unui ţinut amărît şi într-un han prăpădit. Sigur că dragostea de patrie, de ţinutul natal, de propriul tău cămin e un sentiment nobil, numai că acest sentiment o inspiră prost pe frumoasa Jeannette; căci dacă Jeannette nu şi-ar fi apărat hanul sărman, dacă ar fi tăcut, de cîte necazuri n-ar fi fost cruţată! Dar diavolul îşi vîrî coada, şi atunci cînd se amestecă el într-o treabă, pînă şi cele mai frumoase sentimente sînt date peste cap. De pe nasul studentului, musca săltă pe nasul slujnicei care-l auzise şi nici n-apucă acesta să isprăvească de zis cuvintele „han prăpădit", că fata — care însă nici nu împlinise şaisprezece ani — strigă:

— Ehei, domnule, cei mai mari seniori au tras aici, şi unul n-a vorbit de rău hanul!

Aceste cuvinte atraseră atenţia călătorilor asupra copilei; era înaltă, iar veşmintele grosolane nu-i puteau ascunde deosebita eleganţă a trupului. Picioare mici, în saboţi, mîini minunate, deşi crăpate de muncă, anunţau o fiinţă distinsă, o origine care-i dezminţea situaţia. Oare Fernand s-o fi observat? Nici pomeneală! Băiatul se visa Papă şi nimic nu-l putea atinge în suverana sa sferă. Aşa că nu remarcase nimic; nici observaţia, nici răspunsul, nici vocea proaspătă care vorbise, nici gura strălucitoare cu dinţi ca fildeşul, nici pletele lungi de un blond-arămiu, nici ochii albaştri-cenuşii a căror expresie vagă denota un suflet impetuos expus hazardului. Un om bătrîn, privind-o cu atenţie pe Jeannette, îi spuse pe un ton politicos şi nu prea cunoscut de slugile unui han:

— Şi cine sînt acei iluştri călători, domnişoară?

— Ei drăcie! strigă Ganguernet, întrerupîndu-se din ronţăitul unei aripi de pui, aproape toţi generalii care au luptat în Spania!

— Nu despre ei am vorbit eu, răspunse Jeannette.

— Aha, pricep, zise Ganguernet; e vorba de Papa Pius. Pius a tras la hanul ăsta! Şi începu să rîdă cu rîsul lui zgomotos, care-i era caracteristic.

— Cum? strigă Fernand. Ce vreţi să spuneţi?

— Da, domnule, răspunse Jeannette cu respect, da, Sfîntul Părinte a locuit în hanul nostru!

— Papa, însuşi Papa! strigă Fernand, privind speriat pereţii prost tapetaţi şi grinzile afumate ale sălii de mîncare, însuşi Papa! Ce generos martir!

Spunînd acestea, Fernand o privi cu atenţie pe tînăra slugă. Călător destul de taciturn, resemnat să stea în diligenţă, între surugiu şi pretinsul indian, Fernand rămăsese aproape necunoscut pînă în acea clipă, micii lumi ambulante din care făcea parte. Dar acel strigăt, atît de ciudat în gura unui tînăr de douăzeci de ani, îl făcu brusc cunoscut tuturor curioşilor aflaţi de faţă. Abia atunci observară că era înalt, că avea un chip auster, ochi mari, negri şi încercănaţi şi o frunte înaltă şi meditativă care dezvăluie aproape întotdeauna multă capacitate în lucrurile mari sau o exagerare nebunească în cele mici.

— Da, într-adevăr, reluă Jeannette, încîntată de a fi găsit un auditor atît de înflăcărat, şi odaia n-a mai fost de atunci închiriată nimănui. Nimeni n-a mai schimbat nimic în ea, a fost încuiată cu grijă şi nu se mai intră acolo decît cu respect şi reculegere.

În acel moment, musca diabolică se vîrî într-una din nările lui Fernand, părînd că vrea să-i intre în creier, încît acesta, înfierbîntat, strigă:

— N-aş putea să văd şi eu odaia? Trebuie s-o văd!

— Am să vă conduc, răspunse fata. Şi ieşiră împreună din sală.

În vremea asta, Luizzi se străduia să ghicească ce avea de gînd diavolul cu acea servitoare de la han şi cu tînărul student. Absenţa lor începu a fi remarcată, cînd un zgomot puternic se auzi din bucătăria ce preceda sala de mîncare. Numele Jeannettei, rostit cu putere, izbi de mai multe ori auzul călătorilor. Dorind să ştie ce se întîmplă, dădură buzna cu toţii în bucătărie, chiar în clipa în care Fernand intra, pe o altă uşă, în sala de mîncare.

Un bărbat tînăr, de vreo douăzeci şi cinci de ani, decorat şi în costum de vînătoare, o apucase pe Jeannette de braţ, cu o violenţă de neexplicat.

— Dă-mi mie cheia, striga el, dă-mi-o!

Nefericita fată, palidă şi nemişcată, îl privea fără să răspundă, fascinată parcă de o vrajă ciudată; cinci sau şase monede de aur căzute la picioarele sale atraseră privirile lacome ale cîtorva ţărani care vorbeau cu aprindere; stăpîna hanului, cu chipul rătăcit şi buhăit, strigă:

— Cheia e în buzunarul şorţului ei! Ia-o, domnule Henri, ia-o!

Acel Henri, căruia, la început, furia aproape că-i luase minţile, sfîrşi prin a pricepe ce i se spunea şi, scotocind cu brutalitate în buzunarele şorţului bietei Jeannette, se năpusti ca un apucat spre scara care ducea

la primul etaj. Călătorii înaintară ca să ceară explicaţii în legătură cu acea scenă violentă, cînd baronul — din uşa sălii de mîncare în faţa căreia rămăsese — îl văzu pe tînărul decorat urcînd, din cîteva salturi, scara. Timp de cîteva secunde, îşi plimbă furios privirea în jurul camerei cu pricina. Un ţăran se apropie de el şi-l întrebă:

— Ei, cum e?

— Aşa cum mi-am închipuit.

— Chiar în această cameră?

— Da, chiar în această cameră!

— Sacrilegiu şi infamie!

— Tot ce se poate! spuse un altul.

În acel moment, lui Luizzi i se păru că aude acel chicotit de care fusese el însuşi urmărit.

— Dar ce naiba s-a întîmplat? întrebă Ganguernet.

— Chiar în odaia aceea, întrebă din nou ţăranul, în odaia aceea, unde se află patul Papei?

— Aha! strigă Ganguernet, care, în sfîrşit, înţelese. Grozavă idee!

Ţăranii însă îi răspunseră prin strigăte furioase şi prin ocări. Se năpustiră spre Jeannette care, privind fix în faţa ei, părea a-şi fi pierdut orice urmă de judecată. După care, strigă brusc:

— Patul Papei! Ah! Sînt damnată!

Un glas pe care numai Luizzi îl auzi, rîse, auzind aceste cuvinte; Jeannette se închise în ea, oftînd amarnic, apoi se prăbuşi la pămînt, ca şi cum toţi muşchii trupului i-ar fi fost retezaţi. În momentul în care Jeannette rostise cuvintele: „Sînt damnată!", privi către sala de mîncare, în uşa căreia stătea baronul. Acea privire, trecînd dincolo de el şi încercînd să ajungă pînă la Fernand, îi aminti lui Armand ceva din expresia crudă din ochii diavolului. Uitîndu-se la Fernand, Luizzi văzu în ochii ficşi ai acestuia reflectîndu-se acel foc sinistru ce părea să-l fi mistuit atîta şi pricepu imediat intenţia diavolului. Împins de un sentiment de milă, intră în sala de mîncare, trînti cu putere uşa după el şi-i strigă lui Fernand:

— Fugi!

— Eu? se miră acesta, fără să se înfricoşeze.

— Fugi, sau eşti pierdut!

— Eu? spuse acesta cu un surîs melancolic. Nu-mi pot face nici un rău, fiindcă nu fac decît să-mi urmez soarta. Totuşi, voi fugi.

— Ascunde-te repede în diligenţă! Urcă pe imperială şi ascunde-te sub prelată!

Fernand deschise fereastra, sări afară şi nici nu apucă să ajungă bine pe imperială, că uşa sălii de mîncare se şi dădu de perete; cîţiva ţărani, înarmaţi cu seceri, bice, bîte şi cazmale, se îndreptară furioşi către Luizzi.

— Nu-i el, nu-i el! strigară mai multe glasuri. Atunci Luizzi fu luat la rost să spună unde era Fernand. Bietul baron nici n-apucă să deschidă gura că ceata o şi luă la goană pe drumul ce trecea prin faţa hanului,

furioasă şi înjurînd de mama focului. În timp ce surugiul înhăma caii, Luizzi îi spuse acestuia unde se afla Fernand.

— E o ascunzătoare bună, spuse acesta. Dacă ar fi fugit pe drumul ăsta, l-ar fi prins, şi Dumnezeu ştie ce-ar fi păţit!

— Şi cu Jeannette ce s-a întîmplat?

— Întîi, toţi au crezut că a murit. De asta n-au ucis-o! Apoi, domnul Henri a dus-o într-una din odăi şi i-a dat toate îngrijirile necesare.

— Dar cine-i Henri ăsta?

— Băiatul stăpînului de la popasul de poştă, răspunse surugiul, fost militar înainte de venirea Bourbonilor; fostul meu căpitan....

— Şi el o cunoştea pe Jeannette?

— Dacă o cunoştea pe Jeannette? Haida deh! Şi încă cum o mai cunoştea!

Apoi, surugiul pocni din bici, strigînd: „În trăsură! În trăsură!"; şi fiecare, destul de trist şi de tăcut, se grăbi să-şi ocupe locul. Armand se urcă ultimul şi observă că surugiul schiţă un gest de mirare, cînd îşi văzu ajutorul aşezîndu-se pe capra trăsurii. Surugiul luă apoi din mîna acestuia o cutie îmbrăcată în piele; ajutorul de surugiu murmură printre dinţi:

— Iată unul din...

Dar pocnetele biciului îl împiedicară să mai audă restul. În ritmul în care porniră, îi ajunseră curînd din urmă pe ţăranii plecaţi să-l prindă pe Fernand; oprind trăsura, vrură să se urce cu forţa în ea, ca să-l prindă mai repede pe fugar, pe care-l credeau cu mult înaintea lor. Dar surugiul îi refuză în mod categoric şi, dînd bice cailor, lăsă în urmă gloata furioasă. Pînă atunci, nici unul dintre călătorii aflaţi în diligenţă nu cutezaseră să rupă tăcerea. Cînd socotiră însă că lăsaseră cu mult în urmă ceata de ţărani, se întrebară ce se întîmplase cu Fernand. Luizzi le spuse. Cum în acel moment treceau printr-un loc pustiu, diligenţa se opri brusc şi ajutorul de surugiu dîndu-se jos, strigă cît putu de tare:

— Dă-te jos, ticălosule! Dă-te, imediat, jos!

Baronul scoase capul pe geam şi, sub bluza ajutorului de surugiu, îl recunoscu pe fostul căpitan Henri. Fernand coborî şi se apropie de adversarul său.

— Ce vrei de la mine? zise el.

— Viaţa ta! Viaţa ta! strigă Henri, şi asta imediat, chiar aici?

— Mă voi bate cu tine la următoarea staţie de poştă!

— Aha! Refuzi, laşule! şi rostind aceste vorbe făcu un gest de ameninţare, care-l lăsă pe Ferdinand indiferent. Dar, cît ai clipi, îl înşfăcă pe Henri de mînă şi, silindu-l să-l urmeze, se apropie de diligenţă şi trecîndu-şi mîna liberă pe sub butucul uneia dintre roţi, tînărul ridică enorma maşinărie, de un deget de la pămînt. Apoi, dîndu-i drumul lui Henri, îi spuse surîzînd:

— Vezi? În jocul ăsta ai fi repede învins! Ţi-am spus că la următoarea staţie de poştă îţi voi sta la dispoziţie. Cum, fără îndoială, că va fi o luptă pe viaţă şi pe moarte, cred că-mi îngădui să dau unele dispoziţii, înainte de a ajunge acolo.

Apoi, fără să mai asculte ce-i spunea adversarul său, Fernand i se adresă lui Luizzi, pe un ton blînd şi politicos, spunîndu-i:

— Aţi fi bun să-mi fiţi martor? Aş dori să vă vorbesc cîteva clipe... Dacă doriţi să luaţi loc lîngă mine, m-aţi obliga enorm.

Aranjamentul fu acceptat pe loc şi cum surugiul se retrăsese pe imperială, Armand se pomeni singur cu Fernand şi cu indianul care venea de la Berlin. Henri se urcase pe spinarea unuia din cai şi-i mîna cu o furie nestăpînită; trăsura greoaie gonea ca cea mai uşoară caleaşcă.

— Înainte de a vă mărturisi ceea ce s-a întîmplat, spuse Fernand, îngăduiţi-mi să vă cer unele mici servicii, nădăjduind că le veţi îndeplini. Am scris mai multe scrisori, pe care am să vă rog să le duceţi la Paris...

Luizzi făcu un semn că e de acord, aşa că Fernand continuă:

— Am să vă rog să cereţi să mi se descarce bagajele, cît timp voi mai scrie eu unele lucruri; am să vă rog apoi ca atunci cînd vom sosi la staţia de poştă, să cereţi să mi se pregătească nişte cai. După duel, vreau să schimb drumul şi să renunţ la cel spre Paris, unde nu mă voi mai duce.

Baronul se miră, auzind această hotărîre, dar îl miră mai ales liniştita prevedere a tînărului.

— Sînteţi, desigur, mirat, spuse Fernand, fiindcă vorbesc cu atîta siguranţă despre un duel al cărui sfîrşit vi se pare îndoielnic în ce mă priveşte; dar uitaţi-vă la acest om, adăugă el, arătîndu-i-l pe Henri cu degetul; acest om este mort încă de pe acum, şi încă în mod atît de infailibil, ca şi cum ar fi şi fost îngropat.

— El? se miră Luizzi.

— Da, răspunse Fernand; el ia drept curaj flacăra mîniei. Vă spun că-l voi ucide pe acest om! Cînd l-am privit mai adineauri, i-am citit moartea în ochi. Uitaţi-vă cum goneşte! Omul ăsta e mult prea grăbit să se bată; îi e frică. Dar să nu mai vorbim despre asta, din moment ce el ţine atît de mult să moară! Acum, adăugă el cu un accent aproape ironic, vreau să mă justific în ochii dumneavoastră, vorbind despre ceea ce aproape toată lumea socoate o crimă. Singure împrejurările mi-au sugerat ideea şi tot ele sînt cele care imprimă faptei mele un înfricoşător caracter de profanare. În fond, mă socot mai puţin vinovat de acea jumătate de oră de plăcere, decît acest om care vrea să-mi ia viaţa şi care de şase luni încoace merge cu perseverenţă pe drumul seducţiei. Din puţinele discuţii pe care le-aţi avut cu mine, v-aţi putut da seama de gîndurile care mă tulbură şi bănuiesc că aţi fost mai puţin surprins decît ceilalţi de exclamaţia mea, cît şi de dorinţa puternică de a vizita acea odaie. Abia păşisem acolo şi m-am şi trezit, eu, care mă hrănesc doar cu iluzii, adus pe neaşteptate, la realitate. M-am uitat la Jeannette; mă privea cu atenţie iar sufletul ei era, după cum mi-am putut da seama, destul de departe de respectul pe care-l merita acel loc.

Luizzi îl ascultă pe Fernand, care-şi atribui sieşi onoarea faptei urîte pe care o săvîrşise, cînd el ştia prea bine că, în realitate, nu fusese decît

jucăria unui capriciu al diavolului. Musca rîdea şi acum pe nasul lui Fernand. Totuşi, acesta îşi duse mîna la frunte într-un fel nespus de dramatic, apoi, vorbind cu glas profund, continuă:

— Jeannette nu-i o fiinţă de rînd; aşa că nu mai ştiu nici eu cărui glas din fiinţa mea i-am dat ascultare. Cînd i-au găsit galbenii pe care i-i dădusem, ştiam că nu-mi cedase pentru bani. Ardea în ea aceeaşi dorinţă ca şi în mine.

Musca hohotea de rîs.

— Ştiam asta, spuse Fernand cu violenţă. O voi revedea, pentru că fata asta îmi aparţine. Am plătit-o pentru tihna vieţii mele, acum vreau s-o plătesc cu viaţa unui om. Nefericita! strigă Fernand, zîmbind cu tristeţe. Ştiţi că vorbele pe care-le-a spus cînd s-a prăbuşit, eu i le-am săcut în suflet; eu sînt cel care, în loc de rămas bun — cînd şi unui tigru i-ar fi fost milă de lacrimile ei — i-am strigat, părăsind-o:

— Eşti o damnată!

Luizzi tresări. Îl privi pe Fernand cu atenţie, ca să fie sigur că diavolul nu luase înfăţişarea acestuia. Musca rîdea, pişcîndu-l cu înverşunare. Lui Luizzi i se păru că Fernand jucă o comedie, că din dorinţa nestăpînită a unui tînăr făcea un episod romantic al unui poem diabolic.

Vrînd să fie sigur, reluă pe un ton plin de convingere:

— Vai, dar e înfricoşător!

— Ce vreţi? reluă Fernand, fără să se emoţioneze; ideea de a lupta cu Dumnezeu, orgoliul de a-l insulta în sanctuarul său şi de a pîngări în faţa sa, fără ca el să poată interveni, aceea fiinţă frumoasă şi dulce creată de el, toate astea m-au ars ca flăcările iadului, încît m-au făcut să cred că diavolul lui Milton nu fusese chiar o simplă scorneală.

Auzind aceste vorbe, Luizzi se tulbură fără voia lui; apoi se uită lung la indianul din Berlin care, scuturîndu-şi liniştit scrumul ţigării, spuse:

— Micuţa era destul de ispititoare, chiar dacă nu-şi vîra dracul coada!

— Am sosit! strigă Henri şi sărind de pe cal aruncă hăţurile unui rîndaş; apoi îl chemă pe surugiu şi-şi ceru îndărăt pistoalele.

Care dintre noi n-a fost martor la un duel? Cine n-a simţit acea spaimă pe care ţi-o inspiră certitudinea că unul dintre adversari va pieri? Luizzi nu-l cunoştea decît prea puţin pe Fernand; şi totuşi îi îndeplini toate dorinţele, ca şi cum ar fi fost cel mai bun prieten al său. Peste puţin, tînărul îi înmînă baronului toate scrisorile. După ce fură înhămaţi nişte cai la o trăsură, Armand se îndreptă spre Henri. Acesta se aşezase pe un pietroi şi-şi ţinea capul în mîini. Luizzi îl privi şi se simţi cuprins de spaimă, amintindu-şi de atitudinea cu totul diferită a lui Fernand. Chemîndu-l pe surugiu, încercă să aplaneze conflictul.

— Crezi că merită, spuse el, să-i lăsăm pe aceşti doi tineri să se ucidă pentru o fată de la han?

— Fată de la han... zise surugiul. Da, asta e acum, deşi, ca să vorbim deschis, tînăra e făcută ca să fie slujită, nu să-i slujească ea pe alţii... Dar, asta-i altă poveste.

— Vorbeşte, strigă baronul, vorbeşte!

— Ar fi prea mult de povestit şi timpul nu ne-o îngăduie. Tot ceea ce vă pot spune e că fostul meu căpitan a avut anumite gînduri în legătură cu ea şi că tînărul dumitale nu va izbuti să i-o fure.

— De ce?

— Fiindcă un glonte îi va sfărîma ţeasta!

— Bagă de seamă, răspunse Luizzi, dacă mă tem pentru cineva, ei bine, află că nu pentru Fernand mă tem.

— Ăla! zise surugiul, cu un surîs dispreţuitor, un începător, care nici armata n-a făcut-o, să se bată cu un vechi soldat, cu un oştean care a luptat la Moscova şi la Waterloo! Căci, cu toate că domnul Henri n-are decît douăzeci şi cinci de ani, e deosebit de dibaci. Eu am curajul să ţin în dinţi un pahar cu şampanie, fiindcă ştiu sigur că domnul Henri îl va nimeri de la o distanţă de treizeci de paşi. Şi mucosul ăla să-l omoare pe Henri;...

— Deci, pistoalele sînt bune, zise Fernand, care între timp se apropie de cei doi interlocutori.

Şi luîndu-le din mîna surugiului, le jucă în palmă, apoi i le înapoie acestuia.

— Domnule, îi spuse el lui Luizzi, perfecţiunea acestor arme mă mîhneşte, pentru că mă obligă să fiu fără milă. Nu doresc cîtuşi de puţin să mă las ucis de turbatul ăla! Aşa că începeţi pregătirile!

Henri, văzîndu-l pe Fernand sosind, făcu un semn şi martorii îl urmară. Luizzi îşi dădu seama că între cei doi tineri nu exista nici o posibilitate de împăcare. Se hotărî, deci, ca adversarii să se îndepărteze cam la treizeci de paşi unul de celălalt, dar că, la semnal, după zece paşi, puteau începe să tragă. Pistoalele, încărcate cu grijă şi ascunse sub o batistă, fură înmînate de Luizzi celor doi combatanţi, care-şi ocupară locurile. O bătaie din palme şi cei doi tineri, aflaţi pînă atunci spate în spate, începură a se îndepărta unul de celălalt. Dar Fernand n-apucă să facă nici trei paşi, că se şi auzi pocnetul pistolului lui Henri. Glonţul acestuia îi străpunsese lui Fernand mîna dreaptă. Calm, acesta apucă pistolul cu stînga.

— Grăbeşte-te, strigă Henri, o luăm de la capăt!

— Nu cred, zise încet Fernand.

Şi întorcîndu-se brusc, trase. Henri căzu lovit drept în inimă. După un ceas, Fernand se afla în trăsura lui, iar diavolul îşi reluă locul alături de baron, care-l chemase lîngă sine.

— Vrei să-mi spui şi mie de ce i-ai insuflat tînărului Fernand acea dorinţă mîrşavă?

— Asta-i taina mea; dealtfel, n-am ce-ţi povesti pentru că totul s-a petrecut sub ochii tăi.

— Da, dar eroii acestei întîmplări au nişte antecedente pe care aş dori să le cunosc şi eu.

— Mai nimic: o fată de la un han, orfană şi foarte tînără; cu mintea tulburată de literatură proastă, asta-i tot.

— De ce i-ai ales tocmai pe ei pentru această aventură detestabilă?

— Pentru că am avut nevoie de două ființe minunat de frumoase, care să devină nemaipomenit de ticăloase.

— Deci, ceea ce-au făcut, nu-i decît începutul unei vieți pline de fapte urîte?

— Sau de gînduri urîte, ceea ce e cu mult mai periculos pentru morala voastră, a oamenilor, și care-mi slujește cu mult mai bine interesele. Aș dărui crimele unui secol întreg, pentru un singur gînd urît; am condamnat deci două ființe cu o fire puternică și activă să ducă o viață deosebită, o viață în veșnic război cu religia, cu căsătoria și cu respectul față de inegalitățile sociale. Una dintre aceste ființe este o femeie pătimașă, plină de voință și de ambiție, în ciuda obscurității originei sale. Încă de pe acum regretă mai mult ceea ce-a pierdut, decît ceea ce-a făcut. Dacă ar mai fi răbdat încă opt zile, această ființă plină de flacără și de neprevăzut, s-ar fi măritat cu Henri, din care poate că ar fi făcut un om distins, plin de considerație, ilustru. Acum, acest lucru nu mai e posibil. Căci Jeannette nu e una dintre acele fete care să aibă remușcări. Aflată într-o situație critică, ea va încerca să se impună lumii, tocmai prin această situație.

— Și sigur că pentru asta îl va îndemna pe Fernand să săvîrșească grave greșeli, poate chiar crime...

— Da, conform moralei voastre, voi le veți numi crime.

— Îmi spui și mie despre ce e vorba?

— Nu vei avea nevoie de mine.

— Atunci, cum voi afla?

— Vei citi într-o zi lucrările lui Fernand și poate că-ți vei da seama.

— Cum?

— Am hotărît să devină scriitor.

XII

Începutul explicației

Călătoria continua și, cum era firesc, lumea începu să discute despre cele întîmplate. Fiecare profită de ocazie ca să istorisească unele întîmplări, mai mult sau mai puțin ieșite din comun, în care fuseseră eroi sau martori. E lesne de înțeles că Ganguernet a fost cel mai fecund în istorisirea unor astfel de întîmplări. Printre povestirile cu care își plictisi micul cerc de auditori, se nimeri și una pe care Luizzi o ascultă cu multă curiozitate.

— Asta pe care am să v-o spun eu acum, e o farsă bună, o farsă ravănă, zise Ganguernet; şi cred că n-am rîs niciodată mai mult în ţa mea. Trebuie să fi auzit despre ea, acum vreo trei, patru ani, mai s dumneata, domnule Faynal.

— Hm! Hm! făcu notarul, acum trei sau patru ani să se fi petrecut /a nemaipomenit la Pamiers?

— De ce crezi că la Pamiers nu se poate petrece ceva :maipomenit? zise Ganguernet. Nu, domnule, e vorba despre abatele : Sérac? şi treaba s-a petrecut la Toulouse. Îl cunoşti pe abatele de érac?

— Vrei să spui, domnule de Sérac. Adrien-Anatole-Jules de Sérac, fiul marchizului Sébastien-Louis de Sérac. Dacă nu mă înşel, nu mai cunosc un alt Sérac în viaţă.

— Ei bine, despre el e vorba. Numai că se pare că dumneata l-ai cunoscut ca om de lume, şi nu ca preot, ceea ce e cu totul altceva.

— Ultima oară cînd l-am văzut, zise fostul notar, încruntîndu-şi sprîncenele şi clipind din ochi ca şi cum s-ar fi străduit să-şi aducă aminte de ceva din trecut, ultima oară cînd l-am văzut, era un tînăr frumos, de douăzeci şi cinci de ani — iată, au trecut zece ani de atunci — foarte îndrăgostit şi foarte puţin dispus să intre în tagma preoţilor. Pe legea mea, cred că aş putea preciza şi data, adăugă notarul, ducîndu-şi degetul arătător la frunte; da, l-am văzut, înainte de a semna contractul de căsătorie al domnişoarei de Cremencé, al cărei notar eram, cu marchizul du Val. Şi fiindcă mi-ai adus aminte de acest lucru, ei bine, am asistat la o scenă nemaipomenită, pe care aş vrea s-o povestesc.

— Aşteaptă-ţi rîndul, strigă Ganguernet.

— Mă rog, cum vrei, zise Faynal, retrăgîndu-se în colţul lui. Numai vezi, să nu ne faci să adormim cu povestea dumitale...

Ganguernet începu astfel:

— Să tot fie de atunci vreo trei ani. Mă aflam la Toulouse, de Ziua Domnului, zi în care avea loc o mare procesiune. Împreună cu alţi cîţiva petrecăreţi, ne-am postat — ca s-o vedem trecînd — într-o casă despre care nu vă pot spune nici a cui era, nici pe ce stradă se afla şi nici la ce număr. O casă unde se vindeau lucruri prohibite, dar pe care vama nu obişnuieşte să le înhaţe. La parter, alături de o alee, se afla o cafenea; la primul etaj, un magazin de bretele, de gulere şi cravate, ţinut de două surori, una de douăzeci, cealaltă de douăzeci şi doi de ani; la etajul al doilea, alt magazin de gulere, cravate şi bretele, ţinut de două prietene intime, între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani; la etajul al treilea, tot un magazin de cravate, de bretele şi de gulere, ţinut de două grizete de ale căror vărstă şi înfăţişare nu-mi aduc aminte. Dealtfel, ele nici n-au avut nimic comun cu farsa noastră. V-am pomenit însă de ele, doar ca să vă daţi seama că locuinţa era bine garnisită şi că nu ducea lipsă de marfă. Atît doar că, cu cît te urcai mai sus, cu atît scădea calitatea mărfii. Înţelegeţi, ce vreau să spun... Şi Ganguernet rîse cu

gura pînă la urechi. Femeia aşezată în colţ, îi aruncă o privire care parcă pînă şi prin vălul des care-i ascundea faţa... Fostul notar cont

— Ne strînsem patru sau cinci petrecăreţi, ca să ne distrăm la p sau la al doilea etaj, unde ne aşteptau tot felul de bunătăţi: jamb pateu de ficat, păsări şi perişoare de carne; vin spumos şi vi Roussillon, punci din belşug, mă rog, un chiolhan, pe cinste. Sînt ne doamnă, îi spuse el femeii aflată în colţul trăsurii, sînt necăjit că tre s-o spun de faţă cu dumneavoastră, dar femeia e lacomă din fire. ştiu dacă ducesele şi marchizele înfulecă atît, dar nu cunosc nimic vorace decît o grizetă în faţa unei mese pline; genul ăsta de fem înfulecă aripile de pui, întocmai ca un surugiu şi trage la măsea ca soldăţoi. Dar nu despre asta era vorba. Vreau să vă spun că, la ora nouă dimineaţa, masa era pusă, vinurile se aflau la gheaţă, iar eu şi prietenii mei ne strecurasem în acea casă, trecînd mai întîi pe la cafenea, sub pretextul că ne cumpărăm ţigări, pentru că, chiar atunci cînd te distrezi, trebuie să ştii să păstrezi aparenţele. Cînd procesiunea începu să defileze, cerul se făcu dintr-o dată negru ca cerneala şi, cît ai clipi, o ploaie cu găleata îi împrăştie pe credincioşi. Totul se petrecu atît de repede, ploaia cădea cu atîta furie, încît fiecare se adăposti unde se nimeri. Mai multe persoane, printre care şi un preot, intrară în aleea casei unde ne aflam noi; apoi mai sosiră şi alţii, aşa încît primii sosiţi fură împinşi pînă la picioarele scării. Aplecîndu-mă peste balustradă l-am văzut pe preotul care intrase primul şi imediat mi-a venit ideea unei farse straşnice.

— E musai ca preotul să ia masa cu noi! mi-am zis în sinea mea.

Împărtăşindu-le şi celorlalţi planul meu, am fost aplaudat cu frenezie. Le-am recomandat tuturor o ţinută decentă şi plină de modestie, eu însumi mi-am luat o înfăţişare plină de smerenie, după care am coborît după preot.

— Doamne, am strigat, dar locul ăsta nu-i deloc potrivit pentru dumneavoastră; n-aţi vrea să urcaţi la noi şi să aşteptaţi pînă ce trece furtuna? Ne-aţi face o mare cinste, atît mie cît şi soţiei mele, bucurîndu-ne că v-am putut oferi găzduire.

— Vă mulţumesc pentru bunăvoinţă, a răspuns preotul, dar prefer să stau aici.

Am insistat, spunîndu-i că refuzul lui ne-ar întrista, aşa că bietul om sfîrşi prin a mă urma, doar ca să nu mă necăjesc. O, biet preot! Cît ai fost de nătîng! În clipa în care a intrat în prăvălia domnişoarelor noastre, am întins mîna spre el şi mi-am zis: „O, amice, dacă n-ai să fii un damnat ieşind de aici, sînt gata să-mi vînd eu sufletul în locul tău". După care, luînd-o de mînă pe cea mai coaptă dintre femei, i-am spus:

— Am cinstea să v-o prezint pe doamna Gribou, soţia mea!

Mariette mi-era — ca să zic aşa — nevastă doar cu numele, dar, vă mărturisesc cinstit, nu i-ar mai fi trebuit decît binecuvîntarea preotului, ca să-mi devină soţie adevărată, pentru că în acea vreme trăiam cu ea. Era o fată frumoasă, cu nişte ochi mari, negri şi migdalaţi

cu buzele pline şi roşii ca cireaşa, cu un păr superb, cu o talie de regină şi cu toate celelalte accesorii, şi care avea o înclinare înnăscută către dragoste, plăceri şi chiolhanuri, cum nu vă puteţi închipui; niciodată n-am putut atinge, fie şi cu vârful degetelor, pielea brună şi catifelată a acestei femei, fără să iau foc într-o clipă. La prima privire pe care i-o aruncă abatelui, mi-am dat imediat seama că era mai mult decît dispusă să participe la renghiul pe care vroiam să-l joc acestuia. Abatele era un tînăr frumos, bronzat ca un mulatru, cu o chică deasă de păr şi care, pe o fată ca Mariette, o ispitea să-l mai înveţe şi altceva decît tainele împărtăşaniei. La început, am fost gelos şi vă mărturisesc că aş fi preferat ca altă fată să-şi asume această obligaţie; dar, în sfîrşit, cum ideea pornise de la mine, nu puteam cere nimănui să-şi sacrifice iubita, în locul meu. Mi s-a părut, totuşi, că Mariette acceptase cam prea repede să îndeplinească această treabă. Mă rog, orice-ar fi fost, farsa mi s-a părut prea bună, ca să mă mai opresc asupra unor astfel de amănunte, aşa că am început s-o jucăm. Întîi, abatelui i-a fost cam cald, pentru că purta pe el un pluviar în ale cărui broderii intraseră pe puţin vreo zece livre de aur. Aşa că l-am poftit să şi-l scoată, ca să se răcorească şi sub pretextul că-i ofer un pahar de apă cu puţin vin, i-am dat, de fapt, un pahar de rachiu amestecat cu vin de Roussillon şi de Limoux; cantitatea era suficientă să facă praf un catîr, nu un om. Bietul preot, dădu paharul pe gît dintr-o răsuflare, fără să-şi dea prea bine seama ce băuse. Dar, după un minut, l-am văzut cum se înroşeşte ca focul şi cum i se împleticesc ochii în cap.

— Vă e cumva rău, domnule abate? l-am întrebat pe un ton plin de blîndeţe, dar, totodată, mucalit.

— Da, răspunse el, vinul acela m-a dat peste cap...

— Nici nu-i de mirare, i-am răspuns imediat, probabil postiţi şi vinul băut pe stomacul gol, ţi se urcă totdeauna la cap. Dacă mi-aţi face cinstea să gustaţi ceva, aţi vedea ce repede v-aţi veni în fire.!

Făcu prostia să mă creadă şi catadicsi să ia loc la masa noastră; cum asta aşteptam, l-am aşezat între mine şi Mariette. Masa era foarte îngustă, aşa că în timp ce, dintr-o parte, eu îi umpleam paharul cu ce ştiam eu, din cealaltă, Mariette îi făcea ochi dulci. Există lucruri pe care degeaba vi le-aş povesti, pentru că ele trebuiesc văzute. Ei bine, ar fi trebuit să vedeţi mutra bietului tînăr, aflat între sticla mea şi ochii Mariettei. Nici dracul, căzut într-un aghiazmatar, n-ar fi fost mai încurcat ca el. Vedeam capul cum i se înclină din ce în ce mai mult către vecina lui şi cînd i-am văzut mîna uitată în mîna Mariettei, am socotit că treaba fusese de acum urnită. În loc să ne mai privească, aşa cum făcuse mai înainte, cu nişte ochi speriaţi, acum o privea numai pe Mariette, şi încă în aşa fel, încît aceasta ar fi trebuit să se facă şi mai roşie, dacă, bineînţeles, acest lucru ar mai fi fost cu putinţă. Căci eu cred că fata, în afară de faptul că se vedea cît de colo că-i place abatele, băuse cam mult din paharul lui, dînd pe gît vinişorul acela pe care-l aranjasem destul de bine. Aproape sigur de reuşită, le-am făcut un semn celorlalţi

care, sub diverse motive — unul, ca să se uite pe geam, altul, ca să aducă o sticlă cu vin, alta, ca să caute niște zahăr — se topiră, unul cîte unul; eu am ieșit ultimul, după ce — precauție, desigur, inutilă — am răsucit de două ori cheia în broască. Abatele nu mai era în stare să fugă și apoi, o cunoșteam prea bine pe Mariette, ca să-mi dau seama că atunci cînd va scăpa din mîinile ei, va fi un damnat.

— Cum, strigă Luizzi, te-ai slujit de asemenea mijloace, pentru a săvîrși o crimă atît de abominabilă?

— Să fim serioși, dragă domnule, răspunse Ganguernet, a fost o simplă glumă; doar n-ai să-mi spui mie că crezi în virtutea ipocriților de popi, care au o droaie de nepoate și mai ales de strănepoți pe care îi vîră în corul bisericii! Poate că preotul despre care e vorba era încă destul de tînăr ca să creadă în toate neghiobiile religiei; dar asta n-ar fi durat prea mult, și dacă n-ar fi fost Mariette, s-ar fi ivit cine știe ce evlavioasă bătrînă care l-ar fi trezit din prostie și încă într-un mod mai puțin plăcut. Dealtfel, eu nu-mi ascund opiniile: sînt liberal, îi detest pe iezuiți și nu mă voi căi niciodată că le-am jucat o asemenea farsă celor care vor să impună și la noi zeciuiala și biletele de indulgență.

— Mă rog — zise Luizzi, plin de nerăbdare, fiindcă-și dădea seama că el, mai puțin decît oricare altul, ar fi fost îndreptățit să răspundă așa cum ar fi trebuit la grosoloniile acelui om — cum s-a isprăvit toată povestea?

— Ei, aici e partea cea mai nostimă, răspunse Ganguernet după ce am lăsat să treacă vreo două ceasuri, ca aburii vinului și năuceala amorului să se mai risipească, am coborît în cafenea unde, bînd pe îndelete un păhărel de rachiu și jucînd o partidă de domino, am început să povestesc, cu un aer cît se poate de detașat că, în timp ce coboram de la etajul al doilea, mi s-a părut că aud la Mariette glasul unui necunoscut. Nu sînt gelos, am adăugat cu glasul împietrit dar, privind prin gaura cheii, aș fi pus pariu pe o sută de dubloni spanioli din aurul cel mai curat, că am zărit, pe scaunul din fața ușii, pluviarul unui popă.

— E cu neputință!

— E o farsă.,

— E o minciună!

— E una! E alta! se striga din toate părțile.

— Nu știu, dar pun rămășag pe două căni cu punci că e un preot în odaia Mariettei!

— Aș fi mai mulțumit să le plătesc, nu să pun rămășag pe ele, dacă aș fi sigur că aș pierde! spuse unul.

— Și eu la fel, i-am răspuns, le-aș plăti cu plăcere, dacă aș ști că Mariette nu-mi joacă un asemenea renghi!

— Ba eu aș pune rămășag pe zece punciuri și aș fi gata să dau din buzunar o sută de franci, dacă aș ști că ceea ce spui e adevărat!

— Ei bine, fie, ține rămășagul! i-am răspuns.

În vremea asta, toți cei din cafenea, să tot fi fost vreo treizeci, se adunară în jurul mesei noastre. Rămășagul a fost fixat la cîte două căni cu punci pentru toți cei de față.

— Ei, am spus eu, din moment ce toţi vor bea punci, atunci să fie cu toţii martori la ce vor vedea!

Propunerea li s-a părut justă tuturor, aşa că, ieşind prin spatele cafenelei, ne-am furişat pe vîrfuri, pînă la etajul întîi. Cînd ieşisem din cameră, după ce încuiam uşa, pusesem cheia sub preş. Înghesuindu-se, mi-am zis eu, o vor simţi sub picioare şi se vor sluji de ea. Şi chiar aşa s-a şi întîmplat. După ce unul dintre ei a descuiat uşa primul lucru pe care l-a văzut, intrînd în prima cameră, a fost pălăria abatelui. Ne-am năspustit cu toţii la uşa Mariettei. Dar se pare că fusesem auziţi, căci zăvoarele fuseseră trase, aşa că n-am putut surprinde perechea în *flagrante delicto,* cum se spune în *jus romanum.* Cel care pusese rămăşag cu mine, voia să spargă uşa; văzînd afacerea urnită, m-am reîntors în cafenea. Cei care mai rămăseseră jos, ieşiseră în uşa cafenelei şi discutau cu cei care treceau pe stradă, despre afacerea de la etaj. Cum nu-mi place să mă vîr în încurcătură, am ieşit din cafenea şi m-am dus tocmai la capătul străzii, ca să văd rezultatul micii mele farse. Cei de la primul etaj strigau ca turbaţii, bătînd în uşa Mariettei, iar cei de la parter le răspundeau strigînd: „Aruncaţi-mi-l pe popă!"

— Dar, domnule, asta ar fi însemnat un asasinat! zise Luizzi.

— Fleacuri, răspunse Ganguernet etajul nu era înalt şi apoi, popii sînt întocmai ca pisicile: cad întotdeauna în picioare. Cel în cauză a fost şi mai dihai, fiindcă n-a sărit pe fereastra ce dădea în stradă, ci pe cea care dădea în grădină. Şi a sărit atît de bine încît, după o jumătate de oră, cînd în stradă se adunaseră aproape cinci mii de oameni care urlau şi strigau ca turbaţii, şi cînd sosind poliţia, a deschis cu forţa uşa Mariettei, pasărea zburase din colivie. Dar îşi lăsase penele, şi dacă nu se ştia cine era persoana, cel puţin se vedea ce profesie are.

— Deci, nu l-au găsit pe abatele de Sérac, spuse Luizzi. Atunci, cum s-a ştiut că era el?

— Ei, drăcie, făcu Ganguernet, s-a ştiut, fiindcă l-am recunosut după două zile în biserica Saint-Sernin; se vărîse într-un colţ, unde se ruga, plîngînd ca un nebun. Dealtfel, m-a recunoscut şi el, căci s-a ridicat şi nu ştiu dacă nu şi-ar fi luat revanşa, în cazul în care ne-am fi aflat într-un loc pustiu.

— Poate că ar fi avut dreptate s-o facă, zise Luizzi.

— Tot ce se poate, răspunse Ganguernet; dar vă garantez că i-aş fi vîrît minţile în cap, după ce şi le-a pierdut, aşa cum şi le-a pierdut. Şi apoi, n-a păţit nimic rău, fiindcă toată povestea asta nu l-a împiedicat să ajungă mare vicar, pentru că familia sa a înăbuşit scandalul, dar mai ales pentru că iezuiţii n-au vrut să pedepsească un preot. Nici măcar nu l-au obligat să se retragă o lună sau două: asta ar fi însemnat recunoaşterea vinovăţiei şi expunerea sa dispreţului public.

— Credeţi? zise Luizzi.

— Mă rog, răspunse Ganguernet, fără să dea atenţie intervenţiei lui Luizzi, a izbutit să afle ceea ce poate că încă nu ştiuse pînă atunci, şi să aibă ca amantă pe cea mai frumoasă fată din Toulouse.

— Cum! strigă Luizzi, abatele de Sérac a revăzut-o pe acea Mariette?

— Şi încă atît de des, că într-o seară m-am văzut obligat să-l dau afară, cu picioare în fund, din odaia ei.

— Da, adăugă femeia voalată, l-ai dat atît de bine afară, încît ţi-a făcut vînt din capul scării, în ziua în care ai încercat să mai intri în odaia Mariettei.

Ganguernet şi Luizzi tresăriră, auzind acea voce care li se păru cunoscută şi amîndoi se întoarseră spre femeia voalată care se ascunsese în colţul trăsurii; cînd notarul Faynal, căruia povestea lui Ganguernet îi stîrnise dorinţa de a o istorisi pe a sa, le zise pe un ton doctoral:

— Da, istoria e nostimă. Dar pun pariu că nu cunoaşteţi motivul pentru care domnul de Sérac s-a făcut preot.

— Îl ştiţi cumva? strigă Luizzi, care credea că vede limpezindu-se astfel misterul de care era înconjurată povestea nefericitei Lucy.

— Hm! făcu notarul, dacă îl ştiu? Mai mult decît atît, căci vă pot spune ce s-a întîmplat chiar în ziua căsătoriei domnişoarei Lucy de Cremancé cu marchizul du Val.

XIII

Cosi fan tutte

— Să auzim, spuse Armand.

Şi fostul notar începu astfel:

— După cum ştiţi, acea căsătorie a avut loc în timpul „Celor o sută de zile". Contele de Cremancé, tatăl domnişoarei Lucy, făcuse şi el ca atîţia alţi nobili — îmi pare rău că trebuie s-o spun în faţa domnului baron — adică se devotase cu trup şi suflet acelui pungaş de *Bu-o-na-par-té*. (Scriem acest nume aşa cum vedeţi, ca să arătăm cum îl pronunţa, notarul Faynal). Or, cînd s-a reîntors din armată, în 1814, după căderea acelui tîlhar de *Bu-on-a-par-té*, descoperi că nevastă-sa — pe care o lăsase la Toulouse ca să facă onorurile casei, în vreme ce el se războia cu sîrg — avea obiceiul să-l primească zilnic pe marchizul du Val. Generalul de Cremancé, fiindcă devenise general în slujba acelui infam *Bu-on-a-par-té*, o întrebă pe nevastă-sa de ce venea marchizul atît de des la ea. Doamna de Cremancé, o creolă care nu se temea nici de Dumnezeu, nici de dracu, atunci cînd o apuca fantezia să facă cine ştie ce trăznaie, dar care avea o spaimă cumplită de bărbatul

ei, fiindcă i-ar fi rupt mîinile şi picioarele, dacă s-ar fi îndoit, fie şi o singură clipă, de ea, doamna de Cremancé, deci, îi răspunse generalului, că marchizul du Val venea în casa ei ca să-i facă curte domnişoarei Lucy.

— Din moment ce a venit în acest scop din două în două zile, răspunsese generalul, apoi a venit mult prea des ca să n-o ia de nevastă!

În primul moment, aceste vorbe nu avură un prea mare efect asupra doamnei de Cremancé, pentru că-şi închipuia că, cu puţină dezmierdare şi puţină linguşire, îl va face pe bărbatul ei să revină asupra acestei hotărîri. Dar soţul era încăpăţînat ca un măgar sur şi rău ca un măgar roşcat. Odată ce spusese: „Marchizul du Val se va însura cu fiica mea!", apoi marchizul trebuia musai să se însoare cu ea. Doamna de Cremancé nu consimţi decît de formă, pentru că era încă foarte îndrăgostită de marchiz; dar acesta consimţi imediat, avînd în vedere că nu mai era cîtuşi de puţin îndrăgostit de doamna de Cremencé. Totuşi, îşi jucă destul de bine rolul, pentru a o face pa mamă să creadă că nu se însura cu fata ei decît pentru a-i salva onoarea. Atîta vreme cît contesa credea acest lucru, ea lăsă lucrurile în voia lor; ba chiar dădu o mînă de ajutor, fiindcă-l puse pe goană pe domnul de Sérac, căruia îi făgăduise mîna fiicei sale, în lipsa generalului şi, cu toată disperarea tinerei Lucy, o sili să accepte o căsătorie pe care biata fată o detesta, fără ca, totuşi, să prevadă cît va fi de nefericită. Aşa că lucrurile merseră înainte şi iată că se ajunsese în ziua iscălirii contractului. Se pare că, abia în ziua aceea, doamna de Cremancé descoperi că ceea ce ea socotea un sacrificiu din partea marchizului, era de fapt o adevărată fericire pentru el; i se păru că-l aude vorbindu-i domnişoarei Lucy pe un ton în care se vădea mult mai multă dragoste, decît îi inspirase ea vreodată iubitului ei. Şi totuşi nu putea face nimic, pentru a împiedica acea căsătorie: părinţii şi martorii celor două familii fuseseră invitaţi, contractele se aflau alături, pe masă, iar seara urmau să fie citite în prezenţa ambelor familii. Chiar dacă ar fi să trăiesc o sută de ani şi tot îmi voi aminti de acea zi, de parcă totul s-ar fi petrecut ieri. Ne aflam în salonul cel mare al domnului de Cremancé. Toată familia se strînsese roată în jurul generalului, aşezat pe un şezlong, fiindcă fusese apucat de un violent atac de gută şi-i trebuise mult curaj ca să se dea jos din pat, pentru a veni să asiste la citirea contractului. Confratele meu Barnet făcu acest lucru, care nu era decît de formă şi, de îndată ce isprăvi, proaspeţii căsătoriţi semnară, apoi urmară generalul, soţia sa şi după ei, părinţii marchizului. Imediat după ce iscăli, generalul se scuză că nu se simţea bine; patru servitori îl duseră de la parter la etaj, unde se afla camera sa. La puţină vreme după asta, părinţii se retraseră, iar noi, — doamna de Cremancé, fiica sa, marchizul, Barnet şi cu mine — rămaserăm singuri în salon. Toată seara, doamna de Cremancé nu scoase un singur cuvînt; dar observasem

că are privirea rătăcită, ca a unei nebune. Cînd semnase, era atît de tulburată, încît nu vedea nici locul unde trebuia să se iscălească; de două ori scăpase pana din mînă, înainte de a-şi pune parafa pe hîrtie. Şi iată acum cum eram aşezaţi; eu şedeam în faţa mesei, orînduind contractele. Marchizul se afla cu Lucy în ambrazura unei ferestre, părînd să se scuze că a devenit bărbatul ei, în vreme ce biata fată nu se putea abţine să nu plîngă; în celălalt colţ al salonului, Barnet îi explica doamnei de Cremancé avantajele enorme pe care acel contract i le asigura fiicei sale, în vreme ce ea, în loc să-l asculte, se uita ţintă la fiica sa şi la ginerele său. În timp ce-i analizam expresia sinistră de pe chip, am văzut-o părăsindu-l brusc pe Barnet, năpustindu-se către marchiz şi smulgîndu-i mîna fiicei sale din mîna lui, îi spuse:

— Minţi, domnule, minţi, n-o iubeşti pe fata asta, nu poţi s-o iubeşti, sau eşti un ticălos!

— Ba o iubesc! strigă cu putere marchizul.

— Ei bine, dacă o iubeşti, n-ai să te cununi cu ea!

— Vă jur că am să mă cunun!

— N-ai să te cununi, strigă doamna de Cremancé, ajunsă într-un asemenea hal de disperare, că friza nebunia, n-ai să te cununi cu ea! Copila mea, reluă ea, adresîndu-se fetei care tremura, uită-te bine la omul ăsta! A fost amantul meu; acest om a fost iubitul mamei tale; acum mai vrei să-l iei de bărbat?

Totul n-a durat decît o clipă, Barnet şi cu mine ne priveam speriaţi de ceea ce auzisem, cînd iată că o văzurăm pe nefericita Lucy căzînd în genunchi, la picioarele mamei sale şi strigînd:

— Doamnă, doamnă, nu spuneţi asta! Altcineva în afară de mine ar putea să vă audă şi să vă creadă! S-ar putea să te audă tata!

— Ei bine, n-are decît să mă audă, răspunse doamna de Cremancé, şi să vină să mă ucidă. Căci dacă acest om e atît de ticălos, încît se poate căsători cu tine, iar tu, fata mea, tot atît de ticăloasă, încît să consimţi la această căsătorie, ei bine, cel puţin taică-tău nu va îngădui acest abominabil incest!

Ai fi zis că sîngele ei de creolă i se urcase la cap, părea năucă de durere şi de mînie. Apoi se întoarse spre marchiz şi-i spuse cu glas plin de mînie:

— Deci, o iubeşti, ticălosule şi ingratule! O iubeşti! Ei bine, află că ea nu te iubeşte cîtuşi de puţin! Iubeşte pe altul, căruia i se va dărui, aşa cum m-am dăruit eu ţie! Iubeşte pe un altul, care — nădăjduiesc — te va dezonora, aşa cum mi-am dezonorat eu bărbatul! Află că îl iubeşte pe de Sérac, aşa că bagă de seamă!

Şi continuă astfel să-l copleşească cu reproşuri furioase pe bietul marchiz, în vreme ce acesta se străduia zadarnic s-o calmeze şi în vreme ce Lucy, îngenuncheată, hohotea de plîns şi gemea de durere. Barnet

şi cu mine ne retrăsesem în celălalt capăt al salonului, pentru a fi cît mai puţini martori la această deplorabilă scenă. Chiar ne şi hotărîsem să plecăm, pentru a preîntîmpina primejdia de a vedea nişte oameni atît de puternici, roşind în faţa noastră, cînd doamna de Cremancé care, precis că înnebunise, îl apucă pe marchiz de braţ şi tîrîndu-l cu forţa, îi striga:

— Vino! Hai vino! Vreau ca bărbatul meu să ne vadă împreună! Vreau să-i spun adevărul, de faţă cu tine!

Chiar în acel moment, uşa salonului se deschise şi generalul apăru. Nu ştiu dacă cineva dintre dumneavoastră l-a cunoscut; dar era cu neputinţă să-i susţii, fără să-ţi pleci ochii, acea privire ternă şi rece, cu care te pironea cînd îţi vorbea. Înfăşurat într-un halat de casă, de culoare roşie, cu părul alb ca zăpada şi cu mustăţile lui albe şi lungi, părea o apariţie din altă lume: parcă era fantoma morţii. Oprit în prag, zise cu voce coborîtă, dar al cărei timbru nu-l voi uita niciodată:

— Ce se petrece aici? întrebă cu sabia în mînă.

Fiica sa alergă înaintea lui, strigînd:

— Îndurare, milă, tată!

Generalul se aplecă spre ea şi, cu o voce din care nu vă pot face să înţelegeţi rugămintea plină de blîndeţe şi expresia plină de cruzime, îi răspunse sărmanei Lucy:

— Îndurare pentru tine, nu-i aşa Lucy? Milă pentru tine, nu-i aşa, fiica mea? pentru că iubeşti pe un altul şi pentru că ţi-e teamă ca maică-ta să nu fie supărată. Dar eu ştiu că această dragoste e nevinovată şi te iert; căci dacă ar fi fost vinovată, dacă această dragoste ar fi lăsat să planeze cea mai uşoară bănuială asupra cinstei unei femei care poartă numele meu, aş fi ucis-o pe acea femeie, aş fi ucis-o chiar în clipa asta!

Rostind aceste cuvinte, generalul făcu doi, trei paşi către nevastă-sa. Lucy se aruncă înaintea lui, strigînd:

— Tată! Tată! Tată! Fie-ţi milă!

Ridicînd-o de jos şi strîngînd-o în braţele sale, generalul îi răspunse cu voce blîndă, dar dezolată:

— Da, fata mea, te-aş fi ucis, dacă ai fi necinstit numele de Cremancé, dar cum nu văd că acest nume ar fi fost dezonorat...

— Mă voi mărita cu marchizul du Val, răspunse Lucy, căzînd în genunchi în faţa tatălui ei.

— Îţi mulţumesc, fiica mea, zise generalul, lăsînd să-i cadă sabia; apoi, întorcîndu-se către noi, adăugă cu voce calmă:

— Pe mîine, domnilor; vă invit la nuntă!

Ne aflam doar la cîţiva paşi de uşa salonului, cînd generalul, apucat de o groaznică durere de piept, fu obligat să se culce în grabă pe o saltea, de unde fu dus în camera lui.

— Şi căsătoria a avut loc a doua zi? zise Luizzi.

— Căsătoria a avut loc a doua zi, răspunse fostul notar. După două zile, generalul de Cremancé muri, soţia sa părăsi oraşul Toulouse iar tînărul de Sérac intră într-un seminar, ca să se facă preot.

XIV

Urmare

Luizzi ascultase cu un viu interes acea istorie lamentabilă. Diligenţa se opri la picioarele unei coline foarte înaltă şi foarte povîrnită. Toţi călătorii trebuiră să coboare. Armand mergea alături de Faynal, frămîntat de gîndurile sumbre pe care i le răscolise acea povestire, cînd Ganguernet — care voia s-o ia înainte ca să bea cîteva păhărele de rom la crîşma care se zărea în vîrful colinei — îi spuse, în trecere:

— S-ar părea că povestea notarului te-a impresionat foarte mult, domnule baron.

— Într-adevăr, adăugă Faynal, pare să vă preocupe foarte mult.

— Pentru că mi-a dezvăluit începutul unei nefericiri şi al unei rătăciri pe care nu mi le puteam explica.

— Dar pe care pot să vi le explic eu imediat, zise femeia tăcută şi voalată din diligenţă.

— Dumneata?

— Eu! Nu mă recunoaşteţi, domnule baron? Şi femeia îşi ridică vălul.

Luizzi îşi aminti că o văzuse undeva; dar n-ar fi putut spune nici cînd, nici unde. Atunci femeia spuse încet:

— Eu sînt camerista care v-a introdus într-o noapte la marchizul du Val.

— Mariette! strigă Luizzi.

— Da, Mariette, răspunse ea; într-adevăr, ăsta mi-e numele; l-am purtat ca femeie de încredere a marchizei, ca şi atunci cînd l-am ajutat pe abatele de Sérac să fugă pe geam, din odaia mea!

— Cum! Dumneata ai fost? Luizzi trecea din surpriză în surpriză.

— Da, eu am fost.. îndrăgostită nebuneşte de acel preot, n-am găsit alt mod de a mi-l apropia şi a-l aduce la mine, decît înspăimîntîndu-l cu greşeala pe care o săvîrşise. Apoi, după ce i-am înfrînt mustrările de conştiinţă, l-am obişnuit încet, încet cu desfrîul, pînă în ziua în care a devenit mai desfrînat ca mine, silindu-mă, cu bani şi cu ameninţări, să-i îndeplinesc planurile.

— Împotriva cui?

— Ascultaţi, spuse Mariette. Timp de şapte ani, de cînd se măritase domnişoara Lucy, timp de şapte ani de cînd era preot, de Sérac o iubea tot timpul, dar nu cu o dragoste în care disperarea să fie atît de mare încît să se apropie de nevinovăţie. După ce abatele de Sérac a devenit amantul unei femei uşoare, după ce s-a stins în el orice sentiment nobil, cufundîndu-se în tot felul de orgii, pe care şi eu le respingeam, ei bine, abatele şi-a dat seama că încă o mai iubea pe marchiza du Val, dar o

iubea cu o dragoste urîtă, mai mult josnică decît criminală. Vai, nu prevăzusem pînă unde putea merge spiritul înflăcărat şi firea încăpăţînată a acestui om, odată ce alunecase în prăpastie. Eu sînt prima vinovată pentru desfrînarea la care l-am împins. Se purta îngrozitor cu mine, mă ucidea cu crizele lui de gelozie, deşi nu mă iubea. La şase luni după întîmplarea pe care v-a povestit-o Ganguernet, i-a venit ideea să devină amantul marchizei du Val. Ca să-şi ajungă scopul, m-a silit să intru cameristă la ea. După ce-i devenisem amantă, m-a obligat să-mi părăsesc locuinţa şi m-a instalat într-o căsuţă, dincolo de rîu, unde venea în fiece seară, deghizat fie în burghez, fie în militar, niciodată cu aceeaşi haină sau cu aceeaşi uniformă, aşa încît nimeni să nu poată bănui că, de fapt, era vorba de unul şi acelaşi om care venea în fiece seară la mine. Mă ţinea, pur şi simplu, încuiată. Cred că ar fi putut să mă şi ucidă, căci nimeni nu l-ar fi întrebat nimic. Dealtfel, mă înspăimînta cumplit şi, drept să vă spun, nu ştiu dacă l-aş fi putut refuza, în cazul în care mi-ar fi cerut să săvîrşesc o crimă sau să mă omor. Am fost obligată să-i accept planul şi să intru în slujba marchizei. Încă de la început, am observat că nu era fericită; îşi petrecea vremea mai mult rugîndu-se, pentru că biata femeie nu avusese nici măcar dulcea şi sacra bucurie de a avea copii.

Luizii o asculta pe Mariette cu mirare şi interes; ea observă acest lucru, aşa încît continuă:

— Poate că limbajul meu vă miră, domnule, dar, timp de trei ani cît am trăit alături de marchiza du Val, am învăţat multe lucruri şi am descoperit sentimente despre care habar n-avusesem mai înainte. Cum vă spuneam, marchiza era nefericită; n-avea copii, fiindcă se despărţise de bărbatul ei încă din primele zile ale măritişului, iar acesta nu i-a mai călcat niciodată pragul odăii în care dormea, atunci cînd dormea. Da, domnule baron, am învăţat multe lucruri, dar ceea ce m-a uimit cel mai mult a fost să descopăr cum spiritul şi comportarea îşi pot păstra graţia şi eleganţa, chiar atunci cînd sufletul şi inima sînt total dominate de desfrîu. Am citit uneori scrisorile pe care abatele de Sérac mă silea să i le duc doamnei du Val şi mărturisesc că n-am văzut niciodată o dragoste mai curată şi mai plină de respect, exprimată cu mai multă gingăşie şi farmec. Îi duceam disperată acele scrisori marchizei. După ce multă vreme a refuzat să-l primească, nefericita a sfîrşit prin a se lăsa convinsă de mine, de mine care o minţeam, fiindcă mi-era frică de abate, de mine care regretam reuşita vorbelor mele, chiar în clipa în care le rosteam. Au trecut trei luni, pînă ce marchiza a acceptat să citească scrisorile abatelui. Au trecut apoi alte trei luni, pînă ce marchiza a acceptat ca abatele să pună piciorul în casa ei; am împins-o, fără voia mea, către o faptă urîtă; nu mă gîndeam că se va dărui unui preot, ci că urma să devină prada unui ticălos desfrînat şi fără inimă. Mai aveam totuşi o nădejde: şi nădejdea mea era însăşi marchiza. Îmi închipuiam că în ziua în care acel ticălos avea să-i spună răspicat ce dorea, ea avea să-l dea afară. dar, din păcate, nu mă gîndisem la mijloacele de care

avea să se servească acel popă ticălos ca să-şi bată joc de virtutea unei femei atît de pură şi atît de tare, totodată. Şi apoi, uitasem, domnule baron, uitasem că tocmai eu fusesem aceea care-i dădusem primele lecţii...

— Cum, strigă Luizzi, a avut-o...

— Da, domnule, răspunse Mariette, a avut-o, turnîndu-i în puţinul vin pe care-l bea şi ea, din cînd în cînd, cîteva picături din nu ştiu ce licoare; a avut-o, ameţită şi năucită, aşa cum am făcut şi eu cu el; i-a călcat în picioare virtutea ei de femeie, aşa după cum şi eu i-am călcat în picioare virtutea lui de preot. A avut-o neprihănită, căci marchizul nu se atinsese de ea, după cum şi eu îl avusesem pe el neprihănit. E cumplit, nu-i aşa, domnule?

Mariette se opri; Luizzi îşi trecu mîna peste ochi, ca şi cum ar fi avut o revelaţie.

— Numai că, adăugă Mariette, coborîndu-şi glasul şi apropiindu-se de Luizzi, începînd de atunci, acea femeie nobilă, elegantă, tînără, înconjurată de lumea cea mai aleasă, a încercat să-şi uite greşeala făptuită, dedîndu-se viciului care o făcuse să cadă: băutura. De îndată ce rămînea singură, dădea pe gît cele mai tari băuturi. Le fura din propria-i casă, deşi era sever supravegheată şi bea pînă-şi pierdea minţile, ca să-şi înăbuşe remuşcările ce-o chinuiau. A trăit astfel vreme de doi ani, ascunsă de mine, care o feream de ochii lumii şi ai servitorilor şi pe care aş fi vrut s-o ascund şi de ochii dumneavoastră, domnule baron. Fiindcă mi-a zis, într-unul din acele momente de nebunie care te apucă atunci cînd eşti beat-turtă, mi-a zis: „Ei bine, mă voi debarasa de călăul ăsta care mă ucide; şi fiindcă n-am nici frate, nici soţ care să mă smulgă din mîinile lui, am să-mi iau un amant. În dimineaţa asta o să vină să mă vadă Luizzi, Luizzi care mă iubea pe vremea cînd eram încă o copilă şi care a suferit destul cînd a auzit că m-am măritat; dacă va vrea să mă iubească, ei bine, îl voi iubi şi eu! Sînt încă destul de frumoasă, ca să mă iubească, nu-i aşa? Da, îl voi iubi şi Domnul îmi va ierta această nouă greşală; iar dacă nu va vrea să mă iubească, ei bine, mă voi omorî şi gata!" Şi fiindcă ea a vrut astfel, domnule, v-am aşteptat atunci la uşa palatului ei, v-am vîrît în odaia ei, după ce v-am scăpat de supravegherea abatelui de Sérac, pe care-l zărisem ceva mai încolo de uşa la care băteaţi. V-am lăsat să intraţi în acel oratoriu din care un popă făcuse un budoar, numai de teama ca biata marchiză să nu-şi curme zilele. Dealtfel, cînd ieşisem eu, era destul de liniştită. Am nădăjduit, o clipă, că n-avea curajul să vă povestească totul, şi că dumneavoastră veţi fi destul de generos ca s-o protejaţi, fără să-i cereţi nimic. Dar ea a profitat de absenţa mea, pentru a-şi pune în practică hotărîrea. Aşa că, atunci cînd a-ţi intrat în odaia aceea în care vă aştepta...

Mariette se opri, ca şi cum n-ar mai fi cutezat să-şi termine fraza. Luizzi rosti încet:

— Aşa că nefericita atunci cînd mi s-a dăruit, ba plîngînd cu hohote, ba rîzînd de bucurie, lucru pe care nu mi-l puteam explica era...

— Era beată, domnule baron, era beată!

XV

Urmare

Abia rosti Mariette această frază, că o trăsură de poştă, trecînd la doi paşi de ea şi de Luizzi, îi obligă să se despartă, la strigătul de „Păzea!" scos de surugiu. Aruncînd o privire rapidă în trăsură, Luizzi îi recunoscu pe Fernand şi pe Jeanette, aşezaţi pe banca din fund. Aplecîndu-se peste portieriă, Fernand îi strigă lui Luizzi, din mersul cailor:

— Să nu uitaţi de scrisoarea mea către de Mareuilles! Vă rog! E unul dintre cei mai buni prieteni ai mei!

Printr-o întîmplare ciudată, baronului i se păru că musca ce dăduse tot timpul tîrcoale nasului lui Fernand, nu-l părăsise şi că atunci cînd tînărul rostise numele lui de Mareuilles, ea începuse a se agita şi a bate din aripi. Luizzi era atît de preocupat de tot ceea ce auzise şi văzuse, îşi plătise atît de scump momentul de odihnă şi de singurătate, încît nu mai auzi strigătul de mirare pe care-l scoase Mariette, văzînd-o pe Jeannette în trăsura de poştă. Tot discutînd, Luizzi ajunse în vîrful colinei, unde urma să se urce în diligenţă. Luizzi începu a crede că diavolul se amestecase în viaţa sa mai mult decît doar prin povestirile sale. Era aproape sigur că datorită lui, sătul să-i tot istorisească atîtea lucruri, se trezise în acel poştalion alături de Ganguernet, de notarul Faynal şi de Mariette; se convinse pe loc de acest lucru, cînd îl văzu pe Ganguernet alergînd înaintea lui şi mai ales cînd îl auzi spunîndu-i:

— Ca să vezi ghinion! Osia cea mare de la diligenţă s-a rupt, aşa că nu vom putea pleca, decît peste zece sau douăsprezece ore. Iată-ne deci, adăpostindu-ne atîtea ceasuri într-un han mizerabil, unde n-au decît nişte ouă ca să ne facă o omletă şi o poşircă de rachiu făcut din cartofi ca să avem cu ce-o stropi.

— Cum, strigă Luizzi, plin de nerăbdare, nu există nici o modalitate de a repara mai repede stricăciunea?

— Ei, zise Ganguernet, dacă ai bani de pierdut sau de azvîrlit, adică dacă vrei să renunţi la locul pe care l-ai plătit pentru diligenţă, n-ai decît să te urci în berlina care urmează să vină dintr-o clipă în alta şi care te va duce la Paris.

— Sigur, zise Luizzi, o voi lua şi încă imediat, indiferent cît m-ar costa!

— Se pare că buzunarul ţi-e bine garnisit! zise Ganguernet, bătîndu-l uşor pe burtă pe Luizzi.

Această observaţie îi aminti baronului că pînă atunci nu se gîndise la situaţia sa financiară, aşa că-şi vîrî mîna în buzunar, unde găsi cîţiva pumni de galbeni. Nu-şi închipuia că n-ar avea bani, dar împrejurările

în care se trezise în diligenţă îi rămăseseră necunoscute. Presupuse deci că şi acea berlină nu trecea pe acolo, decît pentru că aşa decisese diavolul. Hotărît să se lase călăuzit de el, îşi descărcă bagajele, după ce, în prealabil cercetă foaia surugiului, vrînd să ştie care anume erau, fiindcă el, personal, n-avea nici cea mai mică idee în ce constau ele. Printre bagajele descărcate, găsi o mapă mare, de piele, de care baronul nu-şi aduse aminte c-ar fi avut-o vreodată. Se hotărî să-i cerceteze conţinutul, după ce se va urca în berlină; apoi se despărţi de tovarăşii săi de călătorie după ce-i dădu Mariettei adresa sa de la Paris. Odată singur în berlină, se grăbi să deschidă mapa şi observă, printre alte lucruri, cîteva scrisori pe adresa sa, al căror conţinut ţinu să-l cunoască imediat, deşi sigiliul scrisorilor fusese rupt şi un altul decît el se pare că le şi citise. Prima era semnată de procurorul arondismentului din... şi era concepută astfel:

„Domnule baron,

Faptele pe care ni le semnalaţi sînt de o asemenea gravitate, încît a trebuit să le aduc la cunoştinţa domnului procuror general al Curţii Regale din Toulouse. O femeie întemniţată de aproape şapte ani, fără ca nimeni să bănuiască nimic, e un lucru care întrece orice închipuire. De îndată ce voi avea un răspuns de la domnul procuror general, ca să ştie ce trebuie să fac, vă voi scrie. Am onoarea de a fi etc., etc...“

— O, făcu Luizzi, se pare că l-am denunţat pe căpitanul Félix. Ia să vedem ce-a ieşit din treaba asta!

Şi deschise scrisoarea următoare; ea începea astfel:

„Domnule, eşti un ticălos...“

— Ăsta trebuie să fie Félix, îşi zise Luizzi, mă acuză că nu i-am lăsat crima nepedepsită.

Făcînd această reflecţie consolatoare, îşi continuă lectura.

„M-ai făcut să ucid un tînăr şi să dezonorez femeia care-mi poartă numele. Dacă nu eşti un laş, ai să-mi dai socoteală pentru purtarea dumitale!

Semnat: *Dilois.*“

Această de a doua scrisoare îl îngrijoră pe Luizzi mult mai mult decît prima şi dori să afle dacă răspunsese la acea provocare. Pentru asta, căută în mapă scrisoarea care l-ar fi lămurit cum se isprăvise toată afacerea. Dar nu găsi decît nişte note de plată, onorate de agenţii şi de intendentul său. Examinîndu-le, i se păru că nu-şi neglijase cîtuşi de puţin interesele, ci că, dimpotrivă, şi le aranjase atît de bine, încît se miră pînă şi el de acest lucru. Tot parcurgînd şi selectînd numeroase hîrtii, descoperi într-un colţ al mapei o scrisoare aproape arsă, ca şi cum cineva ar fi smuls-o din foc, cînd era gata să fie mistuită în întregime de flăcări:

„...Înainte de a muri, nefericita Lucy mi-a desvăluit taina naşterii mele. A trebuit ca tocmai tu, Armand, să fii cel care m- a tîrît pe panta pierzaniei şi a dezonoarei. Dar cerul e drept!

Semnat: *Sophie Dilois.*“

Degeaba se străduia Armand să mai descopere noi informaţii în hîrtiile sale, fiindcă se încurcă şi mai mult în acel inexplicabil labirint de aventuri în care intrase. Nu-i rămînea altceva de făcut decît să-l cheme pe diavol, ca să-i ceară unele lămuriri privitoare la ceea ce citise; dar, în afară de faptul că nu era singur că le va obţine, nu se mai simţea în stare să reînceapă acea viaţă atît de agitată, care nu-i lăsa nici măcar o clipă de gîndire. Îşi propuse, deci, ca de îndată ce va ajunge la Paris, să se intereseze ce se întîmplase cu denunţul împotriva familiei Buré, cum răspunsese la provocarea lui Dilois şi pentru ce doamna Dilois îi spunea Armand, ca şi cum ar fi fost fratele sau amantul ei. „Pe legea mea, îşi spuse baronul, ar fi cît se poate de nostim ca în acea epocă din viaţa mea, despre care nu-mi amintesc nimic, să fi fost amantul doamnei Dilois; mă cred în stare! Probabil că voi fi încercat s-o fac să-mi ierte indiscreţia şi voi fi obţinut mai mult decît o simplă iertare. Dealtfel, era frumoasă şi dulce ca in înger.. Dar cum dracu de s-a întîmplat acest lucru? Într-adevăr, situaţia mea e groaznică! Să n-ai nici măcar amintirea unei bucuri, care trebuie să fi fost plină de un farmec nespus, mai ales dacă mă gîndesc la necazurile pe care i le-am adus acestei femei."

Luizzi stărui asupra idei şi, agăţîndu-se de ea, adăugă. Ei drăcie, va trebui ca într-o zi s-o răsplătesc. Căci a obţine, din partea unei femei căreia i-ai rănit orgoliul şi dragostea, un astfel de dar, mi se pare un lucru nemaipomenit. Aşa că, dacă o voi regăsi pe doamna Dilois, jur că o voi lua la mine. Dacă nu cumva a şi făcut altcineva acest lucru." Apoi strigă mînios: „Şi să mă ia dracu, dacă îi voi mai da fie şi o singură zi din viaţa mea, chiar dacă ar fi să-mi istorisească poveşti mai înfricoşătoare decît cele ale reverendului Mathurin sau mai plicticos decît cele ale venerabilului domn Bouilly".

— Am reţinut ce-ai spus! rosti o voce ce păru să fi intrat pe o portieră şi să fi ieşit pe cealaltă. Luizzi se sperie atît de tare, încît, două ceasuri, aproape nu se mai mişcă, nu mai vorbi, nu mai gîndi.

În vremea asta, berlina îşi continuă drumul fără nici un necaz şi în 25 februarie 182... Luizii ajunse la Paris, hotărît să nu se mai preocupe de ceea ce se petrecuse la Toulouse şi să lase la voia întîmplării descoperirea misterului tuturor evenimentelor la care fusese martor de cînd îl cunoscuse pe diavol. Se hotărî, de asemenea, să-l cheme cît mai puţin în ajutorul său şi mai ales să nu se mai slujească în nici un fel de informaţiile pe care i le dădea acesta; şi ca să-şi ţină această făgăduială pe care şi-o făcuse lui însuşi, se hotărî să nu mai vadă pe nici unul din indivizii cu care venise în contact în timpul călătoriei sale. Luizzi hotărî deci să-şi reia viaţa pe care o dusese înainte la Paris şi să-şi revadă vechile cunoştinţe. Pentru a nu se abate de la această hotărîre, în seara sosiri sale se mulţumi doar să trimită, la adresele indicate, scrisorile pe care i le încredinţase Fernand, chiar şi pe cea destinată domnului de Mareuilles, deşi îi fusese recomandat cu o căldură cam suspectă. Luizzi

socotea că în felul acesta va fi scutit de orice vizită, cînd — chiar a doua zi — valetul său îi anunţă pe domnul de Mareuilles. Luizzi văzu în faţa lui un bărbat deosebit de frumos, extrem de elegant şi căruia îi istorisi, foarte simplu, cum îi slujise de martor lui Fernand. Dar se pare că-i era scris să nu scape chiar atît de uşor de tot ceea ce ţinea de diavol, oricît de subţire ar fi acel fir. Astfel acel domn de Mareuilles — prietenul lui Fernand pe care diavolul izbutise să pună mîna — făcu o adevărată pasiune pentru Luizi şi cum bietul baron nu era omul care să-i pună pe goană pe plicticoşi, se lăsă, cît era ziua de mare, însoţit de noua sa cunoştinţă, fie la cafenea, fie la Teatrul Italian, fie la Bois de Boulogne. Totodată, se lăsă condus într-o casă unde era primit de Mareuilles, aşa că în curînd baronul îşi spuse că întîmplarea îi scoase în cale un băiat bun, foarte bogat, foarte nobil şi foarte tont, dar care îl introducea în unele saloane ce-i erau necunoscute şi a căror frecventare nu putea decît să-l facă să fie privit ca un bărbat cu o viaţă ordonată şi la adăpost de orice reproş. E de remarcat că Luizzi încă nu se gîndise la adevăratul scop al tîrgului pe care-l încheiase cu diavolul şi că soarta lui, cu totul deosebită, nu-l scutise de legea comună a umanităţii, care constă din a suporta viaţa, înainte de a o judeca şi de a merge, înainte de a-ţi alege drumul. Dar întrevederile sale regulate cu mentorul său nu aveau să se lase prea mult aşteptate.

XVI

Cele trei fotolii

La două zile după sosirea sa, Luizzi abordă o lume destul de puţin cunoscută la Paris, şi anume lumea financiarilor retraşi din slujbe. Dar, să ne înţelegem bine, nu e vorba aici despre finanţa Restauraţiei, despre finanţa liberală care lupta — prin banii ei — cu marile averi nobiliare, care-şi tapeta cu mătase şi aur apartamentele pline de slujbaşii agenţilor de schimb, în zilele marilor recepţii; care, vrînd să-şi creeze galerii cu portretele strămoşilor, poruncea să fie pictată la o partidă de vînătoare şi admitea ca mutrele vizitiului şi rîndaşului să figureze printre portretele familiei; care, cu toate diamantele etalate neîndemînatic de nişte femei bogate şi vulgare, n-a putut să le confere acestora niciodată seducţia unui cap purtat în mod aristocratic, sau a unui capăt de panglică înnodat cu gingăşia în pletele unei dansatoare de la Operă. Aici e vorba de o cu totul altă finanţă: cea care existase cu mult înainte de Restauraţie; cea care începuse odată cu Directoratul şi se amestecase în jafurile

acestuia, înghiţînd fondurile statului şi bucurîndu-se de plăcerile vieţii. Într-adevăr, Franţa, ajunsă sub Directorat, după Republică şi Teroare, semăna perfect cu o oaste ce trecuse printr-o ţară aflată pe marginea prăpastiei, plină de duşmani, de oameni gata să-ţi taie beregata, plină de încăierări în care îşi pierduse aproape toată avangarda şi care acum ajunsese, în sfîrşit, într-o cetate prietenă, unde, timp de cîteva ceasuri, se putea bucura de siguranţă şi belşug. Atunci oamenii au simţit imediat nevoia să se revadă, să sărbătorească evenimentul, să bea, să mănînce, să rîdă, să se îmbrăţişeze, să danseze, să se plimbe braţ la braţ, toţi la grămadă, fără să mai dea atenţie rigorismului toaletei, nici ţinutei, nici comportării; fără să mai fie preocupaţi de priviri curioase, nici de propriile lor răutăţi, fiidcă toată lumea fusese luată de acelaşi vîrtej. Se duceau, alergau, se bucurau, auzind sunetele muzicii, zgomotul aurului aruncat pe mesele de joc, zgomotul paharelor care se ciocneau; superb carnaval, superbă orgie în care amintirile slujeau de scuză şi de apărare împotriva amintirilor; căci dacă un om ar fi spus altuia: „Te-am întîlnit ieri, erai cherchelit", celălalt i-ar fi putut răspunde: „Aşa o fi, dar nu-mi aduc aminte; eram beat!" Sau dacă o femeie i-ar fi spus alteia: „Erai cam dezbrăcată ieri la Operă", cealaltă i-ar fi putut replica: „Da, dar dumneata, la cursele de cai de la Longchamp erai doar într-o cămăşuţă!", iar dacă prima ar fi adăugat: „Deci, ţi l-ai luat pe tînărul Trénis de amant?", a doua i-ar fi putut răspunde: „Doar nu ţi l-am furat dumitale!" etc., etc., precum şi mii de alte trăsnăi şi zăpăceli care aveau să facă — cu vremea — din aceste femei nişte mironosiţe bătrîne, urîte şi evlavioase. Şi iată cum s-a întîmplat acest lucru:

În acea epocă frumoasă, atît de decoltată şi atît de transparentă, au început a sosi emigraţii. Mulţi fuseseră foarte tineri, cînd părăsiseră Franţa şi majoritatea îşi petrecuseră cea mai frumoasă parte a vieţii lor — cea dintre optsprezece şi douăzeci şi cinci de ani — în tot felul de lipsuri, în mizerie şi adesea într-o proastă comapanie. Aşa că s-au năpustit cu o grabă lesne de explicat în acea lume feerică, ce le oferea pe tavă frumuseţile goale de la Operă. Noii sosiţi nu aveau bani. Averile lor, zdruncinate sau ruinate de confiscări, încă nu fuseseră refăcute. Aşa că cei bogaţi îi împrumutau pe bărbaţi, ofereau bani soţiilor, şi-şi aureau prezentul, pentru a-şi pregăti viitorul. Mai tîrziu, cînd elanul a scăzut, cînd clasele au început să se separe, cînd averile s-au reaşezat, nobilimea din foburgul Saint-Germain n-a mai putut s-o rupă definitiv cu această finanţă care-i furnizase capitalul şi cu care avea interese. Milioane se cheltuiesc repede şi se plătesc încet. Acea lichidare a durat mai mult decît Imperiul. Obişnuită cu nume mari şi cu mari influenţe politice, nobilimea nu s-a putut hotărî să nu mai primească în saloanele sale celebrităţile de la Bursă şi pe marii financiari, adică pe cei care făcuseră istoria noii Franţe, împreună cu cei ai căror strămoşi făcuseră istoria vechii Franţe. Mai tîrziu, cînd a venit Restauraţia, această finanţă princiară a trecut totul de partea ei. În felul acesta, ea şi-a păstrat strînsele legături cu foburgul Saint-Germain, i-a copiat cu iscusinţă

ifosele, pretenţiile şi mai ales acea luxoasă evlavie de suprafaţă. În aceste saloane nu prea întîlneai, e adevărat, femei din cea mai înaltă aristocraţie dar întîlneai bărbaţi din calsa cea mai înaltă. Mulţi dintre ei păstraseră legături de afaceri sau afective cu această finanţă. Mai întîlneai, pe ici, pe colo, băieţi şi fete care aveau chipul şi mîinile străvechii rase aristocratice, deşi titlul de conte sau de baron al tatălui lor nu data decît de pe vremea Imperiului; şi apoi, marii seniori care se interesau de ei, o făceau cu o superioritate protectoare care se înţelegea de la sine, aşa că nimeni nu se mai întreba care era motivul acelor preferinţe. Or, dintre toate saloanele, cel care i se păru mai indicat a-i restabili o reputaţie de care avea atîta nevoie, Luizzi îl preferă pe cel al doamnei Marignon sau de Marignon, aşa cum îi spuneau cei care aveau onoarea de a se duce la ea sau care aveau cinstea de a fi primiţi de ea. Doamna de Marignon era în acea epocă (182...), o femeie între cincizeci şi şaizeci de ani, foarte înaltă, destul de slabă, cam ciolănoasă, cu nişte dinţi admirabili, cu chipul ridat, întotdeauna împodobită cu nişte bonete lucrate elegant, puse peste părul sur, dar extrem de îngrijit, cu ochii strălucitori, cu lornion, cu buze subţiri, bine strînsă în corset şi fără nici o altă podoabă decît moliciunea unor stofe superbe, croite întotdeauna la fel. În concluzie, acceptase cu multă francheţe rolul de femeie bătrînă, treabă pentru care bărbaţii o apreciau în mod deosebit, iar femeile o detestau în mod cordial, ele pretinzînd că acea renunţare la orice pretenţie nu era sinceră. Doamna de Marignon primea multă lume şi Luizii îşi făcu în salonul ei cunoştinţe preţioase, pentru a-şi putea permite să salute, la Teatrul Italian sau la Operă, pe cei mai de vază oameni. În rest, regulile casei erau foarte severe: se asculta muzică bună, cîntată de artişti profesionişti. Muzica de amatori i se părea primejdioasă doamnei de Marignon, care avea o fată de o frumuseţe încîntătoare şi de un mare talent. Se juca *whist*, începînd de la cinci sute de franci miza. Se mînca zdravăn, se dansa rar şi nu se servea nicioată masa noaptea tîrziu. Totul părea atît de bine orînduit, atît de pus la punct în această casă, încît Luizzi încă nu simţise dorinţa de a afla taiñele acelor oameni care, datorită numelui său, averii şi luxului, îl primiseră nemaipomenit de bine, cu toate că abia îl cunoşteau. Iată şi mica întîmplare care i-a sugerat acea dorinţă şi care l-a făcut să apuce clopoţelul infernal ce i-l punea pe diavol la dispoziţie.

Într-o seară, în timp ce la doamna de Marignon avea loc un concert, în toiul unei bucăţi cîntate de doamna D., o femeie de vreo treizeci de ani îşi făcu apariţia în uşa salonului, făcîndu-le semn valeţilor să n-o mai anunţe; bărbaţii aflaţi în uşă, se dădură la o parte, aşa că femeia se trezi singură în faţa întregului auditoriu. În faţa pianului se afla un fotoliu gol. Femeia, pe care Luizzi n-o cunoştea, străbătu salonul, făcînd un mic semn de scuză către stăpîna casei — care o salută fără să se ridice şi destul de prost dispusă — după care se aşeză în fotoliul gol. Intrarea ei produse oarecare rumoare, deşi femeia era palidă şi cam

ofilită. Luizzi observă acest lucru, după cum observă că era îmbrăcată cu o desăvîrşită eleganţă. Dar ceea ce l-a mirat şI mai tare pe baron, a fost faptul că cele două femei care ocupau fotoliile din dreapta şi din stînga celui în care se aşezase noua sosită se ridică imediat şi dispărură în cel de al treilea salon, unde se adunaseră cei ce jucau cărţi. Cum cîntecul încă nu se isprăvise, insulta era şi mai usturătoare. Scandalul a fost mare, dar pe tăcute. Musafirii se întrebau şi-şi răspundeau din priviri. Cîntăreaţa îşi isprăvi în sfîrşit aria, în toiul unei neatenţii generale. După ce cîntecul se termină, doamna de Marignon se duse după cele două femei, care o ofensaseră cu atîta cruzime pe noua sosită. În calitate de stăpînă a casei, ea putea drege totul, aşezîndu-se lîngă victimă şi discutînd cinci minute cu ea; dar, cu toate că se arătase foarte contrariată de cele întîmplate, părea că nu cutează deşi era la ea acasă, să-şi asume răspunderea unei reparaţii. Luizzi le cunoştea pe cele două femei care avuseseră o asemenea comportare urîtă, aşa cum cunoşti, în general, oamenii pe care-i întîlneşti într-un salon: fotoliul din dreapta fusese ocupat mai înainte de baroana du Bergh, femeie de vreo patruzeci şi cinci de ani, renumită pentru evlavia şi pentru relaţiile cu preoţii cei mai la modă; era citată pentru binefacerile pe care le făcea, pentru protecţia acordată unor şcoli, cît mai ales pentru purtarea ei absolut ireproşabilă. Cea de a doua persoană, care ocupase fotoliul din stînga, era doamna de Fantan. Doamna de Fantan avea cincizeci de ani. Dar, în ciuda vîrstei, frumuseţea ei era atît de surprinzătoare, încît îşi făcuse un obicei din a cocheta cu bătrîneţea sa. Nu se ştia nimic despre ea, în afară de faptul că fusese foarte nefericită în prima căsnicie şi că trebuise să se despartă de copiii ei. Se spunea, de asemenea, că măritişul ei cu domnul de Fantan n-o ajutase să-şi uite necazurile din prima căsnicie, încît te mirai — şi pe drept cuvînt — că atîta farmec izbutise să reziste atîtor lacrimi. În rest, era admirată şi respectată pentru felul în care îşi îndurase nefericirea, cît şi pentru excelenta educaţie pe care o dădea fiicei sale, ca şi baroana, dealtfel, care avea un fiu. Nemaiavînd nimic ce afla despre cele două femei de la cei din jur, îl întrebă, cît mai firesc cu putinţă, pe unul dintre vecinii săi, cine era femeia care fusese astfel izolată între două fotolii goale.

— Ei drăcie, răspunse acesta, dar e contesa de Farkley.

— N-o cunosc.

— Fiica naturală a marchizului d'Andeli.

— Aha! făcu Luizzi, cu aerul unui om care nu se lămurise totuşi prea mult.

— Da, reluă interlocutorul său, e Laura de Farkley, cea despre care s-a spus în mod atît de spiritual: „Cine-o va vrea, o va avea"[1]. Pricepeţi calamburul, nu-i aşa?

— Da, sigur... Numai că aş fi curios să-i aflu povestea.

---

1 În original: *„Qui la voudra, l'aura"*, aluzie la numele ei, Laura.

— Păi povestea ei v-o poate spune oricine...

— Aveţi dreptate să susţineţi că i-o poate spune oricine se vîrî în vorbă un bărbat, fiindcă ar avea cîte ceva de completat.

— Dar iată-l pe Cosmes de Mareuilles, zise primul, despre care se spune că i-ar fi fost amant; cred că el îl poate lămuri cel mai bine pe domnul baron, cine este doamna de Farkley.

— Fleacuri! zise celălalt, Cosmes ştie tot atît cît ştim şi noi. Îi cunoaşte doar pe cel care a fost înaintea lui şi pe cel cu care a fost schimbat.

— Poate că şi pe cel cu care a împărţit-o!

— Probabil. Dar nu e el omul care să ţină, o astfel de socoteală! Ca să poţi face adunări atît de lungi, trebuie să fii un foarte bun matematician, ori Cosmes nu are un astfel de talent.

— Aş vrea totuşi să ştiu şi eu unele lucruri, zise Luizzi.

— Ei, dragul meu, strigă unul din cei doi aroganţi, mi-ar fi mai uşor să-ţi istorisesc pe dinafară *O mie şi una de nopţi!*

— Dealtfel, aşa cum ţi-am spus şi la început, nimeni nu ţi-ar putea relata această poveste decît numai doamna de Farkley. Şi unde mai pui, că ar trebui — ca să fie exactă — să publice în fiece dimineaţă o nouă ediţie, revăzută, corectată şi, mai ales, adăugită.

Luizzi nu mai auzi această ultimă şi încîntătoare glumă, fiindcă atunci cînd i s-a spus că numai doamna de Farkley ar fi putut să-şi istorisească viaţa, s-a şi gîndit imediat că putea s-o afle în întregime de la cel care-i istorisese atîtea, aşa că se hotărî să-şi satisfacă această curiozitate. Dar mai înainte de a-i cunoaşte viaţa, vru s-o cunoască pe însăşi doamna de Farkley. Aşa că, de îndată ce luă această hotărîre, intră în salonul acum plin numai de bărbaţi, salută pe vreo cîţiva dintre ei şi apropiindu-se pe nesimţite de doamna de Farkley, se aşeză în fotoliul de lîngă ea. Aceasta nu se putu abţine să nu-l privească pe bărbatul care ocupase acel loc ce fusese părăsit. Acea privire înflăcărată, rapidă şi profundă, aproape că-l înfricoşă pe Luizzi. Avu impresia că o mai văzuse cîndva. Se gîndi chiar dacă nu cumva cunoscuse acel chip palid şi obosit, atunci cînd era în toată splendoarea tinereţii şi purităţii sale. Dar scormonindu-şi degeaba amintirile, răscolite şi de emoţia pe care o simţise, se hotărî să intre în vorbă cu ea. Luizzi tocmai începuse o frază destul de insignifiabilă, cînd doamna de Marignon reapăru brusc, în salon. Văzîndu-l pe Luizzi lîngă doamna de Farkley, stăpîna casei păru să-şi manifeste faţă de el un sentiment de vie nemulţumire. Se apropie totuşi de doamna de Farkley, căreia îi spuse pe un ton cît se poate de degajat:

— Aş dori, dragă doamnă de Farkley, să-ţi cer părerea asupra unui caşmir pe care vreau să-l dau nepoatei mele. În afară de faptul că ai un gust desăvîrşit, ştiu că te pricepi grozav la astfel de lucruri.

— Sînt la dispoziţia dumitale!

— Nu cumva abuzez de bunăvoinţa dumitale?

— Cîtuşi de puţin...

— Şi, fiindcă tot veni vorba, ce mai face domnul d'Andeli?

— Foarte bine, ca orice om fericit.

— N-a mai îmbătrînit?

— Atît de puţin, încît la noapte mă aşteată la balul Operei...

— Iată ce înseamnă să fii un tată bun!

— Da, într-adevăr, e foarte bun.

Acest scurt dialog avu loc în timp ce doamna de Farkley îşi aduna de pe fotoliu, o eşarfă, un evantai, un buchet de flori, toate acele nimicuri elegante ale unei femei în ţinută de seară. Apoi părăsi salonul, împreună cu doamna de Marignon. Imediat după asta, reapărură şi doamnele de Fantan şi du Bergh. După cîteva minute, intră în salon şi doamna de Marignon, dar singură. Nu poţi alunga o femeie dintr-un salon, într-un mod mai făţiş decît fusese alungată doamna de Farkley. Luizzi rămăsese pe fotoliu; dar de îndată ce cele două mironosiţe intrară, se ridică imediat. I se mulţumi atît de sec pentru politeţea sa, încît baronul bănui că făcuse o gafă. Doamna de Marignon îi spuse pe şleau, ceea ce privirile încruntate ale cleor două doamne îl făcuseră să bănuiască:

— Cum, mai eşti încă aici? Credeam că ai şi dat fuga la întîlnirea de la balul Operei!

Auzind aceste vorbe, Luizzi căzu într-una din acele stări de perplexitate, care fac adesea dintr-un bărbat cea mai feroce fiară din cîte există. Inima i se revoltă împotriva nedreptei acuzaţii a doamnei de Marignon. „Cum, îşi spuse el, femeia asta îşi închipuie că acel răspuns atît de indiferent, dat unei întrebări şi mai indiferente, ascundea în sine o invitaţie a doamnei de Farkley, la balul Operei? Că mi-a dat, la noapte, întîlnire la Operă? Nu, nu se poate! Nu cred să existe vreo femeie capabilă de atîta neruşinare! Doamna de Marignon e orbită de o prejudecată care o face să dea un cu totul alt sens vorbelor celor mai nevinovate! Purtarea doamnei de Farkley o fi fost ea uşuratică, poate chiar vinovată, dar de aici, pînă la a se arunca de gîtul primului venit, e cale lungă! Doamna de Farkley e destul de tînără şi destul de elegantă, pentru a fi sigură că încă mai poate fi dorită. Toţi o socot pe această biată femeie mult mai josnică decît e în realitate, cu atît mai mult cu cît nici măcar nu ştie cine sînt. Sigur că pentru ea nu sînt decît un străin oarecare, destul de insignifiant..."

Acest val de gînduri bune fu stăvilit brusc de şuşotelile celor din jur, care-l şi luaseră în tărbacă. „A, va să zică aşa! Deci, sînt un neghiob! Sînt singurul care mai poate presupune că această femeie nu mi-a dat întîlnire! Oare voi pierde şi de data asta ocazia — ca dealtfel de atîtea ori — a cîtorva ore de distracţie, din pricină că am avut o părere prea bună despre alţii şi o părere prea proaspă despre mine? Prea m-am înşelat adesea, făcîndu-mi iluzii despre aşa-zisa virtute a unora şi am avut prea multe scrupule în ceea ce mă priveşte. Acum, vreau să fiu cu inima împăcată! Aşa că, hai la Operă!"

Cîte laşităţi, cîte trădări, cîte lucruri urîte n-au săvîrşit bărbaţii, din teama de a nu fi socotiţi de semenii lor nişte nătîngi! Părăsind salonul doamnei de Marignon, Luizzi comise şi el o astfel de laşitate. Luînd în serios cuvintele răutăcioase ale acelei femei, luă drept certitudine un

fapt îndoielnic. Cuvintele doamnei de Marignon fuseseră auzite, Luizzi era acum observat de toţi, apoi fu urmărit. Unul din acei înfumuraţi care-i vorbise despre doamna de Farkley, ieşi afară odată cu el, îl lăsă să treacă primul şi, după ce baronul se urcă în trăsură, aşteaptă pînă ce-l auzi pe valetul acestuia strigîndu-i vizitiului: „La Operă!" Intră apoi în casă şi istorisi ce văzuse, la patru sau cinci dintre prietenii săi. Începură să rîdă cît puteau de tare, pentru a atrage atenţia şi pentru a-i determina şi pe ceilalţi să afle de ce rîd. La început, unul dintre ei răspunse:

— Dar o glumă! O, bietul Luizzi! Şi ce aer de cuceritor avea! În fond, e un băiat bun, dar care-şi merită soarta!

— Dar ce anume s-a întîmplat? se interesă doamna de Marignon.

— Nu merită osteneala să mai repetăm...

— Vorbiţi despre baronul de Luizzi?

— Despre el, ca şi despre oricare altul...

— Cum? A plecat?

Unul dintre bărbaţi făcu un semn afirmativ din cap, zîmbind atît de semnificativ, încît toţi ceilalţi izbucniră în hohote de rîs.

— Dar ce naiba s-a întîmplat? se impacientă doamna de Marignon. De ce faceţi astfel pe misterioşii?

— Luizzi s-a dus balul Operei...

— Ce ticăloşie! Dar e de-a dreptul scandalos!

— Şi mai ales de prost-gust, adăugă Cosmes de Mareuilles.

Doamna de Marignon se îndepărtă indignată şi se duse lîngă cele două prietene ale sale. Nu peste mult li se alăturară şi altele şi împreună începură a o bîrfi pe biata doamnă de Farkley, într-un limbaj cum nu auzi decît în cele mai rău famate mahalale ale Parisului. În această împrejurare, virtutea doamnei de Fantan o făcu să rostească cele mai murdare cuvinte:

— Sigur, îi spuse ea doamnei de Marignon, tîrfa asta a venit aici să-şi facă meseria, pe care suratele ei şi-o fac pe drumurile publice.

— Vai, doamnă, protestă indignat un bărbat destul de în vîrstă, care o cunoscuse pe doamna de Fantan în tinereţe.

— Da, domnule, strigă doamna de Fantan, iritată de intervenţia acelui bărbat, da, doamna de Farkley a venit aici ca să se...

— Ajunge, nu rosti acest cuvînt! strigă domnul cel bătrîn, acoperind cu glasul său cuvîntul ruşinos care, deşi nu fusese auzit, fusese totuşi rostit.

În clipa aceea, se petrecu ceva ciudat. În toiul celor mai însufleţite şuşoteli şi comentarii, un bărbat îmbrăcat în negru, cu chipul slab şi ascuţit, cu o frunte înaltă, cu ochii care — deşi ascunşi sub sprîncenele dese — străluceau într-un mod bizar, cu buze subţiri şi batjocoritoare, se aşeză la pian. De îndată, ce-i atinse clapele, toate privirile se întoarseră spre el. Căci ai fi zis că toate acele clape nu erau lovite de ciocănelele ascunse în interiorul pianului, ci înşfăcate de o gheară de fier. Pianul parcă striga, parcă ţipa sub acele degete de temut. Aspectul omului captivă şi el atenţia, în aceeaşi măsură ca şi muzica sa. Peste puţin,

tonul înfricoşător şi ironic al glasului său făcu tot acel auditoriu să simtă un fior prin şira spinării: căci pianistul începuse să cînte aria calomniei din opera *Bărbierul din Sevilla*. Cuvîntul „calomnie" fu intonat cu un asemenea sarcasm, încît, fără voia lor, tăcură cu toţii. Cîntăreţul îşi continuă aria, cu o forţă nemaipomenită şi cu un sarcasm atît de muşcător, încît îngheţară cu toţii. Tot timpul cît a cîntat a privit fix acel trio alcătuit din doamnele du Bergh, de Fantan şi de Marignon; ultima se aşezase în fotoliul unde stătuse mai înainte doamna de Farkley, ca şi cum ar fi vrut să reabiliteze acel fotoliu, pentru ofensa ce-i fusese adusă. Exact ca şi cum cineva ar fi pus o cruce pe locul unde se săvîrşise o crimă.

Acea privire batjocoritoare, devenită insultătoare prin tenacitatea sa, păru s-o sperie pînă într-atît pe doamna de Marignon, încît se prinse strîns cu mîinile de braţele fotoliului. Ai fi zis că-i era teamă ca nu cumva din ochii aceia întunecaţi să ţîşnească vreo flacără care să ajungă pînă la locul unde şedea ea. În sfîrşit, cînd acel cîntăreţ ciudat ajunse aproape de sfîrşitul ariei, glasul său deveni atît de puternic, încît toate cristalele vibrară şi toate inimile tresăriră. Toată lumea se simţi cuprinsă de o neliniştе neaşteptată; după ce cîntăreţul isprăvi, timp de cîteva clipe domni o tăcere de gheaţă; cîntăreţul dispăru imediat, în primul salon. Ca şi cum vraja s-ar fi rupt dintr-odată, doamna de Marignon, se ridică din fotoliu şi adresîndu-se şefului orechestrei, îl întrebă cine era cel care cîntase. Dar omul nu-l cunoştea şi-i răspunse că crezuse că era un amator ce făcea parte dintre invitaţii gazdei. Atunci doamna de Marignon începu a se interesa în dreapta şi-n stînga, crezînd că fusese adus de unul dintre invitaţii ei; dar se interesă degeaba, fiindcă nu-l cunoştea nimeni. Se duse apoi după el să-l caute, dar nu-l mai găsi. Servitorii — întrebaţi — declară că de o jumătate de ceas nu ieşise nimeni din casă. Toată lumea se nelinişti şi în vreme ce în salon se iscă o zarvă nemaipomenită, servitorii cercetară, rînd pe rînd, toate odăile. Dar nimeni nu descoperi nimic. Speriată, doamna de Marignon întreba pe toată lumea:

— Oare cine să fi fost omul acela?

— Pe legea mea, spuse unul dintre cei doi înfumuraţi despre care am mai vorbit, nu putea fi decît un hoţ!

— Dacă nu cumva o fi fost chiar diavolul în persoană, spuse vesel domnul acela bătrîn, care încercase să stăvilească şuvoiul de vorbe urîte al doamnei de Fantan.

Acel nume, cel mai adesea rostit şi primit cu indiferenţă, o făcu pe doamna de Marignon să pălească, rostind, în tulburarea ei:

— Diavolul... Ce idee... După care, se retrase imediat.

După cîteva minute, o slugă veni să-i anunţe pe oaspeţi că nu se simţea bine. Musafirii îşi luară repede tălpăşiţa, fiecare plecînd cu un sentiment penibil.

În vremea asta, Luizzi ajunsese la balul Operei, acel cîmp de bătălie al frumuseţilor vîndute cu amănuntul. Căci aici, şi numai aici, puteai

vedea taliile cele mai fine şi mai suple, mîinile cele mai mici şi degetele cele mai prelungi, picioarele cele mai frumoase şi mai bine cambrate. S-au spus multe despre toate aceste amănunte secundare, care sfîrşeau uneori prin a avea un chip de o urîţenie ce-i făcea să bată în retragere chiar şi pe adoratorii cei mai puţin pretenţioşi. Dar s-a întîmplat de multe ori şi invers: ca un bărbat, după ce a fost dezamăgit de chipul mediocru al unei femei, să descopere, totuşi, în ea farmece pe care nu le observase mai înainte. S-a întîmplat de multe ori ca o femeie, eclipsată într-un salon particular de trăsăturile regulate şi de puritatea altor chipuri, la balul Operei, unde toată lumea e mascată, să fie deosebit de aţîţătoare, Chiar de la început, Luizzi remarcă un domino care — zărindu-l — se opri brusc şi-l privi cîteva secunde; apoi dominoul fu luat de valul mulţimii. Luizzi rămăsese în foaierul Operei, iar dominoul se plimba acum pe coridorul ce ducea la lojile din faţă. Urmărind cu privirea acea mască, îi admiră, mai întîi, talia subţire şi elegantă. Masca se întoarse brusc spre el şi acel trup elansat şi flexibil se răsuci uşor, ca o frînghie de mătase. Luizzi aşteptă ca masca să treacă din nou pe lîngă el, ca s-o poată examina mai bine. Privind picioarele acelei femei, văzu că erau lungi şi subţiri, iar albeaţa lor străbătea pînă prin şi ciorapii negri de mătase pe care şi-i pusese. Femeia îi dădu ocol lui Luizzi, de cîteva ori. Mersul plăcut şi uşor legănat, eleganţa taliei, distincţia ce emana din întreaga ei făptură, îl impresionară atît de puternic pe baron, încît acesta făcu un pas spre ea ca s-o vadă mai bine. Femeia observă şi, ca şi cum s-ar fi temut să nu fie recunoscută, îşi apăsă mai tare masca pe faţă. Luizzi observă că avea mănuşi; dar mănuşile, a căror albeaţă ieşea şi mai mult în relief pe satinul negru al dominoului, dezvăluiau nişte mîini deosebit de elegante, de delicate, de distinse. Luizzi se întrebă: „Cine să fie oare femeia asta atît de frumoasă?" Rămase nemişcat, în timp ce necunoscuta continua să-i dea ocol. La un moment dat, dîndu-şi seama de ridicolul situaţiei, tocmai se pregătea să plece, ca s-o caute pe doamna de Farkley, cînd femeia se apropie brusc de el şi aplecîndu-se uşor, îi şopti:

— Eşti baronul de Luizzi, nu-i aşa?

— Da.

— Aşteaptă-mă la ora patru sub orologiul din foaier, vreau să-ţi vorbesc...

Pînă să-i răspundă Luizzi, masca se şi îndepărtase. Lîngă el, Cosmes de Mareuilles îi spuse ironic:

— Ei, la ce oră ţi-a dat întîlnire?

— Ce întîlnire?

— Ei drăcie! Întîlnirea pe care ţi-a dat-o doamna de Farkley!

— Cum! Persoana era doamna de Farkley?

— Ea însăşi.

— Dar la doamna de Marignon nu mi s-a părut nici pe departe atît de frumoasă.

— Aici e încîntătoare, nu-i aşa? Ea ştie acest lucru şi de asta îşi fixează întîlnirile la balul Operei. Văd că te-a şi prins în mreje...

— Pe mine?

— Lasă, nu mai fă pe modestul. Se pare că avansurile au fost puţin cam prea îndrăzneţe. Doamna de Marignon e furioasă foc; dar, mă rog, nu te afli în salonul ei şi te sfătuiesc să fii punctual cu Laura fiindcă nu-i place să aştepte. Şi dealtfel, merită osteneala, pe cuvînt de onoare!

— Ştii acest lucru?

— Îl ştie toată lumea!

Cosmes se îndepărtă şi Luizii o căută cu ochii pe doamna de Farkley. Tocmai cobora pe una dintre scările care duceau în sală. Candelabrul îţi lua ochii cu strălucirea lui. Trecînd pe lîngă ea, Luizii îi adresă cîteva cuvinte. Ea se întoarse să-i răspundă şi prin acea mişcare îşi dezvălui toată supleţea, eleganţa şi frumuseţea trupului, încît Luizzi fu nevoit să-şi spună din nou: „Dar femeia asta este, pur şi simplu, minunată!" Nerăbdător, se uită la ceas. Era abia unu şi jumătate, deci mai avea de aşteptat două ore şi jumătate. Baronul simţi brusc o nerăbdare, care-l miră şi pe el. „Ei drăcie! îşi spuse, să mă simt tulburat din pricina acestei femei? S-o doresc atît de mult, încît să fiu preocupat de persoana ei? Te pomeneşti c-o mai şi iubesc! O femeie pe care au avut-o toţi! O femeie pe care e aproape ruşinos s-o ai, dar tot ruşinos e şi să n-o fi avut! Zău că mi se pare curată nebunie! Totuşi, mai am încă destul de aşteptat ca să stau înfipt aici ca un idiot şi s-o urmăresc cu privirea! Hai să-mi caut o ocupaţie."

Doamna de Farkley trecu din nou şi-i făcu un mic semn de simpatie; părîndu-i-se minunat de graţioasă, inima începu să-i bată. „Mda, îşi zise el, văd că sînt preferatul ei la balul ăsta! Ei bine, fie! Numai că nu vreau să fiu mai stîngaci ca alţii. Vreau să-şi aducă aminte cu plăcere de mine. Văd că toţi cei dinaintea mea îi cunosc majoritatea legăturilor; dar trebuie să fi avut şi cîteva pe care nu le ştie decît ea şi pe care aş vrea să i le dezvălui eu. Să nu creadă că are de-a face c-un prost..." Şi îndepărtîndu-se de mulţime, scoase din buzunar clopoţelul, sună şi un domn în haine negre se aşeză lîngă el.

— Iată-mă, zise diavolul. Ce vrei?

— Vreau să aflu povestea femeii aceleia care trece acum prin sală... O vezi?

— A celei care a fost izgonită într-un mod atît de josnic de la doamna de Marignon?

— Da.

— Şi, de ce, mă rog?

— Fiindcă, înainte de a o afla de la ea, aş vrea s-o aflu de la tine, ca să ştiu pînă unde poate împinge o femeie îndrăzneala, atunci cînd îşi pune în minte să înşele un bărbat.

— Da, ai dreptate! Iată-te într-o lume cu totul nouă, în care abia ai pus piciorul. E bine s-o cunoşti, ca să nu fii expus unor căderi prea dese. Dar experienţa nu ţi-ar folosi la nimic, dacă nu ţi-aş istorisi mai întîi povestea celor două femei care au izgonit-o pe doamna de Farkley.

— Ai ceva să-mi spui împotriva lor?

— În calitate de diavol, nu-mi dau seama dacă ceea ce-ţi voi spune va fi în favoarea sau în defavoarea lor. Dar, cu acest prilej, vei afla cine este de fapt doamna de Farkley, pe care lumea o socoteşte o femeie pierdută, şi cine sînt doamnele du. Bergh şi de Fantan, pe care lumea le socoteşte femei onorabile.

— Fie, zise Luizzi.

Intrară împreună într-o lojă goală şi Cosmes de Mareuilles, care trecea în acel moment pe acolo, îi spuse unuia care este cu el:

— Ei drăcie! Doamna de Marignon voia să ştie cine era ciudatul cîntăreţ din salonul ei! Luizzi i-ar putea pune, căci iată, îi văd împreună în aceeaşi lojă!

— E foarte talentat, deşi e atît de antipatic!

XVII

Primul fotoliu

Şi diavolul începu astfel:

— Doamna du Bergh se numea, în urmă cu douăzeci şi cinci de ani, domnişoara Nathalie Firion. Era fata domnului Firion, un furnizor bogat, elegant, cu o avere princiară, un vorbitor distins şi care poseda, în cel mai înalt grad, arta de a obţine totul cu bani. L-am văzut pe acest om cumpărînd farmecele celor mai distinse femei, dîndu-le impresia că nu i se vînduseră. Magistraţi, mari generali, miniştri, au primit de la el milioane, pe care le socoteau cîştigate în mod cinstit, făcîndu-i, în schimbul lor, nişte servicii despre care susţineau că fuseseră gratuite, întrucît nu fusese încă introdusă moda plăţii directe. Îţi spun asta ca să nu-ţi închipui, dragul meu Luizzi, că ceea ce numim corupţie, ar fi un lucru uşor. Cumperi un lacheu, un poliţai, o fetişcană întreţinută, pentru o sumă asupra căreia convii dinainte şi pe care ei o acceptă fără mofturi. Dar un deputat, un scriitor, o femeie de lume, fac fasoane. Treaba asta cere tact, iscusinţă şi mai ales perseverenţă. Dacă ai să te învîrţi vreodată prin lumea prinţeselor imperiale, am să-ţi spun povestea unui cap încoronat, care s-a vîndut unui mare negustor de mode. Cunosc destule cazuri din astea...

— Mai tîrziu, spuse Luizzi, acum vreau să aud povestea doamnei du Bergh.

— Ca să ajungi mai repede la doamna de Farkley! Fie! Aşa după cum ţi-am spus, domnul Firion era singurul om din Franţa, care se

pricepea să încheie o afacere. Orice i-ar fi cerut unica lui fiică, Nathalie, era acceptat dinainte. La orice i se pretindea, bogatul Firion răspundea: „Bine, ţi-l sau ţi-o voi cumpăra!" după cum era vorba, fie de un tablou, dĕ un apartament, de un obiect aparţinînd altcuiva, sau de o casă, o rochie, o diademă. Cu cît întîmpina mai multe dificultăţi ca să-i procure fiică-si ceea ce dorea, cu atît se încăpăţîna mai tare şi nu se lăsa pînă nu izbutea. Se lăuda cum reuşise să-i smulgă unei bătrîne baroane nemţoaice un mops pitic, la care ţinea ca la ochii din cap. Un principe ilustru, aflînd despre această reuşită, îi oferi lui Firion postul de ambasador la Petersburg, dar el refuză.

— Spuneţi-i alteţei sale, răspunse, că nu sînt nici destul de nobil, nici destul de sărac şi nici destul de prost, ca să pot fi un bun ambasador!

Deci, cariera politică a lui Firion se opri aici. În vremea asta, în timp ce el se îmbăta cu succesele repurtate pe tărîm financiar, fata lui, Nathalie, devenea tot mai tristă şi tot mai gînditoare. Căci Nathalie împlinise şaisprezece ani. Domnul Firion se alarmă, dar se şi bucură. Se alarmă, pentru că fata era tristă, pentru că plîngea adesea, pentru că nu mai avea somn şi se bucură pentru că acum avea şi el o preocupare serioasă. Poate că fata voia să se mărite? Aştepta, din partea ei, să-i ceară cine ştie ce lucru, atît de dificil încît ar fi fost o adevărată sărbătoare pentru el să-i poată satisface dorinţa. Oare Nathalie să se fi îndrăgostit de vreun prinţ? Şi imediat începea să calculeze cîte milioane i-ar putea da. Dacă se amorezase de vrun bărbat însurat, îl va ajuta imediat pe alesul inimii ei să divorţeze, ca să poată fi liber. Ţi-am mai spus că satisfacerea dorinţelor fiicei sale devenise, la Firion, o adevărată manie, dar care-l bucura mai mult pe el decît pe fiică-sa. Aşa că aştepta şi se pregătea. Nathalie era frumoasă, înaltă, distinsă; era parcă făcută anume să işte dorinţi. Dar un cap de copil pe un trup armonios dezvoltat nu lăsa nici o şansă acelor gînduri devoratoare care te fac să-ţi pierzi şi raţiunea şi virtutea, nici acelor crize de nervi care au, de obicei, acelaşi rezultat. Un egoism profund o apăra pe Nathalie de toate acele înduioşări ale inimii, care fac să se înmoaie pînă şi firile cele mai aspre, care le fac să se încline chiar şi pe fiinţele cele mai voluntare. Firion era, deci, sigur că nu va avea de satisfăcut decît nişte dorinţe, care ţineau de ambiţie şi de vanitate.

— Şi cum a făcut? întreabă Luizzi.

— Ai să vezi, răspunse diavolul. Tuşi, apoi continuă:

— Una dintre cele mai nostime tîmpenii ale oamenilor e cuprinsă în următoarea frază: „Vreau să fiu iubit numai pentru mine". Dacă îi întrebi pe cei care rostesc aceste cuvinte pe un ton categoric, ce anume înseamnă „numai pentru mine", încep să bată cîmpii, ajungînd la nişte absurdităţi uluitoare: „Nu vreau — zic unii — să fiu iubit, pentru că sînt bogat! Asta e o dragoste interesantă!"; „Nu vreau" — zic alţii — să fiu iubit, pentru că sînt frumos. Asta e o dragoste care denotă prostie!"; „Nu vreau să fiu iubit, pentru că sînt deştept. Asta nu-i o dragoste izvorîtă din inimă!"; „Da, zic unii, iubirea pură asta e! Vreau

să fiu iubit pentru mine însumi! Căci singura dragoste adevărată este cea pe care n-o interesează nici bogăţia, nici frumuseţea, nici deşteptăciunea, ci numai inima."

Bărbaţii erau, mai ales în acea epocă, aproape otrăviţi de acest dicton. Ceea ce nu-i împiedica deloc, în cazul în care unei femei din lumea mare i se năzărea să se mărite cu un ţopîrlan, să o trateze cu cel mai suveran dispreţ.

În vremea asta, tristeţea tinerei Nathalie sporea pe zi ce trecea. Ba chiar deveni atît de serioasă, încît domnul Firion începu a fi preocupat serios de ea. Dacă îşi făcuse o lege din a satisface cele mai mici pretenţii ale fiicei sale, de îndată ce aceasta şi le-ar fi exprimat, îşi făcuse o lege şi din precauţia de a nu întreba niciodată nimic. De data asta însă, s-a văzut nevoit să renunţe la principiile sale. Într-o seară, în timpul unei serbări spendide, unde Nathalie — strălucind de frumuseţe şi de podoabe — era asaltată de cele mai umile şi mai măgulitoare omagii, fata izbucni brusc într-un plîns cu hohote. Apoi, aruncîndu-se în braţele tatălui ei, strigă:

— Du-mă de aici! Să plecăm! Să plecăm! Simt că mă înăbuş, că mor!

Această izbucnire îl sperie pe domnul Firion, care se temu de un acces de gelozie. Îşi luă fata aproape leşinată, şi o duse pe sus pînă la trăsură. De îndată ce rămase singură cu tatăl ei, Nathalie îşi smulse cu furie cununa de flori, îşi scoase bijuteriile îşi sfîşie rochia de muselină adusă tocmai din India, lucru extrem de rar în acea epocă a blocusului continental, şi o călcă în picioare, repetînd:

— Oh, cît sînt de nefericită! Cît sînt de nefericită!

— Dar ce ai? Ce vrei? o întrebă taică-său foarte alarmat.

— Ceea ce vreau eu, tu nu-mi poţi da!

— Dar despre ce e vorba?

— Vreau să fiu iubită doar pentru mine! strigă Nathalie, privindu-şi triumfătoare tatăl.

Acest răspuns îl năuci pe Firion, pentru că-i dădea peste cap toate calculele. E greu să cumperi o inimă care să iubească fără interes. Nu poţi plăti ceea ce n-ar mai exista, din moment ce s- ar lăsa cumpărat. Aşa că toată diplomaţia financiară a domnului Firion se duse de rîpă.

— Dar cum poţi crede că nu eşti iubită pentru tine însuţi? Eşti tînără, eşti frumoasă, eşti deşteaptă, eşti bogată...

— Păi tocmai de asta sînt nefericită, replică Nathalie. Fiul ducelui de... mă copleşteşte cu atenţiile, dar nu pe mine mă iubeşte, ci milioanele mele, cu care speră să-şi aurească blazonul ruginit! Colonelul V... mă adoră; îl cred dezinteresat; dar ştiu că-şi va plimba nevasta, cu acelaşi orgoliu cu care-şi plimba uniforma de husar. Dacă această uniformă va fi mult mai frumoasă decît a generalului D... pe care-l detestă, ei bine, va fi omul cel mai fericit. O sumedenie de bărbaţi îmi fac o curte asiduă, de care mi-e şi ruşine, fiindcă nici unul nu mă iubeşte doar pentru mine, nici unul nu e îndrăgostit cu adevărat. Dacă aş fi doar o biată fată

săracă, sînt sigură că aş întîlni omul care să mă iubească doar pentru mine. Oh, ce fericiţi trebuie să fie oamenii sărmani! Cel puţin, ei sînt siguri de dragostea pe care o inspiră!

Şi Nathalie continuă multă vreme pe acelaşi ton. Tot pentru prima oară, Firion, dezarmat de acest nou capriciu al fiicei sale, constată că nu-i mai putea răspunde ca de obicei: „Ei bine, spune ce vrei să-ţi voi cumpăra!" Nădăjduia totuşi că îi va trece şi acea toană, aşa cum îi trecuseră atîtea altele, pe care izbutise să i le satisfacă. Dar cum pentru fată era ceva nou să dorească un lucru mai multă vreme, se încăpăţînă şi, nu peste mult timp, simţi o adevărată silă faţă de oameni. Sănătatea i se şubrezi şi viaţa îi fu, o vreme, în primejdie. Domnul Firion, care-şi pusese în ea toate nădejdile, dorind să-i lase întreaga avere şi vrînd să facă din Nathalie o mare doamnă, o duse imediat şi în mare taină la băile din B... şi acolo, sub numele de Bernard, închirie o căsuţă modestă. N-aveau nici cai, nici trăsuri, nici valeţi în livrele. O singură slugă îi servea şi pe tată, şi pe fiică. Mergeau pe jos, erau îmbrăcaţi modest şi dacă i-ar fi întîlnit cine ştie ce mare elegant din Paris, ar fi ezitat să-i recunoască. În concluzie, nimeni nu-i băga în seamă, ceea ce — în loc s-o vindece — o îmbolnăvi şi mai rău pe Nathalie.

— Vezi, îi spunea ea mereu tatălui ei, ai în faţa ochilor dovada falsităţii tuturor celor care mă urmăreau cu declaraţiile lor de dragoste. Nu sînt nici mai puţin frumoasă, nici mai puţin bună decît eram la Paris şi iată că nimeni nu-mi mai face curte, fiindcă nu mai sînt bogată. Oh, ce nenorocire e să ai o inimă care vrea să iubească şi să nu găseşti pe nimeni care să te înţeleagă!

Firior nu mai avea ce răspunde căci, de data asta, din păcate, fiică-sa avea dreptate. Cu timpul, tot străduindu-se să devină plăcuţi şi să fie agreaţi de cei din jur — care, văzîndu-i atît de suspect de perseverenţi, îi ocoliră — începură a se îndoi pînă şi de propriile lor calităţi: tatăl îşi pierdu veselia şi spiritul, fata deveni urîtă şi stîngace.

— Trebuie să afli, dragă baroane, că succesul e ca beţia: există bărbaţi care nu se pricep decît să reuşească în viaţă, şi femei care nu ştiu decît să fie fericite. Cea mai mică rezistenţă întîmpinată, îi distruge pe primii, iar părăsirea le urîţeşte pe femei. Li se întîmplă acestor oameni, exact acelaşi lucru care li se întîmplă şi cailor de curse: dacă nu mai cîştigă cursa în trei minute, cei mai grozavi bidivii devin nişte mîrţoage.

Sezonul băilor se apropie de sfîrşit şI nici un bărbat nu-i adresase tinerei Nathalie vreun cuvînt; cînd iată că apăru baronul du Bergh. Baronul du Bergh era din Quercy şi venise la băi să-şi toace rămăşiţele unei averi frumoase şi ale unei sănătăţi ruinate. Orfan, se lăsase dominat de emoţiile jocurilor de noroc şi de destrăbălare, deşi avea o constituţie plăpîndă şi delicată. Cu toate că era încă tînăr — abia împlinise douăzeci şi cinci de ani — era în stare să săvîrşească orice pungăşie şi să abordeze o femeie, fără nici o urmă de emoţie; inima nu-i mai bătea nici de ruşine şi nici din pricina dragostei. Era, ca să spunem aşa, întruchiparea

viciului. Cu toate acestea, era un om superior sau, în orice caz, s-a dovedit a fi, din moment ce a remarcat-o pe Nathalie. Apoi s-a prezentat, a spus cine e şi a fost primit cum nu se poate mai bine. Tînără săracă şi suferindă era singura cucerire la care mai putea spera, în calitatea lui de tînăr ruinat. Începu deci s-o curteze cu asiduitate; o copleşi cu atenţiile şi cu omagiile sale. Aşa că, în curînd Nathalie crezu că dăduse peste omul visurilor sale. Redeveni frumoasă veselă scînteietoare şi atît de pătimaşă, încît îl sperie pe bietul taică-său. Nu se mai plimba şi nu mai vorbea decît despre du Bergh. Ba chiar şi aranjase să se mărite cu el. Numai că Firion, care cunoştea valoarea morală, fizică şi pecuniară a baronului, nici nu vru să audă de aşa ceva. Dar, bietul om, îşi cam făcea griji degeaba. Cu un caracter ca cel al fiicei sale, a fi iubită pentru ea însăşi, însemna, de fapt, a fi iubită pentru nimic. Pretindea să inspire o pasiune totală şi dezinteresată. Cu greu suporta ca du Bergh să-i spună că e frumoasă. Şi cum nu simţea cîtuşi de puţin dorinţa de a se desfigura, pentru a proba sinceritatea dragostei lui du Bergh, începu să-l sîcîie cu tot felul de hachiţe şi a încerca să-l domine, aşa cum fac, de altfel, toate femeile cînd se cred iubite. Numai că du Bergh nu suportă prea multă vreme un astfel de regim şi dovedi, în curînd, prin absenţele sale tot mai dese, că el iubea femeile pentru cu totul alceva. Această părăsire constitui pentru Nathalie o adevărată prăbuşire; căci îl iubea pe Du Bergh din orgoliu şi mai ales ca pe ceva folositor.

— Hm, făcu Luizzi, auzind acest cuvînt al diavolului, îl iubea ca pe ceva folositor...

— Sigur că da! Nathalie o apucase pe un drum greşit şi, din pricina încăpăţînării caracteristică tuturor spiritelor mărunte, perseverase pe acest drum, ca un copil îndărătnic. Acum, era mai mult decît încîntată că găsise un bărbat care s-o ajute să iasă din locul în care se împotmolise. Aşa că atunci cînd du Bergh se îndepărtă de ea, simţi o furie cumplită. Dar asta nu din dragoste, ci din orgoliu. Căci nimic nu e mai primejdios pentru o femeie decît un orgoliu rănit; aşa că Nathalie de data asta, se îmbolnăvi cu adevărat. Firion dădu fuga după medic.

— Pentru fiică-sa, spuse Luizzi, căscînd.

— Nu, pentru du Bergh.

— Pentru du Bergh?

— Da, se duse la un fel de călău, de altfel foarte cunoscut pentru felul cum îşi îngrijea bolnavii, pe care-i aducea întotdeauna pe pragul morţii. Firion îi istorisi tot adevărul, îi vorbi despre capriciul fiicei sale, îi spuse cîte milioane avea şi de ce trebuia să ascundă acest lucru. În această împrejurare, Firion îşi regăsi spiritul şi verva. Apoi, fără a-i lăsa doctorului răgazul să-şi vină în fire, îi spuse că fata sa întîlnise în sfîrşit omul pe care-l căuta şi că acel om era baronul du Bergh.

— Du Bergh? strigase, uluit, medicul.

— Da, — răspunsese Firion, fără să se tulbure — şi sînt gata să dau o sută de mii de franci celui care-l va vindeca de boala mortală de care e atins!

— Cum mortală? întrebă doctorul, a cărui ureche deveni cît o pînie, cînd auzi de o sută de mii de franci. De ce mortală? E vorba doar de o uşoară iritare a plămînilor, atîta tot! Dacă vreţi să-mi ascultaţi părerea, ei bine, peste două luni, va fi tot atît de sănătos ca dumneavoastră şi ca mine.

— Mă rog, zise Firion, vindecă-l, dar păstrează-mi taina! Mă încred în cuvîntul dumitale!

— N-am să vă înşel încrederea.

— Sper, zise Firion.

Şi avu dreptate. Doctorul nu i-a înşelat încrederea. De îndată ce bogăţaşul plecă, medicul alergă la du Bergh şi-i istorisi în amănunt tot ceea ce aflase de la aşa-zisul domn Bernard. Du Bergh bănui imediat că Firion îl dăduse pe mîna acelui medic, doar ca să scape cît mai repede de el.

— Ce mişelie! spuse Luizzi.

— Du Bergh, socotind că treaba devenise nostimă, se reîntoarse la Nathalie şi — avertizat de rolul pe care trebuia să-l joace — izbuti s-o convingă că o iubea doar pentru ea însăşi. Nathalie — cu atît mai fericită de acel succes, cu cît se temuse o vreme că-şi pierde adoratul — vru să răsplătească acea dragoste atît de dezinteresată, de puternică, de adevărată. Aşa că-i declară tatălui ei că singurul om cu care accepta să se mărite era baronul du Bergh. Deşi era ferm convinsă că tatăl ei nu va fi de acord, Firion acceptă, ba chiar fixă şi nunta, care urma să aibă loc peste două luni. Îi făcuse socoteala că graţie „îngrijirilor" date de medicul pe care i-l alesese, du Bergh n-avea s-o ducă mai mult. Într-adevăr, baronul devenea din zi în zi mai palid şi mai slab şi, cu toate eforturile făcute, nu-i mai putu ascunde fetei starea sănătăţii sale. Biata Nathalie, în culmea disperării, îşi blestemă soarta şi rosti o sumedenie de fraze ridicole la adresa destinului, care se înverşuna s-o urmărească, răpindu-i singura nădejde care-i mai rămînea pe lume.

Diavolul căzu o vreme pe gînduri, aşa că Luizzi — căruia povestirea nu-i inspirase pînă atunci cine ştie ce interes — îi spuse, dispreţuitor:

— Nu prea eşti în vervă astă-seară, jupîne şi zău dacă ştiu ce învăţăminte aş putea trage din această povestire plicticoasă, pe care mi-ai înşirat-o!

Aţintîndu-şi privirea sa crudă asupra baronului, diavolul îi spuse rînjind:

— Ascultă, crezi că doamna du Bergh e virtuoasă?

— Păi, pînă acum nu mi-ai spus nimic care să mă facă să mă îndoiesc de virtutea ei.

— Dar crezi că o femeie care astă-seară, a tratat, cu atîta obrăznicie o altă femeie, poate fi şi otrăvitoare şi adulteră?

— Cu neputinţă! strigă Luizzi. Doamna du Bergh otrăvitoare şi adulteră!

— Ei, treaba asta e o taină între mine şi ea şi tocmai de acea vreau să ţi-o povestesc.

— Oare să nu mai existe nimic adevărat pe lumea asta?

— Adevărat nu-i decît Adevărul!

— Şi cine ştie asta?

— Eu, strigă diavolul, şi vreau să ţi-l spun. Ascultă-mă cu atenţie şi nu pierde o vorbă din povestirea mea!

Deci, Nathalie era disperată, du Bergh era pe moarte iar Firion îşi freca satisfăcut mîinile. Dar un nou capriciu al Nathaliei veni să-i pună cuţitul în gîtul tatălui ei.

— Dacă nu pot fi a lui, zise ea, vreau ca măcar să-i port numele! De cîte ori îl voi auzi rostit, îmi va aminti de fericirea pe care am pierdut-o! Dacă moare şi nu apuc să mă mărit cu el, să ştii, tată, că mă voi omorî pe mormîntul lui. Vreau numele lui! Îl vreau, cu orice preţ!

Nathalie era atît de obsedată de această idee, încît sigur că şi- ar fi procurat otravă, ca să-şi pună această ameninţare în practică. Firion se consultă mai întîi cu sine, apoi cu un doctor — altul decît cel care-l îngrijea pe du Bergh; acesta, citind la farmacist, reţetele confratelui său, nu şovăi să-i spună lui Firion că du Bergh era ca şi mort. Firion ieşi vesel de la doctor şi, cu lacrimi în ochi — prefăcătorie prostească la care ar fi putut să renunţe — o anunţă pe Nathalie că era de acord cu măritişul.

„Ei drăcie, îşi zise el, o femeie rămasă văduvă la două zile după căsătorie, o văduvă-fecioară, iată un lucru ieşit din comun, care i-ar putea conferi fetei mele tocmai atracţia care-i lipseşte acum!"

S-a fixat ziua căsătoriei, du Bergh a fost dus pe sus la biserică şi cununat de un preot care se simţea tentat să-i dea, odată cu binecuvîntarea nupţială, şi ultima împărtăşanie, apoi adus repede acasă şi depus în patul nupţial, care avea să-i fie, în curînd, patul morţii. Între timp, se făcuse noapte şi deşi tatăl ei n-ar fi vrut s-o lase să-şi vadă bărbatul murind, sau poate chiar mort, Nathalie se îndreptă totuşi spre odaia acestuia. Deschise uşa, apoi o închise cu grijă. Du Bergh...

— Du Bergh murise, zise Luizzi.

Diavolul îl privi cu milă.

— Du Bergh, reluă el, şedea într-o berjeră, cu un pahar de vin de Bordeaux în mînă, cu o ţigară în gură şi fredona, vesel, *Copilul îndrăgit de dame.*

— Ce imprudenţă, strigă Nathalie, văzînd vinul.

— Dar e excelent, draga mea, zise du Bergh, ridicîndu-se şi aruncînd ţigara pe fereastră. Este tot ceea ce are mai bun socru-meu, în afară de tine şi de milioanele lui!

Auzind aceste cuvinte, Nathalie încremeni; dar du Bergh, apucînd-o obraznic de talie, îi zise:

— Am vrut să-ţi fac o surpriză, scumpo! Hai, iubito, nu fi proastă! Doar sînt bărbatul tău, nu mă poţi trata mai prost decît ai trata un amant! Aşa că nu mai fă pe copila!

— Aha! strigă Nathalie, deci tata m-a trădat...

— Cum adică te-a trădat, iubito? Ce înţelegi prin asta? I- ai cerut să-ţi dea de bărbat un mort? Sau faci şi tu parte din complot?

— Ce complot?

— Iată despre ce-i vorba, zise du Bergh, umplîndu-şi un al doilea pahar cu vin. Am să-ţi spun tot ca să ştii şi tu despre ce e vorba. Mai întîi, află că tatăl dumitale, care este un om foarte distins, nu s-a hotărât să accepte ca ginere un om ca mine, fără un motiv bine întemeiat. Or, cine sînt eu? Un jucător înrăit, un fustangiu, un escroc...

— Un escroc! strigă Nathalie.

— Ei, un fleac de două mii de guinee! Dar tatăl dumitale va ţine prea mult la onoarea ginerelui său, ca să nu înăbuşe această afacere. Avem tot timpul! Scrisoarea de schimb nu va ajunge la E... decît peste o lună şi papa Firion va închide toate gurile, plătind...

— Un escroc... repetă Nathalie, care abia se mai putea ţine pe picioare, din pricina vorbelor pe care le auzea.

— Adevărul e că tatăl tău ştia destule despre mine, ca să nu fie de acord să-i fiu ginere; norocul meu a constat în faptul că a nădăjduit că, în cel mult două luni, va scăpa definitiv de mine.

— Tata a ştiut că vei muri? întrebă Nathalie.

— Nu numai că a ştiut, ba chiar a şi dat o mînă de ajutor.

— A vrut să te omoare?

— Nu, nu spun asta! E mult prea subţire, pentru a comite astfel de josnicii! Dar m-a dat pe mîna unui medic, care trebuia să mă dea gata. Am şi acuma, acasă la mine, tot sortimentul de medicamente pe care trebuia să mi le vîre pe gît!

— Deci, zise Nathalie, toată boala, slăbiciunea, apropierea morţii...

— Mi-am jucat bine rolul, nu-i aşa?

— Deci, ştiai cine sînt...

— Am aflat, iubito!

— Ştiai că sînt bogată...

— Imens de bogată, idolul meu!

— Şi ai cutezat...

— Să te fac nevasta mea? Da!

Nathalie se întoarse şi-şi ascunse faţa în mîini. Du Bergh i le îndepărtă cu brutalitate şi o oprivi. Fata plîngea.

— Plîngi pentru că am înviat din morţi? Deci, dacă aş fi murit, ai fi rîs, nu-i aşa?

Nathalie lăsă să-i scape un hohot de plîns.

— Ia stai, fetiţo, strigă du Bergh cu brutalitate, ia stai să ne explicăm puţin... Aşa înţelegi tu ca oamenii să fie iubiţi numai pentru ei? Deci, nu m-ai fi iubit decît în calitate de cadavru! Dar slavă Domnului, încă n-am ajuns pînă acolo! Aşa că bucură-te! Am încă destulă vlagă în mine, ca să mănînc toată averea pe care mi-o va da domnul tată al dumitale! Ei, bătrînul ticălos! Ce mutră va face mîine dimineaţă, cînd, în loc să

mă găsească horcăind şi gata să-mi dau sufletul, mă va vedea culcat în braţele iubitei sale fiice! Merită să-i joc o asemenea festă!

Şi du Bergh o sărută pe Nathalie. Deşi pe jumătate năucită, fata se scuturâ de groază şi dezgust. Du Bergh se duse să închidă obloanele şi să tragă draperiile. Nathalie dădu să fugă.

— Ne, ne, ne, porumbiţo! zise du Bergh, oprind-o.

— Domnule, să ştii că strig...

— De ce? Ca să le spui că soţul adorat n-are de gînd să moară? O, tată-socrule, ai o fată demnă de tine!

Aceste vorbe i se înfipseră ca nişte cărbuni aprinşi, în mintea Nathaliei.

— Copila mea, zise du Bergh, pe tonul unui părinte jignit, sigur că tot ceea ce ţi s-a întîmplat, te-a dat puţin peste cap. Mîine vom pleca la Paris. În fond, sînt un om de treabă şi dacă socru-meu ne va asigura o rentă de două, trei sute de mii de franci, un palat, un castel şi altele, n-am să scot o vorbuliţă despre planurile lui în legătură cu mine. Gîndeşte-te, Nathalie, că de două luni eu nu mă gîndesc decît la asta! Hai, fato, că trece noaptea... Vino!

— Imediat, răspunse Nathalie pe un ton aproape tandru.

— Ce tot faci acolo?

— Nimic... M-am obişnuit ca, înainte de a mă culca, să-mi scot cerceii şi să-i închid în secreter...

— Cu un bărbat în casă, nu trebuie să te temi de hoţi...

— E adevărat, zise Nathalie, surîzînd; şi întinzîndu-i lui du Bergh fruntea să i-o sărute, luă din secreter un flaconaş aproape imperceptibil.

— Du-te, îi spuse ea, şi vezi dacă nu cumva e cineva la uşă!

— Vai! ce copilă eşti...

— Te rog...

Du Bergh se îndreptă spre uşă, o întredeschise, apoi o încuie şi se îndreptă spre Nathalie. Aceasta, palidă şi tremurînd, se sprijinea de masă.

— Ce ai, fato?

— Nu mă simt bine... Dă-mi puţină apă...

— Bea puţin din vinul ăsta de Bordeaux... Îţi va face bine...

— Vinul îmi face rău, zise Nathalie, dar cum nu mai văd alt pahar aici, am să vărs vinul ăsta şi am să umplu paharul cu apă...

— Nu, iubito, zise du Bergh, sînt econom, cînd e vorba de mine şi nu risipesc nimic decît în profitul meu...

Şi luînd paharul cu vin, îl dădu peste cap, dintr-o înghiţitură.

— Acum sînt al tău, Nathalie...

— Cum, strigă Luizzi? Deci, i s-a dăruit acelui om, iar tînărul du Bergh este fiul lui?

— Cu tînărul du Bergh e o altă poveste, zise diavolul, căci în flaconaşul acela se aflau trei picături de acid prusic şi du Bergh n-apucă să facă un pas şi căzu mort.

— Mort! strigă Luizzi. Şi pe urmă?

— Amice dragă, e ora patru şi doamna de Farkley te aşteaptă...

— Totuşi, vreau să ştiu!

— Ţi-am arătat cît de virtuoasă e doamna du Bergh; acum du-te să afli cine este femeia decăzută care se numeşte Laura de Farkley.

Şi diavolul dispăru, lăsîndu-l pe Luizzi singur în lojă.

XVIII

Cum au femeile amanţi

Apropiindu-se de orologiul unde trebuia s-o găsească pe Laura, Luizzi fu obligat să treacă printr-un grup destul de numeros de tineri eleganţi, ce se înghesuiau în jurul a două femei pe care le copleşeau cu ironiile lor. Una dintre ele se întoarse spre el: era doamna de Farkley. Laura îl luă imediat pe Armand de braţ şi ieşi din cercul celor care o înconjurau. I se făcu loc, cu acea curtenie batjocoritoare care respectă femeia pentru că e femeie, dar care arată, totodată, că respectul nu se adresează decît sexului şi nu persoanei. Abia se depărtaseră cu cîţiva paşi de acel grup zgomotos, că Laura îi şi spune lui Armand, cu voce languroasă:

— Eşti baronul de Luizzi, nu-i aşa?

— Da, doamnă.

— Şi vii din Toulouse.

— Da, doamnă.

— Pe dumneavoastră am avut plăcerea să vă văd la doamna de Marignon?

— Da, doamnă.

— Ştiţi, domnule, că vă bucuraţi de o reputaţie nemaipomenită?

— Eu, doamnă? De ce fel de reputaţie? Fiindcă sînt omul cel mai obscur din Franţa!

— Obscur, pentru că sînteţi discret, domnule. Se spune că aţi fi avut unele aventuri — chiar dacă n-ar fi vorba decît de cele din Toulouse — care v-au făcut bărbatul cel mai căutat din Paris.

— Adevărul e, doamnă, că atunci cînd mă aflu lîngă dumneavoastră, nu mai simt dorinţa să-mi aduc aminte de trecut.

— Adevărul e, domnule, că eşti ingrat cu trecutul; fiindcă am fost asigurată că e greu să mai întîlneşti o femeie tot atît de frumoasă ca acea biată marchiză du Val şi o femeie tot atît de încîntătoare ca acea tînără negustoreasă, doamna... doamna... ori cum îi spuneai dumneata?

— Vă jur că aceste amintiri n-au nimic măgulitor în ele, şi că — chiar dacă nu m-aş afla alături de dumneavoastră — aş da nu ştiu cît, să le uit...

— Iată un lucru nu prea frumos, domnule, care ne demonstrează încă o dată că mai toţi bărbaţii sînt lipsiţi de spiritul de dreptate şi de generozitate. Nu socot că o legătură trebuie să fie veşnică; nici că un băbat pe care mari interese sau o ambiţie nemăsurată îl pot duce departe de femeia care l-a iubit, e obligat să-i păstreze o veşnică fidelitate în dragoste; lucrul e imposibil; dar ca în clipa în care n-o mai iubeşte sau a părăsit-o, să devină duşmanul sau detractorul ei, iată ceva care mi se pare odios şi demn de dispreţ.

— Dar astea sînt crime de care eu nu mă fac vinovat cîtuşi de puţin, zise Luizzi şi vă mărturisesc că nimeni nu nutreşte un respect mai profund decît mine, faţă de cele două doamne despre care aţi vorbit.

— Iată deci şi un alt fel de ridicol, spuse doamna de Farkley, sprijinindu-se uşor de braţul lui Luizzi.

— Ce vreţi să spuneţi, doamnă, prin „un alt fel de ridicol"? E ridicol să respecţi nişte femei care merită să fie respectate?

Întorcîndu-se către Luizzi, în aşa fel încît pieptul i se lipi de braţul lui, doamna de Farkley îi şopti la ureche:

— Eşti un copil, baroane!

Aceste cuvinte fură rostite pe acel ton de seducătoare superioritate care, în gura unei femei ca doamna de Farkley, par a spune unui om ca Luizzi: „Nu ştii cît preţuieşti şi ai toate şansele să reuşeşti, pentru că eşti modest!"

Deşi crezu astfel, baronul totuşi răspunse:

— Nu pricep de ce sînt copil, după cum nu pricep de ce sînt ridicol.

— Ei bine, nu eşti nici ridicol, nici copil şi-ţi cer scuze pentru cele spuse. Nu eşti sincer, sau, mai curînd, nu eşti cel adevărat...

— Sînt sigur doar de un singur lucru: că sînt cam mărginit, deoarece nu pricep nimic.

— Ei bine, reluă doamna de Farkley — punîndu-şi în poziţie de tragere toate bateriile cochetăriei feminine, pentru a mă exprima mai plastic, adică anumite inflexiuni ale glasului, o mînă scoasă în mod abil din mănuşă, cu care-şi ridică partea de jos a măştii, dezvăluind nişte buze pline şi senzuale şi nişte dinţi de o albeaţă sclipitoare — ei bine, domnule, spuse ea, am să-ţi explic despre ce anume e vorba. Am amintit mai adineauri despre două femei; presupun că una dintre ele ţi-a aparţinut. Dar mi-ai dat un răspuns în doi peri: o frază banală şi insignifiantă. Prin asta, ai jignit-o pe cea nevinovată, şi n-ai apărat-o pe cea vinovată.

— Dar dacă nici una dintre ele n-a fost vinovată?

— Oh, reluă Laura cu însufleţire, să nu schimbăm vorba, fiindcă ştiu că una dintre ele a fost vinovată...

— Se poate, doamnă, dar, după cîte ştiu, discreţia este una dintre calităţile acestei lumi!

— Chiar şi acea virtute cu care voi, bărbaţii, dezonoraţi femeile? Totul se află, totul se ştie exact în astfel de aventuri, domnule...

— Dar de ce credeţi, doamnă, că ar trebui să vă spun adevărul în legătură cu cele două doamne?

— Fiindcă multe femei, domnule, sînt bănuite pe nedrept... Un amant e ca cifra unu, vîrîtă în viaţa unei femei; dacă după el apare un nătărău, care se laudă cu ceea ce n-a obţinut niciodată, toată lumea adaugă după nefastul *unu* acel zero, acel nătărău, şi iată că toţi vorbesc despre zece amanţi. Poţi să fii sigur, domnule, că în viaţa unei femei, şi mai ales în aritmetica galantă, un amant plus un nătărău vor echivala întotdeauna cu zece amanţi.

Luizzi socoti că doamna Farkley îşi pleda propria cauză, într-un mod destul de direct. Aşa că îi răspunse fără prea multe ocolişuri:

— Şi sigur, doamnă, că veţi împinge acest sistem numeric cît mai departe cu putinţă, şi presupunînd că un al doilea nătărău este egal cu un alt zero, se va ajunge să se creadă despre o femeie că a avut zece, o sută sau chiar o mie de amanţi, după numărul nătărăilor, nu-i aşa?

— Într-adevăr, domnule... Dar asta nu-i nimic, fiindcă există femei şi mai nefericite ca cele despre care ţi-am vorbit pînă acum.

— Mi-e cam greu să cred acest lucru!

— Trag nădejde să ţi-l dovedesc. Există cîte o femeie despre care se crede că a trăit cu mai toţi bărbaţii din Paris, cînd, în realitate, ea n-a avut nici măcar un singur iubit, în toată viaţa ei.

— Chiar nici unul? întrebă Luizzi, privind-o pe Laura cu un aer ironic.

— Nici unul, domnule baron, răspunse ea, nici măcar pe dumneata!

Auzind acest lucru, Luizzi se simţi foarte stînjenit, aşa că răspunse destul de încurcat:

— N-am presupus niciodată că voi ajunge în asemenea situaţie, doamnă!

— Şi rău ai făcut! Fiindcă poate că eşti singurul bărbat pentru care i-aş fi lăsat şi calomniei — o dată în viaţă — posibilitatea de a se transforma în adevăr.

— Şi aş fi pierdut, fără îndoială, toată bunăvoinţa dumneavoastră.

— Nu-ţi mai pot răspunde acum, pentru că-l văd pe tatăl meu venind încoace şi...

— Şi n-am să capăt niciodată răspuns? întrebă Luizzi.

— Astăzi e sîmbătă: luni e ultimul bal al Operei. Dacă ai să fii aici, la aceeaşi oră, poate că am să-ţi mărturisesc unele lucruri care te interesează, dacă nu cumva, ceea ce am să-i spun tatălui meu, nu mă va obliga să te văd mai curînd.

Doamna de Farkley se îndepărtă, lăsîndu-l pe Luizzi foarte încurcat. Înainte de a se întoarce acasă, a fost ţinta glumelor de prost-gust ale tuturor eleganţilor pe care-i cunoştea şi mai ales ale lui de Mareuilles, care-i spuse:

— Se pare, dragă Armand, că ai multă vreme de pierdut...

— Cum adică? întrebă Luizzi.

— Păi, două baluri mascate pentru doamna de Farkley... Fiindcă am auzit-o cînd ţi-a dat întîlnire pentru luni. Zău că mi se pare cam mult şi află că ai fi cel mai mare nătărău de pe pămînt, dacă, mîine la prînz, nu-i vei face o vizită, ca să te scuzi că nu poţi veni luni.

Luizzi reflectă un moment; apoi — vrînd să se smulgă din perplexitatea în care-l aruncase discuţia cu doamna de Farkley — îl privi pe de Mareuilles serios şi-i spuse:

— Eşti sigur, domnule de Mareuilles, că nu-mi pui mie în cîrcă, în acest moment, îngîmfarea dumitale prostească?

De Mareuilles păli, auzind aceste cuvinte. Luizzi nu ştia dacă pălise din pricina că fusese învinuit pe faţă, că minţise, sau de indignare că fusese acuzat pe nedrept. Din fericire, prietenii lui de Mareuilles crezură că era vorba despre cea de a doua presupunere; căci, izbucnind cu toţii într-un rîs cu hohote, îi spuseră acestuia:

— Foarte bine! Foarte bine! Nu e cazul să te superi! Luizzi e măreţ, pe cuvînt de onoare! Crede în virtutea frumoasei noastre Laura şi e în stare s-o determine să se mărite a treia oară; fiindcă, trebuie să afli, dragă domnule baron de Luizzi, că Laura a mai ţinut doi bărbaţi, care au lăsat-o amîndoi văduvă.

De Mareuilles, care în primul moment fusese gata să-l provoace pe Luizzi la duel, se răzgîndi şi întinzîndu-i baronului mîna, îi spuse:

— Hai, dragă Armand, fără copilării; femeia asta are o vină cu mult mai mare decît aceea de a fi avut prea mulţi amanţi; are vina de a-i compromite, expunîndu-i într-un mod nedemn! Primul ei bărbat a fost ucis în duel din pricina ei; cel de-al doilea la fel şi, te rog să mă crezi, n-o să ne apucăm să ne tăiem acum gîtul, unul altuia, pentru o femeie atît de certată cu virtutea. Doamna de Farkley ţi-a dat întîlnire luni seara, în ziua lăsatului de sec; ei, bine, dacă marţi dimineaţa te mai apucă fantezia să te baţi pentru ea, în ziua aceea îţi voi sta la dispoziţie, dar numai în ziua aceea, bagă bine de seamă! pentru că mie îmi place să fac lucrurile la vremea lor şi-ţi declar că miercuri — prima zi din postul Paştelui — nebuniile carnavalului se vor sfîrşi, în ce mă priveşte.

— Pe legea mea, zise Luizzi, nemulţumit de el însuşi, nemulţumit de toată lumea, neştiind ce să mai creadă, ce să mai gîndească şi sătul pînă în gît de acea perplexitate perpetuă în care-şi petrecea viaţa; pe legea mea, nu-ţi pot spune nici da, nici nu! Pe marţi dimineaţă!

— Pe marţi dimineaţă! strigară rîzînd, toţi acei tineri nebuni. Vom veni să-ţi cerem de mîncare, baroane, şi sperăm că doamna de Farkley va catadicsi să ne poftească la masă!

Atîta siguranţă îl zăpăci de-a binelea pe Luizzi; îşi zise că lumea nu putea vorbi totuşi cu atîta dispreţ despre o femeie care să nu-l fi meritat. Se întoarse acasă, mai hotărît ca niciodată să nu se încreadă decît în propriile sale păreri şi să nu se mai ia după nimeni; apoi se culcă şi adormi. Dar se pare că-i era sortit ca noi incidente să-l facă să-şi schimbe

hotărîrile. Căci a doua zi, după ce se trezi, valetul îi aduse mai multe scrisori. Una dintre ele era de la doamna de Marignon şi atît stilul cît şi conţinutul îl mirară grozav pe baron. Iată ce cuprindea scrisoarea:

„Domnule,

Domnul de Mareuilles te-a adus în casă la mine, numai cu îngăduinţa mea... Artistul pe care dumneata l-ai adus la mine, fără îngăduinţa mea, are un talent uluitor, dar există nişte convenienţe, care trebuiesc respectate, domnule baron. Astfel, numele dumitale, oricît ar fi de ilustru, nu mi se pare suficient de ilustru, pentru a păşi într-o casă unde toată lumea se bucură de un mare respect. Nu-ţi pot spune mai mult. Iartă-i unei femei, care la vîrsta mea ar putea să-ţi fie mamă, că-şi îngăduie să-ţi dea sfaturi şi te rog să crezi în sinceritatea regretelor pe care le am, că nu te vei mai putea număra printre persoanele care-mi onorează salonul cu prezenţa lor."

După ce Luizzi citi acea scrisoare prin care, de fapt, era dat pe uşă afară, sări din pat, strigînd:

— Va să zică, aşa! Ce naiba, am înnebunit sau m-am prostit? Ce cîntăreţ am dus eu în casa doamnei de Marignon? Ce convenienţe n-am respectat? S-a supărat că m-am aşezat lîngă doamna de Farkley? Această femeie e chiar o tîrfă, iar eu am devenit o jucărie în mîna ei? Ei bine, vreau să ştiu clar despre ce anume e vorba!

Începu să caute înfrigurat o pană, ca să-i răspundă doamnei de Marignon. Dar în clipa în care se apucă să scrie, îşi spuse ca o asemenea insolenţă merita o lecţie aspră.

„Aha, vor să mă facă să mă ruşinez că am avut curajul să mă aşez alături de doamna de Farkley! Ne-au alungat şi pe ea, şi pe mine! Ia să aflu eu cine-i această doamnă de Marignon, prietena intimă a doamnelor du Bergh şi de Fantan! Cine e oare această doamnă de Marignon? De unde vine? Ce fel de viaţă a dus? Trebuie să aflu chiar acum!"

Şi spunînd acestea, Luizzi sună din clopoţel şi diavolul îşi făcu apariţia.

— Amice, îi zise baronul, să-mi isprăveşti imediat povestea doamnei du Bergh, dar fără nici un fel de divagaţii şi, mai ales, fără dizertaţii privind morala. Apoi îmi vei spune povestea doamnei de Fantan şi, pe urmă, istoria doamnei de Marignon.

— Adică trei povestiri privind viaţa a trei femei. Trebuie să-mi acorzi o păsuire de cel puţin trei săptămîni.

— Nu! Vreau, îţi cer să începi imediat! Şi pentru că sunetul acestui clopoţel are darul de a te face să simţi veşnicele tale remuşcări, îl voi scutura atît de tare, încît ai să-mi îndeplineşti porunca, fără nici un răgaz! Hai, începe...

— Ţi-am cerut totuşi trei săptămîni...

— Nu-ţi voi da nici trei zile!

— Nu-ţi cer decît două, răspunse diavolul. Azi e duminică, şi-i prînzul; ei bine, vin marţi, la ora asta, cînd vei şti de-acum cine-i doamna

de Farkley. La ora la care prietenii tăi vor veni aici ca să-ţi ceară explicaţii, vei putea să le dai un răspuns. De asemenea şi doamnei de Marignon, pentru că vei afla tot ce doreşti să ştii!

— Fie, spuse Luizzi, dar fiindcă povestea doamnei du Bergh va fi, probabil, prea lungă, ar trebui să începi să mi-o istoriseşti chiar acum...

— Ba, mai curînd, voi încerca s-o scurtez...

— Fie şi aşa...

Luizzi se aşează în pat, diavolul într-un fotoliu încăpător, apoi îl sună pe valet şi-i spuse:

— Domnul baron nu-i acasă pentru nimeni, pricepi? Absolut pentru nimeni!

Valetul ieşi; după ce-şi aprinse o ţigară, diavolul se întoarse spre Luizzi şi-i spuse:

XIX

Urmarea primului fotoliu

— L-ai citit vreodată pe Molière?

— Iar abuzezi de răbdarea mea. Te-am rugat să-mi istoriseşti sfîrşitul aventurilor doamnei du Bergh!

— Ajung şi acolo, domnule baron, ajung şi acolo!

— Dar fără ocoluri care mă plictisesc.

— Şi pe care tu însuţi le lungeşti.

— Ei bine, spune cum vrei tu, numai spune...

— Deci, l-ai citit pe Molière...

— Citit şi răscitit.

— Ei bine, din momentul ce l-ai citit şi răscitit, ai observat că acest comic a fost omul cel mai serios din vremea lui? Ai observat că acest scriitor, care i-a încondeiat cu atîta cruzime pe semenii săi, a fost omul cel mai pur din epoca sa? Ai remarcat vreodată că acest ironic atît de batjocoritor, a avut cea mai melancolică inimă din secolul său?

— Da, strigă Luizzi cu mînie, da, da, da! Am remarcat toate aceste lucruri! Şi, mă rog, unde vrei să ajungi?

— Nicăieri. Vreau doar să te mai întreb dacă ai observat că în opera acestui scriitor serios, cu sufletul pur şi cu inima melancolică, în piesa *Bolnavul închipuit* există o frază: „Domnul Purgon mi-a făgăduit că o să-i facă un copil nevestei mele"...

— Da, cunosc fraza, răspunse Luizzi, numai că nu văd...

— Păi tu nu vezi niciodată nimic, răspunse diavolul. Ei bine, după ce du Bergh a murit, Nathalie a rămas o vreme în faţa cadavrului, şi primul lucru la care s-a gîndit, a fost dacă să-i spună sau nu tatălui ei. Ea cunoştea taina tatălui ei, în vreme ce acesta nu i-o cunoştea pe a sa; aşa că s-a hotărît să tacă. Sigur că i-a trebuit curaj, nu glumă, ca să petreacă noaptea alături de un cadavru, să-l urce în pat, să-l dezbrace şi să facă în aşa fel, încît, a doua zi dimineaţă, toată lumea să creadă că dormise împreună cu el.

După toate cîte ţi le-am povestit, moartea lui du Bergh n-a iscat nici cea mai mică mirare, aşa că tînărul a fost îngropat cu toată cinstea, fără ca cineva să se mai întrebe cum sau de ce murise. Nici măcar Firion n-a avut nici cea mai mică bănuială şi a crezut în disperarea fiicei sale. Îl chinuia totuşi o întrebare: ar fi vrut să ştie dacă du Bergh murise datorită medicului său, sau dacă-l dăduse gata noaptea aceea de nuntă. Aşa că, a doua zi, după ce du Bergh fu înmormîntat, Firion intră în odaia fiicei sale; aceasta trăsese draperiile, nevrînd să mai lase lumina să pătrundă în cameră, după ce-l pierduse pe cel pe care-l iubise. Cam aşa ceva îi spuse lui taică-său, iar acesta o ascultă, chipurile, plin de întristare; dar iată că în toiul lacrimilor şi al lamentărilor, Nathalie trînti deodată această frază:

— Şi măcar dacă mi-ar fi lăsat o amintire a dragostei sale! Dacă, după el, aş mai fi putut iubi, pe lumea asta, o fiinţă care să-mi aparţină.

— Biată copilă! Deci, n-ai nici o nădejde să vezi realizîndu-se această bucurie?

Nathalie nu se putu abţine să nu-şi privească tatăl în faţă şi să nu-i răspundă, cu o voce fermă, în care nu exista nici urmă de la lacrimi, de suspine, sau de lamentări:

— Nu, tată, nu! N-am această speranţă; dar am o alta, pe care dumneata o vei înţelege mai bine ca oricînd, pentru că ştii cît preţuieşte un copil!

Firion nu-şi pierdea niciodată cumpătul, deoarece ştia că fiica sa putea avea uneori toane dintre cele mai năstruşnice. Dar, de astă dată, tonul cu care-i făcu această mărturisire, îl sperie: ascunzîndu-şi teama, îi răspunse cît mai patern cu putinţă:

— Sînt bucuros să aflu că-ţi mai rămîne totuşi o speranţă; şi sînt convins că această speranţă e demnă de tine, că e bine chibzuită, că nu se bazează pe utopia sentimentelor — care, dacă ar exista, ar constitui o adevărată fericire, dar care nu există.

— Ai dreptate, tată dragă, răspunse Nathalie, da, ai perfectă dreptate! Acum ştiu că dragostea e un vis cu neputinţă de realizat; ştiu că e o pasiune egoistă, crudă, şi că esenţa ei divină a fost alterată de cele mai meschine calcule. Îţi jur, tată, că de acum n-o să mai iubesc pe nimeni! Există însă o dragoste mult mai mare, mai sfîntă, mai profundă, căreia vreau să-mi închin viaţa. Tată, tată, adăugă ea cu lacrimi

în ochi, dragostea dumitale față de mine mi-a deschis ochii și mi-a arătat care-i cea mai puternică dintre iubiri: află, tată, că doresc să fiu mamă!

Această declarație îl făcu pe Firion să sară ca ars de pe scaun, nu atît pentru extravaganța ei, cît mai mult pentru felul cum fusese spusă. După ce-și mai veni în fire, îi răspunse fetei sale:

— Ei bine, copila mea, după ce va trece perioada de doliu, sau, dacă ții cu tot dinadinsul, după cele zece luni de văduvie, prevăzute de lege, am să te mărit din nou; iar în tot acest timp am să-ți caut un soț potrivit.

Auzind acest lucru, Nathalie își privi tatăl cu un aer plin de curiozitate și totodată gînditor și, cu tonul unui client care-i cere avocatului său să-i explice o lege despre care își închipuie că ar putea-o eluda în vreun fel, îi spuse:

— Dar de ce, tată, sînt obligate femeile să aștepte zece luni, înainte de a se recăsători?

Firion păru foarte încurcat din pricina acestei întrebări. Dar cum era unul dintre bărbații care socoteau că o femeie poate și trebuie să cunoască viața și obligațiile pe care i le impune legea, se hotărî să răspundă cît mai clar cu putință, la întrebarea ce-i fusese pusă:

— Pentru că, în cele zece luni care urmează după moartea soțului, se poate naște un copil, deși sarcina nu ține decît nouă; acest copil, aparținînd soțului decedat, legea nu vrea ca femeia să contracteze o nouă căsătorie, înainte de a fi sigură de situația sa, atît în ceea ce privește familia pe care o părăsește, cît și noua familie în care intră.

Nathalie deveni și mai gînditoare, în timp ce Firion continuă cu un aer foarte degajat:

— Dar asta ține și de avere, de drepturi de moștenire, de probleme de stat și ar dura prea mult ca să ți le explic acum...

— Te cred, tată, zise Nathalie, te cred. Deci, dacă eu aș deveni mamă în aceste zece luni, copilul meu ar fi al lui du Bergh, nu-i așa?

— Sigur, zise tatăl, cam încurcat.

— Vorbesc din punct de vedere legal, adăugă Nathalie.

Firion începea să nu mai înțeleagă, sau mai curînd îi fu frică să înțeleagă. Încercă deci să abată discuția pe alt plan:

— Mîine plecăm, zise el; mîine ne reîntoarcem la Paris. Acolo vei găsi bărbați demni de tine, de averea ta, oameni care te vor ridica la un rang atît de înalt, încît bucuria orgoliului satisfăcut o va înlocui pe cea a iubirii la care vrei să renunți.

— Dar, tată, eu nu voi mai purta alt nume decît pe cel al omului pe care l-am iubit!

— Atunci, zise Firion, ce ai de gînd?

— Tată, strigă interesanta văduvă-fecioară, căzînd la picioarele părintelui ei, ți-am spus că vreau să fiu mamă!

— Un incest! strigă Luizzi.

— Tinere, nu fi stupid, zise diavolul. Restul acestei discuții, continuă el, dură exact două minute. A doua zi, domnul Firion se duse prin

împrejurimi şi, tăind-o peste cîmp, discută cu cîţiva ţărani pe care-i întîlni în cale. Primul era un bărbat de patruzeci şi cinci de ani, urît şi rahitic. Îl părăsi imediat. Al doilea era gras, scurt, robust, dar cumplit de murdar şi de sărăntoc. Al treilea era un uncheaş de şaizeci de ani. Firion o apucă în altă direcţie, cînd iată că zări un flăcău splendid, tînăr, doar de douăzeci şi patru de ani, şi care trudea cu o ardoare ce vădea o vigoare puţin obişnuită; tînărul cînta cu o voce puternică, dovedind nişte plămîni sănătoşi şi un piept bine dezvoltat. După ce l-a privit o vreme, s-a apropiat de el şi i-a zis:

— Amice, n-ai vrea să înlocuieşti pe cineva?

— Pe cine să înlocuiesc?

— Să-l înlocuieşti pe nepotul meu, care urmează să fie recrutat.

— Mulţumesc, dar sînt singurul fiu al unei văduve şi nu ţin să slujesc în locul altuia, la oaste. Dacă mai cauţi, ai să găseşti destui amatori.

— E cam greu, zise Firion, fiindcă nepotul meu e un tînăr cam ca dumneata şi cîrmuirea nu vrea în loc decît unul pe potrivă.

— Cred că va fi treabă grea, pentru că, dacă aş primi, te-ar costa al dracului de scump...

— A, zise Firion, banii n-au nici o importanţă. Unui bărbat ca dumneata i-aş da şi o mie de scuzi.

— Te cred, zise ţăranul, luîndu-şi sapa şi apucîndu-se de treabă. Dar ştiu o văduvă pe-aici, care mi-ar da mult, mai mult, dacă m-aş învoi să-l înlocuiesc pe bărbatu-său, în patul ei...

— Mă rog, zise Firion, de fapt am vrut să spun două mii de scuzi...

Nepotul dumitale are un unchi bun, zise ţăranul, aplecîndu-se şi începînd a fluiera un cîntecel care nu se prea potrivea cu situaţia.

— Trei mii de scuzi, zise Firion.

— Suma asta cred că l-ar interesa pe roşcovanul de peste drum.

— Patru mii de scuzi, zise Firion.

Ţăranul îşi ridică încet cazmaua şi spuse pe un ton nu prea sigur de el:

— Cam cît fac patru mii de scuzi?

— Douăsprezece mii de franci.

— Douăsprezece mii? E o sumă frumuşică. Şi cam ce venit mi-ar aduce?

— Şase sute de franci pe an.

— Şase sute! Asta ar face.. trei franci şi cinci bănuţi pe zi.

— Nu trei franci şi cinci bănuţi pe zi, ar face o rentă de o mie două sute de franci pe an.

— Ei bine, zise ţăranul, trei franci şi cinci bănuţi pe zi, o mie două sute de franci pe an, rentă; asta cîţi bani ar însemna?

— Douăzeci şi patru de mii de franci!

— Dacă-mi dai douăzeci şi patru de mii de franci pe an, sînt omul dumitale!

— S-a făcut! Vino să te vadă doctorul!

— Păi de ce să mă vadă doctorul?

— Amice, eu nu vreau să cumpăr ceva pe nevăzute; şi cum vei fi obligat să treci prin faţa comisiei de recrutare, nu vreau să te refuze, din pricina cine ştie cărui viciu de conformare pe care nu-l cunosc.

— Pentru asta mă duci la doctor? Atunci, haidem, eu sînt un om cinstit, pricepi? Şi n-am nimic de ascuns, jupîne!

— Aş fi încîntat să fie aşa. Hai, zise Firion.

Şi fără alte comentarii, Firion îl duse pe ţăran la cel mai strălucit medic al băilor. Ieşind de la medic, Firion îl duse pe ţăran într-o locuinţă izolată, unde nimeri peste o servitoare foarte nurlie, care-i făcu onorurile casei şi care-l lăsă să vadă foarte clar că odaia ei se afla la doi paşi de cea unde fusese găzduit el.

— Cum, zise Luizzi, Nathalie s-a pretat la un asemenea rol? Femeia asta s-a coborît pînă la a aţîţa pofta de dragoste a unui ţărănoi?

— Da, baroane. După ce servitoarea i-a dat de înţeles ţăranului că băieţii frumoşi sînt făcuţi pentru fetele frumoase, cînd s-a făcut noapte. Firion s-a dus să se plimbe prin împrejurimi. Apoi s-a întors şi după ce l-a trimis pe băiat să se culce în odaia lui, s-a urcat în trăsură şi a plecat. Dar nu în camera lui s-a culcat tînărul ţăran, ci în cămăruţa slujnicei, unde era întuneric beznă.

— Şi Nathalie era acolo? întrebă Luizzi, cu o indignare şi o mirare demne de tot respectul.

— Şi de ce n-ar fi fost acolo? În zori, ţăranul ieşi din acea odaie, iar a doua zi a şi fost expediat de către Firion la douăzeci de leghe depărtare. După nouă luni şi două zile de la moartea baronului du Bergh, în registrele de stare civilă din cel de al treilea arondisment al oraşului Paris era înscrisă naşterea legală a lui Anatole-Edgard du Bergh, acel tînăr fermecător pe care l-ai văzut şi despre care imbecilii ce l-au cunoscut pe răposatul baron susţin că seamănă, ca două picături de apă, cu taică-său.

— Aşa că femeia asta a fost...

— Femeia asta a fost, aşa cum ţi-am spus, otrăvitoare şi adulteră; căci adulterul constă în a introduce copii străini în familia unui bărbat care trăieşte; dar mi se pare şi mai original să-i introduci în familia unui soţ mort. E vorba de adulterul postum, deci de ceva nou...

— Şi nimeni nu-i poate arunca aceste crime în faţă? întrebă Luizzi.

— Nimeni, în afară de tine. Dar te las să judeci singur, dacă eşti în măsură s-o faci!

— Şi după asta, Nathalie n-a mai avut şi alte capricii?

— Nici unul!

— Dar aventura asta mi se pare imposibilă!

— O inimă rece, un spirit rece şi un trup şi mai rece vor fi de-ajuns ca să ţi-o explice. Nu uita că Nathalie s-a născut într-o altă epocă, în care, dacă ar fi fost crescută cu grijă, probabil că ar fi ajuns una dintre acele stareţe uscate şi rigide care ar fi împins pînă la un despotism barbar respectul faţă de virtute: sau poate că ar fi devenit una din acele fete bătrîne şi virtuoase, care ţin de tagma femeiască, tot atît cît ţin

surzii şi muţii de societatea care-i înconjoară. N-au nici o idee despre dragoste, cum n-au surzii despre sunete. Şi cum nimeni nu-i poate face să înţeleagă — nici pe unii, nici pe alţii — că le lipseşte un simţ, devin invidioşi pe toţi cei care-l posedă. Aşa că, fereşte-te, baroane, să-ţi lipsească vreunul dintre simţuri; oamenii de acest gen sînt cumplit de răi.

XX

O mică infamie

Tocmai cînd Luizzi se pregătea să-i răspundă diavolului, privitor la această nouă teorie a sa, valetul lui intră în odaie, îi întinse un bilet şi-l anunţă, totodată, pe domnul de Mareuilles. Înainte ca Luizzi să apuce să-i amintească valetul despre ordinul pe care i-l dăduse, de a nu lăsa pe nimeni să intre, acel dandy se şi ivi în uşa odăii de culcare şi arătînd cu vîrful bastonului biletul pe care Luizzi încă nu-l desfăcuse, strigă, rîzînd:

— Pun rămăşag că e de la Laura!

— Nu cred, spuse Luizzi, prost dispus. Fiindcă mi se pare un scris cunoscut, iar eu n-am mai primit niciodată scrisori de la doamna de Farkley. Aruncînd o privire către pat, Luizzi observă că fotoliul în care stătuse mai înainte diavolul, acum era gol.

— Ei, unde o fi dispărut?

— Cine? întrebă de Mareuilles.

— Ei, răspunse Luizzi, căruia nu-i veni în minte, pe loc, nici un nume propriu, domnul care era aici mai adineauri...

— Cred că nu eşti în toate minţile, răspunse de Mareuilles. N-am văzut pe nimeni! Dealtfel, îţi cer scuze că te-am deranjat atît de dimineaţă. Dar ieri, după ce-am plecat de la Operă, mi s-a spus despre hotărîrea luată de doamna de Marignon, în ce te priveşte, aşa că am venit să stau de vorbă cu dumneata. Află, amice dragă, că mi-ai făcut un mare deserviciu. Ştii de ce mă duc la doamna de Marignon; ştii că fiica ei e o partidă foarte ispititoare, pe care familia mea a pus ochii de multă vreme. Toate nebuniile pe care le fac, ei bine, le fac cu cea mai mare discreţie, ca nu cumva să am vreo neplăcere. Trebuie să-mi dai dreptate că nu e deloc plăcut să fii compromis de nebuniile pe care le fac alţii...

— Pe legea mea, dragă domnule de Mareuilles, zise Luizzi, îmi pare rău că ţi-am căşunat unele necazuri. Află că am primit un bilet de la doamna de Marignon, pe care numai o femeie fără bărbat îşi putea

permite să-l scrie. Dacă, în calitate de viitor ginere, vrei să-ţi asumi răspunderea insolenţei sale, mi-ai face un adevărat serviciu.

— Glumeşti, domnule baron, îi replică de Mareuilles, rîzînd. Fiindcă dumneata mai ai încă naivitatea de a crede că o femeie care te-a văzut o singură dată şi-ţi şi scrie a doua zi, n-a mai făcut acest lucru cu mine sau cu alţii.

— Dar biletul nu e de la doamna de Farkley, răspunse Luizzi, din ce în ce mai convins că recunoaşte acel scris.

— Ei bine, zise de Mareuilles, dacă nu e de la ea, înseamnă că m-am înşelat şi eu o dată e aşa, îţi voi cere scuze; dar dacă e de la doamna de Farkley, am să-ţi dau un sfat, amice: să nu faci din povestea asta un adevărat scandal, să te duci la doamna de Marignon şi să-i mărturiseşti că-ţi pare rău pentru tot ce s-a întîmplat şi să nu te expui să fii arătat cu degetul, de o femeie care nu merită!

Luizzi nu răspunse; dar luă biletul, îi rupse pecetea şi-şi aruncă ochii pe semnătură: era de la doamna de Farkley. E greu de exprimat sentimentul de ciudă şi de mîhnire care puse stăpînire pe Luizzi, cînd văzu aceea semnătură. Dacă ar fi citit mai clar în inima lui, ar fi înţeles că acea femeie nu-i era indiferentă, fie şi prin amărăciunea pe care o simţea încercînd să justifice părerea proastă pe care o avea lumea despre ea. Citi deci biletul, conceput astfel:

„Domnule,

Mă tem că n-am să pot veni la întîlnirea pe care ţi-am dat-o mîine seară, la balul Operei; dacă ţii să-ţi explic ultimele cuvinte pe care le-am rostit, ţi le pot explica acum; aşteaptă-mă deseară, la dumneata acasă; voi fi acolo, la ora zece."

Luizzi căzu pe gînduri şi, uluit din cale afară de neruşinarea acelei femei, îi întinse, în tăcere, biletul lui de Mareuilles, care izbucni imediat într-un homeric hohot de rîs.

— Asta întrece orice măsură! strigă el. Ei bine, dacă ai încredere în mine, nu sta acasă! Hai să mergem împreună la doamna de Marignon. Am să-i vorbesc pe îndelete despre sacrificiul pe care l-ai făcut pentru ea; ei o să-i placă acest lucru, o să te ierte şi totul va fi şters cu buretele.

— Ai dreptate, zise Luizzi, deşi mă costă foarte mult că nu-i pot da doamnei de Farkley lecţia pe care-o merită.

— Lecţia cea mai bună şi cea mai crudă, spuse de Mareuilles, este să-i răspunzi c-o aştepţi, dar să n-o aştepţi.

Luizzi aduse la îndeplinire doar pe jumătate acest sfat, rezervîndu-şi dreptul ca în cursul acelei seri să dea sau nu ascultare şi celeilalte jumătăţi; cu alte cuvinte, îi răspunse doamnei de Farkley c-o aştepta la el acasă. Pe măsură ce se întuneca, Luizzi începu a nu mai fi chiar atît de pornit pe doamna de Farkley; îşi aminti de acea femeie, atît de suavă şi de graţioasă, întîlnită la balul Operei; începu a-şi face reproşuri că era obligat să sacrifice deşartelor consideraţiuni ale lumii, cîteva ceasuri despre care îşi închipuia că trebuiau să fie nu numai plăcute, ci chiar

foarte picante. Luizzi era una dintre acele ființe sortite să-și complice viața pînă și cu cele mai banale întîmplări. Acest soi de oameni fac din cea mai neînsemnată hotărîre pe care trebuie s-o ia, o adevărată luptă interioară. Ei stau mult mai mult pe gînduri, dacă să treacă pe cealaltă parte a străzii, decît a stat Cezar cînd a trecut Rubinconul și, fiindcă sînt foarte interesați de această dezbatere cu ei înșiși, socot că fac un lucru deosebit. Așa că baronul petrecu două ceasuri, luptîndu-se cu sine însuși și punînd într-o balanță plăcerea, iar în cealaltă considerația. La reputația doamnei de Farkley nu se gîndi cîtuși de puțin. Nu i se părea cine știe ce crimă, ca la toate aventurile scandaloase ale Laurei să mai adauge una în plus. În această luptă pe care a dus-o cu sine însuși, n-a fost vorba, de fapt, decît de lupta egoismului cu vanitatea. Pînă la urmă, triumfă vanitatea, dar numai pentru că-și închipui că se va bucura de mult mai multă faimă, fiindcă n-o avusese pe acea femeie, decît pentru c-o avusese. Așa că, la nouă și trei sferturi, ieși din casă și cînd pendula bătu ora zece, valetul îl anunță pe domnul baron de Luizzi, la doamna de Marignon. E cu neputință de redat efectul pe care-l produse intrarea sa la acea oră: toate privirile se întoarseră mai întîi către pendulă, apoi îl salutară pe Luizzi, aplaudîndu-l în modul cel mai măgulitor. Femeile îl primiră cu o grație deosebită și cu o atenție neașteptată: doamna du Bergh merse atît de departe cu admirația pentru acea faptă de eroism, încît catadicsi să i-l prezinte pe fiu-său, Anatole-Edgard du Bergh. Doamna de Marignon îi întinse baronului mîna și aproape că-și ceru iertare pentru biletul pe care i-l trimisese; domnișoara de Marignon — care pînă atunci nu-i adresase niciodată vreo vorbă lui Luizzi — îl consultă, cu o încîntătoare familiaritate, asupra noilor albume ce-i fuseseră trimise. Cît despre doamna de Fantan, ei bine, îl rugă pe Luizzi s-o onoreze cu vizitele sale. Această invitație îl mai liniști puțin pe domnul de Mareuilles, speriat de succesul pe care i-l înlesnise el însuși baronului. Așa că nu pierdu ocazia de a-i spune încet:

— Domnișoara de Fantan e o fată foarte tînără, foarte frumoasă și va fi foarte bogată; te rog să reții acest lucru.

Luizzi fu atît de amețit de triumful său, încît trecură două ceasuri, fără ca el să simtă altceva decît bucuria succesului pe care-l repurtase. Niciodată nu și-a ținut capul mai sus și n-a vorbit mai de sus. În timpul celor două ceasuri, a fost într-adevăr regele conversației, în salonul doamnei de Marignon: a fost plin de vervă, de spirit, de cuvinte bine alese și frumos rostite. La miezul nopții, s-a ridicat și a părăsit — superb, triumfător și plin de sine — acel salon, din care în ajun ieșise aproape pe furiș și plin de remușcări. Și asta, din pricină că în ajun încercase să lupte cu societatea, pentru o femeie pe care societatea o respinsese, iar în seara aceea el o jertfise pe acea femeie, punîndu-i în circă o umilință în plus. Acest lucru poate că explică de ce bărbatul este „cel mai crud animal", cum spune Molière.

Cele cîteva minute care despărțeau locuința doamnei de Marignon de locuința baronului, nu-i fură suficiente acestuia pentru a-l trezi din

beţia succesului repurtat; aşa că niciodată nu i-a aruncat valetului său, pălăria, mănuşile şi mantia, mai bine dispus ca în noaptea aceea. Luizzi nu era omul care să facă pe înfumuratul faţă de valetul său; dar, în acel moment, era atît de plin de el însuşi, încît i-a strigat acestuia pe un ton cu totul neobişnuit, ba chiar extravagant:

— M-a căutat cineva astă-seară?

— Da, domnule baron, răspunse valetul. V-a căutat o doamnă.

— Într-adevăr, spuse Luizzi, făcînd pe miratul, am uitat de ea şi zău dacă pricep cum am uitat... Şi ce ţi-a spus?

— A zis că aşteaptă pînă vă întoarceţi, domnule baron.

— A! făcu Luizzi, pe care această veste îl făcu să-şi schimbe brusc şi tonul, şi siguranţa de sine. Şi cît timp a aşteptat?

— Păi, domnule baron, a aşteptat... pînă acum, zise valetul; e în odaia dumneavoastră.

— În odaia mea?

— Da domnule baron. Mă duc să-i spun că v-aţi întors!

— De prisos, spuse Luizzi, prost dispus, de prisos! Du-te şi să nu vii decît atunci cînd te voi suna!

Apoi Luizzi intră în odaia lui.

XXI

Al doilea fotoliu. Cineo va vrea, o va avea

Sentimentul care pusese stăpînire pe inima baronului, cînd acesta deschise uşa, consta dintr-un amestec ciudat de mînie, surpriză şi ciudă. Femeia aceea îi umbrea succesul pe care-l repurtase la doamna de Marignon; şi mai mult ca sigur că nu rămăsese pentru acelaşi motiv pentru care venise. Luizzi se aştepta la o scenă; dar fu mirat cînd, în loc de o femeie furioasă, cum presupunea că trebuie să fie doamna de Farkley, găsi o femeie plînsă care, atunci cînd el se apropie de ea, aceasta îşi împreună mîinile şi-i spuse cu o voce disperată:

— Oh, domnule, domnule! Ţi-a fost dat să fii ultimul care să mă loveşti!

— Eu, doamnă? spuse Luizzi pe un ton foarte degajat. Zău dacă ştiu ce vreţi să spuneţi, zău dacă înţeleg cum v-am lovit!

Doamna de Farkley îl privi pe Luizzi, plină de emoţie, apoi îi spuse pe un ton liniştit:

— Uită-te bine la mine, domnule! Mă recunoşti?

— Vă recunosc, doamnă; sînteţi femeia deosebit de frumoasă pe care am văzut-o ieri la doamna de Marignon, pe care am întîlnit-o mai

apoi la balul Operei şi pe care nu nădăjduiam să am fericirea de a o primi, în noaptea asta, în odaia mea!

— Spune-mi, reluă Laura, care a fost motivul pentru care te-ai aşezat lîngă mine la doamna de Marignón?

Luizzi îşi lăsă, cu modestie, ochii în jos şi răspunse cu umila impertinenţă a unui bărbat care nu vrea să se laude cu succesele sale:

— Dar, doamnă, nu cred că trebuie să vi se pară extraordinar, dacă un bărbat doreşte să vă cunoască!

Auzind acest răspuns, doamna de Farkley se schimbă la faţă: o paloare cumplită îi acoperi chipul, apoi răspunse cu voce ştearsă:

— Te înţeleg, domnule... Nu trebuie să mi se pară extraordinar, dacă... un bărbat, oricine ar fi el, doreşte să-mi devină amant!

— O, doamnă!

— Asta e părerea dumitale, domnule, răspunse doamna de Farkley, care abia îşi ţinea lacrimile să nu curgă şi abia îşi stăpînea hohotele de plîns să nu izbucnească. Dar iată că, în urma unei sforţări puternice, izbuti să se stăpînească, să redevină sigură pe sine şi să spună cu o voce de o penibilă veselie simulată:

— Asta e părerea dumitale, domnule; dar nu cred că ţi-ai dat seama de cutezanţa ei; deoarece presupun că nu ştii, a deveni amantul unei femei ca mine, e un lucru foarte primejdios...

— Nu sînt mai puţin curajos decît altul, răspunse Luizzi, cu un surîs plin de o supremă impertinenţă.

— Crezi? răspunse doamna de Farkley; ei bine, domnule, îţi jur că te-ai înfricoşa, dacă ţi-aş accepta propunerile.

— Doriţi să-mi puneţi curajul la încercare, zise Luizzi; ei bine, puneţi-l, şi veţi vedea de ce sînt în stare!

— Ei bine, domnule, zise doamna de Farkley, ridicîndu-se, voi fi iubita dumitale; dar mai înainte de asta trebuie să ştii, ceea ce, dealtfel, cred că şi bănuieşti, că sînt o femeie pierdută!

— Cine spune asta? întrebă Luizzi, încercînd să potolească agitaţia de care fusese cuprinsă doamna de Farkley.

— Eu, domnule, care îndur de ani de zile toate calomniile ale căror victimă sînt. Eu domnule, care aş vrea să le înerit eu, cea pe care ai ales-o să-ţi fie amantă şi care-ţi va fi, dacă vei mai cuteza să mă vrei...

Această declaraţie atît de neaşteptată îl luă pe baron pe nepregătite, aşa că, timp de cîteva minute, se simţi foarte încurcat. Doamna de Farkley se aşeză din nou şi-i spuse, surîzînd trist:

— Am ştiut, domnule, că o să-ţi fie teamă.

— Nu cred că ăsta e cuvîntul potrivit, zise Luizzi; dar mărturisesc că o bucurie atît de mare şi de neaşteptată m-a dat gata, că eram departe de a mă aştepta...

— Minţi, domnule, spuse doamna de Farkley; doar că acum o crezi mai greu de realizat..

Luizzi rămase stupefiat; nu-şi închipuise niciodată că o femeie ar putea fi atît de neruşinată, încît să-i spună asemenea vorbe în propria lui casă şi la o asemenea oră. Rămase un moment tăcut, apoi sfîrşi prin a spune:

— Zău, doamnă, dacă vă mai înţeleg...

— Atunci nu-mi rămîne decît să mă retrag; presupun însă, zise ea luîndu-şi mănuşile, că eşti destul de cinstit ca să afirmi — într-un mod în care să fii crezut — că femeia care a intrat în casa dumitale la ora zece seara şi a plecat la ora unu noaptea nu ţi-a cèdat, aşa cum au spus despre ea atîţia alţii.

Laura se ridică, pregătindu-se să plece, dar abia în acel moment Luizzi înţelese imensul ridicol de care se acoperise în ochii acelei femei. Ghici, de asemenea, că impertinenţa cu care avusese atîta succes la doamna de Marignon, va fi socotită drept o prostie de către amicii săi. De altfel, ceea ce fusese o impertinenţă de bun-gust la zece seara, devenise o grosolănie brutală la miezul nopţii. Poţi să nu accepţi întîlnirea cu o femeie frumoasă, dar n-o dai pe uşă afară, cînd o găseşti în odaia ta. Îi luă deci mîinile doamnei de Farkley şi, silind-o să se aşeze din nou, îi spuse cu o politeţe pe care nu i-o mai arătase pînă atunci:

— Zău dacă ştiu ce nebunie ne-a apucat pe amîndoi! Dumneata ai tot dreptul să fii supărată, din pricină că nu m-ai găsit acasă... Dar nu există şi greşeli care se pot răscumpăra?

În acel moment, baronului îi veni o idee ciudată: ideea pe care îşi făgăduise s-o pună în practică, dacă o va regăsi vreodată pe doamna Dilois. A o avea pe doamna de Farkley, la ora zece, cînd venise la el acasă, a o avea ca atîţia alţii, cărora le cedase sau se dăruise, ei bine, acest lucru nu-l atrăgea; dar a o avea pe această femeie, după ce-i arătase că n-o voia, a o face să creadă într-o pasiune sinceră, aproape nebunească, după ce o insultase, dispreţuind-o crîncen, ei bine, acest lucru i se păru lui Luizzi atît de nou, de original, încît merita efortul — mai ales fiind vorba de o femeie atît de abilă ca doamna de Farkley — de a o avea; şi, începînd din clipa aceea, el o dori, ca şi cum ar fi iubit-o. Aceste gînduri, trecînd ca un fulger prin mintea baronului, el reluă, aplecîndu-se încetişor către Laura:

— Ei bine, doamnă, ceea ce m-a făcut să te jignesc, să fiu atît de grosolan, de nedemn, de crud, s-a datorat faptului că mi- am dat seama că încep să te iubesc...

— Dumneata, strigă Laura, care nu-şi putu stăpîni o neliniştе plină de speranţă, dumneata, să mă iubeşti?

— Da, doamnă, reluă Luizzi, exagerîndu-şi rolul, da, doamnă! Şi în clipa în care am simţit născîndu-se în mine această dragoste, am început să tremur, a început să-mi fie frică, aşa cum mi-ai spus; căci — tot dumneata mi-ai spus asta — eşti o femeie pierdută! Şi totuşi eşti nespus de frumoasă, doamnă, una din acele frumuseţi în faţa cărora imaginaţia o ia razna; emană din toată fiinţa dumitale una din acele atracţii inexplicabile care-i fac pe bărbaţi să ţi se culce la picioare, ca nişte sclavi.

Eşti una dintre femeile pentru care-ţi dai viaţa, îţi pierzi onoarea şi reputaţia. Iată în ce fel ai pătruns în inima şi în gîndurile mele: ca o femeie pierdută, dar şi ca o femeie pe care aş putea-o adora pînă la a uita de tot şi toate. Ei bine, doamnă, cînd am simţit că sînt gata să fac orice nebunie pentru dumneata, am dat înapoi, fiindcă această dragoste m-a speriat. O asemenea dragoste, doamnă, o asemenea dragoste trebuie să fie cumplit de geloasă; şi nu geloasă pe prezent sau pe viitor, ci pe trecut; ucizi amantul unei femei care te înşală, poţi să-l ucizi şi pe cel a cărui amintire îţi este odioasă; dar ceea ce nu mai poţi ucide, doamnă, este o reputaţie pierdută, este o viaţă pe care n-am s-o numesc vinovată, ci rătăcită. Acum pricepi groaza de o astfel de dragoste, pe care trecutul o sfîşie în bucăţi şi din care zece, douăzeci, treizeci de amanţi pot să-ţi ceară partea? Ar fi un supliciu în faţa căruia aş prefera ura dumitale!

În timp ce Luizzi vorbi astfel, doamna de Farkley păli şi începu să tremure. Observînd acest lucru, baronul reluă mai cu blîndeţe:

— Ţi se par prea brutal, nu-i aşa? Ei bine, află că n-aş fi fost deloc brutal, dacă te-aş fi stimat tot atît de puţin cît şi ceilalţi, dacă n-aş fi văzut în dumneata decît o femeie care nu merită decît o iubire de cîteva zile; dacă n-aş fi fost sub puterea acestui farmec care se degajă din fiinţa dumitale şi care în acest moment mă face să rostesc lucruri pe care n-ar fi trebuit să le auzi.

În timp ce baronul vorbea astfel, doamna de Farkley îl privea cu o bucurie plină de teamă, şi cu o încîntare de sub puterea căreia se părea că nu mai are scăpare. Făcînd totuşi un efort, îi răspunse baronului:

— Armand, nu mă minţi? Armand, gîndeşte-te că ţii în mînă ultima speranţă a unei vieţi plină de nenorociri. Armand, gîndeşte-te că dacă mă minţi, mă ucizi! Armand, răspunde-mi, cum i-ai răspunde bunului Dumnezeu: mă iubeşti într-adevăr aşa cum ai spus?

— Da, Laura, da, te iubesc, aşa cum ţi-am spus! E o patimă smintită! O patimă de iad!

— Nu, strigă Laura, nu iadul, ci cerul ţi-a inspirat-o! Această dragoste va însemna pentru dumneata fericirea, pentru că nu vei avea de ce roşi!

Auzind aceste vorbe, Luizzi fu cît pe-aici să facă o grimasă; dar se aşeză repede în fotoliu, pregătindu-se să audă o poveste romanescă din care doamna de Farkley avea să iasă albă şi curată ca o porumbiţă. Dar în loc să continue, doamna de Farkley se opri brusc.

— Nu în seara asta, Armand, nu în seara asta, zise ea cu un accent dulce, trist şi fericit; am să-ţi spun mîine povestea vieţii mele. Dealtfel, un singur cuvînt va fi de ajuns ca să te lămurească; dar n-am încă dreptul să rostesc acel cuvînt. Pe mîine deci!

Luizzi n-o mai reţinu. Se mulţumi să-i răspundă grăbit:

— Pe mîine! Pe mîine! Dar în ce loc?

— Nu aici, răspunse Laura. Dar am să-ţi spun unde. Fiindcă, de acum încolo, nu mai pot intra în casa dumitale decît ca baroană de Luizzi!

Armand avu bunul simţ să nu izbucnească în rîs, auzind aceste cuvinte; se abţinu, pînă ce Laura plecă, dar după ce se reîntoarse în odaia sa, nu se putu abţine să nu vorbească de unul singur:

— Iată, într-adevăr, ceva care a întrecut orice aşteptare! Viclenia mea a obţinut un succes zdrobitor. Doamna de Farkley, baroană de Luizzi! Ori eu sînt un foarte bun actor, ori femeia asta mă consideră un mare dobitoc!

Abia apucă să-şi isprăvească monologul, cînd îl văzu pe diavol, aşezat în fotoliul din care dispăruse în aceeaşi dimineaţă, isprăvindu-şi liniştit ţigara începută.

— A, iată-te! îi zise baronul rîzînd, de ce-ai fugit dimineaţă, de parcă te-ar fi luat dracul?

— Crezi că nu-s destul de plictisit că trebuie să-mi pierd vremea cu tine, ca să mai ascult şi discuţia ta cu de Mareuilles?

— La urma urmei, ai dreptate, zise Luizzi. Am uitat că el a fost cel care te-a pus pe fugă! Şi acum ce faci aici?

— Păi, am venit să-ţi spun povestea doamnei de Fantan, pe care, dealtfel, tu mi-ai cerut-o.

— Oh, pe legea mea, n-am chef să mai ştiu nimic! Mai mult ca sigur că iar e vorba de aventuri scandaloase. Am observat că viaţa femeilor nu e făcută decît din astfel de lucruri. Îţi mărturisesc că am cam început să mă satur!

— Baroane, spuse diavolul, ai făcut o mare prostie, cînd m-ai silit să vorbesc atunci cînd nu voiam; bagă de seamă că faci una şi mai mare refuzînd să mă asculţi, cînd vreau eu să-ţi vorbesc. Iată, e ora unu; ai la dispoziţie o oră ca să mă asculţi şi o oră ca să...

— Nu, dragul meu, zise Luizzi, întrerupîndu-l, vreau să dorm; dealtfel, nu mai simt nevoia să fiu nepoliticos cu doamna de Marignon şi puţin îmi pasă de doamna de Fantan; aşa că te rog să mă laşi în pace.

Diavolul îl ascultă şi Luizzi se culcă, mulţumit ca un negustor care a făcut o afacere bună sau ca un popă de regiment care a izbutit să dea prima împărtăşanie unei duzini de vechi cătane.

XXII

Urmarea celui de al doilea fotoliu. Scrisoarea

A doua zi dimineaţa, cînd se trezi, Luizzi primi următoarea scrisoare:

„Armand,

Sînt plină de o fericire pe care dumneata nu ţi-o poţi imagina, sînt fericită că, în sfîrşit, l-am găsit pe acel cărula pot să-i spun totul, cărula

pot să-i istorisesc toată viața mea. Această bucurie mă ameţeşte, fiindcă am jurat să nu dezvălui această taină, decît celui care se va interesa de mine mai mult decît i-aş fi îngăduit. Cînd am plecat de la dumneata, mi-am simţit inima plină de o speranţă atît de dulce, încît n-am mai avut răbdare să aştept. Aşa că ţi-am scris. Am aşternut pe hîrtie o mărturisire stranie, fiindcă nu dau numele celor care sînt implicaţi în ea. Ascultă-mă deci, Armand, ascultă-mă, dumneata care mi-ai spus că mă iubeşti. Îţi aminteşti de acea discuţie aproape smintită pe care am avut-o ieri-seară la balul Operei, în care îţi spuneam cum o femeie care şi-a uitat o singură dată îndatoririle, poate fi socotită că şi le-a uitat de o mie de ori? Ei bine, astăzi vei afla cum o femeie care n-a greşit niciodată, poate fi socotită pierdută, printr-un concurs neaşteptat de împrejurări."

„Hm! Hm! făcu Luizzi, citind această frază, iată o frumoasă întorsătură din condei! Aş vrea totuşi ca povestea pe care o citesc să nu fie a cincizecea ediţie a operelor doamnei de Farkley, ci să-şi fi dat interesul să scrie una inedită pentru mine."

După această observaţie, Luizzi se aşeză cît mai comod în fotoliul său, ca un abonat la un cabinet de lectură, ca să citească ultima nuvelă, povestire sau roman la modă. Această nuvelă, povestire sau roman, începea astfel:

„Ştiu că sînt fata din flori a marchizului d'Andeli; eu n-am aflat acest lucru decît în ziua în care nefericirea îmi pătase de-acum onoarea. Nu ştiu cine e mama mea, iar eu nu-i cunosc decît numele. Mama se trăgea dintr-o familie foarte mare, din Languedoc; s-a măritat foarte tînără cu un bărbat care — silit să urmeze calea armelor — a lăsat-o singură. Atunci avea o fată; dar dragostea faţă de acest copil nu-i era de ajuns acelui suflet înflăcărat; mama l-a întîlnit pe marchizul d'Andeli, l-a iubit şi marchizul a iubit-o, la rîndu-i. În acea epocă, marchizul ocupa o slujbă administrativă foarte mare, în oraşul unde locuia mama. Pierzîndu-şi slujba, a fost silit să se despartă de ea, cu şase luni înainte de a mă naşte. Mama m-a adus pe lume în coliba unui ţăran, unde se ascunsese. Femeia care o ajutase la naştere, mă luă şi mă încredinţă unei bătrîne care m-a crescut pînă la vîrsta de cincisprezece ani, fără să-mi spună cine sînt. Zicea că mă găsise pe pragul uşii şi că mă crescuse din milă. Am crezut-o, fiindcă nimic nu mă făcea să bănuiesc că mă minte.

Împlinisem deci cincisprezece ani, cînd prima fată a mamei se mărită; n-are rost să-ţi mai spun cum a aflat de existenţa mea. Dar, într-o zi, am văzut intrînd în cocioaba mizerabilă în care locuiam, pe una dintre cele mai frumoase şi mai bogate persoane din oraşul nostru. În urma unei discuţii, din care n-am aflat, din păcate, decît o parte din adevăr, ea mi-a spus că eram fata unei femei din marea aristocraţie, din care făcea ea însăşi parte, că deplîngea greşelile acestei mame, dar că nu avea dreptul s-o condamne. Pe atunci, nu ştiam ce înseamnă o mamă, nici respectul pe care-l inspiră acest nume şi socoteam că numai orgoliul

rangului ei o împiedicase pe acea femeie să se intereseze de mine. Judecă şi dumneata cît am fost de uimită, cînd doamna aceea elegantă a adăugat:

— Rătăcirile mamei dumitale n-au luat sfîrşit. Rămasă văduvă, şi-a dezonorat văduvia, aşa cum îşi dezonorase, dealtfel şi căsnicia. A părăsit un alt copil; un alt copil va trăi în mizerie, un alt copil a fost aruncat în braţele nenorocirii, copil care nu va mai găsi poate o femeie tot atît de miloasă ca cea care te-a crescut pe tine. Deci, va trebui să ai grijă de acest copil. E sora ta, aşa că fii şi mama care-i lipseşte. Am să vă dau la amîndouă averea ce vi se cuvine!

Şi am acceptat, Armand, am acceptat! Prima faptă bună pe care am făcut-o în viaţa mea, mi-a adus şi prima nefericire! Aveam cincisprezece ani şi eram frumoasă; la cincisprezece ani, nu mai pui la îndoială mila pe care o avusese faţă de mine o bătrînă de şaizeci. Dar cum lumea e cumplit de rea, în loc să vadă că eram o fată cuminte şi aşezată, mi-au pus în circă acel copil; atunci le-am spus şi eu că da, eram mama lui, şi într-adevăr, m-am purtat cu el ca şi o mamă. Din fericire, un om cinstit care locuia în aceeaşi casă, ştia că dusesem o viaţă curată şi că fetiţa nu putea fi a mea. Bravă toate clevetirile, închise toate gurile şi mă luă de nevastă. Fata, care aflase în sfîrşit de existenţa mea, îl răsplăti pentru acest gest, dîndu-mi o zestre foarte mare. Aşa am trăit o vreme, fericită, aproape stimată, sau mai curînd dată uitării de către calomniatori.

Dar iată că o altă întîmplare şi mai neobişnuită aduse sau mai curînd îmi pregăti prăbuşirea. Tatăl micii mele surori, tatăl acestei copile pe care o iubeam ca pe fiica mea cu toate necazurile ce mi le adusese, tatăl acestei fetiţe deci, zdruncinase liniştea unei alte căsnicii, după ce dusese de rîpă căsnicia mamei mele. Şi iată că frumoasa străină care-mi încredinţase cîndva o orfană, îmi spuse că acum un tînăr fusese părăsit, aşa cum fusesem şi eu, cu ani în urmă, şi că zăcea într-o mizerie de nedescris. Eu, care ştiam ce însemna o astfel de viaţă izolată, lipsită de orice afecţiune, am vrut să-i vin în ajutor: l-am adus în casa soţului meu, i-am asigurat o slujbă onorabilă, i-am dăruit o familie. Cea de a doua faptă bună a adus după sine o a doua nenorocire. Un bărbat care ar fi trebuit să-mi mulţumească pentru ceea ce făcusem, un bărbat care ar fi trebuit să-mi spună: «Îţi sînt îndatorat, pentru tot ceea ce-ai făcut pentru acest băiat nefericit!» ei bine, tocmai acel bărbat m-a aruncat, prin vorbele sale crude, în gura lumii, care şi aşa începuse să bîrfească pe seama tînărului meu protejat. A făcut o glumă complet deplasată, susţinînd că orfanul ce-mi fusese dat în grijă îmi era amant. Soţul meu a aflat; onoarea lui ultragiată, mînia sa, nu mai au nevoie de explicaţii: l-a provocat pe băiat la duel şi l-a ucis. După cîteva zile, aflînd adevărul, i-a cerut socoteală calomniatorului pentru defăimarea soţiei sale şi pentru sîngele nevinovat pe care-l vărsase."

Ajungînd la acest pasaj din scrisoarea doamnei de Farkley, Luizzi rămase năucit. Prea semăna în mod ciudat cu ceea ce se întîmplase la Toulouse! Dar, făcînd o socoteală, îşi dădu seama că nu trecuseră nici

două luni de cînd se jucase, în mod atît de imprudent, cu onoarea doamnei Dilois. Aşa că se linişti. Apoi, cum faptele rele au o artă fără pereche de a-şi găsi scuze şi o artă şi mai grozavă de a le condamna pe cele ale altora, Luizzi îşi zise: „Doamna de Frakley a aflat probabil ce mi s-a întîmplat la Toulouse şi vîră acest lucru în propia sa viaţă, ca să fie cît mai lesne crezută! Dar vicleniа ei prea e cusută cu aţă albă, ca să mă las păcălit atît de uşor!"

Răsuflînd uşurat, îşi continuă lectura şi iată ce citi în continuare:

„Între timp, într-un moment de spaimă, înainte de acel duel fatal, mă apropiasem de cea care-mi spusese cine sînt şi cine îmi era tată; în disperarea mea, m-am dus să-i reproşez că-mi pusese în braţe acel copil care-mi adusese numai necazuri. Dar n-am mai avut ce-i răspunde, cînd ea mi-a zis:

— Copilul ăsta e sora ta! Copilul ăsta e... sora noastră!

— Sora noastră! am strigat.

— Da, toate trei sîntem fetele aceleiaşi mame vinovate!

Biată martiră, nefericită soră care nu mai exişti, mai am eu oare dreptul că mă plîng de ceea ce am îndurat, eu, căreia tu i-ai povestit mai tîrziu toate nenorocirile vieţii tale? Dar cum în acel moment nu i le ştiam, am strigat:

— Şi ce s-a întîmplat cu cea care ne-a părăsit astfel, la voia întîmplării?

— A plecat din Franţa. Şi nici nu mai vreau să ştiu nimic despre ea! Nu ştiu sub ce nume se ascunde şi să ne ferească Dumnezeu s-o mai aflăm vreodată! Dar, reluă ea, ceea ce nu ştii încă, ceea ce mi se pare mai cumplit ca orice, e faptul că omul care te-a calomniat e fratele orfanului pe care l-am salvat.

Cînd m-am întors acasă, am aflat că fusese ucis în duel de către bărbatul meu. Atunci i-am scris — imprudentă — surorii mele acea nefericită scrisoare care a devenit publică. Am fugit din casa bărbatului meu, apoi am aflat că acesta îşi găsise moartea într-un al doilea duel, ştiind că eram nevinovată.

Acum ai să mă înţelegi, Armand, ai să înţelegi această scrisoare pe care ţi-am scris-o. Nu-ţi voi mai aminti de mărturisirile bietei mele surori, fiindcă mi-a spus tot, nefericita! Nu-ţi voi spune mai mult; amintiri mult prea dureroase s-ar amesteca în povestirea mea şi astăzi, Armand, nu vreau să mă las pradă unor învinuiri inutile."

Luizzi se frecă la ochi, fiindcă nu era sigur dacă e treaz. Simţea cum sminteala pune, încetul cu încetul, mîna pe el. Era ca un om care visează că urmăreşte umbre, dar că nu poate pune mîna pe ele. Se ridică din fotoliu, se plimbă prin odaie, încercînd să-şi explice ceea ce citise, gata să creadă sau că el era nebun, sau femeia care-i scrisese. În sfîrşit, pentru a se smulge din acea stare de năuceală în care simţea cum mintea începe s-o ia razna, încercă să isprăvească scrisoarea, care continua astfel:

„Acum trec la o altă epocă din viaţa mea. Informat despre nenorocirile mele, tata m-a luat lîngă el. M-a dus apoi în Italia şi m-a

măritat cu domnul de Farkley. M-a pus să-mi schimb pînă şi numele de botez, pentru ca nimic să nu mai amintească lumii nici cine fusesem şi nici calomniile cu care mă împroşcaseră. Dar, la Milano, un bărbat din ţinutul nostru, un oarecare Ganguernet, m-a recunoscut. După două zile, toată lumea afiase nu povestea adevărată a vieţii mele, ci povestea scornită de răuvoitori. M-au insultat şi m-au alungat din mijlocul lor. Bărbatul meu a vrut să mă apere, dar a fost ucis în duelul care a urmat. Acum înţelegi, cred, de ce o femeie, din pricina căreia au pierit doi bărbaţi şi un tînăr — despre care s-a spus că i-ar fi fost amant — poate fi socotită o femeie pierdută şi tratată ca atare. Mă opresc. În seara asta, în seara asta ai să vii să mă vezi, nu-i aşa? Va fi şi tata de faţă. Voi obţine iertarea dumitale şi poate că va consimţi să ne spună unde este acum mama. Mi-a spus că trăieşte şi că va şti el s-o determine să-şi ocrotească, de acum încolo, fiica pe care a lăsat-o de izbelişte... Iubeşte-mă, Armand, iubeşte-mă! Ne despart destule lacrimi şi, în ciuda făgăduielii tatălui meu, rămîi încă singura mea nădejde,

Laura."

Luizzi simţi cum mintea i-o ia razna; gîndurile îi rătăceau prin creier ca o mulţime cuprinsă de ameţeală; nu putea nici să şi le potolească, nici să şi le adune, aşa că — într-un moment de disperare — strigă:

— Oh, nu mai pot aştepta atîta! Simt că am să înnebunesc!

Apoi, cu o furie fără seamăn, agită clopoţelul. Diavolul nu apăru, în schimb clopoţelul de la uşă păru a-i răspunde ca un ecou. Acel sunet îl făcu să îngheţe; rămase nemişcat în fotoliu, cînd iată că în odaie intră doamna de Farkley.

— Laura! Laura! strigă el, în numele cerului, spune-mi, ce-i cu scrisoarea asta! Simt că-mi pierd minţile! Laura! Cine eşti? Şi cum te numeai mai înainte?

— Dumneata mă întrebi? răspunse doamna de Farkley, pe un ton de-o ironie subţire. Asta înseamnă că împingi mult prea departe uitarea nedreptăţilor dumitale!

— Laura, fie-ţi milă! Cine eşti? Cum te numeai, cînd ţi-a fost încredinţat acel copil?

— Mă numeam Sophie. Copiii din flori n-au decît un singur nume!

— Şi după ce te-ai măritat?

— M-am numit Sophie Dilois.

— Dumneata? Dar abia acum două luni... zise Luizzi. Apoi reluă: Nu, nu se poate... Este...

Uşa odăii baronului se deschise încet şi valetul îi înmînă stăpînului său o scrisoare. Armand o deschise şi iată ce citi: *„Sînteţi rugat să asistaţi la înmormîntarea doamnei de Farkley, care va avea loc luni dimineaţă... Februarie 182..."*

Luizzi lăsă să-i scape scrisoarea şi se întoarse năucit către femeia care stătea lîngă el. I se păru că se topeşte în aer, ca un abur uşor, apoi în faţa ochilor îi apăru chipul diavolului, înarmat cu acel surîs

strălucitor care-i făcuse atîta rău. În furia sa, Luizzi vru să se năpustească spre el, dar o putere supraomenească îl ţintui locului.

— Ai de gînd să-mi explici tot acest mister, diavole? strigă Armand, sufocat de furie şi de disperare.

— Explicaţia e foarte simplă, fiindcă nu-i vorba decît de date şi cifre, zise diavolul. În 1795, deci la vîrsta de şaisprezece ani, doamna de Cremancé avu o fiică legitimă, pe care o numi Lucy. În 1800 avu o fiică nelegitimă, pe care o numi Sophie. În 1815, devenită văduvă, mai avu o fată din flori, cea pe care ai văzut-o la Sophie Dilois şi căreia poţi să-i dai tu însuţi un nume, pentru că e fiica tatălui tău, nobilul baron de Luizzi.

— Cum, aceea copilă e sora mea?

— Da! Şi Charles era fratele tău, celălalt copil din flori, abandonat de tatăl tău, virtuosul baron de Luizzi.

— Dar eu m-am întîlnit cu toate aceste fiinţe — zdravene şi sănătoase — acum două luni! Am văzut-o pe Sophie acum două luni şi aflu acum că a mai fost măritată o dată, iar eu n-am mai recunoscut-o! Îţi spun că toate astea nu-s cu putinţă şi că tu mă înşeli!

— Stăpîne, azi nu te înşel; dar de înşelat, te-am înşelat!

— Tu!

— Îţi aminteşti de prima zi cînd ne-am întîlnit şi cînd spuneai că vrei să-ţi cruţi viaţa? Sărman nebun, care mi-ai pus-o la dispoziţie o dată...

— Mi-ai spus că mi-ai luat şase săptămîni...

— Ţi-am luat şapte ani!

— Şapte ani!

— Au trecut şapte ani de cînd a murit Lucy, şapte ani de cînd a murit Dilois, şapte ani de cînd a murit fratele tău Charles! Au trecut şapte ani, de cînd i-ai ucis pe toţi trei cu o glumă deplasată.

— Şi Laura, Laura? strigă Luizzi, a cărui minte abia mai prididea să înregistreze toate acele jalnice evenimente.

— Laura, spuse diavolul, a murit acum douăsprezece ore. Jignirea pe care i-ai adus-o ieri, i-a dat ultima lovitură. Venise la tine să-ţi povestească viaţa ei pe care n-o înţeleseseşi; a bănuit de ce nu erai acasă şi pentru cine ai sacrificat-o. Au trecut douăsprezece ore, de cînd ai ucis-o!

— Dar femeia care a fost la mine aseară...

— Eram eu, zise diavolul, rîzînd. M-a cuprins un fel de milă faţă de acea femeie şi am venit să joc scena care ar fi avut loc, dacă te-ar fi aşteptat. Presupun că m-am descurcat destul de bine!

— Şi scrisoarea asta?

— E scrisă de mine.

— Ticălos! Ticălos ce sînt! strigă Luizzi. Cîte crime, cîte crime! Şi nu mai pot repara nimic!

— Ba poţi, spuse diavolul, mîngîindu-l pe Luizzi cu flacăra privirilor sale, ca o cochetă care vrea să convingă un nătărău, ba poţi; pentru că îţi mai rămîn de îndeplinit două datorii de onoare: prima, să veghezi

asupra copilei tatălui tău, pe care nefericita Sophie a dat-o la o mînăstire; şi a doua, s-o răzbuni pe Sophie pentru injuria adusă de cele două amice ale doamnei de Marignon, injurie de la care au pornit toate nenorocirile întîmplate. Dar oare vei cuteza să faci acest lucru, stăpîne?

— Oh, dă-mi această putere! strigă Luizzi printre hohote de plîns şi strigăte de mînie şi voi drege răul prin rău! Fiindcă văd, în sfîrşit, că nu mi-e dat să fac bine! Spune-mi, cine sînt aceste femei care au insultat-o cu atîta cruzime pe nefericita pe care eu am ucis-o?

— Păi, povestea uneia dintre ele ţi-am spus-o.

— Dar cealaltă? Cealaltă?

— Cealaltă? zise diavolul legănîndu-se, cea a cărei poveste am vrut să ţi-o spun noaptea trecută, la ora unu, cînd Laura mai trăia încă şi cînd credeam că te interesa soarta ei?

— Ei da, povestea acelei femei, strigă baronul.

— Crezi că povestea asta te-ar fi făcut să alergi la Laura ca să-i ceri iertare şi te-ar fi determinat s-o aperi şi s-o salvezi, poate, din disperarea în care căzuse?

— Da, răspunse baronul cu glas pierit, da... Vorbeşte, vorbeşte...

XXIII

Cel de al treilea fotoliu

Diavolul se aşeză, ca şi cum s-ar fi pregătit să înceapă o lungă povestire, apoi spuse pe un ton degajat:

— Doamna de Fantan se numea, în 1815, doamna de Cremancé...

— Vai, mama ei! Era mama ei! strigă Armand, cuprins de un tremur ciudat la gîndul că putuse vedea cu ochii lui o atît de mare perversitate.

Diavolul începu să rîdă, dar Luizzi — zdrobit şi cuprins de slăbiciune — simţi cum îi vîjîie capul, cum îl lasă inima şi căzu leşinat.

XXIV

Servitorii cei buni

Începînd din clipa aceea, Luizzi rămase leşinat timp de treizeci şi şase de zile. Ceea ce era cam mult, fără să mănînce nimic. Aşa că prima senzaţie pe care o încercă atunci cînd îşi veni în fire, fu o foame cumplită. Vru să sune; dar nu putu să-şi mişte nici mîinile, nici picioarele. „Hait,

îşi zise el, iar sînt bolnav; şi totuşi, am impresia că nu m-am aruncat pe fereastră, ca prima oară; cred că trebuie să fie o amorţeală generală." Baronul făcu o nouă mişcare şi abia atunci băgă de seamă că era legat solid de pat. Chemă pe careva, cu voce slabă, dar nu apăru nimeni. Doar o femeie, la căpătîi care muia un corn bine rumenit într-un pahar mare cu vin dulce, se ridică încetişor, îl privi, înghiţi o bucată de corn, sorbi un gît de vin, apoi se aşeză liniştită la locul ei; îşi puse paharul alături, luă un roman şi începu să citească, îngăimînd fiecare frază. Dacă ar fi putut, Armand s-ar fi frecat la ochi ca să se convingă că e treaz. Dar, după expresia femeii cu cornul şi vinul, era „ermetic" legat.

— Pierre! Louis! strigă baronul. Louis! Pierre!

Cîteva hohote de rîs, însoţite de un zgomot de pahare, au fost singurele răspunsuri date baronului.

— Louis! Pierre! Pungaşilor, să vină careva încoace! strigă Luizzi cu putere.

— Dumnezeule, cît e de plicticos! murmură femeia.

Şi, fără să se deranjeze, luă un burete enorm, pe care-l muie într-un lighean cu apă ca gheaţa şi i-l aplică, cu putere, lui Armand pe faţă. Leacul avu succes, căci îl făcu pe baron să reflecteze. „Bun, îşi zise el, am fost bolnav, mai mult ca sigur că am avut o congestie cerebrală. Dar trebuie să mă fi vindecat complet, deoarece nu mai simt decît puţină oboseală şi nici un pic de dificultate în a gîndi. Îmi amintesc perfect tot ce mi s-a întîmplat, pot istorisi totul de la un capăt la celălalt."

Şi numărîndu-şi amintirile în sinea lui, ca un cerşetor care-şi numără averea pe degete, se trezi vorbind cu glas tare.

— Îmi aduc aminte foarte bine: doamna de Fantan e de fapt doamna de Cremancé; Laura e doamna Dilois; a murit nefericita, eu am ucis-o! Oh, diavole, diavole!

— Hait, bodogăni infirmiera, iată că iar îl apucă! Şi, la rîndu-i, strigă: Domnule Pierre! Domnule Pierre!

Pierre apăru îmbrăcat în halatul de casă al stăpînului său, muindu-şi un biscuit de Reims într-un pahar cu şampanie.

— Ce s-a întîmplat, doamnă Humbert? întrebă el, clătinîndu-se şi bîlbîindu-se.

— Cred că trebuie să trimiţi să caute nişte lipitori. Doctorul Crostencoupe mi-a recomandat în mod special, în caz că iar delirează, să-i aplic şaizeci de lipitori pe stomac şi să-i reînnoiesc „sinapisul" pe şolduri şi pe tălpile picioarelor!

— Ia să mă scutească doctorul ăsta cu lipitorile şi cu muştarul lui! zise valetul. Ştie că baronul are bani, şi e în stare să-i mănînce toţi banii, îmbogăţindu-se şi pe el, şi pe spiţer!

— Sănătatea nu costă niciodată prea scump, domnule Pierre, e cel mai important bun de pe pămînt, răspunse doamna Humbert.

— Mi-e indiferent, zise Pierre, dar prefer să fiu bolnav toată viaţa, decît să dau treizeci de bănuţi pe o lipitoare scîrboasă!

— Vezi bine că cel care scrie reţetele e doctorul Crostencoupe. Ultimul bolnav singur, pe care l-am îngrijit, mi-a dat treisprezece franci. E adevărat că răposatul nu era decît un pîrlit de misit, care dăduse de trei ori faliment.

— Mi se pare că baronul e liniştit. N-ai putea să-l scuteşti de lipitori?

— Cum? Îţi spun că delirează! Iar a început poveştile cu damele alea, ştii dumneata! Dealtfel, ceea ce e cumpărat, e bun cumpărat. Nu pot să-l păgubesc pe spiţer de marfa lui!

— Nu ţi-am zis să-i cruţi punga baronului, ci pielea lui. Are pîntecele şi stomacul ciuruite ca o strecurătoare veche. Mai să crezi că a avut nu vărsat de vînt, ci... vărsat de lipitori! Pune-i-le la socoteală, dar nu i le mai pune pe burtă!

— Aş urma cu dragă inimă prescripţia dumitale, domnule Pierre, dacă, mîine, doctorul Crostencoupe n-ar băga de seamă. Dar va căuta găurile... Şi fiindcă tot veni vorba despre asta, să iei în loc de şaizeci, o sută de lipitori, pentru că sînt şi unele care nu muşcă.

— Şi pe care le iei dumneata, doamnă Humbert, ca să le foloseşti la alţi bolnavi...

— Ei na! doar n-ai fi vrînd să le las să se plimbe pe aici cu bastonul în mînă?

— Zi mai bine, doamnă Humbert, că mi-a venit o idee...

— Despre ce anume e vorba?

— Spune-mi, dumneata care le foloseşti atîta la bolnavi, ai văzut vreodată lipitori făcînd dragoste?

— Ce-ar fi să taci din gură, prostovane? zise doamna Humbert, făcînd pe mironosiţa. Du-te şi-mi cumpără ce ţi-am spus, iar cînd te întorci, adu-mi şi un păhărel de vin cu un biscuit. Simt un gol cumplit în stomac.

— Nu vrei şampanie?

— Mulţumesc, nu-mi place vinul spumos, mă arde la stomac. Dă-mi tot din ăla de care mi-ai mai dat.

— Bordeaux?

— Da. Bordeaux.

— Ai gusturi cam ciudate, e un vin care te turteşte.

— Apropo de asta, vezi să nu uiţi de cafea. Simt că dorm din picioare...

— Mă rog, mă rog, o să-ţi dau tot ce-mi ceri. Am să-ţi aduc chiar eu vinul şi cafeaua, fiindcă pe Louis am să-l trimit la spiţerie.

— Vizitiul? Dar e beat mort încă de dimineaţă!

— Trebuie să-l iei aşa cum e. N-avem ce face! Dealtfel, să ştii că niciodată nu conduce mai bine decît atunci cînd e beat mort!

— Văd că pe dumneata vinul nu te turteşte, fiindcă eşti totuşi politicos.

— Eu? Nu cumva crezi că eu sînt beat!

— Cîtuşi de puţin. Ai nişte ochi care strălucesc ca felinarele de la poartă.

— Ca să te pot vedea mai bine, doamnă Humbert, zise valetul, apropiindu-se de infirmieră care, contrar obiceiului, nu era nici prea bătrînă, nici prea urîtă. Treizeci de ani, rotunjoară şi bine hrănită. Era mai mult decît merita domnul Pierre.

— Bine, bine, domnule Pierre, vinul te-a făcut cam tandru.

— Ah, dacă ai vrea să fii şi dumneata un pic...

— Şi domnul Humbert ce va zice?

— Da' ce, chiar există un domn Humbert?

— Îţi place sau nu, dar află că există! De ce crezi că mă cheamă doamna Humbert?

— Nu te supăra! Sînt atîtea doamne fără bărbaţi...

— Tot ce se poate! Dar eu nu fac parte din categoria asta, pricepi, domnule Pierre?

— Şi asta împiedică un anumit lucru, doamnă?

— Vrei să trimiţi după lipitori, bădărane? Dacă începi să-mi vorbeşti iar ca mai adineauri, îţi pun o lipitoare pe vîrful nasului.

— Caraghiosule! strigă Luizzi iritat.

Acest cuvînt stăvili brusc atacurile amoroase ale valetului. O clipă rămase interzis, apoi începu să rîdă, zicînd:

— Sînt un prost! Am uitat că e nebun!

— Are mai mult bun-simţ decît dumneata! Iaca, sună de miezul nopţii, spiţerul închide, iar eu nu voi avea lipitorile!

Pierre ieşi, trimiţînd, pe vîrful degetelor, o sărutare doamnei Humbert.

Cititorii noştri se vor mira poate de tăcerea lui Luizzi în timpul acelei discuţii; dar cititorii noştri să nu uite că nu este prima dată cînd Luizzi se afla într-o asemenea situaţie, avînd îndărătul său o existenţă lipsită de orice amintiri. Buretele îngheţat ce-i fusese aplicat pe faţă şi ameninţarea imediată a celor şaizeci de lipitori, îl avertizaseră, în suficientă măsură, că va fi tratat ca un nebun. Înţelese, de asemenea, că în ignoranţa în care se afla, privitor la cele întîmplate după ultima sa întrevedere cu diavolul, putea spune unele lucruri care să dea, într-adevăr, impresia că-şi pierduse minţile. Preferă deci să tacă şi, jumătate reflectînd, jumătate ascultînd ce se discuta, încercă să iasă din situaţia jenantă în care se afla. Socoti favorabil momentul cînd se găsi singur cu doamna Humbert. Şi, pentru a-i dovedi că-şi venise în fire, începu să-i vorbească pe un ton lipsit de vlagă:

— Doamnă Humbert, mi-e sete...

— Dumnezeule, ce burete de om! Nu sînt nici cinci minute, de cînd ţi-am dat să bei!

— Ba să avem iertare, doamnă Humbert, replică slab Luizzi, au trecut mai mult de cinci minute, căci, iată, o jumătate de ceas ai vorbit cu Pierre.

— Iaca! făcu doamna Humbert, luînd o lumînare ca să-l vadă mai bine pe baron. Iaca, mai să zici, auzindu-l vorbind astfel, că i-au venit minţile la cap!

— Mi-am recăpătat întreaga judecată, doamnă Humbert. Şi, ca dovadă, te rog să-mi dezlegi unul dintre braţe ca să mă ajuţi să beau.

— Mda, zise doamna Humbert, aceeaşi poveste ca şi alaltăieri: ca să-mi arunci ceaiul în nas şi să-mi smulgi boneta nou-nouţă, care mă costase şaisprezece franci. Hai, bea şi taci din gură!

— Îţi jur, doamnă Humbert, îţi jur că n-am să-ţi fac nici un rău, fiindcă acum sînt întreg la cap.

— Foarte bine, foarte bine, zise infirmiera, mai întîi bea şi apoi dormi.

— Ce s-a întîmplat? întrebă Pierre, întrînd cu cîte o sticlă sub fiecare braţ, cu o salatieră plină, într-o mînă şi cu o farfurie cu biscuiţi, în cealaltă.

— S-a întîmplat, zise doamna Humbert, întorcîndu-se chiar în momentul în care se pregătea să-i dea bolnavului o ceaşcă cu ceai, că baronul se află într-unul din momentele sale de luciditate şi că mi-a cerut să-l dezleg.

— Să nu cumva să faci asta, zise Pierre, ar trebui să-ţi aduci aminte ce-a făcut ultima oară şi cît ne-am chinuit pînă ce l-am urcat din nou în pat; în ce mă priveşte, ştiu c-am încasat, pe puţin, o duzină de picioare zdravene în fund!

— Şi ai să mai încasezi şi altele, caraghiosule, după ce mă voi da jos din pat! zise Luizzi cu mînie.

Valetul se aşeză la picioarele patului stăpînului său, continuînd să ţină cele două sticle subţioară, salatiera într-o mînă şi biscuiţii în cealaltă. Îl privi pe baron, cu un rînjet de om beat şi-i zise:

— Asta în loc de bacşiş. Mulţumesc!

— Ticălosule! strigă baronul, făcînd un efort violent să se ridice.

Fără să vrea, lovi ceaşca pe care i-o întindea doamna Humbert şi o răsturnă. Infirmiera strigă furioasă:

— Cred că ai înnebunit, ca să tachinezi astfel un biet smintit! Era ultima ceaşcă de ceai pe care-o mai aveam şi trebuia să-mi ajungă să-i dau să bea pînă dimineaţă. Acum trebuie să mă duc să-i fac altul sau să-l las să rabde de sete.

— Ei drăcie, să rabde! strigă Pierre.

— Dumitale ţi-e uşor să spui asta, dar va urla de sete toată noaptea, iar eu nu voi putea să mă odihnesc cîtuşi de puţin. Dealtfel, nici nu-i cine ştie ce lucru mare, ceainicul clocoteşte pe foc, aşa că mă duc să-i fac ceaiul.

— Un moment, zise Pierre, apa dumitale fierbinte ne trebuie ca să topim bucata asta de zahăr!

— Şi ce să facem cu ea? întrebă doamna Humbert.

— Păi, în afară de cele două sticle de Bordeaux, am adus şi nişte coniac, cu care o să facem un punci de toată frumuseţea, pe care, deh! n-o să-l mîncăm cu furculiţa.

După o vreme, doamna Humbert, întorcîndu-se, scoase un ţipăt.

— Dumnezeule, Pierre, cît eşti de prost! Nu stinge chiar toate luminările, că mi se face frică!

Valetul, vrînd să-i facă o farsă, stinsese mai toate luminările şi se aplecase peste flacăra verzuie de deasupra punciului. Chipul său, luminat astfel, căpătase o tentă verzuie şi strîmbătura pe care o făcu, pentru a da şi mai multă savoare farsei sale, îl făcu să capete un aspect înfricoşător. Speriată, doamna Humbert spuse:

— Gata, Pierre, ajunge, aprinde luminările!

— Eu nu sînt Pierre, zise el cu voce răguşită, sînt diavolul!

— Diavolul? strigă Luizzi, a cărui imaginaţie zdruncinată de o boală îndelungată putea să se preteze lesne la o scenă care pentru el nu avea nimic nefiresc.

La această întrebare a baronului, valetul şi infirmiera scoaseră un strigăt şi se aruncară unul în braţele celuilalt, în vreme ce Luizzi, în delirul său, continua să strige:

— Diavole, vino încoace! Îţi poruncesc să vii!

— Ai făcut-o fiartă, zise doamna Humbert, tremurînd. L-ai readus în starea proastă de acum opt zile! Începe să-l strige pe diavol, ca un turbat!

— Ar fi fost nostim, zise Pierre cu o voce pe care se străduia să şi-o facă nepăsătoare, ar fi fost într-adevăr nostim, dacă diavolul ar fi apărut.

— Haide, isprăveşte, zise doamna Humbert, aprinzînd luminările, în timp ce Pierre turna punciul fierbinte în pahare.

— Ţine, zise el, întinzîndu-i femeii un pahar, şi bea-l ca să-ţi mai vii în fire!

— Nu mai fă atîta pe curajosul, fiindcă eşti alb ca o rufă. Mai dă-mi un pahar de punci. M-am speriat atît de tare cînd baronul s-a apucat să-l cheme pe diavol, încît mi s-au muiat picioarele şi-mi tremură şi acum!

Între timp, năuceala care-l apucase pe baron, se risipise, în faţa spaimei infirmierei şi a valetului.

— Şi totuşi, reluă doamna Humbert, treaba asta a făcut-o în tot timpul bolii...

— E şi asta un fel de nebunie, zise Pierre, să-ţi închipui că diavolul e la ordinele tale!

— E hei! eu am văzut lucruri şi mai dihai ca ăsta, zise infiermiera. Am slujit un an întreg o tînără din Gasconia, care- şi închipuia că făcuse un copil şi că fusese închisă timp de şapte ani într-o hrubă...

În ciuda hotărîrii sale de a tăcea, Luizzi fu atît de surprins auzind acest lucru, încît strigă:

— Nu e vorba de Henriette Buré?

Infirmiera se trase speriată îndărăt, încît Pierre o întrebă:

— Ce ai?

— Aşa se numea fata... Dar de unde ştie stăpînul dumitale de treaba asta?

— Ei, o fi şi el gascon şi-o fi auzit povestea, în ţinutul lui. Lasă-l în pace şi povesteşte-mi şi mie istoria asta.

— Păi nu știu nimic altceva, decît că a fost adusă acolo de un bărbat din familia ei. Fata era foarte blîndă și nu făcea altceva decît să-și scrie povestea vieții ei, de dimineață și pînă seara.

Ceea ce auzi îi pricinui baronului o adevărată spaimă; înțelese că, învinuind pe cineva de nebunie, puteai să-l împiedici să dezvăluie anumite crime, pînă în pragul mormîntului. Se gîndi că el însuși era considerat smintit, și că poate existau în jurul lui oameni interesați să acrediteze această părere. Recunoscu faptul că tocmai scăpase dintr-o boală, unde delirase vreme îndelungată. Poate că, în timpul bolii, istorisise cuiva povestea doamnei du Bergh și a doamnei de Fantan. Și dacă zvonul ajunsese la urechile celor două femei, se putea foarte bine ca ele să pretindă că era nebun.

Tăcerea care urmase după răspunsul doamnei Humbert, îi dăduse lui Luizzi timp să reflecteze la toate aceste lucruri. Acum, tăcerea fusese înlocuită de mestecatul biscuiților muiați în punci, după care Pierre zise:

— Mi se pare cît se poate de ciudat ca cineva să-și piardă așa tam-nesam, judecata...

— Stăpînul dumitale n-a dat semne de nebunie înainte de aceste șase săptămîni?

— Nu, zise Pierre. Dealtfel, nu sînt decît de puțină vreme în slujba lui și știu că era la fel ca toată lumea; atîta doar că, atunci cînd se închidea în odaia lui, avea obiceiul să vorbească singur.

— Și asta nu ți-a dat de gîndit?

— Pe legea mea, nu pentru că tocmai plecasem de la un deputat care-și petrecea toată ziua în fața unei oglinzi mari, așezată în fața unei mici tribune, pe care poruncise să i-o ridice în salon ca să exerseze în privința elocinței.

Luizzi, văzînd că discuția se depărtează de la subiectul care-l interesa pe el, vru s-o readucă pe același făgaș și ceru de băut.

— E însetat rău în seara asta! zise infirmiera, prost dispusă.

— Cu ceaiul pe care i l-ai fi dat, i-ar fi trecut setea! Dar, din păcate, s-a vărsat peste draperia de la pat!

— Într-adevăr! Am uitat să-i fac altul! Și acum iată că nu mai am apă caldă și trebuie să fac iar focul!

— Nu te deranja, doamnă Humbert! Lasă că fac eu treaba asta! Unde e ceaiul pe care trebuie să-l pun în apă?

— Pe șemineu, în stînga, lîngă clopoțelul acela de argint, care are o formă atît de ciudată.

La aceste cuvinte, Luizzi își ridică puțin capul și-și zări talismanul. Primul sentiment a fost de satisfacție; dar, încet, încet, reflectînd la situația în care-l adusese confidențele diavolului, se jură să nu mai apeleze la el. În timp ce Pierre îi pregătea ceaiul și doamna Humbert continua să-și bea punciul fierbinte, intră vizitiul, cu un borcan într-o mînă și cu un uriaș pachet cu semințe de muștar în cealaltă. Această privelițe îl înfricoșă pe baron atît de tare, încît îi veni pe loc ideea să

se prefacă brusc că doarme. Şi pentru ca această comedie să fie cît mai perfectă, încercă chiar să sforăie uşor.

— Hei, făcu Pierre,. reîntorcîndu-se, cred că trage să moară. Auziţi-l cum horcăie!

— Chiar aşa şi e! zise vizitiul, apropiindu-se de pat.

— Nu se poate! spuse doamna Humbert, ridicîndu-se cu greu de pe fotoliu.

— Ba nu mă mir deloc, zise Pierre, care veni, la rîndul lui, să-l examineze pe bolnav; au trecut mai bine de opt zile, de cînd o tăndăleşte aşa! Ia-i pulsul, doamnă Humbert!

Doamana Humbert se apropie pe trei cărări de pat şi afumată bine de punciul băut, în loc să-i ia pulsul în mod normal, i-l luă apăsînd cu degetul pe dosul mîinii. Şi nesimţind artera pulsînd, fiindcă nu avea cum s-o simtă tocmai acolo, declară cu un aer doctoral:

— Pe legea mea, cred că s-a dus...

— Odihneaşcă-se în pace! zise Pierre, acoperindu-l cu cearşaful pe faţă. Sînt un om făcut!

— *De profundis,* răspunse vizitiul pe nas, caii au mîncat tot fînul şi tot ovăzul.

— Un moment, zise doamna Humbert. Aici, eu răspund de tot. Să nu vă atingeţi de nimic, fiindcă lucrurile pot fi recunoscute. De bani, da, nu mă dau în lături!

— Numai că bani n-are în casă, zise Pierre.

— De unde ştii tu? întrebă vizitiul. Ai cotrobăit prin comode şi prin secreteruri?

— Ţi-am spus că ştiu că n-are bani în casă!

— Bine, bine, zise vizitiul. Comisarii de poliţie ce treabă crezi că au? Ori îmi dai imediat partea mea, ori mă duc la judecată şi ciripesc.

— Păi atunci am să te întreb şi eu cum naiba de-au putut mînca doi cai, în şase săptămîni, şase sute de legături de fîn şi douăzeci de saci cu ovăz.

— Pierre are dreptate, zise doamna Humbert; el nu se amestecă în afacerile grajdului, aşa că nu te amesteca nici dumneata în treburile din casă...

— Cît îţi dă la sută ca să-i iei astfel partea?

— Nu-mi dă nimic, pricepi? Dar eu sînt o femeie cinstită şi n-am luat niciodată decît ceea ce mi-au dat bolnavii. Domnul Pierre e martor că, mai adineauri, răposatul mi-a oferit o jumătate de duzină de tacîmuri de argint, ca să mă răsplătească pentru că l-am îngrijit bine.

— A scris asta undeva? întrebă Louis.

— Nu, pentru că a fost tot timpul „ermetic" legat de pat.

— Ei bine, zise vizitiul, dacă n-aţi mîncat niciodată pînă acum decît cu argintărie din asta, păi, de-acum încolo, vă asigur c-o să vă mîncaţi supa cu degetele!

— Într-adevăr, zise Pierre, am fost niște proști că nu i-am dat ideea să facă un testament în favoarea noastră; pun rămășag că ne-ar fi lăsat la fiecare cîte o rentă serioasă.

— Tot ce e posibil, zise Louis, treaba e cam timpită, dar acum nu se mai poate face nimic, așa că să nu ne mai gîndim la asta, ci să încercăm să ne aranjăm între noi, ca niște oameni cinstiți ce sîntem.

— Fie, zise Pierre, să ne așezăm colo și să discutăm încet, ca să nu ne audă rîndașul.

Luizzi auzi cum se mișcau scaunele pe care luaseră loc cei trei interlocutori, în jurul mesei, apoi ciocnitul paharelor îl înștiință că cinstitul cu punci reîncepuse.

— Hai, fii cinstit, Pierre, zise Louis, și spune-ne cît ai găsit în secreter?

— Zece mii cinci sute de franci, răspunse valetul, nici un bănuț în plus. Dar tu cît fin și cît ovăz ai găsit în hambar?

— În valoare de o mie o sută douăzeci și doi de franci.

— Nu e prea mult, zise doamna Humbert.

— Drace, strigă vizitiul, fiecare să aducă atît cît a găsit.

— Pe legea mea, pentru un om care a avut milioane, n-ați prea moștenit cine știe ce!

— E adevărat, zise Louis, că un testament ne-ar fi făcut bogați. Oare să nu existe nici un mijloc de a încropi noi unul?

— Eu nu prea știu să scriu chiar atît de bine, zise Pierre; dealtfel, domnul avea un scris foarte neciteț și caraghios.

— Ai ceva pe aici scris de el? întrebă doamna Humbert.

— Nu cred, răspunse valetul; n-am văzut scrisul domnului, decît atunci cînd îmi dădea să duc cuiva cîte un bilet...

— Nemaipomenită șmecherie! zise Louis, izbind cu pumnul în masă. Adică, dacă eu am avut niște părinți neghiobi, care nu m-au învățat nici măcar să scriu, să pierd, din pricina asta, o avere?

Cu toată groaza pe care o simțea Luizzi auzind acea discuție, ideea testamentului îi dădu o speranță. În clipa în care Louis izbi cu pumnul în masă, el scoase un lung oftat; speriați, cei trei interlocutori ascultară cu atenție.

— Louis, Pierre, șopti baronul.

— N-a murit, își spuseră încet cei trei, iar Pierre, care era cel mai sigur pe picioarele sale, se duse să tragă cearșaful de pe fața stăpînului său.

— Ah, tu ești, dragă Pierre, zise Luizzi, de parcă atunci s-ar fi trezit din leșin. Unde mă aflu și ce mi s-a întîmplat?

— Iaca, zise încet doamna Humbert, s-ar zice că i-a revenit judecata.

— Cine e doamna aceasta? îl întrebă baronul pe Pierre.

— Sînt infirmiera dumitale, zise doamna Humbert.

— Deci, mă aflu de multă vreme în primejdie, zise, baronul.

Servitorii se priviră între ei, nefiind prea siguri dacă stăpînul se însănătoșise sau ba.

— Păi, zise Louis, iaca, sînt şase săptămîni, de cînd staţi în pat, domnule baron.

— Şi de atîta vreme mă vegheaţi în fiecare noapte, dragii mei?

— Da, domnule, zise Pierre, de cînd v-aţi îmbolnăvit, nu ne-am mai culcat decît ziua.

— Veţi fi răsplătiţi pentru zelul vostru, zise Luizzi, fie că mă fac bine, fie că mor, căci mă simt din ce în ce mai slăbit.

— Eu am fost să caut lipitori; dacă domnul doreşte, putem să i le punem...

— Cred că e de prisos, zise Luizzi. Înainte de orice, aş vrea să-i scriu cîteva rînduri notarului meu.

Servitorii se priviră între ei.

— Nu mă tem de moarte, reluă Luizzi; dar, în sfîrşit, nu ştii ce ţi se poate întîmpla şi socot că e necesar să fac puţină ordine în afacerile mele. N-am să vă uit nici pe voi, dragii mei, n-am să vă uit...

Şiretenia lui Luizzi avu succes, oricît de grosolan a fost ea jucată. Dorinţa baronului fu imediat îndeplinită. Observă totuşi că Pierre şi doamna Humbert ţineau un conciliabul în şoaptă, în vreme ce Louis pregătea cerneala şi hîrtia. O nouă spaimă îl cuprinse pe baron. Nu trebuia să se teamă că dacă aduceau un notar şi făcea un testament în regulă, în favoarea lor, cei trei ticăloşi, odată intraţi în stăpînirea averii, n-aveau să-i facă seama? Aşa că începu a-şi frămînta creierii, cum să prevină noua primejdie care-l păştea.

— Păi văd că domnul baron nu scrie, zise Louis.

— Cum să scrie, zise Pierre, dacă are mîinile legate.

Şi imediat, apropiindu-se de pat, dădu la o parte cuverturile şi tăie legăturile cu care-i fuseseră legate braţele baronului. Luizzi îşi scoase mîinile afară din pat, cu o bucurie de copil. Dar bucuria i se potoli pe loc, văzînd în ce hal de slăbiciune îi erau braţele. Bolnavul, al cărui chip se topeşte pe zi ce trece şi care urmăreşte, zilnic, în oglindă, ravagiile bolii, îşi dă mai greu seama de schimbarea produsă pe chipul său. Dar cel care se vede după o lungă perioadă de timp, acela simte o groază care e mai cumplită decît însăşi boala. Aşa s-a întîmplat şi cu Luizzi. Abia şi-a văzut braţele, că a şi strigat cu voce speriată:

— O oglindă! Daţi-mi o oglindă!

Slugărnicia josnică ce luase locul, în inima servitorilor săi, indiferenţei de care dăduseră dovadă mai înainte, nu rezistă la această dorinţă a baronului şi doamna Humbert îi dădu lui Luizzi o oglindă şi-l ridică în capul oaselor. Cînd îşi văzu chipul palid, barba lungă, părul ciufulit, ochii rătăciţi şi strălucind de febră, nasul subţiat, buzele albe, rămase un moment nemişcat, contemplîndu-se; acel pretins curaj cu care eroul nostru se credea atît de înzestrat, dispăru brusc, şi, plin de disperare, lăsă să-i curgă din ochi lacrimi mari, pe care nu şi le mai ascunse în faţa curiozităţii lacome a servitorilor săi; căci, în acel moment, laşitatea învinsese vanitatea, curajul mai tuturor bărbaţilor. Servitorii lui Luizzi

fură serios alarmaţi de acel acces de slăbiciune, căci doamna Humbert îi spuse pe un ton cît mai blînd cu putinţă:

— Domnul baron nu vrea să-i scrie notarului său?

— Sînt deci chiar atît de bolnav? întrebă Luizzi, privind-o cu ochi neliniştiţi pe infirmieră.

— Nu, domnule, nu; dar e bine ca omul să fie precaut şi să moară cu conştiinţa împăcată că şi-a încheiat socotelile cu oamenii şi cu Dumnezeu.

— Cu Dumnezeu! strigă Luizzi, cu Dumnezeu! Eu să-mi închei socotelile şi să mă împac cu Dumnezeu! Niciodată! Pe mine o să mă înghită iadul! Şi...

— Hait! Iar l-a apucat! zise Pierre. Ne-am bucurat degeaba! Trebuie să-l legăm iar!

— Oh, zise Luizzi, aproape plîngînd, nu mă legaţi, vă! rog; nu voi mai spune nimic, voi tăcea, dar nu mă legaţi. Aş vrea să-i scriu notarului meu!

Această nouă asigurare îşi făcu din nou efectul şi Louis luă pana şi i-o aduse. Dar bietul baron de-abia vedea hîrtia; şi, apoi, mîna lui abia putea să mai mînuiască pana. Mîzgăli cîteva cuvinte şi, epuizat de acest ultim efort, recăzu îndărăt, pe perne.

— Grăbeşte-te, Louis, îi zise Pierre încet. N-avem timp de pierdut.

Vizitiul ieşi imediat şi trînti uşa cu zgomot în urma lui.

— Nu mă lăsaţi singur, zise Luizzi tremurînd, nu mă lăsaţi singur!

Pierre şi doamna Humbert se aşezară în tăcere lîngă pat, observînd cele mai mici mişcări ale bolnavului, grăbindu-se să-i aranjeze perna şi să-l aşeze cît mai comod cu putinţă. Toată dezordinea din odaie dispăruse, Pierre cărase totul la bucătărie, în timp ce Luizzi scria, aşa că atunci cînd baronul privi din nou în jurul lui, nu mai văzu nici urmă din orgia nocturnă la care fusese martor. Slăbit de boală şi de şocul pe care i-l provocase josnica scenă la care asistase, ajunse să se întrebe, la un moment dat, dacă ceea ce văzuse fusese aievea sau poate că visase. Liniştindu-se, se lăsă pradă unui somn agitat, în care ba visa că servitorii îi prădaseră casa, ba că miliarde de lipitori foşgăiau pretutindeni. În sfîrşit se calmă şi, obosit, căzu într-un somn adînc şi odihnitor şi nu se trezi decît a doua zi, cînd începu a se lumina de ziuă, din pricina clopoţelului de la uşă, scuturat cu putere. Îl văzu pe Pierre intrînd şi-l auzi spunîndu-i încet doamnei Humbert:

— A venit notarul!

Imediat intră şi Louis, dar infirmiera le spuse amîndurora:

— Doarme...

Vrînd să fie sigur că ceea ce văzuse petrecîndu-se peste noapte era adevărat, baronul se prefăcu în continuare că doarme, ca să poată asculta ce discutau servitorii săi.

— Ai stat cam mult, Louis, zise Pierre.

— Fiindcă nu l-am găsit pe notar acasă. Mi s-a spus că se dusese la un concert, în foburgul Saint-Germain şi a trebuit să dau fuga din bulevard, în strada Babylone. Ajuns acolo, am rugat un valet să-l cheme afară. Dar valetul mi-a zis că nu l-a găsit în nici unul din saloane şi tocmai dădeam să mă întorc înapoi, cînd un vizitiu, prieten cu mine, întrebîndu-mă pe cine caut, mi-a spus că tocmai îl văzuse pe notar plecînd cu trăsura şi că auzise cînd acesta îi spusese vizitiului să-l ducă în Piaţa Regală, la unul dintre clienţii săi, care dădea, un mare bal. Am gonit pînă acolo şi am trimis pe cineva să-l cheme; de data asta, a fost uşor de găsit, căci se aşezase la o masă de joc, la o partidă de *écarté*. A trebuit să mai aştept încă un ceas şi jumătate, deoarece partida se cam încinsese; în sfîrşit, am pus mîna pe el cînd pleca, şi l-am adus încoace, aşa cum era, în ciorapi de mătase şi cu clacul pe cap.

— Bine, zise Pierre, avînd în vedere că baronul n-a mai luat-o razna, e tot ceea ce ne trebuie.

— A observat ceva din cheful de aseară?

— Nimic. E convins că-l veghem pe el.

În acel moment, un zgomot de glasuri se făcu auzit în salon şi doctorul Crostencoupe intră în odaie urmat de notar.

— Iar eu vă spun că e cu neputinţă, strigă doctorul, pe un ton categoric. Imbecilii ăştia au luat un moment de nebunie liniştită drept însănătoşire. Omul are encefalită acută şi persistentă, aşa că sîntem încă departe de vindecare.

— Drace! strigă atunci notarul, nu era cîtuşi de puţin cazul să mă deranjeze şi să mă oblige să vin încoace la o asemenea oră! După ce-am pierdut o bună parte din noapte din cauza afacerilor, nu-i deloc plăcut să te scoli cu noaptea în cap!

— Ai perfectă dreptate, îi răspunse medicul. Într-adevăr, cred că prezenţa dumitale aici e de prisos!

— Sînt dezolat, zise notarul. Dar să-l vedem mai întîi pe domnul baron, ca să fim cu conştiinţa curată.

Se apropiară amîndoi şi Luizzi deschise ochii, ca să-l vadă pe doctorul căruia îi fusese încredinţat. Era un bărbat foarte înalt, cu fruntea pleşuvă, cu toate că nu părea a fi în vîrstă, îmbrăcat cu o deosebită eleganţă şi care-l privea fix pe baron, cu o uşoară încruntare a sprîncenelor. Întinzînd degetul către bolnav, zise pe un ton doctoral:

— Vedeţi? Trăsături proeminente, faţa roşie şi congestionată, ochii înroşiţi şi strălucitori, globul ochiului în rotire, respiraţia neregulată şi şovăielnică, pielea umedă; deci, boala n-a scăzut din intensitate.

— Cred că te înşeli, doctore, spuse calm baronul.

— Vedeţi, răspunse Crostencoupe, surîzînd, încă deliraţi; îmi spune că mă înşel.

— Îţi jur, doctore, zise Luizzi, că mă simt în toate facultăţile mele mintale şi cea mai bună dovadă pe care ţi-o pot da, e faptul că am trimis după notar.

Apoi baronul se apucă să-i povestească doctorului felul cum îl îngrijiseră servitorii săi şi planurile pe care le făcuseră, în caz că va muri.

— Doamne, Dumnezeule! strigă doamna Humbert, iată un nou capriciu! Mi-am petrecut toate nopţile, liniştită şi singură, la căpătîiul lui!

— Dovadă, reluă Pierre, făcînd pe supărătorul, că nu lipseşte nici un cap de aţă nici din dulapuri, nici din secreteruri.

— Bine, bine, zise doctorul; nu-i nevoie să vă disculpaţi; e cert că nebunia continuă.

— Ba tu eşti nebun, strigă Luizzi furios, ridicîndu-se în capul oaselor.

— Cum! L-aţi dezlegat? întrebă mirat doctorul, văzînd acea mişcare pe care o făcuse baronul.

— Drace! A trebuit! Ca să-i poată scrie domnului notar, zise Pierre.

— Hai, legaţi-l la loc, zise doctorul.

— Să nu vă atingeţi de mine, ticăloşilor! strigă Luizzi, cu o furie crescîndă.

— Grăbiţi-vă, grăbiţi-vă, spuse medicul şi nu daţi atenţie strigătelor sale.

— Ce se petrece aici? Ce se petrece aici? întrebă notarul, care pînă atunci moţăise într-un fotoliu şi acum se trezise din pricina scandalului.

— Dumnezeule! făcu doctorul. E mai nebun ca niciodată!

— Domnule notar, strigă Luizzi, ajută-mă, ăsta e un asasinat premeditat!

— Îl auzi? făcu doctorul. Caz tipic de nebunie!

— Trimite-mi un alt doctor, zise Luizzi, eu nu-l cunosc pe ăsta! E un intrigant şi un pungaş! Sînt în mîinile unor oameni care abia aşteaptă să-mi dau duhul!

— Legaţi-l mai zdravăn ca niciodată, spuse doctorul, în vreme ce baronul se zbătea cît putea.

În sfîrşit, sleit de puteri, sufocat de furie, se prăbuşi pe pat, cu răsuflarea tăiată.

— Bietul om, zise notarul, privindu-l, tocmai el, pe care-l ştiam atît de solid şi de vesel! Familia Cremancé va pune mîna pe o moştenire frumoasă!

— Niciodată! strigă Luizzi. Averea mea nu va intra în posesia unei familii din care face parte ticăloasa de madam Fantan!

— Bun! Văd c-o ia de la capăt! zise medicul. Duceţi-vă, domnule! S-ar putea ca ideea unui testament să-l înfurie şi mai tare.

Notarul aruncă o privire plină de milă asupra nefericitului Luizzi şi plecă, luînd cu el ultima speranţă a baronului. De îndată ce medicul rămase singur, se adresă doamnei Humbert:

— Şi acum, zise el, ia să vedem ce efect au avut lipitorile şi muştarul!

— Nu i le-am mai pus, pentru că astă-noapte a dormit foarte liniştit.

— Mă mir, niciodată pulsul nu i-a fost atît de agitat. Te rog să-i pui imediat lipitorile. Şi de data asta, ai să-i pui o sută!

— Foarte bine, zise doamna Humbert.

— Am să vin de seară, zise doctorul, să văd cum se mai simte.

De îndată ce doctorul plecă, cei trei servitori se priviră unul pe altul, părînd a se întreba ce era de făcut. Dar, la un semn al lui Pierre, ieşiră din odaie şi-l lăsară pe baron singur. Nefericitul Luizzi rămase deci doar cu gîndurile sale. Se afla în mîinile unui călău ignorant, care avea să-l ucidă cu leacurile lui şi la cheremul unor servitori ale căror planuri vinovate încercase să le dezvăluie, fără însă a convinge pe nimeni. Luizzi se simţi pierdut. N-avea nici un mijloc ca să-şi prevină prietenii şi, dealtfel, putea el spune că avea prieteni? Ce să facă? La cine să apeleze? Cui să se adreseze? Diavolului? Refuză categoric ideea de a relua legătura cu acea fiinţă infernală: oare nu datorită lui se afla în starea înfiorătoare în care se găsea? Totuşi, era singura lui sursă şi părăsit cum era de toţi, baronul îl chemă pe diavol. Dar diavolul nu apăru şi Luizzi îşi dădu seama că şi această speranţă se spulberase. Într-adevăr, clopoţelul era departe de el şi fără acel misterios talisman nu putea să-şi facă sclavul să-l asculte, după cum nu putea să-i facă nici pe servitorii săi.

— Oh, spuse el la un moment dat, aş da zece ani din viaţă ca să pot pune mîna pe clopoţel.

— Adevărat? zise diavolul, apărînd brusc la picioarele patului.

— Ah, tu eşti? spuse Luizzi. Dezleagă-mă, scapă-mă!

— Şi-mi vei da zece ani din viaţa ta?

— Nu mi-ai luat destui pînă acum?

— Nu destui, pentru cîte prostii ai făcut!

— Păi, tu, ticălosule, m-ai împins la ele.

— Eu n-am făcut decît să te ascult.

— Ascunzîndu-mi adevărul.

— Ba spunîndu-ţi-l. Află însă, baroane, că Cel care a făcut lumea asta, este un meşter foarte dibaci. Cînd le-a dăruit oamenilor pleoape, a făcut-o ca să nu-i orbească lumina soarelui. Cînd le-a dăruit ignoranţa, greşeala, credulitatea, a făcut-o ca să nu devină idioţi sau nebuni în faţa fulgerătoarei lumini a Adevărului.

— Dacă aşa stau lucrurile, nu mai am nimic să te întreb.

— Treaba ta.

— Poţi să mă salvezi din situaţia în care mă aflu?

— Poţi şi singur.

— Ei bine, dă-mi măcar clopoţelul de colo.

— Pentru nimic în lume! În sfîrşit, de o bună bucată de vreme, sînt şi eu liber.

— Atunci de ce-ai venit?

— Pentru că mi-ai oferit un tîrg avantajos.

— Nu vreau să-l încheie.

— Tu hotărăşti.

— Să-ţi dau zece ani din viaţă, zise Luizzi îndurerat, niciodată.

— Şi la ce-o să-ţi servească, din moment ce ţii atîta la ei?

— Păi, tocmai pentru că pînă acum anii nu mi-au servit la nimic, vreau să-i păstrez pe cei care mi-au mai rămas.

— Ei bine, ţi-aş da un sfat...

— Ce sfat?

— Însoară-te!

— Eu? strigă Luizzi.

— Vezi, stăpîne, dacă nu erai singur în acest moment, nu ţi s-ar fi întîmplat nici un necaz.

— Iar îmi întinzi o capcană.

— Îţi propun un tîrg: ia-ţi o nevastă şi te pune imediat pe picioare, fără să-ţi cer nimic în schimb.

— O femeie propusă de tine, ar fi ceva de rău augur.

— N-ai decît să ţi-o alegi singur, eu nu mă amestec, pentru nimic în lume.

— Ştii că nu mă pricep să aleg.

— Eşti moale, eşti slab, eşti bogat, aşa că vei cădea pe mîna vreunei intrigante.

— Şi cît răgaz îmi dai?

— Şase luni.

— Şi dacă după şase luni n-am ales?

— Îmi dai zece ani din viaţă.

— Dar dacă mă însor, tu ce profit ai?

— Îmi răscumpăr libertatea, zise diavolul, rîzînd. Nevastă-ta îţi va da atîta de lucru, încît n-ai să mai ai vreme pentru mine. Eşti vanitos, aşa că-ţi vei lua o soţie frumoasă şi, prin urmare, vei fi gelos: enormă preocupare. Eşti slab, ceea ce înseamnă că vei fi sluga tuturor capriciilor ei; eşti bogat, asta îi va da dreptul să vrea o mulţime de lucruri, aşa că n-ai să mai ai vreme de pierdut cu mine.

— Profiţi de avantajele tale. N-ai mai cuteza să-mi vorbeşti astfel, dacă aş avea clopoţelul.

— Vezi bine că nu sînt chiar atît de diabolic, cum se spune, din moment ce judec ca un om.

— Sînt sigur că sfatul tău e perfid. Mă rog, spune-mi, trebuie să mor acum?

— Cine ştie?

— Vrei să fii delicat, zise Luizzi, rîzînd. Dar te-am prins: mi-ai cerut zece ani din viaţă, aşa că mai am de trăit cel puţin zece ani.

— Da, dar în ce fel? Te afli în mîna unui meidic care te crede nebun.

— Pînă la urmă, va trebui să recunoască contrariul.

— Crezi că Henriette Buré era nebună?

— Cum, strigă Luizzi, şi tu crezi că mi-aş putea sfîrşi zilele într-un ospiciu de nebuni?

— Alţii, mai rezonabili decît tine, au murit.

— Şi dacă mă însor şi găsesc, din întîmplare, o fiinţă pură, n-ai s-o întinezi cu istorisirile tale?

— Eu nu mint şi nu calomniez; astea sînt armele celor slabi şi laşi.

— Dacă aşa stau lucrurile, jupîne diavol, pentru că am certitudinea că cunoşti adevărul despre toate femeile pe care le voi întîlni, accept tîrgul pe care mi l-ai propus, dar cu o condiţie: să am la dispoziţie doi ani ca să aleg...

— Fie şi doi ani, zise diavolul.

— De acord?

— De acord.

— Atunci, vindecă-mă!

— Asta n-o pot face. Ştii că nu mă pot atinge de lucrurile materiale ale acestei lumi. Ştii bine acest lucru!

— Atunci, înseamnă că m-ai înşelat?

— Ai rămas acelaşi, baroane; neîncrezător, pentru că eşti de rea-credinţă. Hai, în trei săptămîni te vei simţi bine, atît cît te poţi tu simţi bine.

— Şi cum se va întîmpla acest lucru? întrebă Luizzi.

Dar diavolul dispăruse.

XXV

O cură plăcută

Luizzi se simţi foarte dezamăgit de subita dispariţie a diavolului. Dar liniştit în privinţa făgăduielii pe care i-o făcuse, îşi privi situaţia ceva mai calm şi sfîrşi prin a înţelege că nu era chiar atît de disperată pe cît îşi imaginase şi că, în spaima lui, văzuse numai monştri în toate piedicile pe care le avea de înlăturat. După puţin, intră doamna Humbert. Dar, în loc de borcanul uriaş plin cu lipitori şi de săculeţul cu făină de muştar, aducea o tăviţă pe care se afla o ceaşcă cu supă şi un pahar cu un vin excelent. Am mai spus că Luizzi se trezise ros de o foame groaznică. Vederea supei îi aţîţă şi mai tare acea poftă de mîncare şi foamea îi sugeră baronului ideea de a o seduce în secret pe infirmieră şi de a o scoate din complotul pus la cale de servitorii săi; de unde se vede că geniul multora dintre oameni sălăşluieşte în stomac. Aşa că o chemă pe doamna Humbert şi-i zise:

— Pentru mine aţi adus acest excelent dejun?

— Pentru dumneavoastră, domnule? Oh, dumneavoastră sînteţi prea bolnav, ca să puteţi înghiţi aşa ceva!

— O să începi să mă tratezi iar, ca şi cum aş fi nebun?

— Ferească sfîntul! Ştiu bine că domnul baron şi-a regăsit judecata, dar nu mi se îngăduie să vă dau de mîncare.

— Sigur, zise baronul, dar nu-i în interesul dumitale.

— Nu interesul mă călăuzeşte, domnule baron...

— Cu atît mai rău! Pentru că dacă mi-ai fi dat mie supa asta, ţi-aş fi plătit-o cu aur!

— Şi dacă află doctorul Crostencoupe?

— Dacă face nazuri, îl dăm pe uşă afară!

— Adică el mă va da pe mine pe uşă afară şi va angaja în locul meu vreo infirmieră bătrînă şi rea, care va face numai ce va spune el.

— Ai dreptate, doamnă Humbert. N-am să-i spun nimic. Şi-acum, dă-mi supa.

Doamna Humbert mestecă în cană cu lingura şi zise:

— Va trebui să-i spuneţi însă că aţi luat toate medicamentele.

— Am să-i spun, doamnă Humbert. Dă-mi supa!

Ea luă ceaşca şi se apropie de pat.

— Da, dar s-ar putea ca Pierre şi Louis să-i raporteze că nu-i urmaţi prescripţiile, zise, încruntată, doamna Humbert. Şi aşeză supa la loc, pe tavă.

— Dacă îşi vor ţine gura, îi iert şi pe Pierre, şi pe Louis; hai, dă-mi supa!

— Cel puţin, beţi încet... Staţi puţin, să vă dezleg...

— Aşa, doamnă Humbert; sînteţi o femeie de treabă.

Luizzi înghiţi supa şi se simţi atît de reconfortat încît, odată cu căldura în stomac, îi reveni şi nădejdea în inimă.

Spre seară, veni şi Crostencoupe şi întrebă dacă-i fuseseră urmate întocmai prescripţiile.

— Ah, doctore, zise Luizzi, văzîndu-l; astăzi mi s-a întîmplat ceva ciudat. Închipuieşte-ţi că mi s-a părut că mi se desprinde un văl de pe ochi. Sufeream cumplit, din pricina unor înţepături pe piept şi a unor arsuri pe şolduri.

— Bun! zise doctorul, încruntînd din sprîncene. Lipitorile şi muştarul. Şi pe urmă?

— Pe urmă, doctore... Pe măsură ce aceste dureri creşteau, simţeam cum mi se limpezeşte mintea şi imediat mi s-a părut că ies dintr-o noapte adîncă.

— În sfîrşit, strigă doctorul Crostencoupe, eşti salvat, domnule baron! Acum nu mai trebuie să faci altceva, decît să perseverezi pe aceeaşi cale. Încă două sute de lipitori şi cincisprezece comprese cu muştar şi, în curînd, vei putea merge călare. Dar ceea ce-ţi recomand mai ales, este regimul.

— Cum, doctore, nici un fel de aliment?

— Nici măcar un pahar de apă cu zahăr. Cea mai neînsemnată hrană, înseamnă moartea! Moartea imediată şi fulgerătoare!

— Fleacuri! făcu baronul, ironic.

— O nouă congestie a creierului, delirul, ramolismentul, coma şi moartea. Ai auzit, doamnă Humbert? Pe mîine!

A doua zi, sosi aducînd cu sine o enormă cutie cu pastile şi o sticlă sigilată, pe care le puse la căpătîiul patului bolnavului.

— Iată, spuse el, ceea ce urmează să-şi grăbească vindecarea. Ai să iei, din ceas în ceas, cîte o pastilă din astea, iar între ele, cîte o linguriţă din acest sirop.

— Te asigur, doctore, că aşa voi face.

De îndată ce doctorul plecă, doamna Humbert îi aduse baronului ceaşca cu supă, pe care acesta o bău cu o bucurie de-a dreptul copilărească.

Trecură astfel opt zile, în timpul cărora doctorul făcea, zilnic, dimineaţa şi seara, cîte o vizită bolnavului, recomandîndu-i să folosească exact pilulele şi siropul său, care erau aruncate, cu regularitate, din ceas în ceas, afară, pe fereastră. După o săptămînă, Luizzi se hazardă să-i ceară doctorului îngăduinţa de a bea o ceaşcă cu supă.

— Supă? strigă doctorul. Supă? Decît supă, mai bine bea arsenic, fiindcă, oricum, îţi va face mai bine!

— Vezi, doctore, zise Luizzi, surîzînd, eu beau de opt zile cîte o ceaşcă cu supă şi uite că n-am nimic.

După ce reflectă o clipă, doctorul zise:

— Înţeleg! Pilulele şi siropul au prevenit efectul acestui detestabil lichid. Sînt încîntat de ceea ce-mi spui, asta îmi dovedeşte că pilulele astea sînt mult mai bune decît am presupus eu!

— Deci, pot continua cu supa?

— Da, dar îndoind-o cu apă şi dublînd doza de pilule şi de sirop.

— N-am să uit, zise Luizzi.

Nici nu ieşi bine medicul, că baronul strigă, triumfător:

— Doamnă Humbert, fă-mi un cotlet bun şi aruncă pe fereastră, din ceas în ceas, cîte două pastile şi cîte două linguriţe cu sirop.

Revenind a doua zi şi asigurîndu-se că bolnavul înghiţise doza dublă de pilule şi de sirop, se mîră cît de repede începuse a se întrema.

După încă o săptămînă, Luizzi reîncepu aceeaşi comedie.

— Doctore, spuse el, mi se pare că poate ar fi vremea să îngădui un cotlet sau o aripă de pui...

— Ah! Ah! De data asta, nu, domnule baron. A supune stomacul unei digestii grele, ar însemna să te întoarcă boala.

— Credeţi?

— Sînt sigur!

— Ei bine, află, doctore, că de opt zile mănînc cîte un cotlet în fiece dimineaţă.

— Nemaipomenit! strigă Crostencoupe, dîndu-se un pas înapoi. Şi nu vă simţiţi rău?

— Dimpotrivă. Din ce în ce mai bine.

— Nici o dificultate în gîndire?

— Nici una.
— Nici un ţiuit în urechi?
— Nici unul.
— Nici o ameţeală?
— Nu, nimic, absolut nimic.
— N-aş fi crezut una ca asta!
— Ce anume?
— Puterea miraculoasă a pilulelor şi a siropului meu! Vedeţi, domnule baron, în ciuda imprudenţelor pe care le-aţi săvîrşit, iată-vă aproape vindecat. Dublaţi doza! Acum să luaţi cîte patru pastile la un ceas şi cîte două liguri mari cu sirop.
— Deci, pot continua cu cotletul?
— Hm... Nici eu nu ştiu ce să zic...
— Pastilele sînt atît de tari, încît...
— Doar o jumătate de cotlet.
— Iar siropul e formidabil!
— Ei bine, fie, un cotlet! Apoi spuse: doamnă Humbert, ascultă-mă cu atenţie, fiindcă, altfel, răspunzi de viaţa domnului baron. I-am dat voie să mănînce cîte un cotlet, un cotlet slab, se înţelege, şi bine fript. N-are voie nici o fărîmă de pîine, şi nici un fel de crudităţi, mai ales cruditaţi.
— Sigur, domnule doctor.
De îndată ce Crostencoupe plecă, Luizzi, aruncîndu-şi cuverturile de pe el şi ridicîndu-se, strigă:
— Doamnă Humbert, simt nevoia unei mese cu trei feluri de mîncare şi, mai ales, a unei salate de anghinare cu un sos cu piper.
— Ah, domnule baron, fiţi atent, zise infirmiera, coborîndu-şi pleoapele şi roşind.
— Ei, zise Luizzi, te deranjează cumva toaleta mea sumară? Mi se pare că nu e ceva nou pentru dumneata!
— Nu e nou, domnule baron, zise doamna Humbert, surîzînd şi privindu-l pe baron cu o bucurie fără margini.
Luizzi o îmbrăţişă pe doamna Humbert, dar chiar atunci intră Pierre, fapt care-i făcu pe baron să-şi spună că, în bucuria lui de a se fi însănătoşit, şi-l făcuse rival pe propriul său valet. Se simţi umilit şi deveni poruncitor faţă de el.
— Se pare că domnul s-a făcut într-adevăr bine, zise Pierre.
I se servi masa, înfulecînd cu mare poftă. Mai trecură astfel opt zile. Într-o dimineaţă, găsindu-l sculat din pat, doctorul îi spuse:
— He-he, domnule baron, socot că recunoaşteţi cît am fost de precaut, cînd v-am interzis să mîncaţi altceva în afară de un mic cotlet?
— Las-o-ncolo, doctore! Au trecut opt zile, de cînd mă îndop cu tocană, cu friptură la tavă şi cu tot felul de cruditaţi.
— Nemaiauzit! Nemaiauzit! strigă doctorul, bătînd odaia în lung şi-n lat. Treaba asta trebuie s-o trec în memoriul meu. Da, reluă el,

scoţîndu-şi memoriul din buzunar, iată un lucru care-mi va aduce glorie şi avere: cuprinde povestea bolii dumneavoastră şi vindecarea ei. Am să-l trimit mîine la Academia de ştiinţe; căci v-aţi vindecat, fiindcă mi-aţi urmat întocmai sfaturile. Şi dacă v-aţi vindecat, deşi mi-aţi încălcat mereu regimul prescris, asta se datorează excelentisimului efect al pilulelor şi al siropului meu. Vor trece în posteritate, domnule baron, pilulele Crostencoupe şi siropul Crostencoupe. Mîine am să anunţ acest lucru în toate jurnalele. Singurul onorariu pe care vi-l cer, este să-mi îngăduiţi să vă pomenesc numele, domnule baron.

— Pomeneşte-l, doctore, zise baronul, rîzînd. Voi fi încîntat să aflu părerea Academiei de Ştiinţe, despre acest medicament.

— Am să vin să v-o citesc chiar eu. Căci încă nu puteţi ieşi din casă...

— Cum, zise baronul, nu pot ieşi din casă? Nici dacă aş lua opt pilule o dată?

— Puteţi să luaţi şi opt. Dar vă interzic să ieşiţi.

De îndată ce doctorul plecă, baronul deschise fereastra, aruncă cutia cu pilule şi toată sticla cu sirop şi strigă cu o voce de stentor:

— Louis, înhamă caii!

Apoi, în bucuria sa, apucă clopoţelul ca să-şi cheme valetul, dar apăru diavolul.

— Cine te-a chemat? îl întrebă Luizzi.

— Tu, cine să mă cheme?

— Într-adevăr, în graba mea, am încurcat clopoţelele.

— Ei, zise diavolul, ce părere ai despre medicul tău?

— N-aş fi crezut ca medicina să se afle într-o asemenea stare...

— Valetul tău are dreptate, te-ai vindecat, dovadă că ai redevenit mărginit.

— De ce?

— Te-am întrebat ce părere ai despre mecicul tău, nu despre medicină. Dealtfel, să ştii că prostia omenească e pretutindeni la fel.

— Tot ce se poate, dar nu simt nevoia de o prelegere.

— Poate ai prefera o istorisire?

— Şi mai puţin, asta pe moment, se înţelege. Fiindcă ştii ce mi-ai promis şi dacă, din întîmplare, aş întîlni o femeie pură şi nobilă, ştii că trebuie să-mi spui adevărul în privinţa ei.

— Şi o voi face, n-ai grijă!

— Eşti sigur că vei putea?

— Copil ce eşti! zise diavolul, uşor mînios şi melancolic. Oare crezi cumva că eu nu cunosc îngerii? Uiţi că o vreme am locuit în cer...

— Deci, în ce te priveşte, o femeie nobilă şi pură înseamnă cerul. Unde crezi că voi găsi o asemenea femeie?

— Caută, zise diavolul, rînjind. Caută, stăpîne, şi nu uita că n-ai la dispoziţie decît doi ani!

— Nici tu nu uita că am în mînă clopoţelul...

— Eu am memorie mai bună decît tine, zise diavolul, căci mi-am ţinut cuvîntul şi ţi-am redat sănătatea.

— Tu! Nu m-ai refuzat, spunîndu-mi că nu te poţi amesteca în vindecarea mea?

— Material da, dar moral...

— Cum adică?

— Cu un gînd urît: inspirîndu-i doamnei Humbert planul de a-ţi da de mîncare, ca să-ţi revină sminteala.

— Tu dai oricărui lucru o explicaţie oribilă. Abia uitasem de infamia servitorilor mei.

— Îi crezi cu mult mai josnici decît tine, pentru că au vrut să te omoare în interesul lor, pe tine care, pentru o clipă de distracţie, laşi un vraci nepriceput să se folosească de numele tău ca să vîndă o otravă în mod public?

— Am să-i alung.

— Baroane, baroane, zise diavolul, bine ai face! Căci ai plîns în faţa lor, te-ai comportat, faţă de ei şi faţă de medic, ca un biet şcolar, aşa că acum te dispreţuiesc.

— Dispreţul servitorilor mei! strigă Luizzi, furios.

Diavolul ieşi, aruncînd baronului o privire ironică.

După un sfert de ceas, Luizzi apăru într-un echipaj strălucitor pe Champs-Elysées; era o zi de primăvară, caldă şi plăcută; îşi văzu toţi prietenii, unii în trăsură, alţii pe cal. Dar nici unul nu vru să-l recunoască. Între alţii, doamna de Marignon, care trecînd într-o caleaşcă descoperită, împreună cu domnul de Mareuilles, îşi întoarseră în mod ostentativ capul. Luizzi se reîntoarse acasă, furios şi hotărît să se răzbune. Atunci îi veni pentru prima oară ideea să ceară lista persoanelor care veniseră să întrebe cum se mai simte. Nu găsi pe ea decît două nume: cel al lui Ganguernet şi cel al doamnei de Marignon.

XXVI

Un marchiz

Cînd Luizzi văzu cele două nume, rămase năucit, atît de faptul că se aflau pe listă, cît şi de faptul că atîtea altele lipseau. Absenţa numelui lui de Mareuilles îl convinse că acesta nu era decît pe jumătate vinovat de insolenţa doamnei de Marignon şi se gîndi la un mijloc de a-i pedepsi. Domnul de Mareuilles urma să se însoare cu domnişoara de Marignon: oare nu exista vreun mijloc să-i fure logodnica? Luizzi se gîndi multă

vreme la acest lucru. Dar nu putea pune la cale această răpire, decît dacă era hotărît să se însoare. Şi, cu toate că era obligat ca în decurs de doi ani să-şi găsească o nevastă, nu se simţea deloc ispitit să-şi întoarcă privirile către lumea unde descoperise atîtea crime.

Imaginaţia nu era partea tare a baronului şi probabil că ar fi rămas la planul lui răutăcios, fără a găsi însă şi mijlocul de a-l aduce la îndeplinire, cînd iată că i se anunţă vizita lui Ganguernet.

— Ei, bună ziua, baroane, zise glumeţul, încă din celălalt capăt al salonului. Ce mi s-a spus? Că ai fost bolnav? Dar te văd trandafiriu şi proaspăt ca un măr roşu.

— Da, m-am restabilit complet.

— Ei bine, ce părere ai despre Paris, amice? Ce oraş! Cîtă lume pe străzi! Ce zarvă! Asta e o ţară a zeilor, zău aşa!

— Şi a zeiţelor, nu-i aşa, domnule Ganguernet?

— Adică vrei să spui a femeilor? Ah, baroane, pariziencele sînt ale dracului de reci. N-au acei ochi negri strălucitori, acel trup care să-ţi spună: „Urmează-mă!", aşa cum sînt grizetele noastre din Toulouse.

— Şi ce vînt te-a adus în capitală?

— Cum, făcu Ganguernet, nu ţi-am spus? Am venit pentru o căsătorie.

— Ce, şi dumneata te însori? zise imprudent Luizzi.

— Bun, am înţeles că te însori, dar cu cine?

— Cu o femeie înstărită. Dar dumneata?

— Eu nu ţi-am spus că am venit să mă însor. Am venit pentru o căsătorie, dar pentru cea a băiatului meu.

— Băiatul dumitale? Dar ştiam că nu eşti însurat.

— Păi, nici nu puteam să mă însor cu o femeie care era măritată.

— Alta acum! strigă baronul, scîrbit; deci, fiul dumitale poartă un nume care nu-i aparţine!

— Vă cer iertare, îi aparţine, căci l-a plătit.

— Cum? Şi-a cumpărat un nume?

— Şi încă destul de ieftin. Cunoaşteţi o piesă a lui Picard, intitulată *Copilul găsit?*

— Da. Cred că am şi văzut-o deşi nu sînt sigur.

— Ei bine, domnule baron, fiul meu a pus piesa în scenă. E un flăcău frumos, care l-a jucat multă vreme pe Elleviou, în provincie. A făcut furori printre femei. Rămînînd fără angajament, a venit la Paris, după ce a trecut prin Toulouse, unde am tras împreună nişte chiolhanuri straşnice. Abia plecase, că am şi primit o scrisoare de la un vechi amic, unul Rigot, un fost militar de pe vremea Imperiului, care se afla la Toulouse, împreună cu mareşalul Soult. Amicul Rigot m-a invitat la castelul lui din Taillis, aproape de Caen, anunţîndu-mă că avea o nepoată şi o strănepoată de măritat, cu o zestre de două milioane de franci.

— Două milioane zestre? zise Luizzi.

— Așa că i-am scris de îndată lui fiu-meu să vină încoace. *„Dacă ai să mă asculți, i-am scris, vei pune mîna pe una din cele două demoazele. Îi vom face o farsă pe cinste amicului Rigot."* Nu exista decît o dificultate: că fiul meu se numea simplu, doar Gustave și atît și că Rigot — care e un șnapan bătrîn și plin de ifose — nu vrea un băiat de treabă, ci un tînăr cu titlu mare...

— Mă mir, zise baronul.

— Fleacuri! Fiecare vrea să iasă din mocirla lui, ori prin puterile sale ori datorită alor săi. Oameni ca Rigot procedează exact ca femeile destrăbălate, care-și cresc fetele cît se poate de bine.

— Bun... Și cum și-a găsit băiatul dumitale un nume?

— Păi, iată cum... Cînd a primit scrisoarea mea, tocmai era pe cale să se angajeze la Opera Comică. În acest teatru există un individ extraordinar, șeful celor tocmiți să aplaude.

— Păi din ăștia sînt peste tot.

— Da, dar acela avea ceva deosebit: era, pur și simplu, marchizul de Bridely.

— Marchizul de Bridely?

— Ultimul dintre cei trei fii ai marchizului de Bridely. În epoca Revoluției, băiatul era în seminar. Și-a aruncat cît colo sutana și, în vreme ce tatăl său și ceilalți doi frați au intrat în armata lui Condé, el s-a angajat, cu curaj, în armata republicană. Tatăl și frații săi fiind uciși, a devenit marchiz de Bridely, dar atît. Curajos ca un leu, la Austerlitz a căpătat Crucea de Onoare. Dar n-a putut ajunge la gradul de caporal, fiindcă se îmbăta criță, de patru ori pe săptămînă, în afară de zilele cînd aveau loc bătălii. Scos din armată în 1815, la Toulouse, și-a făcut meseria de vechi soldat.

— Cum adică?

— Nu știi ce înseamnă asta? zise Ganguernet, pozînd în militar și spunînd cu voce groasă: „Sînt un vechi soldat al Imperiului, care a văzut toate capitalele din Europa! Trăiască Napoleon! Bravo francezului, patriot pînă la moarte, care a cîștigat Crucea de Onoare pe cîmpul de luptă și a fost rănit de douăzeci de ori!" Cu asta și cu un șțat de serviciu confecționat de el, a strîns, în doi sau trei ani, sute de ludovici cu efigia lui Napoleon, de la toți bonapartiștii: ofițeri, generali etc., la care se prezenta.

— E o meserie cam ciudată.

— Ba foarte cunoscută, zise Ganguernet. Dar concurența i-a stricat afacerea, așa că a trebuit să-și caute altă meserie: s-a îndreptat către familiile ruinate.

— Ce mai e și asta?

Ganguernet făcu o mutră prelungă, disprețuitoare, o poză impertinentă, și începu să vorbească ușor pe nas și din vîrful buzelor:

— „Marchizul de Bridely! Un devotament, pe care au crezut că-l răsplătesc cu o amărîtă de decorație! O fidelitate de nezdruncinat față

de Bourboni, în ciuda ingratitudinii lor!" Şi cu asta, le-a înşfăcat regaliştilor napoleoni cu efigia lui Ludovic al XVIII lea.

— Şi meseria asta a fost înfrîntă de concurenţă, ca şi prima?

— Cîtuşi de puţin. Dar, în trei sau patru ani, marchizul i-a isprăvit pe toţi aristocraţii din Paris. Ar fi putut să-şi continue meseria în provincie, dar n-a vrut să părăsească oraşul. Aşa se face că a devenit şeful celor care aplaudă, la teatrul unde urma să se angajeze fiul meu.

— În sfîrşit, zise Luizzi, iată-ne ajunşi la fiul dumitale. Ce-a făcut?

— După ce-a primit scrisoarea mea, s-a dus la marchiz şi i-a oferit o mie de scuzi, cu condiţia să se însoare cu portăreasa, să-l recunoască pe el drept fiu şi să legalizeze această recunoaştere. Marchizul a acceptat. Aşa că acum Aimé-Zéphirin Ganguernet, fiul meu şi al femeii Marie-Anne Gargablou, fostă domnişoară Libert, e conte de Bridely.

— Băiatul dumitale e frumos?

— Leit Elleviou, seamănă ca două picături.

— E manierat?

— Asta cere timp de gîndire, zise Ganguernet.

— Bine, lasă, spune, cînd te duci la prietenul dumitale Rigot.

— Peste şapte sau opt zile. Cît să-şi facă nişte haine tatăl marchizului. Îl luăm cu noi. O să bea cu Rigot şi o să-l farmece. Mama băiatului, chipurile, e bolnavă.

— Cum, gata, te şi pregăteşti să pleci? zise Luizzi, văzîndu-l pe Ganguernet ridicîndu-se.

— S-a făcut tîrziu şi trebuie să mă întîlnesc cu Gustave la restaurant, de unde ne vom duce să vedem piesa *Cei doi ocnaşi*, la Teatrul Porte-Saint-Martin. Ne-a dat marchizul bilete...

— Dacă n-aş fi fost bolnav, zise Luizzi, poate că aş fi venit şi eu. Am auzit vorbindu-se multe despre această piesă.

— Se zice că e foarte bună. E vorba de un ocnaş, care, aflînd secretul altui ocnaş, îl obligă...

— Să-i dea fata de nevastă, zise repede Luizzi.

— Nu, nu-i vorba despre asta...În fond, cînd deţii un secret al cuiva, poţi să-l spui cui vrei şi cui nu vrei...

— Ai dreptate, zise Luizzi, treci pe la mine mîine dimineaţă.

— Pe mîine deci...

— Iartă-mă, te rog, că nu vin eu la dumneata; dar încă nu sînt complet restabilit şi ies din casă cu multă precauţie.

De îndată ce rămase singur, Luizzi scutură clopoţelul şi diavolul îşi şi făcu apariţia. Era îmbrăcat în negru şi cu o mapă enormă la subţioară.

— De unde vii? îl întrebă Luizzi.

— Pregătesc un contract de căsătorie, al cărui rezultat poate că-l vei afla într-o bună zi.

— E cumva al meu?

— Ţi-am spus că nu mă amestec în această afacere, nici chiar dacă m-ai ruga.

— Cred că ştii de ce te-am chemat...

— Ştiu, zise diavolul şi te aprob. În sfîrşit, ai început să înţelegi şi tu lumea! Îi plăteşti răul cu rău!

— Scuteşte-mă de lecţii, zise Luizzi. Fac ce cred!

Diavolul rîse dispreţuitor.

Baronul agită clopoţelul şi diavolul tăcu.

— Vreau să cunosc povestea doamnei de Marignon.

— Acum?

— Acum, şi fără comentarii!

— Crezi că-i bine ce faci? Lumea e mică, stăpîne, pentru cel care-o-vede de sus şi apoi încă nu-ţi dai seama, ce-ai să afli...

— Desigur, alte grozăvii.

— Poate.

— Crime?

— Mă iei drept un autor de melodrame?

— Ai putea fi totuşi un scriitor de prestigiu, fiindcă ai cea mai de seamă calitate a lor: vanitatea. Şi acum destul; să începem, zise Luizzi.

— Să începem, zise diavolul.

Şi începu.

XXVII

Doamna de Marignon

Este fiica unei oarecare doamne Béru. Ca s-o înţelegi pe fată, trebuie s-o cunoşti pe mamă. Doamna Béru era nevasta domnului Béru. Dar ca s-o înţelegi mai bine pe femeie, trebuie să-l cunoşti pe bărbat. Domnul Béru era violonist la Operă, un om deosebit de talentat. Totuşi, nu era un artist, artiştii neexistînd încă pe vremea aceea. În 1762, cînd un muzician nu mînca, înseamnă că n-avea un ban. Uneori rîdea de sărăcia sa, adesea îl înfuria. Dar nu poza niciodată într-o victimă. Arta — acea zeiţă voalată pe care toţi oamenii noştri mari o crează după chipul şi asemănarea lor — nu avea încă o religie şi, deci, nici martirii ei. Béru era — după cum am mai spus — un mare violonist. Asta nu-l scutise însă să se înnămolească multă vreme, dînd lecţii particulare, fără să-şi inventeze un geniu cu aripi de flăcări, care să-l poarte pe deasupra noroiului de pe străzi, unde se bălăcea cu pantofii lui găuriţi. Avea o haină peticită şi nu o zdreanţă magnifică. Vioara era vioara sa, cea cu

care-şi cîştiga pîinea şi nu vocea divină prin care îşi încredinţa mulţimii sufletul, nici hrana nemuritoare care-i sătura doar cu una din razele armoniei unui concert dat de îngeri.

Dacă peruca lui Béru era alandala, asta nu se datora exaltării sale spirituale, ci faptului că peruchierul din colţ refuzase să i-o mai pieptene pe gratis. Béru spunea fără reticenţe: „Sînt cel mai bun violonist din această epocă". Dar l-ar fi privit ca un tîmpit, pe cel care i-ar fi spus: „Eşti una dintre acele fiinţe pătimaşe, căreia Dumnezeu i-a încredinţat unul dintre marile sale mistere. Şi cînd acest mister, plin de armonie, cîntă şi plînge pe coarda ta ascultătoare şi supusă, bărbaţii te ascultă cu mirare, iar femeile visează, în străfundul inimii lor, fiindcă tu trezeşti atunci unul dintre acele ecouri veşnice, care murmură în noi, ori de cîte ori geniul — această voce a cerului, exilată pe pămînt — ne vorbeşte într-o limbă care ne încîntă, fără ca noi s-o putem înţelege". Dacă i-ai fi vorbit astfel acelui Béru, n-ar fi priceput o iotă. Totuşi, dacă nu-şi făcuse din talentul său un Pylade metafizic şi imaginar al unui Oreste viu şi plictisit, aşa cum fac tinerii noştri artişti de astăzi, nu înseamnă că Béru nu era conştient de meritul său. De îndată ce se vorbea despre muzică, devenea vorbăreţ, elocvent, mînios, tranşant, nemilos. Béru, mare admirator al lui Gluck, îl socotea pe Puccini un caraghios, un om necinstit, un pungaş; vorbind astfel, dădea dovadă de toate extravaganţele pasiunii muzicale. Era, cu adevărat, un mare muzician şi cea mai bună dovadă pe care o pot da e faptul că talentul său rezistase succesului, după cum rezistase şi mizeriei.

Prin 1770, Béru s-a însurat; a luat-o de nevastă pe domnişoara Finon, stăpîna unei case unde tinerii domni de la Curte aveau obiceiul să se ducă să ia masa şi să joace cărţi. Finon era, în vremea aceea, o femeie de vreo treizeci de ani; primea lume bună, iar mesele întinse şi toaletele fastuoase erau toată viaţa ei; *în principiu*, se slujise de frumuseţea ei personală, pentru a-şi procura toate aceste agremente. Apoi, ca o femeie de spirit care ştie să se resemneze, speculase frumuseţea altor fete ca să poată ţine casa, a cărei cheltuială nu mai putea fi acoperită doar cu persoana sa. Totuşi, socotise prudent — ca să nu atragă, cu acea casă a ei, privirile domnului locotenent de poliţie — să-şi ia un bărbat, care să-i dea o stare civilă. Alegerea era dificilă, îi trebuia un bărbat care nu numai să vrea să accepte situaţia cam deocheată a acelei case, ci şi un bărbat pe care să nu-l deranjeze galanteriile personale ale stăpînei acelei case; căci dacă Finon nu mai era zeiţa bătrînilor financiari şi ai tinerilor marchizi, ea ştia încă să mai ademenească — pe ici, pe colo — cîte un fermier cu teşchereaua plină, care plătea notele furnizorilor, sau vreun cavaler de Saint-Louis, pe cît de nobil, tot pe atît de jerpelit, care s-o însoţească la spectacole şi care să-i ofere braţul, cînd ieşea la plimbare.

Femeia auzi vorbindu-se despre Béru, violonistul cu un salariu de o mie două sute de franci pe an şi pe care toţi marii seniori îl cunoşteau de multă vreme, pentru că uneori cînta şi în micile orchestre din casele

lor. Finon socoti că acel om nu va fi, în casa ei, o prezenţă care să displacă şi că, avînd în vedere puţinele sale pretenţii, s-ar putea înţelege cu el. Aşa că-l pofti pe domnul Béru la ea. Încă de la prima întrevedere îşi dădu seama că violonistul îi convenea din toate punctele de vedere. El primi cu o sublimă indiferenţă, toate glumele pe care unii încercară să le facă pe seama lui. Mîncă şi bău, cu o tragere de inimă de la care nimic nu-l putu abate, iar la sfîrşitul mesei era atît de beat, încît trebuiră să-l culce. După o zi, domnul Béru era însurat. Acest mare eveniment nu-i schimbă decît exteriorul. Soţia sa îl duse la un croitor şi la un perucher şi-i lăsă leafa de o mie două sute de franci, să facă cu ea ce va vrea. Odată căsătoria încheiată, lucrurile continuară exact ca mai înainte. Casa rămaşe locul de întîlnire al femeilor la modă şi al bărbaţilor celor mai nobili şi mai bogaţi; domnul Béru se ducea să cînte la Operă, în zilele cînd era spectacol şi îşi petrecea serile la cafeneaua Procope, în zilele în care nu avea spectacol la Operă. Nu răspundea niciodată la nici una din glumele pe care i le adresau colegii lui, în legătură cu nevastă- sa. Niciodată n-a dat invidioşilor satisfacţia că ar pricepe despre ce anume ar fi vorba şi a continuat — cu o nepăsare sublimă — să se îmbete şi să cînte la vioară. După cîteva luni, inerţia sa a dus de rîpă pînă şi verva celor mai ironici şi abia dacă au mai izbutit să inventeze unele epigrame, cînd, la un an după căsătorie, Béru fu declarat tatăl legal al unei fetiţe ce i se născuse. În legătură cu acest eveniment, careva a afişat pe burlanul sobei din cafeneaua Procope, următoarea epigramă:

Ieri, madam Béru a rostit subtil:
— Domnule Béru, acum ai şi-un copil!
—Eu, copil? răspunse şi încremeni.
Aş putea să ştiu cum se va numi?
— Păi Béru, bărbate Béru după lege,
Lucrul de la sine se subînţelege!
— E nobil, cucoană, sau o fi burghez?
— Păi, privind la tine, ce anume crezi?
— Deci burghez e pruncul, dar pot şti şi eu,
Al cui e copilul? — Păi al cui? Al meu!

Cînd Béru intră în cafenea, făcu ca toată lumea: se duse drept la sobă şi citi epigrama, de la un capăt la altul, tot mîngîind cu mîna burlanul fierbinte, pe care fusese lipită hîrtia. Pe chipul său nu se ivi nici cea mai mică emoţie. Îşi luă pălăria pe care o pusese pe marginea sobei, bastonul pe care şi-l sprijinise de un scaun şi se îndreptă, fredonînd, spre masa la care obişnuia să se aşeze. Unul dintre obişnuiţii localului, ofuscat de atîta indiferenţă, strigă:

— Ei, domnule Béru, n-ai citit nimic pe sobă, care să te intereseze?

— Domnule, eu nu ştiu să citesc, răspunse Béru cu un calm demn de admirat.

— Dar ai auzit, în orice caz, auzi... replică omul. Aşa că am să-ţi citesc eu ce scrie acolo!

Béru se sprijini în coate ca să audă mai comod versurile pe care celălalt le declamă cît mai pompos cu putinţă.

— Aha! Asta scria pe burlan? zise Béru, măsurîndu-l pe îndrăzneţ, cu o privire ameninţătoare.

— Da, domnule, răspunse celălalt, aşteptîndu-se la scandal.

— Ei bine, zise Béru, isprăvindu-şi păhărelul cu lichior din moment ce hîrtia a fost pusă acolo, acolo să rămînă.

— Există deci şi astfel de soţi? zise Luizzi, întrerupîndu-l pe diavol.

— Există stăpîne, ba chiar şi mai cu moţ, crede-mă! Dacă aş fi fost deputat, aş fi introdus imediat, în legile privitoare la avansarea funcţionarilor, următoarele: ca o treime din locuri să fie acordată după vechime (adică incapacităţii); o a doua treime, după favoruri (adică corupţiei), iar ultima, după neveste (adică încornoraţilor).

— Ai făcut un guvern pe cinste!

— Adică exact ca cel pe care-l aveţi acum, domnule baron, cu deosebirea că cele spuse de mine nu sînt scrise în nici o lege.

— Hai, hai! Să ne întoarcem la Béru.

Diavolul îşi reluă povestirea:

— Deci, nu era nimic de făcut împotriva unui astfel de om. Aşa că, după acea epigramă, toate glumele încetară. Copila nou-născută se numea Olivia. Crescu, fără să-i dea cineva vreo atenţie, uitată fie la bucătărie, fie în salon, ascultînd cînd bîrfele servitorilor în limbajul lor de mahala, cînd teoriile corupţiei galante, rostite în termenii cei mai preţioşi. La zece ani, Olivia nu ştia nici să scrie, nici să citească. Dar, în schimb, mîngîiată tot timpul de către bărbaţi, pe cel mai plăcut ton, jucîndu-se în salonul unde se adunau înaltele notabilităţi ale viciului elegant, sporovăia în chip delicat şi vorbea despre orice, cu o graţie desăvîrşită. Pentru ca, dintr-odată, să trîntească unele cuvinte aduse la slugile din bucătărie, care aveau un succes nebun şi-i făceau pe nobilii din salon să se tăvălească de rîs.

În acea epocă se întîmplară două mari evenimente în familia Béru: bărbatul muri de o indigestie combinată cu o apoplexie, iar nevasta se îmbolnăvi de vărsat. Femeia se refăcu după această boală, care-i luă cu sine şi ultimele rămăşiţe ale unei frumuseţi ce preocupase tot Parisul sau, mai curînd, de care se preocupase tot Parisul. Atunci doamna Béru s-a reîntors către fiica sa şi a văzut că va fi o fată de o frumuseţe încîntătoare. Imediat s-a gîndit la educaţia ei. Olivia n-a învăţat decît două lucruri: ortografia şi muzica. Muzica îi îngădui lumii să audă una dintre cele mai frumoase voci; ortografia îi îngădui ei să aştearnă pe hîrtie cele mai frumoase fraze pe care le auzise în salonul mamei sale. După părerea mea, Olivia ştia tot ceea ce trebuie să ştie o femeie. Căci acestor două calităţi despre care am vorbit, ea le mai adăugă şi pe cele de a şti să se îmbrace minunat şi de a merge ca o zeiţă. Unul dintre cele mai mari cusururi ale femeilor elegante din vremea voastră îl constituie faptul că nu ştiu să meargă. Majoritatea abia îşi tîrăsc

picioarele, închipuindu-şi că acest lucru ar constitui un fel de atestat al leneviei, şi deci al bogăţiei; nici una nu-şi pune pe pămînt, cu nădejde, picioarele, obişnuite doar cu covoarele moi ale unor apartamente bogate şi cu trăsurile lor rapide. Numai că femeile greşesc: una dintre cele mai mari graţii ale lor constă în felul cum merg: precis, drept şi ceva mai repede. Doar dacă mergi astfel, poţi face acele mişcări bruşte şi precise, cu capul, în cazul unei întîlniri neprevăzute, acele înclinări abia schiţate, pe care rapiditatea mersului nu-ţi îngăduie să le faci mai profunde şi, prin urmare, stîngace şi ceremonioase. În sfîrşit, numai în timpul unui astfel de mers poţi să arunci una din acele priviri sclipitoare ca un fulger şi care, întocmai ca un fulger, nu durează decît o clipă. Una dintre acele priviri care te obligă să întorci capul după acea femeie, ca şi cum privirea ei ţi-ar fi pătruns drept în inimă. Femeile din ziua de azi habar n-au de astfel de lucruri. Moda cere o înclinare molatică a capului, o legănare obosită a trupului, o privire strecurată printre gene şi cît mai îndepărtată.

Olivia, plină de spirit, mare muziciană, îmbrăcîndu-se dumnezeieşte, mergînd ca o regină, era o femeie desăvîrşită. Singurul lucru pe care natura i-l refuzase, era averea.

În 1 martie 1785, Olivia împlini cincisprezece ani. Era o fată înaltă şi poate puţin cam slabă; avea un piept larg, cu sînii încă mici, ca de fetiţă; braţele îi erau slabe, mîinile mici şi foarte delicate, picioarele mici, gleznele gingaşe, chipul prelung, uşor colorat. Se vedea că era una din acele tinere sortite să fie de o mare frumuseţe, dar care nu înfloreşte decît tîrziu în toată splendoarea ei, pentru că naturii îi trebuie timp, ca şi omului, ca să desăvîrşească un lucru.

În ziua aceea avea loc un mare banchet la doamna Béru, care făcuse nişte cheltuieli extraordinare, pentru a sărbători aniversarea fiicei sale. Invitaţii — toţi numai bărbaţi — erau în număr de doisprezece; nu fusese invitată decît elita obişnuiţilor casei. Masa a fost pe cinste, s-au povestit aventuri — adevărate sau născocite — privind femeile cele mai pudice de la Curte sau din marea finanţă şi au fost jertfite la picioarele unei fete de cincisprezece ani, sortită să fie curtezană, cele mai înalte reputaţii şi cele mai venerate nume. Au învăţat-o cum se înşeală un soţ şi, ceea ce e şi mai amuzant, cum să aibă doi amanţi deodată. Apoi, după ce şi-au golit, pînă s-au cherchelit, sticlele şi inimile, marchizul de Billanville, aghiotantul regelui, care slujise cu distincţie în mai multe ambasade, îi făcu semn doamnei Béru s-o îndepărteze pe fiică-sa. Mama o duse pe Olivia în camera ei, în ciuda insistenţelor şi protestelor celorlalţi musafiri şi, după cîteva momente, reapăru singură. În acea clipă, marchizul se ridică şi, pozînd în orator care voia să vorbească în faţa adunării, rosti acest mic discurs:

— Domnilor, vreau să vă propun un contract; dacă sînteţi rezonabili, îl veţi accepta.

— Să auzim! Să auzim! i se răspunse din toate părţile.

— Aţi venit cu toţii s-o admiraţi pe fiica doamnei Béru, a minunatei doamne Béru, pe care o rog să mă asculte cu atenţie, căci mai ales

dragostei sale de mamă mă adresez în această împrejurare ca să mă ajute să vă fac părtaşi la planul meu. Olivia are cincisprezece ani, vîrstă minunată, domnilor, vîrstă la care femeile au nevoie de dragoste. Şi totuşi, dacă veţi vrea să-mi daţi crezare, încă n-o vom obliga să se ocupe de acest lucru. Îi mai dăm răgaz un an...

— Ce vrea să însemne asta? începu a se striga din toate părţile.

— Asta înseamnă că cu cît floarea va mai înflori, cu atît va fi mai frumoasă, cînd vom culege-o.

— Dar e cumplit, zise Luizzi. Ăsta e viciul fără mască! Te rog, continuă.

— Asta înseamnă, domnilor, că înainte de a trece un an, nici unul dintre noi nu va încerca s-o capete pe Olivia. Pînă atunci, fiecare poate să-i facă curte, dar nici unul nu va merge mai departe. Să ne angajăm pe cuvînt de onoare că o vom respecta un an, după care va începe licitaţia şi ferice de cel care va cîştiga: pentru că va obţine frumuseţea cea mai desăvîrşită, în toiul înfloririi ei.

— Şi cine ştie, marchize, strigă vicontele de Assimbret, cine ştie, unde voi fi eu după un an? Numai Dumnezeu ştie, aşa că — în ce mă priveşte — nu sînt de părerea dumitale. Dealtfel, în timp ce noi vom aştepta ca Olivia să mai crească, cine ştie ce pîrlit care nu face parte din lumea noastră, ne-o poate sufla de sub nas?

— Domnilor, zise doamna Béru, cu demnitatea unei femei urîte, uitaţi în faţa cui vorbiţi!

— Dimpotrivă, strigă marchizul de Billanville, tocmai pentru că te ştiu femeie cu judecată, sînt sigur că vei fi de părerea mea.

— Ei, reluă vicontele, uite că nici doamna Béru nu vrea să aştepte. N-are un sfanţ, cunosc situaţia ei materială, aşa că-i ofer o sută de mii de franci, bani lichizi.

— Ohoho! făcu un grăsan, care pînă atunci nu scosese nici o vorbă. O sută de mii de franci! Află că eu ofer cinci sute de mii!

— Cît? strigă doamna Béru, uluită de ofertă.

Grăsanul, un sub-fermier care se ocupa cu strînsul impozitului pe sare, tăcu.

— Ofer cinci sute de mii, peste un an, zise el după o vreme. Căci sînt de părerea marchizului: trebuie să mai aşteptăm.

— Tu, sac plin de bani, tu vrei să mai aştepţi? strigă vicontele. Tocmai tu vorbeşti, care abia aştepţi să-ţi moară nevasta? Ţi-ar scoate ochii, dacă ar şti că ai o amantă. Se pare că i-ai ales un medic bun, din moment ce eşti atît de sigur că vei fi liber peste un an!

— Sîntem doi de părere să mai aşteptăm, zise marchizul. Aşa că trebuie să fii şi dumneata, abate, de aceeaşi părere cu noi: nu vei putea s-o ai pe Olivia, înainte de un an!

— Foarte bine, ai dreptate, şi eu sînt de părere să aşteptăm un an, zise abatele.

— Ei bine, fie, zise vicontele, dar cu o condiție. Ascultați: sînt sigur că grăsanul de sub-fermier ne-o va lua pe Olivia. N-am dreptate, mădam Béru? Căci o va plăti de șase ori mai mult decît noi! Nu există nici sînge nobil, nici nume mare, nici spirit, nici alte calități care să poată lupta cu banii acestui pîntece de aur. Propun deci ca fiecare dintre noi să depună cîte o sută de mii de livre, la notar. Asta va face un milion două sute de mii de livre, fiindcă sîntem doisprezece. Dacă Olivia va alege pe unul dintre noi, aceşti bani îi vor aparține. În felul acesta, îi oferim cu toții o zestre de un milion două sute de mii de livre. Sînteți de acord?

— Da! Da! Da! strigară toți, din toate părțile.

— Da, zise și sub-fermierul, cu un aer plin de trufie.

— Foarte bine, zise vicontele, dar pe cuvînt de onoare că nici unul dintre noi nu va adăuga un bănuț la această sumă și cu amenințarea pentru tine, sub-fermierule, că vei primi o sută de bastoane pe spinare, dacă vei oferi fie și un gologan de aramă în plus.

— Atunci, eu mă retrag, zise sub-fermierul Libert.

— Nu, strigă consilierul, altfel suma depusă va scădea!

— Fie, zise Libert, jur să nu fac absolut nimic în plus față de ceea ce veți face voi, dar veți vedea că eu voi cîștiga fata!

— Iar eu, zise vicontele, am să fiu încîntat să nu cîștig, pentru că puștoaica îți va pune coarne chiar de a doua zi!

— Asta o vom vedea noi, răspunse sub-fermierul.

— Nu mă îndoiesc cîtuși de puțin de acest lucru, răspunse vicontele. În sănătatea Oliviei! Și cum nici tu nu trebuie să trăiești în mizerie, dragă madam Béru, dobîndă de șaizeci de mii de livre produsă de banii depuși la notar, îți va fi înmînată în fiece lună.

Doamna Béru, încîntată de acest tîrg, acceptă, printr-un semn din cap. Fermierul întrebă:

— Și dacă unul dintre noi moare?

— De banii lui vor profita ceilalți. Madam Béru, ad-o aici pe Olivia!

Mama nici nu apucă să se ridice de pe scaun, că Olivia și intră pe ușă, zicînd cu o mutră bosumflată:

— Mă tratezi ca pe o fetiță, mamă; am cincisprezece ani și nu văd de ce n-aș rămîne și eu aici.

— Iertare, domnișoară, zise consilierul, pe un ton doctoral; am discutat o afacere foarte serioasă și sînt convins că te-ar fi plictisit. Dumneata ești o ființă atît de spirituală...

— Bravo, zise vicontele, războiul a și început. Olivia, dacă ai să-ți iei vreodată un amant, ferește-te de magistrați!

— Și să nu te încrezi în militari, zise consilierul.

— De ce? întrebă Olivia.

— Pentru că dacă o fată atît de frumoasă va vrea să aibă doi iubiți, militarii își vor ucide rivalii, iar magistrații îi vor închide la Châtelet, zise sub-fermierul cel gras, rîzînd.

— În timp ce fermierii de treabă o vor împărți cu alții, nu-i așa? întrebă consilierul.

— Prefer jumătate dintr-o afacere, decît nimic.

— Probabil că de asta n-ai avut decît unu la sută din nevastă-ta!

— Într-adevăr, zise Libert. Cînd fac o afacere proastă, încerc să mă sustrag cît pot mai mult.

— Dumnezeule! strigă vicontele, îmi aduci aminte de bietul Béru. Dar răposatul măcar avea spirit.

Masa continuă astfel, în vreme ce Olivia îi privea pe musafiri, cu o curiozitate care sigur că avea interes ascuns, pentru că privirea ei prea era atentă și ageră. Adevărul e că Olivia auzise discuția bunilor amici ai mamei sale. Numai că fata era mult mai matură decît își închipuiau ei. Era o fată deosebit de isteață și cea mai bună dovadă pe care am să ți-o dau în acest sens, e faptul că ea s-a gîndit imediat cum să-și înșele pretendenții. Vegheată cum era de ochii geloși ai celor doisprezece rivali, sigur că i-ar fi fost foarte greu să se încurce cu vreun om din lumea lor. Așa că, în timp ce pretendenții se pîndeau unii pe alții, Olivia privi dincolo de cercul lor și întîlni iubitul mult visat, în persoana profesorului ei de clavecin. Acesta era un bărbat tînăr, de vreo treizeci de ani, bine croit, cu picioare frumoase, cu dinți superbi și care putea foarte bine să-i fie iubit. Olivia se hotărî deci să-l iubească. Dar tînărul era atît de grosolan și de plin de el, încît Olivia n-ar fi izbutit să-l dea peste cap, fără ajutorul mamei sale. Într-adevăr, doamna Béru, observînd cu cîtă grijă se dichisea Olivia, ori de cîte ori trebuia să vină profesorul, se postă în chip de santinelă alături de ei. Domnul Bricoin simți imediat atracția fructului oprit. Sîngele Evei, prima mea iubită, își spune cuvîntul și în sîngele Oliviei.

— Ei cum! Eva a fost... zise Luizzi.

— A fost prima femeie care și-a încornorat bărbatul. Cain a fost copilul meu, zise diavolul, după care continuă: Or, Olivia, care de cîteva zile nu-l mai găsea pe Bricoin plicticos, începu a-l vedea sub un aspect foarte atrăgător. Domnul Bricoin se simți adorat și, în ciuda frumuseții Oliviei, caraghiosul avu nerușinarea de a se lăsa dorit, fiindcă într-adevăr fata îl dorea: mintea i-o luase razna și, nu după multă vreme, se simți îndrăgostită nebunește de profesorul ei de clavecin. Schimbară o tandră mărturisire și supravegherea doamnei Béru fu înșelată. După opt zile, iluziile Oliviei nu mai existau. Aflîndu-se în fiece seară în mijlocul acelor bărbați care dădeau viciului forme elegante, Olivia făcu o comparație supărătoare între cei pe care ea voia să-i înșele și cel cu care-i înșelase. Bricon era adevăratul iubit al fetei pierdute: despot, brutal, înjurînd tot timpul și amenințînd să dezvăluie secretul Oliviei, cînd ea se împotrivea să-i facă pe voie, deveni în curînd un adevărat supliciu; biata fată, cu inima curată, dar cu trup destrăbălat, nu înceta să se căiască. „Sigur, am să mai am iubiți, dar n-am să mai iubesc pe nici unul", își spunea ea. Anul fatal trecu și cînd, la un supeu asemănător cu cel despre care

ţi-am mai vorbit, Olivia trebui să se pronunţe, frumoasa fată se ridică şi zise cu voce sigură:

— Îl aleg pe sub-fermier!

— În două zile, strigă acesta, în două zile, regina mea, vei locui în cel mai frumos palat din Paris!

Adunarea rămase stupefiată; sigur vicontele tăcu, dar în timpul seratei se apropie de Olivia:

— Treaba asta nu-i prea clară, îi zise el. Ai ales acest bulgăre aurit, dar ştiu că n-ai făcut-o din avariţie. La vîrsta ta, nu eşti avar. Aici se ascunde ceva! Dacă ai nevoie de un imbecil care să-ţi fie amant oficial, înseamnă că ai un altul pe care-l ascunzi.

Luată din scurt, Olivia îi mărturisi totul vicontelui.

După opt zile, cînd Bricoin veni să-i dea lecţii tinerei Olivia, în noul ei palat, în loc să-l găsească pe sub-fermier, profesorul nimeri peste viconte. Bricoin vru să facă scandal şi ameninţă că-i va spune totul „Muntelui de aur". Vicontele luă un baston şi-l rupse pînă la mîner, pe spinarea ticălosului; apoi îi zise:

— Asta, ca să ţii minte şi să nu mai pui niciodată piciorul aici! Cît despre ameninţări, dacă sufli cuiva un cuvînt, îţi voi tăia amîndouă urechile!

La cîtăva vreme după asta, vicontele, întîlnindu-l pe sub-fermier, îi zise:

— Ei bine, Viţelule de aur, eşti mulţumit de mica Olivia?

— Hm! Hm! Teamă mi-e că madam Béru şi-a cam bătut joc de noi!

— Iar eu, ei bine, eu ţi-o jur că Olivia îşi bate joc de tine!

XXVIII

Un al doilea Elleviou

Cînd diavolul ajunse aici cu povestirea, Luizzi, auzi pe cineva bătînd la uşă.

— Cine e? strigă el cu nerăbdare.

— Domnule, zise Pierre, a venit domnul Ganguernet împreună cu domnul marchiz de Bridely.

Luizzi stătu cîteva clipe pe gînduri, apoi răspunse prin uşă:

— Roagă-i să mă aştepte un moment. Vin să vorbesc cu ei!

— Erai atît de grăbit să afli povestea doamnei de Marignon, zise diavolul.

— Mi se pare c-am s-o aflu şi mai bine, după ce-am să discut cîteva minute cu Ganguernet, zise baronul. Există o anumită întrerupere, ceva peste care ai trecut şi pe care poate că omul ăsta mi-o va explica. Totuşi, nu pleca...

Spunînd aceste cuvinte, Luizzi îl privi pe diavol. Haina lui neagră dispăruse. Acum era înveşmîntat într-un halat lung, de mătase şi în papuci. În vîrful capului îi atîrna o singură şuviţă de păr şi se scobea între dinţi cu unghia degetului mic.

— Te duci la un bal mascat? îl întrebă Luizzi.

— Nu, mă duc în China şi mă întorc imediat.

— În China? strigă Luizzi, uluit. Ce faci acolo?

— Am de pregătit un contract de căsătorie. Nu e vineri azi?

— Zi nefastă, zise Luizzi.

— Adică vrei să zici ziua zeiţei Venus, răspunse diavolul.

— Şi despre ce fel de căsătorie e vorba?

— Vreau să conving un mandarin să se însoare cu fata duşmanului său de moarte ca să înceteze ura dintre familiile lor.

— Iată un lucru admirabil din partea ta, zise baronul. Dar oare vei reuşi?

— Nădăjduiesc că da. Treaba asta trebuie să aibă nişte urmări formidabile.

— Uitarea urii a ajuns aproape o virtute şi speri să realizezi acest lucru?

— Ba socot să ajung la maxima ei înflorire. Din căsătoria asta se vor naşte zece copii. Cinci care vor lua partea tatălui lor, şi cinci care vor trece de partea mamei. De aici, certuri, tulburări, fratricide.

— Ticăloasele! zise baronul.

— Mai adineauri mă lăudai.

— Trag nădejde să nu reuşeşti.

— Mă rog! Dar viitorul soţ a şi trimis darurile uzuale, viitoarei sale soţii.

— Oare aşa să fie? Mi se pare că am citit în cartea unuia dintre cei mai savanţi geografi ai noştri că familia soţiei e cea care trimite daruri.

— Ei bine, fiind vorba de un savant, de data asta, nu s-a înşelat. Dealtfel, voi aveţi atîţia academicieni care plasează, pe hartă, oraşe acolo unde sînt mlaştini şi pustiuri acolo unde există oraşe, încît cel despre care vorbeşti, merită într-adevăr reputaţia de care se bucură.

— Uiţi că te voi chema repede.

— Ţi-am zis că dau o goană pînă în China şi într-o clipă sînt îndărăt.

Diavolul dispăru şi baronul porunci să fie introduşi domnul Ganguernet şi marchizul de Bridely. Acest nou domn era într-adevăr un tînăr deosebit de frumos, cu degetele petrecute prin răscroiala vestei şi care ar fi părut şi destul de distins, fără enorma chică ce-l împodobea, fără butonii de diamant, fără lanţurile de aur care-i acopereau cămaşa şi fără inelele ce-i încercuiau degetele groase.

După saluturile de rigoare, baronul se simți destul de încurcat, neștiind cum să înceapă discuția pentru care-l poftise pe Ganguernet la el, fiindcă nu știa dacă Gustave fusese informat despre ceea ce-i mărturisise notarul. Totuși, nu dădu înapoi. Se azvîrli, cu curaj, înainte, și-i zise lui Gustave:

— Deci, te-ai hotărît să părăsești teatrul, domnule?

— Eh, domnule baron, răspunse acesta, vîrîndu-și degetele parfumate în cheutorile hainei, credeți că un om de talent mai are azi loc în teatru? Sînt la modă mediocritățile, iar eu nu sînt destul de intrigat ca să le alung.

— Dar mi se pare că publicul e un judecător mai bun decît intriga și care clasează just talentele, zise baronul. Dar am uitat să-l întreb pe domnul Ganguernet cu ce prilej mă vizitează la această oră...

— Mai întîi, din dorința de a vi-l prezenta pe domnul marchiz de Bridely. Trecînd pe sub ferestrele dumneavoastră, am văzut lumină și m-am gîndit că nu v-ați culcat încă. Pe urmă, am vrut să vă rog să păstrați cel mai mare secret despre istoria pe care v-am spus-o dimineață. Știu că sînteți mare amator de scandal...

— Eu? Îți jur că n-am suflat un cuvînt nimănui, nici măcar domnului marchiz de Bridely.

— Despre ce anume e vorba? întrebă marchizul.

— Asta cred că n-o să te prea amuze, domnule, îi spuse baronul cu trufie. Apoi se adresă lui Ganguernet: Ca să-ți păstrez secretul, va trebui să-mi răspunzi la o întrebare. Ai auzit vorbindu-se vreodată de domnul Libert, sub-fermierul, financiarul doldora de bani?

— Iaca! Adică dacă-l cunosc pe cumnată-meu?

— Aveam o presimțire, zise Luizzi; deci era fratele acelei doamne...

— Marianne Gargablou, fostă domnișoară Libert, fata lui Antoine Libert, un grăsun din Tarascon. Provensal amestecat cu normand; avariția și ostentația dublate pe pungășie și rapacitate.

— Un adevărat Turcaret, după cîte mi se pare.

— Curat Turcaret, căci și-a părăsit nevasta în mizerie, ca să întrețină o amantă și și-a lăsat sora să moară de foame.

— Ei bine, zise Luizzi, sper să-ți pot da vești despre el.

— A murit.

— Sper, cel puțin, să-ți pot da vești despre averea sa și nu e chiar imposibil ca această avere să revină adevăraților moștenitori ai domnului Libert.

— Adică mie! strigă Gustave, amintindu-și de numeroasele milioane ale unchiului său.

— Crezi că treaba asta te privește, domnule marchiz? zise baronul, pe un ton disprețuitor.

— Știți prea bine că da, zise Gauguernet. Hai, zise notarul fiului său, nu-mi mai fă atîtea semne; domnul baron știe totul.

— Și pe deasupra, intru și în conspirație!

— Dealtfel, afacerea bătrînului Rigot e cam hazardată: dă două milioane dotă, dar cui?

— Mi se pare că nepoatei sale, aşa mi-ai zis.

— Ei bine, nu! Rigot e un soi de original; Rigot dă o zestre de două milioane de franci, dar nu se ştie cui: mamei sau fiicei. A hotărît ca ele să se mărite în aceeaşi zi; dar abia după ce vor ieşi de la biserică, notarul va rupe sigiliul donaţiei pe care i-a înmînat-o Rigot.

— Ei drăcie! zise Luizzi, iată într-adevăr ceva ciudat.

— Fără îndoială, fără îndoială, dar nu despre asta e vorba: cum să regăsim noi milioanele unchiului Libert?

— Vă voi spune mîine; pînă atunci, duceţi-vă să vedeţi *Cei doi ocnaşi* şi studiaţi această piesă, tot atît de bine ca şi *Copilul găsit*.

— Înţeleg! E vorba de un secret cu care l-am putea sili pe cel ce deţine averea, să ne-o dea...

— Ceva cam în genul ăsta... Bună seara! Aştept persoana care urmează să-mi dea ultimele informaţii.

— Cu bine şi pe mîine, ziseră cei doi Ganguernet, după care ieşiră.

Luizzi îl sună pe diavol.

— Ah, dragul meu, mi se pare că devii din ce în ce mai impertinent, zise diavolul, intrînd.

— Eu? răspunse Luizzi, năucit de apostrofă.

— Tu! Cum, mă faci să te aştept de douăzeci de minute?

— Eşti ager, răspunse Luizzi cu dispreţ. Ai terminat cu mandarinul tău?

— Aşa cum ai terminat şi tu cu Ganguernet al tău.

— Ai semănat răul ca să culegi crima?

— Aşa zice un neghiob ca tine; de fapt, eu am semănat binele, pentru a face să sporească nelegiuirile. Am predicat împăcarea, pentru a înfometa ura.

— Ceea ce ai făcut, mi se pare o capodoperă, pentru care nu te invidiez.

— Tu lucrezi atît de bine la capodopera ta de acelaşi gen, încît chiar că n-ai de ce mă invidia.

— Te referi la planul meu de a o face pe domnişoara de Marignon să se mărite cu băiatul lui Ganguernet?

— Mi se pare că e o infamie destul de frumuşică.

— Bun! făcu Luizzi; o răzbunare sau, mai curînd, o mistificare.

— Încă puţin şi vei face exact ca Ganguernet: o glumă.

— Îmi ceri să renunţ la planul meu?

— Nici să renunţi, dar nici să te ajut.

— Şi totuşi m-ai ajutat, spunîndu-mi povestea doamnei de Marignon.

— Biata femeie! zise diavolul cu un aer plin de milă, care-l făcu pe Luizzi să pufnească în rîs.

— E mai curînd demnă de plîns, decît de rîs. Biata femeie! Biata femeie! zise diavolul, clătinînd din cap.

— Hai că devii ridicol, jupîne; te-a apucat înduioşarea.

— Ai dreptate, eu mă înduioşez, iar tu devii crud; văd că amîndoi ieşim din rolurile noastre.

— Reintră în rolul tău şi continuă-ţi povestirea.

— Sînt gata.

XXIX

Urmarea povestirii

— Înainte de a ţi-o arăta pe Olivia în lume, e necesar să fac unele consideraţii particulare, privind starea ei de spirit. Şi-a început viaţa de femeie de lume cu o eroare în inimă. Olivia şi-a închipuit că cunoscuse dragostea; capriciul de copilă, care-o aruncase în braţele lui Bricoin, fusese plin de nelinişti, de speranţe, de scene de violenţă, de cîteva momente de plăcere, atît de uşor de confundat cu fericirea, cînd n-ai cunoscut-o. Apoi au venit regretele, lacrimile, groaza. Această aventură, în sfîrşit, tîrîse după ea tot calabalîcul iubirii. Olivia, care nu avea experienţă, se lăsă înşelată şi-şi făcu despre dragoste o foarte proastă părere. Ca fată cu mintea pe umeri, se jură să nu se mai lase prinsă în mrejele nimănui. Te şi miri, şi pe drept cuvînt, cum o inimă de numai şaisprezece ani n-a păstrat în ea, din proaspetele sale iluzii, nici unele vagi dorinţe, nici unele gînduri languroase pentru a pricepe adevăratul sens al iubirii.

Într-o altă situaţie, dar mai ales într-o altă epocă, sigur că Olivia şi-ar fi recunoscut greşeala. Dar ce-şi putea închipui despre dragoste fata doamnei Béru? Ce semnificaţie mai putea avea pentru ea cuvîntul de amant? Din punctul de vedere al doamnei Béru, dragostea era o afacere care avea la bază frumuseţea. Deci, averea şi linguşeala puteau să ţină loc de dragoste. Nu trebuie să uităm, de asemenea, că societatea coruptă în care trăia Olivia era expresia cea mai frustă a moravurilor de la sfîrşitul secolului al optsprezecelea. Senzualismul, negarea oricărei reguli şi a oricărei legături morale guvernau în mod suveran acea societate decrepită, şi Oliviei — ieşită din sfera specială a corupţiei în care fusese închisă — i-ar fi fost cu mult mai greu să găsească un adăpost împotriva demoralizării care-i smulsese, încă de copilă, acea floare a sufletului care este încrederea în dragoste. Olivia, nemaigăsind nici una din emoţiile iubirii, avu totuşi alte compensaţii: trăi în mijlocul unei societăţi strălucitoare, începu să-i placă numai lucrurile deosebit de

frumoase, învăţă să aprecieze, dintr-o privire, oamenii şi evenimentele, făcu o adevărată pasiune pentru lucrurile mari ale omenirii şi, în mijlocul acelei galanterii dezmăţate, cînd îţi luai un nou amant ca şi cum ţi-ai fi luat o rochie nouă, căpătă o înclinare ciudată către plăcerile spirituale, succesele în conversaţie impuseră domnia bunului gust şi deveni o femeie superioară.

Asta nu înseamnă că Olivia, ajunsă la deplina strălucire a frumuseţii, n-a fost sclava firii sale înflăcărate şi dominatoare; dar, trebuie s-o spun, că n-a avut niciodată un amant care să-i mulţumească şi spiritul şi inima. A avut întotdeauna un amant care să fie de neam mare, să se bucure de reputaţie, de succes şi cu care să se mîndrească şi un amant căruia nu-i cerea nimic din toate astea şi pe care-l ascundea cu grijă. Se dăruia amîndurora cu deosebirea că se lăsa îndelung dorită de primul şi că-i ceda cu uşurinţă celuilalt. Diferenţa dintre cei doi bărbaţi consta în faptul că ea aparţinea primului, pe cînd cel de al doilea îi aparţinea ei. Cei mai tineri ani ai Oliviei trecură în acest dublu dezmăţ. Sub-fermierul îşi spori mult averea pe care i-o procurase asociaţia celor doisprezece curtezani. Cum, în curînd, prin viaţa Oliviei începură a se succeda prinţi, ambasadori, mari financiari, ea ajunse să posede una din acele averi scandaloase cu care societatea aproape că se ruşinează. Cînd izbucni Revoluţia, Olivia se afla în Anglia împreună cu un membru al Camerei lorzilor, care cheltuia pentru ea mai mult decît veniturile unei averi formidabile. Tocmai se înapoiase în Franţa pentru a-şi salva bunurile de la confiscare, cînd emigraţia îi trimise la Londra pe toţi prietenii ei din Paris. În această împrejurare, Olivia se dovedi a fi bună, nobilă şi spirituală. Micşoră cheltuielile casei ca să-i poată primi pe toţi acei mari seniori ruinaţi, fără să-i acuze că se înhămaseră la carul unei curtezane princiare; apoi, din economiile ei, îi ajută, în secret, pe cei mai săraci.

În vremea asta, amanţii se succedau ca şi în trecut, cu singura deosebire că dacă Olivia era extrem de exigentă în alegerea celor oficiali, nu se mai preocupa de multă vreme de alegerea celor neoficiali. Şi poate că această cruntă delăsare ar fi pierdut-o, dacă un fel de lîncezeală prilejuită de climatul Londrei nu i-ar fi pus viaţa în primejdie. Toate îngrijirile medicilor dovedindu-se zadarnice pentru a învinge acea înclinare către melancolie ce-i slăbise nu numai trupul, dar îi înceţoşase şi spiritul, toată lumea hotărî că Olivia trebuia să părăsească Anglia, pentru că, altfel, era ameninţată să-şi piardă viaţa. Toţi prietenii ei o sfătuiră să se ducă în Italia; în acest sfat exista totuşi un ciudat sentiment de gelozie: siliţi să-şi lase parveniţilor care-i alungaseră din Franţa, averile, rangurile, patria, emigranţii se simţeau crăpînd de ciudă la gîndul că nişte necioplţi puteau să le uzurpe şi plăcerile. Şi sigur că erau îndreptăţiţi să creadă acest lucru, căci virtutea Oliviei era cu mult mai fragilă decît vechea monarhie. Olivia nu-i ascultă. Ea voia să revadă Parisul, un alt Paris decît cel pe care-l cunoscuse ea, guvernat de alţi oameni, agitat de alte idei, dînd alt fel de serbări. Căci în epoca despre

care îţi vorbesc, Directoratul se şi instalase la Luxembourg. Olivia obţinu lesne radierea de pe lista emigranţilor. Rămăşiţele averii pe care o adusese din Anglia, îi îngăduiră o viaţă îndestulătoare şi-i îngădui să dispună de persoana ei, aşa cum voia.

Cu toate că avea atunci aproape treizeci de ani, Olivia era de o frumuseţe atît de izbitoare şi atît de pură, încît, în curînd, fu înconjurată de asiduităţile celor mai de seamă persoane din Paris. Curtezană de mare lux, se făcu remarcată la cursele de cai de la Longchamps şi la balurile atît de misterioase de la Operă şi de la Frascati. Cu toate astea, nu-şi mai regăsi nici deplina sănătate şi nici independenţa de spirit.

Crizele de descurajare şi de melancolie deveneau din zi în zi mai frecvente, încît cu mare greutate a fost determinată într-o seară din iarna anului 1798 să asiste la o serbare intimă, dată de unul dintre cei mai bogaţi furnizori ai armatei. Dar, dintre toate femeile aflate acolo, Olivia a fost singura lipsită de spirit, de cochetărie, de entuziasm. Dintre toţi bărbaţii, unul singur a rămas — la fel ca şi ea — rece, indiferent şi, într- un fel, plicticsit de toată acea veselie din jurul lui. Bărbatul nepăsător putea să aibă vreo treizeci şi cinci de ani şi se numea de Mère. I se puneau în circă mari pasiuni. Deşi încă tînăr, îşi părăsise familia şi lăsase unui frate mai mic toate avantajele unei averi strălucite, pentru a o urma în Olanda pe femeia pe care o iubea. După ce a iubit-o cu patimă, în chip platonic, vreme de trei ani, a văzut-o dăruindu-se cu uşurinţă altuia. Această primă decepţie l-a împins la un libertinaj scandalos; acel bărbat, atît de distins prin numele, prin rangul, caracterul şi spiritul său, s-a cufundat în tot felul de excese. Revenit în Franţa şi reintrat în înalta societate, s-a îndrăgostit din nou de o femeie căreia a vrut să-i închine toată viaţa sa. Această de a doua pasiune a fost mai violentă şi deloc platonică. Dar a fost din nou înşelat. Cînd i s-a întîmplat acest lucru, domnul de Mère avea douăzeci şi şapte de ani. Ca şi prima oară, s-a simţit cumplit de dezamăgit şi a jurat din nou să se răzbune. Numai că de data asta nu s-a mai ales pe sine drept victimă. Pentru cele două femei care nu-i fuseseră credincioase, le-a pus pe toate celelalte să plătească în locul lor. Aşa că s-a consacrat unei ocupaţii foarte ciudate: seducerea femeilor care se socoteau virtuoase şi pe care le părăsea, a doua zi după ce le avusese. Numai că această josnică răzbunare îl obosi în curînd şi, după doi ani de astfel de viaţă, cînd se privi în oglindă, deşi era încă tînăr, văzu că dispreţul cu care tratase femeile îl ofilise şi-l făcuse să-i fie silă de tot. Noroc că Revoluţia îl smulse din acest profund dezgust şi-l determină să se intereseze de lucrurile publice. În 1792 plecă împreună cu voluntarii din provincia sa, fericit să audă cum îi bate inima la zgomotul tobei şi cum îi mai tresare încă, de emoţie.

În acea epocă, soarta îi înhăţa cu lăcomie pe toţi cei pe care-i copleşea cu favorurile ei. În 1798, domnul de Mère era acum general de brigadă. Şi dacă în timpul serbării nu se afla împreună cu oastea lui, acest lucru se datora unei răni primejdioase, pentru care trebuise să se întoarcă la Paris.

Cum Olivia era femeia cea mai coaptă dintre toate cele care fuseseră invitate la serbare, tot la fel şi domnul de Mère era cel mai vîrstnic dintre bărbaţii aflaţi acolo. Cei doi fuseseră aşezaţi la masă destul de departe unul de celălalt, căci Olivia era dorită cu înflăcărare de toţi bărbaţii tineri, după cum domnul de Mère era copleşit de cochetăriile neruşinate şi agasante ale femeilor tinere. Dar nici unul, nici celălalt nu izbutiră să facă corp comun cu cei de faţă. Olivia şi generalul priveau cu milă toate acele izbucniri zgomotoase, acele deliruri amoroase pe care cei doi le băuseră de mult pînă la fundul paharului. Olivia era mult prea frumoasă, pentru a accepta dragostea vreunui tînăr a cărui pasiune ar fi aşezat-o în rîndul femeilor bătrîne care fac educaţia tinerilor, iar domnului de Mère nu-i mai ardea de distracţii, pentru a încerca o nouă deziluzie.

Făcîndu-se seară, hazardul sau mai curînd singurătatea pe care o căutau amîndoi, îi făcu să se întîlnească într-un salon îndepărtat. Domnul de Mère ştia cine era Olivia, ea însă nu-l cunoştea. Începu să discute cu ea, sigur că nu cu acel respect pe care ţi-l impune o reputaţie nepătată, dar cu acea reţinere cu care un om distins discută cu orice femeie obişnuită cu lumea elegantă. La început, schimbară cîteva cuvinte despre reuşita seratei şi despre faptul că ei nu putuseră participa cu tot sufletul la ea, fiindcă nu se simţeau în apele lor. Se interesară puţin unul de celălalt, apoi schimbară şi acest subiect, pentru a discuta despre lucruri generale. Războaiele Republicii şi succesul lui Bonaparte erau atunci la apogeu şi domnul de Mère vorbi despre ele cu o căldură şi un entuziasm care atesta că mai avea încă în el mult mai multă însufleţire decît se presupunea.

Pe de altă parte, cum începuseră să-şi facă reapariţia literatura, teatrele, muzica, artele, Olivia vorbi despre ele cu un tact, o superioritate şi un interes care dovedi că şi inima ei mai era încă sensibilă la dulcile emoţii în care ea nu mai voia să creadă.

Petrecură astfel cîteva ceasuri bune împreună, ascultîndu-se, rînd pe rînd, cu plăcere, avertizaţi, la un moment dat, de liniştea care se instăpînise, că serbarea se sfîrşise.

Trebuiră să se despartă. Domnul de Mère, care mai avea cîteva săptămîni de stat la Paris, nu voi să lase să-i scape ocazia de a-şi mai alunga plictiseala, petrecîndu-şi timpul cu o femeie care i se păruse plină de spirit şi de bun-simţ; o rugă, deci, pe Olivia să-i îngăduie s-o viziteze. O făcu în termenii cei mai măgulitori, iar ea îi răspunse, fără să se mire şi fără să-l respingă:

— N-am nevoie să ştiu cine eşti, domnule, pentru a mă simţi încîntată să revăd un bărbat atît de distins ca dumneata; dar, în sfîrşit, trebuie să ştiu măcar cum te cheamă ca să nu mă mir de vizita pe care urmează să mi-o faci, dacă nu cumva între timp te răzgîndeşti şi vei uita să mai vii.

— Ei bine, doamnă, dacă mîine seara va fi anunţat domnul de Mère, îl veţi primi?

— Domnul de Mère! zise Olivia, privindu-l, iată o persoană care va fi oricînd primită cu plăcere în casa mea!

Amîndoi, se vedea limpede, erau încîntaţi că se cunoscuseră. Dar, despărţindu-se, nici unul dintre ei nu se simţi tulburat de persoana celuilalt. Olivia îşi petrecu ziua, fără să se mai gîndească la faptul că domnul de Mère urma să-i facă seara o vizită, iar domnul de Mère îşi aminti că trebuia să se ducă seara la Olivia, aşa cum s-ar fi dus într-un loc plăcut; de pildă, la Operă.

La nouă seară, Olivia se afla la ea, împreună cu domnul Libert, bogătaşul pe care şi-l luase din nou ca amant oficial, pentru că- i era mai înrobit decît toţi ceilalţi care-i urmaseră. Averea imensă făcută din delapidări pe vremea monarhiei, crescuse enorm din delapidările făcute pe vremea Republicii şi Olivia se folosea de ea pentru a-şi satisface toate capriciile, acum mult mai exigente şi mai imperioase, cu cît bătrînul grăsan o plictisea de moarte.

În acel moment, fostul sub-fermier, devenit furnizor, tocmai îi vorbea despre o nouă afacere şi Olivia — neavînd ce face — îi demonstra cît de stupidă era toată povestea, deşi, în fond, era ferm convinsă că instinctul cupidităţii lui Libert era mult mai puternic decît orice raţiune. Aproape că ajunseseră să se ciondănească din pricina acestui lucru, cînd fu anunţat domnul de Mère. Olivia se simţi cumplit de înciudată; deşi tot Parisul ştia că era amanta lui Libert, se simţi foarte umilită să fie găsită împreună cu acesta, de un bărbat ca domnul de Mère. Îl primi totuşi cu acea dezinvoltură care ţinea mai mult de obişnuinţă decît de buna dispoziţie. Discutară despre serbarea la care se cunoscuseră, dar amîndoi se simţeau jenaţi şi umiliţi de prezenţa financiarului; fiindcă persoana lui spunea mult prea clar cine era Olivia!

Libert părăsi salonul înaintea generalului. De îndată ce acesta plecă, Olivia îi zise lui de Mère:

— Te-ai înşelat, generale. Ai crezut, probabil, că vei veni într-un salon unde vei găsi foarte multă lume, discuţii strălucitoare, şi iată-te picat la o biată femeie singură şi care-şi petrece astfel majoritatea serilor.

— N-am venit decît la dumneata, doamnă, şi nu te caut decît pe dumneata, răspunse generalul.

— Şi, din păcate, nu m-ai găsit singură. Asta ai vrut să zici, nu-i aşa?

— Nu, dar mă simt dator să-ţi mărturisesc că nu-mi închipuiam că voi tulbura o discuţie atît de intimă.

— Drept să-ţi spun, nici nu ştiu cum să iau răspunsul dumitale...

— Ca o expresie a uimirii de a o vedea pe frumoasa Olivia singură.

— Singură!

— Într-adevăr. Mi se pare că am descoperit în ea o superioritate a spiritului care nu se mai mulţumeşte cu unele prietenii vulgare.

Olivia îl privi pe general, cu un surîs pe jumătate ironic, pe jumătate trist şi-i spuse:

— Dacă aş fi fost cocheta pe care o crezi, poate că ţi-aş fi răspuns că eram singură, fiindcă te aşteptam pe dumneata. Dar ar fi însemnat

să mint şi a trecut multă vreme de cînd nu mă mai deranjez să fac acest lucru.

— Deci, nu mă aşteptai, doamnă? întrebă domnul de Mère.

— Îţi jur, domnule, că am uitat cu desăvîrşire de vizita dumitale.

— Îţi mulţumesc pentru francheţe, oricît de puţin măgulitoare ar fi ea.

— Poate că e prea mult măgulitoare decît socoteşti. Adevărul e că sînt supărată.

— De ce?

— Pentru că ai venit.

— Chiar aşa? Şi poţi să-mi spui şi mie de ce?

— Te-am întîlnit ieri într-o societate insuportabilă, la fel de plictisit ca şi mine, în mijlocul unor oameni care se distrau. M-ai făcut să petrec o seară plăcută, fără să-mi dau seama cînd a trecut timpul. Asta a însemnat mult pentru mine. Mai tîrziu, mi-aş fi adus amite cu plăcere de acest lucru, şi dumneata la fel. În viaţa pustie pe care o duc, această amintire ar fi însemnat mult... Acum, dacă ai venit aici, amintirea s-a dus, pentru că te-ai întîlnit cu domnul Libert, pentru că mi-am dat seama, că mă judeci în sinea dumitale şi pentru că într-adevăr m-ai judecat.

În timp ce Olivia vorbea astfel, generalul o privea; abia atunci observă cît era de frumoasă şi de înduioşătoare, de cînd lîncezea sufleteşte şi trupeşte. După o clipă de tăcere, răspunse:

— Din tot ceea ce mi-ai spus, singurul lucru pe care nu-l pricep este această viaţă pustie despre care mi-ai vorbit.

— Asta mă miră şi pe mine, zise Olivia, nu pentru că n-aş putea avea în jurul meu un cerc strălucitor de adoratori. Succesul altor femei mă face să cred că n-aş duce lipsă de ei, dacă aş catadicsi să-i primesc. Dar spune-mi, ce interes aş avea să mă deranjez? O discuţie plăcută? Ţi-am mărturisit că am fost mult prea răsfăţată din acest punct de vedere. Nevoia de omagii... amoroase? Dar ţi-am spus că astfel de omagii, pierzînd — în lumea pe care aş putea s-o frecventez — seducţia pe care le-o confereau odinioară bărbaţii de neam mare şi manierele lor alese, mă simt prea puţin ispitită să le mai primesc şi să practic o nouă ucenicie a iubirii.

— Iubire! zise domnul de Mère. Iată ceva despre care nu mi-ai vorbit şi care mi se pare straniu să nu existe aici.

— Păi, zise Olivia mirată, mi se pare că ţi-am spus mai adineauri că am renunţat la iubire.

— Ba să avem iertare, zise generalul, surîzînd cu blîndeţe, mie mi se pare că mi-ai vorbit de cu totul altceva decît despre iubire.

— Despre ce ţi-am vorbit?

— Nu ştiu exact, cum să mă exprim...

— Oh!, de-a dreptul, răspunse Olivia, cu vioiciune. Vorbeşte, nu te jena. Sînt obişnuită să aud orice. Şi apoi, sînt o femeie de treabă. Şi

dacă vrei să te simţi şi mai la îndemînă, vorbeşte ca şi cum ai vorbi cu o femeie bătrînă.

Domnul de Mère îşi înălţă capul; încă surîzînd, zise:

— Voi spune lucrurilor pe nume, pentru că aşa mi-ai cerut. Mie mi se pare că nu la dragoste ai renunţat dumneata, ci la ceea ce noi, soldaţii grosolani, numim aventuri galante.

— Oh, te înţeleg, zise Olivia, rîzînd. Dar trebuie să-ţi mărturisesc că sînt cu mult mai dispusă să resping ceea ce dumneata numeşti dragoste, decît să renunţ la ceea ce numeşti aventuri galante.

— Asta înseamnă că trebuie să fi suferit mult.

— Da, zise Olivia, cu o expresie de ruşine şi de dezgust; dragostea mi-a făcut mult rău, un rău respingător şi ruşinos. N-am iubit decît o singură dată în viaţă, dar aş vrea să uit pînă şi acea singură iubire!

— Ei bine, şi eu, răspunse generalul, am suferit îngrozitor din pricina dragostei. Am fost înşelat în cele mai sacre sentimente ale mele, trădat în devotamentul meu cel mai deplin, batjocorit pentru veneraţia şi încrederea mea faţă de cea pe care o iubeam.

— Într-adevăr? zise Olivia, sprijinindu-se de braţul fotoliului şi privindu-l pe general cu o ciudată surpriză. Oh! strigă Olivia, ce n-aş fi dat să fi fost îndrăgostit de mine!

— Treaba asta te-ar fi amuzat chiar atît de mult?

— Oh, nu spune asta, îţi jur că n-aş fi fost în stare să mă joc cu astfel de sentimente. Aş fi fost nebună, veselă, dar îţi mărturisesc că niciodată n-aş fi fost în stare să jignesc o pasiune sinceră!

— Atunci, probabil că ai fost din cale afară de miloasă, zise generalul, din moment ce n-ai făcut nefericit pe nici unul dintre cei care ţi-au inspirat dragoste.

— Chiar dacă mi-au inspirat acest sentiment, zise Olivia, eu nu l-am înţeles niciodată.

— În acest caz, înseamnă că nu l-ai împărtăşit niciodată.

— Niciodată! răspunse Olivia.

Tonul cu care acea femeie rosti acest cuvînt, îl miră pe general. O privi bine, pentru a se asigura că nu juca teatru. Dar văzu atîta sinceritate în atitudinea şi în mirarea Oliviei, încît nu se mai îndoi de adevărul celor spuse de ea. Rămase multă vreme pe gînduri, în faţa ei, admirînd acel chip frumos, pe care nu se citea altceva decît uimirea plină de candoare a unei fete tinere ce-şi dezvăluie inima şi parcă se miră de noile emoţii pe care le simte. Olivia continuă să tacă, iar generalul continua s-o privească. În sfîrşit, ea ridică ochii către el şi strigă, îndurerată:

— Într-adevăr, venind, mi-ai făcut mult rău...

— Cum aşa?

— N-aş putea să-ţi spun; dar viaţa asta pe care o duc şi care mi-a devenit insuportabilă, de acum încolo îmi va fi imposibilă. Prezenţa acelui grăsun pe care nu-l pot suferi, mă face să-mi fie ruşine de mine acum, toate acele distracţii ce nu mi se păreau decît nişte frivolităţi, mi se par

odioase; iar ceea ce am luat drept saţietate, nu era altceva decît golul din inima mea.

— Ai renunţat să-l mai umpli?

— La vîrsta mea, zise Olivia, surîzînd, la vîrsta mea să mai iubeşti şi să iubeşti ca o copilă, ar fi o adevărată nebunie; ba ar fi şi mai rău, ar fi ridicol.

— Nu e niciodată ridicol, doamnă, cînd eşti atît de frumoasă cum eşti dumneata şi cînd ai un sentiment adevărat în inimă.

— E ca şi cînd cineva ţi-ar spune dumitale să trăieşti din nou acele tumultoase emoţii de care vorbeai mai adineauri. Mai mult ca sigur că n-ai mai consimţi la aşa ceva.

— Eu? Doamnă, aş binecuvînta ceasul, momentul în care aş mai simţi ceea ce-am simţit odinioară. Şi dacă tot am început, ei bine, mă simt dator să-ţi spun întreg adevărul. Mi se pare că, de atîta vreme de cînd inima mea tace, şi-a regăsit — odihnindu-se — toată tinereţea toată vigoarea, toată înflăcărarea.

Vorbind astfel, generalul o privea în aşa fel pe Olivia, încît aceasta să creadă că, de fapt, de ea îşi lega el nădejdea unei noi pasiuni. Simţindu-se tulburată, Olivia îi răspunse:

— Hai, să nu fim copilăroşi. Uiţi că sîntem cam copţi pentru dragoste şi că tinerii zăpăciţi în mijlocul cărora ne-am petrecut seara de ieri erau cu mult mai stăpîni pe ei decît sîntem noi. Mai bine, zise Olivia, să vorbim despre dumneata, pe care te aşteaptă gloria.

— Şi de ce nu despre dumneata?

— Pentru că eu n-am nimic de spus despre mine, pentru că am aruncat un văl deasupra trecutului. O viaţă plicticoasă şi lipsită de interes, iată ce-mi mai rămîne. Dar m-am resemnat, sau mă voi resemna. În schimb, pe dumneata te aşteaptă o frumoasă carieră. Ai şi făcut paşi mari pe acest drum şi vei face alţii şi mai mari. E atît de frumos să te gîndeşti că numele tău va fi cunoscut în întreaga Franţă, în întreaga lume! Cînd flăcările iubirii se vor stinge, ambiţia va rămîne; eşti un om fericit, domnule!

— Nu crezi totuşi că această ambiţie ar fi şi mai puternică, dacă ai şti că o altă inimă se interesează de succesele tale?

— Hai, hai, zise Olivia, surîzînd, iată-te redevenit tînăr. Ţi-ai recăpătat ardoarea din anii zburdălniciei. Continui să-ţi faci iluzii...

— Şi de ce nu mi le-aş face alături de dumneata?

— Pentru că dacă la vîrsta dumitale poţi continua să iubeşti, eu nu-mi mai pot permite acest lucru la vîrsta mea.

Rosti aceste cuvinte cu un tremur în glas şi, mai înainte ca generalul să aibă vreme să răspundă, ea îşi sună valetul, apoi îi spuse lui de Mère:

— Te gonesc... În seara asta te gonesc. Nu-ţi spun să revii. Dar să ştii că sînt întotdeauna acasă. Simt nevoia să fiu singură, nu mă simt bine. Serbarea de ieri m-a obosit. Cu bine şi... pe curînd!

Olivia minţea, nu serata din ajun o obosise, sau mai curînd o tulburase atît de profund. Din moment ce minţea, ce dovedea acest lucru?

Generalul plecă, după ce-i sărută mîna pe care ea voi să şi-o retragă în primul moment de emoţie, apoi Olivia rămase singură, cu gîndurile sale.

Luizzi asculta cu multă atenţie acea povestire şi observă interesul cu care diavolul îi istorisea faptele.

— Acum pricep, de ce vrei s-o faci pe femeia asta, mai puţin odioasă decît este în realitate. Ca să isprăveşti toată această aiureală, cu o ridicolă pasiune a unei femei destul de coapte.

— Prost şi răutăcios ce eşti! strigă diavolul, mîniat. Oare n-ai să judeci niciodată lucrurile decît după stupida lor aparenţă? Nu vezi că femeia asta ajunsese într-o situaţie jalnică?

— Ei şi? făcu Luizzi.

— Da, în situaţia de a nu mai voi să-şi mai amintească nimic despre trecut, în situaţia de a şti, atît cît poate şti inima unei femei, că nici o greşeală nu se mai poate repara.

Rămasă singură, Olivia se miră de tulburarea care o cuprinsese şi pe care n-o mai simţise niciodată; îşi puse mîna pe inima care-i bătea nebuneşte, simţind cum o scaldă un val de bucurie dar şi de nelinişte şi se lăsă, ameţită de fericire, în voia acestei prime iubiri, de care totuşi încerca să se şi apere. Ce să facă? Să încununeze această iubire, devenind amanta generalului, ar fi însemnat pentru ea o deziluzie. Noaptea aceea, Olivia şi-o petrecu în întregime cînd în spaime, cînd în dulci visări, cînd în farmecul neaşteptat şi plăcut pe care i le procura amintirea discuţiei cu generalul, întocmai ca un călător care, năucit de plictiseală şi de febră, întîlneşte un pat curat, proaspăt înfăţat, mirosind frumos, unde, prima oară după foarte multă vreme, îşi află, în sfîrşit, odihna.

A doua zi dimineaţă, cînd se sculă, zise:

— Doamne, Dumnezeule, cred că-l iubesc pe acest bărbat!

— Olivia să iubească! zise Luizzi întrerupîndu-l pe diavol.

— Şi încă cu dragostea cea mai pură, căci această femeie neruşinată nu-şi pierduse încă virginitatea sufletului. Şi iat-o pe marea curtezană îndrăgostită, dar nu ca o femeie care iubeşte a doua oară ci ca o tînără în floarea vîrstei, ca Henriette Buré! Fericită ca şi ea, visătoare şi pierzîndu-şi vremea în lungi contemplări, ca şi Henriette.

— Lucrul mi se pare straniu! zise Luizzi.

— Olivia îl iubea într-adevăr pe domnul de Mère, iar acesta o iubea pe Olivia. Numai că, amîndoi, încurcaţi şi luaţi prin surprindere de această pasiune, se evitau cu grijă. Generalul plecă la oaste, aşa că aproape şase luni nu se văzură. Se întîlniră într-o seară la Operă, iar a doua zi generalul îi făcu Oliviei o vizită. O găsi singură. La început, discuţia a fost mai generală. Olivia îl întrebă pe general ce mai făcuse, îl rugă să-i vorbească despre marile bătălii la care luase parte, despre pericolele prin care trecuse. Apoi generalul o întrebă:

— Dar dumneata? Ce-ai mai făcut? Ce ţi s-a mai întîmplat?

— Pe mine mă întrebi ce-am mai făcut, pe mine, o biată femeie, fericitule? Ce să fac? Am stat mereu singură acasă. Sătulă de o societate pe care acum o dispreţuiesc, dar pe care n-am totuşi dreptul s-o tratez astfel, m-am gîndit tot timpul la dumneata, care mi-ai făcut atîta rău, negăsind mîngîiere decît tocmai în acest rău pe care mi l-ai făcut.

— Olivia, oare să fie adevărat?

— Da, e adevărat. Te iubesc! Şi ţi-o spun fără ocolişuri. Dar unde mă va duce această dragoste? Să-ţi fiu nevastă? E cu neputinţă! Şi te rog să mă crezi în mod sincer, că nici n-am această pretenţie. Să-ţi fiu amantă? Niciodată, Victor, niciodată!

— Oh, îmi ştii numele, zise surprins generalul.

— Da, l-am aflat...

— Mă iubeşti... Mă iubeşti şi crezi că nu te merit, eu, care nu mă gîndesc decît la dumneata! Cum poţi să-ţi închipui că nu rîvnesc să-ţi obţin dragostea?

— Nu, zise Olivia, întorcînd capul, nu, căci în dragostea asta ai pus, ca şi mine, tot ce ai mai bun şi mai curat. Să nu-i ceri nimic femeii din mine, nimic, auzi? Să nu mă faci să roşesc! În ce mă priveşte, nu e vorba de pudoare, ci de ruşine. Să rămînem aşa cum sîntem. Nu-mi lua fericirea pe care mi-ai dăruit-o!

— Asta-i o nebunie, zise generalul. Eşti cea mai frumoasă femeie pe care-am văzut-o vreodată!

— Mă găseşti frumoasă? zise Olivia, surîzînd şi mîngîindu-l pe Victor cu privirea. Cu atît mai bine! Şi dumneata, zise ea, rîzînd, eşti frumos, deosebit de frumos. Această frunte înaltă, bronzată de soarele Italiei, cicatricea asta care o împodobeşte cu cea mai nobilă cunună... Da, da, eşti frumos şi te iubesc...

Generalul se apropie de Olivia şi-i luă mîinile.

— Stai mult la Paris?

— Două luni.

— Două luni! E foarte mult, cînd ai atîtea lucruri frumoase de făcut în armată...

— Nu vrei să mă ajuţi ca acest interval de timp să mi se pară mai scurt?

— Nu prea des. Nu mai sînt liberă ca odinioară. Acum sînt foarte ocupată. Mi-am regăsit nişte rude de-ale tatălui meu, care trăiau în mizerie. Aveau două fetiţe. Le-am luat la mine şi mă ocup de ele. Apoi adăugă cu un oftat şi cu o lacrimă: Am să fac din ele nişte femei cinstite. Aşa că ne vom vedea din cînd în cînd, vom sta de vorbă, ca acum, şi atît.

Victor, care o privea şi o asculta cu aviditate, o trase către sine. Dar ea, desprinzîndu-se din braţele sale, îi spuse:

— Nu, Victor, nu; ce importanţă mai are pentru dumneata o femeie în plus? Nu distruge o prietenie, pentru o clipă de slăbiciune! Fiindcă,

după aceea, s-ar putea să te urăsc, Victor, s-ar putea să nu te mai iubesc... Privindu-l cu dragoste, se aplecă repede asupra lui, îl sărută pe frunte şi-i spuse cu un glas fermecător: Te iubesc! Apoi, deschizînd uşa odăii de alături, se refugie lîngă cele două eleve ale sale, care cîntau la pian. Cu bine, îi zise ea. A sosit ora lecţiei de pian. Acum, nu mai există aici decît o mamă care şi-a primit în vizită un vechi prieten.

Domnul de Mére plecă. Poate că o să ţi se pară surprinzător, dar cuvîntul „niciodată" a fost respectat de Olivia cu cea mai mare stricteţe. Deşi simţea o atracţie irezistibilă către acel bărbat, a cărui privire strălucea de dragoste, deşi tremura ca o copilă, de dorinţă, nu i-a cedat niciodată. Generalul o urmărea ca o umbră. Obligat să se reîntoarcă la oaste, profita de fiecare concediu, de fiecare săptămînă liberă, ca să dea o fugă pînă la Paris, străbătînd cîte două sute de leghe, numai ca s-o vadă pe Olivia.

„Vin de la Roma, îi spunea uneori, ca să petrec un ceas cu dumneata."

Olivia îi întindea braţele şi îl strîngea la inima ei ce tresălta de o fericire de nedescris. Apoi îl privea lung, devorîndu-l cu privirea, şi asta era tot. Povestea a durat doi ani.

— Doi ani! strigă Luizzi, doi ani! Şi după aceşti doi ani, sigur că...

— După aceşti doi ani generalul de Mère a fost ucis în luptă.

Olivia l-a plîns cu tot atîta disperare cu cîtă îl iubise. Apoi, după un an, vrînd să devină femeie aşezată, s-a măritat cu singurul bărbat căruia i-a fost amantă vreme îndelungată, cu singurul bărbat care putea săvîrşi o asemenea nebunie; s-a măritat cu bogătaşul Libert care a cumpărat domeniul Marignon şi care a devenit domnul de Marignon.

— Ah! strigă Luizzi, deci instinctul răzbunării nu m-a înşelat! Olivia curtezana, prostituata, trebuia să fie acea insolentă doamnă de Marignon care a alungat-o din casa ei pe nefericita de Laura, tocmai ea care s-a măritat cu ticălosul de Libert, parvenitul plin de parale furate; într-adevăr frumoasă căsătorie între o desfrînată şi un hoţ, dornici să-şi impună vanitatea şi ahtiaţi să strălucească. Ah, doamnă de Marignon, meriţi un ginere ca marchizul de Bridely şi-l vei avea, ţi-o jur. Ei bine, diavole, ai amuţit?

— Te ascult ca să pot isprăvi povestea doamnei de Marignon.

— Păi n-ai isprăvit-o?

— Încă nu. După ce s-a măritat, Olivia a profitat de averea bărbatului ei şi de vechile sale relaţii, pentru a-şi croi un loc în societatea în care ai văzut-o. Sigur că a plătit scump acest lucru, devenind sclava celor mai mărunte exigenţe. Vulnerabilă cum era, din toate punctele de vedere, a trebuit să accepte, în mod slugarnic, toate umilinţele. Le-a îndurat în tăcere, căci acum era mamă şi avea o fată. Şi nevrînd ca mai tîrziu să roşească în faţa ei, a trebuit să accepte vălul mironosiţei, pe care toţi cei din jur au ajutat-o să-l arunce peste trecutul ei.

— Ei bine, află diavole, că Olivia e femeia de care am nevoie, care să tremure în faţa unui scandal, şi să tacă, dacă i se aduce aminte de trecutul ei.

— Să ştii că nu ea e cea mai rea dintre toate cele care te-au jignit. Adu-ţi aminte de doamnele du Bergh şi de Fantan!

— Destul! Degeaba, jupîne, nu-ţi mai bate gura de pomană că n-ai să mă convingi. Ştiu eu ce-ţi poate pielea! Mă aţîţi împotriva celorlalte două, ca să mă faci să cred că slăbiciunea ta pentru doamna de Marignon e dezinteresată. Dar nu mă mai las păcălit! Şi află că dacă voi lovi în cea mai puţin vinovată, o voi face, pentru că n-am încă posibilitatea de a junge la celelalte două.

— Ei bine, zise diavolul, vrei să-ţi spun cine este cel mai vinovat dintre toţi actorii acestei istorii, fiindcă el a fost primul care a aruncat-o pe Olivia pe drumul desfrîului?

— Cine?

— Nu-ţi aminteşti de acel marchiz de Billanville, care a propus acel ruşinos tîrg prin care Olivia trebuia să fie dată celui care oferea cel mai mult?

— Da. Şi ce-i cu asta?

— Ei bine, dragul meu, tu îl cunoşti bine pe omul acela fiindcă adevăratul său nume era marchizul de Luizzi.

— Tata!

— Da, tatăl tău!

— Mereu şi mereu tata! strigă Luizzi, furios.

Între timp, diavolul dispăruse.

Hotărît să-şi pună în practică planul de răzbunare, Luizzi îşi opri un loc în diligenţa care se îndrepta spre Caen. Înainte de a pleca însă, îi spuse lui Ganguernet şi fiului său tot ceea ce aflase despre Olivia, şi-i dădu tînărului o scrisoare de recomandare către doamna de Marignon. Iat-o.

„Doamnă,

Numele dumneavoastră este singurul pe care l-am găsit înscris în registrul meu, cîtă vreme am fost bolnav. Nu vin să vă mulţumesc personal, de teamă ca nu cumva să mă arăt lipsit de recunoştinţă, făcînd cunoscute tuturora o bunătate şi o indulgenţă atît de rare. Totuşi, cum nu-mi pot exprima într-o scrisoare toate mulţumirile mele, l-am rugat pe unul dintre prietenii mei să vi le transmită personal: Acest prieten este marchizul de Bridely; poartă unul dintre cele mai alese nume din Franţa. Dacă-i îngăduiţi să vi se înfăţişeze, vă va mulţumi în numele meu. Nevoia de un aer mai curat mă obligă să plec din Paris, dar plec cu regretul de a nu vă fi putut mărturisi eu însumi ce sentimente, cît respect şi cîtă recunoştinţă mi-aţi inspirat.

Armand de Luizzi."

XXX

Ultimul popas de poştă

Era şapte seara, cînd Luizzi sosi la Mourt, un sătuc la cîteva leghe de Caen şi ultimul popas de poştă pe drumul ce ducea de la Paris către această capitală a Normandiei de Jos. Odată ajuns în faţa uşii hanului, Luizzi chemă un surugiu şi-l întrebă dacă, înainte de a se înnopta, putea să-l ducă pînă la Taillis, proprietatea domnului Rigot. Cel căruia baronul îi pusese această întrebare, era un om bătrîn, slab care-şi prăpădise pe şaua calului toată carnea de pe şolduri şi de pe picioare, cu care-l dăruise natura, dar care nu lăsase în fundul ulciorului său cu cidru decît cele două însuşiri caracteristice normandului: şiretenia şi maliţia. În loc să-i răspundă lui Luizzi direct, chemă un rîndaş de la grajd şi-i zise:

— Ascultă, tu ştii cam cît e de aici pînă la Taillis?

— Habar n-am, răspunse rîndaşul, reintrînd în han şi schimbînd un surîs imperceptibil cu surugiul.

— Cum, strigă Luizzi, voi, oamenii din ţinutul ăsta, nu ştiţi cît e din satul vostru pînă la castelul vecin?

— Într-adevăr, nu ştim, răspunse surugiul. Noi, normanzii, sîntem oameni la locul nostru, care mergem numai pe drum drept. Şi pentru mine, drumul drept e drumul de la Paris la Caen şi înapoi. Despre ce se află la dreapta sau la stînga acestui drum, păi află, domnule, că nu mă sinchisesc nici cît pentru un pahar cu cidru.

— Poate, zise Luizzi, că te sinchiseşti mai mult pentru un ludovic, care cine ştie dacă nu ţi-ar reda şi memoria.

— Nici dacă mi-ai da de zece ori pe-atît şi tot n-aş putea să-ţi spun, ceea ce nu ştiu.

— În cazul ăsta, zise Luizzi, să mi se dea nişte cai. Poate că surugiul care va fi desemnat să mă ducă într-acolo, va cunoaşte mai bine drumul decît dumneata.

— N-aveţi nici o şansă, zise normandul; pe moment, nu mai există aici un alt surugiu în afară de mine şi nici alţi cai decît ai mei şi ne-am întors de la Caen abia de cinci minute.

— Ei bine, dă-mi mie caii şi întreabă care-i drumul!

— Asta s-o crezi dumneata, zise normandul, întorcîndu-i spatele şi dînd să plece. Crezi c-o să-mi omor eu animalele, pentru cîţiva franci acolo... N-ai decît să aştepţi, cum aşteaptă şi ceilalţi.

— Mai există şi alţi călători, în afară de mine, care nu-şi pot continua drumul?

— Te cred. Sînt trei sau patru în sala cea mare a hanului, toţi grăbiţi ca şi dumneata şi care aşteaptă, stînd la taifas.

— Dacă-i aşa, zise Luizzi, voi petrece şi eu noaptea la acest han şi voi pleca mîine dimineaţă. Văd că s-a făcut tîrziu şi n-am nici un chef să bîjbîi prin întuneric ca să ajung în toiul nopţii la un om pe care nu-l cunosc.

La acest ultim cuvînt al lui Luizzi, surugiul se opri şi arborînd acel surîs echivoc şi acea privire specific normandă, care vede tot, dînd impresia să nu vede nimic, îi zise:

— Nu-l cunoşti pe domnul Rigot?

— Cîtuşi de puţin. Dar dumneata îl cunoşti?

— Dacă-l cunosc? Păi, întotdeauna, numai eu îl duc acasă.

— Drace! făcu Luizzi. Şi spui că nu ştii unde îi e castelul...

Aerul viclean de pe mutra normandului dispăru, făcînd loc unei depline stupidităţi.

— Păi treaba e simplă, căută el s-o dreagă. Domnul Rigot vine aici cu caii lui şi eu îl duc la Caen sau la Estrées; la el acasă n-am fost niciodată.

— Totuşi, din moment ce-l cunoşti atît de bine, înseamnă că l-ai mai văzut şi în alte părţi decît numai pe drum; fiindcă, atunci cînd tu te afli pe cal şi el în trăsură, nu prea văd cum staţi de vorbă.

— Dar crîşmele? Domnul Rigot e un om de treabă, căruia îi e milă de oameni şi de animale; cum vede o crîşmă în drum, cum îmi strigă: „Ei, Petit-Pierre, ia mai lasă caii să mai răsufle puţin!" Apoi coboară şi n-ar bea un pahar de rachiu sau o stacană de cidru, fără să-ţi ofere şi ţie ceva. E un adevărat normand, cu inima largă. Şi atunci, tot ciocnind, stăm de vorbă.

— Şi despre ce anume discutaţi? întrebă Luizzi, încîntat să culeagă unele informaţii despre Rigot.

— Păi de una, de alta, după care eu mă urc pe cal şi-mi văd de drumul meu, fiindcă eu, vezi dumneata, nu mă ocup de treburile altora.

— Păi atunci înseamnă că nu le cunoşti nici pe nepoatele domnului Rigot, zise baronul.

— Ba da, le cunosc, şi pe mamă şi pe fiică, ba şi pe bunică.

— Sînt frumoase? zise Luizzi, privindu-l pe surugiu.

— Oho! făcu normandul, bunica a fost o frumuseţe, la vremea ei.

— Dar fata şi nepoata?

— Eh, depinde de gust. Dar bunica, vezi, cum să-ţi spun eu, a fost de o frumuseţe fără pereche.

— Deci, ai cunoscut-o în tinereţe...

— Drace, făcu normandul. Păi am crescut împreună cu moş Rigot i cu soră-sa! Au trecut patruzeci şi cinci de ani, de cînd ea era o zgîtie e slujnică în hanul ăsta şi el surugiu ca şi mine. Pe urmă, au plecat aici şi s-au stabilit la Paris, unde tînăra Rigot s-a măritat. Cît despre te-său, el s-a angajat la cavalerie, unde cunoştinţele lui în materie de l-au împins repede către slujba de potcovar. Ce mai, oameni de

treabă, cinstiți, adevărați normanzi, buni la suflet ca și mine, mergînd pe drumul lor, cum am făcut și eu toată viața. Asta-i tot ce-ți pot spune despre ei.

În acel moment, o slujnică se apropie de Luizzi — care rămăsese cu surugiul în curtea hanului — și-i spuse că începuse să se servească masa călătorilor care așteptau reîntoarcerea cailor, și-l întrebă dacă voia să mănînce laolaltă cu ceilalți sau dacă dorea să fie servit separat. Luizzi, care n-avea altceva mai bun de făcut decît să rămînă singur, răspunse că va mînca împreună cu ceilalți. Tocmai se pregătea s-o urmeze pe slujnica de la han, cînd surugiul îi făcu semn.

— Deși ai venit ultimul, îi zise normandul, dacă vrei, poți pleca primul. Pe la mijlocul mesei, am să trec prin sală și am să-ți spun că te poți duce la culcare; dumneata să ieși afară și ai să găsești caii înhămați la trăsură, acolo, în dosul hambarului; apoi, o ștergem iute, fără ca cineva să bage de seamă.

— Da, dar nu cunoști drumul, zise Luizzi.

— Păi m-am interesat, răspunse imperturbabil surugiul, pe care Luizzi nu-l scăpase o clipă din ochi.

— Pe legea mea, nu, zise Luizzi. Nu mă grăbesc deloc să ajung.

— Ca să vezi! răspunse surugiul, cu un aer stupefiat. Nu te duci la domnul Rigot pentru însurătoare?

Luizzi rămase o vreme tăcut, atît fu de surprins de cele auzite, apoi răspunse la întîmplare:

— Nu, nu, eu mă duc cu alte treburi...

— Mă rog, zise surugiul, bătînd în retragere și cercetîndu-l pe baron, cu un aer foarte puțin convins.

Apoi intră în hambar, unde lui Luizzi i se păru că aude un nechezat de cal și murmur de glasuri. Se apropie de ușă ca să se convingă dacă bănuiala lui era întemeiată și-l auzi pe surugiu zicînd:

— Iaca încă unul pentru Taillis. Dar se pare că nu-i cel mai rău din bandă!

Clopotul care anunța că se servește masa, îl împiedică pe Luizzi să audă mai mult. Dar și puținul pe care-l auzise îi fu de ajuns ca să-și dea seama că voiajorii cu care urma să mănînce împreună urmăreau același scop ca și el. Așa că intră în sala de mese, cu intenția de a-și observa comesenii și de a se feri de curiozitatea lor.

În fruntea întregii comedii există o pagină, ignorată de autor, dar care totuși i-ar fi de mare folos, dacă ar introduce-o în opera sa. Această pagină e așa-zisa listă de personaje. Mă declar gata să pun mîna pe acest mijloc rapid și rațional de a-i aduce pe actorii mei în scenă, fără ca totuși să pretind un brevet de invenție și perfecționare, cum aș fi făcut dacă aș fi descoperit pomada de leu sau leacurile arabilor. Cedez, dimpotrivă, invenția mea oricui va vrea s-o ia, în afară de scenariști, care n-au altă meserie decît să fure ideile romancierilor și să-mi intenteze mai apoi proces cum că aș fi atentat la proprietatea lor literară.

Iată lista personajelor:

Domnul Rigot, proprietar bogat din împrejurimile oraşului Caen; cincizeci şi opt de ani; haină albastră, butoni cu briliante, pantaloni gri-deschis, în formă de pînie; jiletcă de satin brodat cu aur, părul cărunt şi tuns perie, mîini negricioase şi fără mănuşi, unghii netăiate.

Doamna Turniquel, sora lui; şaizeci şi şase de ani; grasă, scurtă, voce răguşită, pumnul în şold.

Domnul Bador, avocat; treizeci şi şase de ani; costum negru din cap pînă în picioare; remarcabil prin luciul cizmelor şi al părului.

Domnul Furnichon, funcţionarul unui agent de schimb; douăzeci şi şapte de ani, bărbat deosebit de frumos, barbă în formă de colier, pălărie de la Bandoni, haină de la Chevrenil, pantaloni de la Renard, jiletcă de la Blanc, cămaşă de la Lami-Housset, cizme de la Guerrier, mănuşi de la Boivin, cravată de la Pouillier; nu-şi scoate niciodată pălăria.

Domnul Marcoine, prim ajutor de notar; picior frumos, mîini frumoase, chip frumos, înfăţişare frumoasă, ţinută frumoasă, voce frumoasă, scriere frumoasă, păr frumos; frumos, frumos, frumos!

Contesa de Lémée, vecina domnului Rigot a cărei proprietate se învecinează cu a sa, văduva unui pair al Franţei; patruzeci şi cinci de ani: lungă, slabă, plată ca o scîndură, aere mari, dinţi mari, nas acvilin; îşi aduce rochiile de la Paris şi-şi face pălăriile la Caen; mănuşi tricotate, ochi uşor sasii, obrazul pătat de cuperoză, cînd vorbeşte, la colţurile gurii îi apare o mică spumă albă.

Contele de Lémée, fiul ei; douăzeci şi doi de ani; mai puţin bine decît funcţionarul agentului de schimb, dar mult mai plăcut; fumează havane, are mustăţi lungi, pinteni lungi şi mănîncă cu mănuşi.

Doamna Eugénie Peyrol, nepoata domnului Rigot; treizeci şi doi de ani, înaltă şi blondă, rochie de muselină albă, pantofi aripă-de-muscă, ciorapi din fir de Scoţia, părul împărţit în două printr-o cărare, mîini şi picioare de o rară fineţe, dinţi frumoşi, ochi mari, languroşi şi uşor nesiguri, voce joasă.

Ernestine, fiica ei; cincisprezece ani şi jumătate, înaltă şi bine formată pentru vîrsta ei.

Akabila, fiul regelui unui trib din Malaezia. Chip tatuat, capul ras, cizme răsfrînte, pantaloni de piele, vestă de jocheu.

Prima scenă se petrece în sala de mese a hanului din Mourt. Personajele în scenă sînt avocatul, ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb.

În momentul în care Luizzi a intrat în sala unde se aflau cei trei, fiecare dintre ei era ocupat să citească nişte hîrtii pe care le-au vîrît repede în portofel; toţi trei l-au privit pe Luizzi cu un aer nemulţumit şi mişcat, apoi s-au privit între ei, parcă pentru a se întreba dacă-l cunoştea careva pe noul venit.

— Domnilor, zise Luizzi, salutînd, mă simt ruşinat că am venit, să mă înfrupt din ce-i al dumneavostră, fiindcă mă tem că hangiul — care

n-a pregătit masa decît pentru o persoană — să nu aibă mîncare suficientă pentru două, apoi pentru trei, iar acum pentru patru persoane.

— Oricare ar fi situaţia, răspunse avocatul, salutînd cu graţie, fiţi binevenit. Dacă aş putea să vă primesc ca şi cînd aş fi eu stăpînul casei, continuă avocatul, privindu-i, pe rînd, pe cei doi companioni ai săi, sigur că aş avea drepturi incontestabile...

Domnul Bador nu-şi isprăvi fraza debitată cu atîta artă, ca să vadă ce efect produsese; abia după cîteva momente de tăcere continuă:

— Aceste drepturi se reduc totuşi la două: primul, că am sosit cel dintîi la acest han, iar al doilea pentru că sînt, ca să zicem aşa, de pe aceste meleaguri.

— Domnul locuieşte în Mourt? întrebă Luizzi.

— Am cîţiva clienţi acolo, răspunse avocatul; eu sînt din Caen, toată familia mea este din Caen, aşa că am oarecare trecere acolo. Biroul meu, chiar dacă nu e primul din oraş, nu e nici printre ultimele.

— Domnul e notar? întrebă Marcoine.

— Avocat, răspunse Bador, pe vremuri chiar avocat pledant, cînd ni se îngăduia să pledăm în faţa tribunalelor. Eu nu m-am supărat — aşa cum au făcut confraţii mei — ba chiar am primit cu bucurie hotărîrea prin care ni se interzicea să mai pledăm. Nu prea îmi place să vorbesc, nu sînt flecar, vorba multă mă oboseşte; aşa că — cu toate rugăminţile şi necazurile clienţilor mei — eu n-am vrut să semnez protestul pe care confraţii mei l-au făcut, combătînd ordonanţa regelui. Dar dumneavoastră, îl întrebă avocatul pe Marcoine, în ce domeniu lucraţi?

— În notariat, răspunse acesta.

— Pe legea mea, domnilor, din moment ce fiecare dintre dumneavoastră a spus cu ce se ocupă, cred că e cazul să dau dovadă de aceeaşi încredere: mă numesc Armand de Luizzi şi nu mă ocup cu nimic.

— Iată o situaţie frumoasă, zise Furnichon, ridicîndu-se cît era de înalt şi aplecîndu-se în faţa unei oglinjoare. Dar să sperăm că vom ajunge şi noi într-o astfel de situaţie, pentru că am acţiuni la Bursă cu o dobîndă de trei la sută.

— Oh, făcu ajutorul de notar, mi se pare că v-am văzut la Paris.

— Şi eu vă cunosc destul de bine, zise Furnichon cu glasul lui gros, care-i ieşea dintre buzele groase şi trandafirii; am jucat *écarté* împreună la „Viţelul care suge", la nunta unuia dintre prietenii mei care s-a însurat cu fata unui fost cizmar.

— Care i-a adus o zestre de patru sute de mii de franci, zise ajutorul de notar, cu care a cumpărat, după şase luni, biroul de notariat al lui M.P.; a făcut o afacere frumoasă!

— Putea să facă una şi mai frumoasă, zise funcţionarul, mîngîindu-şi cravata.

— Nu şi în ţinutul nostru, zise avocatul.

— Dar cine vorbeşte de ţinutul dumitale? răspunse ajutorul de notar.

— Chiar, zise Furnichon, ce ne poţi spune despre acest ţinut?

— Se zice că ar exista cîteva mari averi în Calvados, zise Luizzi, în vreme ce se aşeza la masă împreună cu ceilalţi.

— Da, zise Bador, sorbind cu atîta neatenţie din ciorbă, încît se fripse zdravăn; cîteva averi funciare, cu banii plasaţi cu doi şi jumătate la sută, dar în rest, nici un fel de capitaluri disponibile, nici o dotă în bani gheaţă. Proprietăţi ipotecate, şi cam asta-i tot ce se găseşte pe aici.

— Poate că mai sînt şi excepţii, zise Furnichon.

— Cunoşti vreuna? întrebă ajutorul de notar, apucînd cu mîna o cioctîrlie friptă.

— Poate, răspunse funcţionarul agentului de schimb, înşfăcînd un enorm cotlet de vitel, înfăşurat în hîrtie unsă cu grăsime.

— Şi vii să vezi despre ce e vorba? zise Bador, cercetînd atent chipul funcţionarului.

— Nu, am venit să vînez prin împrejurimi...

— În luna mai? întrebă Luizzi.

— Ei şi? zise Bador, vînatul pe care-l caută domnul, există în orice anotimp.

— Într-adevăr, adăugă şi ajutorul de notar, făcînd cu ochiul celorlalţi, domnul urmăreşte un vînat mare.

— Dar dumneata, domnule Marcoine, ce dracu cauţi aici? întrebă funcţionarul agentului de schimb.

— Eu nu-s atît de fericit ca dumneata, n-am venit aici de plăcerea mea; am venit să vizitez o proprietate, în numele unuia dintre clienţii mei.

— Dacă îmi vei spune cine e, îţi voi da orice informaţie doreşti, zise avocatul, căci cunosc toate proprietăţile mai de seamă din ţinut.

— Dar pe dumneata, domnule, spuse ajutorul de notar — fără să-i răspundă avocatului şi adresîndu-se lui Luizzi — ce te-a adus aici?

— Păi, am venit cam pentru aceleaşi motive ca şi dumneavoastră doi: adică să vînez pe aceleaşi terenuri ca şi domnul şi să vizitez aceeaşi proprietate ca şi dumneata.

— A, ai venit să vînezi pe domeniul lui...

— Da, zise Luizzi, prefăcîndu-se că a uitat numele proprietarului, da, parcă Rupin, Ripon, Ripeau, Rigot; a, da, ăsta e, Rigot!

Cei trei interlocutori se uitară uluiţi la Luizzi, în vreme ce acesta continuă:

— Iar proprietatea dumitale trebuie să fie Valainville, sau Vallainvili sau poate de Vailli; nu, nu, mi-am adus aminte: Taillis, asta e, Taillis.

— Aha! făcu avocatul, în vreme ce ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb rămaseră cu gura căscată de gluma lui Luizzi, deci, vă duceţi la Taillis, la domnul Rigot?

— Da, domnule, răspunse baronul. Şi dacă aceşti domni n-au alte mijloace de transport, le pot oferi loc în trăsura mea! Plecăm mîine dimineaţă, devreme de tot.

— Plecaţi mîine dimineaţă? întrebă avocatul. Eu zic să vă duceţi pe la zece. Nu trebuie să ajungeţi la Taillis prea devreme, pentru că nimeni de la castel nu se scoală cu noaptea în cap.

— Vom pleca, cînd vor dori domnii, zise Luizzi. Masa e bună, vom mai adăuga şi cîteva sticle de şampanie şi vom aştepta veseli ceasul la care vom porni la drum...

— Cum doriţi, domnilor, zise avocatul. E un regim parizian, cu care sigur că sînteţi obişnuiţi, dar care nu se potriveşte cu obiceiurile noastre din provincie. Aşa că am să vă cer îngăduinţa de a mă duce să mă culc, dorindu-vă noapte bună! Spunînd acestea, avocatul se sculă şi se retrase imediat.

— Şi acum între noi, domnilor, zise baronul, destupînd o sticlă cu vin şi servindu-l pe funcţionarul agentului de schimb, care-i întinse, cu curaj, paharul, în vreme ce ajutorul de notar asculta atent ce se petrecea în curte. După puţin, auzi zgomotul unei cabriolete care ieşea din curtea hanului. Domnul Marcoine se ridică de la masă, deschise fereastra care dădea spre stradă şi privi cabrioleta ce se depărta.

— Ce ai, domnule? întrebă domnul Furnichon, ce te-a apucat?

— Oh, nimic, o ameţeală... Drumul ăsta mi-a zguduit creierii.

— Mi se pare ciudat! Fiindcă şi mie mi s-au umflat picioarele.

— Mă simt într-adevăr rău, zise domnul Marcoine, scoţîndu-şi ceasul din buzunar ca să vadă ce oră e. „E abia zece", murmură. Am să vă cer îngăduinţa de a mă retrage ca şi domnul Bador.

— Sigur, sigur, fă şi dumneata ca domnul Bador, zise Luizzi. Nădăjduiesc că domnul Furnichon nu mă va părăsi ca dumneavoastră doi.

Ajutorul de notar ieşi şi funcţionarul agentului de schimb, rămas singur cu Luizzi, zise:

— Ce dracu i-a determinat să se ducă să se culce? Prefer să-mi petrec noaptea bînd, decît să stau lungit pe un pat mizerabil de han, cu perdele umede.

— În ce mă priveşte, îi zise Luizzi, nu cred că aceşti domni vor răci din pricina umezelii perdelelor de la pat.

— Cum adică? întrebă funcţionarul.

— Ai să vezi imediat.

Într-adevăr, după un moment, îl văzură pe ajutorul de notar, precedat de un surugiu călare, cocoţat pe un cal voinic de şaua căruia se ţinea cu amîndouă mîinile.

— Ei, farseurule, încotro alergi aşa? îi strigă Furnichon.

Dar ajutorul de notar nu răspunse nimic. Furnichon se întoarse spre Luizzi şi repetă întrebarea.

— Unde se ducea farseurul ăla?

— Ei, probabil ca să viziteze proprietatea unde dumneata ai venit să vînezi.

După ce înjură ca un birjar, Furnichon zise:

— Unde dracu o fi găsit calul?

— Cred că dacă ai să ceri şi dumneata unul, într-un mod mai categoric, au să-ţi dea.

Funcţionarul ieşi, la rîndul lui, din sala de mese şi Luizzi îl auzi făcînd tămbălău în curte. După puţin, o droagă veche, la care erau înhămate două mîrţoage, ieşi din curtea hanului, încărcată cu domnul Furnichon şi cu imensul calabalîc al acestuia. Şi cum Luizzi începuse a rîde, fu întrerupt de cineva care-l bătu uşor pe umăr. Întorcîndu-se, dădu cu ochii de bătrînul surugiu.

— Ei, îi zise el baronului, cu un aer confidenţial, au plecat toţi trei; avocatul în cabrioletă, ajutorul de notar, pe un cal fără scări la şa, iar filfizonul, cu droaga. Nu vrei să porneşti şi dumneata la drum?

— Caii tăi sînt odihniţi? întrebă Luizzi.

— Doar să-i înham, zise surugiul. Le-am dat cîte trei poşi de ovăz. În plus, ştiu un drum care scurtează distanţa la jumătate. Vei ajunge la vreme, pe cuvîntul meu de onoare!

Luizzi reflectă cîtva timp, destul de puţin grăbit să facă parte din acea gloată care alerga după zestre. Dar gîndul de a asista la intrarea succesivă a pretenţiilor îi dădu ghes să-i răspundă surugiului:

— Ai trei ludovici, dacă ajungem înaintea lor!

— Nu se poate, zise omul, clătinînd din cap. E prea tîrziu acum; dealtfel, ai spus-o şi dumneata mai adineauri. Pentru o amărîtă de monedă de şase livre pe care răutăciosul acela de avocat mi-a dat-o mai adineauri, iaca ce bacşiş gras pierd! Dar mi-o va plăti!

— Cum, zise Luizzi, ţi-a dat şase livre ca să mă împiedice să plec?

— Dar şi dumneata ai fost prost că n-ai spus nimic, zise surugiul, îndepărtîndu-se.

— Stai un pic, caraghiosule! Nu uita că vreau să fiu la Taillis, mîine, în zori, înainte de a apuca cei de la castel să se scoale.

— S-a făcut, zise surugiul, voi fi gata!

Într-adevăr, a doua zi, cînd încă nici nu se crăpase bine de ziuă; baronul — care se culcase îmbrăcat — îl auzi pe surugiu înhămînd caii la trăsură. Se sculă, plăti ce avea de plătit şi plecă imediat.

Ajungînd în faţa grilajului parcului din Taillis — care era închis — auzi, dincolo de el, lătrăturile furioase a doi sau trei dulăi. Socoţi că sosirea lui aţăţase cîinii, cînd zări, dincoace de grilaj, două umbre care se duceau şi veneau. Luizzi nu era furios, dar prezenţa a doi oameni, cînd abia se arătă zorile şi mai ales furia cîinilor îl făcură să se teamă că s-ar putea să aibă de-a face cu nişte răufăcători, aşa că se grăbi să sune la poarta grilajului ce dădea spre parc. Abia răsună clopotul că şi văzu cele două umbre alergînd spre poartă. Luizzi abia avu vreme să se sprijine de poartă, scoţînd un mic pumnal ascuns în baston, cînd se trezi nas în nas cu domnii Furnichon şi Marcoine. Amîndoi erau îngheţaţi, zgribuliţi, cu faţa vînătă de frig, cu părul umed, atîrnîndu-le în laţe. Luizzi îi privi pe rînd, cu un aer stupefiat, cînd Marcoine strigă:

— Sună! Sună, domnule, pînă nu mai poţi! Doar dracul dacă ne-o deschide poarta!

— Fir-ar afurisită de poartă să fie! Iată, sînt opt ceasuri de cînd stăm aici, zise funcţionarul agentului de schimb cu o asemenea furie încît ar fi trebuit să-l mai încălzească puţin.

Am petrecut o noapte de groază şi dacă n-ar fi fost dulăii ăştia, pe legea mea că am fi sărit gardul!

— Deci, poarta era închisă, cînd aţi ajuns? întrebă Luizzi, care abia se ţinea să nu izbucnească în rîs. De ce nu v-aţi întors înapoi la han?

— Păi cu ce? zise ajutorul de notar. Ajung, şi surugiul îmi dă jos cele două cufere cu haine, spunîndu-mi: „N-aveţi decît să sunaţi puţin mai tare şi or să vă deschidă". Atunci m-am grăbit să-i dau banii. Dar, în timp ce-i plăteam pe surugiu, îl văd şi pe domnul sosind într-o droagă. E, dusese şi mai isteţ decît mine: îl plătise surugiul mai înainte. De îndată ce mă văzu, sări jos şi-i strigă omului: Descarcă-mi cuferele..." Ei, şi după aceea am început să ne împingem. Eu: „Ei, domnule Marcoine, am fost tot atît de şiret ca şi dumneata... N-ai să fii dumneata primul care să-l vezi pe domnul Rigot... etc., etc...

— Chiar aşa? se miră Luizzi.

— Da, ne-am spus tot soiul de prostii. Dar să lăsăm fleacurile! Domnul îşi închipuie că vin aici pentru... Ei bine în timp ce noi ne ciondăneam, surugiul plecă şi ne lăsă în faţa porţii. Încep să sun... O dată... De două ori... Nimic! Sun şi sun... În sfîrşit, după vreun ceas, observăm că surugiii îşi bătuseră joc de noi: ne duseseră la un castel nelocuit.

— Sau locuit doar de cîini, zise Luizzi, rîzînd.

— Cînd voi pune mîna pe tîlharul care m-a adus aici, strigă funcţionarul, am să-i rup bastonul ăsta pe spinare...

— Oh, eu îl voi da în judecată, zise ajutorul de notar.

— Da de ce dom'le? întrebă Petit-Pierre, apropiindu-se. Le-aţi cerut să vă ducă la castelul Taillis, la domnul Rigot. Şi nu v-au dus?

— Nu se poate! Altfel ne-ar fi deschis. Am sunat, pînă ce era să rupem clopoţelul?

— Care? întrebă Petit-Pierre.

— Ei drăcie! Ăsta! zise Furnichon, trăgînd cu furie de lanţ, şi stîrnind din nou cîinii.

— Păi nu de ăsta trebuia să trageţi! Ăsta nu se aude la castel, care se află la un sfert de leghe de aici, în partea cealaltă a parcului. Iată-l pe cele la care ar fi trebuit să sunaţi, Şi Petit-Pierre apăsă pe un buton, ce se afla ascuns într-o adîncitură a zidului, într-un loc foarte sus.

— Dumnezeule! Ce stîngaci eşti! strigă Furnichon, adresîndu-se ajutorului de notar, care era foarte scund. Ţi-ai petrecut mai bine de un ceas, căutînd dacă nu cumva mai există şi un alt clopot!

— Şi cum ai fi vrut să-l găsesc? N-aş fi putut ajunge pînă acolo, zise scundacul, furios. Dumneata eşti cel stîngaci, dumneata, care eşti

înalt cît Goliat şi care ai înjurat tot timpul, ca un birjar, în loc să cauţi clopotul. Dumneata l-ai fi găsit, dacă ridicai braţul!

— Urcaţi în trăsură, domnule baron, zise surugiul, iată că vine să ne deschidă poarta.

— Domnilor, zise Luizzi, rîzînd să se prăpădească, am să vă trimit pe careva să vă aprindă un foc...

Apoi se urcă repede în trăsură, şi surugiul intră în mod triumfal în parc, trecînd pe lîngă ajutorul de notar şi pe lîngă funcţionarul agentului de schimb, care rămăseseră lîngă grilaj, păzindu-şi cuferele şi pachetele.

După o jumătate de ceas, de la fereastra camerei unde fusese condus de o slujnică bătrînă, Luizzi îi văzu sosind pe cei doi pretendenţi, încărcaţi de pachete, tîrînd după ei ceea ce mai puteau tîrî şi ajutaţi cu neîndemînare de un fel de jocheu, cu mutră străină, jumătate roşie, jumătate albastră, care-i aţîţă grozav curiozitatea lui Luizzi.

XXXI

Cei patru candidaţi la însurătoare

Luizzi se afla la Taillis de două ceasuri şi nimeni nu-l anunţase că ar fi vremea să fie prezentat stăpînului casei, către care Ganguernet îi dăduse o scrisoare de recomandare. În sfîrşit, auzi pe cineva bătînd uşor în uşă şi aproape imediat văzu intrînd o femeie grasă, de vreo şaizeci şi ceva de ani, plină de riduri ca o baltă unde se bălăcesc raţele, îmbrăcată într-o rochie de mătase de un roşu ca focul, şi împodobită cu o bonetă presărată cu funduliţe de satin galben, Ea îi făcu lui Luizzi o reverenţă adîncă pentru care se strădui îndelung, în vreme ce, surîzîndu-i graţios, îi arătă cei doi colţi pe care-i mai avea în gura fără dinţi. Baronul o salută şi el.

— Domnule, spuse acea onorabilă persoană, am venit să văd dacă aveţi nevoie de ceva. Sînt sora domnului Rigot, fosta domnişoară Rigot, măritată Turniquel. Am avut nenorocirea de a-mi pierde bărbatul în 1808, într-o căzătură de la etajul al patrulea al unei construcţii, de pe o schelă pe care ducea nişte mortar...

— A, făcu Luizzi, bărbatul dumneavoastră a fost...

— Arhitect, domnule. Dar a vrut să dea exemplu muncitorilor săi, pentru că lui Napoleon îi plăcea ca şefii să fie întotdeauna în frunte, la treabă. Era un bărbat frumos, domnule. Fata pe care am avut-o cu el, îi seamănă ca două picături de apă; a moştenit toate trăsăturile lui. De

altfel, o s-o vedeţi. Ah, dacă n-ar fi trecut prin atîtea necazuri... În sfîrşit, asta nu e nici vina ei, nici a mea, pentru că am crescut-o ca pe o ducesă. Aşa că am venit să văd dacă nu vă lipseşte ceva, pentru că fratele meu e un om minunat, dar care nu prea ştie ce-i trebuie unui străin de viţă nobilă, aşa ca dumneavoastră.

— Am fost primit cît se poate de bine, zise Luizzi, şi nu-mi lipseşte nimic.

— Am venit să vă întreb eu însămi, pentru că slugile, zise doamna Turniquel, luînd un şervet şi ştergînd o mobilă, sînt nişte leneşe. Cînd e vorba de mîncat, de băut, şi de dormit, nici una nu se interesează cîtuşi de puţin dacă totul a fost pregătit. Iată, de pildă, odaia asta; măturăm doar mijlocul, iar pe margini nici nu se uită. Cînd vii — ca fratele meu — dintr-un trib de sălbatici, sigur că nu bagi de seamă, dar cînd trăieşti printre oameni, ca mine, astfel de lucruri îţi sar în ochi.

— Aveţi dreptate, zise Luizzi, deschizînd fereastra ca să scape de norul de praf pe care excesul de zel al doamnei Turniquel îl ridicase în jurul lui.

— Fiţi atent, îi zise ea baronului, nu deschideţi fereastra; nu e sănătos în anotimpul ăsta, cînd e încă atît de rece afară. Vă spun asta din experienţă, fiindcă am studiat medicina ca să devin moaşă.

— Eu am un mijloc excelent de a combate această influenţă supărătoare. Am obiceiul să fumez în fiece dimineaţă cîte o ţigară.

— Şi bine faceţi, domnule, este excelentă pentru stomac. Am încercat şi eu, cînd mă aflam pe mare, unde fumam mult din pricina scorbutului care dăduse iama în tot echipajul.

— A, făcu Luizzi, doamna a călătorit mult?

— Am fost de două ori în Anglia ca s-o văd pe Génie şi să-i duc copilul. Génie e fiica mea, domnule... Iat-o, persoana care trece acum prin curte...

În acel moment, Luizzi văzu într-adevăr o femeie înaltă şi frumoasă, trecînd repede pe sub fereastra lui. Doamna Turniquel strigă cît o ţinea gura:

— Bună dimineaţa, Génie, bună dimineaţa...

Persoana astfel interpelată îşi înălţă fruntea şi păru foarte surprinsă să vadă chipul lui Luizzi alături de cel al mamei sale. Salută puţin cam încurcată şi făcu un semn acelui gen de jocheu pe care Luizzi îl mai văzuse. Tînărul se apropie, cu un aer temător şi supus, şi ascultă cu mare atenţie ceea ce-i spunea stăpîna lui, după care fugi glonţ şi intră în castel. Luizzi de-abia îl pierduse din vedere, că-l şi auzi deschizînd o uşă, apoi îl văzu pe jocheu oprindu-se sub fereastra odăii lui, unde se afla doamna Turniquel şi strigînd:

— Ha-haa, mama jos, ha, haa!

— Ce mai vrea şi maimuţoiul ăsta? zise doamna Turniquel, întorcîndu-se.

— Ha, haa, strigă jocheul, ha-haa, mama jos... Génie...

— Aha, mă cheamă fiică-mea, nu-i aşa?

Jocheul făcu semn din cap că da, arătîndu-i doamnei Turniquel uşa pe unde intrase el.

— Bine, bine... Am onoarea, domnule. Peste o jumătate de ceas se serveşte gustarea de dimineaţă. Cînd veţi auzi clopotul.

— Vă mulţumesc pentru vizită.

Şi o conduse pînă la uşă pe doamna Turniquel, care se tot încurca în reverenţe care mai de care mai simandicoase. De-abia închise uşa, că izbucni într-un rîs cu hohote, dar imediat auzi un rîs scurt şi ascuţit, răspunzînd parcă rîsului său. Se întoarse şi-l văzu pe jocheul care începuse s-o imite pe grasa şi greoaia doamnă Turniquel, rîzînd cu hohote. Jocheul era o fiinţă de-a dreptul bizară: avea tot chipul tatuat, părul negru şi neted; ochii strălucitori şi plini de îndrăzneală; dinţii lungi, înguşti şi lucitori şi părea să tot fi avut vreo douăzeci şi cinci de ani. Aspectul său îi tăie pofta de rîs baronului, care începu a-l cerceta plin de curiozitate, De îndată ce jocheul se văzu privit astfel, tăcu, îşi lăsă capul în jos şi se lipi de zid, aruncîndu-i baronului nişte priviri pline de neîncredere. Luizzi continuă să-l privească cu aceeaşi atenţie, iar jocheul începu a arunca în jur priviri din ce în ce mai neliniştite. Apoi, zărind într-un colţ al camerei o pereche de cizme, le înşfăcă, scoţînd un strigăt de bucurie şi fugi cu ele, înainte ca Luizzi să apuce să- i pună vreo întrebare acelei fiinţe ciudate. Abia ieşi tatuatul, că Luizzi şi începu a se întreba dacă nu cumva nimerise în vreo casă de nebuni. Tocmai se gîndea la aceste două vizite ciudate pe care le primise, cînd auzi o trăsură oprindu-se în curtea castelui. Se duse repede la fereastră ca să vadă ce caricatură urma să se adauge celor două pe care le văzuse. Dar se pare că baronului îi era scris să se înşele mereu. O femeie îmbrăcată cu o oarecare eleganţă şi un tînăr frumos coborî din trăsură. Abia puseră noii sosiţi piciorul pe pămînt, că doamna Turniquel şi alergă înaintea lor, strigînd:

— Cum vă simţiţi, doamnă contesă.

— Destul de rău, răspunse doamna, îmbrăţişînd-o pe bătrînă. Vîntul de vest mi-a provocat o stare de nervi groaznică.

— Oh, ştiu treaba asta! răspunse doamna Turniquel. Mie îmi dă dureri cumplite de picioare! Apoi, întorcîndu-se spre tînărul cel frumos, întrebă: Dar dumneata domnule, cum te simţi în dimineaţa asta?

— Păi, m-aş simţi foarte bine, răspunse tînărul, strîngîndu-i mîna doamnei Turniquel, dacă drumul n-ar fi atît de prost pînă aici, încît pur şi simplu mă simt zdrobit.

— Ei, cunoaşteam treaba asta! Cînd mă duceam cu vitele la cîmp, existau nişte hîrtoape în care te afundai pînă la genunchi.

— Ah, doamnă Turniquel, zise elegantul, dar trebuie să fi fost o ciobăniţă încîntătoare. Trebuie să fi fost întocmai ca Estelle, aşa că v-ar fi trebuit neapărat un Némourin.

Doamna contesă făcu băiatului un semn de nemulţumire, în vreme ce doamna Turniquel întrebă:

— Dar cine-s ăştia doi, Estelle şi Némourin?

— Ei, Doamne! două personaje dintr-un roman de Florian, răspunse doamna.

— Florian? zise doamna Turniquel, l-am cunoscut bine. Avea multă stimă şi consideraţie faţă de mine şi-mi citea toate cărţile.

Probabil că dicuţia ar mai fi continuat încă multă vreme pe acest ton, dacă doamna Peyrol n-ar fi venit să întrerupă istorisirile mamei sale. Toată lumea intră în casă şi, după o clipă, Luizzi auzi clopotul care poftea oaspeţii la gustarea de dimineaţă. Coborî; graţie larmei pe care o făcea doamna Turniquel cu vorbăria ei nesfîrşită, intră neobservat, într-un salon destul de frumos unde se şi adunaseră vreo zece persoane. Printre ele, Luizzi îi văzu pe avocat, pe ajutorul de notar şi pe funcţionarul agentului de schimb; mai erau, de asemenea, contesa cu frumosul ei fiu, şi mai ales o fată foarte tînără, de o rară frumuseţe, despre care — dată fiind asemănarea ei cu doamna Peyrol — Luizzi presupuse că era strănepoata domnului Rigot. Acesta se afla într-un colţ al salonului, discutînd cu avocatul şi aruncînd priviri curioase asupra tuturor persoanelor de faţă. Cînd fu anunţat baronul, domnul Rigot se întoarse şi-i ieşi înainte.

— Mii de scuze, zise el pe un ton plin de francheţe, sînt un soldat bătrîn, deci un om foarte prost-crescut. Noi ăştia, adunaţi de pe gîrlă, nu cunoaştem bunele maniere. Ştiu că trebuia să vă fi făcut o vizită în calitatea mea de stăpîn al casei, dar noi, oamenii din popor, nu cunoaştem uzanţele societăţii înalte. E adevărat, zise el, întorcîndu-se către doamna care venise cu trăsura, e adevărat, doamnă contesă de Lémée? Apoi se întoarse spre Luizzi şi-i zise: Am primit o scrisoare de la prietenul meu Ganguernet prin care îmi anunţa sosirea dumneavoastră; de fapt, am pus pe cineva să mi-o citească, fiindcă noi, ţăranii, sîntem nişte ignoranţi, nu ştim nimic; dar vă declar că sînt încîntat să vă primesc în casa mea, domnule baron Armand de Luizzi, care aveţi o rentă de două sute de mii de livre, după cum îmi scrie Ganguernet. Aşa că am onoarea să vă salut.

Domnul Rigot îl părăsi apoi pe Luizzi, pe care toţi cei de faţă îl examinară cu multă curiozitate, mai ales băiatul contesei de Lémée, şi se îndreptă spre ceilalţi doi meseni care sosiseră de la Paris.

— Care dintre dumneavoastră, domnilor, este notarul? întrebă domnul Rigot.

— Eu, răspunse Marcoine pe un ton fermecător, scoţînd din buzunar nişte hîrtii. Achiziţia palatului dumneavoastră din foburgul Saint-Germain s-a încheiat; iată contractul. Mi s-a încredinţat în mod special această afacere şi trag nădejde că a fost manevrată cu destulă dibăcie. Fiindcă am obţinut casa, cu o sută şi ceva de mii de franci mai ieftin decît fusese estimată.

— Îţi mulţumesc, zise domnul Rigot, fiindcă, vezi dumneata, noi ăştia, din pătura de jos, nu ne jenăm să-i jecmănim pe bogaţi.

— Am ţinut să vă aduc eu însumi contractul, zise ajutorul de notar, pe un ton preţios, ca să puteţi aprecia mai bine avantajele.

— Eşti foarte amabil, zise domnul Rigot, pentru că vezi, noi, ăştia din Normandia, nu ne pricepem la afaceri. Apoi se întoarse spre funcţionarul agentului de schimb şi-i zise: Dumitale, domnule, cărui fapt îi datorez vizita?

— Domnule, răspunse funcţionarul, am venit pentru plasamentul fondurilor pe care le-aţi lăsat la bancherul nostru.

— Păi nu i-am spus stăpînului dumitale să mi le plaseze cu trei la sută?

— Plasamentul i s-a părut dezavantajos, zise funcţionarul.

— Vreau trei la sută, spuse domnul Rigot, la fel ca nobilii şi ca emigranţii; am un domeniu de marchiz şi un palat de duce, aşa că vreau şi o indemnizaţie de emigrant.

— V-am fi putu totuşi oferi ceva mult mai bun.

— Nu vreau decît ceea ce v-am spus, zise domnul Rigot, mîniat; se poate ca noi, ăştia din clasa de jos, să fim nişte proşti, dar asta-i treaba mea!

Imediat după asta, un servitor anunţă că se servea masa; apropiindu-se de baron, ajutorul de notar îi spuse cu fineţe:

— Nu cred ca domnul Furnichon să aibă mare succes. Onorurile mesei fură făcute de către doamna Peyrol şi de către fiica sa Ernestine, cu multă graţie şi eleganţă, ce contrastară în mod ciudat cu fasoanele domnului Rigot şi ale surorii sale. Luizzi şi domnul de Lémée fură aşezaţi lîngă doamna Peyrol, micul notar şi funcţionarul, lîngă Ernestine. Avocatul stătea la unul din capetele masei, între domnul Rigot şi doampa de Lémée, iar doamna Turniquel se aşezase la celălalt capăt de masă; între două personaje despre care încă n-am vorbit pînă acum, dintre care unul era preotul satului, iar celălalt perceptorul care se ocupa de contribuţiile comunei. Primul, celibatar, cel de al doilea, însurat, erau predestinaţi să joace rolul unor personaje mute, avînd în vedere puţinul interes de care se bucurau.

O dată aşezată la masă, doamna Turniquel, numărîndu-şi musafirii, strigă:

— Sîntem exact doisprezece; e cum nu se poate mai bine fiindcă, dacă am fi fost treisprezece, eu una aş fi plecat de la masă şi aş fi mîncat mai tîrziu.

— Cum, o femeie atît de distinsă ca dumneavoastră, zise avocatul, poate avea asemenea prejudecăţi?

Ce numeşti dumneata prejudecăţi? întrebă contele de Lémée; sînt întru totul de părerea doamnei Turniquel, fiindcă eu am văzut ce nenorociri li s-au întîmplat celor care au bravat această credinţă populară.

— Haida-de! făcu funcţionarul agentului de schimb, treaba asta îi se potriveşte călugărilor ignorantini, nu nouă!

— Nu dispreţui dumneata asemenea lucruri, zise şi contesa de Lémée. Oamenii de cel mai înalt rang au aceeaşi părere pe care dumneata o socoţi o simplă prejudecată; regina Maria-Antoaneta, pe care am avut cintea s-o slujesc înainte de Revoluţie, era cumplit de speriată de numărul treisprezece.

— Ştiu şi eu lucrul ăsta, zise doamna Turniquel; regina mi l-a spus ea însăşi, în ziua cînd am fost la ea cu o delegaţie de precupeţe din hale, în legătură cu naşterea ducesei de Angoulême.

— Mamă, spuse repede doamna Peyrol, acoperind ultimele cuvinte ale maică-si, vrei puţin din puiul ăsta?

— Mulţumesc, mi-am isprăvit scrumbia afumată, voi mai mînca puţină smîntînă şi cu asta, gata.

— În ce mă priveşte, zise domnul Rigot, eu sînt fatalist; Napoleon era fatalist, toţi oamenii mari sînt fatalişti.

— Ştiu perfect treaba asta, zise doamna Turniquel; căci l-am auzit pe împărat spunînd de o sută de ori acest lucru.

— Oh, făcu Luizzi, l-aţi cunoscut şi pe împărat, doamnă?

— Aşa cum vă cunosc pe dumneavoastră....

Şi în vreme ce Ernestine o întrerupse pe bunică-sa, oferindu-i smîntîna, doamna Peyrol îi spuse în şoaptă lui Luizzi, pe un ton rugător, plin de farmec şi de demnitate:

— Oh, cruţaţi-o pe mama, domnule, vă rog.

Şi pentru a schimba discuţia, ea se adresă tînărului ajutor de notar care păstra o tăcere prudentă şi-i zise:

— Ei bine, domnule, ce noutăţi interesante ne poţi spune de la Paris?

— Ştiu foarte puţine, doamnă, răspunse acesta pe un ton modest. În momentul de faţă, mă ocup mult de afacerea biroului de notariat şi-l învăţ meserie pe cel de al doilea ajutor de notar care-mi va lua locul.

— A, făcu domnul Rigot, te retragi din notariat, tinere?

— Nu, domnule, nu, zise ajutorul de notar pe un ton indiferent, vreau să cumpăr cel mai bun şi mai rentabil birou de notariat din Paris.

— Deci, te însori? întrebă funcţionarul agentului de schimb.

— De ce nu, răspunse ajutorul de notar; am găsit cîteva partide foarte bune. Notariatul, vezi dumneata, e o slujbă care e pe placul neamurilor, constituie un plasament sigur şi onorabil al banilor, o funcţie solidă şi stimată în societate, legături cu persoanele cele mai alese din capitală şi, după un oarecare timp, o avere considerabilă şi un nume de prestigiu care-ţi deschid poarta tuturor ambiţiilor, dacă ai ambiţii.

— Mai puţin totuşi decît funcţia de agent de schimb, zise funcţionarul. Dacă vrei să faci avere, numai cu slujba asta o faci! Ca societate, lumea băncilor e ceva mai elegantă ca cea a notariatelor, iar cît despre ambiţii, mi se pare că ajungi să ţi le realizezi mult mai repede prin intermediul Bursei decît al notariatelor.

— La Paris, avem trei notari care sînt deputaţi, şi patru care sînt primari în arondismentele lor sau membri în Consiliul general, zise ajutorul de notar cu multă însufleţie.

— Tot ce se poate răspunse funcţionarul, dar există doi agenţi de schimb, care sînt colonei în Garda naţională. Contele de P., care a fost bancher, şi care acum este pair al Franţei, a început prin a fi agent de schimb. Biroul de schimb e mult mai avantajos decît biroul de notariat.

— Dar pentru a ajunge unde spui dumneata, nu trebuie să-ţi cumperi un birou de schimb?

— Ba da, domnule, răspunse funcţionarul,

— Şi pentru a plăti acest birou, zise domnul Rigot, nu trebuie să te însori cu o femeie cu zestre mare?

— O, nu, zise funcţionarul, pe un ton sentimental şi cu o privire plină de înflăcărare pe care o împărţi în mod egal între doamna Peyrol şi Ernestine, eu nu mă voi însura decît cu femeia pe care o voi iubi. Nu alerg după avere. Nu cer decît o inimă care să mă iubească.

— Pe legea mea, zise domnul de Lémée pe un ton plin de îngîmfare, sînt cu totul de părerea dumitale, domnule. În ce mă priveşte, aproape că uneori regret situaţia înaltă pe care mi- a hărăzit-o soarta. Am douăzeci şi doi de ani, în urma morţii tatălui meu voi deveni pair al Franţei, am un nume care se bucură de oarecare strălucire....

— Şi eşti necăjit că te bucuri de toate aceste avantaje?

— Da, domnule, răspunse contele. Am motive să mă tem că dacă mă voi însura vreodată, ceea ce dumneavoastră numiţi avantaje, să nu fie singurul lucru care să încînte femeia pe care o voi cere de soţie. Există o mulţime de femei care caută mai curînd o situaţie înaltă decît o tandreţe sinceră şi un bărbat care să le iubească. Poate că dacă n-aş fi ceea ce sînt, m-aş vedea preferat vreunui mic monstru, urît, prost şi egoist, dar căruia soarta i-a dat toate bunurile şi titlurile pe care le posed eu.

— Cum, fiule, zise doamna de Lémée pe un ton doctoral, poţi vorbi despre o situaţie către care năzuiesc toate femeile ambiţioase şi de neam mare?

— Ei da, din punctul ăsta de vedere, aveţi dreptate, zise doamna Turniquel;. Dacă m-aş mărita, vreodată, aş fi foarte fericită să fiu nevasta unui pair al Franţei.

— Dar nu nevasta mea, nu-i aşa, doamnă Turniquel, zise contele de Lémée, cu un surîs plin de graţie, căci eu sînt sărac.

— Fiule! îl apostrofă doamna de Lémée.

— De ce să ascundem un lucru pe care-l ştie toată lumea? zise contele. Căci dacă aş întîlni vreodată o femeie care să mă înţeleagă, aş putea crede că nici numele, nici rangul meu n-au sedus-o, din moment ce se hotărăşte să împartă sărăcia cu mine.

Toate intenţiile acestui discurs erau adresate doamnei de Peyrol şi încă într-un mod atît de direct încît Luizzi îşi închipui că domnul de Lémée, în calitatea lui de vecin şi de obişnuit al castelului din Taillis, deţinea informaţii exacte asupra celor două viitoare mirese, cărora le fuseseră dăruite două milioane de franci. Pentru a fi sigur de justeţea presupunerii sale, Luizzi se adresă lui Bador despre care presupunea, de asemenea, că ar fi la curent cu confidenţele domnului Rigot.

— Cred că dumneata nu prea preţuieşti nici slujba de notar şi nici pe cea de agent de schimb şi presupun că n-ai sfătui o femeie să aleagă vreuna din ele.

La această întrebare pusă prea de-a dreptul şi cu oarecare grosolonie, doamna Peyrol îl privi pe baron cu un aer atît de mirat, de parcă nu s-ar fi aşteptat pentru nimic în lume la un asemenea lucru din parte lui. Avocatul însă rămase calm şi răspunse cu o indiferenţă aproape plină de dispreţ:

— În ce mă priveşte, domnule, cred că profesiunea unui bărbat e ceva care nu contează; ce cred eu că interesează, e munca ordonată şi poziţia lui socială, care nu se bazează pe nimic iluzoriu; mai cred, de asemenea, că un bărbat trebuie să dovedească tuturor că e în stare să facă ceva în viaţă, înainte de a se însura.

— Iată un om cu capul pe umeri, zise baronul.

— Vorbesc, zise avocatul, ca un om care cunoaşte lumea şi care s-a lovit îndeajuns de ea; ca un om care ştie că fericirea nu constă în acel lux de sărbătoare sau de bal în care nevasta unui agent de schimb sau a unui notar îşi va petrece viaţa. Ca un bărbat care ştie că fericirea, pentru o femeie, nu constă în ceea ce dumneavoastră numiţi „o situaţie înaltă", unde i se aminteşte adesea, cu impertinenţă, de averea pe care a adus-o. În sfîrşit, vorbesc ca un bărbat care crede că fericirea constă într-o viaţă plăcută, cinstită, retrasă, în mijlocul unei familii onorabile, cu un bărbat care se ocupă, înainte de orice, de a preveni cele mai mici dorinţe ale soţiei sale, de a i le îndeplini şi de a nu avea altceva în gînd în afară de ea.

Avocatul debită acest mic discurs cu multă afectare, cu ochii tot timpul fixaţi asupra Ernestinei, care părea să-l asculte cu mult interes.

În vreme ce Luizzi observă această nouă manevră, neştiind căreia din cele două — mamei sau fiicei — îi era destinată dota, ajutorul de notar nu vru să lase fără răspuns mişcătoarea teorie a avocatului.

— Tot ce ne-ai spus dumneata acum, e o fericire de provincie. Şi, în orice caz, crezi că nu se găsesc şi la Paris bărbaţi gata să prevină şi să îndeplinească dorinţele soţiilor lor?

— Fără îndoială — zise solidul funcţionar al agentului de schimb care socoti că, pe moment, ar fi bine să se unească cu ajutorul de notar, pentru a veni în sprijinul fericirii pariziene serios zguduită de discursul avocatului — că şi la Paris sînt bărbaţi care-şi fac nevestele fericite.

— Sigur, răspunse ajutorul de notar, numai că acea fericire are un aer mai elegant. În loc de distracţiile voastre grosolane din provincie, există alte distracţii mult mai delicate; în loc de reuniunile voastre reci şi triste, la Paris sînt baluri strălucitoare.

— Cu Collinet şi Dufresne, zise funcţionarul agentului de schimb.

— În loc de seratele voastre plicticoase, unde femeile lucrează la gherghef, la Paris merg la Teatrul Italian şi la Operă.

— Unde-i aud pe Toulou şi pe Rossini.

— În loc de distracţiile voastre campestre, la noi sînt.... zise ajutorul de notar.

— ... la noi sînt, îi luă vorba din gură viitorul agent de schimb, cursele de cai de la Champ-de-Mars, unde vezi nişte cai superbi şi nişte toalete magnifice.

— Şi asta încă nu-i nimic, zise contele de Lémée; vorbiţi-le despre bărbaţii care au posibilitatea de a deschide soţiilor lor uşile tuturor marilor saloane, nu numai pe cele din Franţa ci şi din întreaga Europă; care-şi pot prezenta nevasta la toate Curţile statelor mari, care o vede anturată, căutată, stimată pretutindeni unde este prezentată şi care poate s-o prezinte oriunde.

În acel moment, avocatul, ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb, atacaţi pentru că erau oameni care nu făceau parte din nobilime, socotiră că e datoria lor să-i răspundă contelui de Lémée. Începură să vorbească toţi deodată, cînd domnul Rigot luă cuvîntul şi imediat se înstăpîni liniştea.

— Dar dumneavoastră, domnule baron zise el, adresîndu-se lui Luizzi, ce părere aveţi despre toate aceste lucruri?

Armand se pregăti să răspundă şi fiecare se aplecă uşor înainte ca să-l audă mai bine, căci, prin tăcerea sa, căpătase autoritatea unui om care încă nu spusese nimic, şi despre care se presupunea că ar avea lucruri serioase de zis.

— Eu socot... zise Luizzi.

Dar n-apucă să meargă mai departe, căci fu întrerupt de jocheu care-i puse pe farfurie o pereche de cizme atît de bine lustruite, încît străluceau de-ţi luau ochii.

Văzînd acest lucru, domnul Rigot izbucni în rîs. Toată lumea îl imită, pînă şi doamna Peyrol care, oricît se abţinu, pînă la urmă izbucni într-un rîs cu hohote, laolaltă cu toţi oaspeţii...

În vremea asta, Akabila sărea în jurul sufrageriei întocmai ca o pisică sălbatică; între timp, lumea se ridică de la masă, fără să mai fi putut cunoaşte părerea lui Luizzi în importanta problemă ce se dezbătuse.

XXXII

Tranzacţie cinstită

Trecuseră cîteva ore de la acel memorabil dejun, atît de ciudat întrerupt de Akabila care-i servise lui Luizzi cizmele pe farfurie. Baronul vru să-i ceară unele explicaţii lui Rigot, care nu-i putu răspunde, fiindcă rîdea ca un apucat. Doamna Turniquel se mulţumi să spună:

— Sălbaticul ăsta mărginit face numai boacăne; dar asta-i mania lui Rigot; îl distrează, aşa că trebuie să-l lăsăm să facă ce vrea.

În ceea ce-o privea pe Ernestine, aceasta era o fată căreia nu-i putea spune decît ceva care s-o intereseze personal; preocupată de persoana, de chipul, de toaletele sale, părea să manifeste, în chip făţiş, faţă de Luizzi, cel mai profund dispreţ; de-abia dacă binevoia să asculte, din cînd în cînd, puţinele cuvinte pe care i le adresa acesta. Aşa că baronul o întrebă pe doamna Peyrol, ce era cu sălbaticul în cauză.

— Unchiul meu, răspunse ea, a adus acest malaez din Borneo şi a vrut să-l înveţe cîte ceva; a încercat să-l facă *groom*, apoi vizitiu, valet şi nu mai ştiu ce. Dar neizbutind, i-a încredinţat sarcina de a lustrui cizme. Adevărul e că unchiul îl tratează cam ca pe o maimuţă, şi cînd Akabila îşi face datoria cum trebuie, îi dă cîte un păhărel de rom, care nefericitului îi place grozav. Astăzi au uitat să-i dea romul şi, ca să-l capete, a înşfăcat primele cizme care le-a văzut, le-a dat cu ceară, le-a lustruit lună şi le-a adus, în mod triumfător, la masă, ca să-şi capete porţia de rom.

Luizzi se mulţumi cu acea explicaţie, deşi prezenţa malaezului în casa lui Rigot îl mira din cale-afară, iar povestea cu cizmele începu a-l nelinişti, fără să-şi poată explica de ce. După o vreme, începu să observe ce se petrece în jurul lui şi-i văzu pe cei doi parizieni — ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb — aducînd omagii cînd doamnei Peyrol, cînd fiicei sale, în vreme ce contele de Lémée se aşezase alături de doamna Peyrol, iar avocatul n-o slăbea o clipă pe Ernestine. Puţina atenţie pe care fata i-o acordase lui Luizzi, îl făcu pe Armand să se ocupe în mod special de Eugénie, fiindcă femeia avea un suflet elevat şi drept, era serioasă, foarte destoinică în ceea ce priveau îndatoririle sale faţă de mama şi de fiica sa, şi de o resemnare plină de demnitate în rolul ridicol pe care i-l impusese unchiul ei. Şi totuşi, Luizzi nu se putea hotărî. Înţelese că chiar dacă ar fi întîlnit un înger, ar fi fost aproape cu neputinţă ca el — tînăr, frumos, elegant şi bogat — să intre într-o asemenea familie, aşa că se hotărî ca a doua zi să părăsească acea casă. Se simţea destul de încurcat, deoarece încă nu ştia ce avea să-i spună domnului de Rigot. Dar, chiar în aceeaşi seară, Rigot îi oferi el însuşi ocazia. După cină, stăpînul casei îi rugă pe bărbaţi să bienvoiască a-l ajuta să golească împreună cîteva sticle cu vin. După ce doamnele se retraseră şi bărbaţii rămaseră singuri, domnul Rigot le spuse:

— Domnilor, ştiu de ce aţi venit aici; ofer două milioane de franci şi fiecare ar vrea să pună mîna pe ele.

Toţi protestară, cu excepţia lui Luizzi care, hotărît să plece, îşi rezervă dreptul de a răspunde cu trufie acestor vorbe impertinente.

— V-am spus că e vorba de două milioane, aşa că nu faceţi pe sfinţii şi ascultaţi-mă.

— Tot timpul eşti pus pe glume, dragă Rigot, zise avocatul, umplînd paharul gazdei.

— Iar noi vrem să auzim despre ce glumă e vorba, ziseră cei doi parizieni, ciocnind cu fostul potcovar.

— Ei bine, domnilor, vreau să vă spun un lucru: am început să mă cam satur de vizitele pretendenţilor care, dacă nu-mi pot înfuleca banii, îmi înfulecă mîncarea. Vreau deci să vă spun că le-am pus în vedere nepoatelor mele ca în douăzeci şi patru de ore să-şi aleagă bărbaţii. Văd că sînteţi cinci bărbaţi frumoşi, de vîrste şi profesii diferite. Am informaţii excelente despre dumneavoastră şi-mi conveniţi toţi. Aşa că hotărîţi fiecare pe cine alegeţi, şi străduiţi-vă să alegeţi bine. Fiindcă, vă anunţ de pe acum, dota de două milioane e dată unei singure persoane, a doua nu va primi nimic.

Tînărul conte şi avocatul schimbară între ei o privire de înţelegere, în vreme ce ajutorul de notar şi funcţionarul părură foarte dezumflaţi. Rigot continuă:

— Mîine-seară alegerea va trebui să fie făcută, poimîine se vor face strigările la biserică, iar peste opt zile vom celebra nunţile, dacă nu va dura prea mult, pînă le vor sosi hîrtiile necesare acestor domni de la Paris.

Ajutorul de notar şi funcţionarul agentului de schimb se priviră cu un aer încurcat. Doar frumosul Furnichon, cu îndrăzneala prostului, cutează să răspundă:

— Pe legea mea, eu nu vă voi face să aşteptaţi. Am hîrtiile în buzunar.

Rigot începu să rîdă şi, adresîndu-se ajutorului de notar, îl întrebă:

— Şi dumneata, tinere?

— Nu sînt mai prost decît Furnichon, răspunse acesta, înfruntîndu-l.

— Cît despre ceilalţi doi pretendenţi, ei sînt pregătiţi de multă vreme. Nu ne mai rămîne decît să cunoaştem intenţiile domnului baron.

Armand asistase la una dintre acele rare lecţii, pe care puţini bărbaţi sînt dispuşi s-o primească. Văzuse cu ochi lui pînă la ce umilinţă te poate împinge cupiditatea. Simţindu-se revoltat de atîta josnicie, se hotărî să apere cauza demnităţii umane, aşa că răspunse:

— Nu voi face niciodată un tîrg atît de ruşinos, din cea mai sacră legătură, din cel mai solemn angajament; aceşti domni n-au decît să alerge cît vor după cele două milioane ale dumitale, eu nu le voi sta în cale!

Auzind răspunsul baronului, Rigot se făcu roşu de mînie; dar se calmă aproape imediat, aruncîndu-i lui Luizzi o privire de o asemenea răutate, încît ar fi trebuit să-l alarmeze pe baron, dacă ar fi ştiut că acel om ar fi putut să-i facă oricînd un rău. Imediat, ceilalţi patru pretendenţi începură să strige la baron că-i insultase şi se pregătea să-i ceară socoteală.

— Tăcere! strigă Rigot; dacă e vorba de insultă, apoi ea mi-a fost adresată mie, nu dumneavoastră. Şi e treaba mea, dacă am să mă răzbun sau nu! Nu mai avem ce discuta, domnule baron. Sînteţi liberi, domnilor; să mergem să le întîlnim pe doamne.

După care ieşi, îndreptîndu-se spre salon. Avocatul şi contele ieşiră imediat după Rigot. Dar în momentul în care ieşiră pe uşă, Bador îşi

scoase batista din care-i căzu o hîrtie pe care Luizzi o ridică. Tocmai voia să-l cheme pe avocat ca să i-o dea înapoi, cînd îl văzu pe ajutorul de notar făcîndu-i un semn funcţionarului, care se întoarse de la uşă. Luizzi se opri şi trase cu urechea.

— Ascultă-mă, zise notarul, am fi doi proşti, dacă nu ne-am cunoaşte interesele. Haide să ne asociem şi vom pune mîna pe cele două milioane...

— Cum?

— Ascultă-mă cu atenţie şi-ai să înţelegi. Să presupunem că fata mă alege pe mine şi că cele două milioane sînt ale ei; şi iată-te cu mama pe cap şi cu mîinile goale...

— Într-adevăr, şi mărturisesc că treaba asta mă cam sperie.

— Nici pe mine nu mă sperie mai puţin... Dar există un mijloc ca să prevenim această nenorocire, sau măcar s-o îndulcim.

— Ce mijloc?

— Să presupunem că una dintre viitoarele soţii are o sută cincizeci de mii de franci dotă, iar cealaltă, cinci sute de mii...

— Şi ce-i cu asta? Nu pricep nimic! Fii mai clar!

— Ei bine! să facem între noi o înţelegere scrisă, prin care, cel ce va căpăta femeia cu o zestre de două mlioane, să se angajeze să-i dea cinci sute de mii de franci, celui care o va lua pe cea fără nici o zestre.

Furnichon rămase năucit; după o vreme, venindu-şi în fire, răspunse:

— E cam mult cinci sute de mii de franci!

— Dar dacă nu capeţi nimic?

— Da, tot ce se poate...

— Ei, consimţi sau nu?

— Consimt!

— Hai să facem o ciornă cu creionul pe o bucată de hîrtie, apoi dau fuga în odaia mea şi o scriu cu cerneală. Cobor, semnăm amîndoi hîrtia, şi gata!

— Grăbeşte-te, căci în vremea asta ceilalţi cîştigă teren!

— Ai o bucăţică de hîrtie?

— N-am, de unde să am?

În acel moment, Luizzi intră şi-i întrebă:

— Ce căutaţi, domnilor?

— Oh, nimica, o bucăţică de hîrtie.

— Uitaţi, aveţi aici o bucată, zise baronul pe un ton indiferent. Numai că e scrisă pe dos.

— E bună, zise ajutorul de notar. Vom scrie pe partea curată.

În timp ce viitorul notar mîzgălea de zor hîrtia, intră avocatul urmat de contele de Lémée. Păreau să caute ceva. Se tot învîrtiră prin sufragerie, apoi zărindu-l pe Luizzi într-un colţ, prefăcîndu-se că citeşte un jurnal, avocatul îl întrebă:

— N-aţi văzut cumva, pe jos, o bucăţică de hîrtie?

— Ba da, e la domnii de colo. răspunse Luizzi.

— Cum, aţi găsit hîrtia asta, domnilor, strigă avocatul, şi aţi avut indiscreţia să...

— Pentru nimic în lume, răspunse ajutorul de notar pe un ton indiferent. Domnul de colo ne-a dat-o şi vă asigurăm că n-am citit nici măcar o singură silabă.

— În acest caz, va trebui să ne-o daţi înapoi, zise avocatul.

Apoi se aplecă şi-i spuse la ureche contelui de Lémée:

— E proiectul nostru de înţelegere...

— Ce imprudenţă! răspunse contele.

— Un moment, zise ajutorul de notar. Noi n-am ştiut că hărtia asta vă aparţine şi am scris nişte lucruri pe ea, aşa că vă rugăm să ne daţi răgazul să le ştergem....

Tocmai cînd se pregătea să înceapă această operaţie, Luizzi se apropie de cei patru pretendenţi şi-i spuse ajutorului de notar:

— De ce să ştergi ce-ai scris, domnule Marcoine? Mai mult ca sigur că ceea ce ai scris dumneata cu creionul pe faţă, scrie, cu cerneală, pe dos.

— Credeţi? întrebară pretendenţii.

— Eu zic să citiţi, ca să vă convingeţi.

Ajutorul de notar, care ţine hîrtia, o întoarse plin de curiozitate şi citi primele fraze scrise de avocat: „Între subsemnaţii, contele de Lémée şi domnul Bador etc., etc., doamna s-a convenit ca, în cazul cînd unul dintre ei se însoară cu doamna sau domnişoara Peyrol etc., etc."

— Continuă, zise Luizzi.

Marcoine întoarse hărtia şi citi: „Între subsemnaţii, Marcoine şi Furnichon etc., s-a convenit ca, în cazul cînd unul dintre ei se însoară etc., etc."

— Mai departe, spuse Luizzi.

Ajutorul de notar mai mormăi cîteva fraze, cînd de pe o parte, cînd de pe cealaltă; apoi, ajungînd la un anumit paragraf de pe faţa scrisă cu cerneală, citi tare: „Cel care va căpăta dota anunţată, se angajează să-i dea cinci sute de mii de franci celui care..."

— Ia te uită! zise uluit funcţionarul.

— Pe legea mea, iată un act care n-ar fi fost mai bine făcut nici la Paris!

— Iar cei de la Paris se pare că le fac tot atît de bine ca şi în provincie, zise avocatul, luînd hărtia. Apoi, după ce-o citi pe ambele feţe, zise: Acelaşi lucru, aproape cuvînt cu cuvînt...

— Există un proverb care spune că „cine se aseamănă se adună", zise Luizzi.

— Ei bine, fie, doi contra doi, zise avocatul.

— Dar de ce război şi nu alianţă? întrebă ajutorul de notar? De ce n-am face un act în patru exemplare? Căci s-ar putea să nu fiţi aleşi nici dumneavoastră doi, şi nici noi doi. Putem fi aleşi, de pildă, avocatul

şi cu mine, sau contele şi cu mine, sau funcţionarul şi avocatul. Iată patru combinaţii, în care toţi putem pierde.

— Are dreptate, zise avocatul. Să facem un act în patru. Cel care va primi dota şi femeia, va plăti cinci sute de mii de franci celui care nu va primi decît femeia, indiferent cine va fi el.

— Şi cel care nu va primi nimic?

— Ei bine, nu va primi nimic, şi gata, răspunse ajutorul de notar.

— Ba da, ba da, va trebui să dăm măcar cîte zece mii de franci celor înlăturaţi.

— Fie cum spui, zise avocatul, şi să ne grăbim. Şi ca să nu ne surprindă careva, să-şi scrie fiecare hîrtia lui ca să meargă treaba mai repede. Iată, aveţi aici hîrtie timbrată, pene de scris: „Între subsemnaţii..."

Era un spectacol de-a dreptul ruşinos pe care Luizzi îl contemplă îndelung, neştiind dacă trebuia să rîdă sau să se indigneze, cînd se simţi uşor bătut pe umăr; îl văzu pe bătrînul Rigot, care-l întrebă:

— Dar ce fac ăia acolo?

Luizzi nu vru să-i spună adevărul, fie că nu avea nici un interes să-i denunţe pe cei trei rechini ai dotei, fie că vru să păstreze pentru sine, pînă la capăt, amuzamentul acestei comedii, aşa că-i răspunse:

— Cred că scriu cîte un bileţel de dragoste doamnelor.

— Foarte bine! Foarte bine! zise bătrînul Rigot! Numai că am să le fac acestor domni o mică mărturisire.

— N-o să le convină să fie deranjaţi, zise Luizzi; inspiraţia, în materie de dragoste, îşi ia lesne zborul...

— Totuşi, zise Rigot, trebuie să le aduc la cunoştinţă un lucru.

— Deci, e ceva deosebit de important..

— Pe dumneavoastră vă interesează prea puţin, zise Rigot, pentru că nu faceţi parte dintre pretendenţi. Deşi n-am spus încă nimic despre refuzul dumneavoastră, vă las totuşi douăzeci de ore de gîndire.

— Păi, eu m-am hotărît.

— Bine, vom vedea, zise Rigot înălţîndu-şi capul. Pînă atunci, mă duc să le duc vestea.

— Duceţi-vă, zise baronul. Eu mă retrag.

— Puteţi să rămîneţi, s-ar putea să vă amuze.

Spunînd aceste cuvinte, Rigot se apropie de cei patru pretendenţi, care începuseră să-şi semneze unul altuia tranzacţia şi care se întoarseră speriaţi, auzind glasul stăpînului casei.

— Vă rog să mă iertaţi, domnilor, le zise Rigot; dar nu v-am împărtăşit toate proiectele mele, pentru că mi-am închipuit că acest lucru s-ar putea să nu vă intereseze. Totuşi, sora mea mi-a mărturisit că nu vrea să fie deoparte şi să fie mai puţin favorizată decît fiica şi nepoata ei, aşa că vin să vă spun ce am de gînd în legătură cu ea.

— Ce? strigară deodată speriaţi cei patru pretendenţi. Ea e cea care va primi zestrea de două milioane?

— Nu, nu, domnilor, răspunse Rigot, cuvîntul e cuvînt, cele două milioane aparţin nepoatei şi strănepoatei mele, dar m-am hotărît să-i dau un milion şi doamnei Turniquel. Acest milion e sigur, fiindcă e numai al surorii mele. Prin urmare, acela dintre dumneavoastră care va fi pe placul ei, e un om făcut; pînă mîine seară, aveţi tot timpul să vă gîndiţi, dacă această căsătorie vă ispiteşte.

Rigot părăsi sufrageria, fără a mai adăuga vreun cuvînt la această propunere şi-i lăsă pe concurenţi într-o ciudată perplexitate.

— Drace! zise avocatul, iată ceva care schimbă lucrurile.

— Vrei să spui că ai avea curajul să te însori cu bunica? zise contele de Lémée.

— Cred că e ceva peste puterile mele, zise ajutorul de notar.

— Fleacuri! zise Furnichon. S-au văzut lucruri şi mai neobişnuite decît ăsta. În ce mă priveşte, eu sînt sigur de reuşită...

— Nu prea... Ai uitat că există un surugiu din Mourt, unul Petit-Pierre, care s-a bucurat odinioară de graţiile domnişoarei Rigot, înainte ca ea să fi devenit doamna Turniquel? Sînt sigur că ea îl va prefera pe ăla.

— Eşti sigur?

Discuţia nu mai continuă şi intrară cu toţii în salon, unde se adunaseră femeile. Ernestine strălucea de frumuseţe, iar bunica Turniquel se împodobise cu o bonetă şi mai înzorzonată, de data asta cu panglici roz şi bleu. În acel moment contesa tocmai îi lăuda gustul cu care se îmbrăcase, doamna din lumea mare umilindu-se astfel în faţa prostiei şi înginfării unei bătrîne precupeţe.

Cît despre doamna Peyrol, aceasta rămăsese singură într-un colţ. Se vedea că plînsese şi că abia îşi stăpînea durerea, ca să răspundă cît de cît politicos, la omagiile ce i se aduceau.

Povestea cu doamna Turniquel i se păru lui Luizzi atît de caraghioasă, încît, vrînd s-o facă şi mai cu moţ, se aşeză lîngă bunică şi începu să-i laude frumuseţea şi podoabele; încîntată, bătrîna răspunse zîmbind cu gura ei fără dinţi şi făcînd nişte graţii de copiliţă, care ar fi pus pe goană pînă şi un regiment de cuirasieri. Gluma fusese împinsă atît de departe, încît doamna Peyrol, roşie ca focul, se apropie de Rigot şi-i spuse:

— Unchiule, te rog, fă să înceteze toată comedia asta! Sufăr cumplit s-o văd pe mama făcîndu-se de rîs în halul ăsta, mai ales că Ernestine n-o să mai aibă nici o fărîmă de respect faţă de ea. E o răutate josnică şi gratuită din partea unui om ca baronul de Luizzi!

— Fleacuri! Cine ştie ce gînduri are? zise bătrînul Rigot. Am văzut eu lucruri şi mai dihai decît ăsta!

Doamna Peyrol ridică din umeri şi se apropie de baron, care tocmai îi spunea doamnei Turniquel:

— Da, doamnă, ferice de bărbatul care, renunţînd la iluziile smintite ale tinereţii, va şti să prefere o inimă coaptă şi un suflet încercat, tuturor acelor seducţii zadarnice ale unei vîrste mai crude.

— Chiar aşa? zise doamna Turniquel pe un ton semeţ. Dar ia stai un pic: ce numeşti dumneata iluzii? Nu sînt deloc ramolită, te rog să mă crezi! Am un trup superb şi nişte picioare...

Tocmai se pregătea să-şi arate picioarele, cînd doamna Peyrol o întrerupse şi-l privi pe Luizzi cu un aer care-l făcu să se ruşineze. Apoi îi spuse încet:

— E o barbarie ceea ce faci, domnule!

Luizzi se simţi stînjenit şi o urmă pe doamna Peyrol ca să se scuze. Reuşi s-o scoată destul de bine la capăt, mărturisindu-i cinstit cum voise să le dea o lecţie celor patru pretendenţi care alergau cu limba scoasă după cele două milioane, şi care le urmăreau atît pe ea, cît şi pe fata ei. Doamna Peyrol îl ascultă pe Luizzi cu atenţie, apoi, făcînd un puternic efort, îi spuse:

— Aş vrea, domnule, să discut cîteva minute cu dumneata...

— Doamnă, sînt la ordinele dumneavoastră, zise Luizzi.

Dar le-a fost cu neputinţă să discute ceva, din pricina celorlalţi pretendenţi care, speriaţi de acel aparteu, se apropiară toţi patru şi-l siliră pe baron să se retragă.

În curînd, sună ora de culcare şi Eugénie ieşi din salon, urmărindu-l cu ochii pe Luizzi şi dîndu-i, din priviri, întîlnire.

XXXIII

O noapte foarte agitată

Cînd Luizzi intră în odaia sa, fu foarte mirat să-l vadă pe Akabila ţinînd în mînă faimoasele cizme pe care i le servise la dejun. Conform explicaţiei pe care i-o dăduse doamna Peyrol, crezu că jocheul venise după rom, preţul obişnuit al străduinţei sale.

Curios să examineze de aproape acea fiinţă extraordinară, îi făcu semn din cap că avea să-i satisfacă dorinţa. Neavînd rom în cameră, vru să cheme un servitor ca să-l roage să-i aducă. Dar cînd dădu să apuce de cordonul clopoţelului, malaezul îl opri, ţinîndu-l de braţ, clătinînd cu putere din cap şi strigînd, pe tonul lui gutural: „No, no, no!" După care începu una din acele pantomime pe care ne-ar fi greu s-o descriem exact: malaezul imită la perfecţie sosirea avocatului, pe cea a jutorului de notar şi a funcţionarului tîrînd după ei cufere şi pachete; după fiecare dintre aceste imitaţii el clătina din cap cu dispreţ; pe urmă,

îl imită pe Luizzi, așezat comod în fundul berlinei trasă de patru cai, intrînd în galop în curtea castelului de la Taillis. Jocheul își continuă demonstrațiile, pînă cînd îl făcu pe Luizzi să înțeleagă că-l lua drept un mare senior, apoi spuse pe un ton măreț, desemnîndu-l pe baron: „Rege, rege".

Luizzi, care voia să afle totul pînă la capăt, făcu semn malaezului că nu se înșela. Imediat jocheul se aruncă la picioarele lui Luizzi, ca pentru a-i implora protecția. Apoi, ridicîndu-se și așezîndu-se alături de Luizzi, îi dădu de înțeles că și el era rege. Luizzi urmărea acea pantomimă cu un viu interes; îi făcu semn malaezului să continue. Acesta străbătu odaia și arătînd cu degetul flăcările aurite ale butonilor de diamant de la cămașa lui Luizzi, apoi dopul de cristal — tăiat în fațete întocmai ca un diamant — al sticlei de pe masă, îi spuse — căci gestul său era tot atît de expresiv ca și cuvîntul — că posedase o imensă cantitate de asemenea pietre. Pînă aici, baronul înțelesese perfect tot ce voise să-i spună Akabila. Acesta continuă: mimă o furtună imitînd vuietul vîntului și bubuitul tunetului, apoi imită un vas care plutea în voia valurilor, un val care-l izbea de un recif și un om care înota cu disperare printre valurile furioase și care, odată ajuns la țărm, se prăbuși sleit de puteri. Luizzi vru să știe cine era omul; acesta, imitîndu-l pe naufragiat ridicîndu-se cu greu de jos, Luizzi își dădu seama că era vorba de Rigot; apoi îl arătă cum se tîrîse cu disperare pe țărm, cum fusese întîlnit de băștinași care voiseră să-l omoare și cum fusese eliberat de un bătrîn ce-i venise în ajutor și care-l dusese în coliba lui. Începînd din acel moment, pantomima lui Akabila încetă să mai fie clară. Totuși, Armand ghici că era vorba de un om asasinat și de o comoară furată. Dar detaliile acelei istorisiri bizare se pierdură în contursiunile și în lacrimile lui Akabila. Baronul încercă să-l facă să-i explice mai în amănunt, dar, brusc, vocea răsunătoare a domnului Rigot se auzi pe coridor, strigîndu-l pe Akabila. Malaezul începu să tremure și încercă să se ascundă după o draperie, cînd Rigot, deschizînd brusc ușa, îl zări.

— Ce faci aici? strigă el furios.

Jocheul își recăpătă surîsul său nostim și arătînd cizmele pe care le pusese pe un scaun, strigă pe un ton plin de blîndețe:

— Rom! Rom!

Domnul Rigot începu a-i da o lovitură zdravănă de picior, în locul unde se dau de obicei astfel de lovituri, spunîndu-i:

— Animalule, crezi că omul își pune cizmele cînd se culcă?

Malaezul nici nu crîcni, dar îi aruncă lui Luizzi o privire care voia să spună că conta pe el.

— Noi, ăștia din popor, avem piciorul și mîna cam grele. Dar cu astfel de brute nu e chip să te înțelegi alt fel!

Rămas singur, Luizzi reflectă la mărturisirea pe care i-o făcuse malaezul, întrebîndu-se dacă n-ar fi cazul să-i anunțe pe magistrați. Dar,

vrînd să cunoască tot adevărul în legătură cu acea stranie aventură, tocmai se pregătea să-l cheme pe diavol, cînd auzi un ciocănit uşor la uşă. Se duse să deschidă şi o văzu pe doamna Peyrol, care rămase o clipă nemişcată şi încurcată de ceea ce venise să facă. O pofti înăuntru şi oferindu-i un scaun, o întrebă:

— Aş putea şti, doamnă, cărui motiv datorez onoarea vizitei dumneavostră?

Nimeni n-ar putea să descrie încurcătura şi tulburarea bietei femei. Încercă să se scuze, bălmăjind ceva. Presată de întrebările lui Luizzi, păru să-şi recapete curajul şi, cu ochii în jos, îi răspunse:

— Cunoaşteţi situaţia mea, domnule; n-am nici un fel de avere. Murind, soţul meu m-a lăsat săracă. Fiindcă, neavînd urmaşi, familia lui a pus mîna pe toată averea pe care o avea.

— Cum, zise Luizzi mirat, domnişoara Ernestine...

— Nu e fata domnului Peyrol, zise Eugénie, ridicîndu-şi fruntea. E o poveste tristă, domnule...

— Poate că v-ar costa prea mult să mi-o istorisiţi, zise baronul, rece; nu vreau să vă impun această obligaţie, dar sînt gata să aud motivul pentru care aţi venit la mine...

— Nu! zise cu tristeţe doamna Peyrol, jignită de tonul baronului. Apoi se ridică şi, clătinînd din cap, spuse hotărîtă: Nu, nu se poate! Vă rog, domnule, să-mi iertaţi demersul imprudent şi să-l uitaţi!

— Cum doriţi, doamnă, zise Luizzi, conducînd-o.

Dar în clipa în care doamna Peyrol se pregătea să deschidă uşa, se opri şi se întoarse spre Luizzi.

— Totuşi, spuse ea cu hotărîre, prezenţa dumneavoastră în acest castel mă îndreptăţeşte să vă vorbesc. Fiica mea şi-a ales mirele; domnul Bador i-a explicat cum că ne cunoaşte bine, şi pe ea, şi pe mine. El ştie că dacă averea pe care ne-a destinat-o unchiul îmi revine mie, fiica mea va fi la fel de bogată ca şi mine. El ştie, de asemenea, că dacă Ernestine va fi cea favorizată de unchiul ei, ea nu-mi va mai da un ban din averea ei.

— Cum... Credeţi, doamnă, că...

— Sînt sigură, domnule, că mi se va întîmpla acest lucru. Dar se poate ca averea să-mi revină mie. În acest caz, aflaţi, domnule, că sînt şi mai îngrozită s-o împart cu unul din acei pretendenţi pe care i-aţi văzut azi, aici. Atît de îngrozită, încît prefer sărăcia. Numai dumneavoastră, domnule, numai dumneavoastră n-aţi manifestat nici cupiditate nici grabă josnică. N-am decît o zi, ca să aleg şi n-am decît un ceas, ca să vă spun cine sînt. Dar pentru că aţi venit în acest castel din aceleaşi motive ca şi ceilalţi, pot să vă vorbesc cinstit şi să vă spun că eu v-am ales pe dumneavoastră. V-o spun, domnule, fiindcă vă cer să-mi daţi cuvîntul de onoare că-mi veţi îngădui să dispun de jumătate din această dotă, în cazul în care unchiul mi-o va da mie.

Luizzi fu foarte încurcat de această ciudată declaraţie dar, hotărît să refuze orice propunere, îi răspunse Eugéniei:

— Dacă domnul Rigot ar fi cinstit cu dumneavoastră, doamnă, v-ar fi cruțat de un demers care a fost tot atît de penibil pentru dumnavoastră, pe cît de inutil. I-am declarat domnului Rigot că nu mă număr printre pretendenți și că nu doresc să obțin o favoare pe care n-o merit.

La acest răspuns, doamna Peyrol păli și, salutîndu-l pe baron, se retrase, fără să mai rostească un cuvînt.

Cînd Luizzi rămase singur, încuie ușa cu zăvorul, ca să evite noi vizite. Și, mai hotărît ca niciodată să-l pună pe diavol să-i dezvăluie secretele acelei case, scoase clopoțelul și sună. Ca de obicei, diavolul apăru imediat. Dar, spre deosebire de alte dăți, nu era nici bozumflat, nici nu bombănea, nici nu părea predispus spre maliție. Privirea îți recăpătase toată sinistra ei splendoare, surîsul, toată amara mîndrie; îl abordă pe Luizzi cu o nerăbdare vădită. Vocea îi era stridentă și gravă.

— Pari preocupat, jupîne, zise Luizzi.

— Ce dorești?

— Păi ce, nu știi?

— Să zicem că da; dar mai bine spune tu.

— Ești cam laconic, tu, atît de vorbăreț, de obicei.

— Pentru că, de data asta, nu mă mai ocup de interesele unui om, ci de cele ale unui popor.

— Pe care vrei, probabil, să-l împingi la răscoale sau la revolte.

Cum diavolul tăcu, Luizzi zise:

— Hai, fiindcă ești grăbit, răspunde-mi: care-i povestea malaezului?

— Ți-a zis-o el.

— Mai mult am ghicit-o.

— Ai dat și tu o dată în viața ta dovadă de inteligență!

— Impertinența ta văd că devine insolență.

— Am crescut și eu, odată cu împrejurările. Adio!

— Un moment. Află că am priceput istoria lui Akabila, doar pînă în clipa în care Rigot a fost salvat de un bătrîn. Ce s-a mai întîmplat după aceea?

— Bătrînul, zise diavolul, era tatăl lui Akabila. Avea o comoară uriașă, adunată de familia sa, vreme de peste un veac. Presupun că știi că insula Borneo e bogată în diamante și pietre scumpe. Europeanul civilizat sosi deci la malezii pe care-i socoti execrabili, pentru că-i masacrează fără milă pe cei care vin să pună mîna pe pămînturile lor. Civilizația a dus în acele locuri — pe lîngă crimele sălbaticilor — crimele ei. Rigot, la început sclav, apoi prieten și confident al lui Akabila, l-a convins pe acesta să-și omoare tatăl și apoi să pună mîna pe comoară, care se pare că era imensă. El i-a făgăduit că-l va duce în țara sa, unde va descoperi distracții cu totul necunoscute. Odată crima înfăptuită, cei doi au scăpat și au ajuns pe o navă, portugheză, care i-a debarcat la Lisabona. Numai că, ajunși pe pămîntul ferm al civilizației, rolurile se

schimbară. Akabila deveni servitorul fostului său sclav şi ai văzut cu ochii tăi ce profit a avut de pe urma paricidului.

— Dar cum se face că Rigot ţine lîngă el pe autorul crimei?

— Oh, văd că asta depăşeşte inteligenţa ta, stăpîne. Pentru a înţelege de ce face Rigot asta, ar trebui să ai vîrsta lui, să faci parte din clasa lui socială şi să fi fost sclav, aşa cum a fost el.

— Ce vrei să spui?

— Ar fi trebuit să te fi născut om de rînd pe pămîntul unui gentilom care a ruinat familia lui Rigot, pentru un simplu delict de braconaj; ar fi trebuit să primeşti ciomăgeala pe care o primea el, dacă nu aprindea destul de repede pipa stăpînului său.

— Deci, e vorba de răzbunare.

— Şi de plăcere. Tu nu-ţi poţi imagina voluptatea pe care o simte acest om, să-i tragă picioare în fund unui fiu de rege. N-ai idee cît e de fericit, cînd vede roind în jurul lui atîta josnică lăcomie.

— Mi se pare că nimic nu poate fi mai ruşinos.

— Cu ce drept îi judeci atît de sever?

— Păi ce oameni pot împinge atît de departe lipsa de ruşine?

— Poate chiar tu o poţi împinge, zise diavolul.

— Eu? strigă Luizzi.

— Tu, stăpîne, dacă vreodată te va ajunge mizeria, dacă vreodată vei fi lipsit de distracţiile pe care le dispreţuieşti, pentru că sînt prea multe în viaţa ta; tu, care te crezi o inimă fără ambiţii, pentru că dorinţele tale n-au întîlnit în cale nici un fel de piedici. Tu, care ai fi poate cel mai anost vînător de zestre, dacă ai vrea să trăieşti în lux şi dacă n-ai găsi nici o altă modalitate de a ţi-l însuşi. Tu, care dispreţuieşti într-un mod atît de suveran oamenii care n-au altă vină decît că sînt săraci.

— Te înşeli, zise Luizzi cu dispreţ; pot iubi averea, pot fi ambiţios; dar niciodată nu mă voi însura cu o femeie, în condiţiile puse de ticălosul care e stăpîn aici. Niciodată n-am să dau numele meu unei femei, care şi-a început, desigur, viaţa, dăruindu-se vreunui om de rînd, care trebuie să fie tatăl Ernestinei.

— Eşti prea aspru, stăpîne. Uiţi că o asemenea greşeală a fost săvîrşită şi de Henriette Buré.

— O, povestea e cu totul diferită; acolo era vorba de o fată tînără, binecrescută, care primise o educaţie onorabilă şi ale cărei nobile sentimente s-au degradat, datorită asprimii şi nedreptăţii de care a dat dovadă familia sa faţă de ea.

— Deci, zise diavolul, eşti hotărît să nu te însori cu doamna Peyrol?

— Foarte hotărît.

— Domnul să te aibă în pază, zise diavolul.

Un curier care intră în curte cu zgomot mare, întrerupse discuţia dintre diavol şi Luizzi.

— Te las, baroane, cu treburile tale. Cînd ai nevoie cheamă-mă.

XXXIV

Ruina

Abia dispăru diavolul că Luizzi îl văzu intrînd pe Pierre, valetul său, pe care-l lăsase la Paris.

— Ce veşti atît de importante îmi aduci, încît a trebuit să vii după mine pînă aici?

— Scrisori foarte urgente, sosite de la Toulouse, de la Paris, de peste tot; apoi, au venit nişte aprozi ca să vă ia tot ce aveţi în casă.

— La mine? întrebă Luizzi.

— La dumneavoastră, domnule baron.

La aceste cuvinte, Luizzi deveni palid şi îngheţă. Ideea unei catastrofe i se părea imposibilă. Dar ameninţarea insolentă a diavolului, acel „adio" batjocoritor pe care i-l trîntise la plecare, îl speriară; deschise scrisorile pe care le primise. Prima, îi anunţa dispariţia bancherului său. Lovitura a fost cumplită, dar, în sfîrşit, Luizzi avea proprietăţi care alcătuiau o avere considerabilă.

Apoi deschise scrisorile de la Toulouse, din care află că tot ceea ce avusese nu-i mai aparţinea. În ţinut, îşi făcuse apariţia un bărbat care dovedise cu acte în regulă că proprietăţile baronului de Luizzi fuseseră vîndute de către tatăl său, printr- un act sub semnătură privată, cu condiţia de a-l lăsa pe marchiz să se bucure de ele, atît cît avea să trăiască el. Cumpărătorul nu se prezentase la deschiderea testamentului, pentru că atunci se afla în Portugalia, unde-şi vînduse, la rîndul lui, drepturile, unui oarecare domn Rigot care acum îl urmărea pe Luizzi cu exproprierea.

E inutil să descriem spaima şi furia lui Luizzi, după ce citi acele fatale scrisori. Un moment, crezu că visează; apoi îşi închipui că diavolul voise să-l sperie ca să-l pedepsească pentru că-i judecase pe ceilalţi şi, într-un moment de mînie crîncenă, sună din nou din infernalul clopoţel. Diavolul apăru la fel de trist, la fel de calm, la fel de serios.

— E adevărat? strigă Luizzi.

— E adevărat, răspunse diavolul.

— Ruinat?

— Ruinat.

— Asta-i opera ta, drace! Asta-i opera ta! strigă baronul.

Şi, într-un moment de rătăcire, se năpusti spre diavol, dar mîna sa nu putu prinde acel trup puternic care-i aluneca printre degete, întocmai ca un şarpe. Furios pînă la nebunie, din pricina neputinţei sale, se înverşună să urmărească acea fiinţă pe care nu putea pune mîna, pînă cînd — doborît de turbare şi de oboseală — se prăbuşi la pămînt, strigînd şi plîngînd în hohote. După ce se mai linişti, îl văzu pe diavol

în faţa lui, privindu-l cu surîsul lui trist şi crud. Uşurat oarecum, după ce plînsese atîta, îşi sprijini capul în mîini şi strigă:

— Ce-i de făcut? Ce-i de făcut?

— Să te însori, îi răspunse diavolul.

Cînd baronul îşi mai veni în fire, constată că întreg castelul se scufundase într-o liniştе profundă. Atunci, începu să se gîndească la situaţia lui şi încet, încet, începu să murmure acest ruşinos monolog:

„Diavolul îmi zice să mă însor... Dar cu cine? Cu una din cele două femei pe care le-am respins. Să mă înrudesc cu această familie, unde grosolănia moravurilor este egală cu cea a manierelor? Şi cine ştie dacă, alegînd pe una dintre cele două femei, n-o voi lua pe cea săracă? Fiindcă am mai făcut şi prostia să nu iau parte la contractul pe care cei patru l-au încheiat între ei. Oh, dacă aş mai putea repara ceva... Se pare că numai ticăloşii au noroc! Nu, spuse el, dîndu-şi seama de josnicia gîndurilor sale; şi de altfel, la ce mi-ar servi toate astea? Mama ei mi-a zis că Ernestine a ales. Pe Eugénie am respins-o. Totuşi, poate că încă mai e vreme..."

Ca să mai treacă timpul, citi din nou scrisorile pe care le aruncase pe jos. Dar ele nu făcură decît să-i confirme ruina. Aşa că, după primele izbucniri, căzu într-o profundă apatie. Se gîndi la viaţa pe care avea s-o ducă de acum încolo, o viaţă plină de mizerie, de lipsuri, iar pe deasupra, urma să mai îndure şi ironia şi dispreţul celor care-l cunoscuseră. Vanitatea — cel mai detestabil sfătuitor, după sărăcie — vanitatea din el răbufni şi Luizzi se decise să ispitească soarta, însurîndu-se. Aşa că îl chemă din nou pe diavol, care apăru la fel de calm şi la fel de trist.

— Ascultă sclavule, zise Luizzi cu curaj, tu, care n-ai făcut niciodată un bine în viaţa ta, n-ai putea să-mi spui, măcar odată, un adevăr care să-mi fie de folos?

— Ţi-am spus vreo douăzeci, dar n-ai vrut să le crezi.

— Ei bine, spune-mi care dintre cele două femei va căpăta dota pe care le-o dă unchiul lor?

— Te-ai hotărît deci să faci ceea ce pînă mai adineauri ţi se părea atît de demn de dispreţuit?

— Scuteşte-mă de morală, îl repezi Luizzi. N-am pretenţia că aş fi mai bun decît alţii, căci încep a crede că joc rolul unui păcălit.

— Niciodată n-ai fost mai breaz decît alţii, zise diavolul. Ai fost, şi eşti încă şi la această oră, mai rău şi mai josnic decît toţi cei pe care i-ai blamat cu atîta cruzime, pentru că lor le-a trebuit ani îndelungaţi ca să uite ce înseamnă generozitatea şi bunătatea; ei au îndurat umilinţele impuse de cei mai bogaţi decît ei, au îndurat mizeria, nenorocirea, dispreţul. Pe cînd tu, care n-ai avut nimic de îndurat din toate astea, ţi-ai pierdut, la fel ca şi ei, toată generozitatea şi măreţia, doar la ameninţarea durerilor pe care ei, realmente, le- au suferit.

— Dar cum o să trăiesc eu de-acum încolo? strigă Luizzi, în care mai pîlpîiau încă unele rămăşiţe de mîndrie şi de onoare.

— Asta-i viaţa, viaţa pe care alţii o duc astfel zece-cincisprezece ani şi care, în ce te priveşte, nu durează decît de un sfert de ceas. Ţi-am furat şapte ani de existenţă, dar ţi-ai recîştigat timpul pierdut, aşa că n-ai de ce te plînge.

— Ironicule implacabil şi rece, zise Luizzi, desăvîrşeşte-ţi execrabila misiune, smulge-mi şi ultimele iluzii, spune-mi că femeia cu care vreau să mă însor e o tîrfă, vorbeşte-mi despre toate ticăloşiile ei, nu-mi ascunde nici una, ca să beau pînă la fund paharul amărăciunii propriilor mele josnicii.

— Te-ai hotărît, deci, să te însori cu această femeie? Nu preferi să-mi dai zece ani din viaţă?

— Ca să mă trezesc bătrîn şi în mizerie... Nu, zise baronul, nu! Oricine ar fi această femeie, am să mă însor cu ea!

— Ai la dispoziţie doi ani ca să-ţi refaci averea, prin mijloace mai onorabile.

— Nu, zise Luizzi, cu un soi de înverşunare fără motiv. Ce voi putea face? Sau, mai bine-zis, ce ştiu să fac? Să mă duc să cer o slujbă mizerabilă la toţi acei pe care i-am zdrobit cu luxul meu? Să cerşesc o slujbă pe care n-aş şti s-o fac şi să dau dovadă de o incapacitate care îmi va spori ruşinea şi disperarea? Nu! Mă voi însura cu acea femeie, şi gata!

— Eşti, într-adevăr, hotărît?

— Da, răspunse baronul, arătîndu-i diavolului un scaun şi făcîndu-i semn să se aşeze.

— Ei bine, zise acesta, atunci ascultă despre ce-i vorba.

XXXV

Biata copilă

Eugénie, născută la 17 februarie 1797 sau mai curînd la 20 februarie 1797, a fost dusă la primăria din cel de al doilea arondisment şi înscrisă sub numele de Eugénie Turniquel, fiica Jeannei Turniquel şi a lui Jérôme Turniquel, soţul ei.

— A fost născută în 17 sau în 20? Fetiţa era sau nu era Eugénie Turniquel?

— Ceea ce-ţi pot spune în mod sigur e că fetiţa înfăţişată la primăria din cel de al doilea arondisment al Parisului, în ziua de 20 februarie 1797, este actuala doamnă Peyrol.

— Continuă zise Luizzi, fiindcă aşa cum ai pornit, mi-e teamă că n-ai să isprăveşti nici mîine seară!

— Te rog, nu mă întrerupe, zise diavolul. După care cotinuă:

Tu habar nu ai despre viaţa oamenilor de rînd, stăpîne, şi puţine persoane cunosc viaţa poporului francez din acea epocă. Astăzi e un lucru rar, chiar pentru cei săraci, să locuieşti prea multă vreme în aceeaşi casă. Astăzi schimbi casele ca hainele, iar mahalalele, după cum ştii, au dispărut. În epoca despre care îţi vorbesc, fiecare cartier avea o comunitate de existenţă care-i făcea pe oameni să spună: „Ţin la cartierul meu, acolo m-am născut, acolo mă cunoaşte lumea, acolo vreau să mor". Această confraternitate, care-i lega pe locuitorii unei străzi de ai altor străzi, îi lega cu atît mai strîns pe locuitorii aceleiaşi case. Cea în care locuiau părinţii Eugéniei, era situată în strada Saint-Honoré, cam prin locul unde s-a construit mai tîrziu strada ce duce în Piaţa Iacobinilor. Casa era foarte mare; primul etaj era ocupat de domnul de la Chesnaye, de soţia, de fiica şi de fiul său. Etajele superioare erau împărţite în locuinţe mici, dintre care Jérôme Turniquel o ocupa pe cea mai mică. Nu trebuie să crezi, ceea ce ţi-a spus doamna Turniquel că era bărbatu-său. Jérôme era zidar. Cînd Jeanne Migot avea treizeci de ani, el avea douăzeci. Orfan de mic, începuse să muncească de la opt ani, ajutîndu-i pe zidari şi cîştigîndu-şi pîinea. La douăzeci de ani, Jérôme nu mai era demult ucenic. Maeştrii lui îi încredinţară conducerea unor lucrări importante, dîndu-l de exemplu celorlalţi muncitori. Jérôme era un băiat cu o fire bună, simplă, candidă, care n-ar fi cutezat să jignească niciodată pe careva. Poate că în această bunătate a lui Jérôme se amesteca — n-aş zice dispreţ faţă de meseria sa pe care o practica cu ardoare — ci mai curînd un soi de a fi în permanenţă în contact cu nişte fiinţe grosolane şi insolente. Asta nu înseamnă că-şi dispreţuia tovarăşii de muncă, deşi aceştia nu se sfiau adesea s-o facă. De altfel, în cartierul Saint-Honoré femeile îi spuneau „frumosul Jérôme". Adevărul ete că Jérôme era într-adevăr un băiat frumos şi firea lui retrasă, tristă şi melancolică adăuga frumuseţii sale o distincţie pentru care bărbaţii din mediul lui îl invidiau, dar care îşi avea expresia sa cea mai completă într-un singur cuvînt rostit de copiii din cartier, care-i spuneau tînărului „domnul" Jérôme.

La douăzeci de ani, cu fruntea aplecată peste cărămizi, nu cuteza să şi-o ridice, de teamă ca să nu vadă prea departe de el speranţa pe care şi-o pusese în viitor şi să nu-şi piardă curajul. Încă nu visase, încă nu iubise, era un fel de bărbat- copil, un bărbat în privinţa caracterului, un copil în privinţa inimii. Dar iată că dintr-odată se văzu smuls din mijlocul preocupărilor sale, de o scrisoare trimisă de primarul din arondismentul său în care era anunţat că va fi luat la oaste. Jérôme fu năucit. După ce se chinuise, timp de doisprezece ani, ca să ajungă zidar şi să-şi facă un rost în viaţă, acum trebuia să lase totul baltă, şi s-o ia de la capăt. În ceea ce privea viitorul lui ca militar, nu-şi făcea nici o iluzie, fiindcă nu ştia nici să scrie, nici să citească, aşa că obligaţia de a deveni militar a constituit pentru el un adevărat dezastru. Fire închisă

şi tăcută, n-a suflat nimănui nici un cuvînt. Doar o femeie a băgat de seamă că melancolia obişnuită a lui Jérôme se schimbase într-o totală descurajare. Femeia era Jeanne Rigot, precupeaţă în strada Saint-Honoré şi care locuia în aceeaşi casă cu Jérôme. Uşa odăii sale era faţă în faţă cu uşa odăii tînărului contramaistru, şi seara, cînd venea de la lucru, Jérôme discuta uneori cu Jeanne, care-i povestea cît cîştigase în ziua respectivă. Cînd avea nevoie, zidarul o împrumuta cu mici sume de bani, iar ea îi mai dădea cîte o farfurie cu supă fierbinte, cînd îl auzea că tuşeşte sau cînd venea acasă rupt de oboseală.

Trebuie să-ţi spun, de la început, că femeia bătrînă pe care ai văzut-o în casa asta, a fost în tinereţea ei o fată foarte frumuşică şi nurlie.

— Ştiu, zise Luizzi; surugiul Petit-Pierre, care trebuie s-o fi cunoscut bine, mi-a spus unele lucruri...

— Surugiul Petit-Pierre minte. Îngîmfarea, stăpîne, nu e privilegiul doar al marilor seniori deşi dintre toate cusururile lor, acesta ar trebui să fie cel mai neînsemnat pe care şi l-a însuşit norodul. Jeanne era, deci, o fată frumuşică, isteaţă, dar foarte interesată. Şi cu toate că aceste două fiinţe munceau din zori şi pînă-n noapte şi, deci, nu mai aveau cînd visa la dragoste, îşi dădură totuşi seama că ţineau foarte mult unul la altul, pentru că exista între ei o legătură comună: Jeanne era pentru Jérôme cea mai cinstită femeie pe care o cunoştea; Jérôme era pentru Jeanne muncitorul cel mai aşezat, mai onest, mai drept şi mai potivit pentru o femeie de treabă. Dacă tristeţea lui Jérôme nu s-ar fi manifestat decît prin cuvinte, poate că Jeanne nici n-ar fi observat-o. Dar, timp de mai multe zile, în loc să se oprească un moment la ea, în loc să-şi salute amical vecinii, ale căror uşi erau tot timpul deschise de-a lungul coridorului, lăsînd să se vadă cum trăia fiecare, Jérôme intra în odaia lui, fără să rostească un cuvînt, fără să răspundă la saluturile vecinilor săi.

Într-o seară, cînd i se păru mai trist ca de obicei, Jeanne luă o hotărîre îndrăzneaţă; aşteptă pînă ce se culcă toată lumea, apoi se duse să bată la uşa lui Jérôme. Acesta fu mirat să primească vizite la asemenea ore şi fu încă şi mai mirat s-o vadă pe Jeanne. Biata fată îi explică, pe scurt, motivul vizitei sale: îi spuse lui Jérôme că bănuia că-şi pierduse puţinele sale economii şi venise să-i ofere micile ei economii pînă ce va ieşi din încurcătură. Văzînd gestul frumos al Jeannei, băiatul îi povesti toată dandanaua. Acum, fu rîndul fetei să fie descurajată şi tristă. Necazul care i se întîmplase lui Jérôme depăşea cu mult posibilităţile ei de a-l ajuta şi amîndoi se despărţiră, fără nici o speranţă de a putea înfrunta o lovitură atît de grea. A doua zi, tot coridorul, toată casa, tot cartierul cunoşteau motivul tristeţii lui Jérôme. Unii îşi băteau joc de acel băiat mare, căruia îi era frică să devină soldat, alţii îi plîngeau de milă că trebuia să-şi piardă rostul şi să nu se aleagă cu nimic după atîta muncă. Jeanne, atentă la tot ce se discuta, îl auzi pe unul dintre vecinii săi spunînd:

— Drace, nu există decît două posibilităţi pentru Jérôme, ca să scape de oaste: sau să fie însurat, şi nu este; sau vreo fată să declare că a lăsat-o însărcinată şi să ceară ca cel care a sedus-o să se însoare cu ea.

De-abia isprăvi omul aceste cuvinte, că Jeanne şi ştiu ce avea de făcut: se decise să se ducă la magistrat şi să declare că Jérôme o lăsase însărcinată.

Plecă deci într-o dimineaţă, devreme, se duse la primărie şi acolo, în faţa întregului consiliu municipal, declară ce avea de declarat, fără ruşine, fără să se simtă încurcată, după care se întoarse acasă, foarte bucuroasă de ceea ce făcuse, aşteptînd ca Jérôme să afle vestea cea bună. Într-adevăr, peste căteva zile, băiatul primi o scrisoare de la primărie, pe care, ca de obicei, i-o citi un vecin. Mirarea, şi a unuia şi a celuilalt, a fost mare, cînd au aflat că primarul îl întreba pe Jérôme dacă recunoştea că păcătuise cu Jeanne Rigot; în caz că era adevărat, apoi atunci să poftească să se însoare cu victima. Jérôme jură pe tot ce avea mai sfînt că era nevinovat. Nici nu trecuseră zece minute, că întreg coridorul aflase marea veste; nu se mai vorbea decît de alungarea Jeannei şi a lui Jérôme din casă, pentru că toţi cei care stăteau acolo aveau fete, şi purtarea neruşinată a Jeannei putea fi un prost exemplu pentru copilele lor. Cînd Jeanne, care n-avea habar de nimic, veni seara acasă, Jérôme întredeschise uşa şi-i făcu semn să intre. În timp ce Jérôme o întreba pe Jeanne de ce făcuse ceea ce făcuse, toţi vecinii de pe coridor în frunte cu proprietarul, se năpustiră indignaţi, înăuntru, proferînd tot soiul de vorbe urîte la adresa presupuşilor vinovaţi. Proprietarul le puse în vedere să părăsească locuinţa cît mai repede.

— Trebuie să înţelegeţi că în situaţia asta nu vă mai pot ţine în casa mea! Nu-mi pot permite un asemenea scandal, aici!

— E amanta lui! E o ticăloasă! Nici el nu-i mai breaz! I-a făcut un copil! se striga din toate părţile. Dacă nu vrea s-o ia de nevastă, să fie alungat!

— Ei bine, mă voi însura cu ea, şi vai de cel care va cuteza să-i mai adreseze vreo ocară! zise Jérôme. Apoi se întoarse spre Jeanne şi zise: Vino, Jeanne, nimeni nu-ţi va mai spune nimic, pentru că acum eşti nevasta mea!

Aşa s-a însurat Jérôme cel visător şi delicat, cu fata impulsivă şi grosolană, devenită bătrîna ridicolă pe care a-i văzut-o astăzi aici. La opt luni după nuntă, Eugénie a fost dusă la primărie şi înscrisă în registrul de stare civilă, ca fiind fiica doamnei şi domnului Turniquel. Eugénie a fost multă vreme o biată fiinţă plăpîndă, palidă şi bolnăvicioasă. Zburdalnică precum un fluture, scăpa, ori de cîte ori putea, de sub supravegherea mamei sale, care o pedepsea fără milă pentru cele mai mărunte greşeli. Adevărul e că fetiţa sfida pedepsele mamei sale, cu o nepăsare care o scotea din sărite pe femeia brutală şi violentă a cărei fire grosolană nu putea pricepe cum exista atîta curaj într-o fiinţă atît de plăpîndă. Dar cînd se însera şi Jérôme venea de la lucru, dacă-şi vedea fetiţa pusă la colţ, o privea cu ochii lui frumoşi, blînzi şi trişti şi-i spunea:

— Vai, Eugénie, iar n-ai fost cuminte!

Atunci, fetiţa izbucnea în lacrimi şi-şi cerea iertare de la tatăl ei, nu pentru că făcuse vreo poznă, ci pentru simplul motiv că nu voia să-i pricinuiască o mîhnire. Jeanne sigur că nu vedea cu ochi buni acea supunere a copilei faţă de tatăl ei şi acea revoltă împotriva ei şi se răzbuna crunt pentru preferinţa copilei faţă de părintele său. O bătea uneori atît de tare, încît trebuia să se oprească, de frică să n-o omoare. Pentru ca fetiţa să nu mai fie tot timpul în ochii mamei sale, Jérôme o dădu la şcoală, unde copila făcu nişte progrese atît de rapide, încît tatăl ei fu încîntat. Dar doamna Turniquel nu putea preţui învăţătura, cu care ea nu avusese de-a face şi cu care nici nu simţise vreodată nevoia să aibă de-a face. Pentru ea, un copil palid, plăpînd, sălbatic, gingaş, nu era decît o povară greu de suportat; cînd unul dintre locatarii bogaţi ai casei, întîlnind pe scară acea fetiţă atît de delicată şi de distinsă, o întrebă pe maică-sa ce mai face copila, aceasta răspunse:

— Eu nu ştiu cum dracu de-am putut face pocitania asta rahitică!

Jérôme dimpotrivă îşi adora fiica. Şi deşi era încă foarte mică, Eugénie deveni pentru el o adevărată consolare. Căci amîndoi erau obligaţi să îndure tirania mamei, care devenea tot mai brutală, copleşindu-şi bărbatul cu ocări, iar copila cu bătăi cumplite.

Exista în această fetiţă, o eleganţă înnăscută, o înclinare către toalete fastuoase şi de bun-gust, o silă vădită pentru veşmintele grosolane şi prost croite, pe care i le făcea maică-sa.

Deşi tatăl îşi iubea enorm copila, pînă la urmă trebui să se plece în faţa dorinţei nevestei sale şi s-o vîre pe Eugénie ucenică la o croitoreasă, unde fata dădu dovadă de o rară iscusinţă şi de minte foarte ascuţită. Dar faptul că era zilnic în contact cu stofele cele mai scumpe, cu toaletele cele mai atrăgătoare, făcu să-i fie din ce în ce mai silă de zorzoanele de prost-gust cu care o împopoţonase maică-sa.

Eugénie împlinise unsprezece ani şi nimic nu vestea că într-o zi avea să devină femeia înaltă şi frumoasă, pe care ai văzut-o. Ei, dar iată că într-o zi, o altă fetiţă din aceeaşi casă, pe nume Thérèse, veni la croitoreasa unde lucra Eugénie, s-o anunţe că tatăl ei fusese grav rănit. Dintr-un salt, Eugénie fu acasă. Acolo îl văzu pe Jérôme întins pe pat, leşinat şi plin de sînge. Jeanne începu să ţipe şi să plîngă, vecinii dădură năvală, dar nimeni nu cuteză să-i dea ajutor rănitului. Eugénie încetă brusc să mai plîngă şi strigă:

— Ce-a spus doctorul?

— Păi, nu e nici unul prin împrejurimi, zise careva.

— Mă duc eu să caut unul, zise ea cu hotărîre.

Şi iat-o bătînd din uşă în uşă, din poartă în poartă, iar cînd descoperi unul, urcă scara, ciocăni la uşa lui şi-i spuse pe un ton poruncitor:

— Hai repede cu mine în strada Saint-Honoré; moare tata!

Se duse astfel la trei sau patru doctori şi nu plecă decît după ce aceştia îi făgăduiră că vor veni. Aceasta a fost prima manifestare a firii ferme şi hotărîte care a călăuzit-o toată viaţa pe această femeie, de care

tu însuţi ai putut să-ţi dai seama astă-seară, cînd a venit să-ţi mărturisească deschis ce gîndea şi ce dorea de la tine.

Eugénie ajunse acasă, exact în clipa în care medicii tocmai spuneau că tatăl ei nu mai avea nici o şansă de scăpare. Au încercat, totuşi, să-i ia sînge. Fetiţa ţinea ligheanul în care curgea sîngele părintelui ei. Dar această operaţie nu izbuti decît să-l ajute pe Jérôme să-şi vină cîteva clipe în fire. O căută din ochi pe copila lui şi văzînd-o aplecată deasupra patului său, îi întinse mîna, şoptind cu tristeţe:

— Biata mea copilă!

Apoi începu agonia, după care muri, murmurînd pînă în ultima clipă:

— Biata mea copilă! Biata mea copilă!

Jeanne îşi iubise bărbatul, aşa cum ştia ea să iubească, fără să-şi dea seama că nu fusese cîtuşi de puţin fericit alături de ea. Cînd medicii rostiră cuvintele: „S-a sfîrşit". începu să urle şi să se zvîrcolească, încît vecinii trebuiră s-o ia de acolo şi s-o ducă o vreme la ei; toţi uitară de Eugénie, care nu scoase un strigăt şi care rămăsese îngenuncheată lîngă patul celui mort. Făcîndu-se noapte, copila îşi veghea singură tatăl, fără ca cineva să se ocupe de ea.

— Tu n-ai văzut încă pe nimeni murind, baroane! Nu ţi-ai petrecut noaptea alături de patul unui mort! Nu ştii ce înseamnă să contempli, la lumina tremurătoare a unei lămpi, un chip care cu cîteva ceasuri mai înainte îţi surîdea cu dragoste, să priveşti nişte buze îngheţate, care-ţi spuneau: „Te iubesc mult, fata mea", să ţii în mîna ta caldă, o mînă îngheţată care, numai cu cîteva ceasuri mai înainte, te mîngîia pe creştet şi te ocrotea! Nu ştii cîte poţi învăţa într-o astfel de noapte, cum ţi se maturizează spiritul şi cum ţi se resemnează sufletul.

Luizzi îl asculta pe diavol, cu o uimire ciudată.

— Astfel, continuă acesta, copila care intrase la început, fără griji, în acea cameră, acum ieşea maturizată şi serioasă; moartea n-o scuti de nici una dintre asprele sale lecţii: după ce văzuse viaţa stingîndu-se în acel trup, văzuse şi trupul părăsind odaia; şi după ce rămase o vreme singură cu un mort, acum se văzu singură şi fără nimic. Vecinii n-o lăsară pe Jeanne să vină acasă, decît după cîteva zile. Eugénie, singură, plînse pînă nu mai putu, apoi ieşi în stradă. Dar, în loc de o vorbă bună sau de o mîngîiere, oamenii o priviră curioşi, iar copiii o ocoliră şi, cu o cruzime şi mai mare decît a părinţilor lor, o întrebară: „E adevărat, Eugénie, că maică-ta o să te dea la «Copiii găsiţi»?"

Aceste vorbe o speriară pe fetiţă şi-i amintiră de un lucru de care uitase pînă în acel moment: tatăl ei avea o casetă, a cărei cheie o păstra la el, das pe care, arătîndu-i-o adesea fetiţei, îi spusese: „Uite, vezi caseta asta? În ea se află un secret care te priveşte şi pe tine şi pe care ţi-l voi spune într-o zi!" Vrînd să vadă ce anume era în casetă, intră repede în odaia pe care abia o părăsise; dar acolo dădu peste maică-sa, care ţinea în mînă caseta deschisă şi din care tocmai aruncase în foc un pachet cu diverse hîrtii. Printr-un fel de intuiţie neaşteptată, Eugénie îşi

dădu seama că i se luase ceva ce-i aparţinea, că i se răpise şi ultima speranţă, aşa că, alergînd către maică-sa, strigă:

— Caseta asta era a mea, cu tot ce se afla în ea!

— Nimic nu-i al tău din ce-i aici, răspunse mamă-sa, dîndu-i un brînci zdravăn. Nimic nu-i al tău, din ce-i aici, nici măcar pîinea pe care o mănînci, fiindcă, deocamdată, nu aduci un ban în casă!

— De cînd a murit tata, n-am mîncat nimic, răspunse cu îndrăzneală fata, şi fii sigură că n-am să-ţi mănînc pîinea dumitale!

Iată cum a decurs întîlnirea dintre mamă şi fiică, după moartea soţului celei dintîi şi a tatălui celei de a doua.

După o vreme, Jeanne plecă, fiindcă trebuia să se gîndească la nevoile zilei de mîine. Eugénie plecă şi ea; se duse la croitoreasa la care lucrase mai înainte, se angajă la ea şi-i ceru un mic salariu ca să aibă din ce trăi. Acum îşi cîştiga într-adevăr pîinea, numai că trebuia s-o ducă în spate şi pe maică-sa, care renunţase de mult la comerţul cu mărunţişuri şi care nu mai avea din ce trăi.

XXXVI

Biata fată

— Ţi-am mai spus, baroane, că, odată cu moartea tatălui ei, copila se maturizase brusc, făcînd loc tinerei. Acum dă-mi voie să-ţi spun cam cum e viaţa unei astfel de fete. În primul rînd, sigur, muncă, dar şi libertate. La ora şase dimineaţa Jeanne şi Eugénie ieşeau din casă: mama, pentru a se ocupa cu comerţul ei de mărunţişuri, de care se apucase din nou ca şi odinioară, la fel de aspră şi de grosolană, dar la fel de cinstită şi de muncitoare; fata, pentru a se duce la atelier ca să coase rochii. Îţi dai seama de cîtă voinţă avea nevoie ca să reziste tuturor tentaţiilor care o înconjurau? Căci, deşi cuminte şi deşteaptă, ea nu avea pe nimeni s-o păzească, aşa cum au fetele celor bogaţi, vegheate în orice clipă de ochiul vigilent al mamei şi care nu le lasă să discute cu nimeni fără să fie şi ele de faţă, ca să vadă şi să audă tot. Îţi dai seama de ce virtute trebuie să dea dovadă aceste fete, ca să reziste atît la libertatea de care se bucură, dar mai ales la ispitele care apar cu miile în faţa lor? Căci pe femeile din lumea voastră, baroane, cînd le seduceţi, sau mai curînd cînd se lasă seduse, voi nu le ispitiţi cu acel paradis al bogăţiei şi al luxului, pe care-l au şi ele acasă. Cînd îşi fac de cap, n-au altă scuză decît dorinţa de dragoste. Dar acele fete nefericite, care stau

la poarta grădinii cu mere de aur, pe care le văd şi din care ard de nerăbdare să muşte, ei bine, fetele acelea au într-adevăr de respins ispite serioase. Femeile voastre îşi fac de cap în palate şi în boschete doldora de flori, tîrîndu-şi lenea după ele; fetele sărace îşi pierd şi ele uneori cinstea, dar asta din pricină că drumul pe care-l străbat le zdreleşte picioarele, iar povara sărăciei le doboară. Voi, care vă credeţi atît de bogaţi în tinereţe şi speranţe, voi, cei doldora de aur, voi sînteţi de fapt adevăraţii săraci în singura şi adevărata bogăţie a omului — speranţa — căci visele voastre n-o pot lua decît cu un singur pas înaintea voastră, pe cînd visele celor sărmani au spaţii imense de străbătut. Cele mai frumoase vise despre viitor nu se plăsmuiesc în cele mai frumoase saloane, fetele de nobili, îmbrăcate în mătăsuri, nu prea au vreme să se îndrăgostească; adevărata dragoste e de obicei îmbrăcată într-o rochiţă de pînză, iar cele care se îndrăgostesc cu adevărat sînt fetele sărace care lucrează în ateliere, care-şi fac cele mai mari şi mai dulci speranţe: amanţi frumoşi, palate bogate, succese neaşteptate. Căci toată bucuria şi fericirea tinereţii e Speranţa.

Eugénie era genul de fată despre care ţi-am vorbit. Tocmai împlinise şaptesprezece ani, cînd faptul pe care vreau să ţi-l povestesc, i-a schimbat într-o suferinţă activă, suferinţa pasivă şi resemnată a sufletului ei.

Se făcuse frumoasă. Fiinţa gingaşă şi plăpîndă înflorise brusc. Se dezvoltase repede, era subţire şi înaltă ca un copăcel plantat la umbră. Copila pipernicită şi firavă se preschimbase într-o fată înaltă şi subţire.

În epoca despre care îţi vorbesc, lucra la doamna Gilet, una dintre croitoresele celebre din Paris, care locuia şi ea tot pe strada Saint-Honoré. Atelierele ocupau o latură dinspre curte; cealaltă latură era ocupată de domnul de Sauvray, episcop fără episcopie, care, după ce vegetase vreme îndelungată în Anglia, se înapoiase în Franţa, trăind din pensia acordată de Napoleon preoţilor fără slujbă. În atelierul doamnei Gilet, Eugénie îşi găsise o prietenă: pe Thérèse, cu care copilărise, care era foarte cochetă şi ştia să se îmbrace cu gust. Fiind vecine cu episcopul, cele două fete o vizitau adesea pe doamna Bodin, menajera acestuia, o femeie tînără, de nici treizeci de ani, a cărei frumuseţe prilejuise deatule surîsuri şi bănuieli. Totuşi, episcopul era un om cinstit; se ataşase de această femeie numai din pricină că-l slujea cu zel şi devotament.

Într-o zi, zi grea pentru întreg poporul, dar şi mai grea pentru Eugénie, ziua de 30 martie 1814, cînd tunurile începură să bubuie în jurul Parisului, cînd norodul era năucit la gîndul că duşmanii care-i puseseră de atîţia ani gînd rău Franţei vor invada capitala, doamna Bodin intră în atelier şi-i zise Eugéniei că ar dori să-i spună ceva. Aceasta ieşi după ea afară, iar doamna Bodin, palidă, cu dinţii strînşi din pricina durerilor cumplite care o încercau, îi spuse:

— Eugénie, du-mă la tine; maică-ta nu-i acasă, nu-i aşa?

— Nu-i răspunse Eugénie, dar de ce?

— Am să-ţi spun, fato, dar hai să plecăm mai repede!

Foarte mirată, Eugénie o duse la ea pe doamna Bodin care abia se tîra şi care, odată intrată în odaie, căzu pe un scaun, strigînd:

— Salvează-mă, fato, salvează-mă! Trebuie să nasc!

— Aici? strigă Eugénie, dîndu-se îndărăt.

— Da, aici, sau în stradă, căci domnul de Sauvray m-a alungat, după ce i-am mărturisit că sînt însărcinată.

— Însărcinată! spuse Eugénie.

— Nepotul episcopului şi-a bătut joc de mine şi m-a înşelat: nepotul episcopului, care mi-a făgăduit că se reîntoarce la Paris, dar care m-a dat uitării.

Eugénie începu să alerge de colo-colo strigînd:

— Dumnezeule, ce să fac, ce să fac?

— Oh! taci, îi spuse doamna Bodin, nu mă da de gol; voi răbda ca un cîine, nu voi scoate un ţipăt, deşi trec prin durerile iadului. Du-te şi caută-l pe doctorul meu, e prevenit, va veni imediat!

Eugénie alergă şi veni cu medicul.

— Ei stăpîne, zise diavolul, privindu-l pe Luizzi cu un aer de tristeţe batjocoritoare, surorile şi fiicele voastre n-au parte de astfel de spectacole cumplite, ele nu trebuie să cunoască astfel de taine. Viaţa, pentru ele, e acoperită de un văl care nu se ridică sau care nu trebuie să se ridice decît în ziua măritişului. Nu acelaşi lucru se întîmplă însă cu cei săraci. Ei au oricînd prilejul să afle orice, şi Eugénie a ieşit din ignoranţa ei de copilă, cînd a asistat la acea naştere şi cînd a luat în braţe un copil din flori, ascunzînd greşeala unei femei, greşeală pe care n-o cunoştea decît ea. Noroc că doamna Bodin a născut repede şi uşor. În timp ce medicul îi dădea ultimele îngrijiri lehuzei, Eugénie dădu fuga la episcopul de Sauvray şi-i spuse bătrînului ce anume fusese obligată să facă.

— Slavă Domnului! Naşterea asta nu putea să aibă loc în casa mea. M-ar fi compromis îngrozitor, cred că-ţi dai seama; tocmai acum cînd Bourbonii trebuie să se întoarcă din clipă în clipă şi cînd trag nădejde să-mi dea înapoi episcopia care mi-a fost luată. Ar fi fost de-ajuns cîteva bîrfe şi aş fi fost un om pierdut.

— Nu te miri, baroane, de nepăsarea acestui om care abia aştepta căderea Imperiului, ca să se îmbogăţească şi care era speriat de bîrfele vecinilor? Şi asta cînd? La şaptezeci de ani, cînd nu mai avea putere nici să-şi pună mitra episcopală pe cap şi să ţină în mînă cîrja pastorală! După ce se asigură că scăpase de orice fel de încurcături, făgădui să ascundă undeva copilul.

De îndată ce se întunecă, Eugénie şi medicul ieşiră din casă; fata ducea copilul înfăşurat într-un şal; pe scară se întîlni cu maică-sa, căreia îi spuse:

— Doamna Bodin a venit pe la noi şi a apucat-o deodată o hemoragie; am chemat imediat medicul, iar acum mă duc să-l anunţ pe domnul de Sauvray şi să caut o trăsură ca s-o duc acasă.

Episcopul îi aşteptă în uşa casei pe Eugénie şi pe medic; apoi toţi trei se duseră la preotul de la Saint-Roch care boteză acel copil al păcatului, cerînd Domnului nădejde şi milă pentru el, deşi mai bine ar fi cerut pentru ei şi mai ales pentru Eugénie, care nu bănuia că avea să-şi întîneze viaţa din pricina păcatului alteia.

Trecură cîteva zile, timp în care Eugénie băgă de seamă că vecinii o priveau cam ciudat, că se uitau să vadă cum merge, şi-i cercetau cu atenţie chipul. Dar ea alerga atît de sprintenă şi de uşoară, şi făcea treabă prin casă cîntînd cu atîta nepăsare, încît orice bănuială căzu de la sine. Bănuiala, stăpîne, e ca un obiect pe care-l arunci într-un bazin cu apă: cade la fund şi se ascunde în vreo adîncitură. Dar dacă bate vîntul şi tulbură apa, iese din nou la suprafaţă, numai că de data asta e plin de mîl şi de ierburi putrede.

Singura care a ghicit adevărul a fost Thérèse. Dar în zadar a tot sîcîit-o pe Eugénie să-i spună ce se întîmplase cu doamna Bodin. Eugénie se jurase să tacă, şi tăcu.

Peste cîteva zile, Eugénie, Thérèse şi încă o fată, după ce ieşiră de la biserică, se duseră să se plimbe, pe la amiază, în grădina Tuileries. După ce făcură înconjurul grădinii, observară că sînt urmărite de doi englezi dintr-aceia pe care invazia îi obligaseră să se refugieze în acea epocă, în Franţa. Cei doi tineri nu li se părură celor trei fete neruşinaţi, li se părură mai mult decît atît, adică li se părură ridicoli.

Voi, bărbaţii, şi în special voi, francezii, aveţi una dintre cele mai urîte însuşiri din lume: aceea de a vă pasiona după modă, de a vă însuşi cel mai mic fleacuşteţ pe care un şmecher îl etalează sub ochii voştri. Pe urmă, în afară de această păcătoasă însuşire, aveţi alta şi mai şi: aceea de a dispreţui, cu cel mai profund dispreţ, ceea ce aţi iubit, chiar şi cea mai înflăcărată dragoste. Şi asta, numai în cîţiva ani, în cîteva luni sau chiar în cîteva săptămîni. Acestor două cusururi, le voi mai adăuga unul care la prima vedere ar părea că se bate cap în cap cu el însuşi: dorinţa de a vă însuşi tot ce nu porneşte de la voi şi, în acelaşi timp, un dispreţ superb care vă mînă către o ironie stupidă faţă de tot ceea ce vine dinafară. S-ar spune că aveţi două mari defecte de gîndire: se pare că spiritul vostru e mult prea limitat pentru a putea păstra două feluri de admiraţii — una la un capăt, şi cealaltă, la alt capăt — şi, totodată, mult prea obtuz pentru a putea intra rapid în miezul problemelor. Şi totuşi, treceţi drept poporul cel mai spiritual, şi într- adevăr aşa e. Explică asta dacă poţi! Într-o zi poate că am să-ţi dezvălui eu secretul.

În epoca despre care îţi vorbesc, nimic nu părea mai ridicol în ochii voştri, decît un englez, pentru simplul motiv că nu era ras ca voi, îmbrăcat ca voi, încălţat ca voi. Aş mai fi putut înţelege asta, dacă ar fi fost vorba de un popor de undeva de prin Orient, ale cărui veşminte de o mare bogăţie fac să pălească bietul vostru costum european, ce pare extrem de sărăcăcios în comparaţie cu ele. Dar tocmai voi, care umblaţi în haine cadrilate, în fracuri croite în coadă de peşte şi cu

cravate de muselină, de ce mama dracului sînteţi atît de vanitoşi, încît să dispreţuiţi fracul strîmt şi ţinuta ordonată a englezilor?

Deci, cele trei fete, îi lăsară pe englezi să le urmărească, mai mult ca să-şi bată joc de ei, să vadă cum erau îmbrăcaţi, pentru ca apoi să rîdă cu hohote de acei insulari atît de urîţi şi de ridicoli care aveau naivitatea, grosolănia şi prostia să creadă că era de ajuns să se prezinte, pentru a le face praf pe cele trei franţuzoaice. Ceea ce-ţi spun eu acum, li s-a întîmplat poate la mii de femei. Dar pentru cele trei fete o asemenea întîlnire şi o asemenea distracţie nu s-a soldat cu nici o urmare şi poate că pînă la urmă nu s-ar fi întîmplat absolut nimic, dacă un concurs straniu de împrejurări n-ar fi făcut ca pentru una dintre ele această întîlnire să aibă urmări foarte grave. În afară de ceea ce ţi-am povestit, trebuie să ştii că unul dintre cei doi tineri englezi, era una dintre acele fiinţe care depun strădanii serioase în tot ceea ce fac. Băiatul era vanitos, egoist şi corupt. Era unul dintre acei leneşi care află dintr-o carte proastă ce cale să urmeze. Arthur Ludney avea douăzeci de ani, şi-şi propusese să fie exact ca eroul negativ al lui Richardson, Lovelace, dar nu un Lovelace edulcorat, ci adevăratul Lovelace englez, crud, pătimaş, perseverent; apoi, după ce-şi satisfăcea dorinţa, rece, implacabil, distant; şi asta, nu cu frivolitate, cu graţii de trei parale, cu zboruri din floare în floare cum faceţi voi, seducătorii francezi, ci cu calm şi cu perseverenţă, în mod serios şi preocupat numai de atingerea scopului propus, ca şi cum ar fi fost vorba să-şi satisfacă o ambiţie, sau să facă avere. Îl cunoşti pe acel frumos domn D., de la ambasada engleză, care discută la fel de serios şi cu un diplomat şi cu un croitor, care vorbeşte despre nasturii de la jiletca domniei sale cu aceeaşi grijă şi atenţie ca şi despre articolul dintr-un tratat şi care, atunci cînd e vorba de ceva mai dificil, nu are încredere decît în el singur, adică scrie cu mîna lui depeşele cele mai importante şi-şi calcă singur pantalonii. Pentru că ai văzut, cu ochii tăi, pînă unde poate merge respectul faţă de sine, vei înţelege şi mai uşor pînă unde putea să meargă la un om cu o fire mult mai perseverentă şi mai preţioasă. Se pare totuşi, că Eugénie ar fi trebuit să fie ferită de urmărirea şi de răzbunarea acelui tînăr.

Ieşind din grădina Tuileries, Eugénie se despărţi de Thérèse şi de Désirée, ca să se întoarcă la ea acasă; după un moment de ezitare, cei doi englezi se luară după cele două fete. A doua zi, tot atelierul doamnei Gilet rîdea de se prăpădea de păţania celor două fete şi de povestirea caraghioasă a Thérèsei care-l imita pe englezul stîngaci ce-i şoptea la ureche: „Ho, tomnişoare frumoase! Ho! Ce tiurniură şamantă! Ho! miult, miult şamant!"

Eugénie fu felicitată că nu fusese pe gustul celor doi englezi urîţi, cînd Thérèse strigă:

— Ei, nu se poate spune că erau urîţi! Cel puţin unul dintre ei e frumos de pică. Un tînăr care are cel mult douăzeci de ani, cu nişte ochi mari, negri, cu plete lungi şi negre şi cu nişte dinţi ca perlele.

— Atunci nu era englez, i se strigă din toate părțile. Englezii sînt roșcovani toți.

— El mi-a spus că e englez.

— Aha, strigară celelalte fete, va să zică ai și vorbit cu el?

— Da, răspunse Thérèse; am vorbit cu el, după ce ne-a părăsit Eugénie, fiindcă știți că ea e mironosiță; cînd se uită un bărbat la ea, i se pare că-i fură ceva. Am vorbit cu ei ca să ne amuzăm. Pe unul îl cheamă Back, ca pe strada Bac, așa că-mi aduc perfect aminte de numele lui; ăsta era cel urît și roșcovan. Celălalt se numea Arthur... Arthur și nu mai știu cum... un nume englezesc. E fiul unui lord și e foarte bogat.

— Și ce v-au mai spus?

— Fleacuri, zise Thérèse, cercetînd volanul unei rochii, fleacuri! Tîmpenii englezești! Că dacă îi vom iubi, ne vor dărui cașmiruri și trăsuri. Adică, de fapt, numai cel urît a spus asta. Celălalt e mai sentimental, ne spunea că dacă-l vom iubi, ne va iubi și el „miult, miult".

— Și v-au urmărit multă vreme? întrebă Eugénie.

— Pînă la poarta grădinii, zise Desirée.

— Și după ce-ai rămas singură și ai pornit-o spre casă, ce s-a mai întîmplat?

Thérèse se făcu roșie ca focul și răspunse, înșfăcînd o rochie:

— Nu s-a mai întîmplat nimic. Au plecat.

După o săptămînă, Eugénie uitase complet de acea întîlnire. În duminica următoare, se duse, ca de obicei, la slujbă. Pregătindu-se să iasă din biserică, îl zări în dosul unui stîlp pe englezul cel frumos care se pare că o urmărea de multă vreme. Cutezanța privirii acelui tînăr ar fi jignit-o oriunde l-ar fi întîlnit. Dar, în biserică, i se păru un adevărat sacrilegiu, așa că se îndepărtă cît putu de repede. Dar în vreme ce cobora treptele bisericii Saint-Roch, observă că era urmărită. Cuprinsă de spaimă, o porni repede spre casă. Pe drum însă, își dădu seama că necunoscutul va afla astfel unde stă, așa că se întoarse brusc și intră într-o parfumerie.

— Ascultă cu atenție, stăpîne, toate aceste locuri mărunte, căci ele te vor face să înțelegi mai bine ceea ce-am a-ți povesti. Negustorul, văzînd-o pe Eugénie intrînd atît de speriată, pe Eugénie pe care o cunoștea de cînd era mică, o întrebă ce i se întîmplase. Îi povesti și lui și soției sale, cu cîtă asiduitate o urmărea un englez. Negustorul, înfuriat, zise pe un ton fanfaron:

— Bine, bine, lasă că te scap eu de el. Arată-mi-l care e...

Apoi deschise ușa și ieși afară; dar englezul se uită la el atît de amenințător și cu atîta dispreț, încît negustorul încremeni. Și, în loc să se ducă la Arthur și să-i zică vreo două, începu să fluiere indiferent, în pragul ușii, apoi intră îndărăt, în prăvălie.

— Ei, îl apostrofă nevastă-sa, asta-i tot ce i-ai zis englezului?

— Ei drăcie, răspunse bărbatu-său, nu pot să mă duc la omul ăla și să-i zic: „Hei, musiu, vezi-ți de drum!" Se uita în vitrine și era în drepturile lui. Strada e a tuturor.

— Ei lasă că mă duc eu, zis negustoreasa Mie nu mi-e frică de el! Sîntem la noi acasă, ce mama dracului! Doar n-o să îngăduim oricărui ticălos să vină să ne insulte pe stradă şi la uşa noastră!

— Lăsaţi, zise Eugénie, am să aştept pînă pleacă.

— Vezi să nu! S-a înfipt acolo ca un stîlp! Nu te teme, fato, din două vorbe îl lămuresc eu!

Dar nici nu apucă bine negustoreasa să iasă în stradă, că englezul se şi apropie de ea şi, înainte ca femeia să deschidă gura, el îi arătă în vitrină un flaconaş cu parfum şi o întrebă cît costă. Era un fleculeţ de un scud, dar negustoreasa, înfuriată, îi răspunse acru:

— Patruzeci de franci, domnule.

— Îl iau, zise englezul, intrînd în prăvălie şi scoţîndu-şi punga.

Negustoreasa, uluită, deschise vitrina, luă flaconul şi i-l dădu lui Arthur care i-l plăti, uitîndu-se tot timpul la Eugénie ce se refugiase în fundul magazinului.

— Mulţumesc, mulţumesc, zise englezul, am să revin în curînd!

Englezul ieşi din magazin şi abia atunci Eugénie se sperie de-a binelea; abia atunci îşi dădu seama că avea de-a face cu un urmăritor redutabil, că era singură, că nu avea tată, nici frate, nici rude care s-o apere. În epoca aceea l-a revăzut ea pe unchiul Rigot care, nemaivoind să rămînă în Franţa după prăbuşirea Imperiului, începuse a le vorbi tuturor despre intenţia sa de a se îmbarca şi de a pleca să facă avere. Lucrul acesta nu s-a întîmplat totuşi decît după evenimentele din 1815.

În vremea asta, Eugénie, părăsi magazinul şi, hotărîtă să scape de englez, intră la doamna Gilet. Arthur o urmări şi nu se urni din stradă decît după vreo trei ceasuri, cînd, în sfîrşit, putu şi fata să ajungă la ea acasă. Dar n-apucă să intre bine pe uşă, că acolo o luă în primire maică-sa.

— De unde vii păcătoaso, tîrfo ce eşti! şi aşa mai departe.

— Din moment ce ai de gînd să publici aceste lucruri, nu pot să-ţi reproduc cuvintele pe care i le-a aruncat maică-sa, pentru că sînt sigur că n-ai avea niciodată curajul să le tipăreşti. Şi, după ce-o blagoslovi cum se cuvine, îi mai arse şi două perechi de palme. Şi lucrul acesta nu se întîmpla pentru prima dată. Şi nici nu era singurul chin pe care-l îndura biata fată.

În ziua aceea, după ce a bătut-o şi a ocărît-o amarnic pe Eugénie, s-a jurat faţă de vecini că nu-i va mai face nimic cînd va intra în odaie. Eugénie se întoarse, dar maică-sa o copleşi din nou cu ocări. După ce se mai linişti, îi spuse:

— Cere-mi iertare!

— De ce? Pentru că m-ai bătut?

— Cere-mi iertare!

— De ce? Pentru că de opt zile nu mai pot lucra?

— Cere-mi iertare!

— De ce? Fiindcă nu vreau să fiu o fată rea?

— Cere-mi iertare! Cere-mi iertare! strigă Jeanne, turbată de furie că nu putea înfrînge acel curaj al unei fete sărmane care părea să-i spună: „Bate-mă, omoară-mă, dar n-am să fac cum vrei tu!"

— Ai să mi-o plăteşti şi încă scump! îi spuse Jeanne pe un ton ameninţător.

Trecură cîteva zile, fără ca vreo ceartă să mai zguduie odaia celor două femei. Cînd se duse din nou la lucru, Eugénie dădu nas în nas cu Arthur. Speriată, se dădu un pas îndărăt, apoi o luă la fugă, strigînd cît o ţineau puterile:

— Lasă-mă! Lasă-mă!

— Povestindu-ţi toate astea, baroane, vreau să te fac să înţelegi de ce Arthur nu i-a mai fost indiferent Eugéniei, aşa cum i-au fost atîţia alţii. La început, sigur că i-a fost groază şi nutrea o adevărată aversiune faţă de el; dar, mai apoi, a început s-o preocupe, să-şi facă loc în viaţa ei. Acum, nu trecea o zi în care chipul acelui tînăr să nu-i tulbure fiinţa.

În duminica ce urmă, Thérèse vru s-o ia cu sine pe Eugénie, la Tuileries. Dar fiindcă la Tuileries îl întîlnise pe englez, fata refuză să meargă. Plînse totuşi de necaz că trebuia să-şi sacrifice astfel duminica, singura zi, în care putea să respire şi ea puţin aer curat, singura zi în care putea să-şi îndrepte trupul gingaş — aplecat toată săptămîna peste rochiile pe care le lucra. Cît despre Arthur, ei bine, era la fel ca voi toţi, marii seniori, atît de impertinenţi. În vanitatea lui de *dandy*, de fiu al unui lord şi de mare bogătaş englez, se mira că o fetişcană oarecare, căreia catadicsise să-i dea atenţie, nu-i căzuse în genunchi, plină de recunoştinţă şi de încîntare.

— Exagerezi ca de obicei, îi zise Luizzi, întrebîndu-l pe diavol. Şi pentru că ai aerul că-mi adresezi mie asemenea observaţii, ţin să-ţi spun că n-am întîlnit niciodată printre ai noştri un om ca cel pe care mi l-aţi zugrăvit şi că mai ales, nu l-am întîlnit la o vîrstă atît de tînără.

— Iată că iar te înşeli, baroane, răspunse diavolul. Nu există egoism mai rău, îngîmfare mai mare, decît cele din tinereţe. Cînd, la douăzeci de ani, ţi-ai pierdut inocenţa inimii şi cînd n-ai încă experienţa vieţii, n-ai nici măsură, nici milă, pentru că ignori pedeapsa faptelor rele şi regretele care te pot copleşi. Astfel că Arthur o urmărea pe Eugénie fără să fie preocupat, sau mai curînd fără să-şi dea seama de răul pe care i- l făcea. Şi poate că, chiar dacă ar fi ştiut acest lucru, ar fi rînjit cu dispreţ, căci pentru un bărbat care trîndăveşte toată ziua, ce înseamnă să-i răpească unei fete amărîte singura ei zi liberă în care se poate bucura de soare şi de flori? Aşa că în ziua aceea, Eugénie nu se mai duse la Tuileries. Dar sfătită de Thérèse, consimţi să meargă la o expoziţie de tablouri. Era o zi de duminică, o zi liberă pentru oamenii din popor, aşa că n-aveau şanse să-l întîlnească acolo pe bogătaşul englez. Şi totuşi îl întîlniră. Orgoliul Eugéniei se revoltă, văzîndu-l; avu mîndria să-i arate că nu se teme de el şi ţinu să-i demonstreze că, oricît de neînsemnată ar fi fost, ea nutrea faţă de el un dispreţ mult mai mare

decît măreaţa lui făptură. Între timp, izbuti să se piardă în mulţime şi să ajungă acasă fără să fie urmărită. Rămasă singură, privi odaia sărăcăcioasă care pentru ea se transformase în temniţă, şi de care n-o mai lega decît amintirea tatălui ei şi începu să plîngă amarnic, de mîhnire, de acea mîhnire care n-are nume, dar care, uitîndu-se în sus, vede că n-are nici o posibilitate de a ieşi din mizerie şi atunci trebuie să se resemneze; de acea mîhnire, pe care oamenii din clasa de sus n-o înţeleg, pentru că ei nu pot pricepe că o fată de rînd ar putea avea aceleaşi sentimente ca şi ei. Ruptă de ai săi, care n-o puteau înţelege, ruptă de cei avuţi care o dispreţuiau, Eugénie, dîndu-şi seama de situaţia ei, plînse cu disperare. Cînd se mai linişti, îşi zise că totuşi pînă la urmă Arthur va obosi, probabil, s-o tot urmărească atîta.

Într-o seară, vecina ei, doamna Bodin, oprind-o un moment pe scară, îi spuse:

— De ce nu intri o clipă să-l vezi pe domnul de Souvray? Au trecut trei săptămîni, de cînd nu i-ai mai făcut o vizită!

Dorind să nu-l mai vadă la uşă pe englez şi să mai întîrzie puţin, Eugénie se gîndi să intre puţin la episcop.

— Du-te, du-te fata mea, zise doamna Bodin. Domnul e în salon.

Începuse să se însereze şi cînd intră la domnul de Souvray, Eugénie văzu că nu era singur; nu putu distinge persoana care-l asculta şi care se ridicase, pregătindu-se să plece. Bătrînul episcop tocmai începuse a spune:

— Da, domnule de Ludney, sînt încîntat că tatăl dumitale îşi mai aduce aminte că m-a primit, şi încă atît de bine, odinioară, în Anglia; mă bucur că a contat pe mine că-i voi primi şi eu la fel de bine fiul, în Franţa. Vino să mă vezi, cît poţi de des. N-ai să găseşti în casa mea numai oameni bătrîni a căror societate sigur că nu ţi s-ar potrivi; ai să găseşti şi o mulţime de tineri de vîrsta dumitale, cu care vreau neapărat să-ţi fac cunoştinţă. Sînt fiii foştilor mei prieteni din provincie pe care trag nădejde să-i vîr la Curte, de îndată ce se vor întoarce Bourbonii. Fii sigur că vor fi mai mult decît încîntaţi să se împrietenească cu moştenitorul unuia dintre cele mai mari nume ale acestei generoase naţiuni care ne-a ajutat atîta.

Episcopul, căruia i se făgăduise că-şi va primi îndărăt episcopia, debitase toate astea pe tonul unei predici, ca un om care vrea să-şi regăsească obişnuinţa de a vorbi uşor şi onctuos.

— Da, monseniore, voi avea cinstea să vă văd cît mai des şi trag nădejde să aflu în aceste vizite mai multă bucurie decît bănuiţi.

Cînd Eugénie auzi acea voce şi acele cuvinte, încremeni. Căci vocea era a lui Arthur, pe care o cunoştea mult prea bine. Emoţia ei fu atît de puternică încît, fără să vrea, strigă înfricoşată:

— Cine e acolo?

— Cel care te iubeşte şi care te va avea! răspunse Arthur în şoaptă şi, trecînd repede pe lîngă ea, ieşi.

— Ce-i cu tine fata mea? întrebă episcopul care rămăsese întins pe şezlong, ce mi-a spus doamna Bodin? Că eşti tristă, melancolică şi că plîngi întruna? Maică-ta te mai bate şi acum?

— Cu bătaia m-am obişnuit, zise Eugénie.

— Deci, e vorba despre altceva? Doamna Gilet e cumva nemulţumită de tine şi vrea să te dea afară?

— Nu, răspunse tristă Eugénie, de opt zile mi-a mărit salariul.

— Ia să vedem, zise episcopul, făcîndu-i fetei semn să se apropie. E cumva vorba de vreo dragoste? Bagă de seamă, Eugénie, bagă de seamă că din treaba asta nu iese nimica bun! Adu-ţi aminte de doamna Bodin!

— Dar eu nu iubesc pe nimeni, zise fata, plîngînd.

— Aha, va să zică există totuşi cineva, hm?

— Da, răspunse Eugénie, da, există! E tînărul care a ieşit mai adineauri de aici şi care mă urmăreşte ca o umbră.

— Ei drăcie! făcu popa pe un ton înciudat. Ia scoate-ţi din cap, domnişoară, tîmpenia asta! Cum îţi închipui că un bărbat de rangul şi cu averea lui sir Arthur şi-ar pierde vremea cu o fetişcană ca tine? Te sfătuiesc să-ţi vîri minţile în cap, deşi ştiu că eşti orgolioasă şi cu pretenţii şi că te crezi irezistibilă, pentru că te îmbraci cu rochii făcute după modelul doamnelor din lumea mare!

Fata din popor venise să-şi mărturisească temerile preotului, bătrînului atotputernic ce reprezenta biserica, şi iată cum a fost primită mărturisirea ei de către acesta! Nu-ţi voi spune că a făcut-o din răutate sau din corupţie, căci văd din surîsul tău, stăpîne, că-ţi închipui că-mi place să calomniez un popă bătrîn şi de prisos. Nu, stăpîne, n-a făcut-o nici din corupţie, nici din răutate; a făcut-o din acea mare şi dispreţuitoare indiferenţă a celui puternic faţă de cel slab, din acea părere înaltă a gentilomului şi a marelui senior care nu admite ca un alt gentilom şi mare senior să nu aibă dreptate în faţa unor fiinţe umile, din care înalta societate îşi face litiere, ca să le ţină cald la picioare, luxului şi orgoliului lor.

După acea scenă, Eugénie s-a întors acasă la ea şi s-a hotărît ca o vreme să nu-şi mai părăsească locuinţa. A rugat-o pe stăpînă-sa să-i dea de lucru acasă şi s-a încuiat în odaie crezînd că, în sfîrşit, îşi găsise un adăpost unde persecutorul ei nu va mai avea curajul să intre. Trecură astfel opt zile. Duminică, Thérèse se duse s-o vadă pe Eugénie şi-i propuse să facă împreună o lungă plimbare la ţară.

— Maică-ta nu va veni azi acasă, fiindcă doamna Bodin i-a găsit o ocupaţie.

— Da, zise Eugénie, au trecut două zile de cînd s-a dus s-o vegheze pe acea bătrînă englezoaică, două zile de cînd sînt singură.

— Cred că mori de plictiseală, nu-i aşa? întrebă Thérèse.

— E adevărat că nu mă distrez cîtuşi de puţin, zise Eugénie, care începuse a regreta sărmana ei viaţă liniştită, acum, cînd spaima de a-l mai întîlni pe Arthur i se mai potolise, de opt zile de cînd nu-l mai văzuse.

— Ei atunci vino cu mine!

Eugénie ezită un moment, apoi răspunse:

— Nu, categoric nu! Duminica viitoare, sau poate peste două săptămîni voi ieşi din casă, astăzi însă nu.

— Bine. Nu vreau să te las singură, aşa că-mi voi petrece după-amiaza cu tine. Dau o fugă pînă la ai mei să le spun unde sînt şi mă întorc.

Thérèse ieşi şi se întoarse destul de repede. Apoi amîndouă se aşezară în faţa unei măsuţe şi sigur că toată discuţia se învîrti în jurul necazurilor Eugéniei. Dar, în timp ce ele vorbeau despre omul care ar fi trebuit să înţeleagă că Eugénie nu era o fată de moravuri uşoare, cineva bătu la uşa care se deschise încet, îngăduind unui bărbat să intre în odaie. Era Arthur. Eugénie scoase un strigăt, dar Thérèse îi spuse pe un ton degajat:

— Ei bine, el e şi nu vine pentru tine!

— Deci îl cunoşti şi tu? Şi ai cutezat să-l aduci aici?

— Hai, hai, zise Thérèse; nu fi o prietenă răutăcioasă! Da, îl cunosc şi nu pot să mă văd cu el acasă la mine, din pricina părinţilor. Tu eşti mai fericită, fiindcă eşti liberă. Maică-ta nu vine azi, toţi vecinii au plecat la plimbare, aşa că poţi să ne laşi să discutăm şi noi cîteva minute.

În acel moment, în sufletul Eugéniei se petrecu un lucru ciudat, care trebuie s-o fi tulburat foarte tare din moment ce, aflînd despre înţelegerea dintre Thérèse şi Arthur, nu i-a dat pe amîndoi pe uşă afară.

Din cele auzite, însemna că Arthur o urmărea pe Thérèse; pe Thérèse deci venise el s-o vadă; atunci de ce se mai temea ea? Ce i se năzărise, ce visuri îşi făcuse? Oare, orgoliul ei o luase razna pînă într-atît, încît să creadă că ea îi inspirase acelui tînăr o dragoste la care acesta nici nu visase?? Deci, graţia şi frumuseţea Thérèsei erau mult mai mari decît ale ei, din moment ce fuseseră remarcate de un bărbat ca Arthur! Amintindu-şi de vorbele bătrînului episcop, se întrebă dacă nu era, într-adevăr, o smintită obraznică, a cărei minte o luase razna din pricina vanităţii.

— Deteşti mult vanitatea, jupîne, după cum văd, zise Luizzi.

— Pentru că prostia voastră omenească o pune uneori alături de orgoliu şi fiindcă orgoliul nu-mi aparţine decît mie, pricepi, stăpîne?

— Ţie şi Eugéniei.

— Şi ei, biata copilă, care voia să se pedepsească singură pentru că îşi închipuise că Arthur o urmărise pe ea, şi care — ruşinată de locul unde fusese azvîrlită de această descoperire — îl lăsă pe acel om să-i vorbească, în faţa ei, despre dragoste, Thérèsei, dovedindu-i în felul acesta că nu pe ea o dorise, că ea nu era nici frumoasă, nici vrednică de dorit şi nici bună să-şi piardă cineva vremea cu ea. Abia acum îşi dădu seama că se speriase degeaba, mai ales că Thérèse îi şi zise:

— Ei, acuma, cînd ştii totul, sper că n-ai să ai de ce să te mai sperii. Iar dumneata, domnule Arthur, nu te mai amuza înfricoşînd-o. E atît de copilăroasă, încît o vei face să-şi iasă din minţi.

Nu-ţi poţi da seama de descurajarea Eugéniei. O singură speranţă o mai ajutase pe acea fată să trăiască: faptul că într-o zi ceea ce avea bun şi deosebit în ea avea să-i fie recunoscut. Urmărirea lui Arthur o jignise, fiindcă era neobrăzată şi fiindcă fata voia să fie iubită şi respectată. Dar faptul că o speriase, doar ca să rîdă de ea, îi zdrobi speranţa şi-i nărui încrederea în sine; rămase nemişcată şi mută, uitînd ce se petrecea alături de ea, neavînd decît un singur gînd: că ea nu însemna nimic, dar absolut nimic, că era cu mult mai prejos decît Thérèse. Aceasta — trebuie să ţi-o spun — era adevărata fată vulgară, căreia îi plăcea să se distreze, să rîdă, să se bucure de viaţă, să-şi facă de cap şi, la un cuvînt al lui Arthur, ieşi din odaie, spunînd:

— Ei, am petrecut o după-amiază frumoasă! Eu zic să cinăm împreună. Ar fi amuzant!

Şi plecă să procure cele necesare pentru masă. Oare tînărul Arthur să fi pregătit dinainte scena sau să fi nimerit, pur şi simplu, din întîmplare, chiar în clipa în care sufletul Eugéniei, se deschisese o breşă pe unde el se putea strecura? Asta e o taină a mea! Biata fată stătea acolo, dezamăgită, cu orgoliul doborît la pămînt, îndoindu-se de ea, întocmai ca un om de geniu care vede că în locul lui e preferată mediocritatea şi care, în disperarea sa, se întreabă dacă nu cumva se află sub acea mediocritate. Acesta a fost momentul în care Arthur a cutezat să-i spună:

— Am înşelat-o pe Thérese! Pe tine te iubesc, pe tine am vrut să te văd! Furios din pricina refuzului tău, am scris la Londra ca să-mi trimită nişte scrisori de recomandare cu ajutorul cărora să-l pot vizita pe episcopul acela bătrîn, unde ştiam că te duci uneori...

Eugénie asculta, asculta cu orgoliul care începu a-i mai creşte puţin, la gîndul că nu era doar o proastă vanitoasă ca atîtea alte fete pe care le disprețuia. Arthur continuă:

— Mi-ai ŝcăpat din nou! Dar am jurat că te voi revedea şi am convins-o pe fata asta că o iubesc, ca să-ţi pot spune ţie că te iubesc.

Oh, cum mai ciulea urechea orgoliul Eugéniei, şi cum se mai umfla în pene, văzînd-o pe Thérese recăzînd, tocmai cînd crezuse că se afla cu mult deasupra ei.

— Da, zise Arthur, am înşelat-o, am sacrificat-o nevoii de a te vedea un minut, ca să-ţi spun că nimic nu mă va împiedica să ajung pînă la tine.

Deci, Eugénie nu se înşelase. Ea era cea iubită cu patimă de un bărbat care o socotise cu mult mai presus decît era în realitate. Ea era cea iubită de un om pe care fata, mai prejos decît care se plasase, îl iubea pînă la a-şi uita de îndatoririle ei şi pe care ea, Eugénie, nici măcar nu-l iubea! Da, baroane da, Eugénie ascultase cu bucurie acea declaraţie de dragoste, şi Arthur încă n-o isprăvise, că orgoliul ei şi reînviase din propria lui cenuşă; aproape că era gata să-i şi mulţumească celui care mai înainte o făcuse să se îndoiască de ea, dar care îi redase atît de repede încrederea în ea, o încredere mai mare ca niciodată.

Thérèse se întoarse şi abia atunci Eugénie îşi dădu seama că prezenţa lui Arthur în casa ei era o greşeală pe care Thérèse o trecuse pe seama prietenei sale. Simţi totuşi dorinţa să vadă cum se va comporta acel tînăr faţă de ele. Deşi foarte tînăr, era nemaipomenit de dibaci, sau mai curînd era înzestrat cu acel har diavolesc de a folosi cu uşurinţă limbajul dragostei. Şi, în timp ce o încînta pe Thérèse cu îngîmfarea sa, îi sporea orgoliul Eugéniei prin respectul cu care i se adresa, respect pe care vanitoasa Thérèse îl lua drept indiferenţă, în vreme ce orgolioasa Eugénie vedea, cu bucurie, deosebirea pe care Arthur o făcea, pentru prima oară între ele.

Acea vizită era exact ceea ce dorise şi Arthur. Acum el ştia că la anumite ore din anumite zile, putea intra în acea odaie. Şi deşi Eugénie i-a spus în mod categoric să nu mai vină, el a venit. A venit o dată, a venit de zece ori. După ce a găsit mijlocul de a pătrunde la domnul de Souvray, după ce a silit-o pe doamna Bodin s-o aducă pe Eugénie acolo după ce a sedus-o pe Thérèse pentru a putea pătrunde în refugiul celei pe care o urmărea, a găsit ceva şi mai ingenios: i-a propus mamei sale să-şi lucreze rochiile la doamna Gilet şi s-o roage pe aceasta ca să i-o pună la dispoziţie pe Eugénie, ca fiind cea mai bună croitoreasă din acel atelier. O sili apoi pe lady Ludney să urce cele cinci etaje ale casei unde locuia Eugénie şi să-i comande acesteia cîteva rochii, comandă pe care fata n-o putu refuza, fiindcă oferta fusese făcută de faţă cu Jeanne şi la un preţ atît de mare, încît fosta precupeaţă ar fi călcat-o în picioare pe fiică-sa, dacă aceasta ar fi refuzat.

Şi iată că vine şi ceasul, stăpîne, continuă vesel diavolul, ceasul în care virtutea nu mai poate să mai lupte cu soarta vitregă, cu părăsirea, cu ispitele de tot felul. Acest ceas a sosit pentru Eugénie în ziua în care fata i-a mărturisit mamei sale toată povestea cu Arthur şi cînd aceasta i-a răspuns:

— Ei drăcie! Doar n-o să te mănînce! Mi-aduc aminte că o dată, Petit-Pierre a vrut să pună laba pe mine şi l-am primit cu atîta blîndeţe, încît o lună de zile a umblat cu obrazul zgîriat de unghiile mele!

Iată ce-i recomanda Jeanne fiicei sale, ca să se apere de un om ca Arthur! Poate că Eugénie nu se pricepuse cum să-i explice, cum să-i spună că un om cu o fire atît de hotărîtă ca a lui Arthur, atît de perseverentă, nu poate intra nepedepsit în viaţa unei fete, făcînd uz de autoritate şi de ameninţări. Şi totuşi, frica pe care o simţea Eugénie faţă de Arthur, n-o împiedica să-l asculte, căci acum începuse să vină în fiece zi la ea, în numele maică-si, spunîndu-i întruna cît de mult o iubeşte, încît, pur şi simplu, o năucea pe biata fată. Mai mult decît atît, acest mare senior, cu mîini albe, ajunsese să se ocupe de treburile grosolane ale acelui umil menaj. Şi n-o făcea cu acea bunăvoie franceză, care ia totul în glumă, care se pretează cu plăcere la orice lucru care nu te compromite; se vedea bine că tînărul suferea, ajutînd-o pe fată; în sfîrşit, Arthur, la picioarele căruia se tîra Thérèse — care-l vedea cum îi scapă printre degete — se tîra la rîndu-i în faţa orgolioasei Eugénie.

— Vrei s-o alung pe Thérèse, o întreba Arthur pe Eugénie, vrei să mă port urît cu ea?

— Şi la ce-mi foloseşte mie treaba asta?

Cînd Thèrese venea seara la Eugénie, sigură că avea să-l găsească acolo pe cel pe care-l urmărea, Arthur se purta drăguţ cu ea, doar, doar va stîrni gelozia Eugéniei.

În vremea asta, timpul trecea şi Arthur nu înainta deloc către inima Eugéniei, căci tot flatîndu-i orgoliul prin servilism, i-l rănea vorbindu-i într-una numai şi numai despre dragoste. Într-o inimă atît de împietrită şi de hotărîtă ca inima lui Arthur, o asemenea stare de lucruri nu putea să dureze la nesfîrşit. Simţind că n-o poate domina pe acea fată cu binele, trecu la ameninţări.

Într-o duminică seară — să ţii minte ziua asta, pentru că aproape toţi catolicii au săvîrşit cîte o greşeală în această zi — Arthur veni, ca de obicei, la Eugénie. Tot ca de obicei, toată lumea lipsea, iar Thérèsei îi dăduse întîlnire, undeva, departe, ca să nu aibă cînd să vină să-i surprindă. Intră deci la Eugénie şi cuteză să se năpustească asupra ei, ca să-i smulgă prin violenţă o victorie după care tînjea de atîta vreme. Dar îi scăpă şi de data asta, deşi lupta a fost lungă, dureroasă, cumplită pentru o fată care-şi apără puritatea şi care se vede despuiată de un ticălos ce-i admiră, cu ochi lacomi, trupul alb şi neprihănit de fecioară, pe care pînă atunci nu şi-l văzuse decît ea. Cînd Arthur, obosit, se opri furios şi gîfîind în faţa ei, Eugénie şedea pe un scaun, cu hainele sfîşiate şi plîngea amarnic. Chiar atunci apăru şi Thérèse, Thérèse geloasă, care bănuise că Arthur o îndepărtase anume ca să-şi pună în aplicare planurile privitoare la Eugénie. Văzînd în ce hal arătau şi unul şi celălalt, cuteză s-o acuze pe Eugénie, reproşîndu-i că era iubita lui Arthur şi c-o înşelase cu el. Ei bine, era mult prea mult pentru biata fată; se ridică furioasă şi-i alungă pe amîndoi din odaie; apoi, chiar în seara aceea, îi scrise doamnei Ludney că nu mai putea lucra pentru ea.

Există ceva pe care tu nu-l ştii, stăpîne, şi anume, cît de jos poate coborî dragostea, după ce ţi-a fost călcată în picioare onoarea. Şi am să-ţi dau un exemplu. Thérèse, geloasă pe Eugénie, Thérèse care se ştia părăsită din pricina ei, Thérèse care-şi ura prietena, Thérèse se întoarse a doua zi ca să-şi ceară iertare de la Eugénie. Arthur i-o ceruse şi ea se supusese. Numai cu acest preţ el îi făgăduise că se va mai întîlni cu ea, şi îl crezuse. Se dusese, deci, la rivala ei ca să se umilească, numai pentru a obţine iertarea amantului. Ah, ce tirani cruzi sînteţi voi, bogaţii, cînd aveţi în mînă o fată sărmană pe care aţi înnebunit-o cu dragostea voastră, căreia i-aţi răpit tot ce-a avut mai de preţ, pe care o faceţi de rîs în ochii părinţilor care o pun pe goană de acasă; ei bine, atunci, exact atunci, vă arătaţi şi voi dispreţul faţă de ea.

Sărmanei Eugénie îi fu milă de umilinţa Thérèsei, care, probabil că suferea cumplit, văzîndu-se coborînd atît de jos; Eugénie nu mai vru să sporească o suferinţă care şi aşa i se părea atroce. O iertă pe Thérèse, fiindcă aceasta o bănuise pe nedrept şi-i îngădui să intre în casă. Arthur

avu tupeul să vină în plină zi, cînd era şi Jeanne acasă, chipurile ca din partea mamei sale. Şi, de faţă cu Jeanne, avu ipocrizia să se mire că Eugénie, după ce făgăduise că-i va lucra doamnei Ludney cîteva rochii, pentru care urma să primească o sumă mare de bani, acum nu mai voia să i le lucreze. Jeanne păli de mînie, auzind acest lucru şi-i spuse lui Arthur:

— Lasă, domnule, lasă! Am eu grijă s-o conving să se apuce de lucru!

Arthur plecă, fie că nu ştia prin ce mijloace urma s-o convingă Jeanne pe fiică-sa, fie că dorinţa lui nu dădea îndărăt nici măcar în faţa gîndului că maică-sa îi va zdrobi în bătăi trupul, după ce el îi zdrobise inima.

Atunci Eugénie îşi luă inima în dinţi şi-i spuse totul mamei sale, care, în sfîrşit fu de acord că onoarea fiicei sale era mai presus de orice. Dar, urmărind să aibă ultimul cuvînt, adăugă:

— Dacă n-o făceai pe cucoana, drăguţa mea, nu atrăgeai privirile nimănui asupra ta. Dar se va isprăvi şi cu treaba asta! Am să-ţi arunc pe fereastră toate fleacurile alea de muselină şi toate şalurile brodate şi cînd haimanaua asta va vedea că nu eşti decît o muncitoare săracă şi cinstită, n-o să se mai agaţe de tine!

Cît crezi, stăpîne, că poate să reziste o biată inimă, la asemenea nedreptăţi? Eugénie simţi brusc, că paharul se umpluse. În spaima şi în disperarea ei, decît să păcătuiască cu un bărbat pe care nici măcar nu-l iubea, se gîndi să-şi pună capăt zilelor. Iată ce numesc eu orgoliu, stăpîne! De teamă de a nu ceda slăbiciunii, prefera să moară! Rătăcită, pierdută, se năpusti spre fereastra deschisă, vrînd să se arunce în gol. Dar maică-sa o înşfăcă de pletele lungi şi, ţinînd-o zdravăn, o trînti cu atîta putere pe dalele de piatră de pe jos, încît fata rămase ca moartă, cu un umăr scrîntit şi cu capul plin de sînge.

Vezi, stăpîne, cît de fericite sînt aceste biete grizete, despre care vorbiţi din vîrful buzelor, că le iubiţi şi că le faceţi cinstea de a suferi pentru voi!

— Scuteşte-mă de lecţii, zise Luizzi; le ţii unui om care n-are a-şi reproşa astfel de nedreptăţi.

— Le adresez unui om care mai adineauri mi-a zis în mod pompos, de la înălţimea titlului său de baron: „povesteşte-mi toate ticăloşiile acestei femei!" Ei bine, ai vrut să-i cunoşti „ticăloşiile", ţi le-am spus.

Peste cîteva zile, Jeanne a fost silită s-o lase pe fiică-sa bolnavă în pat şi să-şi reia ocupaţiile. Nici n-a apucat bine să iasă aceasta pe uşă, că în urma ei a şi intrat Arthur. Era seară şi tînărul se afla în ţinută de bal. Cînd l-a văzut, Eugénie a scos un ţipăt.

— Eugénie, strigă Arthur, abia acum un ceas am aflat că eşti bolnavă şi am şi venit. Aflînd că vin mereu aici, mama mi-a interzis să mai ies din casă; a poruncit servitorilor să mă urmărească şi m-a ameninţat că dacă nu mă potolesc, mă trimite imediat înapoi, în Anglia.

Dar, astă-seară, la noi acasă are loc un bal, aşa că am izbutit să scap. Am venit într-o goană, fără pălărie, ca să-ţi cer iertare...

Bărbatul care vorbea astfel, nu avea decît douăzeci de ani! Eugéniei, o sărmană fată izolată, zăcînd bolnavă în pat, îi fu milă de acel tînăr care plecase de la bal, pentru ea. Crezu în nebunia unei iubiri pe care ea n-o împărtăşea, aşa că-i spuse cu voce blîndă:

— Ei bine, te iert! Dar lasă-mă şi nu mai veni niciodată! Altfel, mă ucizi!

Arthur făgădui să nu mai vină, dar veni în fiecare seară. În vremea asta, un doctor trimis de Arthur veni s-o îngrijească. El însuşi îi aducea medicamentele prescrise de medic. Devotamentul, căinţa, respectul lui, o mişcară pe Eugénie. După cîteva zile, ea nu-i mai spuse să nu vină şi în vreme ce Eugénie începea să-şi recapete speranţa în viaţă şi încrederea în sinceritatea unei afecţiuni adevărate, neînduplecatul fustangiu îşi spunea: „Fata asta va fi a mea!" În seara următoare, reîncepu lupta cu tînăra întinsă pe pat, slăbită din pricina rănilor, îmbrăcată doar într-o cămaşă de noapte. Nu-ţi voi mai spune cît a fost de îngrozită şi de disperată victima şi nici cît de feroce şi de înverşunat a fost călăul. Ca s-o poată avea, Arthur a trebuit s-o smulgă pe biata fată din pat, s-o trîntească pe dalele reci de piatră şi abia atunci, zdrobită de durere şi de deznădejde, cuprinsă de slăbiciune, închizînd ochii s-a lăsat în voia soartei strigînd: „Nu mai există Dumnezeu!" Începînd din clipa aceea, i-a aparţinut nu numai lui Arthur ci şi mie.

— Ţi-a aparţinut? De ce? Pentru că n-a mai avut putere să lupte cu monstrul acela căruia tu îi insuflaseşi atîta încrîncenare? Nu, jupîne diavol, nu ţi-a aparţinut!

— Sărmane nebun, zise diavolul, care mă crezi aproape tot atît de nebun şi tot atît de stupid ca şi semenii tăi, ea îmi aparţinea, nu fiindcă o posedase un ticălos, ci pentru că orgoliul ei avea de ascuns un stigmat, pentru că nu mai credea în Dumnezeu. Atunci, baroane, mi-a aparţinut!

— De ce atunci? Mai tîrziu ţi-a scăpat?

— Vei vedea. Dintre toate privirile îndreptate către Eugénie, singura care o umilea cel mai mult era privirea Thérèsei. Atunci ea îl puse pe Arthur să jure că va renunţa, definitiv şi pentru totdeauna, la acea fată. Trebuie să-ţi mai spun că Arthur, oricît de puternic ar fi fost el, luptase împotriva unei femei, că, deşi o învinsese, ieşise din această luptă destul de grav rănit, evident, din punct de vedere moral. Triplul bronz al vanităţii, egoismului şi libertinajului său se sfărîmase de inima de oţel a fetei şi-i lăsase în suflet largi fisuri, pe unde începuseră a pătrunde teama şi dragostea. La rîndul său, şi lui Arthur îi era teamă de Eugénie şi se învinuia că n-o putea dispreţui; o tiraniza şi o ameninţa că va da în vileag totul, tocmai pentru că simţea că-i era superioară. Îşi dădea seama că nu izbutise să pună stăpînire decît pe trupul acelei fete, nu şi pe inima ei. Ca s-o facă geloasă, se gîndi s-o înşele. Şi iată ce făcu.

Într-o bună zi, Thérèse veni la Eugénie, foarte calmă şi nemaiscoţînd o vorbă despre Arthur. Ascultă-mă cu atenţie, stăpîne: ceea ce-ţi voi

istorisi acum, e o poveste vulgară, dar tocmai această poveste a hotărît viitorul Eugéniei. Trebuie s-o afli în amănunt, ca s-o cunoşti cît mai bine pe această femeie.

Într-o zi, Thérèse o rugă pe prietena ei să-i împrumute cîteva veşminte mai de soi, de care avea nevoie a doua zi. Pretextă că trebuia să se ducă la o doamnă din înalta societate, care se oferise să-i facă rost de o slujbă. Eugénie îi împrumută tot ce avea ea mai frumos. N-o făcu nici din teamă, nici din indiferenţă, o făcu din milă faţă de acea sărmană fată căreia îi luase, fără voia ei, iubitul pe care Thérèse îl adora şi faţă de care ea nu avea nici măcar scuza că-l iubeşte. Vru s-o ajute, atît cît îi stătea în putinţă, ca să-şi găsească în altă parte o compensaţie pentru iubirea pe care o pierduse; aşa că se oferi s-o îmbrace ea însăşi cu tot ce avea mai frumos. Dar Thérèse refuză şi, după ce luă hainele, făgădui să i le aducă a doua zi şi să-i spună ce făcuse. A doua zi seara, Arthur trebuia să vină la Eugénie; dar cum, de la o vreme, vizitele sale începuseră să cam bată la ochi, Jeanne, avertizată de vecini, îi declară fiicei sale că, dacă-l va mai prinde pe englez în casa ei, îi va da pe uşă afară pe amîndoi. Ştiindu-se vinovată, îşi plecă umilă capul, fără să răspundă. Astfel a doua zi, în loc să se ducă direct la atelierul doamnei Gilet, vru să-l anunţe mai întîi pe Arthur să nu mai vină pe la ea, fiindcă ştia că maică sa o va pîndi şi va face tăraboi. Ajunse imediat la palatul acestuia şi trecu repede prin faţa portarului, spunîndu-i că se duce la lady Ludney. Dar, în loc să se oprească la primul etaj, urcă repede la cel de al doilea, unde se afla apartamentul lui Arthur. Acel apartament era alcătuit dintr-o mică anticameră, dintr-un salon şi dintr-un dormitor. Printr-o întîmplare ciudată, Eugénie găsi deschisă uşa apartamentului; se strecură deci în antioameră, intră apoi în salon şi ajunse pînă la uşa dormitorului lui Arthur, Dar uşa era închisă cu zăvorul şi Arthur, auzind pe cineva care se străduia s-o deschidă, întrebă:

— Cine e acolo?

— Sînt eu, Eugénie, răspunse biata fată tremurînd, şi aproape imediat i se păru că mai aude o voce în afară de cea a lui Arthur. Era ora şapte dimineaţa, aşa că Eugénie nu se miră cînd Arthur îi răspunse, fără să deschidă uşa:

— Aşteaptă o clipă, să mă dau jos din pat şi să vin în salon.

Eugénie se aşeză într-un colţ al salonului, trăgînd cu urechea, dacă murmurul pe care-l auzise la început va reîncepe. Vrînd să se apropie de uşa dormitorului, zări un capăt de panglică roz ieşind de sub o draperie groasă. Palidă şi tremurînd, se îndreptă spre bucata de panglică; şovăi un moment dacă s-o atingă, ca şi cum ar fi trebuit să pună mîna pe o bucată de fier înroşit. Apoi trase draperia şi văzu pălăria pe care i-o împrumutase cu o zi înainte Thérèsei. Pe urmă, privi în jurul ei cu indignare şi cu o spaimă de nespus, căci sub perna de pe canapea îşi recunoscu frumosul ei şal pe care i-l împrumutase în ajun Thérèsei. Continuînd să caute, îşi descoperi într-un colţ, frumoşii ei ciorapi ajuraţi; oate aceste lucruri, mototolite şi aruncate la întîmplare, dovedeau graba

cu care Thérèse se dezbrăcase şi mai ales nepăsarea ei pentru acele lucruri la care Eugénie ţinea enorm, pentru că trudise din greu pînă şi le făcuse. Descoperirea a fost ca o lovitură de trăsnet pentru Eugénie, căci îi oferea cea mai grăitoare imagine a ceea ce devenise Thérèse, fosta lucrătoare, atît de cochetă, de dichisită, chiar elegantă odinioară. Se înspăimîntă, cînd se întrebă dacă ea însăşi, aparţinînd aceluiaşi ticălos, nu va ajunge într-o zi să arunce cît colo orice reţinere, aşa cum îşi aruncase Thérèse hainele. Spaima de a nu cădea în acest josnic viciu fu atît de mare în sufletul Eugéniei, încît îşi stăpîni mînia şi indignarea pe care orice altă femeie le-ar fi simţit, fiind în situaţia ei. Cînd Arthur intră în salon, o găsi pe Eugénie ţinînd în mînă pălăria cu panglici roz, şalul şi ciorapii ajuraţi. Înainte ca el să apuce să deschidă gura, ea îi spuse cu un dispreţ nimicitor:

— Milord, cînd eşti fiul unui pair al Angliei şi cînd ai o amantă săracă, n-o lăsi să se ducă să cerşească hainele alteia, ca să nu vină îmbrăcată în zdrenţe în bogatul palat al amantului ei. Spune-i iubitei dumitale, milord, că-i dau de pomană toate hainele pe care i le-am împrumutat ieri!

Îi aruncă lui Arthur tot ce avea în mînă şi se pregăti să iasă. El vru s-o reţină cu forţa şi se aşeză în uşă. Aruncîndu-i încă o dată aceeaşi privire de un dispreţ fără margini, Eugénie se aşeză liniştită, pe un fotoliu.

— Eugénie, îi zise Arthur, apropiindu-se de ea, Eugénie, ascultă-mă şi iartă-mă...

Fata îl privi fix în ochi şi, pentru prima oară în viaţa lui, Arthur se văzu obligat să-şi plece privirea crudă şi pătimaşă, în faţa privirii reci şi detaşate a unei femei.

— Eugénie, strigă el, căzînd în genunchi în faţa ei, nu vrei să mă asculţi? Numai pe tine te iubesc! Nu vreau să te iubesc decît pe tine!

Şi rostind aceste cuvinte, îi luă mîinile şi încercă s-o atragă în braţele sale.

— Bagă de seamă, îi spuse ea, să nu-ţi loveşti copilul!

— Dumnezeule! strigă el, vei fi mamă! Oh, dacă e aşa, Eugénie, te rog să contezi pe mine! Voi lua acest copil, îl voi creşte şi-i voi da numele meu!

— N-ar fi decît un act de dreptate, milord, fiindcă ştii bine că e al dumitale!

Apoi se ridică şi ieşi.

Abia afară izbucni în lacrimi, hohotele de plîns rupseră zăgazurile impuse de orgoliul acelei fete. A existat un moment în care s-a simţit atît de singură şi de părăsită, încît s-a gîndit să se sinucidă. Dar, a renunţat repede la acest gînd, cînd şi-a dat seama că sinuciderea ei ar fi însemnat un adevărat triumf pentru ticălosul care ar fi înfrînt-o dincolo de moarte, lăudîndu-se peste tot că fata îşi luase viaţa din pricină că n-o iubise. Aşa că s-a hotărît să trăiască. Dar nu alături de cei care, văzînd ce i se întîmplase, ar fi umilit-o tot timpul. În acea epocă, oamenii de afaceri căutau peste tot croitorese harnice şi talentate, frumoase şi

tinere cu care să poată face propagandă modei franceze, în Anglia. În atelierul doamnei Gilet se discutase adesea despre asemenea oferte plătite regeşte fetelor care voiau să plece în Anglia. Dar şederea într-o ţară străină nu convenea familiilor acelor fete, care socoteau drept o mare cutezanţă pînă şi o scurtă călătorie făcută în propria lor ţară. Aşa că afaceriştii găseau greu persoane care să le convină planurilor lor. Cînd Eugénie îşi manifestă dorinţa de a pleca, a fost primită cu braţele deschise. A cerut doar ca leafa ce i se cuvenea să-i fie înmînată în fiece lună mamei sale, iar ei să nu i se îngăduie să vină îndărăt, în Franţa, în cazul în care clima Angliei nu i-ar fi priit.

Ajunsă acasă, se prăbuşi istovită de toate cîte i se întîmplase. Dar nu apucă să-şi tragă sufletul că se şi trezi cu o scrisoare de la Arthur care, printr-o ciudată coincidenţă, o sfătuia să părăsească Franţa şi să se ducă la Londra, adică o îndemna să facă ceea ce Eugénie şi făcuse de-acum.

„Părăseşte Parisul, îi scria el; Thérèse a auzit mărturisirea pe care mi-ai făcut-o şi m-a ameninţat că va spune tuturor că eşti însărcinată. Du-te în Anglia... Am să-ţi furnizez mijloacele de trai. Peste cîteva săptămîni voi veni şi eu la Londra. Nu uita că mi-ai spus că pruncul, pe care-l porţi la sîn, e al meu. Aşa că ai grijă de el ca de ochii din cap. Acum nu mai poţi dispune cum vrei de viaţa ta; ea îmi aparţine, împreună cu acea comoară de preţ care este a mea. Începînd de azi şi pînă în ziua în care va vedea lumina zilei, nădăjduiesc că mă vei ierta. Iar dacă Arthur a pierdut dreptul de a te ruga să ai grijă de tine, tatăl copilului tău are dreptul să-ţi poruncească acest lucru."

Această scrisoare i-a fost înmînată Eugéniei de prietenul lui Arthur, cu care se plimbase prima dată prin grădina Tuileries. Eugénie o citi de la un capăt la celălalt, fără să rostească un cuvînt şi cînd Black o întrebă ce să-i spună lui Arthur, Eugénie se gîndi un moment şi răspunse pe un ton calm şi resemnat:

— Spune-i, domnule, că, dacă peste cincisprezece zile voi ajunge în Anglia şi mă voi întîlni cu el acolo, nu-i voi asculta justificările — un tată n-are nevoie s-o convingă pe mamă de interesul pe care i-l poartă copilului său — şi că nu voi vorbi cu el decît acolo şi numai în această calitate, dacă va fi să-l mai revăd vreodată.

XXXVII

Din nou, biata fată

Eugénie ajunse în Anglia, unde avu de îndurat şi acolo destule neplăceri, începînd chiar cu primul drum pe care-l făcu singură în trăsură, expusă grosolăniilor vameşilor englezi, apoi curiozităţii brutale a populaţiei, la trecerea unei franţuzoaice; toate astea îi spuneau în fiece

clipă: „Ai fugit din ţara ta, ai fugit de mama ta, ai fugit de viaţa şi de tinereţea ta, pentru că ai întîlnit în drum un ticălos care te-a obligat să fugi în altă ţară!" Se întîlnesc existenţe consacrate crimei şi altele consacrate nenorocirii. Eugénie se număra printre acestea din urmă.

Negustorul care voia să ridice la Londra o „Casă de mode franceză", adică să pună pe picioare comerţul cu îmbrăcăminte pariziană, se numea Legalet. Avea la Paris un mare magazin de care se ocupa soţia lui şi fata lui, numită Sylvie. Magazinul, pe care pînă la urmă l-a ridicat la Londra, era condus de sora lui, care se numea doamna Benard.

Acum, cînd numele eroilor îţi sînt cunoscute, îmi voi continua povestirea, pentru că timpul trece, stăpîne, noaptea înaintează şi împrejurarea în care te vei afla e prea solemnă, pentru a nu cunoaşte întregul adevăr. Acea doamnă Benard era văduva unui şef de orchestră la unul dintre cele mai mari teatre ale voastre şi, înainte de căsătorie, avusese ocazia să cunoască un mare număr de actori şi de actriţe. Odată ajunsă la Londra, a şi dat peste cîţiva dintre ei, aşa că în casa ei găseai întotdeauna o societate foarte pestriţă, alcătuită din cîţiva negustori francezi stabiliţi la Londra şi din actriţe franceze, în trecere prin oraş. Între ele, se afla şi una bătrînă şi atît de dezmăţată, încît doamna Béru, cea care-şi scosese fata la licitaţie, părea, pe lîngă ea, o adevărată întruchipare a virtuţii. Doamna Firet fusese numită chiar de către camaradele sale, „viciul pe două picioare". Femeia aceasta, care-i adusese doamnei Benard drept cliente, pe cele mai elegante actriţe din Londra, deveni, în scurtă vreme, o persoană de-a casei. În acea epocă, adică la începutul anului 1815, o pălărie franţuzească, o rochie franţuzească, un şal franţuzesc costau o avere, ele însemnînd cel mai înalt grad de lux pentru o femeie. Dacă toaletele costau atîţia bani, apoi o amantă franţuzoaică însemna, pentru un dandy, tot ceea ce putea fi mai *fashionable;* caii de curse şi *grooms*-ii rămăseseră pe locul al doilea. Primele croitorese sosite din Franţa fuseseră angajate cu nişte lefuri uriaşe. Doamna Firet fiind la curent cu toate aceste lucruri, cînd află că doamna Benard adusese cu sine o suită de tinere frumoase şi pricepute, îşi dădu seama că va avea posibilitatea să cîştige bani serioşi. Imediat, tinerii cu bani începură a da ocol proaspătului magazin şi frumoaselor croitorese abia sosite de la Paris. Dar doamna Benard, fie din calcul, fie pentru că era o femeie dibace negustorească, ştiu să împiedice orice tentativă a acestora de a pătrunde în atelierul în care lucrau croitoresele şi unde nu puteau intra decît *ladies,* şi acelea singure. Dar, odată cu acele *ladies,* intră şi doamna Firet; aceasta se jurase că i-o va da pe Eugénie lordului Stive, care o zărise într-o zi pe frumoasa franţuzoaică la Argile-Room. Să nu crezi că din dorinţa de a se distra, sau de a fi admirată s-a dus Eugénie la acel teatru, pe atunci patronat de francezi şi aflat sub protecţia marilor notabilităţi din Londra, în care nu erai admis decît dacă erai invitat. Dar moda franceză făcuse asemenea ravagii în capitala Angliei, încît cutare ducesă, care n-ar fi îngăduit nu ştiu cărui gentilom de rangul al doilea să intre în acel teatru,

se făcea luntre şi punte ca s-o invite pe doamna Benard, dacă aceasta îi făgăduia să-i isprăvească rochia cu patruzeci şi opt de ore înaintea altei ducese. Ca să nu se ducă singură la acel teatru, doamna Benard îşi alegea cîte una dintre cele mai frumoase şi mai tinere fete din atelier, pe care o punea să se îmbrace cît mai elegant cu putinţă, făcîndu-şi în felul acesta, şi reclamă magazinului său. Eugénie, cea mai distinsă şi mai încîntătoare dintre toate, era mai întotdeauna preferata patroanei, şi cu toate că de multe ori refuzase s-o însoţească, pînă la urmă era obligată să se supună poruncii acesteia. Aşa a văzut-o lordul Stive pe Eugénie, care se afla acum de aproape două luni la Londra. Trimisese de cîteva ori pe cineva la lordul Ludney, pentru a afla dacă fiul său sosise; dar i se răspundea mereu că Arthur se afla încă în Franţa. Speranţa smintită pe care nefericita şi-o pusese în el, începu a se spulbera cu fiecare zi care trecea şi iată că melancolia ei obişnuită începu a se preschimba într-o mohorîtă descurajare cînd, într-o seară, doamna Firet se apropie de ea şi o întrebă dacă remarcase o dansatoare de mîna a doua, care venea uneori să cumpere cîte ceva din magazinul lor. Eugénie îi răspunse că nu remarcase nici o dansatoare. Atunci doamna Firet începu să-i istorisească, după ce i-o descrisese cu lux de amănunte, ce avere şi ce situaţie avea acea fată. Toţi marii seniori care aveau milioane, şi-o disputaseră şi pînă la urmă o dobîndise unul dintre ei, care-i dăruise o casă splendidă, slugi, trăsură şi cai. Eugénie, care nu dăduse nici o atenţie acelei povestiri, răspunsese indiferentă:

— Trebuie să fie foarte fericită.

Cotoroanţa, auzind acele vorbe, crezu că şi Eugénie rîvnea la aşa ceva şi-i spuse:

— Ehei, frumoaso, toate astea sînt fleacuri în comparaţie cu ce ştiu eu că ar fi dispus să facă un lord, pentru cea pe care o iubeşte. Mai întîi, e gata să-i ofere o rentă de treizeci de mii de livre pe care, orice s-ar întîmpla între ei, nu i-o va mai retrage niciodată. Apoi, tot timpul cît va rămîne în Anglia cu el îi va pune la dispoziţie un palat la Londra, un conac la ţară; două trăsuri — fiecare cu cîte patru cai, diamante, un trai şi o avere de prinţesă care vor depăşi cele mai ambiţioase pretenţii ale sale.

— Şi cine e fericita persoană care a inspirat o asemenea frumoasă pasiune? zise Eugénie, care, aplecată peste lucrul ei, însăila pliurile unei rochii de lamé.

— Fericita persoană eşti tu, iar omul e lordul Stive.

Şi, înainte ca Eugénie să aibă timp să răspundă la acea josnică propunere, bătrîna se îndepărtă, zicîndu-şi în sinea ei: „Am pus drojdia în aluat. Acum s-o lăsăm o vreme să dospească". Dibacea corupătoare ştia că nimeni nu acceptă pe loc astfel de oferte şi că, după primul refuz, plin de indignare, după ce fata se mai gîndeşte, urmează uneori o acceptare pe care tînăra nu are curajul s-o rostească.

În ciuda indignării pe care o simţi Eugénie, această propunere se strecură totuşi în sufletul ei şi cum zilele treceau, fără ca Arthur să-şi

facă apariţia, îndoiala puse în asemenea măsură stăpînire pe ea, încît începu să se întrebe dacă n-ar face bine să se lase tîrîtă în greşeală. Dar, pentru ca o astfel de ispită să devină un lucru concret, nu trebuia să aibă complici. Eugénie, care din pricina orgoliului ei rănit ar fi cutezat, poate, să se ducă să se ofere lordului Stive, dădu înapoi numai la gîndul că o femeie ca doamna Firet săvîrşise jumătate din răul pe care ea urma să-l ducă pînă la capăt. Cînd bătrîna reapăru, Eugénie o rugă să tacă, pe un ton plin de un asemenea dispreţ, încît bătrîna tăcu într-adevăr, dar fără să-şi piardă nădejdea. În vremea asta, doamna Benard se tot mira de tristeţea Eugéniei; nopţile petrecute în lacrimi scofîlciseră acel chip frumos şi-i şubreziseră sănătatea. Îi făgădui s-o lase să plece îndărăt, în Franţa, deşi plecarea ei ar fi adus un mare prejudiciu magazinului, căci mai toate doamnele bogate din Londra nutreau o deosebită simpatie faţă de acea tînără atît de frumoasă, dar care părea să fi uitat de frumuseţea ei.

Eugénie o ţinea întruna că răul ei se datora climei, cu care însă avea să se obişnuiască. Şi iată că sosi şi ziua în care, nemaiputînd îndura nesiguranţa care o sfîşia, se hotărî să se ducă ea însăşi să vadă dacă nu venise Arthur; pretextînd că simte nevoia să ia puţin aer, o porni pe jos, împreună cu o colegă englezoaică ce vorbea perfect franceza şi care, servindu-i şi de ghid şi de interpret, o conduse pînă la lordul Ludney. Odată ajunsă la poarta palatului acestuia, englezoaica refuză să intre, aşa că Eugénie păşi pragul casei lui Arthur, singură. După o destul de lungă aşteptare, a fost poftită într-un salon unde a văzut un bătrîn cu un aer sever, alături de care se afla un bărbat de vreo patruzeci de ani, care o privi cu un aer mai mult mirat decît obraznic. Eugénie se adresă lordului, care-i răspunse:

— *I don't understand french.*

— Domnul vă spune că nu înţelege franceza, spuse cu grabă străinul; am să-i traduc întrebarea dumneavoastră.

Şi-i repetă lordului Ludney cuvintele Eugéniei care voia să ştie dacă sir Arthur se afla în Anglia. Bătrînul se întoarse şi strigă:

— *Who is she?*

— Întreabă cine sînteţi, domnişoară, zise acel dandy, îmblînzind tonul cu care întrebase bătrînul.

— Sînt franţuzoaică, domnule, şi mă numesc Eugénie.

Auzind acel nume, pe care bătrînul îl înţelese şi fără traducător, se ridică şi începu să strige, ameninţînd-o pe faţă. Deşi nu bănuia din gestul bătrînului ocările pe care i le adresa, Eugénie se retrase speriată către necunoscut, care încerca să-l calmeze pe bătrîn. Aproape aruncîndu-i-se în braţe, ea strigă:

— Sînt nevinovată, domnule, sînt nevinovată!

Mînia lordului Ludney creştea văzînd cu ochii.

— Liniştiţi-vă, îi spuse necunoscutul Eugéniei, el crede că dumneavoastră sînteţi cea care l-a împiedicat, timp de trei luni de zile, pe fiul său, să se întoarcă la Londra.

— Dar eu sînt la Londra de peste trei luni!

Străinul repetă aceste cuvinte bătrînului lord şi, în vreme ce el vorbea, fata auzi pronunţîndu-se numele Thérèsei. Lordul Ludney se calmă brusc, o privi pe fată cu un aer mai puţin furios şi după ce rosti cîteva cuvinte, părăsi salonul.

— Lordul Ludney vă roagă să-l scuzaţi, domnişoară, zise necunoscutul; auzind că sînteţi franţuzoaică, v-a confundat cu femeia care l-a ţinut pe Arthur la Paris, mai mult decît îi era îngăduit să stea. Dar l-am lămurit, căci ştiu că acea persoană are cu totul alt nume.

— Se numeşte Thérèse, nu-i aşa? strigă Eugénie.

— Da, Thérèse, sau cel puţin ăsta-i numele pe care mi l-a spus Arthur.

— Cum, e la Londra, deci a venit?

— Da, de opt zile.

— Şi unde locuieşte?

— În Covent-Garden, numărul...

— Oh, mă duc acolo, mă duc acolo, zise ea, disperată.

— Îmi îngăduiţi să vă conduc?

Eugénie, cu mintea aiurea, acceptă fără să se gîndească la urmările unui asemenea demers. Poate că, ieşind din acea casă, ar fi dat peste tînăra englezoaică, cu care s-ar fi dus împreună la Arthur, avînd astfel o călăuză mult mai convenabilă decît un bărbat pe care nu-l cunoştea. Dar englezoaica, plictisindu-se să mai aştepte, plecase, aşa că Eugénie se urcă în trăsura ce-l aştepta pe acel senior. În timpul drumului, biata fată, sufocată de lacrimi şi suspine, nu observă bucuria de satir şi curiozitatea cu care o privea bărbatul de lîngă ea. Ajunseră, în sfîrşit, la Arthur. Bătînd grăbit în uşă, aceasta se deschise repede, portarul dîndu-şi imediat seama că era vorba de o vizită importantă. Necunoscutul intră, ţinînd-o pe Eugénie de mînă; trecu repede prin faţa servitorilor urcă la primul etaj, deschise brusc uşa unui salon şi-i zise lui Arthur, care şedea întins pe divan, cu spatele spre uşă, citind un ziar:

— Arthur, îţi aduc o persoană pe care am întîlnit-o la tatăl tău, întrebînd de tine.

Tînărul se ridică şi, fără să se întoarcă zise:

— Trebuie să fie vreunul dintre creditorii mei pe care l-ai luat sub aripa dumitale ocrotitoare, nu-i aşa, milord? Eşti în stare de orice, cînd e vorba să-mi joci un renghi!

— Arthur, eu sînt, zise Eugénie, înaintînd.

Auzind acea voce, Arthuir se întoarse brusc; o privi indiferent pe Eugénie, apoi — aranjîndu-şi părul într-o oglindă — spuse:

— În acest caz, întîlnirea nu-i chiar atît de neplăcută. Ei bine, *miss* Eugénie, ce doreşti de la mine?

Biata fată îl privi pe Arthur cu nişte ochi atît de miraţi, încît citeai limpede în ei că nu-şi credea nici ochilor şi nici urechilor.

— Te rog să te grăbeşti, sînt aşteptat undeva la masă, zise Arthur. Hai, domnişoară, spune ce vrei de la mine?

— Ce vreau de la dumneata, Arthur, ce vreau eu de la dumneata... Ai uitat cine sînt, ai uitat ce mi-ai făcut? Copilul dumitale pe care-l port...

— Şi care va semăna probabil cu frate-său, zise Arthur, scobindu-se între dinţi.

— Fratele lui? Ce frate, milord?

— Da, un copil încîntător...

— Ah, zise Eugénie, sau eu sau dumneata, ne-am smintit! Despre ce copil vorbeşti?

— Păi despre cel născut în 30 martie 1814, în aceeaşi cameră unde, după şase luni, am avut îndrăzneala să atentez la virtutea dumitale!

Această acuzaţie nedreaptă îi dădu o lovitură cumplită Eugéniei; înţelese că era vorba de o calomnie şi strigă:

— Ah, acum îmi dau seama de unde vin toate aceste acuzaţii nedrepte! De la Thérèse, de la Thérèse care a cutezat să spună că...

— De la Thérèse şi — mai mult decît de la ea — de la un martor ocular: doamna Bodin.

Năucită de atîta ticăloşie, Eugénie scoase un ţipăt şi-şi ascunse capul în mîini. Acel gest de disperare putea foarte bine să însemne şi groaza de a fi învinuită pe nedrept, dar şi ruşinea de a-şi fi văzut greşeala descoperită. Arthur îl luă drept masca unei neruşinări pe care o determinase să cadă şi zise pe un ton insolent:

— Totuşi, te iert, *miss*; ştiu că grizetele se amuză, făcîndu-i pe neghiobii de englezi bogaţi să plătească pentru micile păcate ale tinereţii lor. Aşa că nu eşti mai vinovată decît celelalte, iar eu sînt un bărbat generos. Dacă o duci greu, te voi ajuta; creditorii mei încă n-au apucat să mă ruineze de tot.

— Destul, milord, zise Eugénie. Taci, te rog, taci... eu plec... taci...

Vru să se ridice de pe scaunul pe care aproape că se prăbuşise. Dar, odată în picioare, se simţi atît de slăbită, încît se sprijini de perete, ca să nu cadă grămadă pe covor.

— Oh, zise Arthur, ştiu că eşti o bună actriţă...

Aceste vorbe, ajunse la urechea Eugéniei, o susţinură atît cît să poată ieşi din odaie, fără să-şi dea duhul. Dar, cînd ajunse în capul scărilor, puterile o părăsiră şi leşină pe prima treaptă pe care se pregătea s-o coboare.

— Schimbă scena, jupîne, zise Luizzi, cred că nici un bărbat n-ar fi în stare de atîta barbarie.

— Uiţi că Arthur era aproape un copil, că nu avea decît douăzeci de ani?

— Păi tocmai de asta mă miră atîta cruzime.

— Vă miraţi de orice voi, bărbaţii, care nu ştiţi niciodată să priviţi lucrurile în profunzime. Vi se aruncă nişte idei generale, pe care vi le însuşiţi, fără să le examinaţi sub toate aspectele şi apoi le ţineţi în dinţi,

de parcă ar fi întruchiparea adevărului. Dintre toate aceste idei, poate singura adevărată e că generozitatea e, într-adevăr, privilegiul tinereții. Dar această idee își are și reversul, iar reversul e că tinerețea poate fi și de o cruzime implacabilă. Oprește-te într-o zi, baroane, pe o stradă din Paris și citește, de la un capăt la celălalt, hotărîrile date de Curtea cu Juri; vei vedea că nouă din zece fapte urîte săvîrșite în societatea voastră au fost comise de oameni foarte tineri. Ăsta e rezultatul inevitabil a tot ceea ce înseamnă dorință și putere. După drumul pe care-l apucă, ei fac fapte mari, sau crime mari. Prudența e caracteristică maturității; neputința revine bătrîneții. Iată niște lucruri pe care trebuie să le știi pentru ca — pe parcursul acestei povestiri — să nu te mai miri ca un prost de tot ceea ce vei auzi. Apoi diavolul continuă:

Cînd Eugénie își reveni din leșin, se afla într-un apartament somptuos pe care nu-l cunoștea. Străinul care o condusese la Arthur, ieșise aproape imediat după ea și o găsise zăcînd pe scară; o luă în brațe, o așeză în trăsura lui și o duse acasă la el. Revenindu-și, fata văzu lîngă ea o bătrînă care-i dădea să respire niște săruri și care, la un semn al străinului, se îndepărtă.

— Unde mă aflu? întrebă Eugénie.

— La mine, răspunse necunoscutul; la mine, care n-am să te abandonez ca acel nedemn Arthur; la mine, care sînt convins de nevinovăția dumitale; căci știu totul despre rivala dumitale, care te-a calomniat astfel. La mine, care îți ofer un adăpost.

— Dumnezeule! Dar cine sînteți dumneavoastră? întrebă Eugénie, pe care un limbaj atît de diferit de cel al lui Arthur o făcu din nou să plîngă.

— Sînt lordul Stive, *miss,* răspunse acesta, străduindu-se să vadă, după chipul fetei, ce impresie îi făcuse acest nume.

— Lordul Stive! strigă ea, ridicîndu-se și privind în jur cu spaimă. Lordul Stive! Lordul Stive! repetă ea, trăgîndu-se înapoi din fața lui.

— Nu te teme, domnișoară! Văd, după spaima dumitale, că nu ți s-a spus exact cine sînt și că singura mea dorință a fost prost înțeleasă. Te iubesc, domnișoară, dar nu ca Arthur ca să te părăsesc în mizerie. Te iubesc ca să-ți ofer rangul și fericirea pe care le meriți; ca să te smulg dintr-o viață nedemnă de dumneata, ca să te așez deasupra acelor ticăloase care au cutezat să te calomnieze. Fiindcă eu cred în nevinovăția dumitale și nu te condamn pentru greșeala de a fi căzut în mîinile lui Arthur. Voi uita această greșeală; de fapt, am și uitat-o... Dragostea mea nu vrea să știe de ea și dacă vei vrea să mă asculți, în cîteva zile, mîine chiar, vei putea, cu averea pe care o vei căpăta, să-i disprețuiești și să-i sfidezi pe toți cei care ți-au vrut răul, pînă și pe Arthur, pe insolentul Arthur.

Ispita venea exact la vreme, momentul nici nu putea să fie mai bine ales, nici vorbele mai plăcute pentru o ureche ce trebuia să le asculte.

— Da, zise Luizzi, numai că toate aceste întîlniri mi se par cam neverosimile.

— Tot ceea ce e adevărat depășește întotdeauna puterea ta de înțelegere, stăpîne. Cred că din pricina asta oamenii voștri de geniu au inventat verosimilul. Consider că a fost din partea lor o lașitate, o măgulire a prostiei. Dealtfel, la ce mi-ar mai folosi să fiu diavol, dacă n-aș aranja întîmplările dramelor ce se petrec, ceva mai bine decît o fac romancierii voștri?

— Deci, zise Luizzi ai uzat de toate vicleniile tale ca să poți dobori o biată fată?

— Da, răspunse diavolul, dar m-a înfrînt.

— Înfrînt? repetă Luizzi.

— Da, zise diavolul. După ce Eugénie auzi ce-i spusese lordul Stive, îi răspunse acestuia:

— Milord, cînd mi-ați spus că mă credeți nevinovată, mi-ați arătat, de fapt, ce am de făcut. Stima de care ați dat dovadă față de mine, deși propunerea pe care mi-ați făcut-o dovedește că această stimă nu e decît de suprafață, mă obligă totuși să vă arăt că o merit.

— Domnișoară, zise lordul, mai gîndiți-vă, nu refuzați un bărbat despre care se spune că ar fi cel mai puternic din Anglia.

— Nu, milord, răspunse Eugénie pe un ton rece. Nu primesc. Nu vreau să primesc! Vă iert! Dar nu vă vreau! Nu vă cer decît să-mi îngăduiți să mă retrag.

— Nu așa, domnișoară, nu așa! Atîta calm după o atît de cumplită disperare mă face să mă gîndesc la cine știe ce gest necugetat...

— Nu, milord, n-am de gînd să mă omor. Sînt mamă și trebuie să trăiesc.

— Și iată că atunci mi-a scăpat din nou! strigă diavolul. De trei ori am adus-o în pragul sinuciderii și de trei ori mi-a scăpat. Îmi mai rămînea spaima de mizerie. Merita să încerc!

Lordul Stive, care voia să cunoască pînă în străfundurile sale sufletul Eugéniei, pentru a putea pune totuși mîna pe ea, îi spuse:

— De ce nu faci apel la legea noastră engleză? Du-te și declară în fața unui magistrat numele tatălui copilului dumitale și legea îl va sili să-l recunoască și să aibă grijă de dumneata și de el.

— Oh, milord, noi fetele franceze, zise Eugénie, întorcînd capul, nu obișnuim să ne etalăm rușinea ca pe un drept. Mai curînd aș prefera să mor, decît să fac asta!

— Domnișoară Eugénie, nu da cu piciorul unei asemenea situații, nu aștepta să te copleșească sărăcia, fiindcă și ea te duce tot la moarte. Și dacă această propunere a mea îți repugnă atît de tare, gîndește-te că-l pot sili pe Arthur să-și repare ticăloșia; te încredințez că dacă voi vorbi cu el...

— Dacă îi veți mai vorbi vreodată despre mine, zise Eugénie, întrerupîndu-l pe lordul Stive și ridicîndu-se în picioare, să-i spuneți, milord, că victima va trăi, pentru a da viață copilului călăului ei; să-i mai spuneți că femeia sărmană va munci, ca să hrănească pruncul bărbatului bogat, și să mai spuneți că există un nume care nu va mai

fi niciodată rostit de aceste buze pe care le-a întinat, un nume pe care o biată fată din popor îl rosteşte acum în faţa dumneavoastră: cel al nobilului conte sir Arthur Ludney. Rămîneţi cu bine, milord, rămîneţi cu bine! Nu mai avem nimic să ne spunem!

Ieşind din acea casă, mi-a scăpat din nou.

— A, făcu Luizzi cu o bucurie deosebită.

— Da, reluă diavolul pe un ton sinistru, mi-a scăpat; dar atunci mi-am făgăduit în sinea mea să-i ofer Domnului o fiinţă atît de torturată şi distrusă, încît nici El, oricît ar fi de atotputernic, să nu-i mai poată vindeca asemenea răni. Ascultă stăpîne şi nu te teme...

De îndată ce Eugénie a ieşit din acea casă, am şi fost pe urmele ei. Cum nu ştia drumul îndărăt, rătăci vreme îndelungată, întrebînd în dreapta şi-n stînga, pe unde s-o ia, se ciocni de oameni, unii o îmbrînciră, alţii o înjurară, pînă cînd, zdrobită de oboseală şi cu inima sfîşiată, întîlni un bătrîn de treabă care o conduse pînă la atelierul ei de croitorie, unde se prăbuşi frîntă, şi trupeşte, şi sufleteşte. Noaptea făcu o febră puternică şi abia după opt zile putu să-şi reia lucrul în atelier, alături de colegele ei. Între timp, lordul Stive, care nu renunţase de a pune mîna pe ea, încercă prin josnicie, ceea ce nu izbutise prin corupţie: Dezvălui doamnei Firet taina Eugéniei, recomandîndu-i să procedeze cu tact, pentru a o determina să-i cedeze. Mi-e simpatică doamna Firet, e o femeie inteligentă şi abilă! Adulmecă răul şi n-are nevoie de multe explicaţii. Bătrîna nu încercă — aşa cum îi sugerase lordul Stive — să-i vorbească fetei despre starea în care se afla şi să-i spună că trebuia să mulţumească cerului că-şi găsise un atît de înalt protector, după ce săvîrşise o faptă atît de ruşinoasă. Ea fu şi mai dibace. Se duse la doamna Benard, cu ochii scăpărînd de indignare şi cu glasul plin de tristeţe. Apoi îi spuse cum descoperise că cinstita doamnă Benard fusese înşelată în mod nedemn de ipocrita Eugénie, care nu plecase din Franţa decît pentru a-şi ascunde o sarcină ruşinoasă. Dacă doamna Benard ar fi fost singura care ar fi auzit acele lucruri, scopul doamnei Firet n-ar fi fost atins. Aşa că istorisi totul cu acel glas care dă impresia că e de taină, dar care, de fapt, străpunge pereţii. După două minute, întregul atelier cunoştea situaţia Eugéniei, iar cînd veni la lucru fu întîmpinată cu surîsuri ironice, cu scurte rîsete dispreţuitoare, cu glume la'al căror sens tremură, cînd îl pricepu, pînă în clipa în care, nemaiputînd să suporte acea neîncetată şi activă ocară, se ridică şi strigă mînioasă, în momentul în care o altă fată se îndepărtase cu silă de lîngă ea:

— Dar ce s-a întîmplat de vă e silă să mă atingeţi?

— Păi, ne e frică să nu-ţi lovim pruncul, zise una din ele.

Iată cum îi fusese întors cuvîntul pe care i-l adresase lui Arthur, într-un moment de disperare. Trebuie să-ţi spun tot, baroane, ca să cunoşti sufletul omenesc, din moment ce mi-ai spus că vrei să-l cunoşti. Cea care-o insultase cu atîta cruzime, născuse cu şase luni mai înainte un copil din flori pe care-l ucisese, iar acum mergea cu fruntea sus, sigură cum era că nimeni nu-i ştia taina.

— Văd că nu-mi vorbeşti decît despre monştri, spuse baronul.

— Nu, sînt creaţiile obiceiurilor voastre. Cu cît sînteţi mai nemiloşi faţă de cineva care-şi recunoaşte greşeala, cu atît ascundeţi mai bine crime de care nu vreţi să roşiţi. Asta-i tot! Nu devii rău din plăcere, stăpîne! Totul are o cauză. Numai că voi sînteţi mult prea leneşi, sau prea stupizi, ca să căutaţi rădăcina tuturor viciilor voastre şi s-o tăiaţi cu îndrăzneală!

— Poate că ai dreptate... Dar, în sfîrşit, cum a putut îndura Eugénie atîtea necazuri, fără să piară?

— Pentru că sufletul e la fel ca şi trupul; uneori piere, căzînd doar de la cîteva picioare înălţime, alteori rezistă, chiar cînd îţi rupi şi mîinile şi picioarele şi cînd eşti plin de răni grave. Dealtfel, o femeie avu milă de Eugénie, sau mai curînd de liniştea casei sale. Doamna Benard îi propuse fetei să se reîntoarcă în Franţa şi, pentru ca urmările greşelii sale să n-o urmărească şi acolo, se oferi s-o recomande fratelui ei, care să-i ofere un loc în magazinul lui, pierzîndu-se în acel imens Paris, unde oricine se poate ascunde şi unde totul se află, ca în cel mai mic sat.

Eugénie venise singură în Anglia, cu o foarte slabă speranţă. Acum, se reîntorcea tot singură în Franţa, dar fără nici o speranţă. Nu-i spusese nimic despre sarcină mamei sale, înainte de a pleca şi nici nu-i putuse scrie, fiindcă Jeanne nu ştia carte şi cel care i-ar fi citit scrisoarea, ar fi umplut tîrgul.

— E groaznic ce-mi spui acum, căci tremur, cînd mă gîndesc cum trebuie s-o fi primit Jeanne pe fiică-sa.

— Ei bine, stăpîne iar te înşeli. Durerile copilei Eugénie, durerile delicatei tinere Eugénie, nu străpunseseră scoarţa grosolană care acopeea inima acelei femei. Dar durerea deplină, reală şi de înţeles pentru ea, o mişcă pînă în cele mai ascunse fibre ale sufletului ei. N-o blestemă pe fiica sa, n-o insultă, n-o plînse. O ajută să-şi ascundă sarcina, o ajută să nască pe ascuns. Mama Eugéniei, care trăia din banii daţi de fiică-sa, părăsise casa unde locuise şi se mutase într-o cămăruţă ale cărei ferestre dădeau spre o curticică pătrată. Eugénie împărţea cu ea singurul pat aflat în acea cameră. Vorbise cu o moaşă ca Eugénie să se ducă să nască la ea; dar, acum moaşa îi ceruse sute franci pe zi pentru odaia ei mizerabilă, au trebuit să aştepte pînă în ultimul moment, pentru ca şederea să nu fie prea lungă şi prea costisitoare. Cheltuiseră de-acum o mulţime de bani pentru scutece; iar ceea ce le mai rămăsese, fusese calculat pînă la ultimul bănuţ, pentru timpul cît Eugénie urma să stea la moaşă. Aşa că Eugénie aştepta cu nerăbdare acel greu moment. Într-o noapte, pe la ora două, simţi primele dureri; trebui să se scoale, să se îmbrace pe întuneric ca să nu dea de bănuit vecinilor, care s-ar fi mirat să vadă lumina aprinsă la ele, la acea oră, să coboare încet şi în vîrful picioarelor, cînd picioarele fetei şi aşa abia mai puteau s-o poarte. Trebui să se furişeze prin faţa lojei portarului, după care îi mai rămînea de făcut un drum destul de lung, pe care de obicei îl făcea

în douăzeci de minute, dar pe care acum îi făcu în patru ore, mama tîrîndu-şi fiica şi smulgînd-o de pe fiecare bornă pe care se aşeza, cînd nu putea să mai meargă. În sfîrşit, ajunse, pentru a se putea aşeza pe un pat şi a nimeri pe mîinile unei femei ignorante, care o lăsă să se chinuie îngrozitor.

Abia în noaptea următoare o născu pe Ernestine, pe care o cunoşti. Apoi, după cinci zile, se întoarse acasă, iar după cincisprezece zile era primită în bogatul magazin al domnului Legalet, din capul străzii Saint-Denis.

Diavolul se opri şi Luizzi păru să răsufle, ca un om care a urcat o culme grea şi care, în sfîrşit, se aşează, ca să-şi tragă răsuflarea.

— La drum, la drum, stăpîne, strigă diavolul, timpul trece, zorile se apropie, iar noi n-avem vreme de pierdut. La drum, dacă vrei să fii bine informat, în clipa în care va trebui să alegi...

— Dă-i drumul, zise Luizzi.

Diavolul reluă:

— Biata fată...

— Iar biata fată?

— Iar biata fată, stăpîne; vor urma în curînd „biata femeie" şi „biata mamă". Vei auzi şi vei vedea...

XXXVIII

Iar biata fată

— Am destulă experienţă ca să ştiu că cel care se ţine tare împotriva unei furtuni violente, poate uneori să se prăbuşească sub cea mai uşoară pală de vînt . Eugénie fusese atîta vreme nefericită, încît acum stătea tot timpul la pîndă. Şi cum era puternică, rămăsese tot timpul în picioare. Am vrut să-i insuflu siguranţă şi, în timpul primului an la doamna Legalet, se simţi fericită, atît cît se putea ea simţi fericită. Avînd un salariu foarte mare pentru o fată de vîrsta ei şi din clasa ei socială, o ţinea pe maică-sa într-un sătuc din împrejurimile Parisului, unde se afla şi doica ce-i alăpta copilul. Din două în două duminici, cînd i se dădea şi ei o zi liberă, se ducea să le vadă, pe maică-sa şi pe fetiţă. Singura persecuţie pe care o avu de îndurat a fost tot din partea lui Arthur. Se întîlni cu el, într-o zi, şi acesta o urmări. Numai că trecuse demult şi timpul rugăminţilor, şi al ameninţărilor. Cînd vru s-o oprească pe stradă, ea îi spuse destul de tare ca să atragă atenţia trecătorilor:

— Ce vrei domnule? Nu te cunosc!

— Îmi vreau copilul, vreau să-mi dai copilul! zise Arthur, palid de furie şi de umilinţă.

— Cum se numeşte acest copil, domnule?

— Eugénie, bagă de seamă!

— Bagă de seamă dumneata, îi răspunse ea cu dispreţ. La cîţiva paşi de aici sînt nişte agenţi de poliţie, care-i arestează pe beţivii ce acostează femeile!

Arthur! Ticălosul şi implacabilul Arthur fusese învins, la rîndul său. Injuria îl pălmui cumplit şi nici nu apucase încă să-şi revină din uluială, că Eugénie şi dispăruse în mulţime. Asta a fost singura întîlnire dintre ei şi, datorită mie, ticălosul nu i-a mai tulburat tihna celei pe care o chinuise atît.

După un an, a sosit la Paris un tînăr din provincie, un anume Alfred Peyrol. Venise să-şi isprăvească practica de comerciant într-un mare magazin din Paris, iar taică-său îi dăduse o scrisoare de recomandare către domnul Legalet. Se prezentă la acel negustor şi fu primit aşa cum trebuia să fie primit fiul vechiului său amic. Băiatul îi plăcu doamnei Legalet, dar îi plăcu şi mai mult domnişoarei Sylvie Legalet. Era tînăr, vesel, entuziast, un povestitor spiritual şi cu acea tentă de originalitate specifică moravurilor fără fasoane, din provincie. Povestea în felul cel mai nostim din lume, tot ceea ce-l uimea la Paris. În rest, era o fire îndrăzneaţă, hotărîtă, dibace, răbdătoare, care ar fi putut ajunge departe, fără teama puerilă de opinia publică. În el se dădea o luptă veşnică, între firea şi educaţia sa. Multă vreme, Eugénie nu bagă de seamă atenţia pe care i-o dădea tînărul. Domnişoara Sylvie se îndrăgosti de frumosul provincial, care venea să-şi petreacă aproape toate serile în atelier, unde se strîngeau vreo douăzeci de fete. Deşi băiatul împlinise douăzeci şi patru de ani, avea totuşi o inimă foarte tînără şi mult spirit. Viaţa retrasă pe care o dusese în familiea sa, îl lansase în lume cu un caracter gata format, înclinat către afaceri, dar necunoscînd încă lucrurile vulgare ale vieţii, toate acestea făcînd totuşi din el un bărbat încîntător. Într-o seară, Sylvie, rămasă singură cu Eugénie ca să termine ceva urgent, se apropie de ea; şi vorbind în şoaptă, deşi toată lumea se culcase, Sylvie spuse:

— N-ai remarcat că domnul Alfred îmi face curte?

— Nu, zise Eugénie, care nu se uitase poate nici de două ori la Alfred, de cînd venise să facă practică la domnul Legalet.

— Deci, crezi că nu mă iubeşte? întrebă Sylvie, alarmată.

— Nu spun asta! Spun doar că n-am văzut nimic. E vina mea... Sînt atît de distrată...

— Ei bine. Eugénie, te rog, examinează-l.

— De ce?

— Pentru că aş vrea să ştiu... dacă nu cumva mă înşel...

— Şi ce importanţă are asta?

— Are, pentru că-l iubesc, zise Sylvie, plecîndu-şi ochii.

Eugénie o privi. A iubi... A iubi era pentru ea un cuvînt pe care îl auzise adesea rostindu-se, dar ce teribilă semnificaţie avea! I se păru că vede ivindu-se, odată cu aceste două cuvinte, pe deoparte, toate necazurile ei, pe de alta, toate necazurile Thérèsei. Dar, cînd observă chipul candid şi încîntător al Sylviei, simţi că trebuie să mai existe şi un alt fel de dragoste, pe care ea nu-l cunoaştea, dar care trebuie să fi fost nespus de dulce. Apoi zise rar:

— A, îl iubeşti...

— Da, îl iubesc! Cînd îl văd intrînd, îmi dau seama că, de fapt, pe el l-am aşteptat toată ziua; cînd vorbeşte, nu-i aud decît glasul lui; mi se pare că acest glas mă mîngîie, de parcă m-ar mîngîia mîna lui. Îl aud pretutindeni... Cînd îmi face un compliment, oh, sînt atît de fericită, atît de fericită încît îmi vine să plîng. Cînd rîde de mine, sînt tristă, atît de tristă, încît iar îmi vine să plîng...

— Oh, zise Eugénie, cît de mult trebuie să iubeşti, dacă iubeşti astfel!

— El nu ştie. Nu-i poţi spune unui bărbat astfel de lucruri.

— Dar el, el nu ţi-a spus nimic?

— Crezi că ar îndrăzni? Louis, care s-a însurat cu sora mea, a iubit-o doi ani, fără să-i spună nimic, pînă cînd tata s-a văzut silit să-i spună el surorii mele că Louis o iubeşte.

O viaţă de cu totul alt gen decît cea pe care-o dusese Eugénie! O dragoste de cu totul al gen decît cea despre care auzise Eugénie vorbindu-se! Ce umbre proaspete, trandafirii şi noi pentru inima care trecuse pe deasupra unor genuni cumplite şi care nu se mai lovea la tot pasul de obstacole ascuţite, pentru că era ea însăşi un pustiu! Ochii Eugéniei se umplură de cu lacrimi. Dar şi le şterse imediat, fiindcă nu i-ar fi putut spune de ce plînge celei care-i mărturisise cu atîta naivitate sentimentele ei. Curioasă să vadă în faţa ei acea frumoasă poteră, pe care ea nu mai putea păşi, Eugénie îi făgădui Sylviei să bage de seamă dacă Alfred o iubea. A doua zi îl privi cu atenţie pe tînăr şi observă că se purta cu Sylvie la fel cum se purta cu toate celelalte şi că dacă dădea mai multă atenţie cuiva, apoi tocmai ei îi dădea. Dar Eugénie nu se opri asupra acestui fapt, care putea să fie doar o pură întîmplare. Cînd se întunecă, Sylvie veni din nou lîngă Eugénie.

— Ei bine, spuse ea, nu-i aşa că mă iubeşte? Mi-a mărturisit că eram foarte frumos pieptănată...

— Sigur, zise Eugénie, care nu voia să vadă acel suflet atît de naiv, angajîndu-se pe un drum primejdios, da, ţi-a spus că eşti frumos pieptănată, dar să ştii că şi mie mi-a spus acelaşi lucru.

— A trebuit să-ţi spună, ca să nu bată la ochi. Şi pe urmă n-ai văzut cum mi-a ridicat broderia, cînd am lăsat-o să cadă? Şi cît a ţinut-o în mînă, ca să atingă ceea ce atinsesem şi eu? Şi cum m-a privit, cînd mi-a înapoiat-o?

— E adevărat, răspunse Eugénie, e adevărat, răspunse ea, plecîndu-şi capul.

Apoi tăcu, pînă ce Sylvie zise din nou:

— La ce te gîndeşti?

— La nimic! Apoi adăugă: Totuşi, nu vreau să te mint şi să te las să iubeşti, dacă n-ai să fii într-adevăr iubită. Căci vei suferi cumplit să te vezi dispreţuită!

— Dar ce s-a întîmplat? întrebă Sylvie.

— N-ai observat că atunci cînd una dintre fete a lăsat să-i cadă batista, el i-a ridicat-o imediat şi a ţinut-o cam prea mult în mînă?

— Ba da, ba da, dar era batista ta; şi apoi, el ţi-a mototolit-o, tot înnodînd-o şi deznodînd-o. Şi-a făcut din ea un văl, pe care şi l-a pus pe faţă, dar s-a jucat, a fost vesel, a rîs; povestea cu batista a fost cu totul altceva!

În ajun, Eugénie descoperise ce înseamnă dragostea unei inimi de copil. În acel moment descoperea orbirea, care însoţeşte întotdeauna dragostea şi, temîndu-se să nu mîhnească acel suflet delicat, aşteptă momentul potrivit, ca să-i poată spune adevărul. Dealtfel, poate că se înşela ea însăşi, poate că nu mai era în stare să vadă dragostea, în gesturile cele mai nevinovate!

Zilele treceau şi Eugénie, tot observînd fără încetare cele mai mărunte fapte ale lui Alfred, fu aproape silită a recunoaşte că, de fapt, ei îi erau adresate toate acele priviri furişe, cuvintele cu două înţelesuri, clipele de bucurie, străfulgerările de tristeţe prin care vorbeşte, fără încetare, o dragoste care încă n-a fost mărturisită. În vremea asta, Sylvie nu vedea nimic sau, mai precis, nu vedea decît ceea ce-i măgulea speranţele şi-i mărturisea în fiecare seară Eugéniei pe ce baze şubrede credea că se sprijină dragostea lui Alfred. Eugéniei îi era milă de acea copilă şi se învinuia că o trădase. Prea îndurerată încă de asprele lecţii pe care le primise de la viaţă, Eugénie vru să evite orice fel de rivalitate. Încercă să pună între ea şi Alfred piedici peste care acesta n-ar fi putut să treacă. Sub pretextul că locul unde lucra ea era prea departe de lampa care se afla lîngă doamna Legalet, se retrase într-un colţ, în spatele şirului de fete. Dar nu făcu altceva decît să-i dea lui Alfred prilejul de a o căuta peste tot şi de a o găsi oriunde s-ar fi ascuns. A doua zi, Sylvie vru să se aşeze şi ea în colţul retras în care lucra mama sa, şi cum Alfred venea mereu acolo îşi închipui că venea pentru ea. Dacă într-o seară Eugénie îşi punea o panglică neagră în jurul gîtului, Alfred striga că panglicile negre erau o podoabă elegantă. Şi Sylvie îi spunea Eugéniei:

— Vezi? Vrea să-mi pun şi eu panglică neagră, fiindcă socoate că o astfel de panglică mi-ar sta minunat.

Sylvie îşi punea panglica, Eugénie o scotea pe a sa, iar seara, nemulţumit, Alfred îi spunea în şoaptă Sylviei, în aşa fel încît să fie auzit şi de Eugénie, aruncîndu-i acesteia din urmă o privire plină de reproş:

— Eşti bună şi drăguţă; văd că nu ţi-a fost teamă să te împodobeşti cu ceea ce-mi place!

Ceasul confidenţelor odată sosit, Sylvie, îi spunea Eugéniei:

— Ai văzut cum mi-a mulțumit că mi-am pus panglicuța aceea neagră? Oh, sînt sigură că mă iubește!

Inima Eugéniei repeta ca un ecou: „Mă iubește!"

Eugénie se simțea foarte stînjenită că devenise confidenta tinerei Sylvie. Într-o zi, după ce-o ascultă vorbind întruna despre Alfred, îi spuse clar că poate maică-sa se va supăra, dacă va afla că Eugénie o ajută să-și facă speranțe deșarte despre o dragoste cu care ea n-ar fi fost de acord.

— O, mama știe, și nu e împotrivă. Alfred e un tînăr atît de cinstit, de binecrescut, de respectuos... Tocmai mama mi-a spus toate astea, așa că-ți dai seama, în ziua în care mă va cere de soție, ea va fi foarte bucuroasă.

Toate cuvintele acelei copile îi dădeau lovitură după lovitură Eugéniei, dar cel mai dureros dintre toate a fost cuvîntul „soție". Mai putea ea să se mărite, ea, o biată fată pierdută? Chiar presupunînd că dragostea lui Alfred ar fi fost sinceră, avînd în vedere că el o socotea cuminte și pură, n-ar fi trebuit să renunțe? Dar pasiunea e deosebit de ingenioasă și știe cum și în ce fel să se strecoare într-o inimă. Din clipa în care Eugénie se socoti nedemnă de a fi iubită, începu să sufere la gîndul că nu mai era iubită și de unde, mai înainte, se temea ca dragostea lui Alfred să nu se înflăcăreze, acum începu să-i fie frică să n-o piardă. Și cum începuse a se îndoi, socotind că-și făcea vise zadarnice, evită orice apropiere de Alfred, nu atît pentru a-l îndepărta, cît pentru a fi sigură dacă o iubește sau nu. Dar băiatul, plin de perseverență și dibăcie, făcea ce făcea și tot în preajma ei ajungea. Pînă la urmă, Eugénie se convinse c-o iubea și-i fu nespus de recunoscătoare pentru această dragoste; și iată că, în ciuda reținerilor sale, se îndrăgosti și ea de el. Asta pînă în ziua în care, întorcîndu-se de la țară, unde se dusese să-și vadă fetița, află că domnul Legalet angajase o nouă lucrătoare. Cînd o văzu pe noua lucrătoare, Eugénie încremeni: era Thérèse, Thérèse care veni spre ea ca spre o veche prietenă. Dar Eugénie nu-i mai putea accepta prietenia așa, că, după cîteva fraze reci și scurte, se retrase cît mai departe de ea. Acum, Eugénie trăia cu spaima în suflet ca Thérèse să nu-i divulge secretul. Deși, dacă s-ar fi întîmplat acest lucru, Eugénie își și făcuse planul să se mute la alt magazin. Cînd se făcu seară însă și cînd îl văzu pe Alfred, spaima puse complet stăpînire pe sufletul fetei. În primele momente se străduí să ascundă această dragoste, dar Thérèse, versată în astfel de lucruri, bănui repede despre ce era vorba. Abia atunci își dădu Eugénie seama că nu va mai avea puterea să îndure disprețul lui Alfred și, o clipă, orgolioasa Eugénie se gîndi s-o implore pe Thérèse să-și țină gura. Își petrecu seara cu ochii aplecați peste lucrul ei, iar cînd se ridică să plece, Thérèse se apropie de ea și-i șopti:

— E drăguț noul tău iubit, deși pare puțin cam nătîng. Poate că e mai bine așa, fiindcă ai să-l poți păcăli mai ușor!

Mult prea revoltată de josnicia acelor vorbe, Eugénie nu mai avu putere să-i răspundă, așa că-i întoarse spatele și plecă.

Thérèse se răzbună pentru dispreţul pe care-l merita, aruncîndu-i în spinarea celei care nu-l merita. Doar în cîteva zile, fata experimentată îşi dădu seama de dragostea Eugéniei, dar o văzu şi pe cea a Sylviei. Atunci ea se apropie de acea copilă şi încercă să i-l smulgă din suflet pe Alfred, sfîşiind fără milă acea inimă atît de tînără, pentru ca, în disperarea ei, Sylvie să lovească în Eugénie.

— O, strigă Sylvie, cînd Thérèse îi spuse că Alfred o iubea pe Eugénie, nu se poate! Tocmai pe ea, căreia eu i-am spus totul, în faţă căreia mi-am deschis inima! Nu se poate să mă fi înşelat astfel! Nu cred că şi-a putut bate astfel joc de mine! Dacă ar fi aşa, înseamnă că e de o cruzime şi de o perfidie fără margini! Dealtfel, am să-i spun totul mamei!

— Şi bine ai face, o sfătui Thérèse, care voia să-şi savureze pe îndelete răzbunarea.

Sylvie dădu fuga la maică-sa şi-i vorbi despre trădarea Eugéniei. Aceasta fu şi mai indignată decît Sylvie căci ea îşi şi făcuse unele planuri în legătură cu Alfred. A doua zi, doamna Legalet o chemă pe Eugénie şi înainte de a-i cere vreo explicaţie, îi înmînă o scrisoare, scrisoarea prin care doamna Benard i-o recomandă pe Eugénie cumnatei sale. În acea scrisoare era menţionat şi motivul pentru care Eugénie trebuise să plece de la Londra. Fata o citi, apoi o înmînă stăpînei sale.

— Vezi, domnişoară, că ştiu totul, şi totuşi n-am spus niciodată nimănui un cuvînt, care te-ar fi putut umili în faţa colegelor dumitale. Ţi-am cruţat durerea de a roşi veşnic în faţa mea, iar dumneata, drept mulţumire, ai stîrnit prin cochetăria dumitale dragostea unui tînăr cu care voiam s-o mărit pe fata mea, a unui tînăr pe care această biată copilă nevinovată îl iubeşte cu dragoste curată, în timp ce dragostea dumitale se bazează pe calcul.

Deci, după ce-i calomniase viaţa Eugéniei, stăpîna ei îi calomnia acum şi dragostea. Deşi simţea cum o năpădesc lacrimile, se stăpîni şi răspunse calm:

— Nu; doamnă, nu, eu n-am făcut absolut nimic ca să-l atrag pe domnul Alfred, pe care nici măcar nu-l iubesc.

— Ei bine, domnişoară, dacă numai el singur trebuie vindecat, am să-i spun eu cine eşti.

— Oh, doamnă, strigă Eugénie, căzînd în genunchi în faţa doamnei Legalet, plec din magazinul dumneavoastră, mă duc în altă parte, dar nu-i spuneţi nimic, nu mă mai dezonoraţi şi în ochii lui. Ce rost ar mai avea să-mi faceţi rău, din moment ce nu voi mai fi aici?

Doamna Legalet se gîndi o vreme, apoi răspunse:

— Da, ştiu că ai fost mai mult nefericită decît vinovată: dar n-ai să fii niciodată fericită, înşelînd dragostea unui om cinstit. Spune-i să nu spere nimic, în ce te priveşte. O tînără are destule mijloace, atunci cînd vrea, să scape de curtea unui bărbat, iar dumneata eşti destul de deşteaptă, ca să găseşti astfel de mijloace. Numai cu acest preţ accept să mai rămîi în magazinul meu şi numai cu acest preţ accept să tac.

— În sfîrşit, zise Luizzi, mai văd şi o femeie de treabă.

— Prostii! răspunse diavolul, dacă ai fi analizat mai temeinic această indulgenţă, ai fi văzut că la baza ei stătea un calcul destul de meschin.

— Iarăşi? strigă baronul.

— Iarăşi. Doamna Legalet şi-a zis că dacă Eugénie pleca de la ea, Alfred putea foarte bine să nu mai vină nici el şi atunci adio frumoaselor planuri de măritiş ale fiicei sale, cu un tînăr care avea o rentă de douăsprezece mii de livre şi al cărui tată era foarte bogat.

Eugénie acceptă tîrgul cu doamna Legalet, acceptă şi serile lungi petrecute în prezenţa lui Alfred sub ochiul scrutător al patroanei. În vreme ce trebuia să-i respingă avansurile pe care i le făcea acesta, Eugénie era insultată de stăpîna ei, care-i făcea observaţie că nu fusese destul de tăioasă cu băiatul, era ameninţată că-i va destăinui totul acestuia şi ţinută de rău pentru cel mai neînsemnat cuvînt spus lui Alfred. Şi totuşi, fata răbdă totul, numai de dragul de a-l vedea şi de a-l auzi pe acel Alfred. Chipul, sunetul glasului său erau ca o hrană pentru Eugénie, care nu avea curajul de a se lipsi de ele, cu toate şicanele celor din jur. Căci trebuie să afli, stăpîne, că Thérèse, făcuse cunoscută tuturor fetelor din magazin taina Eugéniei, aşa că insolenţele şi jignirile de la Londra reîncepură şi la Paris, ba încă mai crude, mai ameninţătoare, căci de data asta erau adresate unei inimi unde nu ofensau numai orgoliul, ci şi dragostea. Alfred îşi dădu imediat seama că schimbarea atît de bruscă a conduitei Eugéniei şi al felului de a se comporta al colegelor ei trebuia să fi avut un motiv. Îşi dădu seama că i se descoperise dragostea şi, în acelaşi timp, înţelese că-i dăduse peste cap planurile doamnei Legalet. Într-o seară, hotărît să n-o mai lase pe Sylvie să-şi facă speranţe zadarnice şi totodată să-i redea curajul celei care era persecutată pe nedrept, declară, avînd aerul că nu se adresează cuiva anume, că se va însura în curînd, fiindcă de opt zile împlinise douăzeci şi cinci de ani; declară, de asemenea, că nu-l interesa zestrea, pentru că era destul de bogat; apoi adăugă că nici un fel de intrigă sau de maşinaţie nu-l va putea împiedica vreodată să se însoare cu femeia visurilor sale, pe care o va iubi, indiferent din ce clasă socială va proveni, fie că era din popor, fie că era slugă, fie că era săracă lipită pămîntului. Doamna Legalet intui cui îi era adresat acel discurs, aşa că — mai înainte de a-i spune lui Alfred că nu-i mai îngăduia să pună piciorul în casa ei — vru să se răzbune, pentru că planurile sale eşuaseră. Aşa că, de îndată ce Alfred isprăvi de vorbit, ea adăugă:

— Iată nişte sentimente foarte nobile, domnule, dar presupun că, la toate cele înşirate de dumneavoastră. îl veţi adăuga şi pe cel de a fi o fată cinstită.

La aceste cuvinte, Alfred se ridică şi Eugénie odată cu el. Cei doi tineri se priviră în ochi; văzînd chipul înspăimîntat al Eugéniei, Alfred păli, fiindcă citi în el un bun-rămas, pe vecie; apoi fata îşi puse lucrul pe masă şi ieşi, ca să nu cadă zdrobită de ruşine, la picioarele celui pe

care-l iubea. Pe urmă alergă din magazinul care se afla la parter, pînă sus, la etajul al cincilea. Aveam încă o şansă, stăpîne, căci fereastra era înaltă şi larg deschisă; Eugénie era hotărîtă să se sinucidă; cu mintea vraişte, orbită de furie, doar cîţiva paşi dacă ar mai fi făcut şi ar fi fost a mea. Dar Alfred se luase după ea; renunţînd la orice reţinere, zdrobind acele legături atît de slabe şi totuşi atît de puternice, pe care le numiţi convenienţe, se luase după Eugénie şi o înşfăcă zdravăn, chiar în clipa în care fata se pregătea să sară pe fereastră.

— Deci, ai înţeles că despre tine e vorba, zise el; da, te iubesc; ştiu că eşti săracă, ştiu că trăieşti din munca mîinilor tale, dar toate astea m-au făcut să te iubesc şi mai mult. Să nu-ţi fie teamă de nimeni, îţi voi da numele meu, vei fi bogată şi-ţi jur că atunci nimeni nu va mai cuteza să te calomnieze sau să te insulte.

Eugénie îl privi pe acel tînăr nobil care-i luase mîinile şi i le mîngîia cu dragoste.

— Mă iubeşti, spuse ea; şi eu te iubesc şi vreau să-ţi dovedesc că nu ţin cîtuşi de puţin să te înşel.

Deschise un sertar şi scoase o scrisoare pe care i-o întinse lui Alfred. Scrisoarea nu conţinea decît trei rînduri:

„Domnişoară,

Încearcă să vii duminică, fetiţa dumitale nu se simte prea bine şi mama dumitale mă învinuieşte că n-am îngrijit-o eu bine."

După ce citi acea scrisoare, Alfred rămase împietrit în faţa Eugéniei. Ea îl privea cu nerăbdare, fiindcă gura lui urma să rostească dreptul ei la viaţă sau condamnarea la moarte. Îi văzu chipul tulburat, mîinile tremurînd, privirea rătăcită, care o evita pe a ei. În sfîrşit, Alfred, simţind că-şi pierde minţile, îi spuse — ieşind în fugă — Eugéniei:

— Mîine... Am să-ţi răspund mîine...

Eugénie rămase singură.

— Ascultă-mă, stăpîne, aş vrea să te fac să simţi pe pielea ta ce înseamnă o asemenea zi de aşteptare şi cît de cumplită e incetitudinea. Am să-ţi spun doar atît: poate că nu eşti chiar aşa de ruinat, pe cît crezi...

— Dumnezeule! strigă Luizzi.

— Sau poate că eşti mai mult decît îţi închipui. Dealtfel, vei afla acest lucru mîine seară.

— Spui adevărul? strigă Luizzi, spui adevărul?

Şi încetînd să-l mai asculte pe diavol, începu să străbată camera în lung şi-n lat, scoţînd tot felul de exclamaţii.

— Oh, dacă ar fi cu putinţă... Dar nu te cred; mă înşeli, îţi baţi joc de mine, îmi dai această speranţă, pentru ca sărăcia să mi se pară şi mai cumplită. Totuşi, ce-ar fi dacă mi-ai spune? La urma urmei, de ce să aştept pînă mîine? Hai, jupîne, vorbeşte, nu mă lăsa să plutesc într-o incertitudine mai înfricoşătoare decît însuşi nenorocirea!

După ce-l privi pe Luizzi cu dispreţ, diavolul îi răspunse:

— Eugénie a fost mai nobilă şi mai puternică decît tine; ea n-a scos exclamaţiile astea de om nebun, nici n-a dat cu piciorul în mobile, trezind toată casa; şi totuşi la ea nu era vorba de avere, era vorba de ultima nădejde a inimii ei, era vorba de viaţă şi moarte!

— Dar ea a cîştigat, zise Luizzi, fiindcă a devenit doamna Peyrol.

— Da, zise diavolul, a doua zi Alfred i-a scris doar atît: *„Vrei să fii soţia mea?"*

— Şi — atunci ea a sărit în sus de fericire, zise Luizzi, care nu mai asculta. A fost bogată şi iubită şi a avut o familie fericită...

— Atunci, zise diavolul, începu un nou capitol al acestei istorii, pe care îl voi numi *Biata femeie.*

XXXIX

Biata femeie

— Mai mult ca sigur, zise Luizzi, că e vorba de un capitol ca atîtea altele: un soţ îndrăgostit timp de cîteva luni de zile, care apoi îşi părăseşte soţia, îi reproşează ce a făcut pentru ea şi-o lasă pradă dispreţului şi singurătăţii...

— Nu, stăpîne, zise diavolul, nu-i vorba despre aşa ceva; acest capitol, dacă ai răbdare să-l asculţi, va dura mai mult ca celelalte; dar văd că nu mai eşti în stare să mă asculţi. Acum, cînd ai o speranţă, egoismul ţi-a pătruns, odată cu ea, în suflet, eşti şi tu exact ca lumea în care a fost aruncată Eugénie: te temi să nu-ţi pierzi vremea — ocupîndu-te de ea, pentru că ai descoperit că nu e singura scîndură de salvare care ţi-a mai rămas.

— Te înşeli, jupîne, zise Luizzi, te voi asculta; dar iată că se luminează de ziuă, aşa că grăbeşte-te.

— Fie, zise diavolul, îţi voi vorbi şi eu, aşa cum mă vei asculta şi tu, adică fără să mai insist asupra amănuntelor, fără să-ţi mai solicit atenţia, care te-a părăsit. Şi acum iată de ce Eugénie a fost o „biată femeie". Pentru că a intrat într-o altă lume decît a ei, cu o mărturie vie a greşelii sale, pentru că avea un bărbat care era destul de puternic pentru a impune şi celor din jur nevinovăţia soţiei sale; pentru că domnul Peyrol se însurase cu ea împotriva voinţei familiei sale, doar cu

consimţămîntul tatălui său. Acesta îşi primi nora o ocroti aproape tot atît cît şi soţul ei. Dar există şi lucruri împotriva cărora nu poţi proteja pe cineva, ca de pildă, primirea glacială pe care i-o făcură cumnatele şi cumnaţii; apoi mai există impertinenţa anumitor politeţuri şi anumitor uitări; mai există titlul rece şi ceremonios de „doamnă", adresat în permanenţă Eugéniei de către cei din familie, care-şi spuneau între ei pe nume. Mai există acea abilă răutate care, dacă nu te poate exclude dintr-un salon, te exclude din familie. Apoi mii de alte împrejurări care făceau să-i sîngereze inima, fără ca totuşi să se poată plînge. La o plimbare, de pildă, un salut care nu-i era înapoiat, o vizită care-i era refuzată sub un pretext oarecare, pentru ca mai apoi persoana să treacă în mod ostentativ, de zece ori, pe sub ferestrele doamnei Peyrol; era mai ales acel copil, căruia domnul Peyrol nu-i putuse da numele său şi a cărui apariţie isca întotdeauna tot felul de discuţii.

— O, ce fetiţă dulce, i se spunea; cine e mama ta?

— Doamna Peyrol.

— Şi tatăl tău?

— Nu-l cunosc.

— Biata fetiţă şi ce drăguţă e! Într-adevăr, e groaznic să nu-ţi cunoşti tatăl!

Copila intra în casă şi-i povestea, plină de candoare, toate aceste lucruri maică-si, care nu-i mai dădea voie să iasă din curte şi să se joace cu alţi copii. Ca s-o potolească, Eugénie începu a-i satisface toate micile capricii, aşa încît, pînă la urmă, Ernestine deveni o răsfăţată şi o egoistă, o capricioasă şi o impulsivă.

Peyrol s-a luptat cu familia lui cît a putut, ajungînd pînă la urmă să se certe cu toţi fraţii şi surorile sale. Singurul cu care mai putea schimba cîte o vorbă, dar şi cu acela pe ascuns, era tatăl său. Ameninţat de către toţi ceilalţi copii că-l vor părăsi, dacă nu renunţa la Alfred, bătrînul nu avusese încotro şi trebuise să se supună dorinţei generale. Toate astea durară pînă în momentul în care Alfred, sătul de a mai lupta împotriva acelor nestăvilite uri de provincie, se hotărî să vină la Paris. O vreme, se pierdu în acel oraş imens, dînd-o pe Ernestine drept fiica sa. Tocmai cînd începuse să-şi recapete speranţa că, în sfîrşit, va fi fericit, fu ucis, acum un an şi jumătate, în timp ce se întorcea de la Hâvre, în urma exploziei unui cazan cu aburi. Atunci, la toate necazurile de mai înainte, se adăugă şi ruina. Tu o cunoşti, baroane, căci ai fost gata să te scrînteşti la cap, cînd ai auzit ce ţi se întîmplase, tu, un bărbat care nu ai decît grija ta, în vreme ce Eugénie avea un copil, obişnuit să trăiască în lux, un copil care începu a-i reproşa sărăcia, un copil care...

— Iată că începe capitolul *Biata mamă*, nu-i aşa? Hai, dă-i drumul repede, te ascult...

— Nu, zise diavolul, s-a luminat de ziuă, aşa că-l vei vedea cu ochii tăi.

XL

Biata mamă

Diavolul dispăru şi Luizzi, deschizînd obloanele şi ferestrele, observă că abia se lumina de ziua. Primul lucru pe care-l zări, fură scrisorile ce-i aduseseră vestea ruinei sale. Le mai citi o dată. Speranţa pe care i-o insuflase diavolul şi care-l făcuse să se smintească un moment, se nărui pe deplin după o nouă lectură. Ştia prea bine că diavolul nu-i oferea o şansă decît ca să-l atragă în cine ştie ce capcană, unde nimerea peste un necaz şi mai mare. În plus, nu tot diavolul îi spusese: „Poate că nu eşti chiar atît de ruinat pe cît crezi... sau poate că eşti mai mult decît îţi închipui..."

Baronul se hotărî deci să acţioneze ca şi cum ruina sa era sigură. Dealtfel, nu ascultase degeaba ceea ce-i istorisise diavolul. Eugénie i se părea femeia visurilor sale. Toate neplăcerile datorate situaţiei sale nu-l mai speriau, odată ce Ernestine va fi măritată. Luizzi coborî în salon, hotărît să accepte oferta doamnei Peyrol şi de a fi admis al cincilea în contractul pretendenţilor. Totuşi, un lucru începu a-l mira: faptul că ziua, în loc să crească şi să se lumineze în toată splendoarea ei, se întuneca din ce în ce. O teamă ciudată puse stăpînire pe el. Povestirea, despre care el crezuse că nu durase decît o parte din noapte să se fi prelungit pînă în seara zilei alegerilor soţiilor? Atunci, dîndu-şi seama de acea nouă viclenie a diavolului, se năpusti în salon unde nimeri peste un cerc de oameni ce tăceau, aşezaţi în jurul unei mari mese rotunde. Intrarea lui furtunoasă, mirarea zugrăvită pe chipul său, prilejui o mişcare de surpriză şi fiecare îl privi cu un fel de milă. Domnul Rigot înaintă către el şi-i zise destul de tare, pentru ca toată lumea să audă:

— Ah! Iată-te, domnule baron! Am aflat despre veştile rele care ţi-au sosit şi am dat poruncă să nu te deranjeze nimeni în odaia dumitale. Drace, cînd te trezeşti ruinat şi cînd nu-ţi aparţine nimic, de la acoperiş, pînă-n pivniţă, sigur că lovitura e cumplită, mai ales pentru voi ăştia, marii seniori, care nu sînteţi obişnuiţi cu sărăcia ca noi, oamenii de rînd. Dar îţi mulţumesc, totuşi, că ai venit să asişti la serbarea noastră familială.

Luizzi bălmăji cîteva cuvinte şi-i aruncă o privire Eugéniei, care stătea umilă într-un ungher. Se vedea că plînsese toată ziua. Îl privi şi ea pe Luizzi, care o salută cu un respect pe care nu i-l arătase cînd ea venise la el în odaie. Printre personajele prezente la această scenă, se afla unul pe care Luizzi nu-l mai văzuse; era notarul, care-l privi cu multă atenţie prin ochelarii săi. Lui Luizzi i se păru că-l cunoaştea de undeva. Expresia chipului său, mai mult decît trăsăturile, îl izbise, şi tocmai încerca să-şi aducă aminte în ce loc şi în ce epocă îl întîlnise, cînd iată că sună ceasul şapte.

— A sosit momentul, strigă Rigot; operaţia va începe imediat; să punem mai întîi numele celor trei doamne, într-o pălărie. Le vom trage unul după altul, pentru a şti cine va alege prima. Domnul baron ne va face acest serviciu, căci el nu face parte dintre pretendenţi.

— N-am spus asta, zise Luizzi, împins de spaima sărăciei care-l aştepta şi reţinut totuşi de un rest de onestitate.

— Ah! Ah! Noaptea e un sfetnic bun, după cîte văd, domnule baron, zise Rigot. Sînt încîntat!

Luizzi îşi lăsă capul în jos în faţa acestei injurii pe care o socotise atît de josnică de acceptat, cînd fusese vorba despre ceilalţi, nu despre el. Atunci auzi rîsul scurt şi ascuţit al notarului şi i se păru că mai auzise acel rîs malefic, dar nu-şi putu aminti în ce împrejurări. Rîsul domină murmurul de nemulţumire care se ridică dintre pretendenţi şi care sfîrşi prin a se transforma în apostrofe grosolane.

— Ha! Ha! făcu avocatul, domnul Rigot are dreptate: noaptea e un sfetnic bun, şi ruina de asemenea.

— Mă rog, făcu notarul, sînt sigur că dacă avea timp, domnul n-ar fi semnat numai contractul de căsătorie.

— Hotărîrea domnului baron, adăugă contele, îi face cu atît mai multă onoare cu cît este mai tardivă. Curajul adevărat nu se desfăşoară decît în faţa primejdiei!

Tocmai cînd Luizzi voia să-i răspundă contelui, Rigot strigă:

— Aceia dintre dumneavoastră care vor pleca de aici ca să se ducă să se bată, vor fi excluşi de la însurătoare!

Trebuie s-o spunem spre onoarea baronului, că primul, care a dat îndărăt, a fost contele de Lémée.

Rigot continuă:

— Şi cel care proferează vreo ameninţare va fi exclus.

— Eu n-am scos o vorbă, zise frumosul funcţionar al agentului de schimb.

După acest mic incident urmă o tăcere deplină. Rigot continuă:

— Soră, nepoată şi strănepoată, aveţi în faţă cinci flăcăi arătoşi şi de diverse vîrste. Aşa că fiţi atente şi alegeţi-vă bărbaţi potriviţi cu vîrsta voastră. Deci, să recapitulăm: domnul de Lémée are douăzeci şi doi de ani.

— Vreţi să spuneţi treizeci, strigă foarte tare tînărul bărbat, aruncînd o privire doamnei Peyrol.

— Mă rog, zise Rigot. Domnul avocat e puţin mai în vîrstă, nu-i aşa?

— Douăzeci şi nouă de ani! strigă domnul Bador, înclinîndu-se în faţa Ernestinei.

— Domnul Marcoine are...

— Nici eu nu mai ştiu cît am, zise ajutorul de notar.

— Şi domnul Furnichon?

— Am atîţia cîţi îmi daţi.

— Cît despre domnul baron, ştiu că are treizeci şi doi de ani. Aşa că putem începe. Şi cum domnul baron face şi el parte dintre pretendenţi, îl vom ruga să ne facă serviciul şi să tragă la sorţi numele. Caraghiosul ăsta de Akabila va aduce pălăria în care am pus bileţelele.

Primul nume care ieşi, fu al Ernestinei. Avocatul, care se afla lîngă ea, scoase un oftat, repetat de Marcoine şi de Furnichon.

Baronul îşi vîrî din nou mîna în pălărie şi, de data asta, domnul Rigot citi pe bileţel numele Eugéniei. Acum veni rîndul contelui de Lémée să ofteze din adîncul plămînilor. Nu mai rămăsese decît numele Jeannei Turniquel, care făcu un bot cît toate zilele, zicînd:

— După cele două dinaintea mea, mersi, mie îmi rămîn firimiturile!

— O să vă rămînă destul, n-aveţi grijă,, îi zise, satisfăcut, avocatul.

În aceeaşi clipă, Petit-Pierre intră în salon şi apropiindu-se de Luizzi, îi zise:

— Vin din partea unui domn din Paris care mi-a spus că trebuie să vă duceţi la el imediat, iar dacă nu puteţi, atunci o să vină el aici.

— Un moment, zise notarul. Dacă domnul baron pleacă, atunci cer să fie exclus dintre pretendenţi.

Luizzi se opri, şovăind între speranţa pe care i-o dăduse diavolul şi ameninţarea notarului, şi-i zise lui Petit-Pierre:

— Cine e acel domn?

— E unul înalt, uscat, tuciuriu, care are o geantă la subţioară şi care e urmat de doi jandarmi; pare a fi un magistrat...

— Sau vreun aprod, zise Luizzi.

— Tot ce se poate, răspunse Petit-Pierre, fiindcă a întrebat unde stă judecătorul de pace şi l-am lăsat mîzgălind nişte hîrtii timbrate.

— Se pare că domnul baron are nişte scrisori se schimb, care trebuie onorate, zise avocatul.

— Chiar dacă am, le voi plăti zise Luizzi, dispreţuitor.

— Cu ce? întrebă contele de Lémée.

Aceste vorbe îl făcură pe Luizzi să pălească. Pentru a salva aparenţele, ajutorul de notar strigă.

— Hai să isprăvim cu cearta, vreţi?

— Just, strigă Rigot, cine nu vrea, să se care!

Luizzi fu pe cale să plece. Simţea cum se face de rîs în ochii acelei femei, care-i vorbise în termeni atît de dispreţuitori despre bărbaţii care-i vînau zestrea. Dar îşi aminti imediat de acele scrisori de schimb care se ridicau la o sumă destul de mare în socoteala cu bancherul său care se făcuse nevăzut; aşa că, la groaza de sărăcie, se mai adăugă acum şi spaima de puşcărie. Deci, rămase pe loc. Petit-Pierre se aşeză într-un colţ şi domnişoara Ernestine a fost chemată să declare pe cine alege.

— Eu, zise ea, îl aleg pe domnul conte de Lémée.

Acesta, care o privea drăgăstos pe doamna Peyrol, ridică repede capul, scoase un strigăt de bucurie, alergă spre Ernestine şi-i sărută mîna.

— Văd că mi-ai înţeles sentimentele. Ţi-ai dat seama că te iubesc, că eşti singura pe care o iubesc.

Doamna Peyrol lăsă să-i scape un surîs dispreţuitor, în vreme ce avocatul, apropiindu-se de ea printr-o manevră savantă, se prefăcu plin de bucurie strigînd:

— E foarte simplu: tinereţea trage la tinereţe: e o alegere foarte potrivită. Ca să fie fericiţi, soţii trebuie să fie de o vîrstă apropiată.

— Dumneata cîţi ani ai? Parcă ne-ai spus că douăzeci şi nouă?

— Ei drăcie, am treizeci şi cinci de ani bătuţi pe muche, zise avocatul, privind-o pe doamna Peyrol.

— Cine n-are acum treizeci şi cinci de ani? zise cu humor, ajutorul de notar.

— Iar dacă încă nu-i ai, într-o zi tot îi vei avea, zise funcţionarul agentului de schimb.

— Linişte, strigă domnul Rigot, e rîndul Eugéniei.

Fără să se mişte de pe scaunul pe care şedea, îşi plimbă privirea în jurul ei, apoi spuse de parcă vorbele pe care le rostea îi sfîşiau pieptul:

— Eu l-am ales pe domnul baron de Luizzi.

— Pe mine? stigă Armand.

Atunci, îşi aminti că-l rugase pe diavol să-i spună cui dăduse Rigot cele două milioane şi că diavolul nu-i răspunsese.

— Primeşti, domnule? întrebă Rigot.

— He! He! He! He! rise notarul.

În acel moment, Luizzi recunoscu rîsul diavolului şi se opri brusc.

— Primeşti, domnule? repetă Rigot.

— Un moment, zise notarul. Domnul baron n-a fost aici cînd s-au citit contractele şi poate că vrea să le cunoască, înainte de a se hotărî. Trebuie să ştie că, în cazul că-i moare soţia, contractul ia soţului supravieţuitor o parte pentru copil... Dar veniţi să vedeţi cu ochii dumneavoastră, domnule baron.

Luizzi se îndreptă către notar, simţind cum îi bate inima: căci, acceptînd-o pe doamna Peyrol, se condamna poate la o mizerie şI mai mare decît cea de care se temea, în cazul în care nu primea ea zestrea; poate că ăsta era renghiul cu care-l ameninţase diavolul. Se apropie de masă, se sprijini ca să nu cadă şi văzu, alături de contracte, un pachet mare, sigilat, conţinînd cele două milioane de franci.

— Aici, zise notarul, punîndu-şi degetul ascuţit pe contract. Citiţi...

Armand nu văzu nimic, căci vederea i se tulburase şi-l apucase o ameţeală ciudată.

— Puneţi-vă ochelarii mei, zise notarul, veţi vedea mai bine, domnule baron.

Şi fără multe fasoane, notarul îi puse ochelarii pe nasul lui Luizzi, arătîndu-i cu degetul locul unde trebuie să citească. De îndată ce Luizzi îşi aruncă ochii pe hîrtie, văzu că ochelarii diavolului îi dăduseră aceeaşi putere de pătrundere ca şi atunci cînd citise povestea Henriettei Buré,

prin pereţi şi în toiul nopţii. Se aplecă peste masă şi văzu pe dosul hîrtiei în care erau înfăşuraţi banii, că Rigot dăduse cele două milioane de franci Ernestinei Turniquel, fata din flori a Eugéniei Peyrol.

— Ei, primeşti? întrebă Rigot pentru a treia oară.

Luizzi se prăbuşi pe scaunul notarului şi spuse „Nu!" Toţi ceilalţi candidaţi la însurătoare scoaseră un strigăt de bucurie, iar Eugénie, un strigăt de ruşine şi de disperare. Cît despre Rigot, urlă plin de mînie:

— Nu? Ai zis nu? Ei bine, lasă că vedem noi! Hai, Eugénie, alegeţi alt soţ. Te asigur că aceşti domni vor accepta!

— E rîndul meu să spun nu, zise Eugénie. Dă toată averea fiicei mele, unchiule, şi pe mine lasă-mă să trăiesc undeva, în vreun sat uitat...

— Ei, bine, nu! strigă Rigot, din ce în ce mai mînios. Ori vă măritaţi toate, ori nici una!

— Prefer sărăcia, spuse Eugénie.

— Iar eu îmi voi păstra milioanele.

— Dar e o josnicie! strigă Ernestine.

— Ernestine! o admonestă Eugénie.

— Da, mamă, da, e o josnicie! Nu-i destul că m-ai obligat să trăiesc în sărăcie şi fără nume, că m-ai făcut să-mi petrec în mod ruşinos copilăria, exilată de toţi, că ai refuzat să-mi spui cine-i tatăl meu, care , după cîte am auzit, era un mare nobil; acum, prin refuzul dumitale, vrei să-mi răpeşti unica şansă de a avea şi eu un nume şi o avere. Şi mai spui că asta nu e josnicie?

— Oh, strigă doamna Peyrol, asunzîndu-şi faţa în mîini! Ernestine! Fata mea! Fata mea!

— Suferi, cînd o caraghioasă ca asta îţi vorbeşte cu atîta obrăznicie? strigă doamna Turniquel. Mamă, ce i-aş mai face eu!

— Doamnă, zise Ernestine, habar n-am ce vrei şi de ce te amesteci! Nu te cunosc!

— Nu mă cunoşti, nenorocito? strigă bătrîna Jeanne. Dar cînd maică-ta, în loc să te ducă la „Copiii găsiţi", aşa cum au făcut atîtea altele, muncea din greu ca să te hrănească, cine te legăna şi te dădăcea, bastardă ticăloasă?

— Chiar dacă sînt bastardă, nu-i vina mea ci a mamei!

— Oh, nefericito, nefericito! strigă Eugénie, sufocîndu-se din pricina hohotelor de plîns.

— Nu există nici un om de treabă aici, care s-o ia de nevastă pe această femeie cinstită?

Avocatul prinse mingea din zbor şi, înţelegînd mînia lui Rigot, strigă:

— Domnule, fie că doamna Peyrol e bogată sau săracă, există aici destui oameni cinstiţi gata s-o ia de soţie!

— Da, da, spuseră într-un glas şi ajutorul de notar, şi funcţionarul agentului de schimb.

— Ascultă-mă, Eugénie, zise bătrînul Rigot, alege-ţi un soţ: nici unul dintre cei de faţă nu-i atît de rău cum crezi tu! Dealtfel, vezi că eu mă înţeleg cît se poate de bine cu ei.

— Nu, nu, unchiule, mi se pare prea urît totul...

— Du-te şi cere-i iertarea mamei tale, îi spuse în şoaptă Ernestinei contele de Lémée, altfel sîntem pierduţi...

Ernestine stătu o vreme în cumpănă, în vreme ce Luizzi aducîndu-şi aminte de vorbele diavolului, spuse în şoaptă: „Biata mamă".

— Stai, stai, nu te pripi, îi răspunse diavolul.

Apoi Ernestine, apropiindu-se de maică-sa, îi spuse cu o voce plîngăreaţă, dar cu ochii uscaţi:

— Iartă-mă, mamă a fost un moment de nebunie din partea mea, de rătăcire... Poate că m-am lăsat tîrîtă prea mult de dragoste... Tu ştii mai bine ca mine ce greşeli poţi săvîrşi din pricina ei...

— Taci, nefericito! îi spuse maică-sa, taci! Nu mă jigni cu rugăminţile tale, mai rău decît m-ai jignit cu mînia ta! Pentru că pretinzi că nu poţi fi fericită şi bogată din pricina mea, ei bine, voi face şi ultimul sacrificiu...

Se opri şi întorcîndu-se către avocat, vru să-i vorbească, dar, nu mai avu putere. Îndreptă pentru ultima oară spre Luizzi o privire prin care i se oferea acelui om, despre care încă mai credea că mai are în sufletul lui o fărîmă de onoare, deşi o refuzase. Dar diavolul rîse din nou, şi Luizzi îşi lăsă ochii în pămînt.

— Domnule, îi zise atunci Eugénie avocatului, mă vrei?

— Da, doamnă, răspunse domnul Bador şi Cel-de sus mi-e martor că vă voi onora şi vă voi respecta întotdeauna.

— Ei, slavă Domnului că s-a rezolvat şi problema asta! strigă Rigot. Acum, notarule, citeşte actul de donaţie. Cei nemulţumiţi, n-au decît să se cărăbănească! Hai, citeşte!

Notarul luă pachetul, rupse cele cinci peceţi, una după alta, apoi despachetă cu multă solemnitate hîrtia aflată deasupra, îşi puse ochelarii şi, după ce tuşi uşor de vreo două ori, aşa, cum se obişnuieşte, citi actul de donaţie, fără a lăsa deoparte nici măcar o silabă a protocolului barbar al acelui act; apoi ajunse la rîvnitul articol prin care Rigot declara că dă suma de două milioane de franci, strănepoatei sale Ernestine Turniquel, fata din flori a Eugéniei Turniquel.

Ernestine scoase un strigăt de bucurie, iar contele de Lémée căzu la picioarele ei, în vreme ce doamna contesă de Lémée îi strîngea în braţe, pe cei doi, mai, mai să-i sufoce. Eugénie îşi şterse lacrimile şi-i zise avocatului:

— Oh, domnule, te rog, iartă-mă!

— Lăsaţi, doamnă, zise avocatul; am şi eu un act în buzunar, un act în perfectă regulă; din clipa asta, domnul de Lémée vă datorează cinci sute de mii de franci!

— Cum? strigă Ernestine către contele de Lémée, ai cutezat să dispui de zestrea mea?

— Şi dacă n-aţi fi căpătat nimic? întrebă avocatul.

— E un act fără valoare, strigă contele, fiindcă mi-a fost smuls cu forţa!

— Şi cei zece mii de franci ai mei? strigă funcţionarul agentului de schimb.

— Altul? urlă Ernestine.

— Şi cei zece mii de franci ai mei? întrebă şi ajutorul de notar.

— Poate şi cei ai baronului, nu? strigă Rigot.

— Domnule, eu nu m-am vîrît în tîrgul ăsta murdar! strigă Luizzi.

— He! He! He! He! rîse notarul atît de ascuţit, încît toată lumea tăcu, pentru a-l auzi.

— Partea nostimă e că actul de donaţie încă nu s-a isprăvit, domnilor. Ascultaţi: „Banii vor fi plasaţi la stat, în rente de cinci la sută".

— Mda... făcu funcţionarul agentului de schimb... Cu cinci la sută... Asta face nouăzeci de mii nouă sute nouă franci şi şaizeci şi nouă de centime.

— Aş fi scos mai mult decît atît pe ipoteci, zise ajutorul de notar.

— Această rentă, considerată ca uzufructul sumei de două milioane, va fi plătită doamnei Eugénie Turniquel, măritată Peyrol care se va bucura de ea pînă în ziua morţii sale, fiica sa nedispunînd de cele două milioane de franci, decît după moartea mamei sale.

— Iată un lucru admirabil, zise avocatul.

— Ba dimpotrivă, e cît se poate de stupid, zise contele. Şi noi cu ce vreţi să trăim în tot acest timp?

— Aveţi actul prin care v-aţi asigurat cinci sute de mii de franci... Mai adineauri, domnul Bador îl socotea în perfectă regulă...

— Într-adevăr, zise contele, acea tranzacţie...

— E nulă, răspunse avocatul; nu mă pot atinge de banii soţiei mele, deci nu pot plăti.

— Eşti un pungaş, îi zise contele.

— Şi tu un ticălos!

— Gata, strigă Rigot, cu vocea lui de stentor, acceptaţi, domnule conte, sau nu?

— Pe legea mea, zise contele, după milioane pe care să le tot aştepţi mult şi bine... Un viitor frumos, e adevărat, dar un viitor foarte îndepărtat.

— Aha, domnule, deci asta era dragostea dumitale pentru mine, strigă Ernestine.

— Ei, domnişoară, zise el, mama dumitale e încă foarte tînără.

— Ce grozăvie! zise Eugénie.

— Te rog nu te frămînta, zise avocatul, ce, vrei să te îmbolnăveşti?

Eugénie se întoarse din nou şi întîlni privirea lui Luizzi, care părea privirea unui om cu mintea tulburată. Atunci Rigot îl întrebă pe conte:

— Ei bine, domnule, acceptaţi sau nu?

Contele şovăi şi notarul îi zise în şoaptă:

— Doamna Peyrol e tînără, dar bunica e bătrînă şi dacă ai răbdare să aştepţi, în cel mult doi ani te vezi cu milionul care-i revine.

— Într-adevăr, zise Ernestine.

— Ei bine? Ce zici? întrebă Rigot.

— Accept, zise contele.

— Domnii care merg la Paris, au nevoie de cai de poştă? întrebă Petit-Pierre.

— Staţi un pic că nu s-a terminat, strigă notarul. Trebuie să vedem pe cine va alege doamna Turniquel.

— Eu nu mă bag, strigă ajutorul de notar.

— Nici eu, spuse funcţionarul agentului de schimb.

— Dacă nepoată-mea, care este atît de mîndră, zise doamna Turniquel, e contesă, de ce n-aş fi şi eu baroneasă?

În aceeiaşi clipă, Petit-Pierre, care se pregătea să plece, îi spuse baronului:

— Uite că plecam fără să vă dau scrisoarea pe care mi-a dat-o domnul acela înalt şi slab. Am uitat-o în buzunar...

Petit-Pierre aruncă scrisoarea pe masă. Luizzi o luă ca s-o citească; în salon era un continuu du-te-vino; avocatul se străduia s-o liniştească pe Eugénie, iar contele se certa cu Ernestine din pricina milionului bunicii fetei.

Scrisoarea era concepută astfel:

„Domnule, împotriva dumneavoastră a fost emisă o hotărîre executorie de arestare, pentru suma de o sută de mii de franci. Am luat toate măsurile ca să fiţi întemniţat; toate autorităţile au fost informate. Binevoiţi, deci, ori a-mi da banii, ori a venit la Mourt, unde vă aştept, dacă vreţi să evitaţi neplăcerile şi scandalul unei arestări publice.

Laloguet, gardian comercial".

— Un milion! strigă notarul pentru a restabili ordinea şi liniştea în salon, un milion! Aţi auzit? Un milion cu care viitorul soţ va face ce va pofti!

— Hai, baroane, zise Rigot, ce faci, ai adormit? Vrei să fii cumnatul sau prizonierul meu? Căci, te previn, eu sînt purtătorul scrisorii de schimb şi îţi jur că vei sta cinci ani la răcoare. Te întreb o dată: primeşti?

Luizzi îşi vîrî unghiile în piept.

— A doua oară...

Baronul îşi zgîrie, furios, pielea.

— A treia şi ultima oară: vrei?

— Da! strigă Luizzi şi, ridicîndu-se, privi în jurul lui cu un aer atît de ameninţător, încît nimeni nu îndrăzni să rîdă, sau să scoată vreo vorbă.

— Lecţia a fost cam dură, zise Rigot.

— Nu chiar atît cît am crezut eu, zise notarul.

XLI

Ameţeala

— Ei, dacă lucrurile stau astfel, la masă, domnilor, la masă! E o masă la care am invitat pe toţi proprietarii bogaţi din împrejurimi. La masă, şi fiecare să ofere braţul soţiei sale. Să ne prezentăm cum se cuvine. Domnul de Lémée să-i ofere braţul Ernestinei; avocatul, să-i ofere braţul Eugéniei, iar baronul să încheie şirul, cu doamna Turniquel.

Baronul mergea de parcă era beat, neştiind nici ce face, nici ce spune. Fu aşezat la masă între viitoarea sa nevastă şi un bărbat de vreo treizeci de ani, care se numea domnul de Carin. La începutul mesei îl auzise vorbind cu contele de Lémée, pe care-l întrebase:

— Ei bine, dragul meu, ai făcut o afacere bună?

— Nu prea bună: două milioane după moartea maică-si...

— La fel ca şi mine: dumneata aştepţi averea, iar eu funcţia de pair.

Luizzi asculta, urmărind peste tot josnicia, pentru a şi-o justifica pe a sa. Deodată notarul strigă:

— Hai să bem! E cineva care nu-mi dă dreptate?

— Ei, drăcie, eu nu, zise domnul de Carin. Eu cînd fac o prostie, întotdeauna beau!

Şi ciocniră amîndoi. Cînd notarul dădu paharul pe gît, din gura lui ieşi un abur fierbinte ca şi cum ar fi aruncat vinul într-o pîlnie încinsă la roşu.

— Bea şi dumneata, baroane, zise domnul de Carin, vinul te face să suporţi mai uşor femeile bătrîne, cumnaţii şi cumnatele.

— Da, zise Armand furios, să bem! Nu vreau să mă mai gîndesc la nimic!

Şi bău. Bău pahar după pahar, cu o asemenea înverşunare, încît, în curînd, văzu sala şi pe meseni cum se leagănă în jurul lui. Dealtfel, nu era singurul.

— Bravo! strigă Rigot. Iată că lumea s-a încins! Aduceţi paharele mai mari.

Fură aduse nişte pahare uriaşe, care conţineau fiecare aproape o sticlă întreagă de şampanie.

— În cinstea tinerei şi frumoasei Ernestine, viitoare contesă de Lémée!

— Sărută-ţi nevasta, domnule conte, zise Rigot pe jumătate beat.

Şi contele o sărută pe Ernestine.

— Să continuăm urările şi să dublăm porţiile! Alte pahare!

Fură aduse alte pahare şi mai mari.

— În cinstea nepoatei mele, Eugénie! bîigui Rigot.

— În cinstea frumoasei Eugénie! se strigă din toate părțile.

— Avocatule, sărută-ți nevasta!

Și avocatul, care lua și el parte la festin, o sărută pe Eugénie care fugi și se ascunse, rușinată de acea orgie.

— Bun, continuă Rigot, pahare și mai mari!

Se aduseră niște pahare de-a dreptul colosale și după ce le umplu, Rigot strigă:

— Pentru superba Jeanne Rigot, fostă văduvă Turniquel și viitoare baroană de Luizzi!

— Pentru superba Jeanne! strigă toți.

— Sărută-ți nevasta, baroane! strigă Rigot.

Și Luizzi o sărută.

Atunci, dominînd toate strigătele acelei orgii dezlănțuite, se auzi un rîs ascuțit și pătrunzător; în clipa următoare, baronului i se păru că tot ceea ce vedea lua niște forme bizare: masa aducea acum cu o adunare de draci încornorați, ciudați, monstruoși, cu șervete atîrnate de gît și bînd din niște pahare care nu se mai goleau niciodată. Apoi i se păru că notarul, sau mai curînd diavolul, se cocoțase pe masă și stătea pe vîrful unui cuțit, după care începu să strige:

— Ah, stăpîne, iată-te deci mult mai jos decît toți cei pe care i-ai disprețuit! Ai fi putut să te însori cu singura femeie pe care n-am putut s-o înfrîng, dar ai disprețuit-o, pentru că ai crezut că e săracă. Ah, stăpîne, cupiditatea te-a orbit pînă într-atît, încît n-ai avut răbdare să citești pînă la capăt ceea ce era scris în contractul pe care eu însumi îl-am pus sub ochi. Așa că tu, baronul de Luizzi, nobil din anul 908, bogat, avînd milioane, în vîrstă de treizeci și doi de ani, ai acceptat să te însori cu fata unui om de rînd, văduva Turniquel, în vîrstă de șaizeci și patru de ani! Ah, stăpîne, ai într-adevăr în tine ceva mare și nobil! Hai, acum ciocnește cu mine, stăpîne, în sănătatea și în onoarea ta!

Văzînd acea mutră și auzind acele cuvinte, Luizzi se simți cuprins de un soi de frenezie și, apucînd un cuțit, se năpusti spre infernalul său sclav și i-l înfipse în piept.

Auzi un țipăt cumplit, toată vraja se destrămă și douăzeci de glasuri murmurară în jurul lui:

— L-a ucis pe notar! L-a ucis pe notar!

— Nu, strigă Luizzi, l-am ucis pe diavol!

Apoi se prăbuși, doborît de grozăvia pe care-o făptuise.

Cînd Luizzi își veni în fire, se afla întins pe un pat, într-o odaie ale cărei gratii de fier îl făcură să bănuiască cum că se afla într-o închisoare. În fața lui stătea diavolul.

— După cum vezi, stăpîne, încă n-am murit!

— Unde mă aflu?

— În închisoare.

— De ce?

— Fiindcă l-ai înjunghiat pe notarul Niquet.

— Eu?

— Da, tu; e adevărat că erai beat turtă, ceea ce, probabil îţi va da şansa să-ţi sfîrşeşti zilele la galere.

— Eu, la galere?

— Preferi ghilotina?.

— Jupîne, visez sau îţi baţi joc de mine? Nu vrei să-mi spui ce s-a întîmplat?

— Azi nu mai am vreme....

— Şi cînd te voi revedea?

— Poate pe lumea cealaltă.

— Deci, mi-am pierdut clopoţelul?

— E la grefa tribunalului.

— Sînt pierdut...

— Iată un cuvînt frumos pentru un vodevil.

— Lasă-mă, jupîne, lasă-mă... Mi-am pierdut talismanul, dar să ştii că am profitat de pe urma lecţiilor tale, mai mult decît crezi. N-am uitat povestea Eugéniei şi nici felul cum ţi-a scăpat.

— Ei drăcie, iată că mă faci să mă gîndesc la ea.

— Ce-a devenit?

— Avocatul se roagă Domnului în fiece zi pentru sănătatea nevestei lui, iar fiică-sa se roagă în fiece zi să moară maică-sa cît mai curînd.

— Biata mamă!

— He! He! He! Vezi că mi-am ţinut făgăduiala?

— Dar nu şi faţă de mine.

— Nu te-am smuls de pe patul de suferinţă? Nu te-am vindecat? Nu ţi-am redat libertatea?

— Da, ca să mă vîri într-o poveste şi mai urîtă.

— Din care te pot scoate foarte uşor.

— Cum?

— Asta-i treaba mea!

— Dar cu ce preţ?

— Am făcut un tîrg cu tine, cînd te-ai vindecat: sau să te însori în doi ani, sau să-mi dai zece ani din viaţa ta. Acum am să-ţi propun altul.

— Care? Mi se pare că nu mai pot încheia nici un tîrg avantajos, în situaţia în care m-ai adus. Dacă voi fi condamnat, nu mă mai pot însura, iar tu vei avea cei zece ani din viaţa mea.

— Cine ştie, stăpîne? Poate că peste doi ani voi avea nevoie de tine!

— Şi care e noua condiţie pe care mi-o pui?

— De cînd am încheiat primul tîrg, au trecut două luni. Îţi mai rămîn încă douăzeci şi două de luni ca să-ţi cauţi o nevastă. Dă-mi douăzeci de luni din viaţa ta şi sîntem chit. Te scutesc pînă şi de însurătoare.

— În cazul ăsta, înseamnă că ştii că nu voi fi condamnat.

— Se poate, zise diavolul. Accepţi, bine; nu, adio!

— Stai o clipă...

— Grăbeşte-te, stăpîne; azi e în 26 iulie 1830; în 26 februarie 1832, te eliberez, îţi redau libertatea, averea, reputaţia, tot ceea ce-ai pierdut.

— Iar vrei să mă tragi pe sfoară...

— Priveşte...

În timp ce diavolul rostea acest cuvînt, uşa celulei se deschise şi în pragul ei îşi făcură apariţia judecătorul şi grefierul. Erau urmaţi de un medic, în care Luizzi îl recunoscu cu groază pe doctorul Crostencoupe, al cărui savant studiu, pe care-l publicase, despre vindecarea baronului de Luizzi făcuse să fie numit medic al închisorilor. Judecătorul îi zise:

— Vezi, domnule, dacă acuzatul poate suporta un interogatoriu.

— Aveţi veşti despre victimă?

— Rana e gravă şi pare mortală, aşa că acuzatul va fi probabil condamnat. Niquet era foarte iubit în ţinutul lui, unde era şeful partidului liberal. Juriul este alcătuit numai din liberali, aşa că va fi cu atît mai aspru cu cît acuzatul are un nume ilustru şi face parte din vechea nobilime. Afacerea e urîtă de tot. Familia lui s-a constituit parte civilă şi, instigată de avocatul Bador, va pune în mişcare cerul şi pămîntul, pentru a-l condamna pe acuzat. Dealtfel, antecedentele acuzatului nu sînt de natură să atragă indulgenţa judecătorilor; în clipa cînd l-au arestat pentru crimă, urma să fie arestat pentru neplata unor datorii, apoi pentru o escrocherie la care a dat o mînă de ajutor.

— Despre ce escrocherie e vorba?

— A introdus, la Paris, în casa unei doamne de Marignon pe un oarecare marchiz de Bridely, cînd ştia bine că acel om avea alt nume şi nişte acte false cu care se legitima. Şi cum aşa-zisul marchiz a stors o sumă destul de mare de bani de la acea doamnă, după care a dispărut, se presupune că baronul de Luizzi îi e complice.

— Baronul de Luizzi! strigă Crostencoupe. Baronul de Luizzi! Dar îl cunosc foarte bine!

— Ei bine, iată-l!

— Dar omul ăsta e nebun, arhinebun; eu sînt cel care l-a vindecat prima oară; dar l-am pierdut din vedere şi probabil că s-a ţicnit din nou şi încă atît de bine, încît a şters-o, fără să-mi plătească.

— Deci, crezi că e de prisos să-l interoghez? întreabă judecătorul.

— Total de prisos.

— E suficient, zise judecătorul, vom porunci să se constate că e nebun.

Luizzi tocmai voia să protesteze, dar diavolul îi făcu semn să tacă şi cei doi îl lăsară singur.

— Vezi şi tu mijlocul de a te salva! Constatarea nebuniei te va salva de la instrucţia judiciară şi de la judecată.

— Iar vrei să mă înşeli...

— Cînd te-am mai înşelat, stăpîne? Cînd mi-ai cerut să-ţi spun povestea doamnei de Marignon de care n-ai profitat decît ca să săvîrşeşti o faptă urîtă, ale cărei ponoase le tragi acum? Te-am înşelat cînd mi-ai

cerut să-ţi spun povestea Eugéniei şi cînd ai avut prilejul să-mi scapi, să te eliberezi de sub tutela mea şi să fii un bărbat cu adevărat fericit? Nu ţi-am arătat cu mîna mea ceea ce trebuia să te determine să te însori cu acea femeie? E vina mea că n-ai avut răbdare să citeşti pînă la capăt? Dacă, aşa cum fac mai toţi bărbaţii, te încrezi în aparenţele lucrurilor, dacă ai rămas ceea ce eşti şi ceea ce sînt aproape toţi bărbaţii, adică egoişti, lacomi şi prezumţioşi, am eu vreo vină? Te înşel? Nu, stăpîne, eu nu te-am înşelat!

— Dar averea mea? strigă Luizzi.

— Dă-mi cele douăzeci de luni pe care ţi le cer şi te voi scoate de aici bogat, nevinovat şi, ceea ce este cel mai important, respectat şi stimat.

— Cum vei face?

— Îţi voi spune atunci.

— Probabil că voi dormi douăzeci de luni în şir. Ei bine, ia-le.

Diavolul îl atinse pe Luizzi, cu degetul şi acesta adormi.

A doua zi, cînd se trezi, se afla în aceeaşi celulă. Nimic nu se schimbase, în afară de clopoţelul pe care-l zări lîngă el. Imediat îl chemă pe diavol şi-l întrebă:

— Am dormit admirabil deşi cam puţin. Dar socotind că începînd din seara asta voi dormi, probabil, timp de douăzeci de luni, ceea ce mă sperie cel mai mult e ce voi face ziua. Douăzeci de luni de somn, zău că te pot face să înnebuneşti...

— Ca să te distrezi, citeşte, zise diavolul.

— Poţi să-mi faci rost de cîteva cărţi?

— Pot face chiar mai mult decît atît, pot să-ţi fac rost de nişte lucruri inedite. Urmează-mă.

Diavolul o luă înaintea lui Luizzi care-l urmă pînă ce ajunseră într-o cameră mobilată destul de bine. Luizzi îşi puse faimoşii ochelari pe care diavolul îi şi pregătise şi care-l ajutau să vadă limpede pînă şi în toiul miezului de noapte; şi iată că văzu o femeie de o rară frumuseţe, care dormea profund.

— Cine e femeia asta? întrebă Luizzi.

— Doamna de Carin, soţia acelui tînăr încîntător alături de care ai petrecut o seară atît de plăcută.

— O seară groaznică.

— Poate pentru tine.

— Doar nu pentru tine, jupîne.

— Da, eu m-am distrat un pic; aţi fost cu toţii nişte pramatii oribile.

Chicoti iar, rîsul acela ascuţit de notar care-i străpunse inima lui Luizzi, ca o remuşcare şi urechea, ca o notă falsă. Baronul clătină cu putere din cap şi zise:

— Tu eşti oribil, tu care te înversunezi să-mi arăţi lumea sub cele mai hidoase aspecte. Dar să lăsăm asta; mai bine spune-mi de ce această doamnă de Carin stă la puşcărie? A săvîrşit vreo crimă?

— Ai să afli îndată, zise diavolul.

Deschise secreterul doamnei de Carin, luă din el un manuscris şi i-l întinse lui Luizzi.

— Pentru că te temi de povestirile mele, zise el, pentru că ţi se pare-că felul în care îţi prezint eu lumea e o satiră abominabilă, citeşte şi judecă singur. Eu mă voi mărgini să-ţi pun sub ochi doar hîrtiile din dosarul procesului. Iat-o pe prima şi cea mai importantă.

Luizzi luă manuscrisul şi citi cu atenţie. Începea astfel:

„Edouard, tu, a cărui solicitudine mă ajută să îndur suferinţele şi grozăvia situaţiei în care mă aflu, tu eşti cel care m-ai rugat să-ţi istorisesc şirul nenorocirilor care m-au adus unde sînt acum. Află-le şi iartă-mi amănuntele prea minuţioase care le însoţesc; fiindcă trebuie să te conving mai mult că sînt zdravănă la cap, decît că sînt vinovată..."

— Ce vrea să însemne asta? zise Luizzi.

— Citeşte, răspunse diavolul. Cînd începi să citeşti un nou roman, te opreşti la toate frazele pe care nu le înţelegi?

— Nu, ar dura prea mult. Dar ăsta, după cîte văd, nu e un roman, ci un caz de excepţie.

— Tot la fel va fi şi rezultatul; fiindcă vei înţelege despre ce anume e vorba...

— Iar nenorociri?

— Poate.

— Crime?

— Poate.

— De unde provine această femeie?

— Dintr-una din cele mai nobile familii ale Franţei.

— Şi a fost atît de nefericită?

— Poate chiar mai nefericită decît Eugènie.

— Dar mai mult ca sigur că ea n-a fost obiectul unui tîrg atît de ruşinos ca acea sărmană femeie. Poziţia ei înaltă a ferit-o de aşa ceva

— Citeşte şi vei vedea dacă fata de nobil şi fata din popor mai au ce să-şi mai dorească.

Luizzi, care cunoştea atitudinile diavolului şi care ştia că nu-i putea smulge ceea ce nu voia să-i spună, se hotărî să ia cu sine manuscrisul. Ajuns în celulă, se aruncă pe pat obosit, deşi nu făcuse decît cîţiva paşi şi iată ce citi.

XLII

Expunerea

Sînt fiica marchizului de Vaucloix, pe care emigraţia l-a ruinat ca pe atîţia alţii. În 1809, el s-a însurat cu mama, la München; ea era franţuzoaică, la fel ca el şi, tot ca el, se trăgea dintr-o mare familie. Naşterea mea a costat-o viaţa. Cînd tata s-a înapoiat în Franţa, în 1814, aveam doar patru ani. Vrînd să-i răsplătească fidelitatea, Ludovic al

XVIII-lea l-a numit pair al Franţei şi i-a dat o slujbă la Curte. Totuşi, veniturile acestei slujbe nu puteau acoperi cheltuielile tatălui meu aşa că, atunci cînd a fost votată indemnizaţia de un miliard de franci pentru emigranţi, partea care i-a revenit abia i-a ajuns să plătească numeroasele datorii pe care le făcuse după ce se întorsese în Franţa.

Cît despre mine, am fost crescută într-un pensíon, unde am primit educaţia ce se dădea în general fetelor de rang înalt şi cu avere mare. Desenam bine, cîntam frumos, dansam minunat şi mă îmbrăcam încîntător. Aveam idee despre literatura vremii, îmi plăcea muzica italiană şi discutam cu o uşurinţă ce trecea pe atunci drept spirit. În rest, nu ştiam absolut nimic despre situaţia tatălui meu, căruia îi plăcea să-mi încurajeze înclinaţia către luxul unei vieţi elegante.

Împlinisem optsprezece ani şi începusem a mă plictisi de acel pension cînd, într-o dimineaţă, tata veni să mă anunţe că aveam, în sfîrşit, să intru şi eu în acea lume pe care n-o văzusem decît în rarele mele învoiri de la şcoală, dar pe care mi-o închipuiam nespus de încîntătoare. Nu-ţi voi zugrăvi bucuria mea de tînără fată, cînd m-am văzut stăpînă pe timpul şi pe voinţa mea, visînd la cele mai dulci succese, aranjîndu-mi o viaţă plină de bucurii, cu inima deschisă prieteniilor de soi şi, uneori, chiar gîndindu-mă la dragoste. Vezi, procedez în ordine: îţi scriu cum eram la optsprezece ani şi cît eram de dezarmată în faţa oricărei nenorociri.

Peste cîteva luni, toată acea încredere în viaţă se prăbuşi. Tata fixă o zi de primire, dar la acele reuniuni nu veneau decît bărbaţi. Unii îşi petreceau seara jucînd cărţi, alţii discutînd politică. Cinci sau şase femei bătrîne îşi însoţeau bărbaţii şi mă copleşeau cu dovezile lor de simpatie, încît mi se făcea silă doar cît le vedeam. Ceea ce mă mira cel mai mult în acel salon al tatei nu era atît lipsa fetelor şi băieţilor de vîrsta mea, cît prezenţa unor persoane ale căror nume şi ale căror maniere arătau clar că făceau parte din burghezia de rînd.

În timpul primelor serate, tata m-a pus să cînt, ca să le arate musafirilor „talentul" meu. Prima oară m-au ascultat cu politeţe, a doua oară l-am auzit — în toiul celei mai strălucitoare fraze muzicale a cavatinei mele — pe unul dintre jucătorii de *whist*, strigînd cu gals tare: „Şase de trei şi patru de onoare, am cîştigat triplu!" A treia oară, nici măcar persoanele de lîngă pian nu s-au mai deranjat să-şi întrerupă discuţia. Am încetat să mai „farmec" societatea, cum spuneam doi sau trei dintre cei mai puţin bădărani şi obligaţia de a-i primi pe oaspeţii tatălui meu a început a deveni o corvoadă tot mai greu de suportat.

Între timp veni iarna şi am auzit vorbindu-se la noi în casă despre baluri şi serbări mult mai puţin decît se vorbea la pension. Am încercat să-mi explic acea singurătate. Căci tinereţea mea, gîndurile, speranţele mă izolau complet de toţi cei care mă înconjurau. Încet, încet, m-am lăsăt cuprinsă de o plictiseală profundă, fără ca tata să bage de seamă acest lucru, sau nevrînd, poate, să-l bage de seamă. Într-o seară, venind

lume mai multă ca de obicei, m-am retras într-un colţ al salonului, şi, cu cotul sprijinit de colţul unei canapele, am început să mă gîndesc cu regret la serile vesele din pensionul nostru şi la visele pe care mi le făceam, referitoare la viitor. Nu eram totuşi dintre cele care-şi făceau iluzii romantice despre viaţă. Eu nu avusesem în viaţa mea nici pe cine idolatriza şi nici nu posedam o avere fabuloasă. Nu doream decît o inimă care să mă iubească, un spirit care să se armonizeze cu al meu, şi o bunăstare cuvenită rangului pe care-l aveam; asta era tot ce-mi doream de la viaţă. Nu erau nişte dorinţe extravagante, deşi, a nădăjdui o viaţă liniştită, cinstită şi fericită, se pare că în lumea noastră e chiar mai rău decît o viaţă extravagantă. Oricum ar fi, ajunsesem să-mi regret iluziile. Şi nu aveam decît nouăsprezece ani. Eram frumoasă, simţeam cu inima şi cu mintea că aveam tot ceea ce trebuie, pentru ca o femeie să fie admirată şi poate chiar iubită. Sigur că gîndurile mele o cam luaseră razna, căci am auzit dintr-odată, în spatele meu, o voce care mi-a spus: „Inima care tînjeşte, n-are ceea ce doreşte!

Acest vechi proverb popular nu mi s-ar fi părut deplasat, dacă persoana care mi l-a adresat, nu l-ar fi spus pe un ton grosolan. Cînd m-am întors, am văzut un bărbat urît, cu o mutră jovială; purta o cravată foarte mică şi un guler enorm la cămaşă; jiletca lui colorată abia îi cuprindea trupul monstruos, era îmbrăcat într-o haină de un cafeniu deschis, avea pantaloni negri foarte scurţi, ciorapi albi de bumbac şi pantofi cu nişte rozete.

Prezenţa acelui om la domnul de Vaucloix era una dintre marile mele mirări şi, fără să-mi fi vorbit mai mult decît ceilalţi, îmi displăcea mai mult ca oricine. Era atît de priceput la oameni şi la afaceri, încît ghicea mai întotdeauna motivele interesate pentru care i se povestea un anumit lucru; apoi istorisea acele motive cu un cinism plin de dispreţ faţă de oameni, care-mi jignea întotdeauna ideile mele încă neîntinate. Dacă oricare altul ar fi observat tristeţea mea, m-aş fi scuzat, pretextînd că nu mă simţeam prea bine; dar, necăjită că tocmai omul acela brutal observase mîhnirea mea, i-am răspuns foarte sec:

— Nu doresc nimic domnule şi nici n-am ce dori.

— Hm! Hm! făcu omul cel rotofei, aşezîndu-se lîngă mine şi sufiindu-şi cu zgomot nasul, într-o batistă albastră de bumbac. Orice fată încă nemăritată îşi doreşte cîte ceva!

— Adică, domnule, credeţi că aş dori să mă mărit?

El mă privi fix şi-mi rîse în nas cu o obrăznicie fără pereche.

— Nu-i nevoie să mi se spună acest lucru, fiindcă se vede de la o poştă!

— Eşti foarte ager, domnule! i-am spus pe un ton cît se poate de dispreţuitor, pentru că omul acela mă iritase cumplit.

— Sînt chiar mai ager decît îţi închipui, îmi răspunse, fără să-i pese că-i întorsesem spatele, căci ţi-am găsit ceea ce cauţi: un soţ!

— Un soţ! am strigat, întorcîndu-mă spre el.

— He! He! He! Cum ai auzit cuvîntul, ai şi făcut urechile pîinie!

— Domnule, i-am spus, jignită de felul cum interpretase mirarea mea, te rog să nu mai continui o discuţie care i s-ar părea tatălui meu cu totul nepotrivită.

— Iertare, de o mie de ori iertare, dar să ştii că tatăl dumitale m-a autorizat să vorbesc despre acest lucru.

Din cale-afară de uimită, am privit în jur, după tata, şi l-am zărit în celălalt colţ al salonului, observîndu-mă. Printr-un uşor semn din cap, îmi dădu de înţeles că dorea să-l ascult pe domnul Carin. Şi fiindcă tot am scris acest nume, mai întîi ar trebui să înţelegi cine era acest domn Carin care-mi vorbise astfel şi care continuă:

— Ei, şi fiindcă tot am rostit cuvîntul „soţ", n-are rost să bat prea mult apa în piuă. E vorba de fiul meu.

— Fiul dumitale! i-am zis, cu un aer de stupefacţie, privindu-l din cap pînă în picioare şi încercînd să ghicesc cum putea arăta fiul unui asemenea personaj.

Cum se pare că nici un gînd nu-i scăpa acelui om, mi-a răspuns pe un ton amar, de glumă:

— Nu-ţi fie teamă! Domnul fiu arată bine. E un filfizon care-şi curăţă unghiile cu săpun de Windsor şi care-şi dă cu uleiuri scumpe de păr. E un bărbat subţire, care vorbeşte din vîrful buzelor şi care poartă lornion. E baron. I-am cumpărat un titlu de baron. Iar dacă vrei să fii marchiză, îi voi cumpăra şi un titlu de marchiz!

N-am mai avut puterea să răspund la acea propunere grosolană. Dar m-am simţit atît de umilită, încît am întors capul, pentru a-mi ascunde lacrimile care mi-au venit în ochi. Domnul Carin băgă de seamă, se ridică brusc şi-mi spuse:

— Ascultă, domnişoară, eu ţi-am spus, ce aveam de spus! Ai toată noaptea la dispoziţie ca să te gîndeşti! Mîine ţi-l voi prezenta pe fiu-meu, iar mîine-seară îmi vei da răspunsul; afacerea asta trebuie să se termine repede, fiindcă eu n-am vreme de pierdut.

După care se îndepărtă, lăsîndu-mă uluită de felul de a proceda şi alarmată de acea cerere în căsătorie, în care presimţeam o nenorocire. Am încercat să mă apropii de tata, dar el m-a evitat cu o grijă care mi-a dat de înţeles că nu era dispus să-mi dea nici o explicaţie. Contrar obiceiului meu, am rămas în salon pînă la ora cînd nu se mai aflau acolo decît cîţiva jucători înrăiţi, nădăjduind să-l fac pe tata să mă asculte. Dar el se aşează la o masă de joc, după ce-mi spuse în trecere:

— Mîine să te scoli devreme, căci vei avea cinstea de a fi prezentată familiei regale!

Cea de a doua veste mă miră tot atît de mult cît şi prima, dar mă mai linişti. Am asociat, în mod firesc, ideea prezentării mele la Curte cu cea a căsătoriei şi n-aş putea să spun de ce credem că nu mă puteau sacrifica, măritîndu-mă sub atît de nobile auspicii.

Domnul Carin îmi spuse să mă gîndesc toată noaptea la propunerea pe care mi-o făcuse; şi a avut dreptate; fiindcă n-am dormit deloc şi

am plîns ceasuri în şir căci, ceea ce mi se întîmplase, era mult prea departe de ideile pe care mi le făcusem eu despre măritiş; un cuvînt, pe care fetele tinere nu-l rostesc niciodată, dar pe care inima lor îl murmură, fără încetare, cuvîntul „dragoste", n-avea încă nici un sens pentru mine. Dar, dacă ai şti, Edouard, de cîte ori, eu şi colegele mele, ne-am încheiat discuţiile cu această frază: „Oh, eu nu mă voi mărita niciodată decît cu cel pe care-l voi iubi", vei înţelege groaza mea cînd m-am văzut, pe neaşteptate, ameninţată că voi fi dată unui bărbat pe care nici măcar nu-l cunoşteam. Vei înţelege durerea care rămîne după o astfel de experienţă.

Niciodată nu m-am gîndit că aş putea să mă opun dorinţei tatălui meu şi cînd m-am întrebat dacă aş fi în stare, am simţit o slăbiciune peste care mi-am dat seama că nu voi putea trece. Auzisem vorbindu-se adesea despre fete care opuseseră o rezistenţă energică planurilor făcute de familiile lor. Dar, pentru mine, toate astea erau nişte poveşti romantice, pe care nu le întîlneşti în viaţa de toate zilele. Uneori, seara, între noi — inimi neştiutoare — se strecura cîte o poveste despre cîte o fată ce preferase să moară, decît să se mărite cu un bărbat de care-i era silă; deplîngeam nenorocirea acelei fiinţe şi lăsam să ne cadă cîteva lacrimi de admiraţie pentru un atît de mare curaj. Dar cînd acest gînd mi-a venit şi mie în minte, n-aş putea spune nici că l-am respins, nici că m-a înfricoşat, fiindcă nu m-aş fi simţit niciodată în stare să-l pun în practică. Eram ca o sărăntoacă amărîtă, căreia i se vorbeşte despre fastul unui mare senior, dar care întoarce capul, mulţumindu-se cu bucata ei de pîine udată de lacrimi, fără nici o invidie, fără nici o nădejde, într-atît mă simţeam de departe de acea înaltă situaţie. Eram fricoasă şi cutezanţa de a-mi lua viaţa mă depăşea. Nu vedeam deci nimic care m-ar fi putut smulge din nenorocirea ce mă ameninţa, căci mă gîndisem între altele — să mă arunc la picioarele regelui şi să-l rog să mă ia sub protecţia sa. Dar toate astea erau gînduri nebuneşti, căci n-aş fi ştiut să-i spun de ce eram atît de nefericită. Dealtfel, a-i vorbi regelui, a mă arunca la picioarele sale, a face un act de voinţă atît de violent, ar fi fost ceva peste puterile mele, din moment ce eu nu eram în stare să-l refuz pe tata, a cărui autoritate fusese întotdeauna cît se poate de binevoitoare faţă de mine.

Dacă-ţi povestesc toate astea, Edouard, o fac să-ţi arăt că sînt o biată femeie slabă, care nu numai că nu poate nimic pentru alţii, dar care nu poate nimic, nici măcar pentru ea.

Sosi şi cea de a doua zi; domnul de Vaucloix îmi spuse să fiu gata pentru slujba de dimineaţă. I-am trimis vorbă că aş vrea să discut un minut cu el; mi-a trimis la rîndu-i vorbă că vom avea timp să discutăm în trăsură, în drum spre palatul Tuileries. Am coborît deci în salon şi am auzit în cabinetul tatei, de alături, vocea domnului Carin. Tocmai eram pe cale să mă retrag, cînd acesta deschise uşa şi-mi spuse pe un ton ce nu admitea replică:

— Spune-i regelui că eşti de acord. În ce mă priveşte, eu n-am decît un lucru să-ţi spun, ca spaniolii: *„Si no, no"*.

M-am întors ca să nu mai văd chipul acelui om ce mi se părea că dispune de mine, mai mult decît propriul meu tată. Domnul Carin se opri, apoi continuă:

— Deci, îi vei spune regelui că eşti de acord, fiindcă n-am chef să-mi dau banii ca să faci mutra asta de spînzurată! Ai auzit?

A ieşit, iar eu m-am uitat la tata; era roşu de ruşine; mi-am dat seama că nu se înroşise nici de indignare, nici de mînie, fiindcă mi-a evitat privirea.

— Hai, hai să mergem, spuse el, a sosit ceasul!

Trecu înaintea mea. L-am urmat, zicîndu-mi că o alta ar fi cutezat să nu-l urmeze şi i-ar fi cerut o explicaţie. Cînd am ajuns în curte, el se şi urcase în trăsură. Foşnea furios nişte hîrtii pe care i le dăduse cineva. Mînia lui era atît de mare, încît n-am mai îndrăznit să-l întreb nimic. Aproape că nici nu-mi dădea atenţie. Citea furios hîrtiile şi murmura:

— Trebuie să isprăvim odată... Destul... Destul...

Cînd se mai linişti, împături hîrtiile, le puse în buzunar şi scoase altele, pe care le citi atent şi cu plăcere.

— Nu mă poate refuza, spunea el încet, după fiecare frază citită. Ar fi prea mare ingratitudinea şi totuşi ei sînt atît de ingraţi încît...

Aproape că uitasem de durerea mea în faţa durerii tatălui meu, aşa că l-am întrebat cu blîndeţe:

— Ai primit veşti proaste, nu-i aşa?

— De unde ştii?

— Aşa mi s-a părut...

— Nu, Louise, îmi spuse el, revenindu-şi imediat. Dimpotrivă, am dobîndit tot ceea ce doream: ţi-am aranjat o situaţie strălucită, alcătuită de un om distins şi menit a face o carieră politică tot atît de înaltă pe cît de mare îi este şi averea.

— Vorbeşti de băiatul domnului Carin?

— Da, despre el. Un om mai presus de neamul său ales, un om cu idei largi şi cu concepţii vaste, un om de care sînt mîndru că pot să-i asigur poziţia în societate şi viitorul.

Nu-l înţelegeam prea bine pe tata, dar mi se părea că acele elogii îi ieşeau greu din gură. Hotărîndu-mă brusc, i-am spus următoarea frază, care mi se părea o culme a îndrăznelii:

— Dar încă nu l-am văzut pe acest...

— Oh, îl vei vedea, mi-a zis tata pe un ton de crudă ironie; n-o să te ducă la altar ca pe-o victimă. A trecut vremea acelor căsătorii barbare, în care familiile nobile sacrificau fericirea copiilor lor. Să nu-ţi fie teamă de toate acele prostii, exploatate cu atîta abilitate de filozofi şi de iacobini şi acceptate într-un mod atît de stupid de către burghezii liberali.

Tonul cu care au fost rostite aceste cuvinte m-a împiedicat să mai pun alte întrebări şi, dealtfel, am şi ajuns în curînd la castel. Abia atunci tata m-a privit cu atenţie. Remarcînd paloarea şi tristeţea mea, mi-a zis brusc:

— Ce ai? Ce ţi s-a întîmplat? Ce vrei să creadă lumea despre tine, văzîndu-te cu o asemenea mutră? Toţi vor crede că te sacrific... că te...

Se opri în faţa cuvîntului pe care se pregătea să-l rostească. Dar oricît de neştiutoare aş fi fost, l-am ghicit. Acea frază îngrozitoare a domnului Carin: „N-am chef să-mi dau banii, ca să faci mutra asta de spînzurată!", îmi reveni în minte. Am înţeles că voia să spună că... „te vînd"! Am izbucnit în lacrimi. Tata bătu din picior, cu mînie, apoi se potoli.

— Hai, Louise, zise el, fii rezonabilă, lucrurile nu s-au terminat şi dacă tînărul nu-ţi place, vom căuta pe altcineva; dar, te rog, fii calmă faţă de toată lumea asta care ne observă. Am şi aşa destui duşmani la Curte, care abia aşteaptă să mă calomnieze!

Vorbind astfel, îmi şterse ochii cu batista lui, iar eu m-am oprit din plîns.

— Aşa, draga mea Louise! Eşti o fată bună! Speră, speră şi în curînd vom fi fericiţi!

Am coborît din trăsură şi m-a condus la capelă.

Edouard, ţi-am povestit această scenă în cele mai mici amănunte, ca să te fac să înţelegi că presimţeam ameninţarea unei nenorociri pe care nu puteam s-o precizez. Îmi dădeam seama că mă îndrept pe un drum plin de obstacole, fără să le pot vedea însă în mod distinct, în jurul meu. Cît ar fi trebuit să mă tem de capătul unde avea să mă duc, fără să ştiu unde se afla şi ce reprezenta acel capăt! De fapt, la asta s-a rezumat toată viaţa mea: temeri fără o bază materială şi pe care nu puteam decît să le alung doar ca pe o sminteală; o nenorocire care nu avea consistenţă, dar care totuşi se ţinea mereu de mine, ca o umbră. Frică de o nălucă nevăzută, durere fără o rană aparentă! Dar toate aceste reflecţii îţi vor spune mai puţin cît am suferit, decît povestirea faptelor.

Deci, am ajuns la capelă; regele încă nu venise. Am observat că eram privită cu multă curiozitate; dar, avînd în vedere locul sacru unde ne aflam, toată acea curiozitate se mărgini la cîteva priviri furişe, care se întorceau repede spre cartea de rugăciuni deschisă, oamenii murmurînd cîteva cuvinte în faţa ei, ca şi cum s- ar fi rugat. Mi-am ocupat locul ce-mi fusese rezervat şi în curînd a apărut şi regele. Fusesem crescută mai curînd în obiceiuri religioase, decît într-o evlavie sinceră. Îmi îndeplineam îndatoririle creştineşti cu respect dar nu cu elan. Niciodată, pînă în ziua aceea nu implorasem Cerul, cerîndu-i mila şi ajutorul, rugîndu-mă din adîncul inimii mele. Pentru că nu simţisem nevoia nici de milă, nici de ajutor.

Tata îmi spusese ca, de îndată ce se va sfîrşi slujba, să vin lîngă el. Am făcut întocmai, iar el m-a luat repede şi m-a dus cu sine într-o lungă galerie. Apoi s-a oprit spunîndu-mi:

— Regele va trece pe aici, fii atentă să-i răspunzi cum se cuvine, dacă te va întreba ceva!

Într-adevăr, peste puţin apăru şi Carol al X-lea; era urmat de Delfin şi de soţia Delfinului. Primi, cu bunăvoinţă, cîteva cereri care-i fură

înmînate. Discuta, plin de satisfacţie, cu persoanele care-l însoţeau. Dar cînd îl zări pe tata, un uşor nor de nemulţumire trecu pe chipul lui.

— Dumneata eşti, Vaucloix? zise el.

Tata îl salută şi mă luă de mînă ca să mă prezinte. Regele, care nu observase această mişcare, trecu, zicînd:

— Urmează-mă!

Tata se luă după el, iar eu am rămas încurcată, neştiind ce să fac, crezînd că regele evitase să mă vadă; mi-am aruncat în jur privirile aproape pierdute; dar le-am întîlnit pe cele ale doamnei Delfine; ea se apropie de mine şi-mi spuse cu un aer plin de bunăvoinţă:

— Însoţeşte-ţi tatăl, domnişoară!

Am salutat-o şi m-am dus după tata, fără să am prezenţa de spirit să rostesc măcar un cuvînt.

Regele mergea repede; m-am strecurat destul de greu printre persoanele din suita lui şi am străbătut mai multe săli, fără să-l pot ajunge. Noroc că s-a oprit într-un salon unde a intrat doar cu tata. Rămasă singură, nu m-am putut abţine să nu strig: „Tată..."

Regele se întoarse şi, privindu-mă din uşă cu o asprime care începu a i se şterge treptat, zise:

— Eşti fata lui Vaucloix?

— Da, sire.

— Ei bine, urmează-ne!

Am intrat împreună cu tata, care păru foarte contrariat de prezenţa mea; valeţii închiseră uşile după noi. Rămăsesem la intrarea în cabinetul lui Carol al X-lea, pe care tata îl urmase pînă în capătul opus. Tata vorbea în şoaptă, aşa că n-am auzit ce i-a spus regelui. Dar părea să-i solicite o favoare, pe care regele nu voia să i-o acorde. Discuţia se încinse; uitaseră că eram acolo; căci l-am auzit pe rege răspunzîndu-i tatei destul de repezit:

— Da, da ştiu că astea-s cuvintele dumitale pe care le spui tuturor: „Ingrat ca un Bourbon..."

Tata păru să se scuze, dar Carol al X-lea continuă pornit:

— Şi culmea e că aceste cuvinte însoţesc întotdeauna toate acele lucruri care ne sînt reproşate într-un mod atît de dur...

Tata replică şi mi se păru că l-am auzit vorbind despre serviciile pe care i le adusese.

— Nu le-am uitat, zise regele.

— Şi cu toate astea, îmi refuzaţi, sire, ceea ce aţi acordat multora dintre colegii mei: contelui de C., marchizului de B. şi totuşi aceştia nu şi-au pierdut averile în emigraţie, dimpotrivă, şi le-au sporit în timpul Republicii şi al Imperiului.

Regele se întoarse înciudat, apoi răspunse:

— Dar, la urma urmei, cine-i omul ăsta?

Regele ascultă cu atenţie răspunsul tatei; acesta, vrînd să-şi întărească spusele, scoase nişte hîrtii din buzunar şi i le întinse regelui. Dar de-abia apucă regele să-şi arunce ochii pe ele, că tata şi strigă:

— Iertare, sire, le-am încurcat, v-am dat alte hîrtii!

Regele se uită prin ele şi-l privi pe tata cu o severitate care-l obligă pe acesta din urmă să-şi coboare privirea.

— Lasă, spuse el, lasă, domnule Vaucloix; din hîrtiile astea am aflat mult mai mult decît mi-ai spus...

Apoi regele începu a citi hîrtiile. După format şi după şiretul roşu cu care erau legate, mi-am dat seama că erau cele ce-l înfuriaseră pe tatăl meu, în trăsură. Pe măsură ce le citea, chipul regelui devenea din ce în ce mai sumbru. Pînă la urmă, sfîrşi prin a striga:

— O asemenea harababură e de-a dreptul înfricoşătoare! Şi mai ales, o asemenea sumă!

Domnul de Vaucloix făcu un semn regelui, care îşi îndreptă privirea spre mine.

Mi-am dat seama că fusese avertizat prin acel semn să nu spună în faţa fetei cuvinte care puteau acuza un tată. Într-adevăr, regele mă privi o clipă, apoi mi-am dat seama că începuseră să discute despre mine.; căci şi gesturile şi privirile lor se îndreptau, fără voia lor, către mine. Această nouă discuţie cu o voce scăzută se isprăvi, în sfîrşit, căci l-am auzit pe rege zicînd cu asprime:

— Dacă o fac, domnule, o fac numai pentru ea, ca să nu moară în mizerie; căci ar fi o ruşine pentru demnitatea numelui pe care-l poartă!

După aceste cuvinte pe care le-am auzit destul de clar, deşi regele le-a rostit cu glas scăzut, am văzut că se îndreaptă spre mine. Tata mergea în spatele lui; chipul îi era răvăşit. Îndreptă spre mine nişte priviri disperate şi-şi împreună mîinile ca pentru a mă implora. Acel gest mi-a inspirat o milă cumplită.

— Vrei să te măriţi, domnişoară? mă întrebă, pe neaşteptate, regele.

— Da sire.

— Şi eşti bucuroasă de o asemenea căsătorie?

L-am privit pe tata, care mi-a făcut un semn afirmativ.

— Las-o să vorbească singură, domnule, spuse regele, care observase manevra. Apoi adăugă: Ai acceptat cu bucurie căsătoria asta?

— Da, sire, cu bucurie, am răspuns pe un ton atît de plin de înflăcărare, încît şi regele rămase surprins.

Majestatea sa mă privi cu multă tristeţe şi cu o milă adîncă.

Apoi îmi spuse cu blîndeţe:

— Bine domnişoară. N-am dreptul să mă opun la un atît de nobil devotament! Şi trase de cordonul unui clopoţel.

— Sire, lăsaţi mai tîrziu, zise domnul de Vaucloix.

— Nu, nu, nu, vreau să nu mai aud vorbindu-se despre treaba asta.

Apăru un uşier, căruia regele îi porunci să cheme un secretar care sosi imediat cu o mapă. Regele, care se plimba prin cabinet, zise repede:

— Ordonanţa privindu-l pe ginerele domnului de Vaucloix!

Secretarul i-o întinse. Regele o semnă şi i-o întinse tatei.

— Iat-o, domnule, îi spuse el. Apoi se întoarse spre mine şi-mi zise, salutîndu-mă:

— Îţi doresc să fii fericită, domnişoară!

Am ieşit şi am străbătut în grabă apartamentele. Am coborît scara şi ne-am urcat în trăsură.

— Acasă, zise tata, şi zboară ca vîntul!

La un moment dat, în trăsură, nu se mai putu abţine şi-şi dădu drumul:

— O avem, avem hîrtia! strigă el. O avem! Dar cu cîtă greutate! Fără tine, aş fi fost pierdut. Dar tu, fata mea, ai fost minunată! Pînă şi hîrtiile pe care le-am încurcat cu atîta stîngăcie... Nici dacă aş fi făcut-o în mod special şi nu mi-ar fi reuşit mai bine! Iată că şi hîrtiile unui aprod sînt bune la ceva! Adevărul e că există zile bune în care totul îţi merge din plin... Ah, biata mea Louise, vei fi fericită! Vei avea o avere colosală, căreia va trebui să înveţi să-i faci onorurile! A fost o lovitură de maestru, ce mai... ce mai... Trebuia neapărat să reuşesc astăzi! Căci dacă nu, mîine... dar o am, iat-o, iat-o!

Şi citi din nou, cu plăcere, ordonanţa pe care i-o dăduse regele.

În ce mă priveşte, eram la fel de neliniştită de bucuria tatălui meu, cum fusesem şi din pricina disperării lui. După cîte se părea, eu făcusem un mare sacrificiu, dar încă nu ştiam despre ce anume era vorba. Îmi era frică să-l întreb pe tata, fiindcă acum mă temeam să nu fie prea tîrziu. L-am privit cu tristeţe cum nu-şi mai găsea locul de bucurie, dorind şi temîndu-se, în acelaşi timp, de o explicaţie pe care totuşi n-o putea amîna la nesfîrşit. Şi astfel am ajuns acasă...

XLIII

Prima întrevedere. Adunarea creditorilor

În clipa în care am coborît din trăsură, portarul i-a spus tatei:

— Domnul Carin e în salon...

— Foarte bine, foarte bine, a zis tata, întrerupîndu-l. Vino, vino, fata mea! Hai să-i anunţăm această fericită veste...

M-a tras după el şi am intrat în salon.

— Iat-o! Iată hîrtia! a strigat tata, arătîndu-i ordonanţa regelui.

— Semnată? întrebă Carin, năpustindu-se spre tata.

— Semnată! răspunse acesta. Vino încoace să-ţi povestesc tot...

Ieşiră amîndoi lăsîndu-mă singură în salon cu un tînăr, care, atunci cînd am intrat noi, se afla în ambrazura unei ferestre şi pe care tata, mai mult ca sigur, nu-l văzuse. Tînărul mă salutase în tăcere, iar eu abia am apucat să-i răspund la salut, că cei doi şi ieşiră din salon. La început, m-am simţit foarte încurcată. Căci, trecînd prin faţa lui, i-am văzut privirea, sau mai curînd lornionul acelui tînăr, îndreptat către mine. Treaba asta mi s-a părut atît de impertinentă, încît, fără să-mi plec ochii, l-am privit drept în faţă. Trebuie să-ţi mărturisesc adevărul, Edouard: era de o rară frumuseţe. Observînd că mă supărasem, îşi lăsă în jos lornionul, cu o graţie cu totul deosebită, încît ai fi zis că era un învins care-şi preda sabia. Tocmai mă pregăteam să mă retrag, cînd el înaintă spre mine şi-mi spuse, fără a fi cîtuşi de puţin încurcat:

— Domnişoara de Vaucloix binevoieşte să-mi îngăduie a mă prezenta singur?

Nu i-am răspuns; m-am simţit roşind, aşa că n-am putut decît să mă înclin uşor. Eram cu atît mai înciudată de încurcătura mea, cu cît băgasem de seamă că el o observase şi că lăsa impresia unui om din cale-afară de curios. Cînd intrasem în casă, eu auzisem toată fraza pe care o rostise valetul atunci cînd tata îl întrerupsese: „Domnul Carin e în salon împreună cu fiul său". Ceea ce însemna că-l aveam în faţă pe viitorul meu soţ. Te rog să-ţi aminteşti toate stările sufleteşti prin care trecusem. Tot acel mister care mă înconjura, mila cu care fusesem tratată de rege, ciudăţenia a tot ceea ce se petrecea şi, ca o culme a hazardului, acea întrevedere neaşteptată, fără intermediari, fără pregătire; toate astea puteau să tulbure o fată chiar mult mai puţin timidă decît eram eu. Trebuie să-ţi spun totul, Edouard: în toate visele mele de groază de peste noapte, imaginea bărbatului care-mi fusese sortit, nu era chiar ultima care mă chinuia. Necunoscîndu-l, îmi închipuiam că seamănă cu tatăl său, iar săpunul de Windsor, şi uleiul de păr lăudate de domnul Carin mă înfiocoşaseră cumplit. Aşa că-ţi poţi da seama cît am fost de surprinsă cînd, în loc de caricatura pe care mi-o închipuiam, am văzut un bărbat de o eleganţă rafinată şi, trebuie s-o repet, de o frumuseţe desăvîrşită. Mi se pare normal ca vederea lui să mă fi uluit; pentru că-i depăşea cu mult pe cei mai frumoşi dintre iubiţii pe care femeile şi-i imaginează atunci cînd n-au fost îndrăgostite niciodată. Şi asta mi se întîmpla chiar în momentul în care credeam că fusesem dăruită unui monstru. Trece-mi cu vederea cuvîntul, pentru că mi se păruse că fusesem în situaţia fecioarei ce urma să fie înghiţită de fluviul Scamandre, dar care găseşte în locu-i un tînăr frumos, ce îngenunchează în faţa ei. Cum eu tăceam, am crezut că viitorul meu soţ era tot atît de încurcat ca şi mine, din moment ce nu spunea nimic. Am cutezat să-l privesc, ca să văd cît era de tulburat. Stătea nemişcat în faţa mea şi mă privea cu un surîs a cărui expresie nu cutez să ţi-o descriu, acum cînd cred că l-am înţeles pe deplin. Dar atunci, surîsul

lui m-a speriat, fără să-mi pot da seama de ce. Aşa că tulburarea şi ciuda care m-au cuprins, au făcut să-mi dea lacrimile. Siguranţa lui mă enerva şi aş fi vrut din tot sufletul să nu-mi vină în ajutor. În acel moment aş fi dat orice să am — nu zic prezenţă de spirit — dar măcar impertinenţa pe care o au unele femei. Mă simţeam umilită de a fi dominată atît de deplin. Voiam, cu orice preţ, să mă smulg din acea situaţie imposibilă şi m-am smuls printr-o stîngăcie şi mai mare.

— Vreţi să vorbiţi cu tatăl meu, domnule? l-am întrebat pe un ton pe care l-am făcut să sune cît mai sec.

— Nu, domnişoară, cu dumneata vreau să vorbesc.

— Nu prea ştiu dacă se cade...

— În felul în care tatăl meu şi al dumitale manevrează lucrurile, e de presupus că vor uita multă vreme de acum încolo că e necesar să ne prezinte unul altuia. Să facem deci în aşa fel, ca şi cînd nu ne-ar fi uitat, şi, pentru că, mai devreme sau mai tîrziu, acest lucru tot va trebui să se întîmple, să-mi îngădui să am cu dumneata o discuţie pe care o doresc cu ardoare.

Toate astea au fost debitate pe un ton şi cu o precizie care atestau că bărbatul care-mi vorbea astfel era perfect stăpîn pe gîndurile şi pe vorbele sale. M-am simţit ca o fetiţă în faţa acelui om şi, dacă n-aş fi văzut cît era de tînăr, aş fi crezut că aud vorbind un retor grav care discuta despre o problemă în care era sigur că are cîştig de cauză.

Îmi oferi mîna şi mă pofti să iau loc. Se aşeză şi el alături de mine.

— Vor să ne căsătorească, îmi spune el, sclifosindu-se; dar această dorinţă a lor are nevoie de o aprobare foarte înaltă. Dacă dumneata crezi că poate fi obţinută...

— Doar ai văzut cît de bucuros era tata, domnule; atît pe cît îmi pot da eu seama, regele a îngădui să...

— Pardon, domnişoară; regele poate îngădui ceea ce dumneata poţi respinge.

Am roşit şi am întors capul.

— Regele, reluă el, tărăgănîndu-şi cuvintele, poate spune da, dar dumneata poţi spune nu! Ce zici?

Întrebarea pusă aşa, de-a dreptul, mai mult mă jigni, decît mă puse în încurcătură. Acel tînăr, care şedea lîngă mine, ştia perfect ce avea de spus, ca să mă tulbure. Am recurs la una din acele fraze, anume scrise pe care le întîlneşti în povestirile cele mai de curînd; i-am răspuns, bîlbîindu-mă:

— Domnule, voi face ceea ce-mi va porunci tatăl meu...

Printr-o mişcare abia simţită, domnul Carin se trase mai încolo de lîngă mine, şi, deşi nu mă uitam la el, simţeam cum mă privea cu un aer care trebuie să fi fost de o obrăznicie fără pereche. Tăcu un moment, apoi, luîndu-mi mîna, mi-o sărută într-un fel cu totul deosebit, apoi continuă cu un uşor accent ironic:

— Nu poţi fi mai frumoasă şi mai ... bună.

Tonul, felul în care rosti cuvîntul „bună", aproape că mi se părură o insultă. Un fulger de mînie îmi scăpără în inimă; un fulger într-adevăr, pentru că n-a durat decît atît cît să-mi inspire un răspuns la fel de obraznic, sau măcar să-mi dea puterea de a mă retrage. Dar iată că intrară tata şi domnul Carin.

— He! He! făcu domnul Carin, iată că tinerii s-au şi cunoscut. Foarte bine! Guillaume, vreau să-ţi spun că-ţi dau o nevastă deosebit de frumoasă... poate puţin cam moale şi cam timidă...

— Domnul vrea să spună puţin cam timpită, am replicat eu imediat, jignită de tonul bătrînului Carin.

— Domnişoara are dreptate, zise Guillaume, rînjind.

Mi-am îndreptat privirile către tata. Era roşu la faţă şi încurcat. Am rămas uluită să-l văd acceptînd insulta care mi se adusese, fără ca măcar să protesteze. M-a cuprins o milă stranie atît pentru el, cît şi pentru mine, cînd a încercat să mai îndulcească fraza, adăugînd:

— Într-adevăr, fiica mea are dreptate să se burzuluiască, domnule Carin; şi mie mi s-a părut că acel compliment pe care i l-ai făcut, lăsa de dorit...

— Bine, bine, iată un flăcău care se pricepe de minune cum să le dezgheţe pe fetele timide!

Şi înainte ca eu să am vreme să mă mir de această nouă grosolănie, adăugă:

— Hai, hai, acum nu mai avem vreme de pierdut. Tu, Guillaume, du-te la biserică, la primărie şi la notar; dumneata, domnule de Vaucloix, du-te la... ştii dumneata unde... oferă douăzeci şi cinci la sută, vor fi foarte bucuroşi. Mie mi i-am rezervat pe cei mai recalcitranţi şi făgăduiesc să-i potolesc. Adunarea generală va avea loc aici, deseară; totul trebuie isprăvit astăzi. Înţelegi că nu putem publica strigările la biserică, decît după ce totul va fi semnat. Dacă cineva se îndoieşte de ceva, nu vom obţine un bănuţ în plus şi ni se duce dracului toată afacerea. Fii atent, Guillaume, să nu publice strigările decît peste trei zile.

— Am înţeles, tată, zise Guillaume cu nerăbdare. Doar nu mă crezi un imbecil!

— Domnule Guillaume are dreptate, am spus imediat, mînată de dorinţa de a-i înapoia viitorului meu soţ impertinenţa, fără să bag de seamă că fraza pe care o repetam nu se potrivea cîtuşi de puţin cu cea rostită de el.

Guillaume schiţă o uşoară grimasă, care-mi dovedi că nu făcusem decît să-i confirm părerea proastă pe care şi-o făcuse despre mine şi, în mînia mea, am bătut, furioasă, din picior. Tata, cu toate că-şi dădea foarte bine seama cît trebuie să sufăr, s-a supărat văzînd acel gest de nerăbdare.

— Hai, Louise, mi-a spus cu severitate, fără copilării; te rog reflectează şi fă bine şi ascultă-mă!

— Domnişoara m-a făcut să nădăjduiesc că voi fi fericit, a zis Guillaume, apoi m-a salutat şi a ieşit din odaie împreună cu tatăl meu şi cu al lui.

Am rămas singură. Aşa a decurs prima întrevedere cu viitorul meu bărbat. Întîmplarea mi l-a scos în cale pe neaşteptate, m-am simţit tulburată, cum era dealtfel firesc să se simtă orice tînără fată, şi mi l-a înfăţişat aşa cum era el în realitate, fără a încerca să-şi ascundă vreunul din cusururi. Vei vedea mai tîrziu că era unul din acei oameni la care nu contează decît prima impresie, în părerea pe care şi-o fac despre ceilalţi. Edouard, tu care mă cunoşti, ştii cît sînt de vanitoasă; aşa că trebuie să-ţi dai seama de umilinţa unei fete care nu mai este chiar atît de tînără, încît să fie tratată ca o copilă, şi care ştie că a fost socotită proastă şi încă mult prea proastă, din moment ce i s-a spus direct în faţă acest lucru, de care încă se mai îndoia. Ascultă-mă bine, Edouard şi nu te arăta plicitisit de toate aceste amănunte din viaţa mea; sînt necesare, ca să te fac să-ţi dai seama că nenorocirea nu constă întotdeauna în ceea ce numim nenorocire, Într-adevăr în ziua aceea eram nenorocită, fără să pot spune cuiva că mi s-a întîmplat o nenorocire. Aşa că m-am mulţumit doar să plîng, hotărînd în sinea mea că, dacă va fi cazul, aveam să-l înfrunt pe tata. Acea hotărîre îmi spori şi mai mult spaimele, fiindcă-mi dădeam seama că voi bate în retragere în faţa unei porunci sau al unui cuvînt ale tatălui meu şi că nu voi face altceva decît să-i furnizez armele împotriva mea. Şi totuşi îmi era pur şi simplu ruşine să dau dovadă de atîta slăbiciune, încît nici măcar să nu încerc să fac acel efort de voinţă, cu toate că ştiam că era absolut inutil. Dar era totuşi o datorie faţă de mine însămi. Plină de nelinişte, l-am aşteptat pe tata toată ziua. Dar l-am aşteptat în zadar. Înainte de înapoierea sa, m-am trezit în casă, întîi cu zece, apoi cu douăsprezece persoane cu nişte mutre destul de comune care umpluseră salonul. Din cînd în cînd servitorii veneau să-mi spună că toţi acei oameni îl solicitau pe tata, cu o obrăznicie neaşteptată, rostind cuvinte supărătoare la adresa lui, zicînd că se juca cu ei, ameninţînd că vor pleca, dar că-l vor învăţa ei minte să vină la întîlnirile la care niciodată nu venea, neţinîndu-se de cuvînt, după cum îi era obiceiul. Auzind pomenindu-se despre obiceiurile tatălui meu, precum şi despre unele cusururi ale sale, mi-am dat seama că trebuie să fi fost vorba de o adunare a creditorilor. Dacă tu, sigur că ştii mult mai multe în această privinţă, eu, în schimb, habar n-aveam ce urma să se întîmple. Singurul lucru pe care-l înţelesesem din tot ceea ce auzisem şi din tot ceea ce se întîmpla, era faptul că tata era desconsiderat. În vremea asta larma din salon crescu atît de mult, încît m-am dus, hotărîtă să spun cine sînt şi, dacă ar fi fost nevoie, să pun capăt scandalului. În momentul în care m-am oprit în faţa uşii cu geamuri şi m-am uitat pe după un colţ al draperiei să văd cine erau acei oameni, l-am văzut pe tata intrînd şi am auzit un strigăt general, apoi o serie de apostrofe ironice.

— Ah! Iată-te! Ce fericire! Vrei să ştii ce vrem... Ca să ne umpli iar de promisiuni! Dacă nu ne poţi oferi decît atît, mersi! Nu mai ţine! precum şi nenumărate alte lucruri rostite prin colţurile salonului, de diverse glasuri ce păreau să-şi fi sporit insolenţa.

— Nu e vorba de promisiuni, spuse tata pe un ton care mi se păru cam smerit. E vorba de bani, de bani lichizi!

— Pe care-i vom vedea la paştele cailor, zise unul.

— Pe care-i vei vedea mîine, sau astă-seară, dacă vrei.

— Ia tăceţi. Afacerea e foarte simplă, zise un altul. Plăteşti, te respectăm! Îmi datorezi zece mii nouă sute douăzeci şi trei de franci, ai chitanţa, în clipa în care îmi dai banii!

Un moment se făcu linişte şi tata spuse:

— Să ştiţi domnilor, că n-am găsit banii necesari pentru a vă mulţumi, decît făcînd nişte sacrificii imense. Mă văd obligat să vă declar că aceste sacrificii vor fi inutile, dacă nu-mi veniţi şi dumneavoastră în ajutor şi nu-mi acordaţi o reducere a creditelor.

Am avut impresia că un singur glas alcătuit din alte douăzeci, a strigat:

— Nici un bănuţ!

Apoi unul a zis:

— Sau îmi dai banii, sau nu mi-i dai! Ori totul, ori nimic!

Altul a spus:

— Pentru douăsprezece mii de franci, cred că am dreptul să spun că un marchiz şi un pair al Franţei m-a pungăşit.

Iar altul:

— Hai, hai, mereu aceeaşi poveste; eu nu las un ban, din ceea ce-mi datorezi!

Tata scoase din buzunar un portofel, îl puse pe masă, îl deschise şi scoase din el o mare sumă de bani în bilete de bancă. Nu-ţi pot spune cum s-au năpustit toţi acei oameni către masă. După ce au căscat ochii şi gura la mormanul acela de bani, doi dintre creditori s-au depărtat de masă, apropiindu-se de uşa dincolo de care mă aflam eu.

— De unde dracu a găsit atîţia bani? zise unul în care l-am recunoscut pe tapiţerul casei. Ştiu că nu i-a mai rămas totuşi nimic de vîndut.

— Nici măcar votul lui la Cameră.

— Doar dacă n-a vîndut-o pe fiică-sa!

— E în stare de orice!

— Poate că regele i-o mai fi plătit încă o dată datoriile. Carol al X-lea ţine foarte mult la marchiz.

— Într-adevăr, s-ar putea! Oare ce sumă să fie acolo?

— Douăsprezece sau cincisprezece pachete a cîte zece mii...

— Deci, aproape cincizeci de mii de scuzi. Nu e nici măcar un sfert din ceea ce ne datorează.

— Dacă ne oferă un sfert, pînă la urmă ne va da jumătate. Iar dacă ne oferă jumătate, înseamnă că are toată suma în buzunar. Eu nu semnez nimic.

— Fii atent!

— Eu zic să-i lăsăm întîi pe ceilalţi. Fii sigur că le va plăti tot doar celor ce se vor ţine tari!

— Ia, hai să vedem ce spune. Văd că face propuneri.

Într-adevăr, tata începuse a vorbi ca şi cum ar fi răspuns la o întrebare:

— Ce vă ofer, domnilor? Vă ofer douăzeci şi cinci la sută din datorii.

Cei doi interlocutori îşi dădură coate.

— Adică un sfert? strigă un bondoc. Ţi-am livrat cele patru roţi ale berlinei dumitale. Şi dumneata vrei să-mi scoţi ochii, plătindu-mi numai una. Ţi-am făcut o reducere de cinci la sută, pierzînd tot cîştigul. Sînt de acord că ţi-am lucrat pe degeaba, dar acum nu mai las din datorie nici măcar un bănuţ.

Spunînd acestea, căruţaşul veni să se aşeze alături de tapiţer, căruia îi spuse:

— Ei, ce părere ai?

— Eu, zise tapiţerul, accept şi un sfert din bani. Tot e mai bine decît nimic! O să ne dea acum o parte, iar restul peste doi, trei ani.

— Crezi? zise căruţaşul.

— Eh, domnul de Vaucloix datorează un milion două sute de mii de franci. Şi, fiindcă ţi-a arătat şaizeci sau optzeci de mii de franci, ţi se pare că ţi-a arătat Peru-ul! În ce mă priveşte, dacă-mi datorează mai mult de cincizeci de mii de franci şi-mi dă pe loc zece mii, eu îi iau imediat.

— Drace! zise căruţaşul. Ăsta-i ultimul dumitale cuvînt?

— Ultimul! Ah, dacă n-ar fi avut prilejul să fie pair, ar fi zăcut demult la închisoarea Sainte-Pélagie. Dar aşa, uite cum îşi bate joc de noi! Te sfătuiesc să primeşti oricît îţi dă!

— Să-l ascultăm, iată-l că spune ceva.

Tata începu într-adevăr a vorbi; Şi cum cei care se aflau lîngă uşă tăcură, am ascultat şi eu.

— V-am adunat pe toţi ca să auziţi cu urechile voastre ce am de gînd să fac. Ofer un sfert din datorie dar vă declar că, dacă există fie şi un singur recalcitrant, nu vă mai dau nimic!

Urmă un protest general.

— Nimic! reluă tata. Nu pot face un atît de imens sacrificiu, ca să nu-mi găsesc o vreme liniştea şi să fiu mereu urmărit de creditori. Aşa că vedeţi ce hotărîţi; vă las o jumătate de ceas de gîndire.

— Dar e un adevărat furt! începu a se striga din mai toate părţile. Nu tratezi cu atîta neruşinare nişte oameni cinstiţi ca noi!

— Ei, domnilor negustori, zise tata, dar cînd daţi faliment, voi vă trataţi altfel creditorii? Dacă le daţi a zecea parte din datorie, sînteţi convinşi că se pot socoti nişte oameni fericiţi.

La aceste cuvinte, un potop de strigăte şi de ocări se revarsă din toate colţurile salonului. Tata păru că vrea să plece şi se apropie de uşa în dosul căreia mă aflam eu. Tapiţerul îl opri şi-i zise încet, în vreme ce toţi ceilalţi se consultau în gura mare.

— Dă-mi patruzeci la sută din datorie şi-ţi aranjez eu toată afacerea.

— Îţi dau douăzeci şi cinci la sută.

— Atunci, n-ai să faci nici o ispravă!

— Iar ei, nici atîta!

— Ai o mobilă foarte scumpă, ar putea fi vîndută!

— Dumneata, care mi-ai vîndut-o, crezi că face o sută cincizeci de mii de franci?

Tapițerul schiță un gest de nerăbdare și reluă:

— Nu-i vorba de asta! Hai, fă un efort și mergi pînă la treizeci și cinci la sută.

Tata șovăi și sfîrși prin a-i spune în șoaptă:

— Treizeci!

— Nu, treizeci și cinci!

— Imposibil!

— Ei bine, fie și treizeci! Las' pe mine că aranjez eu!

Tata ieși și dădu nas în nas cu mine.

— Ce faci aici?

Mi-am coborît privirile.

— Ai auzit discuția?

Tăcerea mea a fost singurul răspuns. Dar uită brusc de mine și, apropiindu-se de ușă, trase cu urechea la ce se vorbea dincolo. Mă așteptam ca tata să se înfurie pe mine. Chiar doream acest lucru. Simțeam nevoia să dea dovadă de un pic de demnitate, fie chiar și numai față de mine. Dar el nu-mi spuse nimic și începu să privească de după draperie, așa cum făcusem și eu mai înainte. Apoi murmură:

— Aha! Semnează! Foarte bine! Foarte bine!

Povestea se tărăgănă multă vreme, dar tata nu-și părăsi un moment locul, fiind cînd agitat, cînd surîzător. În sfîrșit, larma se potoli încet, încet; tata se dădu brusc înapoi, parcă pentru a face loc cuiva care se pregătea să intre. Într-adevăr, nu peste mult, intră tapițerul.

— Ei, cum e? întrebă tata.

— Chitanță generală.

— La douăzeci și cinci la sută?

— Nu, la treizeci, așa cum mi-ai spus. Eu am pregătit terenul, acum nu rămîne decît ca dumneata să dai banii. Ai făgăduit să dai banii pe loc, așa că dă-i și nu-i mai lăsa pe oameni să aștepte. Am scos-o destul de greu la capăt și trag nădejde că n-ai să mă uiți. Ce dracu! Cînd ai fost om cinstit toată viața, socot că meriți să fii răsplătit! Altfel, să știi că n-ai fi ajuns la nici un rezultat cu ei.

Ce cuvinte groaznice auzeam și nu le auzeam decît eu, că tata era ocupat să verifice chitanțele, comparîndu-le cu lista datoriilor sale.

— Și chitanța dumitale unde e? îi zise el tapițerului.

— La mine, răspunse celălalt. Mi se pare, domnule marchiz, că am făcut destul pentru dumneata și că nu merit să pierd și eu ca ceilalți.

— Nu-ți pot da nimic în plus, răspunse tata.

— Bine, zise tapițerul luînd chitanțele, atunci înseamnă că n-am făcut nimic.

— Un moment, zise tata, am să-ți dau treizeci și cinci...

— Mă rog, eu sînt om de înţeles; dealtfel, eu mi-am recuperat o bună parte din datorie. Dă-mi şaizeci, şi gata!

— Nu, treizeci şi cinci.

Tapiţerul se îndreptă spre uşă cu chitanţele în mînă.

— Cincizeci, zise el, nici un ban mai puţin!

Tata şovăi, tapiţerul deschise uşa.

— Patruzeci! strigă tata.

— Cincizeci, zise tapiţerul.

— Fie, cincizeci, acceptă tata.

Tapiţerul închise uşa.

— Asta înseamnă douăzeci şi cinci de mii de franci pierduţi, zise el oftînd. Hai să facem socoteala... Şase sute douăzeci şi cinci de mii de franci datorie, din care se plăteşte doar treizeci la sută, plus cota parte a mea... În total, o sută nouăzeci şi şase de mii patru sute de franci.

Tata verifică, apoi calculă şi zise:

— Iată o sută nouăzeci şi şapte de mii de franci. Dă-mi şase sute de franci restul.

— Păi ăsta-i bacşişul meu, zise tapiţerul.

— Mă rog, zise tata, fie, numai scapă-mă cît mai repede de vampirii ăştia!

— Dă-mi răgazul să reglementez socotelile cu fiecare în parte şi n-ai să mai auzi de ei! Dar nu intra în salon, ca să nu-ţi audă urechile ce nu trebuie!

Tapiţerul ieşi, luînd cu el lista datoriilor şi se aşeză la o masă, unde fu imediat înconjurat de toţi creditorii.

— Ai reuşit? îl întrebară într-un glas.

— Am reuşit, zise tapiţerul.

— Dacă nu eram atît de grăbiţi, zise unul, am fi izbutit să-i smulgem treizeci sau patruzeci la sută din datorie!

În acel moment, tata îmi făcu semn să-l urmez. Cred că te miri, Edouard, că-ţi povestesc toate aceste amănunte cu atîta precizie. Atunci n-am înţeles nimic, dar mai tîrziu, tot auzind vorbindu-se despre afaceri şi dibuind cheia acestui limbaj cifrat, am înţeles multe din lucrurile pe care nu le pricepusem atunci.

L-am urmat deci pe tata într-un salonaş care era al meu şi prima frază pe care o rosti fu următoarea:

— Află că mă bucur că ai auzit tot. Asta îţi va arăta mai bine cît de greu am putut face faţă nevoilor, ca să te pot mărita cu domnul Carin. Căci numai datorită acestei căsătorii mi-am putut achita toate datoriile, aşa cum ai văzut.

Ţi-am mai spus că eram o fiinţă lipsită de curaj. Ţi-am spus, de asemenea, că mă hotărîsem să-i pun unele întrebări tatei. Dar cînd am auzit ce sacrificiu făcuse pentru mine, m-am resemnat, dintr-o slăbiciune pe care am numit-o curaj, ca să mă supun dorinţei sale.

Sînt cinstită, Edouard, şi-ţi spun adevărul despre mine. Primul sentiment pe care l-am simţit, a fost de bucurie; bucuria că avusesem bunul-simţ să nu mă opun la căsătoria cu Guillaume.

— Tată, i-am răspuns, dorința dumitale e lege pentru mine și sînt mîndră că, ascultîndu-te, îți înapoiez o părticică din tot ceea ce ai făcut pentru mine.

— Foarte bine, Louise, zise tata, ușor emoționat. Soțul tău se va înapoia curînd; fii cît se poate de drăguță cu el; să știi că e un om distins.

— Pentru tot ceea ce a făcut pentru dumneata, tată, are dreptul la recunoștința mea.

Un oftat amar a fost singurul răspuns al tatei, căci chiar în acea clipă și-au făcut apariția cei doi Carin, tatăl și fiul. Încă din ușă Carin-bătrînul strigă:

— Bravo, dragul meu, nici eu nu m-aș fi descurcat mai bine! Au acceptat douăzeci și cinci la sută.

— Vrei să spui treizeci, zise tata.

— Douăzeci și cinci! Căruțașul, cu care m-am întîlnit, mi-a zis douăzeci și cinci. Mi-a și arătat cît primise.

Atunci, tata îi istorisi tărășenia cu tapițerul.

— Ei bine, zise Carin-bătrînul, ca „om cinstit" ce este, a vîrît în buzunar cinci la sută la întreaga sumă, plus partea lui de datorie; a încasat în total cincizeci și șapte de mii de franci cînd, de fapt, datoria lui era de cincizeci și două de mii de franci.

— Dar e un pungaș! strigă tata.

— N-ai nici un mijloc să-l iei de gît? întrebă Guillaume.

— Am să cercetez, zise domnul Carin. Dar ne vom ocupa mai tîrziu de acest lucru.

Mai tîrziu, am aflat că tapițerul fusese mandatarul domnului Carin care-și luase astfel înapoi o parte din banii pe care-i dăduse tatei. Apoi adăugă:

— Am fost la Ministerul de Justiție ca să isprăvim cu ordonanța aia! Dar nu se poate face nimic decît după căsătorie. Așa că, Guillaume, nu vei deveni moștenitorul, pe bune, al titlului de pair al domnului de Vaucloix, decît după cincisprezece zile.

Aceste vorbe au fost ca un fulger pentru mine, căci mi-au explicat sensul scenei care avusese loc la rege. Abia în acel moment mi-am dat seama că în tot ceea ce se petrecuse eu nu contasem nici cît negru sub unghie. Cei doi Carin cumpăraseră titlul de pair al tatei, iar pe mine mă acceptaseră ca pe o condiție a acelui tîrg. Lucrurile mi s-au limpezit atît de repede, încît, fără voia mea, am scos un ușor strigăt de surpriză.

— Ce, ea nu știe nimic? întrebă domnul Carin.

— Tocmai mă pregăteam să-i explic toate aceste lucruri, cînd ați intrat pe ușă, răspunse tata, prost dispus.

— Drace! făcu domnul Carin pe un ton alarmat. Apoi se întoarse spre mine: Sper că vei consimți să te măriți, nu-i așa? Vezi că eu i-am dat banii pe încredere...

Tata făcu un gest de nerăbdare.

— Nădăjduiesc că fără noi șiretlicuri, domnule Vaucloix, zise bătrînul Carin, încingîndu-se. De data asta, chiar că ar fi o adevărată

pungăşie! Mai ales că nu mi-ai dat nici o chitanţă pentru cei două sute cincizeci de mii de franci pe care i-ai primit de la mine! Cred că e cazul să ne explicăm!

Oare să-ţi mai spun, Edouard? Tata, a cărui umilinţă mă mîhnise atîta, mi se arătă sub o înfăţişare şi mai jalnică. Fiindcă, profitînd de faptul că nu-i dăduse nici o chitanţă domnului Carin, îi răspunse cu trufie:

— Ei, domnule, dacă fiica mea nu consimte, mi se pare că n-o pot tîrî cu forţa la biserică!

— Ce vrea să însemne asta? zise domnul Carin, palid de mînie.

— Vrea să însemne, zise Guillaume, pe un ton sec şi rece, că domnul marchiz ne-a tras pe sfoară!

— Domnule! strigă tata, uitîndu-se urît la el.

M-am vîrît între ei şi i-am spus lui Guillaume:

— Linişteşte-te, domnule, nu ţi-ai pierdut banii!

— Slavă Domnului! zise domnul Carin. Eşti o fată cinstită, ceea ce e mult mai important decît să fii isteaţă!

Guillaume se apropie de mine şi-mi spuse cu o graţie calculată, atît a gesturilor cît şi a cuvintelor:

— Mi-aş fi pierdut fericirea.

Edouard, iartă-mă pentru ceea ce-ţi spun acum: dar fraza asta mi-a inspirat milă: viitorul meu soţ mi s-a părut un prost. Şi ca să nu te revolţi împotriva acestui cuvînt, trebuie să-ţi vorbesc despre firea acelui tînăr, a cărui tiranie bănuiesc că n-ar fi suportat-o decît prea puţine persoane. Nu ştiu dacă mă voi putea face pe deplin înţeleasă: dar închipuie-ţi că ţi se arată nişte mase albe în zare; la prima vedere, crezi că sînt nori; apoi vine cineva care-ţi spune că sînt munţi, ţi-i arată, îţi vorbeşte despre ei în amănunt, despre înălţimea şi măreţia lor. Ei bine, după explicaţia asta, nu mai vezi nori la orizont, nu mai vezi în faţa ochilor decît munţii pe care ţi i-a descris acea persoană. Îmi amintesc cît m-a jignit acea frază a lui Guillaume. Totuşi, nu atunci am spus despre el că e un prost. Ci mai tîrziu, cînd am căpătat experienţă, cînd am început să văd limpede şi cînd necazurile prin care am trecut mi-au şters pentru totdeauna prima impresie. Faptul că nu mă puteam apropia sufleteşte de el, nu m-a înşelat asupra firii sale, care avea să-mi aducă nenorocirea.

XLIV

Soţia unui prost

Da, Edouard, există cusururi care atrag după ele mai multe necazuri decît cele mai păcătoase vicii. Ţi-am mai spus, Guillaume era frumos, primise o educaţie temeinică şi foarte variată; avea o avere imensă; nu-i lipsise nici un fel de succes. Nu-ţi mai vorbesc de iubitele lui, despre

care, bineînţeles, că mi-a povestit în amănunt, fără să mă cruţe cîtuşi de puţin. Nu ştiu dacă a fost iubit vreodată. Dar cred totuşi că cunosc destul de bine lumea, ca să-mi dau seama că a avut o droaie de femei. Guillaume avea mania de a scrie versuri şi mania, şi mai fatală, de a ni le citi. Primeam în salonul nostru cîţiva oameni distinşi, care ar fi vrut să ne vorbească despre creaţiile lor. Dar nu i-am văzut niciodată bucurîndu-se — în ochii lui — de vreun succes. Deşi era un muzician mediocru, se încăpăţîna să-şi compună şi să-şi cînte singur creaţiile; urmau apoi strigătele pline de entuziasm ale celor din salon, în care doar eu singură sesizam ironia. Cît despre Guillaume, acesta se umfla în pene, convins fiind că, dacă ar fi vrut, ar fi devenit rivalul celor mai mari compozitori. Cînd am încercat să fac unele observaţii timide asupra acelui nefast entuziasm, am fost învinuită de invidie. La începutul măritişului meu, cum eu eram prima confidentă a creaţiilor sale artistice, am vrut să-i semnalez unele defecte şi să-i atrag atenţia asupra unor greşeli grosolane în ceea ce priveşte muzica. Dar sfaturile mele au fost primite cu un dispreţ nimicitor. Căci, trebuie s-o mărturisesc, eu nu eram pentru soţul meu decît o păpuşă frumoasă, dar proastă, căreia îi poruncea să tacă, de îndată ce deschidea gura. Niciodată, ţi-o jur, n-am văzut un om mai plin de sine ca Guillaume. Discuta despre orice problemă cu o convingere care-i punea în încurcătură chiar şi pe oamenii cei mai avizaţi. Pînă şi aspra independenţă a opiniilor tatălui său era cenzurată de către Guillaume. Şi totuşi, exista un lucru în care egala superioritatea tatălui său şi unde nu-şi mai îngăduia să-i dea sfaturi: dibăcia cu care se descurca în afacerile băneşti. Domnul Carin, văzîndu-l atît de abil în astfel de treburi, îl credea la fel de isteţ în toate celelalte de care el habar n-avea. Din cînd în cînd, încercam să dovedesc şi eu prin cîte o epigramă, că nu eram chiar atît de lipsită de spirit sau de judecată cum credeau ei. Dar vîrful subţire al penei de scris aluneca fără să lase vreo urmă pe tripla cuirasă a vanităţii de care era apărat bărbatul meu. În sfîrşit, jignită de mai multe ori, de dispreţul cu care mă copleşea, i-am trîntit cîteva sarcasme destul de violente; dar n-am obţinut nici măcar avantajul de a-l înfuria; a început să rîdă, ca şi cum l-ar fi ocărît un copil.

Aveam o lojă la Operă şi una la Teatrul Italian şi am încercat să mă refugiez în acele spectacole atît de plăcute ochilor şi urechilor; dar n-a fost cu puriţă. Prezenţa şi observaţiile lui Guillaume îmi stricau orice plăcere. Făcînd uz de „competenţa" sa în materie de muzică, lăuda tot ceea ce era prost şi aproba tot ceea ce era mediocru. Am încercat să-i ţin piept; dar el avea în juru-i o adevărată Curte de linguşitori, care îi lua partea în mod laş, fiindcă vedeau cu ochii lor că nu avea dreptate, astfel că ieşeam întotdeauna înfrîntă. Nu-ţi poţi închipui, Edouard, cît de slugarnică e lumea. Şi ca să-ţi dai seama cît am avut de îndurat, trebuie să-ţi spun cam în ce fel de societate ne învîrteam.

Ne-am căsătorit la cincisprezece zile după scena pe care ţi-am istorisit-o, cînd am descoperit cît de prost era tînărul Carin. Nunta a fost făcută cu un lux care m-a uluit. Palatul unde am fost condusă şi

cu care au vrut să-mi facă o surpriză era de o rară măreţie. Nu dădeam baluri sau serbări, dar, la puţină vreme după nuntă, a avut loc în acel palat o reuniune splendidă. Cu cîteva zile mai înainte, m-am dus să-mi fac vizitele obligatorii de tînără căsătorită şi, cu acest prilej, am dus şi invitaţiile. Dacă aş fi cunoscut cît de cît lumea, acele vizite ar fi trebuit să însemne pentru mine o primă învăţătură de minte. Ne-am dus în toate casele, şi în cele din înalta nobilime, unde numele tatei mă obliga să mă prezint, şi în cele ale marei finanţe, toate în legături de afaceri cu soţul meu. În primele eu am fost cea care m-am bucurat de o primire binevoitoare; în celelalte, de toată atenţia s-a bucurat soţul meu. N-am prea dat importanţă acestui lucru, dar, după cincisprezece zile, am aflat că o femeie poate obţine în afara casei sale atenţia care i se refuză în propria sa casă, pentru că stăpînul casei nu se bucură, în alte locuri, de nici un fel de atenţie. Aşa că nici o persoană din înalta nobilime n-a venit vreodată la seratele date de noi şi saloanele noastre au fost întotdeauna pline doar de cunoştinţele soţului meu. Vanitatea lui a fost şocată. Dar această vanitate nu voia să creadă că un om de rînd şi o avere dobîndită pe căi necinstite nu pot fi acceptate de acea nobilime orgolioasă, încît Guillaume mi-a atribuit mie acel abandon. Ţi-o jur, Edouard, ziua în care cele peste o sută de scrisori, sosite din minut în minut, din partea marei nobilimi, care refuza să participe la serata noastră, a fost o zi îngrozitoare. Am vrut să le ascund de soţul meu, dar, probabil în chip de insultă, toate i-au fost adresate personal. Ele au continuat să sosească chiar şi după ce începuse serata, încît musafirii care de-acum şi umpluseră saloanele nu ne-au găsit nici măcar îmbrăcaţi, pentru că pînă atunci noi nu făcusem altceva decît să ne certăm.

Nu uita Edouard, că-ţi scrie o femeie, aşa că fii îngăduitor cu unele mici frivolităţi, care au avut uneori nişte finaluri penibile. E de ajuns un fleac, pentru ca o viaţă începută prost să se îndepărteze de linişte şi de mulţumire, din pricina celui mai neînsemnat lucru.

După acea discuţie penibilă, în care Guillaume vorbise între altele despre „acea castă insolentă" care-i respingea avansurile, mi s-a întîmplat un necaz şi mai mare. Cum întîrziasem şi aşa prea mult şi cum nu aveam la îndemînă un coafor, am apelat la serviciile unei cameriste, care nu s-a priceput să mă împodobească aşa cum ar fi trebuit, cu magnificele diamante pe care mi le dăruise soţul meu. Am uitat, de asemenea, să-mi iau evantaiul pictat de un oarecare domn de R., despre care Guillaume vorbise atîta. Una peste alta, am făcut numai boacăne. Cînd am intrat în salon, numai cu florile în mînă, Guillaume mi-a aruncat o privire atît de mînioasă, încît am îngheţat; am fost stîngace, înceată, şi atît de speriată, încît femeile s-au grăbit să-mi vină în ajutor cu atîta milă, că mi s-au umplut ochii de lacrimi. Ce mai, am fost de-a dreptul ridicolă!

Începînd din acel moment, cauza mea a fost pierdută. Nu-ţi mai povestesc scena care a urmat după serată. A fost, în tot cazul, destul

de violentă ca să mă determine să mă îndoiesc de mine, şi să mă îndoiesc pînă într-atît, încît să nu mai am curaj nici să mă aşez la pian, în cadrul unor reuniuni mai intime, deşi stăpîneam la perfecţie acest instrument şi aveam un glas deosebit de frumos. Închipuie-ţi viaţa unei femei, lipsită de energie, care era ţinută tot timpul sub papuc. Pînă la urmă mi s-a isprăvit şi bruma de energie pe care o mai aveam, fiindcă eram obligată să mă duc în locuri atît de vulgare, unde nu-mi lua nimeni apărarea. Servitorii făceau întotdeauna altfel de cum le spuneam eu; observaţiile mele erau întotdeauna rău înţelese. Nu se cuvenea să primesc la cutare oră, apoi eram certată că de ce n-am primit la acea oră. Bărbatul meu era atît de convins de tîmpenia mea, încît blama tot ce făceam, tot ce spuneam, fără să-şi dea osteneală să vadă dacă aveam sau nu dreptate. Mă ţinea de rău cu acea grosolănie împotriva căreia nu te poţi apăra decît tăcînd, rîzîndu-i în nas sau ricanînd.

Fiindcă, trebuie să-ţi mărturisesc, rămăsesem absolut singură. Cei din „casta" mea — cum zicea bărbatul meu — mă părăsiseră. M-am trezit, deci, azvîrlită într-o societate unde mi se dădea o fărîmă de atenţie, doar pentru că eram nevasta lui Guillaume. Ţi-am mai vorbit despre slugărnicia oamenilor. Abia acum mi-o explic: majoritatea aveau nevoie de el şi de imensele capitaluri de care dispunea, aşa că oamenii îl flatau, luîndu-mă peste picior. Neamul meu nobil, adică ceea ce numeau ei „nobilime calică", mi le-a făcut duşmance pe toate nevestele acelor bogătaşi din lumea finanţelor. Nici una nu mă putea ierta că le răpisem cea mai bogată şi mai frumoasă partidă din clasa lor socială.

Cred că te miri, Edouard, că în situaţia grea în care mă aflam, nu aveam nici un apărător. Un singur om, contele de Cerny, a bravat anatema lansată asupra casei noastre. A venit de mai multe ori şi a încercat să-mi ia apărarea. I-am fost profund recunoscătoare pentru acest curaj şi mi-am arătat recunoştinţa, primindu-l cît mai bine. După o lună, întreaga şosea d'Antin era indignată de conduita mea. Eleganţii de la Bursă, care în viaţa lor nu se gîndiseră la mine, se simţiră foarte umiliţi de ceea ce numeai ei „succesul ambasadorului din foburgul Saint-Germain". Aşa că l-am rugat pe domnul de Cerny să mă scutească de vizitele sale.

Edouard, mi se pare că te şi văd citind scrisoarea mea, gata să dai foaia ca să vezi dacă, în toiul acestui abandon total, nu voi pomeni de cel care trebuia să-mi vină primul în ajutor. Ei bine, tata nu locuia cu noi şi nu venea decît foarte rar în vizită. Iar motivul acelei vizite era întotdeauna acelaşi: banii, nevoia de bani, un împrumut pe care-l făcea de la bărbatul meu. Dacă ai şti, Edouard, prin ce umilinţe îl făcea Guillaume să-şi răscumpere acele ajutoare pe care i le dădea, ai înţelege de ce n-am vrut să-i mai sporesc şi eu suferinţele cu confidenţele mele. Te mirai, Edouard, de curajul cu care înduram odinioară unele lipsuri; dar nimeni nu ştie mai bine decît mine ce înseamnă să te întinzi mai mult decît ţi-e plapuma. Şi, pe deasupra, tata mai avea şi patima jocului

de cărți. El era un jucător înrăit, iar eu nu eram în stare să am nici cea mai neînsemnată pasiune. Am trăit într-un lux orbitor, fără să mă bucur absolut deloc de el.

Vezi deci, Edouard, că eram părăsită de toți, dominată de prostia oarbă a lui Guillaume, luată peste picior, din slugărnicie, de către prietenii săi și urîtă de moarte de către nevestele acestora. M-am resemnat și am tăcut. După o vreme, am rămas însărcinată și m-am îmbolnăvit. Vanitatea bărbatului meu, care ținea morțiș să mă ducă la o cursă de cai, ca să-mi arate niște bidivii pe care-i cumpărase, m-a făcut să avortez de spaimă. Guillaume avu brutalitatea să-mi spună că „nu eram bună nici măcar de făcut copii". Înțelegi ce fel de viață duceam, Edouard? Îți imaginezi cît era de odioasă, de insultătoare, de oribilă? Și nu uita că nu aveam nici un pic de odihnă, că nu mă puteam bucura de o fărîmă de singurătate! Eram tîrîtă zilnic la baluri, la serbări, la spectacole. Eram încărcată de podoabe, numai pentru a satisface vanitatea bărbatului meu; după o bucată de vreme, mi-am dat seama că diademele, mereu altele, cu care mă împodobea, nu erau o atenție din partea sa, așa cum presupusesem la început. Era o sfidare aruncată luxului celor bogați. Cred că dacă și-ar fi putut împodobi calul cu rochii de lamé și cu coliere de preț, pe mine m-ar fi uitat undeva, în vreun colț.

Iată cum am trăit vreme de doi ani, ajungînd în acest interval de timp la o asemenea părăsire de sine, care aproape confirma ceea ce spuneau toți, cînd un eveniment de o importanță capitală îmi schimbă întreaga viață și aduse cu sine catastrofa care m-a aruncat aici, unde mă aflu acum.

Mă măritasem în luna iulie 1828; după doi ani a izbucnit revoluția care i-a exilat pe Bourboni.

Ne aflam la țară, în împrejurimile orașului Blois cînd *Le Moniteur* ne-a adus vestea. Nu-ți poți închipui bucuria nebună a bărbatului meu, cînd a aflat acest lucru.

— În sfîrșit, strigă el, acum o să reducem la tăcere acea Cameră a deputaților atît de insolentă și de flecară. O adunătură de avocați și de negustori care n-au o para chioară și care vor fi din cale-afară de fericiți să pupe tălpile cizmelor regelui, cînd acesta va cuteza să-i înfrunte. A sosit vremea ca de afaceri să se ocupe cei în drept, cei cu nume mari și cu averi și mai mari. Acum e timpul ca fiecare să-și ocupe, în Camera pairilor, locul care i se cuvine. Ah! Dacă aș fi fost acum acolo! Dacă... Apropo, Louise, ai mai primit vești de la taică-tău?

— Da, mi-a scris din Pirinei. Se află la apele din Aix, care-i fac foarte bine!

Guillaume avu un gest de ciudă, pe care atunci nu l-am înțeles.

— Mă rog, zise el, va trebui să facă bine să vină încoace. Iar pînă atunci, iată-mă într-o situație cît se poate de neplăcută! Aristocrația poate nădăjdui acum într-o constituție solidă. Ea va merge în fruntea țării, în loc să fie remorcată în coada sa, ca o veche mașină uzată. Ne

trebuie o aristocrație tînără, puternică, bogată, cunoscînd noile nevoi ale epocii și dibace în a reconstitui trecutul.

Vorbind astfel, Guillaume se plimba de colo, colo, citind și răscitind acel *Moniteur*. Apoi, din cînd în cînd, striga cu o nerăbdare plină de mînie:

— Și tocmai acum să nu fiu acolo!

— Nu putem pleca la Paris? l-am întrebat.

— Păi, de treaba asta vorbesc eu? răspunse el, privindu-mă cu dispreț.

Vezi și tu cît de proastă eram, din moment ce nu înțelegeam că ceea ce stîrnea acele vii regrete în sufletul bărbatului meu era faptul că tata încă trăia și că el nu-i putea moșteni titlul de pair. Deși nu mă ocupam de politică, eram — firește — și de partea tatei, și de partea bărbatului meu, așa că nu vedeam nimic nefiresc în entuziasmul său. Dar am avut în curînd ocazia să constat că acele idei nu aveau nici un fel de bază serioasă. Carin-tatăl, care venise cu noi la țară, nu era acasă cînd a sosit jurnalul cu vestea. Dar s-a întors exact cînd fiul său perora mai zdravăn. Tatăl l-a ascultat, mai întîi cu un aer îngrijorat, apoi s-a ridicat brusc și-a răspuns, clătinînd din cap:

— Toate astea sînt bune și frumoase, dar ascultă-mă pe mine: totul e o prostie fără margini!

— Înțeleg, zise bărbatul meu; vii de la domnul D., liberat înflăcărat, care ți-a sucit capul.

— Vin de la contele de M., monarhist ultra-înflăcărat, de la care am aflat această veste, și am văzut că el e un smintit, iar tu al doilea.

— Ei, tată, habar n-ai ce spui, zise Guillaume.

— Eu spun întotdeauna ce gîndesc și mă gîndesc bine cînd spun ceva! Ascultă-mă pe mine, măsura asta e o mare prostie; am spus-o și o repet!

— Fie, zise Guillaume cu un dispreț suveran, pe care-l aplica tuturor celor care nu erau de acord cu el. După dumneata, e o prostie.

— Și află, că ideile mele sînt mult mai solide ca ale dumitale, domnule baron de Carin, strigă mînios tatăl. Am scuzat entuziasmul tîmpit al contelui de M. E un mic nobil, care crede că va fi un foarte mare senior, pentru că-și închipuie că cei care plătesc patenta nu vor lua parte la alegeri; dar tu crezi că Franța va accepta palma asta, fără s-o dea înapoi?

— Franța, oh, Franța! răspunse soțul meu cu aceleași aer disprețuitor. Dar ce-i Franța asta? De ce-i așa de grozavă? Fiindcă are cincizeci de mii de alegători tîmpiți și două sute de deputați obraznici? Franța o să tacă, și bine va face!

— N-o să tacă, domnule baron! strigă domnul Carin cu o mînie pe care nu i-am văzut-o niciodată față de fiul său. Cincizeci de mii de alegători tîmpiți și două sute de deputați obraznici sînt elita națiunii, ai auzit, domnule baron? Și ei nu se vor lăsa insultați de o castă pe care a dat-o pe ușă afară, împreună cu dumneata, domnule baron Guillaume de Carin!

— Eu nu-l socot pe rege răspunzător de insolenţele cîtorva oameni!

— Cu atît mai bine pentru tine; ai provizii de măreţie în suflet! Dar nu toţi vor judeca aşa, ascultă-mă pe mine! Eu sînt regalist şi am dovedit-o. N-am uitat că tiranul de Bonaparte a vrut să mă dea în judecată pentru furniturile din 1813 şi că, dacă nu soseau aliaţii, acum nu mai existam nici eu, nici milioanele mele. Sînt regalist cu inima şi cu sufletul; dar sînt regalist doar pentru rege, şi nu pentru toată grămada aia de emigraţi, pe care ne-a adus-o pe cap şi care ne devoră!

— Şi cărora li s-au luat toate averile, zise Guillaume.

— Pe care le mănînci tu, acum, zise domnul Carin; dealtfel, vezi tu, eu îi urăsc pe nobili; aşa sînt eu făcut, să-i urăsc, după cum tu eşti făcut să-i adori. Tu eşti fiul meu, cel puţin aşa cred, dar nu şi din acest punct de vedere.

— Pentru mine e o cinste să fiu nobil, zise Guillaume cu mînie.

— E o cinste, domnule Guillaume? Dar ai uitat din cine te tragi?

— Tată, bagă de seamă, s-ar putea să te audă cineva!

— Şi ce-mi pasă? Crezi că mi-e ruşine cu neamul meu? Apoi începu să strige: Tata a fost dulgher, iar mama vînzătoare de peşte! Ei au început să facă avere, eu am continuat, dar pentru asta nu m-am umflat în pene şi nici nu pretind ca o adunătură de boiernaşi calici să-mi mănînce banii!

— Nu-i vorba de asta, tată, zise Guillaume, alarmat de violenţa domnului Carin, ci de o măsură dictată de necesitate şi care era de competenţa şi de datoria regelui.

— Mă faci să rîd cu drepturile şi cu datoriile tale. Îţi închipui că dacă un ministru a trîntit în fruntea ordonanţelor ditamai discursul iezuit, îi va convinge pe alegători să se lase despuiaţi de drepturile lor, fără să scoată o vorbă? Că vor suprima dintr-o trăsătură de pană libertatea presei, fără ca poporul să fie vexat?

— Dar ce, crezi că poporul se ocupă de astfel de treburi? Că el face alegerile? El nu ia parte la ele. Că se ocupă de libertatea presei? El nu ştie să citească.

— Vai, băiete, zău că-mi inspiri milă! Ştiu bine că poporul nu participă la alegeri dar alegerile sînt în mîna burgheziei în care el are încredere.

— Burghezii sînt şi mai obraznici decît nobilii.

— Da, dar nu sînt nobili, iar muncitorul şi burghezul au aceeaşi origine, de oameni din popor. Cauza lor a fost aceeaşi în 1789 şi va continua să fie aceeaşi, cîtă vreme vor avea aceeaşi duşmani: clerul şi nobilimea. Voi faceţi politică pe hîrtie, domnilor savanţi de astăzi, dar nu cunoaşteţi poporul. Nu ţineţi seama nici de urile, nici de temerile şi nici de amintirile sale.

— Dar nu-i vorba despre cler şi nobilime, e vorba despre regalitate.

— Şi ce anume vrea regalitatea?

— Vrea să fie respectată. Această regalitate, veche de paisprezece secole, nu vrea să fie sclava unei Camere rebele apărută ieri.

— A, da? Păi văd că eşti nebun, băiete! Există vreo Cameră a cărei sclavă să nu fie? Şi tu, cel dintîi, dacă erai unde vrei să fii, ai fi făcut în aşa fel încît să fii dat afară, fiindcă n-ai fi fost de aceeaşi părere cu guvernul?

— A, Camera pairilor e cu totul altceva! Acolo e adevărata elită a naţiunii noastre!

— Frumoasă elită, din care ai fi făcut parte!

— Dar, tată...

— Lasă-mă dracului în pace! Îi vor pune din nou pe făraş pe Bourboni şi...

— Asta rămîne de văzut!

— S-a şi văzut! Mîine tot Parisul se va răscula.

— Te mai crezi încă în 1793, bietul meu tată!

— Eu cred în ceea ce simt, băiete! Cînd am citit *Le Moniteur*, am simţit cum îmi zvîcneşte inima, de parcă mi-ar fi dat cineva o palmă; m-a apucat furia! Doar sînt şi eu făcut ca toată lumea. Iar lumea e din acelaşi aluat ca şi mine, aşa că vei vedea tu ce se va întîmpla!

Discuţia ţinu multă vreme şi cu toate că lucrurile nu se lămuriră nici dintr-o parte, nici din cealaltă, înclinam în sinea mea să-i dau dreptate domnului Carin. Aveam încredere în acel instinct al mîniei populare şi-mi dădeam seama ce ravagii putea face în rîndurile maselor care nu aveau, aşa cum avea el, avere şi relaţii solide ca să poată rezista primelor atacuri. Aşa cum li se întîmplă adesea oamenilor deosebit de infatuaţi, entuziasmul soţului meu deveni cu atît mai exagerat, cu cît auzi că e vorba de o oarecare rezistenţă. Astfel că primi, cu dispreţul lui obişnuit, vestea primelor mişcări populare, strigînd:

— O companie a gărzilor naţionale, cu cravaşa în mînă şi va fi de-ajuns!

Chiar cînd a văzut că numai în trei zile a fost răsturnată acea regalitate de paisprezece secole, tot n-a renunţat la pătimaşa încredere în el şi, nevrînd să fie de acord cu faptul că o măsură pe care el o aprobase ar putea fi proastă, se întoarse împotriva celor care o puseseră în practică, susţinînd că totul eşuase din vina lor; că dacă s-ar fi adus cîteva regimente în plus, succesul ar fi fost asigurat. N-a renunţat la acel ton tranşant, decît atunci cînd jurnalele au anunţat urcarea lui Louis-Philippe pe tron şi acceptarea noii constituţii.

Odată cu această nouă etapă, au început şi pentru mine, Edouard, noi necazuri, pe care nu mă tem să le încredinţez onoarei tale. Nu ţi se pare ciudat că viaţa unei femei ar putea fi torturată, din pricina unui articol aflat în Constituţie? Căci în cea nouă, votată de ambele Camere şi aprobată de rege, se spunea că, în decurs de un an, urma să fie prezentată o lege care să reglementeze definitiv moştenirea titlului de pair. Furtuna iscată în inima lui Guillaume la această veste a atins marginile nebuniei. Taică-su, îl enerva, luîndu-l mereu peste picior şi sfătuindu-l să-şi mute gîndul de la o asemenea onoare. Cred că-ţi dai

seama că toată furia lui se spărgea în capul meu şi că, pe deasupra, mai înduram şi ironiile bătrînului Carin. Trecură astfel cîteva zile, timp în care Guillaume primi mai multe scrisori de la tata, pe care nu mi le arătă. Apoi tata a părăsit Aix-ul şi a venit la noi, la castel; era foarte îndurerat, pentru că fidelitatea lui faţă de Bourboni era deosebită. De altfel, încă din primile momente ale sosirii sale, ne-a anunţat intenţia lui de a pleca în exil după fostul rege.

— Despre asta vom vorbi mîine, i-a zis soţul meu, pe un ton mai afectuos ca de obicei. Mai întîi, odihneşte-te.

Seara, Guillaume a intrat în odaia mea şi, după ce-a închis bine uşa, mi-a spus că doreşte să discute cu mine ceva foarte important. Uimirea mea a fost atît de mare, încît Guillaume, băgînd de seamă, crezu că e de datoria lui să mă liniştească, spunîndu-mi:

— Nu te speria, nu e vorba de cine ştie ce treabă nemaipomenită. Doresc doar să-l conving pe tatăl tău să nu părăsească Franţa. Plecarea lui ţi-ar pricinui necazuri atît de mari, încît cred că vei găsi argumentele necesare care să-l determine pe domnul de Vaucloix să-şi schimbe părerea.

— Trag nădejde, i-am răspuns, că tata mă iubeşte destul, încît să mă cruţe de necazuri şi să nu mă părăsească.

— Te-ai gîndit bine! Încearcă să-l convingi că dacă pleacă, ai fi disperată şi eu de asemenea.

— Îţi mulţumesc pentru acest frumos sentiment, i-am spus soţului meu. Şi fiindcă văd că te bazezi pe mine în ceea ce priveşte acest demers, cred că mai sînt şi alte motive care pot fi invocate.

— Şi care sînt acele motive? zise Guillaume, aşezîndu-se în faţa mea şi privindu-mă cu atenţie.

— Vrei să ştii adevărul, Edouard? Am crezut că întrevăd speranţa de a-l determina pe soţul meu să-şi schimbe părerea pe care şi-o făcuse despre mine, aşa că m-am străduit — dacă mă pot exprima astfel — să-i dezvălui motivele cu care socoteam eu că-l voi îndupleca.

— Tata e bătrîn, i-am spus, şi a părăsi Franţa la vîrsta lui, înseamnă a muri printre străini.

— Just, foarte just.

— N-are nevoie să le mai dea Bourbonilor această ultimă dovadă de devotament. A făcut destule în viaţă pentru ei.

— Foarte bine, foarte bine!

— Dealtfel, poate să-şi arate fidelitatea printr-un ultim act de voinţă: poate şi el, ca atîţia alţii, să refuze de a depune în faţa guvernului actual jurămîntul de credinţă care se cere unui pair al Franţei şi să se retragă din această funcţie.

— Te implor, zise Guillaume, să nu sufli un cuvînt despre aşa ceva.

— De ce?

— Ei, de ce! Pentru că nu pentru asta te-am luat de nevastă!

— Ce vrei să spui?

— Ascultă, Louise, încearcă să mă înţelegi măcar o dată în viaţa ta! Cred că nu-ţi cer prea mult, nu-i aşa?

— Voi încerca, domnule, voi încerca.

— Oh, nu lua mutra asta de victimă, te rog! Ceea ce vreau să-ţi spun e un lucru destul de grav. Aşa că, ascultă-mă cu atenţie! Legea care va reglementa moştenirea funcţiei de pair nu va fi prezentată decît peste un an. Nu degeaba au luat ei o asemenea măsură. După părerea mea, e mai mult ca sigur că abolirea acestei moşteniri nu va mai fi pronunţată. Şi dacă aşa stau lucurile, înseamnă că drepturile mele rămîn în picioare, cu condiţia ca tatăl tău să depună jurămîntul. Trebuie să înţelegi că nu pot sacrifica aceste drepturi unui capriciu al tatălui privind fidelitatea lui faţă de Bourboni! Şi aşa, aceste drepturi m-au costat destul de scump!

Trebuia să recunosc că Guillaume avea dreptate. Dar avea o artă cu totul deosebită de a mînji cu noroi tot ceea ce spunea. Acel reproş brutal privitor la bani, mă revoltă, aşa că i-am răspuns:

— Socot că e o chestiune de onoare ca fiecare om să judece cum crede el de cuviinţă, iar eu n-am dreptul să-i dau sfaturi tatălui meu.

— O, făcu soţul meu, unde ai auzit fraza asta frumoasă? Sună foarte bine, dar te avertizez că e cam deplasată. Vreau să mă înţelegi corect! *Trebuie* să-l convingi pe tatăl tău să depună jurămîntul!

— Nu pot să-mi asum o asemenea răspundere şi nici nu vreau.

— Ascultă-mă, zise Guillaume, înfuriindu-se; tatăl tău va depune jurămîntul cînd voi vrea şi cum voi vrea eu. Numai să nu-l determin eu însumi să facă acest lucru! Mi-e silă de mijloace violente, dar dacă refuzi, atunci voi fi silit să fac apel la ele!

— Mijloace violente faţă de tata? am strigat. Şi mai cutezi să mă şi ameninţi cu ele?

— Te rog, să nu facem o tragedie din asta! Vrei, da sau nu, să-mi cruţi neplăcerea de a-i face o scenă tatălui tău? Vorbeşte cu el chiar în seara asta! Eu l-am prevenit că ai ceva să-i spui, aşa că te aşteaptă. Şi fiindcă tot eşti pornită pe fraze frumoase, am şi eu una de spus, şi anume că singura zestre pe care ţi-a dat-o, a fost moştenirea titlului de pair şi dacă este un om de onoare, apoi să mi-l păstreze, prin toate mijloacele care-i stau în putinţă.

— Prin toate, în afară de sperjur!

— Prostie şi încăpăţînare! E cam prea mult! strigă furios Guillaume. Deci, mă refuzi! Bagă de seamă, urăsc scandalul şi zbieretele, dar dacă mă voi vedea obligat să ajung aici, apoi îl voi face, dar atunci... Aşa că, mai bine du-te...

Prima ameninţare a lui Guillaume împotriva tatei nu mă speriase. Dar tonul cu care a rostit acele ultime cuvinte m-a înspăimîntat. M-am abţinut şi i-am spus doar atît:

— Refuzul meu nu are importanţă; fiindcă poţi fi sigur că acest demers pe care sigur că-l voi face, va fi cu totul inutil.

— Vom vedea.

— Ţii neapărat la treaba asta? Ei bine, am să încerc să vorbesc mîine.

— Nu mîine, deseară, ţi-am zis doar!

— Fie şi deseară. Mă voi duce cît mai curînd.

— Cît mai curînd... Auzi-o! Dumnezeule! Haide! Am să te duc eu însumi pînă la uşa odăii tatălui tău! Şi nu uita că *trebuie* să izbuteşti!

Deşi eram convinsă de inutilitatea rugăminţilor mele, am consimţit să-l urmeze pe bărbatul meu, doar ca să evit acea scenă cu care îl ameninţase. Guillaume mă conduse pînă la uşa camerei tatălui meu şi-mi făcu semn să intru.

XLV

Un jurămînt politic

Am ascultat, de frica soţului meu, şi am intrat în odaia tatei. Dar am ieşit imediat.

— E în pat, îmbrăcat, i-am spus lui Guillaume.

— Oh, ştiam, mi-a răspuns el.

— Dar doarme.

— Ei bine, strigă Guillaume cu violenţă, scoală-l!

Bărbatul meu mă împinse din nou în odaie şi cum tata între timp se trezise i-am spus că sînt eu.

— Ai întîrziat, Louise, mă temeam că voi fi silit să plec fără să-mi iau rămas bun de la tine.

— Cum, am strigat, ne părăseşti atît de curînd?

— Nu vreau să mai rămîn pe pămîntul Franţei, după ce regele a plecat! Mă duc după el!

— Vai tată, i-am spus, te-ai gîndit la un asemenea exil la vîrsta dumitale?

— Regle e şi mai bătrîn decît mine!

— Nu te-ai gîndit că mă laşi singură în Franţa?

— Singură, Louise? Singură cu soţul tău! Nu te gîndeşti la ce spui...

— Dar el ştie de planurile dumitale de plecare?

— Dar ce-l interesează pe el? Doar nu trebuie să-i cer aprobare!

— Totuşi, tată, ai fi putut să-l consulţi...

— De ce? Ca să-mi fac datoria, n-am nevoie de alte persoane.

— Această plecare neaşteptată poate să-l supere.

— Să-l supere? De ce?

M-am înarmat cu tot curajul şi i-am spus, plecîndu-mi ochii:

— Însurătoarea i-a dat nişte speranţe pe care dumneata vrei să i le distrugi.

— Nu pricep...

— Plecînd în exil, vei renunţa la titlul de pair al Franţei.

— Şi dacă aş rămîne, el crede că mi-l pot păstra?

— Poate că are dreptul să spere.

Tata îmi ridică faţa pe care mi-o ţineam în jos, mă privi drept în ochi şi spuse:

— Louise, îmi vorbeşti astfel din proprie iniţiativă?

— Aş vrea să nu mă despart de dumneata şi aş vrea să te conving...

— Să devin sperjur!

— Nu, tată, nu, dar...

— Te-au silit să vii aici, Louise! Inima ta nu e nici laşă, nici ambiţioasă. Te iert, cu condiţia să nu mai vorbim despre asta!

— Cu ea n-ai să mai vorbeşti! zise soţul meu intrînd şi trîntind uşa cu putere după el. Dar cu mine se schimbă treaba...

— Deci, nu m-am înşelat, iar insinuările dumitale din ultima scrisoare...

— După cîte văd, le-ai înţeles foarte bine. Iar cînd ţi-ai lăsat trăsura la popasul de poştă, mi-am dat imediat seama că vrei să mă tragi pe sfoară!

— Şi cine m-ar putea împiedica să plec?

— Eu.

— Eşti nebun!

— Nu chiar atît cît crezi dumneata. Ascultă-mă bine, domnule de Vaucloix. Scrisoarea pe care mi-ai trimis-o acum un ceas şi în care se afla şi demisia dumitale din Camera pairilor, se află în mîna unui curier, care aşteaptă jos, călare. Dacă vrei, îl las să plece. Mîine dimineaţă va fi la Paris, poimîine nu vei mai fi pair al Franţei şi toate privilegiile acestei funcţii vor înceta pentru dumneata. Poimîine vei fi dat în judecată; sentinţa va fi executată pe loc. Cînd n-ai bani, nu prea mai faci ce vrei! Şi înainte de a apuca să ajungi în vreun oraş, vei fi înhăţat şi vîrît la închisoarea Sainte-Pélagie, ca să-ţi dovedeşti fidelitatea faţă de majestatea sa Carol al X-lea!

— Dar asta e o crimă abominabilă! am strigat disperată.

— Oh, scuteşte-mă de întreruperile dumitale, doamnă; tatăl dumitale mă va înţelege mult mai bine decît dumneata.

Într-adevăr, mînia pe care am văzut-o pe chipul tatălui meu făcuse, între timp, loc unui calm desăvîrşit.

— Te înţeleg, îi zise el baronului de Carin. Ai dreptate. Va fi aşa cum vrei. Dă-mi înapoi demisia, n-o mai trimit.

N-am mai avut cînd mă mira de acea acceptare, fiindcă bărbatul meu strigă:

— Într-adevăr! Dacă demisia dumitale nu pleacă, rămîi pair al Franţei şi, deci, om liber; te poţi duce la Paris, apoi la Havre; iar de

acolo, cînd vei fi în siguranţă, te urci pe un vas englez şi-ţi trimiţi demisia la Paris, oricînd vei vrea. Nu, domnule de Vaucloix, nu! Nu sînt chiar atît de nătîng!

— Ce anume doreşti să fac?

— Vreau ca peste un ceas, curierul care se află jos, să plece la Paris. Vreau sau să-ţi ducă demisia dumitale, şi atunci ştii ce te aşteaptă, sau jurămîntul dumitale de fidelitate faţă de noul guvern şi atunci...

— E o ticăloşie pe care n-o voi face, zise tata.

— Hai, domnule de Vaucloix, să nu ne jucăm cu vorbele. Închipuie-ţi că un jurămînt făcut faţă de rege, e de fapt o scrisoare de schimb pe care o semnezi. Ştii mai bine ca oricine cum se plăteşte la scadenţă.

— Iar dumneata ştii tot atît de bine ce păţesc cei care nu plătesc.

— Cînd e necesar, aranjezi cu ei. Şi eu tocmai asta am venit să-ţi propun. Depune jurămîntul şi-ţi plătesc toate datoriile noi.

— Nu, zise tata, nu! Demisia mea n-are decît să plece!

— Ar trebui să fii mai atent, fiindcă văd că vrei să-ţi sacrifici pînă şi pensia de pair al Franţei!

— O sacrific.

— Sper că n-ai uitat că te aşteaptă puşcăria Sainte-Pélagie?

— N-am uitat...

— Domnule, am strigat, n-ai să îndrăzneşti...

— Ba va îndrăzni, Louise; încă nu-l cunoşti! zise tata. E multă vreme de cînd ştiu că e în stare de orice!

— Ştia treaba asta chiar înainte de căsătoria noastră, zise Guillaume, aşa că poţi să-i mulţumeşti de graba cu care mi te-a încredinţat.

Mi-am plecat capul, ca să nu-i mai văd pe cei doi oameni, dintre care unul mi-era tată, iar celălalt bărbat.

— În numele cerului, am strigat, lăsaţi să treacă o zi ca să vă mai gîndiţi, să vă mai calmaţi...

— Hotărîrea trebuie luată imediat, zise Guillaume. Mîine va fi prea tîrziu!

— Bine, zise tata ridicîndu-se, curierul poate pleca.

Auzind această hotărîre, soţul meu, izbi cu piciorul într-o mobilă, fiindcă nu se aştepta la acest răspuns.

— Da, zise tata, căruia mînia lui Guillaume îi întări hotărîrea, da, să plece. Îmi voi încheia cariera printr-un act de onoare şi de fidelitate.

— De onoare! strigă Guillaume furios, dumneata vorbeşti de onoare? Tocmai dumneata care ţi-ai bătut joc, în modul cel mai ruşinos, de onoare şi de probitate? Dumneata, care ţi-ai vîndut pînă şi propria fiică? Dumneata, care...

— Domnule, spune-i curierului să plece, zise tata; prefer sărăcia, prefer puşcăria în locul unui asemenea jurămînt! Da, spuse el, onoarea fidelităţii mele va rămîne intactă şi o voi pune deasupra tuturor nevoiniciilor mele în nădejdea că voi fi iertat, fiindcă am fost sărac şi fiindcă n-am putut suporta acest lucru! Dar iată că astăzi, cînd n-ar

trebui să sacrific această avere, către care am năzuit atîta, îi dau cu piciorul. Da, voi rămîne sărac! Da, voi muri în închisoare! Iar funcţia de pair, la care rîvneşti atîta, îţi va scăpa printre degete! Voi răscumpăra astfel nedreptatea pe care am făcut-o cînd m-am gîndit să ţi-o las moştenire!

— Bine, spuse furios soţul meu. Deschide fereastra şi strigă.

— Domnule, i-am spus, stai un pic, aşteaptă...

Guillaume se întoarse; tata, bolnav încă şi copleşit de acea discuţie, se prăbuşise într-un fotoliu. Soţul meu închise fereastra şi se calmă brusc.

— Încă un cuvînt, zise el; această discuţie a luat o întorsătură cam nelalocul ei; linişteşte-te şi ascultă-mă bine; să nu te gîndeşti, domnule de Vaucloix, că atunci cînd ţi-am propus să depui jurămîntul, ţi-am propus un act de trădare. Nu! Doar ştii la fel de bine ca şi mine că un jurămînt politic e un fapt care nu angajează niciodată pe nimeni.

— În afară de oamenii de onoare.

— Dar există o sumedenie de astfel de oameni care l-au depus tocmai pentru a nu părăsi cîmpul de bătaie. Cine va mai apăra cauza Bourbonilor, dacă toată lumea dezertează astfel? Nu e mai bine să rămîi pe poziţie şi să zdruncini noua putere printr-o opoziţie activă?

— Opoziţia unuia singur, opoziţia unui om care n-are altă putere decît fidelitatea lui!

— Opoziţia unui om care va deveni speranţa partidului Bourbonilor. Ascultă-mă, semnează acest jurămînt şi te scap de toate datoriile, vei avea din nou casă deschisă unde vei face ce pofteşti; poţi face din ea centrul tuturor reuniunilor regaliste.

— Casa dumitale unde voi fi la cheremul dumitale, nu-i aşa? Unde voi fi valetul ambiţiilor dumitale!

— Nu, zise bărbatul meu; îţi voi da libertate mult mai mare decît crezi. Îţi plac luxul, jocul de cărţi, risipa. Le vei avea.

— Îmi vei da zece mii de franci pe an, ca unui slujbaş...

— Nici zece, nici douăzeci. Îţi voi da patruzeci de mii de franci pe an.

Tata clătină din cap.

— Cincizeci, şaizeci de mii!

Tata clătină din nou din cap, uitîndu-se la mine.

— Ieşi afară! îmi zise Guillaume.

M-am ridicat şi am ieşit. Nu mă mai temeam de vreo violenţă din partea lui Guillaume. Am văzut că banii aveau să terfelească şi restul de onoare ce-i mai rămăsese tatei aşa că m-am retras ca să nu mai fiu martoră la acel tîrg ruşinos. Am ieşit, dar în loc să mă duc în odaia mea, m-am oprit într-un mic salonaş, care preceda odaia tatălui meu şi care nu era luminat. Ajunsă acolo, m-am aşezat într-un colţ, năucită de ceea ce văzusem şi auzisem şi am rămas aşa, fără să mai cutez să mă gîndesc la ce se va mai întîmpla. După cîteva minute, soţul meu ieşi şi străbătu salonul fără să mă vadă. În anticameră se întîlni cu tatăl său, care probabil îl aştepta şi care-l întrebă:

— Ei, ai făcut ceva?

— Da.

— Cît?

— O sută de mii.

— O sută de mii pe an? Eşti nebun! Dar e ruinător!

— Da, dacă ar trebui să-i plătim.

— Ai găsit un mijloc să nu-i plăteşti?

— Legea care va aboli ereditatea acestei funcţii nu va apărea înainte de un an. Iar într-un an se pot întîmpla atîtea... Moşneagul e uzat rău...

— N-ai nici o grijă, va trăi cît nici nu crezi...

N-am mai auzit nimic, fiindcă cei doi au început să vorbească în şoaptă. În sfîrşit, Guillaume a zis:

— Pînă atunci, eu zic să trimitem curierul.

Şi ieşiră amîndoi.

Acele cuvinte poate că n-ar fi avut nici un sens pentru mine dacă le-aş fi auzit în cu totul alte împrejurări. Dar, după scena la care fusesem martoră, ele mă edificară pe deplin. Cei doi se bazau pe apropiata moarte a tatei. Oare ce aveau să facă dacă tata se încăpăţîna să nu moară? M-am îngrozit cînd m-am gîndit la o crimă posibilă. Am vrut să intru din nou la tata, ca să-i deschid ochii. Dar cînd să-i trec pragul, m-am oprit, fiindcă asta însemna să-mi acuz bărbatul fără altă dovadă decît vorbele pe care, în tulburarea mea, poate că nici nu le auzisem bine. Aşa că m-am dus în odaia mea ca să mă mai gîndesc, luîndu-i — în sinea mea — apărarea tatei, fiindcă el era cel mai nefericit, dar necutezînd nici să-mi învinuiesc bărbatul. Numai că atîtea emoţii dezolante m-au dat peste cap: m-am simţit cuprinsă de o febră foarte puternică ce m-a ţinut mai multe zile, încît n-am mai putut vorbi cu tata, despre care, dealtfel, mi s-a spus că nici el nu se simţea prea bine. Bănuielile nu mă părăsiseră şi, în fiecare dimineaţă, mă informam, plină de nelinişte, despre soarta tatei. Slugile care-mi erau apropiate, îmi răspundeau oarecum încurcate. Am crezut că încercau să-mi ascundă moartea lui şi, într-un moment de disperare, m-am dat jos din pat ca să mă duc în odaia lui. Spaima şi febra care nu mă părăseau deloc mi-au insuflat atîta energie, încît slugile au dat îndărăt. M-am năpustit, pe jumătate dezbrăcată, pe coridoarele castelului. Tocmai mă pregăteam să intru în odaia tatălui meu, cînd am auzit, la parter, o mare hărmălaie. Am tras cu urechea şi am recunoscut vocea părintelui meu care le domina pe celelalte. Am crezut că era vorba de o ceartă. Dar, deschizînd uşa salonului de jos, mi-am dat seama că era vorba de o petrecere, de un banchet, de o adevărată orgie. Am întrebat-o pe camerista care se ţinuse după mine:

— Ce-i asta?

— Oh, doamnă, tot aşa o ţin întruna, de o săptămînă, de cînd v-aţi îmbolnăvit...

— Şi soţul meu e acolo?

— Da, doamnă.

— Şi tata?

— Domnul marchiz e cel mai puţin chibzuit dintre toţi, îmi răspunse fata, lăsîndu-şi ochii în jos.

Abia atunci mi-am dat seama de crima cu premeditare, a bărbatului meu, care voia să scape cît mai repede de socrul ce-l deranja. Ar fi trebuit să dau fuga şi să-i spun totul tatălui meu. Dar n-am mai putut. M-am întors şi mai bolnavă în odaia mea, dar cu o asemenea dorinţă de a mă vindeca, încît mi-a fost mai de folos decît toate leacurile ce mi s-au dat. Tot timpul nu mă gîndeam decît să mă duc să vorbesc cu tata. Dar, după ce m-am făcut bine, n-am mai avut curajul să fac acest lucru. Aşa că, Edouard, mi-am impus tristul rol de a asista la acele orgii şi de a încerca să le mai moderez prin prezenţa mea. Sub pretextul sănătăţii tatei încercam unele timide observaţii, tremurînd de teamă, pe de o parte să nu-l jignesc, pe de alta, ca nu cumva soţul meu să-şi dea seama că-i dibuisem planul. Mă ţineam după tata peste tot unde puteam. Mă duceam împreună cu el la vînătoare, mă aşezam lîngă el, la masă, îi mai împuţinam paharele cu vin, tremuram cînd îl vedem plecînd împreună cu Guillaume, din castel, tremuram cînd îi vedeam rămînînd singuri în castel. Ce să-ţi mai spun? Am petecut astfel şase luni groaznice, înfricoşătoare, veghind asupra victimei, necutezînd să privesc criminalul în faţă, deşi îi cunoşteam perfect intenţiile. Tocmai cînd începusem a mă resimţi din pricina acelei pînde necontenite, tata s-a îmbolnăvit. Şi, ca un făcut, chiar atunci a început să se discute în Cameră legea care privea moştenirea titlului de pair al Franţei. Încă de la început, s-a pus problema abolirii ereditătii acestei funcţii şi foarte curînd jurnalele au şi publicat ştirea că, într-adevăr, acea lege urma să fie abolită.

În ziua în care ziarul *Le Moniteur* ne-a adus această veste, soţul meu se afla la picioarele patului tatălui meu. După felul în care se uita la tata şi la data apariţiei ziarului, mi-am dat imediat seama că-şi făcea socoteala cam cît avea să dureze pînă ce legea avea să fie discutată şi votată; apoi l-am văzut zîmbind şi am fost sigură că-şi făcuse socoteala cînd anume trebuia să moară tata, ca el, ginerele său, să nu fie despuiat de dreptul de a deveni pair al Franţei!

— Ei, zise el indiferent, are nevoie de două zile de odihnă şi poimîine, după o plimbare cu caleaşca şi după o masă bună, nu va mai avea nimic.

În acel moment, am fost gata să-i strig tatei: „Vor să te omoare! Vor să te omoare!" dar din nou laşitatea şi-a spus cuvîntul şi m-am hotărît să mai aştept, sperînd că lucrurile se vor rezolva de la sine; m-am gîndit că oricum viaţa tatei era apărată pînă după promulgarea acelei legi fatale, iar după ce avea să fie votată, Guillaume avea să renunţe la crima care atunci n-avea să-i mai fie de nici un folos. M-am instalat deci lîngă patul tatei şi am poruncit să mi se pună un pat într-un mic

cabinet de alături. Supravegheam cu grijă tot ceea ce i se dădea. Îi pregăteam eu însumi ceaiurile recomandate de doctori; nu primeam în vizită persoane străine; eram ca un temnicer insuportabil. Totuşi, pe bărbatul meu nu-l puteam împiedica să intre. Şi, mai mult decît sigură că va încerca să atenteze corect la acea viaţă pe care o ocroteam zi de zi şi ceas de ceas, l-am văzut mai întîi atentînd la ea, din punct de vedere moral. Căci Guillaume îi citea tatei, cu regularitate, jurnalele. Sigur că-l va exaspera, vorbind numai şi numai de o problemă care-l privea direct, alegea special discursurile cele mai fulminante, articolele cele mai dure, pentru a prilejui o discuţie cu tata. Îl aţîţa, îl jignea, îl făcea să se înfurie cumplit şi nu pleca decît după ce bietul bătrîn se prăbuşea, stors de vlagă, în patul lui.

Trăiam astfel între victimă şi călău, aşteptînd ca odată cu votarea legii să se isprăvească şi acele discuţii din casa noastră. Şi iată că veni şi ziua care puse capăt, ca să spun aşa, tuturor spaimelor mele. În timpul unei lungi discuţii de familie, în care politica a fost lăsată deoparte, nu s-a discutat decît despre unele proiecte de călătorie, despre un viitor fericit, nu s-a discutat decît despre felul în care urma să ne bucurăm de averea pe care o aveam, la adăpost de revoluţie. Făcîndu-se seară, m-am retras cu sufletul plin de nădejde şi m-am lăsat liniştită pradă somnului, pe care de atîtea nopţi tot încercasem să-l păcălesc. Dealtfel, eram liniştită, pentru că încuiasem cu grijă uşa de la odaia tatei, aşa că nimeni nu putea să mai intre la el. Dar am fost trezită brusc de o izbitură puternică în uşă. M-am ridicat năucită şi l-am văzut pe Guillaume intrînd împreună cu cîţiva servitori care spărseseră uşa.

— Ce s-a întîmplat? am strigat, alergînd în odaia tatei.

— Mai şi întrebi? strigă furios bărbatu-meu. Taică-tău sună cu disperare de o jumătate de ceas şi dumneata doamnă, care eşti lîngă el, mă întrebi ce s-a întîmplat? De zece minute batem în uşa pe care dumneata nu vrei să ne-o deschizi.

— Eu nu vreau? Dar dormeam!

— Noi te-am găsit trează.

Auzind aceste cuvinte, am fost aproape sigură că soţul meu îşi pusese planul în aplicare şi că acum voia să arunce vina crimei pe care o săvîrşise pe umerii mei. Intrînd în odaia tatei, l-am găsit aşezat pe marginea patului şi spunîndu-ne rîzînd:

— Ei, drăcie! Cred că sînteţi nebuni! Am sunat, pentru că nu voiam s-o mai trezesc pe biată copila asta; cînd am văzut că nu vine nimeni, am sunat mai tare şi trebuie să-ţi mărturisesc, dragă ginere, că te-ai cam grăbit să spargi uşa, fiindcă puteam foarte bine să mă ridic şi s-o descui.

— Dar ce-ţi trebuia tată?

— Doar un pic de ceai! Cel pe care l-am găsit pe măsuţa de lîngă mine avea un miros atît de greţos încît nici măcar nu l-am gustat.

Am vrut să iau ceaşca, dar soţul meu a înşfăcat-o numaidecît şi a aruncat conţinutul în foc, spunînd:

— Iată grija pe care-o ai faţă de părintele dumitale! Şi te poftesc să nu-mi mai încui uşile!

Chipul răvăşit al soţului meu, grija pe care a avut-o să arunce acea băutură în foc, mirosul greţos al ceaiului despre care vorbise tata, m-au convins că Guillaume încercase să-l otrăvească.

Tata luă ceaiul pe care i-l aduse Guillaume, apoi spuse vesel:

— Acum, că alarma s-a sfîrşit, duceţi-vă fiecare în odăile voastre, fiindcă simt nevoia să dorm.

Toată lumea ieşi, în afară de mine.

— Ei bine, tu nu te duci înapoi, în pat?

— O, Doamne, Dumnezeule, am strigat, ai milă de mine!

— Ce ai, Louise? De ce nu răspunzi? Hai, spune-mi ce ai?

— Oh, nu mă întreba nimic, tată! Dar dacă ţi-e milă de mine, te rog să nu bei şi să nu mănînci nimic decît din mîna mea!

— Louise, Louise, eşti nebună! Nu te gîndeşti la gravitatea cuvintelor pe care le-ai rostit?

— Ascultă, tată... Îţi aduc‘ aminte de seara aceea furtunoasă cînd Guilaume te-a silit să iscăleşti jurămîntul?

— Da.

— Ei bine, iată ce l-am auzit discutînd cu tatăl lui, după ce-a ieşit de la dumneata...

Şi i-am relatat, cuvînt cu cuvînt, tot ce spuseseră atunci Guillaume şi domnul Carin. I-am mărturisit cît am fost de speriată de toate imprudenţele la care-l împingeau cei doi. I-am spus de ce stăteam tot timpul lîngă el. În sfîrşit, i-am spus tot. Tata a fost, pur şi simplu, copleşit. Nu vorbea decît despre răzbunare şi mi-a poruncit să nu-i suflu un cuvînt lui Guillaume.

— Nu se va da bătut, spuse tata. Va mai încerca să mă omoare şi odată ce voi avea în mînă dovada crimei sale, va juca aşa cum îi voi cînta eu!

M-am slujit de cuvîntul „copleşit“ ca să-ţi descriu starea sufletească a tatei, pentru că n-a fost nici mirat, nici indignat. Nu se gîndea la altceva, decît să răsplătească răul cu rău şi să profite de ceea ce aflase. Îmi salvasem tatăl, dar ca să-l văd întinzînd tot timpul capcane soţului meu, urmărind să-i vină de hac. Chiar a doua zi după ce i-am povestit tot, tata l-a primit pe Guillaume foarte bine, mulţumindu-i pentru că se arătase atît de neliniştit, cu o seară mai înainte. Dar Guillaume sau simţi capcana, sau poate că trăsese cu urechea la ceea ce discutasem eu cu tata. Ca să-i dea posibilitatea să încerce o nouă tentativă de crimă, ceru ca eu să mă duc în odaia mea şi să nu mă mai ţin de capul lui. M-am supus. Eram atît de sătulă de tot ceea ce văzusem şi auzisem, încît nici inima şi nici mintea mea nu mai rezista la toate acele grozăvii. În fiece dimineaţă aşteptam să aud că tata murise. Dar nu se întîmplă

nimic. După opt zile, tata — liniştit în privinţa lui Guillaume — îmi spuse de la obraz că eram o smintită a cărei imaginaţie o luase razna. Socot, Edouard, că nenorocirea mea nu mai poate trece dincolo de această extremă. Căci cuvîntul „smintită", pe care tata mi l-a spus surîzînd, a fost luat în serios de soţul meu. Am fost dată pe mîna medicilor, cărora le-a spus tot ceea ce-i spusesem eu tatălui meu. Sigur că toţi l-au plîns pe nefericitul soţ că are o asemenea nevastă, iar eu am fost pusă sub o supraveghere severă. După două luni, după ce legea care abolise ereditatea funcţiei de pair fusese votată, tata a murit. Guillaume veni să mă anunţe şi, în indignarea mea, nu m-am putut abţine să nu-l întreb:

— A murit prea tîrziu, nu-i aşa?

Doctorul care era de faţă, zise încet:

— E o idee fixă.

După opt zile, eram internată într-un ospiciu; e cel din care-ţi scriu, Edouard, e cel în care mă aflu internată de mai bine de un an şi unde voi muri în curînd, dacă nu vei izbuti să mă scoţi de aici...

Manuscrisul se sfîrşise şi diavolul stătea în picioare, în faţa baronului.

— Unde ne aflăm? întrebă Luizzi.

— Într-o casă de nebuni, zise diavolul.

— Şi femeia care doarme cine e?

— Doamna de Carin.

— Chiar e nebună? spuse Luizzi.

— Întreabă-i pe medici.

— Soţul ei chiar a încercat să săvîrşească acele crime?

— Cum ar putea ei să ştie?

— Întreabă-i pe magistraţi.

— Atunci întreabă-l pe cel care le ştie pe toate.

— Adică pe tine, nu-i aşa? Ei bine, care-i adevărul?

— Mda, făcu diavolul fluierînd, ca să zici iar că eu calomniez societatea. Spune-mi, n-ai ghicit nimic din toată povestea asta?

— Ba da. Probabil că au trecut cele douăzeci de luni pe care ţi le-am dat.

— Văd că ai şi zile cînd eşti deştept.

— Şi că în timpul ăsta a avut loc o revoluţie.

— Adică un fel de comedie nereuşită...

— Nu crezi că ar trebui să-mi vorbeşti despre ea, căci nu mă pot reîntoarce în lume fără să cunosc amănuntele unui eveniment atît de important.

— Îmi ceri prea mult. E vorba de nişte parveniţi cu mult mai impertinenţi decît cei dinainte, de o slugărnicie mult mai josnică decît a celor care le făcea cinstea să-i dispreţuiască, de nişte opoziţii răzleţe din partea unor oameni care condamnaseră mai înainte orice opoziţie. Aceleaşi greşeli, aceleaşi crime, aceleaşi prostii în altă livrea, asta-i tot!

— Dar eu vreau să ştiu!

— Bine, poate că am să-ţi spun, dacă sarcina pe care o ai de îndeplinit îţi va mai lăsa timp să mai asculţi.

— Despre ce anume este vorba?

— Henriette Buré se află şi ea aici, iar sora ta — fetiţa pe care ai văzut-o la doamna Dilois — trăieşte în mizerie.

— Trebuie s-o salvez!

— Fie. Mai întîi să ieşim de aici. Urmează-mă!

Şi diavolul o luă înainte...

CUPRINS

		Pag.
I.	Castelul din Ronquerolles	5
II.	Trei vizite	15
III.	Prima noapte. Noaptea din budoar	28
IV.	A doua noapte. Noaptea din odaia de culcare	35
V.	O noapte în diligenţă	47
VI.	Viziunea	55
VII.	Dragoste neprihănită	62
VIII.	Semiconcluzie	94
IX.	Un nou tîrg	97
X.	Reîntoarcerea la viaţă	101
XI.	Fostul notar şugubăţ	105
XII.	Începutul explicaţiei	126
XIII.	*Cosi fan tutte*	132
XIV.	Urmare	136
XV.	Urmare	139
XVI.	Cele trei fotolii	142
XVII.	Primul fotoliu	152
XVIII.	Cum au femeile amanţi	161
XIX.	Urmarea primului fotoliu	166
XX.	O mică infamie	171
XXI.	Al doilea fotoliu. Cine o va vrea, o va avea	174
XXII.	Urmarea celui de al doilea fotoliu. Scrisoarea	178
XXIII.	Cel de al treilea fotoliu	184
XXIV.	Servitorii cei buni	184
XXV.	O cură plăcută	199
XXVI.	Un marchiz	204
XXVII.	Doamna de Marignon	208
XXVIII.	Un al doilea Elleviou	216
XXIX.	Urmarea povestirii	220
XXX.	Ultimul popas de poştă	232
XXXI.	Cei patru candidaţi la însurătoare	241
XXXII.	Tranzacţie cinstită	249
XXXIII.	O noapte foarte agitată	256

XXXIV. Ruina 261
XXXV. Biata copilă 263
XXXVI. Biata fată 269
XXXVII. Din nou, biata fată 287
XXXVIII. Iar biata fată 297
XXXIX Biata femeie 305
XL. Biata mamă 307
XLI. Ameţeala 315
XLII. Expunerea 320
XLIII. Prima întrevedere. Adunarea creditorilor 329
XLIV. Soţia unui prost 339
XLV. Un jurământ politic 349

Imprimat la ROMCART S.A.
Bucureşti — România

EDITURA ELINOR

ISBN 973-96079-0-X
ISBN 973-96079-1-8

Preţul vol. I–II 2800 lei